Magyar Szociológiai Társaság
Hungarian Sociological Association

Határok: tér, identitás és hatalom társadalmi konstrukciói

A Magyar Szociológiai Társaság 2026. évi vándorgyűlése

Boundaries: Social Constructions of Space, Identity, and Power

Annual Conference of the Hungarian Sociological Association

2026. október 28-30.

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Szociológia Tanszék

KONFERENCIA ABSZTRAKTKÖTET

MAGYAR SZOCIOLÓGIAI TÁRSASÁG
HUNGARIAN SOCIOLOGICAL ASSOCIATION

Magyar Szociológiai Társaság:
Határok: tér, identitás és hatalom társadalmi konstrukciói

absztraktkötet

Szerkesztők / Editors
Balogh Péter • Nagy Terézia

Borítóterv / Cover design
eNTer & ChatGPT

Szervezőbizottság / Organising committee

Loncsák Noémi	Balogh Péter
Nagy Beáta	Bugyi Anett
Rosta Gergely	Fekete Mariann
Tóth Ágnes	Nagy Terézia
Virág Tünde	Paksi Veronika

Kiadja / Published by
Magyar Szociológiai Társaság • 1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Szociológia Tanszék • 6722 Szeged, Petőfi Sándor sgt. 30–34.

ISBN 978-963-688-181-8

Minden jog fenntartva.

Budapest, Szeged • 2026

Magyar Szociológiai Társaság

Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

SZTE BTK Szociológia Tanszék

Plenáris előadás és panelbeszélgetések

Hidak, ajtók – kapuk, falak. Szociológiatörténeti barangolások Georg Simmel és Erdei Ferenc határ-szövegeiben 5

Panel I.: Kötések és kötődések. Együttlét, nyelv, identitás: hidak és határképzési folyamatok egy diaszpóraközösségben 6

Panel II. Interszekcionalitás a kutatásban és tanításban 7

Panel III. A határvidékek és a kisebbségi kötődések ambivalenciája 8

Panel IV. Részvételi akciókutatás a felsőoktatásban és civil tanulási terekben – interaktív world-café szekció 8

Kutatói együttműködés Szelényi Ivánnal: provokatív kérdések, empirikus válaszok az életműben és ma 10

Szekcióülések

Az inklúzió határai: elismerés, legitimitás és egyenlőtlenség társadalmi konstrukciói 12

A vallás változó arcai és határai: gyakorlat, tudás és tér metszéspontjai 36

Egészség és mentális egészség a bizonytalanság korában 44

Társadalmi osztály és nemiség szerepe a társadalmi határok konstrukciójában 57

Határok és társadalmi traumák: tér, identitás és normativitás metszéspontjai 72

Társadalmi egyenlőtlenségek és törésvonalak a digitális térben 89

A hajléktalanság és otthontalanság kérdései: lehatárolások, élethelyzetek, be- és kiutak 102

Határok, társadalmi egyenlőtlenségek és hatalmi viszonyok a társadalomtudományi kutatási folyamatokban 111

A jóléti intézményrendszerrel kapcsolatos tapasztalatok – Hol húzódik egy biztonságot és méltóságot nyújtó ellátórendszer határa? 127

Szimbolikus határok és identitásképzés kulturális antropológiai perspektívából – Terek, helyek, szimbolikus határok 134

Kapuőrök és kontaktzónák – a fogyatékosság határképző mechanizmusai 148

Megélt terek és észlelt határok. Tér, társadalom, testi tapasztalat 167

Elmosódó határok a családokban 183

A szociológiatörténet nem konvencionális forrásai 194

Városból vidékre költözés a globális polikrízis kontextusában 200

Kapcsolati határok 213

Határváltozások és etnikai dinamikák Kelet-Közép-Európában 222

A kérdőíves felmérések módszertani kihívásai 239

Az ifjúság mezsgyevilágai: határképzés, falak és határátlépés 253
Reprodukciós és családpolitikai határok: inklúzió, exklúzió és normatív családkonstrukciók..... 265
Mit jelent ma idősnek lenni? Az időskor társadalmi határai és hatalmi viszonyai 275
Disruptions in Financialised Capitalism: Racial Governance Through Housing, Labour, and Debt 283
Sport as a Space of Boundary-Making: Identity, Power, and Resistance in Society 292
Kutatói életpálya és teljesítmény 297
Open Call szekció 308
PhD Session 315
Magyarország felfedezése – kötetbemutató 319
Névjegyzék 320

Plenáris Előadás

Hidak, ajtók – kapuk, falak. Szociológiatörténeti barangolások Georg Simmel és Erdei Ferenc határ-szövegeiben

Előadó: Kovács Éva

Néhány évtizede még arról írtak jeles szociológusok, hogy a határtanulmányok (border studies) tudományosan még nem kellőképpen kidolgozottak, a határon belül zajló folyamatok nincsenek tekintettel a határokra (vagy magától értetődőnek veszik azokat), a határon átnyúló mozgások, legyen szó tárgyakról, emberekről vagy eszmékről, nehezen modellezhetők a szociológiatudomány követelményei alapján. Másfelől, a határok átjárhatósága egyfajta standard európai normává vált és gombamód megszaporodtak a "cross-border study"-k, és a határon átnyúló találkozások a legkülönfélébb transznacionális és regionális projektekben intézményesültek. Volt egy évtized az Európai Unióban, amikor mindenki abban élt, hogy határok már nem is léteznek. Olyan fogalmak kerültek előtérbe, mint a „ingadozó határ", a „mobil" vagy mozgásban lévő határok; ezek a viták azonban alapvetően államközpontúak maradnak, és bár olykor felmerült a „területi csapda" veszélye, nem lépnek túl az állam- és területalapú logikán. Hosszú ideig a határtalan természet vagy a táj sem lett témája ezeknek az eszmefuttatásoknak. A legújabb kutatások a határhúzás folyamatait olykor hálózatosnak, máskor funkcionálisak képzelik: olyan társadalmi jelenségnek, amely nem feltétlenül kötődik az állami területi elvekhez, és nem korlátozódik földrajzi adottságokra. Mindeközben, jog- vagy éppen migrációszociológiai szempontból a hangsúly a dinamikus, technológiailag fejlett és szigorúan őrzött terekre került és a menekültválságok állandósulásával a kényszerű vándorlás kriminalizálódott, a határok pedig sok helyütt átjárhatatlanná váltak. Az alkalmazott szociológiák immár a határbiztonság fokozását célzó politikákat szolgálják és a migrációs áramlások ellenőrzésére, megelőzésére és visszatartására irányulnak. A határbiztonság elve gyakran felülírja az emberi jogok alapvető normáit. A határ ma egyre inkább jelenti a senkiföldjét, olyan veszélyzónát, amelyben a "migránsok" a határon belüli társadalmak jólétét és biztonságát fenyegetik. Mindemellett ma már az is mindennapos tapasztalatunk, hogy egyes határok "elasztikusak": egy-egy ország, gazdasági vagy politikai érdekcsoport befolyása, jelenléte átnyúlhat az országhatáron, és ezzel a másik állam a tényleges határainál kisebb területet képes csak szuverén módon ellenőrizni és adminisztrálni.
Hasonlóan zűrzavaros benyomásunk keletkezhet akkor is, ha azt próbáljuk megragadni, miként jönnek létre a társadalmi, nemi, demográfiai, etnikai, vallási, stb. határok. A kortárs szociológiaelméletek, legyen szó globalizációról, digitalis kapitalizmusról, actor-network elméletről vagy interszekcionalitásról – mind operálnak közvetett vagy közvetlen módon a határhúzás társadalmi gyakorlataival, de nagyon szerteágazó következtetéseket vonnak aztán le. Összefogható-e ez a sokféle irányzat egy határ-fogalomba? Elgondolható-e a "határ" mint társadalmi jelenség és a hatáhúzás mint társadalmi cselekvés?

Az előadás két klasszikus szociológus, Georg Simmel és Erdei Ferenc egy-egy rövid esszéjének szoros olvasásán keresztül próbál visszatalálni azokhoz a szociológiaelméleti kérdésekhez, amelyek az államhatárokon túl és a társadalmi tényeken innen segíthetik újragondolni a határ fogalmát.

Felkért hozzászólók: Berger Viktor, Németh Krisztina, Szabari Veronika

PANELEK

Panel I.: Kötések és kötődések. Együttlét, nyelv, identitás: hidak és határképzési folyamatok egy diaszpóraközösségben

Az 1946-49-es görögországi polgárháború következtében Magyarországra érkezett politikai menekültek elhelyezésére 1950-ben egy teljesen új falut építettek fel Magyarországon, Görögfalvát. Az 1952 óta Beloiannisz éven ismert falut a hazai és görögországi közbeszédben azóta is úgy emlegetik, mint az egyetlen görög falut Közép-Európában.

- Miben is áll ez a görög mivolt? – merül fel azonnal a kérdés, hiszen tudható, hogy az elmúlt évtizedek során a lakosság összetétele radikálisan megváltozott, s lakosainak túlnyomó többsége ma már nem görög származású.

Ennek próbálunk meg utánajárni egy kutatássorozat révén, amelynek meghatározó részét képviseli az a survey kutatás, amelyet 2025 november-decemberében bonyolítottunk.

A kérdőíves felmérés célcsoportját azok a 18 éven felüli személyek alkották, akik saját maguk vagy valamelyik egyenes ági felmenőjük a második világháborút követő görögországi polgárháború következtében kerültek Magyarországra, illetve ezen személyek házastársai/élettársai.

Mindkét fenti kategórián belül három-három alcsoportot különböztettünk meg az alábbiak szerint

1. Első generációs
2. Második generációs
3. Harmadik/negyedik generációs

A felmérés azzal a feltett céllal indult, hogy a vizsgálni kívánt sokaságból a lehető legtöbb személlyel készüljön interjú. A vizsgálat tehát ebben az értelemben a teljeskörűség igényével lépett fel. Végül is 144 interjút sikerült elkészíteni, amely becslésünk szerint a teljes célcsoport több, mint nyolcvan százalékát teszi ki.

A kérdőívek főbb tematikus blokkjai az alábbiak voltak:

Szülők; gyermekkor, fiatalkor; házastárs, élettárs; nyelvhasználat; közösségi élet; a falu dolgai; kapcsolat Görögországgal; identitás; társas kapcsolatok; sztereotípiák.

A feldolgozást ezek mentén az adott területek meghívott szakértőinek közreműködésével már elkezdtük feldolgozni. A feldolgozásban résztvevő kutatók lennének a panel meghívott előadói is.

Résztvevők és a tervezett előadások:

- Örkény Antal (ELTE TáTK professzor emeritus): Görög identitás stratégiák magyar közegben
- Bernát Anikó (TÁRKI Társadalomkutatási Intézet vezető kutató) – Pauló Edit (Szociológia Doktori Iskola ELTE, Milton Friedman Egyetemen óraadó): Változó mobilitási rezsimek és anyaországi kapcsolatok
- Lendák–Kabók Karolina (egyetemi docens, ELTE, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Kisebbségszociológia Tanszék) – Vancsó Anna (tudományos főmunkatárs, ELTE, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Kisebbségszociológia Tanszék): Mit, miért és hogyan visznek tovább? Gerenációkon átívelő identitás vegyes görög–magyar családokban"

- Ízer Ágnes antropológus (Survey statisztika és adatanalitika MA hallgató, ELTE): Nyelvátadás és identitás
- Lugosi András (történész, levéltáros): Beloiannisz az 1970 a népszámlálás tükrében
- Fokasz Nikosz (ELTE TáTK professzor emeritus) - Jelenfi Gábor (Szociológia Doktori Iskola ELTE) – Tardos Róbert (ELTE TáTK Peripato Kutatócsoport): A másokról alkotott kép. Sztereotípiák a beloianniszi „görögök" körében.
- Varga Tamás (Szociológia Doktori Iskola ELTE): Kapcsolati mintázatok és közösségi kötődések hálózati perspektívából

Panel vezetője: Fokasz Nikosz

Panel II. Interszekcionalitás a kutatásban és tanításban

Az identitások, intézmények és országok közötti határok meghatározzák azokat a feltételeket, amelyek között a társadalmi egyenlőtlenségek keletkeznek és újratermelődnek. Az interszekcionalitás mint elméleti keret és módszertani megközelítés eszközt kínál e határok feltérképezéséhez annak hangsúlyozásával, hogy a társadalmi tényezők és jellemzők nem egymástól függetlenül hatnak, hanem egymással összefonódva és egymást erősítve olyan összefüggéseket alkotnak, amelyek a korábbiaknál mélyrehatóbb vizsgálatokat, elemzést és értelmezést, valamint árnyaltabb szakpolitikai javaslatokat tesznek szükségessé.
Az interszekcionalitás egyre szélesebb körű ismerete és alkalmazása a kutatás-fejlesztésben (K+F) többek között olyan fontos tényezőknek köszönhető, mint Kimberlé Crenshaw úttörő munkássága (1991), valamint az Európai Unió folyamatosan fejlődő nemi egyenlőséggel kapcsolatos stratégiai keretrendszerei. Ugyanakkor az interszekcionalitás elmélete és gyakorlata még gyakorlott kutatók számára is kihívást jelent. Nehézségként merülhet fel a célcsoportok bevonása – hiszen „semmit róluk nélkülük" –, az aggregált interszekcionális adatok hiánya, a nézőpont szükségességének megkérdőjelezése mezo- és makro-szinten.
Amiről pedig alig esik szó: a közép-európai K+F kutatói és oktatói – köztük a határon túli szakemberek – milyen „saját" interszekcionális tapasztalatok birtokában próbálnak megfelelni a nemzetközi tudományos világ – és az anyaország felé. Milyen sajátos nehézségekkel kell szembenézniük azoknak a magyar kutatóknak és oktatóknak, akik több szakmai, nyelvi és kulturális határ metszéspontjában dolgoznak külföldön?

A kerekasztal beszélgetés érintettek bevonásával az alábbi – egymással összefüggő – témaköröket járná körül:
• Az interszekcionalitás elméletével és gyakorlatával kapcsolatos tévhitek
• Az interszekcionalitás szempontjának alkalmazása a tudományos kutatásokban, különös tekintettel a védett és háttérbe szoruló tulajdonságokra.
• Kutatók és oktatók saját interszekcionális tapasztalatai a hazai K+F-ben, különös tekintettel a határon túli kutatók és oktatók tapasztalataira.
• Az interszekcionalitás a K+F intézmények nemi esélyegyenlőségi terveiben.

A panel szervezői: Paksi Veronika - Takács Judit - Tardos Katalin

Panel III. A határvidékek és a kisebbségi kötődések ambivalenciája

A határvidékek és mezsgyevilágok ambivalenciáját szeretnénk a panelbeszélgetés középpontjába állítani, amely a keveredést és a kulturális interferenciákat jelenti egyrészről, másrészről, ahogyan a konferencia felhívása is fogalmaz, azokat az intézményi és hétköznapi gyakorlatokat, amelyek az elválasztáson keresztül ellenőrzik az erőforrásokhoz való hozzáférést, szabályozzák a térbeli és társadalmi hovatartozást és mozgásokat. A panel résztvevői ugyanakkor a határon túli vagy kisebbségben élő magyaroknak a helyi többséghez és Magyarországhoz való viszonyát tematizálják, és különös hangsúlyt fektetnek a konferencia helyszíne miatt jelentős szerb-magyar viszonyra.

A belgrádi egyetemen dolgozó Rácz Krisztina a szerb-magyar határt és a határátkelés hétköznapi tapasztalatainak megjelenítését vizsgálja a vajdasági magyar közösségi médiában, különös tekintettel a humor és az érzelmek jelentőségére a népszerű mémekben. Lendák-Kabók Karolina (ELTE) felvetésében az etnikailag vegyes családok mezsgyeként értelmezhetők: olyan intim terek, ahol különböző nyelvek, kulturális minták és identitások találkoznak. Zsigmond Csilla (TK KI) a kisebbségi magyar fiatalok többes kötődéseiben előforduló határ-értelmezésekre helyezi a hangsúlyt. Hozzászólásával a kettős állampolgárság és a külföldi szavazás kérdését is bevonja a beszélgetésbe. Árendás Zsuzsa (TK SZI) egy szlovákiai terepmunka alapján a magyarul beszélő romák rasszizálását, kötődéseinek ambivalenciáit, és az Európán kívülről érkező migránsoknak a különbségtétel lokális struktúráiba való elhelyezését elemzi.

A panelban a tíz éve elhunyt Ilyés Zoltán Mezsgyevilágok: etnikus interferenciák és nemzeti affinitások térbeli mintázatai c. könyvét felidézve járjuk körül, hogy a határ téma milyen formákban érkezett meg a szociológiai és antropológiai kisebbségkutatásba, és milyen újításokat hozott.

A panel szervezője: Feischmidt Margit (egyetemi tanár ELTE Társadalomtudományi Kutatóintézet és PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék)
Résztvevők: Rácz Krisztina (Belgárdi Egyetem), Lendák-Kabók Karolina (ELTE TáTK), Zsigmond Csilla (ELTE TK) és Árendás Zsuzsa (ELTE TK)

Panel IV. Részvételi akciókutatás a felsőoktatásban és civil tanulási terekben – interaktív world-café szekció

A részvételi akciókutatás egyik alapvető állítása, hogy a társadalmi tudás nem pusztán a kutatók által előállított elemzés, hanem kollektív folyamat eredménye, amelyben az érintett közösségek tagjai is aktív tudástermelő szereplőként vesznek részt. Ez a szemlélet szorosan kapcsolódik a kritikai pedagógia hagyományához, amely a tanulást nem pusztán tudásátadásként, hanem a társadalmi valóság közös értelmezésének és alakításának folyamataként értelmezi. A részvételi akciókutatás (RAK) ennek megfelelően egyszerre jelenik meg kutatási módszerként, pedagógiai gyakorlatként és társadalmi beavatkozási formaként.

Az elmúlt években a RAK egyre nagyobb teret nyer a társadalomtudományokban és az oktatás különböző tereiben. Ugyanakkor továbbra is nyitott kérdés, hogy miként illeszthető a módszer logikája az akadémiai intézmények formális struktúráihoz, illetve hogyan kapcsolódik a civil szférában zajló, sokszor informális tanulási folyamatokhoz. A felsőoktatás és a civil együttműködések határterei különösen izgalmas terepet jelentenek annak vizsgálatára, hogyan alakulnak át a tudástermelés és a tanulás hagyományos keretei, amikor a kutatás és a pedagógia közvetlenül összekapcsolódik társadalmi cselekvéssel.

A tervezett szekció célja, hogy feltérképezze a részvételi akciókutatás oktatásának és alkalmazásának különböző formáit a felsőoktatásban és a civil tanulási terekben, valamint hogy közös reflexió tárgyává tegye azokat a módszertani, pedagógiai és intézményi dilemmákat, amelyek a gyakorlat során felmerülnek.

A szekció formátuma tudatosan kissé eltér a hagyományos konferencia-előadásoktól: a programot world-café módszerrel szervezzük meg, amely facilitált, kiscsoportos beszélgetések rotációjára épül. A résztvevők tematikus asztaloknál vitathatják meg tapasztalataikat, majd a különböző beszélgetések eredményei egy közös reflexiós térben kapcsolódnak össze.

A beszélgetések középpontjában többek között az alábbi kérdések állnak:

- RAK mint kritikai pedagógiai gyakorlat: hogyan jelenhet meg a részvételi akciókutatás a kritikai pedagógia szellemében az oktatásban, és miként alakíthatja át a tanár–hallgató, kutató–résztvevő viszonyt a közös tudástermelés irányába?
- Tanulás, részvétel és tudástermelés: milyen pedagógiai lehetőségeket nyit meg a részvételi akciókutatás a hallgatók és a közösségi résztvevők számára, különösen a kritikai reflexió, a közös problémamegfogalmazás és a cselekvésalapú tanulás szempontjából?
- Intézményi és módszertani dilemmák: milyen kihívásokat jelent a részvételi kutatás logikájának összeegyeztetése az akadémiai intézmények kereteivel, például az etikai szabályozással, az értékelési rendszerekkel vagy a kutatási időkeretekkel?
- Egyetem és civil társadalom határterei: milyen tapasztalatok születtek olyan kutatásokban és oktatási projektekben, amelyek egyetemi és civil szereplők együttműködésében valósultak meg, és milyen új tanulási formák jönnek létre ezekben az együttműködésekben?
- A szekcióra elsősorban azokat az oktatókat, kutatókat civil szakembereket és érdeklődőket várjuk, akik valamilyen formában találkoztak a részvételi akciókutatás oktatásával vagy gyakorlati alkalmazásával - legyen szó egyetemi kurzusokról, módszertani képzésekről, hallgatók bevonásával megvalósított kutatási projektekről vagy civil szervezetekkel közösen végzett kutatásokról.

A szekció célja, hogy az eddig sokszor elszórtan jelenlévő tapasztalatokat közös szakmai diskurzusba rendezze, feltérképezze a részvételi akciókutatás oktatásának és alkalmazásának főbb kérdéseit, valamint hozzájáruljon egy olyan szakmai párbeszéd kialakulásához, amely a módszer jövőbeli fejlesztését és intézményi beágyazását is elősegítheti.

A szervezők: Drjenovszky Zsófia (KRE) Gosztonyi Márton (ELTE) Molnár Zóra (Közélet Iskolája)

Kutatói együttműködés Szelényi Ivánnal: provokatív kérdések, empirikus válaszok az életműben és ma

Research collaboration with Iván Szelényi: provocative questions, empirical answers in his oeuvre and today

Panel résztvevői:
Huszár Ákos (ELTE TK), Durst Judit (ELTE TK), Melegh Attila (Corvinus Egyetem)

A beszélgetést vezeti: Füzér Katalin (Pécsi Tudományegyetem).

Szelényi Iván és kutatótársai ma is érvényes problémafelvetései közül fogalmaznak meg néhányat a panel részvevői a társadalomszerkezet és a politikai-gazdasági rezsimek témaköreiből. Célunk, hogy kortárs közegben inspirációt nyerjünk Szelényi életművéből. Többek között foglalkozunk Szelényi osztályelméletével, harmadik utas gondolataival, a szegénység értelmezésével a járadék problémájával.

Panel participants reconstruct some of the research problems investigated by Iván Szelényi and his co-authors in the fields of social structure and political economy. Our objective is to gain inspiration in our contemporary settings from Szelényi's oeuvre. Among other things, we will discuss Szelényi's theory of social classes, his ideas on the "third way," his interpretation of poverty, and the issue of rent and society.

SZEKCIÓÜLÉSEK

Az inklúzió határai: elismerés, legitimitás és egyenlőtlenség társadalmi konstrukciói

Szekcióvezető: Pásztor Adél

Afangide-Késmárki Ukowo Uwem
PPKE, Századvég Alapítvány

László Tamás
ELTE, Századvég Alapítvány

Nemzeti identitás, elismerés és normatív hovatartozás 40 év alatti felnőttek életútinterjúiban

A nemzeti közösséghez tartozás a mindennapi életben a formális tagságon túl elismerési kérdés is. A családi és helyi kötődések, a kulturális kompetenciák, a közéleti tapasztalatok és a társas viselkedés morális megítélései együtt alakítják, hogy mi számít vállalható, hiteles vagy vitatható magyarságnak. Előadásunk ezt a folyamatot vizsgálja, arra kérdezve rá, hogy a 40 év alatti felnőttek miként kapcsolódnak a nemzethez, milyen pontokon tartanak távolságot tőle, és milyen identitáshatárok rajzolódnak ki elbeszéléseikben. Ezzel az elismerés, a társadalmi hovatartozás és a szimbolikus határképzés szociológiai diskurzusaihoz, valamint a hazai nemzeti identitással foglalkozó kutatások fiatal felnőttekre vonatkozó elemzéseinek problémahorizontjához is kapcsolódunk. Az elemzés egy magyarországi, komplex kutatás kvalitatív pillérére épül. A tágabb kutatás kérdőíves adatfelvételt, fókuszcsoportos beszélgetéseket, egyéni életútinterjúkat és kreatív szakértői csoportokat foglalt magában; az előadás ezen belül elsősorban a 40 év alatti felnőttekkel készített életútinterjúkra koncentrál (mintaméret: 20 fő). A fókuszcsoportos és szakértői anyagok az értelmezés hátterét adják. A vizsgálat a családi szocializáció, az iskola, a helyi közösségek, a vallási-kulturális kötődések, a mobilitási tapasztalatok, a digitalizált kapcsolattartás és a közéleti diskurzusok szerepét követi végig a nemzethez való viszony alakulásában. Az előzetes eredmények szerint a 40 év alattiak nemzeti identitása többnyire élethelyzetekhez kötött, ami változó intenzitású viszonyként rajzolódik ki. Stabil kapcsolódási pontot ad a nyelv, a család, a lakóhely, a kulturális örökség, valamint a tudományos, sport- és művészeti teljesítményekhez fűződő büszkeség. Távolságot leginkább a közbeszéd konfliktusossága, a társas viselkedés morális megítélése, az intézményi tapasztalatok és a nemzeti jelképek politikai retorikával

való érintkezésének, keveredésének élménye teremt. A mobilitás és a digitális kapcsolattartás ebben a korosztályban többnyire nem a kötődés feladását, hanem rugalmasabb kezelését indikálja. Az előadásban amellett érvelünk, hogy a nemzeti identitás inklúzió felőli vizsgálata láthatóvá teszi, hogy a magyarság vállalása mellett az is döntő, milyen kulturális kódok, magatartásminták, kritikák és jövőképek férnek össze a legitim hovatartozással. Ebben az értelemben a nemzethez való viszony a fiatal felnőttek körében egyszerre kötődés, önértelmezés és társadalmi helyzetértékelés.

National Identity, Recognition and Normative Belonging in Life-History Interviews with Adults under 40

Belonging to a national community in everyday life is not merely a matter of formal membership, but also one of recognition. Family and local attachments, cultural competences, public experiences, and moral evaluations of social behaviour jointly shape what counts as acceptable, authentic, or contested Hungarianness. Our presentation examines this process by asking how adults under the age of 40 relate to the nation, at which points they distance themselves from it, and what identity boundaries emerge in their narratives. In doing so, we connect to sociological debates on recognition, social belonging, and symbolic boundary-making, as well as to the problem horizon of Hungarian research on national identity concerning young adults. The analysis draws on the qualitative pillar of a complex empirical study conducted in Hungary. The broader research project included a survey, focus group discussions, individual life-course interviews, and creative expert groups. Within this wider research design, the presentation focuses primarily on life-course interviews conducted with adults under 40 (sample size: 20 participants), while the focus group and expert materials provide the interpretive background. The study traces the role of family socialization, schooling, local communities, religious and cultural attachments, mobility experiences, digitalized forms of communication, and public discourse in shaping respondents' relationship to the nation. Preliminary findings suggest that the national identity of adults under 40 is mostly embedded in concrete life situations and appears as a relationship of varying intensity. Language, family, place of residence, cultural heritage, and pride in scientific, sporting, and artistic achievements provide relatively stable points of attachment. Distance is generated primarily by the conflictual character of public discourse, moral evaluations of social behaviour, institutional experiences, and the perceived entanglement of national symbols with political rhetoric. In this age group, mobility and digital communication usually do not indicate the abandonment of national attachment, but rather its more flexible management. We argue that examining national identity from the perspective of inclusion makes visible not only the importance of claiming Hungarianness, but also the question of which cultural codes, behavioural patterns, critiques, and future imaginaries can be reconciled with legitimate belonging. In this sense, the relationship to the nation among young adults is simultaneously a form of attachment, self-understanding, and social diagnosis.

Bernát Anikó
TÁRKI Társadalomkutatási Intézet

Lőrincz Borbála
TÁRKI Társadalomkutatási Intézet

Az oktatási inklúzió határai roma fiatalok korai iskolaelhagyásának vizsgálatán keresztül

Az oktatási részvétel az európai társadalompolitikai diskurzusokban a társadalmi inklúzió egyik központi indikátoraként jelenik meg, ugyanakkor egyértelmű, hogy az oktatásban való formális jelenlét önmagában nem vezet egyenlő bánásmódhoz, oktatási szolgáltatásokhoz, társadalmi elismeréshez vagy legitim részvételhez. Az előadás a magyarországi roma fiatalok oktatási helyzetét vizsgálja vegyes módszertannal: egyrészt a FRA Roma Survey adatai, másrészt szakértői, illetve a korai iskolaelhagyásban érintett diákokkal készült interjúk alapján, hogy az iskolai lemorzsolódást középpontba állítva járuljon hozzá az iskolai egyenlőtlenségek, szegregáció, oktatás minősége és társadalmi megbecsültség komplexitásának feltárásához. Az elemzés az FRA Roma Survey 2016 és 2024 közötti trendjeit, illetve Magyarország más európai országokhoz viszonyított pozícióját értelmezi az óvodai és iskolai részvétel, az iskolába nem járó gyermekek aránya és ennek okai, valamint a NEET-fiatalok aránya alapján, amit a kvalitatív interjúkból megismert összefüggések tapasztalatok mélyítenek. Az oktatási rendszer bizonyos elemei pozitív (pl. óvodai, iskolai részvétel bővülése), mások negatív (pl. szegregáció, korai elhagyás magas szintje) irányba változtak az elmúlt évtizedben. Bár az általános oktatási expanzió a roma fiatalokat is eléri, de a roma és nem roma diákok közti olló az oktatási kimenetek tekintetében lényegében nem szűkül. Az FRA Roma Survey 2024-es adatai szerint Magyarország több indikátor esetében 13 európai ország roma népességén belül kedvezőbb pozíciót foglal el: a roma gyermekek óvodai részvétele a vizsgált országok között az egyik legmagasabb, miközben a roma fiatalok körében mért NEET-arány az egyik legalacsonyabb értéket mutatja, és a felső- és középfokú végzettséget szerző roma fiatalok aránya szintén magasabb az európai roma átlagnál. Ugyanakkor a korai iskolaelhagyás továbbra is jelentős, és az oktatási szegregáció mértéke Magyarországon az egyik legmagasabb a vizsgált európai országok között. Hiába történt több területen is némi javulás, az oktatási egyenlőtlenségek strukturális mintázatai tartósan fennmaradtak, amelyek miatt jelenleg a roma 18-24 évesek több mint fele (56%) nem tanul iskolában vagy vesz részt formális képzésben, ami élethosszig tartó hátrányokat okozhat. A makroszintű adatok mögött meghúzódó okok komplexitását, a roma diákokat érő külső nehézségeket, belső vívódásokat és egyéb kontextuális mozgatórugókat mezoszinten szakértői interjúkkal, mikroszinten pedig az érintettekkel készült interjúkkal igyekeztünk feltárni. Az előadás alapvetően amellett érvel, hogy az oktatási inklúzió nem értelmezhető kizárólag hozzáférési mutatók alapján és ezt egyértelműen szemlélteti a magyarországi roma fiatalok helyzete: az intézményi részvétel kiterjedése és a társadalmi integráció nem szükségszerűen jár együtt. A magas szegregációs arányok és a tartósan jelentős korai iskolaelhagyás azt jelzik, hogy az inklúzió feltételei differenciáltak maradnak, és a valódi társadalmi érvényesülés lehetőségeinek biztosítása nélkül az oktatási rendszerben való jelenlét önmagában nem szünteti meg a társadalmi határokat, sőt, a PISA adatok alapján Magyarországon még tovább is mélyíti azokat. Az előadás így az inklúzió és elismerés kapcsolatát az oktatási

részvétel egyenlőtlenségein keresztül vizsgálja, különös tekintettel arra, hogy Magyarország hol helyezkedik el az európai roma oktatási mintázatok között.

The Limits of Educational Inclusion through the Examination of Early School Leaving among Roma Youth

Educational participation is widely regarded within European social policy discourses as a key indicator of social inclusion. At the same time, it is evident that formal participation in education does not, in itself, guarantee equal treatment, equitable access to educational services, social recognition, or legitimate participation. This presentation examines the educational situation of Roma youth in Hungary using a mixed-methods approach. Drawing on data from the FRA Roma Survey as well as interviews conducted with experts and students affected by early school leaving, the study seeks to contribute to a deeper understanding of the complex interrelations between educational inequalities, segregation, educational quality, and social recognition by focusing on school dropout. The analysis interprets trends identified in the FRA Roma Survey between 2016 and 2024, as well as Hungary's position relative to other European countries, based on indicators such as preschool and school participation, the proportion of children not attending school and the reasons behind non-attendance, and the share of young NEET people. These findings are further contextualized and enriched by insights derived from qualitative interviews. Certain elements of the educational system have evolved in a positive direction over the past decade (e.g., increased participation in preschool and school education), while others have deteriorated or remained problematic (e.g., high levels of segregation and early school leaving). Although the overall expansion of educational participation has also reached Roma youth, the gap between Roma and non-Roma students in terms of educational outcomes has remained largely unchanged. According to data from the 2024 EU FRA Roma Survey, the largest and most comprehensive Roma survey in Europe, Hungary occupies a relatively favourable position among 13 European countries on several indicators concerning the Roma population: participation of Roma children in preschool education is among the highest in the countries surveyed; the NEET rate among Roma youth is among the lowest; and the proportion of Roma young people attaining upper-secondary and tertiary educational qualifications exceeds the European Roma average. Nevertheless, early school leaving remains substantial, and educational segregation in Hungary is among the highest observed across the surveyed European countries. Despite improvements in several areas, the structural patterns of educational inequality have persisted. As a result, more than half (56%) of Roma individuals aged 18–24 are currently neither enrolled in education nor participating in formal training, a situation that may generate lifelong disadvantages. To uncover the complexity of the factors underlying these macro-level patterns, we explored the external challenges, internal struggles, and broader contextual drivers affecting Roma students through expert interviews at the meso level and interviews with affected individuals at the micro level. The presentation argues that educational inclusion cannot be interpreted solely through indicators of access, a point clearly illustrated by the situation of Roma youth in Hungary. The expansion of institutional participation and social integration do not necessarily occur in parallel. High levels of segregation and persistently significant rates of early school leaving indicate that the conditions of inclusion remain diverse. Without ensuring genuine opportunities for social advancement, mere participation in the educational system is insufficient to eliminate social boundaries; indeed, according to PISA data, it may even reinforce them in the Hungarian context. The presentation therefore examines the relationship between inclusion and

recognition through the lens of inequalities in educational participation, with particular attention to Hungary's position within broader European patterns of Roma education.

Csurgó Bernadett
ELTE TK Szociológiai Kutatóintézet

Kiss Márta
ELTE TK Gyerekesély-kutató Csoport

Megyesi Boldizsár
ELTE TK Szociológiai Kutatóintézet

Rácz Katalin
Agrárközgazdasági Intézet, Fenntarthatósági Kutatások Igazgatóság

Schwarz Gyöngyi
Nemzetstratégiai Kutatóintézet

A szociális gazdaság közösségi hatásai vidéki térségekben: integráció, identitás és helyi beágyazottság

A szociális gazdaság közösségi hatásai vidéki térségekben: integráció, identitás és helyi beágyazottság A szociális gazdasággal foglalkozó kutatások jellemzően annak foglalkoztatási és gazdasági hatásaira összpontosítanak, miközben kevesebb figyelem irányul arra, hogy ezek a kezdeményezések miként ágyazódnak be a helyi közösségekbe, és hogyan járulnak hozzá a lokális társadalmi viszonyok alakításához. Előadásunkban arra teszünk kísérletet, hogy megragadjuk a szociális gazdaság közösségi és integrációs hatásait. Amellett érvelünk, hogy a helyi közösségekben való részvétel lehetősége, a társadalmilag hasznos tevékenységek elismerése, valamint a településhez kapcsolódó pozitív identitások és kötődések kialakulása meghatározó szerepet játszik abban, hogy egyének és csoportok legitim és elismert szereplőkké váljanak a helyi társadalomban. Az előadás az NKFIH 147050 „A szociális gazdaság szerepe a társadalmi integráció elősegítésében a magyarországi vidéki térségekben" című kutatás eredményeire épül. .Az előadás első részében a szociális gazdaság közösségi hatásainak konceptualizálására teszünk kísérletet. A közösségi hatásokat olyan dimenziók mentén értelmezzük, mint a helyi identitás és kötődés erősítése, a közösségi részvétel ösztönzése, a településimázs formálása, a helyi tudás és kulturális örökség mobilizálása, valamint a társadalmi integráció és a közösségi reziliencia erősítése. Az empirikus elemzés a kutatás keretében végzett

esettanulmányokra épül. A kiválasztott vidéki településeken működő szociális gazdasági kezdeményezések vizsgálata során nemcsak az egyes üzemeket és szervezeteket térképeztük fel, hanem azok tágabb társadalmi-gazdasági környezetét is. A mélyfúrásos esetelemzések során interjúkat készítettünk a szociális gazdasági szervezetek működtetőivel, önkormányzati szereplőkkel, civil szervezetek képviselőivel, valamint helyi gazdasági és közösségi szereplőkkel. Az elemzés a kutatás során készített 12 esetre épül, amit az Edelényi, Mórahalmi, Fehérgyarmati és Siklósi járásokban készítettünk. Az eredmények arra utalnak, hogy a szociális gazdaság sikeressége szorosan összefügg helyi legitimációjával. A helyi termékek, közösségi programok és nonprofit kezdeményezések nem csupán gazdasági funkciókat töltenek be, hanem identitáshordozóként, közösségszervező eszközként és az elismerés tereiként is működnek. Azokban az esetekben, ahol a kezdeményezések beágyazódnak a helyi közösségek életébe, a társadalmi integráció a foglalkoztatáson túl a közösségi részvétel, a helyi kötődés és a társadalmi elismerés erősödésében is megmutatkozik. Az előadás így az inklúzió kérdését az elismerés és legitimitás perspektívájából közelíti meg, rámutatva arra, hogy a társadalmi integráció helyi feltételei jelentős részben közösségi és szimbolikus folyamatokon keresztül formálódnak.

Community Impacts of the Social Economy in Rural Areas: Social Integration, Local Identity and Embeddedness

Community Impacts of the Social Economy in Rural Areas: Social Integration, Local Identity and Embeddedness Research on the social economy has primarily focused on its employment and economic impacts, while less attention has been paid to the ways in which these initiatives become embedded in local communities and contribute to shaping local social relations. In this presentation, we seek to conceptualize the community and integrative impacts of the social economy. We argue that opportunities for participation in local communities, the recognition of socially valuable activities, and the development of positive local identities and attachments play a crucial role in enabling individuals and groups to become legitimate and recognized actors within local society. The presentation draws on the findings of the NKFIH-funded research project "The Role of the Social Economy in Promoting Social Integration in Rural Areas of Hungary" (NKFIH 147050). In the first part of the presentation, we develop a conceptual framework for understanding the community impacts of the social economy. These impacts are interpreted through dimensions such as strengthening local identity and attachment, fostering community participation, shaping place image, mobilizing local knowledge and cultural heritage, and enhancing social integration and community resilience. The empirical analysis is based on case studies conducted within the framework of the project. In examining social economy initiatives operating in selected rural settlements, we explored not only the activities of individual enterprises and organizations but also their broader socio-economic contexts. Through in-depth case studies, we conducted interviews with managers of social economy organizations, local government representatives, civil society actors, and other local economic and community stakeholders. The analysis draws on twelve case studies carried out in the districts of Edelény, Mórahalom, Fehérgyarmat, and Siklós. Our findings suggest that the success of social economy initiatives is closely linked to their local legitimacy. Local products, community programmes, and nonprofit initiatives fulfil not only economic functions but also serve as carriers of local identity, tools of community-building, and arenas of social recognition. In cases where these initiatives become embedded in community life, social integration extends beyond labour market participation and is reflected in increased community involvement, stronger local attachment, and

enhanced social recognition. The presentation thus approaches inclusion from the perspective of recognition and legitimacy, highlighting the extent to which the local conditions of social integration are shaped by community-based and symbolic processes.

Kopasz Marianna

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont, Politikatudományi Intézet

Szerephatárok és legitimitás: az iskolai szociális munkás szerepének integrációja Magyarországon

Az iskolai szociális munka olyan professzionális tevékenység, amely a gyerekek tanulásának, fejlődésének és jóllétének támogatását szolgálja az iskola, a család és a tágabb közösség metszéspontjában. A nemzetközi szakirodalom rámutat arra, hogy az iskolai szociális munkás szerepének integrációját gyakran nehezíti a szerepbizonytalanság, az iskolai szereplők eltérő elvárásrendszere, valamint a más segítő szakmákkal való feladatátfedés (Altshuler és Reid Webb, 2009; Richard és Villareal Sosa, 2014). Ennek következtében az iskolai szociális munkásoknak nemcsak a gyerekek és az iskolák támogatásában kell helytállniuk, hanem szerepük legitimitását is meg kell teremteniük és fenn kell tartaniuk az oktatási intézményekben (Altshuler és Reid Webb, 2009). Az iskolai szociális munkás szerepének integrációja ezért nem pusztán szervezeti folyamat, hanem egy olyan folyamat is, amelynek során egy külső szakember az iskola közösségének elismert, elfogadott és legitim szereplőjévé válik. Magyarország kiváló terepet jelent e folyamat vizsgálatára, hiszen az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység 2018 óta kötelezően biztosítandó szolgáltatás a köznevelési intézményekben. A formális intézményesítés azonban nem feltétlenül vezet a szerep sikeres integrációjához. Kutatásunk azt vizsgálja, hogy a kötelező bevezetést követő években milyen mértékben integrálódott az iskolai szociális munkás szerepe az általános iskolák működésébe, milyen integrációs mintázatok különíthetők el, illetve milyen tényezők segítik vagy akadályozzák ezt a folyamatot. Az elemzés 46 félig strukturált interjúra épül, amelyeket 15 célzottan kiválasztott általános iskola iskolai szociális munkásaival, intézményvezetőivel és további szakembereivel vettünk fel. A tematikus elemzésre épülő, többnézőpontú kutatási dizájn lehetővé teszi, hogy az iskolai szociális munkás szerepének integrációjában mutatkozó különbségeket valamennyi érintett szereplő perspektívájából vizsgáljuk. Az eredmények jelentős különbségeket mutatnak az iskolák között. Három fő intézményi típust azonosítottunk: jól integrált, az integráció útjára lépett, valamint integrációs deficittel jellemezhető iskolákat. Ez utóbbi csoporton belül két eltérő mintázat rajzolódott ki. Egyes intézményekben az integrációt elsősorban strukturális hiányosságok – például a szolgáltatás elégtelen infrastrukturális feltételei, a korlátozott intézményi jelenlét vagy a magas fluktuáció – akadályozzák. Más esetekben az intézményi zártság, a külső szakemberekkel szembeni bizalmatlanság és az iskolai szociális munkás szerepével kapcsolatos bizonytalanságok jelentik a fő akadályokat. Ezzel szemben a „jól integrált" csoportban az iskolai szociális munkásokat az iskolai gyermekvédelem és a jelzőrendszeri működés fontos szereplőinek tekintik, tevékenységük hatását érzékelik, és a velük való együttműködés a szervezet mindennapi működésének részévé válik. Eredményeink azt mutatják, hogy az iskolai szociális munkás szerepének elismerése és elfogadása gyakran a professzionális szerephatárok elmosódásán keresztül valósul meg. Az intézményi hiányok kompenzálása és a formális szerepen túlmutató feladatok felvállalása elősegítheti az iskolai szociális munkások elfogadottságát és

integrációját, ugyanakkor fenntarthatja a szerepbizonytalanságot és hozzájárulhat a szakma legitimációs kihívásainak fennmaradásához. A kutatás rámutat arra, hogy a sikeres integráció nem alapozható kizárólag egyéni alkalmazkodási és kompenzációs stratégiákra; ehhez világos szerepdefiníciókra, támogató iskolai környezetre és megfelelő rendszerszintű feltételekre van szükség.

Role Boundaries and Legitimacy: The Integration of the School Social Worker Role in Hungary

School social work is a specialized area of practice committed to supporting children's learning, development, and well-being at the intersection of schools, families, and communities. Previous research has shown that the integration of the school social worker role is often challenged by role ambiguity, differing expectations among school professionals, and overlaps with other helping professions (Altshuler & Reid Webb, 2009; Richard & Villareal Sosa, 2014). As a result, school social workers must not only support children and schools but also establish and maintain the legitimacy of their role within educational settings (Altshuler & Reid Webb, 2009). The integration of the school social worker role is therefore not merely an organizational process but also one through which an external professional becomes a recognized, accepted, and legitimate actor within the school community. Hungary provides a unique context for examining these dynamics, as school social work was introduced as a mandatory nationwide service in kindergartens and schools in 2018. However, formal institutionalization does not necessarily result in the successful integration of the role. This study examines the integration of the school social worker role several years after the introduction of mandatory school social work services, identifies distinct patterns of integration, and explores the factors that facilitate or hinder this process. The analysis draws on 46 semi-structured interviews conducted with school social workers, school administrators, and other professionals across 15 purposively selected elementary schools. Using thematic analysis, the study adopts a multi-perspective approach that enables us to examine variations in the integration of the school social worker role from the perspective of all major stakeholders. The findings reveal substantial variation among schools. Three broad groups were identified: schools with well-integrated school social workers, schools moving toward integration, and schools characterized by integration deficits. Within the latter group, two distinct patterns emerged. In some schools, integration is constrained primarily by structural deficiencies, including inadequate service delivery infrastructure, limited time on site, and high staff turnover. In others, institutional closedness, distrust toward external professionals, and uncertainty regarding the role of school social workers constitute the main barriers. By contrast, in schools with well-integrated school social workers, the role is accepted by school leadership and staff, school social workers are viewed as important actors in school-based child protection and the reporting system, and their activities are perceived as having a meaningful impact on the school. The findings suggest that recognition and acceptance of the school social worker role are often achieved through the blurring of professional role boundaries. Through gap-filling work and by taking on responsibilities that extend beyond their formal mandate, school social workers may gain acceptance and become more embedded within the institution. At the same time, these practices can reinforce role ambiguity and contribute to the persistence of legitimacy challenges surrounding the profession. The study argues that successful integration cannot rely solely on individual adaptation and compensatory efforts but requires clear role definitions, supportive school environments, and adequate systemic conditions.

Kosztopulosz Andreász
Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

Bajmócy Zoltán
Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

Dancz Ákos Gyula
SZTE GTK Közgazdaságtani Doktori Iskola

Ballai Anna Mária
Vakok és Gyengénlátók Csongrád-Csanád Vármegyei Egyesülete

Digitalizáció és pénzügyi képességek: a pénzügyi inklúzió lehetőségei és korlátai egy, a látássérült emberek körében elvégzett kutatás tükrében

A tanulmány a digitalizáció és a pénzügyi képességek komplex kapcsolatát vizsgálja látássérült emberek pénzügyi inklúziójával összefüggésben Amartya Sen képességszemléletét alkalmazva. A képességszemlélet az emberek által ténylegesen elérhető lehetőségeket (az ún. képességeket) állítja középpontba. E keret módot ad rá, hogy rámutassunk a digitalizáció kettősségére: a műszaki kialakítástól és használati kontextustól függően az inklúzió és a kirekesztés eszköze is lehet a digitalizáció. Azaz a digitálizáció, és ezen belül a pénzügyi szolgáltatások digitalizációja társadalmi értelemben nem egy semleges folyamat. Valójában nagyon is komolynak tekinthető a befolyása arra, hogy a pénzügyi szolgáltatásokat kik képesek és kik nem képesek valóban hasznosítani, kik képesek/nem képesek azokat értékes lehetőségekké konvertálni. A kutatás központi kérdése, hogy a technológiai környezet és különös tekintettel a digitalizáció miként befolyásolja a pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférést, és ez hogyan hat az érintettek tényleges választási lehetőségeire. A vizsgálat során félig strukturált interjúkat készítettünk látássérült emberekkel (16 fő) illetve résztvevő megfigyelést végeztünk a mindennapi ügyintézés folyamata kapcsán, amelynek eredményeit kutatási naplóban rögzítettük. Az interjúk és a kutatási napló képezte a kvalitatív tartalomelemzés alapját. A kutatás legfontosabb megállapítása, hogy miközben a technológiai változás az autonómia és a hozzáférés ígéretét hordozza, az empirikus tapasztalatok a kirekesztés új, nehezebben kitapintható formáinak megjelenésére utalnak. A digitalizációnak meghatározó a szerepe az inklúziós folyamatban: a technikai kialakításba kódolt társadalmi tartalom (az ún. technikai kód) és a piaci logika dönti el, hogy a digitális átmenet az önállóság katalizátora vagy a kirekesztés eszköze lesz-e. A valódi pénzügyi inklúzióhoz elengedhetetlen a technikai kód demokratizálása, az egyetemes tervezés szigorú alkalmazása, valamint a kollektív képességek (érdekvédelem) intézményi megerősítése.

Digitalization and Financial Capabilities: The Opportunities and Limitations of Financial Inclusion in Light of Research Conducted Among Visually Impaired People

This study examines the complex relationship between digitalisation and financial capabilities in the context of the financial inclusion of visually impaired people, applying Amartya Sen's Capability Approach. The capability approach focuses on the actual opportunities (so-called capabilities) that individuals can genuinely achieve. This framework allows us to highlight the inherent duality of digitalisation: depending on technical design and the context of use, digitalisation can serve as a mechanism for both inclusion and exclusion. Consequently, digitization—and specifically the digitization of financial services—is not a socially neutral process. In fact, it exerts a profound influence on who can effectively utilize financial services and who cannot, and who is capable of converting these services into valuable opportunities.The central question of this research is how the technological environment, with particular emphasis on digitization, influences access to financial services, and how this impacts the actual freedom of choice available to the stakeholders. During the investigation, we conducted semi-structured interviews with visually impaired individuals (N = 16) and carried out participant observation regarding their everyday administrative and financial processes, the insights of which were recorded in a research diary. The interviews and the research diary formed the empirical basis for qualitative content analysis.The primary finding of the research indicates that while technological change carries the promise of autonomy and access, empirical evidence points to the emergence of new, more subtle forms of exclusion. Digitization plays a decisive role in the process of inclusion: the social content embedded within technical design (the so-called technical code) and market logic determine whether the digital transition acts as a catalyst for independence or as an instrument of marginalization. Achieving genuine financial inclusion fundamentally requires the democratization of the technical code, the rigorous application of universal design principles, and the institutional strengthening of collective capabilities through advocacy.

Krabák Attila Adrián

Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

Szegregált terek és konverziós veszteségek: a foglalkoztathatóság mezoszintű akadályai Miskolcon

Az előadás a foglalkoztathatóság társadalmi-térbeli beágyazottságát vizsgálja szegregált körülmények között élő társadalmi csoportok esetében, két miskolci szegregátum példáján keresztül. Elméleti kiindulópontja, hogy a foglalkoztathatóságot nem elegendő egyéni készségek, motivációk hiányának vagy humántőke-problémák összességeként értelmezni, mivel az egyéni erőforrások munkaerőpiaci hasznosulását a lokális intézményi, kapcsolathálózati és térbeli feltételek is nagyban alakítják (McQuaid – Lindsay 2005). A képességszemléletből levezetett konverziós veszteség fogalma ebben az összefüggésben azt ragadja meg, hogy a szegregált térben rendelkezésre álló erőforrások - például végzettség,

munkatapasztalat, intézményi támogatás vagy munkavállalási szándék - miért nem, vagy csak korlátozottan válhatnak tényleges munkaerőpiaci eséllyé (Sen 1999, Robeyns 2005, Carvajal Muñoz 2024). A téma egyúttal a térbeli és szimbolikus határok problémájához is kapcsolódik, mivel a térbeli elkülönültség a mindennapi interakciókat, kapcsolódásokat és a különböző alrendszerekhez való hozzáférést is akadályozza, mint például a munkaerőpiac. Az előadás fő kutatási kérdése, hogy a szegregált lakóhelyi környezetből fakadó konverziós veszteségek miként korlátozzák a potenciális egyéni erőforrások munkaerőpiaci részvétellé és előnyökké történő átalakítását. Az előadás két pilléren alapul. Az egyik a foglalkoztathatóság társadalmi beágyazottságáról, a lakóhelyi szegregációról és a konverziós tényezőkről szóló szakirodalom szintetizálására épül. A másik pillér egy 2024-ben megjelent, két leszakadó miskolci városrészben élők foglalkoztatását elősegítő projekt eredményességét elemző tanulmány empirikus tapasztalataira, a két terület gyakorlati példáira épít. Módszertani szempontból az előadás ezáltal kvalitatív, elméleti-értelmező megközelítést alkalmaz: a korábbi tereptapasztalatokat és publikált empirikus eredményeket egy új mezoszintű elemzési keretbe helyezi. A legfontosabb szakirodalom-kutatásra alapozott eredmények szerint a foglalkoztathatóság szegregált terekben öt egymással összefüggő mechanizmuson keresztül sérül. Elsőként az infrastruktúra, a közlekedés és a lakhatási viszonyok lényegesek a rendelkezésre állás és a munkahelyekhez való hozzáférés terén (Pásztor – Pénzes 2018, Szabó-Tóth – Mihályi 2022, Kőszeghy – Csizmady 2024). Másodszor a társadalmi tőke és hálózatok szerepe meghatározó az álláskeresés eredményességében, a jövedelemszerzés formáit illetően (Putnam 2000, Granovetter 1973, Huszti et al. 2021). A harmadik tényező a helyi intézményi hiányosságok, a közszolgáltatások elérhetősége, minősége (Wacquant 2008, Wilson 1996), a negyedik tényező a dezintegráció és a zárványosodás, amelyek gyengítik a munkaerőpiaci integrációt, és a „depressziós zónák" kialakulása, a „munka eltűnése" és a „kisközösségi életvilágok" kialakulásának következményei (Bőhm 1992, Wilson 1996, Farkas 2012, Kovách et al. 2016). Végül jelentős hatású a területi stigma (Wacquant 2008) és a csoportközi előítéletek szerepe a gazdasági szervezeteknél történő munkaerő-felvételkor (Csepeli 2001, Kertesi et al. 2022). Az előadás amellett érvel, hogy a szegregált terek nem pusztán marginalizált társadalmi csoportok lakóhelyei, ahol hátrányok koncentrálódnak, hanem olyan határképző közegek, ahol még a kedvező egyéni erőforrások munkaerőpiaci előnyökké alakítása is mezoszintű és strukturális korlátokba ütközhet.

Segregated spaces and conversion losses: Mesolevel barriers to employability in Miskolc

This presentation examines the socio-spatial embeddedness of employability among social groups living in segregated conditions, using two segregated areas in Miskolc as an example. The presentation's theoretical starting point is that employability cannot be adequately understood as merely a sum of individual skill, motivation, or human capital deficits, since the utilisation of individual resources in the labour market is also greatly shaped by local institutional, relational, and spatial conditions (McQuaid & Lindsay, 2005). In this context, the concept of conversion loss, derived from the capabilities approach, explains why resources available in segregated spaces, such as education, work experience, institutional support or willingness to work, cannot translate into labour market opportunities to any great extent (Sen 1999, Robeyns 2005, Carvajal Muñoz 2024). The topic is also linked to the issue of spatial and symbolic boundaries, since spatial separation determines everyday interactions, connections and access to various systems, including the

labour market. The presentation's central research question is how conversion losses arising from a segregated residential environment limit the transformation of potential individual resources into labour market participation and benefits. The presentation is based on two pillars. The first is a synthesis of literature on the social embeddedness of employability, residential segregation and conversion factors. The second draws on the empirical findings of a 2024 study analysing the effectiveness of a project promoting employment among residents of two disadvantaged neighbourhoods in Miskolc, as well as practical examples from these two areas. From a methodological perspective, the presentation employs a qualitative, theoretical-interpretive approach, placing previous field experiences and published empirical results within a meso-level analytical framework. According to the most important findings of the literature review, employability in segregated spaces is undermined by five interrelated mechanisms. Firstly, good infrastructure, transport links and adequate housing are crucial for job availability and accessibility (Pásztor-Pénzes, 2018; Szabó-Tóth & Mihályi, 2022; Kőszeghy & Csizmady, 2024). Secondly, social capital and networks play a decisive role in job search success and income generation (Putnam, 2000; Granovetter, 1973; Huszti et al., 2021). Thirdly, local institutional deficiencies and the accessibility and quality of public services are important factors (Wacquant 2008; Wilson 1996). Fourthly, disintegration and ghettoisation weaken labour market integration and have consequences such as the emergence of 'depression zones', the 'disappearance of work', and the formation of 'small-community lifeworlds' (Bőhm 1992; Wilson 1996; Farkas 2012; Kovách et al. 2016). Finally, territorial stigma (Wacquant, 2008) and intergroup prejudices in labour recruitment by economic organisations significantly impact recruitment (Csepeli, 2001; Kertesi et al., 2022). The presentation argues that segregated spaces are not merely residential areas where disadvantages are concentrated among marginalised social groups, but rather boundary-forming environments where the conversion of favourable individual resources into labour market advantages can encounter meso-level and structural barriers.

Pásztor Adél

Társdalom- és Politikatudományi Intézet, Budapesti Corvinus Egyetem

Felvétel után: kelet-európai hallgatók és a legitimáció határai egy elit doktori képzésen

Az elit felsőoktatási intézmények egyre gyakrabban jelenítik meg magukat a nyitottság, a sokféleség és a meritokratikus mobilitás tereiként. A formális hozzáférés bővülése azonban nem jelenti automatikusan azt, hogy az újonnan belépők azonos feltételek mellett válnak elfogadott és legitim szereplőkké. A tanulmány azt vizsgálja, miként termelődnek újra a társadalmi különbségek egy olyan intézményi térben, amely látszólag inkluzív, működését azonban továbbra is hallgatólagos normák, szimbolikus hierarchiák és egyenlőtlen elismerési viszonyok szervezik. Az elemzés húsz, kelet-európai doktoranduszokkal készített félig strukturált interjúra épül, amelyeket egy nagy presztízsű, transznacionális európai doktori intézményben vettem fel. A tanulmány központi fogalma a „mérgező inklúzió", amely azt a helyzetet ragadja meg, amikor a formális belépés lehetősége adott, ám a tagság elismerése, a kompetencia legitimként való elfogadása és az intézményi hovatartozás továbbra is feltételes marad. Ebben az értelemben az egyenlőtlenség nem pusztán a belépés előtt, hanem a belépést követően, a mindennapi interakciókban, értékelési gyakorlatokban és

tudástermelési folyamatokban szerveződik újra. Az előadás négy, egymással összefüggő mechanizmust azonosít. A „kölcsönkapott legitimitás" arra utal, hogy bizonyos hallgatók formálisan ugyan az intézmény tagjai, legitim jelenlétüket azonban újra és újra igazolniuk kell. Az „elhallgattatott tudás" a nem kanonikus, regionálisan kötött vagy kevésbé presztízses tudásformák leértékelődését jelöli. Az „imposztormunka" azt az affektív és reflexív többletmunkát írja le, amelyet a hallgatók a kompetens és odaillő akadémiai szereplő pozíciójának fenntartása érdekében végeznek. Végül a „hovatartozás moralitása" azt mutatja meg, hogy az olyan intézményileg jutalmazott gyakorlatok, mint a networking, az önpromóció és a láthatóság, nem pusztán elsajátítandó készségekként, hanem morálisan is vitatott viselkedési normákként jelennek meg. A tanulmány amellett érvel, hogy az inklúzió nem értelmezhető kizárólag hozzáférésként vagy részvételként. A társadalmi hovatartozás intézményi feltételei az elismerés, a legitimáció és a szimbolikus határképzés folyamataiban alakulnak ki. Az elit doktori képzés példája azt mutatja, hogy a társadalmi határok nem szükségszerűen a kizárás nyílt formáiban, hanem a legitim szereplővé válás egyenlőtlen feltételeiben termelődnek újra.

After Admission: Eastern European Students and the Boundaries of Legitimacy in Elite Doctoral Education

Elite higher education institutions increasingly present themselves as spaces of openness, diversity and meritocratic mobility. Yet the expansion of formal access does not automatically mean that newcomers become accepted and legitimate actors on equal terms. This paper examines how social differences are reproduced within an institutional space that appears inclusive, but whose operation continues to be organised by tacit norms, symbolic hierarchies and unequal relations of recognition. The analysis is based on twenty semi-structured interviews with Eastern European doctoral students, conducted at a prestigious transnational European doctoral institution. The paper's central concept is "toxic inclusion", which captures a situation in which formal entry is granted, while recognition of membership, acceptance of competence as legitimate, and institutional belonging remain conditional. In this sense, inequality is not organised only before entry, but is reorganised after admission through everyday interactions, evaluative practices and processes of knowledge production. The paper identifies four interrelated mechanisms. "Legitimacy on loan" refers to the condition in which some students are formally members of the institution, yet must repeatedly justify their legitimate presence. "Silenced knowledge" denotes the devaluation of non-canonical, regionally situated or less prestigious forms of knowledge. "Impostor work" describes the affective and reflexive labour through which students maintain the position of competent and fitting academic actors. Finally, the "morality of belonging" shows how institutionally rewarded practices such as networking, self-promotion and visibility appear not merely as skills to be acquired, but also as morally contested norms of conduct. The paper argues that inclusion cannot be understood solely in terms of access or participation. The institutional conditions of social belonging are shaped through processes of recognition, legitimation and symbolic boundary-making. The case of elite doctoral education shows that social boundaries are not necessarily reproduced through overt forms of exclusion, but through the unequal conditions under which one becomes recognised as a legitimate actor.

Rácz Andrea

Szoboszlai Katalin

A szociális munka deprofesszionalizációja Magyarországon (2010–2026): szakmapolitikai változások és következmények

Magyarország Németország és Ausztria mellett részt vesz a „SoFRiED – Social Work and the Far Right in European Democracies – Deprofessionalisation from the right: a comparison of Germany, Austria and Hungary (2025. február–2027. január) című kutatási projektben, amelyet a Hans-Böckler-Alapítvány finanszíroz. A kutatás célja annak feltárása, hogy a szélsőjobboldali politikai befolyás miként jelenik meg az egyes országok szociális munkájában, valamint hogyan hat a szakma mindennapi gyakorlatára és professzionális működésére. A szociális munka deprofesszionalizációja Magyarországon 2010 óta többféle formában jelent meg. Olyan strukturális és szakmapolitikai folyamatok bontakoztak ki, amelyek korlátozták, veszélyeztették, illetve egyes esetekben ellehetetlenítették a szakmai autonómia és a professzionális szociális munka gyakorlását. Az előadás a magyarországi kutatás eredményeire építve áttekintést nyújt a szociális munka gyakorlatát érintő legfontosabb változásokról 2010 és 2026 között. Kiemelt példaként vizsgáljuk a hajléktalanellátás, a menekültekkel végzett munka, az LMBTQ-közösségek támogatása, valamint a gyermekvédelmi szakellátás területét. Az előadás bemutatja, hogy az érintett időszakban milyen módon szűkültek a szolgáltatásokat igénybe vevők jogai és lehetőségei, illetve milyen szakmai és intézményi kihívásokkal szembesült az ellátórendszer. Rámutatunk azokra a folyamatokra, amelyek a szociális munkások mindennapi tevékenységét megnehezítették, illetve korlátozták a szakmai értékek és etikai normák érvényesítését. Az előadás kitér továbbá a felsőoktatásban lezajlott változásokra is. Vizsgáljuk, hogy az egyetemi autonómia szűkülése, a szociális munka képzésekre jelentkezők számának jelentős visszaesése, valamint az olyan új szakpolitikai irányok megjelenése, mint a gondoskodáspolitika és így az egyéni felelősség fokozott hangsúlyozása, miként alakították át a szakma önértelmezését, értékrendszerét és képzési kereteit. Végezetül arra keressük a választ, hogy a bemutatott folyamatok tükrében milyen lehetőségek kínálkoznak a szociális munka professzionalitásának megerősítésére, a praxis megújítására és a képzés fejlesztésére, valamint milyen jövőbeli irányok rajzolódnak ki a szakma számára hazánkban.

The Deprofessionalization of Social Work in Hungary (2010–2026): Changes in Professional Policy and Their Consequences

Hungary, alongside Germany and Austria, is participating in the research project titled "SoFRiED – Social Work and the Far Right in European Democracies – Deprofessionalization from the Right: A Comparison of Germany, Austria, and Hungary (February 2025–January 2027)," funded by the Hans-Böckler Foundation. The aim of the research is to explore how far-right political influence manifests itself in social work in each country, as well as how it affects the profession's daily practice and professional functioning. The deprofessionalization of social work in Hungary has manifested in various forms since 2010. Structural and policy-related processes have unfolded that have restricted, endangered, and in some cases rendered

impossible the exercise of professional autonomy and professional social work. Building on the results of Hungarian research, our presentation provides an overview of the most significant changes affecting social work practice between 2010 and 2026. We examine the areas of homeless services, work with refugees, support for LGBTQ communities and child protection system as key examples. The presentation demonstrates how the rights and opportunities of service users were curtailed during the period, as well as the professional and institutional challenges faced by the care system. We highlight the processes that made social workers' daily activities more difficult and limited the professional values and ethical standards. The presentation also addresses changes in higher education. We examine how the narrowing of university autonomy, the significant decline in the number of students to social work programs, and the emergence of new policy directions – such as care policy and the increased emphasis on individual responsibility – have reshaped the profession's self-understanding, value system and higher education training frameworks. Finally, we seek to answer what opportunities exist, in light of the processes described, for strengthening the professionalism of social work, renewing practice and developing higher education training, as well as what future directions are emerging for the profession in our country.

Schumi Ráhel

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Társadalomtudományi Doktori Iskola

A muzsikus romák a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen

Ha a magyarországi cigányságról beszélünk – úgy, ahogyan a legtöbb kisebbségi csoportot – elképzeljük „valahol" a társadalmunkban. Azonban, ha leszűkítjük egy adott roma csoportra egy adott kulturális közegben, nem csak egy direktebb, de egy sokkal árnyaltabb képet is kapunk az adott közösségről. A magyar muzsikus roma származású emberek egy zárt közösséget alkotnak, emellett pedig zenész tagjaik igen különleges pozícióban helyezkednek el a magyarországi zenészi szcénában is. Előadásomban a klasszikus műfajt játszó roma zenészekről lesz szó, akiknek a helyzete igencsak speciális. Az említett közösség ugyanis történelmünk során többízben a többségi társadalom igényének volt kitéve, ez pedig olyan szenzitív, identitásformáló tényezőkre volt hatással, mint a muzsikusok által játszott zenei műfajok, a mindennapi munka színtere vagy éppen az oktatás jellege. A klasszikus zenei műfaj Magyarországon szinte kizárólag intézményesült keretek között működik, kezdve az alapfokú és a középfokú művészetoktatással, folytatva a zeneművészeti egyetemekkel, de még a végzett zenészek nagy része is csak intézményes keretek között tudja gyakorolni hivatását. Figyelembe véve a műfaj ezen tulajdonságait, érdemes górcső alá vennünk azokat a tényezőket, melyek hatással lehetnek a muzsikus roma közösségre. Ilyen a bourdieu-i tőkeelmélet gyakorlati megnyilvánulása – például ahogy a társadalmi vagy éppen az intézményesült tőke megjelenik az egyetemi mindennapokban –, az identitás átalakulása, esetleg az identitásválság jelenléte a muzsikus fiatalok pályaválasztásában, vagy éppen a csoport többségi társadalom általi megítélése. A muzsikus roma fiatalok mindennapjait átitatja egyfajta reziliencia, mely a nem roma közeg igényei, a modern társadalom jellege vagy éppen az adott kulturális közeg, - ezesetben legyen szó akár egy intézményről, akár a családi környezetről – által alakult ki egyéni és csoportszinten egyaránt. Előadásom alapjául korábbi, kvalitatív módszertannal végzett kutatásaim szolgálnak. Interjúalanyaim egy adott kulturális közegből származtak, azonban a téma vizsgálata diverz demográfiai hátteret követelt, így nem csak a Liszt Ferenc Zeneművészeti

Egyetem hallgatóival, hanem zenész fiatalok szüleivel és tanáraival is készültek interjúk, melyekre az előadásom építkezik.

Musician Roma at the Franz Liszt Academy of Music

When we speak about the Roma population in Hungary – as we do about most minority groups – we tend to imagine them as existing "somewhere" within our society. However, when we narrow our focus to a specific Roma group within a particular cultural context, we gain not only a more direct but also a much more nuanced picture of that community. Hungarian Roma musicians constitute a closed community, and their musician members occupy a particularly distinctive position within the Hungarian musical scene. This presentation focuses on Roma musicians performing classical music, whose situation is especially unique. Throughout history, this community has repeatedly been exposed to the demands of the majority society, which has influenced sensitive identity-forming factors such as the musical genres performed by musicians, the settings of their everyday work, and the nature of their education. In Hungary, classical music functions almost exclusively within institutionalized frameworks, beginning with primary and secondary arts education and continuing through higher education at music academies and universities. Moreover, the majority of professional musicians can practice their vocation only within institutional settings. Considering these characteristics of the genre, it is worth examining the factors that may influence the community of Roma musicians. Such factors include the practical manifestations of Bourdieu's theory of capital – for example, the ways in which social and institutionalized capital appear in everyday university life – as well as the transformation of identity, the possible presence of identity crises in the career choices of young musicians, and the perception of the group by the majority society. The everyday lives of young Roma musicians are permeated by a form of resilience that has developed at both the individual and collective levels in response to the expectations of non-Roma environments, the characteristics of modern society, and the specific cultural contexts in which they live and work, whether these are educational institutions or family settings. This presentation is based on my previous qualitative research. Although my interview participants came from a specific cultural milieu, the investigation of the topic required a diverse demographic background. Therefore, interviews were conducted not only with students of the Franz Liszt Academy of Music, but also with the parents and teachers of young musicians. The presentation draws on the findings of these interviews.

Svastics Carmen

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Általános Gyógypedagógiai Intézet

Csillag Sára

Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Menedzsment Kar, Emberi Erőforrás Fejlesztés Tanszék

Győri Zsuzsanna

Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem, Nemzetközi Gazdálkodás Kar, Fenntarthatóság Tanszék

„Mitől legitim egy szakember?" Fogyatékossággal élő vállalkozók identitásmunkája és az inklúzió-exklúzió határainak újratermelődése a hazai vállalkozói környezetben

A fogyatékos emberek vállalkozói részvétele az inkluzív gazdaságpolitikai és foglalkoztatási diskurzusokban rendszerint a munkaerőpiaci integráció egyik sikeres formájának tekinthető (OECD 2022). Ugyanakkor a vállalkozóvá válás lehetősége és a vállalkozói mezőben való részvétel nem jelenti automatikusan a társadalmi elismerés és legitimáció egyenlő feltételeit. Előadásunk az inklúzió és exklúzió határainak újratermelődését vizsgálja a fogyatékos vállalkozók tapasztalatain keresztül, különös tekintettel azokra az intézményi, szimbolikus és normatív elvárásokra, amelyek meghatározzák, hogy ki válhat legitim vállalkozói szereplővé. Elméleti keretünkben Nancy Fraser elismerésre és redisztribúcióra vonatkozó megközelítését kapcsoljuk össze a szimbolikus határok és az épségizmus kritikai irodalmával (Acker, 2006; Csillag et al., 2021; Fraser, 1995; Goodley, 2025). A kutatás központi kérdése, hogy miként alakítják a fogyatékos vállalkozók identitásukat és vállalkozói gyakorlataikat az állami vállalkozásfejlesztési rendszerek, a digitalizációs elvárások és a vállalkozói normák metszetében. Arra keressük a választ, hogy az intézményi keretek milyen módon reprodukálnak kizáró mechanizmusokat, illetve hogyan reagálnak minderre maguk az érintett vállalkozók. A tanulmány egy 2018-2025 közt végzett longitudinális kvalitatív kutatás eredményeire épül. Az adatfelvétel során 35 különböző fogyatékossági típusú, eltérő életkorú és társadalmi-gazdasági hátterű vállalkozóval készítettünk 60-90 perc hosszú félig strukturált interjúkat. Az interjúk elemzése hibrid kódolási stratégiával történt, amely ötvözte az elméletvezérelt és adatvezérelt kategóriákat; az adatokat két kutató függetlenül kódolta és értékelte. Az adatelemzéshez NVivo 12 szoftvert használtunk. Eredményeink szerint a fogyatékos vállalkozók jelentős része korlátozottan fér hozzá az állami vállalkozásfejlesztési eszközökhöz, felnőtt tanulási lehetőségekhez, miközben állami támogatásban nem részesül, és a digitalizáció is egyre inkább implicit vállalkozói normává válik. A vállalkozók ugyanakkor nem passzív „elszenvedői" ezeknek az elvárásoknak: fejlesztik vállalkozói és digitális kompetenciáikat, személyes és szakmai kapcsolatokat ápolnak egymással, képesek érdekeiket érvényesíteni. Az interjúk arra is rámutatnak, hogy több résztvevő elsősorban vállalkozóként definiálja önmagát (Svastics et al., 2023). Ugyanakkor a résztvevők viszonya saját fogyatékos közösségeikhez gyakran ambivalens és konfliktusos: többen kritikusan viszonyulnak a szerintük „passzív", „önkorlátozó" vagy „lehúzó" attitűdökhöz, miközben e narratívákban az internalizált épségizmus és a neoliberális önfelelősség normáinak reprodukciója is megjelenik. Ezzel párhuzamosan sokan társadalmi

vállalkozási tevékenységükön keresztül mégis támogatják ezen közösségeket (nonprofit tevékenységek, adományozás), vállalkozásaik pedig gyakran hiányzó asszisztív támogatási hiányokra reagálnak (személyre szabott szolgáltatások, hiányzó termékek forgalmazása, akadálymentesítési audit). Az eredmények összességében rámutatnak arra, hogy az inklúzió intézményi és szimbolikus formái egyszerre teremtenek részvételi lehetőségeket és termelik újra a legitim vállalkozói lét normatív határait. Acker, J. (2006). Inequality Regimes: Gender, Class, and Race in Organizations: Gender, Class, and Race in Organizations. Gender & Society, 20(4), 441-464. Csillag, S., Svastics, C., Győri, Z., & Hidegh, A. L. (2021). A tökéletes test mítosza: Az épségizmus mint a fogyatékossággal élő emberek munkaerőpiaci marginalizációját erősítő ideológia. Socio.hu Társadalomtudományi Szemle, 11(3), 1–19. https://doi.org/10.18030/socio.hu.2021.3.1 Fraser, N. (1995). From Redistribution to Recognition? Dilemmas of Justice in a 'Post-Socialist' Age. New Left Review, 212(July/August), 68-93. Goodley, D. (2025). Disability Studies. An Interdisciplinary Introduction. SAGE. OECD (2022). Disability, Work and Inclusion: Mainstreaming in All Policies and Practices, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/1eaa5e9c-en Svastics, C., Hidegh, A. L., Csillag, S. és Győri, Zs. (2023). A fogyatékosság és a vállalkozói identitás kapcsolata az interszekcionalitás lencséjén keresztül = The relationship between disability and entrepreneurial identity through the lens of intersectionality. VEZETÉSTUDOMÁNY, 54 (10). pp. 29-39. ISSN 0133-0179

"What makes a professional legitimate?" - Identity work of entrepreneurs with disabilities and the reproduction of the boundaries of inclusion and exclusion in the Hungarian entrepreneurial environment

The entrepreneurial participation of people with disabilities in inclusive economic policy and employment discourses is usually seen as a successful form of labour market integration (OECD 2022). At the same time, the opportunity to become an entrepreneur and to participate in the entrepreneurial field does not automatically mean equal conditions for social recognition and legitimacy. Our presentation examines the reproduction of the boundaries of inclusion and exclusion through the experiences of disabled entrepreneurs, with a special focus on the institutional, symbolic and normative expectations that determine who can become a legitimate entrepreneur. In our theoretical framework, we connect Nancy Fraser's approach to recognition and redistribution with the critical literature of symbolic boundaries and ableism (Acker, 2006; Csillag et al., 2021; Fraser, 1995; Goodley, 2025). The central question of the research is how disabled entrepreneurs shape their identity and entrepreneurial practices at the intersection of public business development systems, digital expectations and entrepreneurial norms. We want to answer the question of how institutional frameworks reproduce exclusion mechanisms, and how the entrepreneurs themselves react to all this. The study is based on the results of longitudinal qualitative research conducted between 2018 and 2025. During the data collection, we conducted 60- 90-minute semi-structured interviews with 35 entrepreneurs with different types of disabilities, ages and socio-economic backgrounds. The interviews were analysed using a hybrid coding strategy that combined theory-driven and data-driven categories. The data were independently coded and evaluated by two researchers. We used NVivo 12 software for data analysis. According to our results, a significant number of disabled entrepreneurs have limited access to state-owned business development tools and adult learning opportunities, while they do not receive state support and digitalisation is becoming more and more an implicit entrepreneurial norm. At the same time, entrepreneurs are not passive „sufferers" of these expectations: they develop their entrepreneurial and digital

competencies, maintain personal and professional relationships with each other, and are able to enforce their interests. The interviews also show that several participants define themselves primarily as entrepreneurs (Svastics et al., 2023). At the same time, the participants' relationship to their own disabled communities is often ambivalent and conflictual: many are critical of what they consider to be "passive", "self-limiting" or "degrading" attitudes, while these narratives also reproduce internalised ableism and the norms of neoliberal self-responsibility. Many entrepreneurs also support these communities through their social entrepreneurship activities (nonprofit activities, donations), and their businesses often respond to missing assistance gaps (personalized services, distribution of missing products, accessibility audit). Overall, the findings point out that institutional and symbolic forms of inclusion simultaneously create opportunities for participation and reproduce the normative boundaries of legitimate entrepreneurship. Acker, J. (2006). Inequality Regimes: Gender, Class, and Race in Organizations: Gender, Class, and Race in Organizations. Gender & Society, 20(4), 441-464. Csillag, S., Svastics, C., Győri, Z., & Hidegh, A. L. (2021). A tökéletes test mítosza: Az épségizmus mint a fogyatékossággal élő emberek munkaerőpiaci marginalizációját erősítő ideológia. Socio.hu Társadalomtudományi Szemle, 11(3), 1–19. https://doi.org/10.18030/socio.hu.2021.3.1 Fraser, N. (1995). From Redistribution to Recognition? Dilemmas of Justice in a 'Post-Socialist' Age. New Left Review, 212(July/August), 68-93. Goodley, D. (2025). Disability Studies. An Interdisciplinary Introduction. SAGE. OECD (2022). Disability, Work and Inclusion: Mainstreaming in All Policies and Practices, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/1eaa5e9c-en Svastics, C., Hidegh, A. L., Csillag, S. és Győri, Zs. (2023). A fogyatékosság és a vállalkozói identitás kapcsolata az interszekcionalitás lencséjén keresztül = The relationship between disability and entrepreneurial identity through the lens of intersectionality. VEZETÉSTUDOMÁNY, 54 (10). pp. 29-39. ISSN 0133-0179

Szücs Anikó

Szociológia Doktori Iskola, ELTE Társadalomtudományi Kar

Óvoda és iskola határán - autizmusban érintett gyermekek beiskolázásával kapcsolatos tapasztalatok Budapesten

Az előadás az autizmusban (APA, 2013) érintett gyermekek általános iskolai beiratkozására vonatkozó szülői tapasztalatokat mutatja be fővárosi kontextusban, az aktuális hazai szakpolitikai háttérrel összevetve. Az általános iskolai beiratkozás hazai szabályozása speciális, leginkább a szülők szabad iskolaválasztási jogához kapcsolódó szegregációs tendeciák által (pl. Berényi, 2025). Az autizmusban érintett gyermekek száma a magyar oktatási rendszerben növekszik (Nagy, 2025), és a szüleik, családjaik számára a beiskolázás az állapotból adódó nehézséget jelent, így kiemelt támogatást is lenne szükséges a folyamat során (MASZK, 2020). A beiskolázás folyamatának vizsgálatát keretezi fogyatékosságtudományban hatékonyan alkalmazott 'hozzáférhetőség és akadályok' kettős szempontrendszere (Fontil, Gittens, Beaudoin & Sladeczek, 2020), és a fogyatékosság emberjogi szemlélete (Degener, 2016). Társadalomtudományi szempontból egyfelől a humánökológiai modell keretezi a gyermekhez (mikrorendszer), illetve egymáshoz (mezorendszer) a folyamat során kapcsolódó különböző szereplőket (szülők és szakemberek) (Bronfenbrenner, 1994); másfelől az oktatás szabályozásai, intézményei és a folyamat szereplőinek tapasztalatai az életvilág és rendszer elmélete mentén kerülnek összekapcsolásra (Habermas, 1996). A szülői

tapasztalatok vizsgálata a vonatkozó szakpolitikák implementálásának monitorozásaként is történik (Birkland, 2011). Alapozó tájékozódás, és az adatfelvételi eszköz kidolgozásának céljából a kapcsolódó jogszabályi háttér, illetve a témában végzett korábbi kutatások dokumentumelemzése, tartalomelemzése történt meg (Babbie, 2016). Ennek eredményeképpen feltérképezésre kerültek a szülői tapasztalatokhoz kapcsolódóan releváns tényezők, amelyek alapján egy interjúvázlat, és egy, a jelenséghez kapcsolódóan általánosabb adatok felvételén túl az interjús vizsgálatban való részvételre toborzó kérdőív (Bryman, 2015) került kidolgozásra, amelyet 2026 március vége és június eleje között tölthettek ki budapesti érintett szülők. Az előadás részeként a kérdőív eredményei lennének ismertetve; a beiskolázás folyamatához kapcsolódóan budapesti, autizmusban érintett gyermeket nevelő szülőkből álló, nem reprezentatív minta válaszaiból kirajzolódó tendenciák, kiindulási helyzetek, családok jellemzői, illetve a folyamat során releváns információforrások, lépések és szereplők kerülnének bemutatásra. 2026 május közepe és június eleje között a kérdőívet kitöltő egyes szülőkkel már felvételre került a kutatás következő lépéseként egy, a beiskolázási folyamattal kapcsolatos tapasztalatok bővebb megismerését célzó féligstrukturált interjú (Babbie, 2016), amelyek az előadás során, mint a kérdőív eredményeit illusztráló esetek jelennének meg (Bryman, 2015), korábbi releváns tanulmányokkal összevetve (Bányai, Nagy-Kollát és Boros, 2024).

Between kindergarten and elementary school – experiences from Budapest on the enrolment of children living with autism spectrum condition

The planned presentation refers about parental experiences regarding elementary enrolment of their children diagnosed with autism spectrum (APA, 2013) in the context of the Hungarian capital, compared with the current policy framework in Hungary. The policies influencing elementary school enrolment in Hungary are special, especially because of the segregation tendencies associated with parent's right to free school choice (e.g.: Berény, 2025). The number of children on autism spectrum in the Hungarian education system is increasing (Nagy, 2025), and, as the enrollment – being a transition – challenges the partents of the children in an autism-specific manner, enhanced support throughout the process would be necessary (MASZK, 2020). This analysis in connection woth the elementary enrolment is framed by the dual perspective of 'accessibility and barriers', often applies framework within disability studies (Fontil, Gittens, Beaudoin & Sladeczek, 2020); while the human rights approach to disability also gives an important theoretical basis tot he study (Degener, 2016). From a social science perspective, the study builds upon the humanecologycal model, which helps conceptualising the various actors connected to the child (microsystem) and to one another (mesosystem) in the process (parents and professionals) (Bronfenbrenner, 1994). Additionally, educational regulations, institutions, and the experiences of the actors are linked through the theory of lifeworld and system (Habermas, 1996). Researching the parental experiences also serves as monitoring the implementation of relevant policies (Birkland, 2011). To explore the phenomenon in general, and to develop the tools of data collection, document and content analyses were conducted (Babbie, 2016) on the policies and previous research on the topic. As a result, factors relevant to parental experiences were identified, forming the basis forthe developemtn of both an interview guide and a questionnaire. In addition to collecting general information related tot he phenomenon, the questionnaire was designed to recruit participants for the interviews (Bryman, 2015). It was available for completion by affected parents living in Budapest between late MArch and early June 2026. As part of the presentation, the results of the questionnaire will be presented. Based on the responses of a non-representative sample of parents raising children with autism in Budapest,

the presenation will outline trends, initial circumstances, family characteristics, information sources, procedural steps, and key actors that were relevant during the process. Between mid-May and early June, semi-structured interviews (Babbie, 2016) were conducted with selected parents (filling the questionnaire earlier) as the next step of the research, which aims to gain deeper understanding of parental experiences related to elementary enrolment of children with autism. During the presentation, the interviews will be used as illustrative case examples that comlpement and contextualize the questionnaire findings (Bryman, 2015), while also being compared with relevant previous studies (Bányai, Nagy-Kollát és Boros, 2024).

Vancsó Anna

Andits Petra

Az inklúzió határai Közép-Európában: az ukrán menekültek érdemességének társadalmi konstrukciói

Az ukrán-orosz háború következtében Európa a második világháború óta legnagyobb menekülthullámával szembesült, amely jelentős társadalmi támogatottságot váltott ki a befogadó országokban. Ugyanakkor az ukrán menekültekkel kapcsolatos attitűdök nem kizárólag humanitárius megfontolások mentén formálódtak, hanem olyan társadalmi értékelések révén, amelyek meghatározzák, hogy kik tekinthetők a segítségre érdemes csoportoknak. A tanulmány a magyar Facebook kommentekben megjelenő diskurzusok elemzésén keresztül vizsgálja az ukrán menekültek érdemességének társadalmi konstrukcióit. Az elemzés a deservingness-elmélet CARIN-modelljére épül, ugyanakkor arra mutat rá, hogy az ukrán menekültek megítélésében az egyes dimenziók gyakran három átfogó kérdés köré rendeződnek: ki a felelős a kialakult helyzetért, jogos-e a segítségnyújtás, illetve kik az ukránok mint morális és politikai közösség. Az eredmények szerint a rászorultság önmagában ritkán válik vita tárgyává; a diskurzus sokkal inkább a felelősség, a legitimáció és a morális értékelés kérdései körül szerveződik. A felelősség attribúciója során a kommentelők gyakran különbséget tesznek az ukrán politikai elit és az ukrán társadalom között, miközben a kisebbségi jogokkal, a nyelvtörvénnyel vagy a háború előtti politikai döntésekkel kapcsolatos érvek az ukránok részleges felelősségét hangsúlyozzák. A segítség legitimitását elsősorban a hozzájárulás, a reciprocitás és a versengő áldozatiság narratívái alakítják, különösen a kárpátaljai magyarok helyzetére való hivatkozások révén. Az identitás dimenziója pedig nem csupán kulturális közelségként jelenik meg, hanem morális kategorizációkon keresztül is, amelyek az ukránokat egyszerre konstruálhatják európai, keresztény és hozzánk hasonló csoportként, illetve veszélyes, nacionalista vagy a kisebbségekkel szemben ellenséges szereplőkként, akik az oroszok testvérnépeként kontruálódnak. A tanulmány amellett érvel, hogy az ukrán menekültek érdemességének megítélése Közép-Európában nem érthető meg kizárólag univerzális humanitárius normák alapján. A történelmi tapasztalatok, a geopolitikai pozíció, valamint a kisebbségi kérdésekhez kapcsolódó viták olyan sajátos értelmezési keretet hoz létre, amelyben az inklúzió határai a felelősség, a legitimitás és a morális értékelés egymással összefonódó dimenziói mentén rajzolódnak ki.

The Negotiations of Inclusion in Central Europe: Social Constructions of the Deservingness of Ukrainian Refugees

As a result of the war between Ukraine and Russia, Europe has faced the largest wave of refugees since World War II, which has generated significant public support in host countries. At the same time, attitudes toward Ukrainian refugees were not shaped solely by humanitarian considerations, but also by social evaluations that determine which groups are seemed worthy of assistance. This study examines the social constructions of Ukrainian refugees' deservingness through an analysis of discussions concerning the war among Facebook comments. The analysis is based on the CARIN model of deservingness theory, yet it highlights that, in the assessment of Ukrainian refugees, the various dimensions often revolve around three overarching questions: who is responsible for the current situation, is it justified to provide assistance, and who constitutes the Ukrainians as a moral and political community. According to the results, need in and of itself rarely becomes a subject of debate; the discourse is organized much more around questions of responsibility, legitimacy, and moral evaluation. When attributing responsibility, commenters often distinguish between the Ukrainian political elite and Ukrainian society, while arguments related to minority rights, the language law, or pre-war political decisions emphasize the partial responsibility of Ukrainians. The legitimacy of assistance is shaped primarily by narratives of contribution, reciprocity, and competing victimhood, particularly through references to the situation of Hungarians in Transcarpathia. The identity dimension, meanwhile, manifests not only as cultural proximity but also through moral categorizations that can simultaneously construct Ukrainians as a European, Christian, and "like-us" group, or as dangerous, nationalist, or minority-hostile actors who are portrayed as kindred spirits of the Russians. The study argues that the assessment of Ukrainian refugees' eligibility in Central Europe cannot be understood solely on the basis of universal humanitarian norms. Historical experiences, geopolitical position, and debates surrounding minority issues create a specific interpretive framework in which the boundaries of inclusion are defined along the intertwined dimensions of responsibility, legitimacy, and moral evaluation.

Vida László

Debreceni Egyetem BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék, DE HTDI Szociológia Doktori Program

Szimbolikus határok és reaktív szolidaritás: az LMBTQ emberek kapcsolathálózati láthatósága a politikai ellenségképzés árnyékában

A kutatás az LMBTQ emberek magyarországi helyzetét vizsgálja kapcsolathálózati és politikai szociológiai megközelítésből. Kiindulópontja, hogy az elmúlt években az LMBTQ közösség a magyar politikai diskurzus egyik kiemelt célpontjává vált. A „gyermekvédelem" keretébe ágyazott politikai kommunikáció, a jogszűkítő intézkedések és a Pride körüli konfliktusok az LMBTQ embereket politikailag konstruált veszélyforrásként jelenítették meg. Mindezen ellenségképző folyamatokat látva felmerül a kérdés, hogy miért lehet ezeket az intézkedéseket keresztülvinni, illetve miért támogatja ezeket a magyar társadalom egy része. Ez a jelenség vélhetően az adott csoport társadalmi integrációjának hiányára és a társadalmi szolidaritás alacsony szintjére vezethető vissza. Mivel a társadalmi integráció és szolidaritás alapjai a bizalmas kapcsolatok (Utasi 2002), kapcsolathálózati módszerrel vizsgálom az LMBTQ csoport helyzetét. Az elméleti keretet Fraser

elismeréselméleti megközelítése, valamint az ellenségképzés, a morális pánik és a szimbolikus határok elmélete adja. Az LMBTQ közösség marginalizációja ebben az értelmezésben elsősorban elismerésbeli probléma: a társadalmi konfliktus középpontjában a legitim életforma, a láthatóság és az egyenlő részvétel elismerése áll (Takács-Dombos 2012). A politikai diskurzus ugyanakkor szimbolikus határokat termel és erősít meg azáltal, hogy az LMBTQ embereket a „normális" társadalmi renddel, a családdal vagy a gyermekek védelmével szembeállított csoportként jeleníti meg (Lamont-Molnár 2002). A kutatás fő kérdése, hogy milyen mértékű kapcsolathálózati szegregációval néz szembe az LMBTQ közösség Magyarországon, hogyan változott ez 2014 és 2021 között, és mely társadalmi-demográfiai tényezők felelősek az LMBTQ ismerősök számának egyenlőtlen társadalmi eloszlásáért. Longitudinális kvantitatív elemzésemhez a méretgenerátoros kérdéssorokat tartalmazó MTA-ELTE Peripato Kutatócsoport 2014-es adatfelvételét, valamint a 2021-es Hungarostudy adatbázist alkalmazom. A méretgenerátoros kapcsolathálózati módszer alkalmas különböző csoportokat körülvevő társadalmi választóvonalak és szegregációs határok feltárására (Huszti 2015). A kapcsolathálózati szegregáció azt mutatja meg, hogy az adott csoport ismertsége mennyire kiegyenlítetlen a társadalmon belül, vagyis kapcsolathálózati szempontból mennyire zárt a vizsgált csoport (Kmetty-Koltai 2015). Az elemzés során negatív binomiális modelleket építek, amelyekben az alpha paraméter jelöli a túlszórás, vagyis a kapcsolathálózati szegregáció mértékét; a modellekbe emellett szignifikáns magyarázó, szegregációképző változók is bekerülnek, így a szegregáció mértékén túl a szegregációképző tényezők feltárása is megtörténik. Az eredmények alapján az LMBTQ emberek kapcsolathálózati szegregációja 2014 és 2021 között csökkent, és 2021-ben a vizsgált marginalizált csoportok közül esetükben volt a legalacsonyabb a kapcsolati zártság mértéke. Ugyanakkor kapcsolathálózati mintázatuk eltér a klasszikus hátrányos helyzetű csoportokétól: míg más marginalizált csoportok (pl. hajléktalanok, cigányok) inkább az alacsonyabb státuszú, integrációs nehézségekkel küzdő csoportok kapcsolathálóiban jelennek meg nagyobb számban, addig az LMBTQ emberek inkább a fiatalabbak, a magasabb iskolai végzettségűek, a felsőbb társadalmi osztályba tartozók és a nagyobb településeken élők kapcsolathálóiban láthatók. Ez arra utal, hogy az LMBTQ közösség marginalitása nem elsősorban elosztási hátrányként, hanem elismerésbeli konfliktusként ragadható meg. Az LMBTQ közösség magyarországi helyzete nem írható le kapcsolathálózati izolációként: a politikai ellenségképzés és morális pánikkeltés ellenére szegregációjuk 2014 és 2021 között csökkent, társadalmi láthatóságuk pedig bizonyos csoportokban növekedett. Ez arra utal, hogy a túlzott ellenségképzés olyan ellenhatást is kiválthat, amelyben a társadalom egy része nagyobb elfogadásra utaló nyitottsággal vagy szolidaritással fordul az érintett csoport felé. Ebben az értelemben az eredmények egyfajta reaktív szolidaritás jelenlétére utalnak: a politikailag termelt szimbolikus határok ellenére az LMBTQ közösség láthatósága és kapcsolathálózati beágyazottsága bizonyos társadalmi közegekben erősödik.

Symbolic Boundaries and Reactive Solidarity: The Network Visibility of LGBTQ People in the Shadow of Political Enemy Construction

This study examines the situation of LGBTQ people in Hungary from the perspectives of social network analysis and political sociology. It starts from the observation that, in recent years, the LGBTQ community has become one of the main targets of Hungarian political discourse. Political communication framed as "child protection," restrictive legal measures, and conflicts surrounding Pride have portrayed LGBTQ people as a politically constructed threat. In light of these processes of enemy construction, the question arises as to why such measures can be implemented and why a segment of Hungarian society supports them. This

phenomenon can likely be linked to the lack of social integration of the group in question and the low level of social solidarity. Since trusting relationships form the basis of social integration and solidarity (Utasi 2002), I examine the situation of LGBTQ people using a social network approach. The theoretical framework is provided by Fraser's theory of recognition, as well as theories of enemy construction, moral panic, and symbolic boundaries. In this interpretation, the marginalization of the LGBTQ community is primarily a problem of recognition: the social conflict centers on the recognition of legitimate ways of life, visibility, and equal participation (Takács–Dombos 2012). At the same time, political discourse produces and reinforces symbolic boundaries by portraying LGBTQ people as a group opposed to the "normal" social order, the family, or the protection of children (Lamont–Molnár 2002). The main research question is to what extent the LGBTQ community in Hungary faces social network segregation, how this changed between 2014 and 2021, and which sociodemographic factors account for the unequal distribution of LGBTQ acquaintances across society. For my longitudinal quantitative analysis, I use the 2014 survey of the MTA–ELTE Peripato Research Group, which includes size-generator questions, as well as the 2021 Hungarostudy database. The summation method is suitable for uncovering social dividing lines and segregation boundaries surrounding different groups (Huszti 2015). Social network segregation indicates the extent to which acquaintanceship with a given group is unevenly distributed within society, that is, how closed the examined group is from a network perspective (Kmetty–Koltai 2015). In the analysis, I construct negative binomial models in which the alpha parameter denotes overdispersion, that is, the degree of social network segregation; the models also include significant explanatory variables that shape segregation, thus revealing not only the degree of segregation but also the factors behind it. The results show that social network segregation among LGBTQ people decreased between 2014 and 2021, and that in 2021 they had the lowest level of network closure among the marginalized groups examined. At the same time, their network patterns differ from those of traditionally disadvantaged groups: while other marginalized groups, such as homeless people and Roma, tend to appear more often in the social networks of lower-status groups facing integration difficulties, LGBTQ people are more likely to be found in the networks of younger, more highly educated, higher-status individuals and those living in larger settlements. This suggests that the marginalization of the LGBTQ community should be understood not primarily as a distributional disadvantage, but as a conflict over recognition. The situation of the LGBTQ community in Hungary cannot be described as network isolation: despite political enemy construction and moral panic, their segregation decreased between 2014 and 2021, while their social visibility increased in certain groups. This suggests that excessive enemy construction may also trigger a backlash, in which a segment of society turns toward the affected group with greater openness or solidarity, suggesting broader acceptance. In this sense, the results point to the presence of a form of reactive solidarity: despite politically constructed symbolic boundaries, the visibility and social embeddedness of the LGBTQ community are strengthening in certain social circles.

A vallás változó arcai és határai: gyakorlat, tudás és tér metszéspontjai

Szekcióvezető: Vancsó Anna

Gyorgyovich Miklós
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet és Társadalomtudományi Kar

A szakrális és a szekuláris határvonalainak nyelvi lenyomata egy AI-asszisztált prédikációkorpusz-elemzésben (2016–2025)

A prédikáció a vallási kommunikáció egyik legstrukturáltabb műfaja (Dix 2021), de a határképzés sajátos terepe is. A szószékről elhangzó beszéd folyamatosan újrarajzolja a szent és a profán, a „mi" és az „ők", a bűn és a kegyelem közötti választóvonalakat. A protestáns igehirdetés visszatérő teológiai súlypontjai (a kiválasztás, az önvizsgálat, a megigazulás) maguk is elhatárolási műveletek, amelyek szimbolikus rendet és közösségi hovatartozást termelnek újra. A magyar társadalom demográfiai, oktatási és technológiai változásai a vallási mintázatok átrendeződéséhez vezettek. Az EVS-trendek a privát és „patchwork" vallásosság térnyerését (Máté-Tóth & Rosta 2022), a post-Christendom (Murray 2018) korszak küszöbét mutatják. Ebben a folyamatban a szakrális és a szekuláris közötti határ nem rögzített, hanem történetileg mozgó, vitatott és újratermelődő. Az egyházi adaptáció (empirikus) megragadását eddig indikátorhiány nehezítette. A hagyományos eszközök – szervezeti statisztikák, egyházi szabályozások, püspöki megnyilatkozások – más léptékben mozognak, így a helyi, közösségi szintű alkalmazkodás jórészt láthatatlan maradt. Az előadás egy új típusú indikátorbázist mutat be. Az istentiszteletek COVID-járvány alatti tömeges online térbe kerülése, valamint a beszédfelismerő (ASR) és a nagy nyelvi modellek fejlődése először teszi lehetővé, hogy a prédikáció soha nem látott volumenben váljon kvantitatív, longitudinális elemzés tárgyává. A KRE Big Data and Social Analytics Kutatócsoport által épített korpusz a beadás pillanatában már több mint ötvenezer, a konferencia idejére várhatóan közel százezer református és evangélikus prédikációt foglal magában. A projekt hosszabb távú célja több százezres nagyságrend – benne az elérhető katolikus anyag – feldolgozása. A feldolgozás automatizált, Python-alapú folyamat mentén történik. Az online felvételek gépi átiratozását a szövegek tisztítása és a magyar nyelv toldalékolása miatt lemmatizáló normalizálása követi. Az elemzés két ágon halad: egyrészt feltáró topikmodellezés tárja fel a szakrális diskurzus tematikus szerkezetét, másrészt LLM-alapú, bekezdésszintű tartalmi pontozás méri a finomabb nyelvi elmozdulásokat adott társadalmi-kulturális események idején. A megbízhatóságot több, egymástól független modell (Gemini, Claude, Llama, DeepSeek, Gemma, ChatGPT) párhuzamos futtatása és inter-rater összevetése biztosítja. A kutatás elején gyűjtött, mintegy 3400 református prédikáción végzett feltáró futtatás már 14 stabil tematikus klasztert azonosított, amelyekben az egyházi év ünnepkörei mellett

markánsan elkülönülnek a megigazulás, a gondviselés-vigasztalás, valamint az önvizsgálat és a kiválasztás súlypontjai. A korpusz időbeli rétegzése pedig lehetővé teszi annak vizsgálatát is, hogy a magyar protestáns igehirdetés nyelvileg és tematikusan mennyiben követi, illetve mennyiben „késik" a társadalmi-kulturális átrendeződésekhez képest, azaz mérhetővé teszi a deszekularizációs és reszekularizációs hatások egyházi reflexióját. Az előadáson egy, a két protestáns felekezetre kiterjedő összevetést mutatok be, a református és az evangélikus igehirdetés addigra feltárt topikjait és tematikus eltéréseit, jellemző retorikai alakzatait, valamint bekezdésszintű érzelmi-kognitív profiljait, azaz azt, hogy a felekezeti határvonal miként rajzolódik ki magában a nyelvi anyagban. Az előadás emellett módszertani határátlépésre is reflektál, az AI-asszisztált, kevert módszertani megközelítés a kvantitatív és a kvalitatív elemzés, valamint az adat és az értelmezés közötti határt feszegeti. A mesterséges intelligenciára épülő szövegelemzés egyúttal felveti a depolitizált, technológiai határképzés kérdését is, azaz mit tesz láthatóvá és mit fed el az algoritmikus olvasat a vallási nyelv finom elmozdulásaiból.

The Linguistic Imprint of the Boundaries between the Sacred and the Secular in an AI-Assisted Sermon Corpus Analysis (2016–2025)

The sermon is one of the most highly structured genres of religious communication (Dix 2021), but it is also a distinctive site of boundary-making. The speech delivered from the pulpit continually redraws the dividing lines between the sacred and the profane, between "us" and "them," between sin and grace. The recurring theological focal points of Protestant preaching (selection, self-examination, justification) are themselves operations of demarcation that reproduce a symbolic order and communal belonging. The demographic, educational, and technological changes in Hungarian society have led to a reconfiguration of religious patterns. EVS trends indicate the spread of private and "patchwork" religiosity (Máté-Tóth & Rosta 2022) and the threshold of the post-Christendom era (Murray 2018). In this process the boundary between the sacred and the secular is not fixed but historically shifting, contested, and continually reproduced. The empirical capture of ecclesial adaptation has so far been hindered by a lack of indicators. Traditional instruments (organizational statistics, church regulations, episcopal pronouncements) operate at a different scale, so that adaptation at the local, congregational level has largely remained invisible. This paper presents a new type of indicator base. The mass migration of worship services into the online sphere during the COVID-19 pandemic, together with advances in automatic speech recognition (ASR) and large language models, makes it possible for the first time for the sermon to become the object of quantitative, longitudinal analysis at an unprecedented scale. The corpus built by the KRE Big Data and Social Analytics Research Group already comprises more than fifty thousand Reformed and Lutheran sermons at the time of submission and is expected to reach close to one hundred thousand by the time of the conference. The project's longer-term goal is to process material on the order of several hundred thousand, including the available Catholic material. The processing follows an automated, Python-based pipeline. The machine transcription of the online recordings is followed by cleaning of the texts and, owing to the agglutinative character of Hungarian, lemmatization-based normalization. The analysis proceeds along two tracks: on the one hand, exploratory topic modeling reveals the thematic structure of the sacred discourse, on the other, LLM-based, paragraph-level content scoring measures finer linguistic shifts at the time of particular social and cultural events. Reliability is ensured by running several independent models (Gemini, Claude, Llama, DeepSeek, Gemma, ChatGPT) in parallel and comparing them in an inter-rater fashion. An exploratory run conducted on the roughly 3,400 Reformed sermons gathered at the outset of the research has already identified 14 stable

thematic clusters, in which—alongside the festal cycles of the liturgical year—the focal points of justification, providence and consolation, and self-examination and selection emerge distinctly. The temporal stratification of the corpus, in turn, also makes it possible to examine the extent to which Hungarian Protestant preaching linguistically and thematically tracks—or "lags behind"—socio-cultural realignments, that is, it renders measurable the ecclesial reflection of desecularization and resecularization effects. At the conference I will present a comparison extending to the two Protestant denominations: the topics and thematic differences of Reformed and Lutheran preaching as uncovered by then, their characteristic rhetorical figures, and their paragraph-level emotional-cognitive profiles—that is, how the denominational boundary takes shape within the linguistic material itself. The paper also reflects on a methodological border-crossing: the AI-assisted, mixed-methods approach probes the boundary between quantitative and qualitative analysis, and between data and interpretation. At the same time, text analysis built on artificial intelligence raises the question of depoliticized, technological boundary-making—namely, what an algorithmic reading renders visible and what it conceals among the subtle shifts of religious language.

Kresztyankó Annamária

Maimonidész Zsidó Általános Iskola és Gimnázium

Szekularizáció és digitális térhasználat Chábád shluchák mindennapjaiban

A vallási hagyományhoz való újrakapcsolódás, a posztszekuláris vallási revitalizáció a Chábád-Lubavics mozgalom egyik fő célja. E közösség 1989 óta a magyar zsidóság része. A shluchim kifejezés a mozgalom küldöttjeit jelenti, akik különböző (számukra sokszor teljesen idegen) országokban telepednek le, és a haszid közösségépítés szolgálatában dolgoznak. A küldött pár férj tagja a sliách, felesége a shlucha. A Chábád a hagyományokhoz való ragaszkodás mellett a világ felé való nyitottságot hirdeti, legfőbb feladatának a zsidóság népszerűsítését tekinti, melyben a közösség küldött házaspárjai aktív részt vállalnak: tanítanak, közösséget vezetnek, programokat szerveznek és a vallásos élet (kóser étkezés, mikve stb.) infrastruktúráját teremtik meg (Kresztyankó 2025: 118–119). Mivel a shluchimok vallási küldetése erősen genderközpontú, a Chábád terjeszkedése nem érthető meg a nők munkája nélkül. A shluckák a közösség rejtett infrastruktúrái, a nők az identitás átadásának kulcsszereplői. A családi szerepvállalás tekintetében a patriarchális struktúra nem jelenti a nők passzivitását, hiszen gyakran ők a mediátorok a zárt ortodox világ és a szekuláris élet között (vö. Fader 2009, Frenkel–Wasserman 2020). A shlucha legfőbb feladata a hiteles vallási élet (Yiddishkeit) elérhetővé tétele, melyben a szekuláris élet felé nyitás is fontos szerepet kap: a mediatizált vallás- és önreprezentáció manapság már a mindennapok része: az online jelenlét, a közösségi média használata (képek, videók és sztorik megosztása) mind-mind jellemző női gyakorlatok. Előadásomban e tendenciára reflektálva nyolc, Budapesten született vagy jelenleg ott élő shluchával készített félig strukturált interjút mutatok be a digitális térhasználat és a vallásos identitás rizomatikus elrendeződéseit kiemelve. A 2000 körül született haszid anyák (és gyermekeik) szocializációját az ideológiai (vallási) határépítés aspektusából vizsgálom. A nők nemi, testi, nyelvi, oktatási, gazdasági és szekuláris szerepeinek megélését és e szerepek gyermekeiknek való átadását emellett már 2024 óta figyelemmel kísérem a globális kihívások tükrében. Jelen előadás a következő kérdésekre felel: - Mi számít modernnek a fiatal haszid édesanyák számára? - Milyen különbségtételt fogalmaznak meg a vallási és a szekuláris élet tekintetében? - Hogyan vált mindennapjaik részéve a mediatizált önreprezentáció vallásos nőként? - Milyen szabályok szerint nevelik gyermekeiket, ha a digitális térhasználatról van szó? Empirikus vizsgálatom célja, hogy a folyamatosan

növekvő haszid közösség szempontjából, női nézőpontból váljon láthatóvá a digitális erőforrásokhoz való egyéni és közösségi hozzáférés mindennapi gyakorlata és jelentése. Irodalom: FADER, AYALA 2009. Mitzvah Girls: Bringing Up the Next Generation of Hasidic Jews in Brooklyn. Princeton University Press. FRENKEL, MICHAL – WASSERMAN, VARDA 2020. "With God On Their Side: Gender–Religiosity Intersectionality And Women's Workforce Integration". Gender & Society, 34, 818–843. KRESZTYANKÓ ANNAMÁRIA 2025. Haszid zsidó édesanyák nyelvválasztása: a héber és a jiddis revitalizációja Magyarországon. In: Gúti, Erika – Orbán, Jolán – Szamosi, Gertrud (szerk.) Diaszpóra 2025. Revitalizáció: szórványban és diaszpórában. PTE. Pécs. 118–125.

Secularization and Digital Spatiality in the Everyday Lives of Chabad Shluchas

The reconnection to religious tradition and post-secular religious revitalization are among the principal aims of the Chabad-Lubavitch movement. This community has been part of Hungarian Jewry since 1989. The term shluchim refers to the movement's emissaries, who settle in various countries—often entirely unfamiliar to them—and work in the service of Hasidic community-building. Within the emissary couple, the husband is called the shliach and the wife the shlucha. Alongside its commitment to tradition, Chabad promotes openness toward the wider world and regards the popularization of Judaism as its foremost mission, in which emissary couples play an active role: they teach, lead communities, organize programs, and establish the infrastructure necessary for religious life (kosher food, mikveh, etc.) (Kresztyankó 2025: 118–119). Since the religious mission of the shluchim is strongly gender-centered, the expansion of Chabad cannot be understood without considering women's work. Shluchas constitute the hidden infrastructure of the community, and women are key agents in the transmission of identity. In terms of family roles, the patriarchal structure does not imply female passivity, as women often act as mediators between the closed Orthodox world and secular life (cf. Fader 2009; Frenkel–Wasserman 2020). The shlucha's primary task is to make an authentic religious life (Yiddishkeit) accessible, in which openness toward secular life also plays an important role. Today, mediatized religion and self-representation have become part of everyday life: online presence and the use of social media (sharing images, videos, and stories) are all characteristic female practices. The presentation, reflecting on these tendencies, I present semi-structured interviews conducted with eight shluchas who were either born in Budapest or currently live there, highlighting the rhizomatic configurations of digital spatial practices and religious identity. I examine the socialization of Hasidic mothers born around 2000 (and of their children) from the perspective of ideological (religious) boundary-making. Since 2024, I have also been observing how women experience their gendered, bodily, linguistic, educational, economic, and secular roles, as well as how these roles are transmitted to their children, in light of global challenges. The presentation addresses the following questions: • What counts as "modern" for young Hasidic mothers? • How do they distinguish between religious and secular life? • How has mediatized self-representation as religious women become part of their everyday lives? • According to what rules do they raise their children regarding the use of digital spaces? The aim of my empirical research is to make visible, from a female perspective and from the standpoint of a continuously growing Hasidic community, the everyday practices and meanings of individual and communal access to digital resources. References: Fader, Ayala 2009. Mitzvah Girls: Bringing Up the Next Generation of Hasidic Jews in Brooklyn. Princeton University Press. Frenkel, Michal – Wasserman, Varda 2020. "With God On Their Side: Gender–Religiosity Intersectionality And Women's Workforce Integration". Gender & Society, 34, 818–843. Kresztyankó Annamária 2025. Haszid zsidó édesanyák nyelvválasztása: a héber és a jiddis revitalizációja Magyarországon. In: Gúti, Erika – Orbán,

Jolán – Szamosi, Gertrud (szerk.) Diaszpóra 2025. Revitalizáció: szórványban és diaszpórában. PTE. Pécs. 118–125.

Nagy Krisztián Alex

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Társadalomtudományi Doktori Iskola

Hierarchizált viszonyok a vallási hálózatok esetében

A tanulmány az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) található dossziék alapján a hazai kommunista időszak vallási üldözésének hálózati mintázatait vizsgálja. A kutatás célja az ügynökök és megfigyeltek közötti hierarchikus viszonyok feltárása, valamint ezek szerveződési mechanizmusainak azonosítása. Összesen 27 dossziét elemeztünk kvalitatív tartalomelemzéssel, majd az így nyert adatokat hálózatelemzési módszerekkel vizsgáltuk. Az eredmények nem tekinthetők reprezentatívnak, ugyanakkor a feltárt hálózat egyértelműen hierarchikus, csillagháló-szerű struktúrát mutat. Az élek és csúcsok számának közelsége, a reciprocitás és a triadikus záródás hiánya a kapcsolatok egyirányúságát és kötöttségét jelzi. Mindez a totalitárius rendszerekre jellemző kontrollmechanizmusok jelenlétére utal. Időben előrehaladva a hálózat kiterjedtsége növekszik, miközben sűrűsége csökken, ami a megfigyelési rendszer szélesedését jelzi. A növekedés különösen az egyházi kötődésű, vallási elithez tartozó személyek körében figyelhető meg, főként az 1956 utáni időszakban, és 1962–1972 között éri el csúcspontját. A hálózaton belüli hierarchia másik aspektusa a kutatásunkban a nemi eltérés vizsgálata, ahol feltételeztük, hogy a megfigyelések létrejötte az eltérő nemű személyek között nagyobb valószínűséggel jön létre él, azonban ezt a hipotézisünket elvetettük, a bayesi modell alapján sokkal inkább a nemi homofília határozza meg a megfigyelés létrejöttének a valószínűségét. A kutatást azonban korlátolta az is, hogy több, a hálózatban szereplő személyről csak rész információk álltak rendelkezésre (a dossziék sajátossága miatt is), például foglalkozás vagy életkor hiánya, ami miatt ezeket a dimenziókat nem tudtuk teljeskörűen vizsgálni. Összességében elmondható, hogy a hálózatunk képes megragadni az ügynökök és megfigyeltek közötti hierarchikus kapcsolati rendszert, mindazonáltal ezek sokkal inkább kontrollmechanizmusokként értelmezhetők, mintsem társadalmi percepciók alapján kialakított hálózatnak.

Hierarchical Relations within Religious Networks

This study examines the network patterns of religious persecution during the communist period in Hungary based on archival files preserved in the Historical Archives of the Hungarian State Security (ÁBTL). The primary aim of the research is to uncover the hierarchical relationships between state security informants and surveilled individuals, and to identify the organizational mechanisms underlying these relationships. A total of 27 case files were analyzed through qualitative content analysis, and the resulting data were subsequently examined using social network analysis methods. Although the findings cannot be considered representative, the reconstructed network displays a clearly hierarchical, star-like structure. The close correspondence between the numbers of nodes and ties, together with the absence of reciprocity and triadic closure, indicates the highly constrained and unidirectional nature of the relationships. These characteristics point to the presence of control mechanisms typically associated with totalitarian regimes. Over time, the network expands in size while its density decreases, suggesting a broadening surveillance apparatus. This growth is particularly pronounced among individuals affiliated with religious institutions and members of the religious

elite, especially in the period following the 1956 Hungarian Revolution, reaching its peak between 1962 and 1972. A further dimension of hierarchy explored in this study concerns gender differences within the network. We hypothesized that surveillance ties would be more likely to emerge between individuals of different genders; however, this hypothesis was not supported. Bayesian modeling indicates that gender homophily is a much stronger predictor of tie formation than gender difference. At the same time, the research was constrained by the limited availability of information on many actors included in the network. Due to the nature of the archival files, important demographic attributes—such as occupation or age—were frequently missing, preventing a comprehensive examination of these dimensions. Overall, the reconstructed network successfully captures the hierarchical relational structure between informants and surveilled individuals. Nevertheless, these connections are more appropriately interpreted as instruments of state control than as social networks formed through interpersonal perceptions or voluntary social interaction.

Paizs Melinda Adrienn

SZTE JGYPK Alkalmazott Egészségtudományi és Környezeti Nevelés Intézet

Az Everness fesztivál a közgazdaságtan valláspiaci modelljének tükrében

A lelkiismereti és vallásszabadság 1990-es érvényre jutása, a vallási diverzitás, és a kollektív pezsgés erősödése után, a hazai és az olyan hazai vonatkozású nemzetközi adatokból is, mint az ESS, az derül ki, hogy a magukat katolikusnak vallók aránya viszonylag stabil maradt a rendszerváltozás után is. Azonban Rosta rámutat, hogy olyan indikátorok alapján, mint a felekezeti hovatartozás, a templomba járás gyakorisága és az istenhit, nyílik pusztán lehetőség a vallás átalakulásának empirikus elemzésére; ezekből is látható, hogy nincs egységes trend. A kelet- és közép-európai országok változása 1990 után nem hasonlít a Ny.-Európai országokéhoz. Az is lényeges, hogy az individualizációs jelenségek sokszor nem lépnek a hagyományos formák helyébe, a kettő gyakran párhuzamosan változik, valamint ott, ahol az új formák emelkedését tapasztalni, ezek emelkedésének mértéke gyakran elmarad a hagyományos formákban mért csökkenéstől. Kézenfekvőnek tűnik, hogy valódi összehasonlítási lehetőség hiányában úgy próbáljuk megérteni a 21. század vallási térképét, hogy esettanulmányi jelleggel vizsgálunk meg egy-egy közösséget. A valláspiacok elemzése új perspektívát jelent a pluralizmus, a verseny és a vallási monopóliumoknak a társadalom vallási aktivitására tett hatásának tanulmányozásában. A jelen előadás tárgyát képező vizsgálat, a Convivence kutatócsoport fesztiválkutatása is egy ilyen kísérlet. Az Everness spirituális fesztivál látogatóival foglalkozunk 2016 óta, kvalitatív és kvantitatív eszközök bevonásával. Valláspiac szempontjából a rendezvény kínálatában három réteg különül el: Az első szinten helyezkednek el a fesztivál szervezőinek meghívottjai, akik a rendezvény nagyszínpadán és tematikus helyszínein lépnek fel fő előadóként. A második szinten azok a különböző vallási és egyéb szolgáltatók helyezkednek el, akik egyéb helyszíneket bérelnek a fesztiválon és ott építik fel a saját programkínálatukat, arculatjukat, szóróanyagokkal és egyéb hirdetési módokkal. harmadik szint a primer szolgáltatók piactere, ahol különböző szolgáltatásokat lehet vásárolni, mint például rapid masszázs, hangtálas csakra tisztítás, vagy tárgyakat lehet venni, mint füstölők vagy kristályok. A szervezők által a rendelkezésünkre bocsátott éves programbontás pontjain manuális adatredukció segítségével kerestük a választ a kérdéseinkre: A programok összetétele összecseng a megfigyeléseinkkel? Milyen változások, trendek figyelhetők meg az első szinten? Előadásomban a közgazdaságtani modellen keresztül mutatom be a kínálati oldal első szintjét kutatási eredményeink alapján, figyelembe véve a vallási

csoportok eladókként, illetve a hívők fogyasztókként való viselkedését a haszonmaximalizáló attitűd jegyében.

The Everness Festival in Light of the Religious Market Model in Economics

Following the restoration of freedom of conscience and religion in 1990, the rise of religious diversity, and the growing sense of collective enthusiasm, both domestic data and international data relevant to Hungary—such as the ESS—show that the proportion of people identifying as Catholic remained relatively stable even after the change of regime. However, Rosta points out that indicators such as denominational affiliation, frequency of church attendance, and belief in God merely provide the basis for an empirical analysis of religious transformation; these also show that there is no uniform trend. The changes in Eastern and Central European countries after 1990 do not resemble those in Western European countries. It is also significant that phenomena of individualization often do not replace traditional forms; the two frequently change in parallel, and where the rise of new forms is observed, the extent of their rise often lags behind the decline measured in traditional forms. It seems obvious that, in the absence of a true basis for comparison, we attempt to understand the religious landscape of the 21st century by examining individual communities on a case-by-case basis. The analysis of religious markets offers a new perspective on the study of pluralism, competition, and the impact of religious monopolies on religious activity in society. The study that is the subject of this presentation—the Convivence research group's festival research—is one such experiment. We have been studying visitors to the Everness spiritual festival since 2016, using both qualitative and quantitative methods. From a religious market perspective, the event's offerings can be divided into three tiers: The first tier consists of the festival organizers' invited guests, who perform as headliners on the main stage and at thematic venues. The second tier consists of various religious and other service providers who rent other venues at the festival and set up their own program offerings and branding there, using flyers and other advertising methods. The third tier is the marketplace for primary service providers, where various services can be purchased, such as quick massages, singing bowl chakra cleansing, or purchase items such as incense or crystals. Using the annual program breakdown provided by the organizers, we sought answers to our questions through manual data analysis: Does the composition of the programs align with our observations? What changes and trends can be observed at the first level? In my presentation, I will use an economic model to present the first level of the supply side based on our research findings, taking into account the behavior of religious groups as sellers and believers as consumers in the spirit of profit-maximizing attitudes.

Rosta Gergely

Károli Gáspár Református Egyetem

Vallási élmény a kvantitatív kutatásokban

A szekularizációs elmélet individuális szinten a vallásosság csökkenését valószínűsíti annak minden dimenziójában. (Dobbelaere 2002, Bruce 2011) Különbséget leginkább abban tesz ez a megközelítés, hogy az egyes dimenziók eltérő ütemet, sebességet mutatnak a csökkenést tekintetében (Voas 2008, 2009, Stolz et al 2025). A vallási individualizáció elméletének képviselői régóta vitatják a vallásosság átfogó csökkenésének tézisét, ugyanakkor viszonylag kevés meggyőző kvantitatív bizonyítékkal szolgáltak erre vonatkozóan. Egy közelmúltbeli kutatás vallásszociológusok körében egyenesen arra a következtetésre

jutott, hogy a kvantitatív módszereket használó társadalomtudósok nagyobb valószínűséggel tartják érvényesnek a szekularizációt, mint a kvalitatív kutatók. (Raineri/Stolz/Luijkx 2026) Ugyanakkor van olyan újabb kvantitatív kutatási eredmény is, amely szerint a vallási élmény dimenziója másként viselkedik, mint a hit, a gyakorlat, vagy éppen a vallásos tudás dimenziója. Nagyobb stabilitást, sőt, emelkedést is kimutattak reprezentatív mintákon. (Knoblauch/Huber 2025) Előadásomban a vallási élmény dimenziójára vonatkozó nemzetközi kvantitatív adatok (Religion Monitor, Allbus, KMU VI, SHP) segítségével kívánok átfogó képet ennek a viszonylag kevéssé vizsgált területnek a kvantitatív változásáról. Ennek kapcsán nem csak a nominális változást vizsgálom, hanem azt is, hogy ennek hátterében a szekularizáció mozgatórugójának tekintett kohorszcsere húzódik-e, vagy inkább az egyéni életúton belüli változások.

Religious Experience in Quantitative Research

At the individual level, secularization theory predicts a decline in religiosity across all its dimensions (Dobbelaere 2002, Bruce 2011). This approach makes a distinction by noting that individual dimensions exhibit varying rates and speeds regarding this decline (Voas 2008, 2009, Stolz et al. 2025). Advocates of the religious individualization theory have long contested the thesis of a comprehensive decline in religiosity; however, they have provided relatively little convincing quantitative evidence to support this. A recent study among sociologists of religion concluded outright that social scientists using quantitative methods are much more likely to consider secularization valid than qualitative researchers (Raineri/Stolz/Luijkx 2026). However, there are also recent quantitative research findings indicating that the dimension of religious experience behaves differently than the dimensions of belief, practice, or religious knowledge. Greater stability, and even an increase, have been demonstrated in representative samples (Knoblauch/Huber 2025). In my presentation, using international quantitative data (Religion Monitor, Allbus, KMU VI, SHP) related to the dimension of religious experience, I aim to provide a comprehensive overview of the quantitative changes in this relatively under-researched area. In this context, I will examine not only the nominal change found in different contexts but also whether mainly cohort replacement—considered the driving force of secularization—lies behind this, or rather changes within individual life courses.

Egészség és mentális egészség a bizonytalanság korában

Szekcióvezető: Kovács Katalin

Boros Julianna

KSH Kvantitatív Társadalom- és Gazdaságtudományi Kutató Intézet

Már hároméves korban? Társadalmi egyenlőtlenségek a gyermekek egészségében, fejlődésében és a korai intervencióhoz való hozzáférésben Magyarországon

Bevezetés: A korai gyermekkor az életút egyik legmeghatározóbb szakasza, amely során az egészségi állapot, a fejlődési lehetőségek és a későbbi társadalmi esélyek alapjai formálódnak. Az egészségszociológiai és életút-kutatások eredményei arra utalnak, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek már az élet első éveiben megjelenhetnek, majd az idő előrehaladtával tovább erősödhetnek. Az életút-elmélet és a kumulatív előnyök, illetve hátrányok megközelítése szerint a korai életkörülmények jelentős mértékben befolyásolják a későbbi egészségi, oktatási és társadalmi kimeneteket. Előadásom célja annak vizsgálata, hogy Magyarországon hároméves korra milyen mértékben mutathatók ki társadalmi különbségek a gyermekek egészségi állapotában és fejlődésében, valamint hogy a korai fejlesztési és intervenciós szolgáltatások mennyiben járulnak hozzá e különbségek mérsékléséhez vagy fennmaradásához. Módszerek: Elemzésünk a Magyar Születési Kohorszvizsgálat (Kohorsz '18) országosan reprezentatív longitudinális adatbázisára épül. A vizsgálat három, egymással összefüggő területre fókuszál. Egyrészt elemezzük az anyák által értékelt általános gyermekkori egészségi állapotot, amelyet ötfokú skálán mértek. Másrészt vizsgáljuk az orvos által diagnosztizált fejlődési problémák előfordulását és súlyosságát, beleértve a beszédfejlődés késését, az érzékszervi károsodásokat, a motoros fejlődési problémákat, a testtartási rendellenességeket és a növekedéssel kapcsolatos eltéréseket. Harmadrészt feltárjuk a korai fejlesztési szolgáltatások igénybevételének mintázatait, különös tekintettel a szolgáltatásokhoz való hozzáférésre és azok finanszírozási formáira. A társadalmi-gazdasági helyzetet az anya iskolai végzettsége, a háztartás szubjektív anyagi helyzete, valamint a településméret alapján operacionalizáltuk. Az összefüggések feltárására többváltozós statisztikai modelleket alkalmaztunk. Eredmények: Eredményeink azt mutatják, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek már hároméves korban egyértelműen kimutathatók. A magasabb társadalmi-gazdasági státuszú családok gyermekei esetében az anyák szignifikánsan kedvezőbb egészségi állapotról számolnak be ($p<0,05$). Ezzel párhuzamosan a kedvezőtlenebb társadalmi helyzetű gyermekek körében nagyobb valószínűséggel fordulnak elő fejlődési problémák, és ezek jellemzően súlyosabb formában jelentkeznek ($p<0,05$). Az eredmények arra is rámutatnak, hogy a korai fejlesztési szolgáltatásokhoz való hozzáférés nem kizárólag a szükségletek, hanem a társadalmi erőforrások mentén is szerveződik: a

magasabb státuszú családok gyermekei nagyobb eséllyel részesülnek korai intervencióban (p<0,05). Emellett a kisebb településeken és vidéki térségekben élő gyermekek további strukturális hátrányokkal szembesülnek, amelyek korlátozhatják a szolgáltatások elérhetőségét. Következtetések: Az eredmények azt jelzik, hogy a korai egészségi és fejlődési egyenlőtlenségek már az élet első éveiben társadalmilag strukturáltak, és az intézményi ellátórendszer jelenlegi működése nem képes teljes mértékben kompenzálni ezeket a különbségeket. Mindez arra utal, hogy a koragyermekkori intervenciók hatékonysága szempontjából nemcsak a szolgáltatások rendelkezésre állása, hanem azok méltányos hozzáférhetősége is kulcsfontosságú. A korai felismerés és fejlesztés esélyeinek javítása, különösen a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és a kisebb településeken élő családok körében, kiemelt népegészségügyi és társadalompolitikai feladat. Az egyenlőtlenségek korai mérséklése hozzájárulhat a későbbi egészségi, oktatási és társadalmi hátrányok felhalmozódásának csökkentéséhez, ezáltal támogatva az egészségesebb és igazságosabb életutak kialakulását.

As early as age three? Social inequalities in children's health, development, and access to early intervention in Hungary

Background: Early childhood is one of the most critical stages of the life course, during which the foundations of health, developmental opportunities, and future social prospects are established. Research in the sociology of health and life-course studies suggests that social inequalities can emerge during the first years of life and may become increasingly entrenched over time. According to life-course theory and the cumulative advantage/disadvantage perspective, early-life circumstances significantly shape later health, educational, and social outcomes. This presentation examines the extent to which social inequalities in health and developmental outcomes are already observable by the age of three in Hungary, and whether early intervention and developmental support services contribute to mitigating or perpetuating these disparities. Methods: The analysis draws on data from the Hungarian Birth Cohort Study (Cohort '18), a nationally representative longitudinal survey. The study focuses on three interrelated domains. First, we examine mothers' assessments of their children's overall health, measured on a five-point scale. Second, we analyze the prevalence and severity of medically diagnosed developmental conditions, including speech and language delays, sensory impairments, motor development problems, postural disorders, and growth-related deviations. Third, we investigate patterns of participation in early intervention services, paying particular attention to access and modes of financing. Socioeconomic position is operationalized through maternal educational attainment, subjective household financial status, and settlement size. Multivariate statistical models are used to identify associations between socioeconomic factors and child health and developmental outcomes. Results: Our findings demonstrate that social inequalities are already evident by the age of three. Children from families with higher socioeconomic status are significantly more likely to be reported by their mothers as being in better health ($p < 0.05$). At the same time, children from disadvantaged backgrounds are more likely to experience developmental conditions, and these conditions tend to be more severe ($p < 0.05$). The results further indicate that access to early intervention services is shaped not only by developmental needs but also by social resources: children from more advantaged families are more likely to receive early intervention services ($p < 0.05$). In addition, children living in smaller settlements and rural areas face further structural disadvantages that may limit their access to available services. Conclusions: The findings suggest that early health and developmental inequalities are socially structured from the very beginning of the life course, and that existing institutional arrangements are unable to fully compensate for

these disparities. This highlights that the effectiveness of early childhood interventions depends not only on service availability but also on equitable access. Strengthening opportunities for early detection and intervention, particularly among disadvantaged social groups and families living in underserved areas, should therefore be considered a key public health and social policy priority. Reducing inequalities during early childhood may help prevent the accumulation of health, educational, and social disadvantages later in life, thereby supporting healthier and more equitable life trajectories.

Görgőy Rita
PPKE BTK Gondoskodáspolitikai Intézet

Demenciával élő hozzátartozót otthoni körülmények között ápoló családok terhei. A gondozói szerep megélése és a gondozók támogatásának lehetőségei

Demenciával élő hozzátartozót otthoni körülmények között ápoló családok terhei A gondozói szerep megélése és a gondozók támogatásának lehetőségei gorgoyrita@gmail.com Egészség és mentális egészség a bizonytalanság korában Szekció Absztrakt A demens betegek ellátása kiemelten kezelendő társadalmi, egészségügyi, szociális és gazdasági kérdés, jelentősége az európai szinten tapasztalható társadalmi elöregedés következtében folyamatosan növekszik. A betegség megjelenésének kockázata ugyanis a 65 év felettiek körében az életkor előrehaladásával ugrásszerűen emelkedik, 5 évenként megkétszereződik (Kostyál 2020). Az Interprofesszionális Demencia Alapprogram (INDA) kidolgozói hangsúlyozzák a problémakör rendszerszemléletű megközelítésének fontosságát, hivatkozva a különböző társadalmi szintek –egyéni, családi, intézményes, helyi közösségi, társadalmi – és azok részelemeinek folyamatos egymásrahatására. (Csoó 2016). A demencia magas kezelési költségei, valamint a szociális ellátórendszer finanszírozási nehézségei növelik az informális segítők munkájának jelentőségét. A demenciával élő hozzátartozók ápolását felvállaló családtagok igen sokféle kihívással, gyakran fizikai és mentális egészségüket komolyan megterhelő nehézséggel néznek szembe (Tróbert 2015). A WHO hangsúlyozza, hogy ebből kifolyólag a nemzeti demencia-stratégiáknak kiemelt figyelmet kell fordítaniuk az informális ápolók támogatására, helyzetük, illetve életminőségük javítására. Ők ugyanis - a formális ápolókkal ellentétben - nem hivatásként választották a segítő tevékenységet, hanem az élet, sokszor a kényszer osztotta rájuk a gondozói szerepet. A gondozó hozzátartozók családra- illetve személyre szabott támogatásához, az életminőségüket javító célzott szolgáltatások kidolgozásához a demenciával élők mellett „a róluk gondoskodók körében is „diagnózist" kell felállítani, az állapotfelmérést el kell végezni". (Fekete, 2019, 50.) Sajnálatos módon ugyanis a demens hozzátartozójukat otthon ápoló családok, személyek a társadalom szinte láthatatlan csoportját képezik, nagyon keveset lehet tudni arról, ki hogyan éli meg a gondozást, illetve, hogy maguk a gondozók milyen téren és mértékben szorulnak támogatásra. Előadásomban 2024 márciusa és májusa között demenciával élő hozzátartozójukat gondozó személyekkel készített negyven félig strukturált életútinterjú mélyelemzésének eredményeit kívánom összefoglalni. Magukat az érintetteket megszólaltatva szeretném bemutatni a lehetséges gondozói szerepmegéléseket, a gondozó családok terheit, a megküzdési stratégiákat és a gondozók állami szintű támogatásának lehetséges módszereit, eszközeit. A mélyinterjúk tanulságaiból kiindulva szeretném felvázolni, hogy mit jelent a családok és az egyének működése, jólléte szempontjából a beteg hozzátartozó otthoni gondozása. Kvalitatív kutatási eredményeink felvillantása egyúttal hiánypótló szerepet tölthetne be azért is, mert a demencia,

illetve a demens családtagok gondozásának kérdésköre jelenleg tabu, nem tudnak, nem beszélnek az emberek a demenciáról, a demencia családokra háruló terheiről, stb. Az interjúk tanúsága szerint sajnos nagyon sokan (mentálisan és/vagy fizikálisan) komolyan belebetegednek a gondozási feladat vállalásába. A megbetegedések számát is csökkenthetné például, ha fel lenne készítve a társadalom (pl. demensgondozói tanfolyamok szervezésével, biztosításával) a gondozói feladatokra, vagy ha önsegítő csoportok szerveződhetnének a gondozók számára. Az interjúalanyok nagyon sok további, igen hasznos megállapítást (pl. a munkahelyek ösztönzése home office biztosítására, pszichológusi támogatás biztosítása a gondozók számára, ...) tettek arra vonatkozólag, hogy hogyan lehetne állami szinten a betegség különböző fázisaira fókuszáltan megtámogatni a gondozási feladatot vállaló hozzátartozókat, valamint, hogy hogyan lehetne a formális (intézményes) és informális gondozás működését összehangolni.

The Burdens of Families Caring for a Relative Living with Dementia at Home: Exploring the Lived Experiences of Caregivers and Ways to Support Them

The Burdens of Families Caring for a Relative Living with Dementia at Home: Exploring the Lived Experiences of Caregivers and Ways to Support Them Abstract The care of dementia patients is a social, economic, and healthcare issue to be treated as a matter of priority, considering its increasing importance due to the current trends in ageing in the European context. The risks of developing dementia among people over 65 increases rapidly with age, doubling every 5 years (Kostyál 2020). The Interprofessional Dementia Approach (INDA) emphasizes the importance of a systemic approach to this problem, urging the synergy of individual, family, institutional, local community, and social levels (Csoó 2016). The high treatment costs of dementia and the financing difficulties of the social care system increase the role of informal helpers. Family members who take care of relatives living with dementia face various challenges, which has implications for their own physical and mental health (Tróbert 2015). The World Health Organization (WHO) urges the development of national dementia strategies which aim to reduce the burden placed on informal carers and help improve their quality of life. Unlike formal carers, informal caretakers did not initially choose caretaking as a profession but were obliged to do so by force of circumstance. In order to provide family and individualized support for caregivers, and to develop targeted services that improve their quality of life, health assessment and a "diagnosis" must be established not only for people living with dementia, but also for their caregivers (Fekete, 2019, 50) Unfortunately, families and individuals caring for their demented relatives at home are hardly visible as a social group, and very little can be known about their lived experiences related to caregiving and about the extent and ways in which carers themselves need support. In my presentation, I focus on the main findings that emerge from the in-depth analysis of 40 semi-structured life-story interviews conducted between March-May 2024, with family members who act as caregivers for family members living with dementia. By exploring participants' perspectives, I discuss their role experiences, the burdens of caregiver families, their coping strategies, and the possible methods and tools of state-level support for caregivers. Based on the findings that emerged from the in-depth interviews, I will focus on the implications of caring for a relative living with dementia for families and individuals. The present qualitative study fills in a gap also because the issue of dementia and caregiving in the case of family members living with dementia still tends to be a taboo subject: people generally don't know and don't talk about dementia and about the burdens inflicted by dementia on families. Based on the findings from the interviews, many of the caregivers develop serious mental and/or physical illnesses while taking on caregiving tasks. Health issues could be reduced by increased

social support, e.g., by organizing and providing courses or self-help groups for dementia caregivers. Further suggestions made by interviewees refer to various forms of state support targeting relatives who undertake caregiving tasks during different phases of the illness (e.g., by encouraging workplaces to provide home offices, by providing psychological support for caregivers, etc.), and to how formal (institutional) and informal care could be coordinated.

Husz Ildikó

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Győri Ágnes

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Kopasz Marianna

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Függ-e a szociális munkás mentális egészsége attól, hogy kik a kliensei?

A segítő szakmák esetében különösen fontos a határok meghúzása a segítő munka és a kliens problémái között, ennek hiányában a segítés könnyen vezethet a segítő mentális (vagy akár fizikai) egészségének romlásához. Minden bizonnyal a határtartás kihívásaival is összefügg, hogy egyes „nehéz" esetekkel, mint a traumatizált személyekkel, hajléktalanokkal, mélyszegénységben élőkkel, súlyos mentális betegségben szenvedőkkel, vagy szerhasználókkal való munka különösen stresszesnek minősül a szociális munkások számára. Az esetterhelés összetételének különbségei így könnyen vezethetnek egészség-egyenlőtlenségekhez a szociális szakmában. Az előadás a család- és gyermekjóléti szolgálatoknál dolgozó szociális munkások eseteinek összetétele és a kiégésük közötti összefüggést vizsgálja, különös tekintettel a szenvedélybetegséggel küzdő kliensek arányára. A korábbi vizsgálatok túlnyomó többsége szakellátásban (pl. drogambulanciákon) dolgozókra, azaz viszonylag homogén klienskörű szakemberekre összpontosított. Ez korlátozza annak megértését, hogy a kiégés kockázata arányosan növekszik-e a nehéz esetekkel való találkozás mértékével, valamint azt, hogy hogyan lehet megkülönböztetni a kiégés mögött a kliensekkel kapcsolatos hatásokat a szervezeti tényezőktől. Kutatásunk ezt a hiányosságot pótolja azzal, hogy az alapellátásban dolgozó családsegítők körében vizsgálja a kiégést, akik különböző jellegű és nehézségű esetekkel találkoznak a napi munkájuk során. A munkakövetelmények–erőforrások (JD–R) modellre (Demerouti et al., 2001) támaszkodva megvizsgáltuk, hogy az ügyek összetétele közvetlenül vagy közvetve – a munkaterhelés, az ügyfelek részéről történő bántalmazásnak való kitettség és az ellátórendszer hatékonyságának érzékelése révén – összefüggésben áll-e az ügyfelekkel kapcsolatos kiégésükkel. Adatok és módszerek: Egy 2023 őszén készült, 600 családsegítő munkatárs körében végzett, országosan reprezentatív keresztmetszeti felmérés adatait használtuk. A hipotézisek teszteléséhez a strukturális egyenletek modellezésének módszerét (SEM) alkalmaztunk. A kiégést a Koppenhágai Kiégés Leltár (Kristensen et al., 2005) kliensekkel kapcsolatos kiégés alskálájával mértük. Eredmények: A kétváltozós elemzés eredményei azt mutatták, hogy a kiégés gyakrabban fordult elő azoknál a családsegítőknél, akik sok szenvedélybeteg klienssel foglalkoztak, mint azoknál, akik kevesebbel. A SEM modell eredményei

ugyanakkor arra is rávilágítottak, hogy a szenvedélybeteg esetek aránya és a kiégés közötti kapcsolat nem közvetlen volt. Közvetett összefüggés azonban kimutatható volt, mégpedig a nagyobb észlelt munkaterhelés és az ellátórendszer alacsonyabb észlelt hatékonysága révén, amely mindkét tényező szorosan összefüggött a nagyobb kiégéssel. A kliensek részéről történő bántalmazásnak való kitettség nem állt összefüggésben az esetek összetételével, de szoros kapcsolatban állt a kiégéssel. A JD–R modellel összhangban a feladatellátás során észlelt autonómia, a felettes támogatása és az életkor negatív kapcsolatot mutatott a kiégéssel, ami ezen tényezők potenciális védő szerepére utal. Az eredményeink tehát felhívják a figyelmet arra, hogy a különböző nehézségű és összetettségű esetek kezelése eltérő kiégési kockázattal jár a szociális munkások esetében, ami hozzájárulhat körükben az egészség-egyenlőtlenségek kialakulásához.

Does Social Workers' Mental Health Depend on Who Their Clients Are?

In the helping professions, it is particularly important to maintain clear boundaries between professional support work and clients' problems. Without such boundaries, helping can easily lead to deterioration in the helper's mental (or even physical) health. The challenges of maintaining professional boundaries are likely related to the fact that working with certain "difficult" client groups—such as traumatized individuals, people experiencing homelessness, those living in extreme poverty, individuals with severe mental illnesses, or substance users—is considered especially stressful for social workers. Differences in caseload composition may therefore contribute to health inequalities within the social work profession. This presentation examines the relationship between caseload composition and burnout among social workers employed in child and family welfare services, with particular attention to the proportion of clients struggling with substance use disorders (SUD). The vast majority of previous studies have focused on professionals working in specialized care settings (e.g., drug treatment centers), that is, practitioners serving relatively homogeneous client populations. This limits our understanding of whether the risk of burnout increases proportionally with exposure to difficult cases and how client-related factors on burnout can be distinguished from organizational factors. Our study addresses this gap by investigating burnout among child and family welfare workers, who encounter a wide variety of cases differing in both nature and complexity in their daily work. Drawing on the Job Demands–Resources (JD–R) model (Demerouti et al., 2001), we examined whether caseload composition was associated with client-related burnout directly or indirectly through work overload, exposure to client-perpetrated violence, and perceived service system inefficacy. Data and Methods: We used data from a nationally representative cross-sectional survey conducted in 2023 among 600 Hungarian child and family welfare workers. Hypotheses were tested using structural equation modeling (SEM). Burnout was measured using the client-related burnout subscale of the Copenhagen Burnout Inventory (Kristensen et al., 2005). Results: The bivariate analyses indicated that burnout was higher among social workers who worked with a high proportion of clients with substance use disorders than among those who worked with fewer such clients. However, the SEM results also revealed that the relationship between the proportion of SUD cases and burnout was not direct. An indirect association was identified through higher perceived workload and lower perceived efficacy of the service system, both of which were strongly associated with higher levels of burnout. Exposure to client-perpetrated violence was not related to caseload composition, but it was strongly associated with burnout. Consistent with the JD–R model, perceived autonomy in work tasks, supervisor support, and age were negatively associated with burnout, suggesting a potential protective role for these factors. Our findings therefore highlight that managing cases of varying levels of difficulty and complexity

entails different risks of burnout for social workers, which may contribute to the emergence of health inequalities within the profession.

Kerényi Szabina

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

A baba biztonságáért - Szülészeti mozgalom a zárt lehetőségstruktúrákon belül és azokon túl

Tanulmányom a szülészeti ellátásért létrejött mozgalomra összpontosít, amely a nők jogai és az egészségügyi ellátás metszéspontján helyezkedik el. A mozgalom 2016-ban jött létre a magyarországi illiberális rendszer keretein belül, a 2010-es autoriter fordulatot követően, amikor az intézményeket és a jogalkotást is erős centralizáció jellemezte, illetve az egészségügy válságos állapota. Az alulról szerveződő mozgalmak és a civil társadalom egyre szűkülő mozgásteret és bezáródó lehetőségstruktúrákat tapasztalt, ami magában foglalta az intézmények elérhetetlenségét, a szövetségesek számának csökkenését országos szinten, valamint a finanszírozás súlyos hiányát. A tanulmány a szülészeti mozgalom mozgósítási stratégiáit vizsgálja egy olyan egészségügyi rendszerben, amely évtizedek óta erőforráshiányokkal küzd. Különös figyelmet fordítok a 2021-es egészségügyi törvényre, amelynek célja az állami egészségügyi ellátáson belüli korrupció visszaszorítása volt, de eredményeként számos szakorvos és egészségügyi személyzet távozott az állami szektorból, és szülészeti osztályokat zártak be. Ennek következtében egyre több nő és család kezdett alternatívákat keresni az állami ellátáson kívül, és megjelentek a piacon a magánklinikák. A tanulmány elemzése az illiberalizmus alatt átalakuló civil társadalomról (Gerő et al., 2023; Bernhard, 2020), a szűkülő tereken alkalmazott alulról jövő stratégiákról, a zárt lehetőségstruktúrákban az intézmények elérhetetlenségéről, valamint a mozgalmak számára kínálkozó szelektív lehetőségekről (Krizsán, 2019) szóló szakirodalomra támaszkodik. A tanulmány ebben a kontextusban elemzi a nőközpontú szülészeti ellátásért küzdő mozgalmat, a következő kutatási kérdésekre összpontosítva: 1) Hogyan pozicionálja magát egy újonnan kialakult, komplex szülészeti mozgalom a szűkülő mozgástérben és a zárt lehetőségstruktúrák között, miközben szembemegy a magyarországi illiberális rendszer és a születéspárti politikai diskurzussal? 2) Hogyan járul hozzá egy új, nőközpontú mozgalom a nők biztonságérzetének és a szülészeti erőszakról alkotott képének újragondolásához azáltal, hogy alakítja a szülési élményről és a testi önrendelkezésről szóló diskurzusokat egy olyan politikai környezetben, amelyet az autoriter rendszer és a hagyományos családközpontúság jellemez? A „reproduktív jogok" kifejezést tágabb értelemben használom az egészségügyi ellátás kontextusában, és különös figyelmet fordítok az alulról jövő mozgósítás lehetőségeire az illiberális rendszer keretein belül a perinatális ellátás területén, ideértve a családtervezést, a terhesgondozást, a szülés folyamatát és általában a szülészeti ellátást. Vizsgálom továbbá a mozgalomnak a szülészeti ellátásról szóló diskurzusra gyakorolt hatása, továbbá a kockázatról és biztonságról alkotott percepciókra gyakorolt hatásokat, amelyek a nőközpontú szülészeti ellátásról szóló diskurzus központi elemnek tekint. Ezeken túl kitérek a szülészeti ellátásban várt, várható változásokra, valamint a mozgalom kilátásaira az autokratikus rezsim bukása és a lehetőségstruktúrák várható megnyílása után. A kutatás félig strukturált interjúk alapján készült, amelyeket a mozgalomban részt vevő anyákkal és szülészeti szakemberekkel készítettem.

For the Safety of the Baby – Maternity Care Movement navigating within and beyond closed opportunity structures

My paper focuses on the movement for a better maternity care, which constitutes an intersection between women's rights and health care. The movement emerged in 2016, under the illiberal regime in Hungary, after the authoritarian turn in 2010, with heavily centralized institutions and legislation, a health care in a state of crisis, and grassroots movements and civil society facing shrinking spaces and closed opportunity structures, including unavailable institutions, limited allies on the national level, and a serious lack in funding. The study examines the maternity movement's mobilization strategies, navigating in a health care system that has been struggling with a lack of resources for decades. A particular focus will be placed on the consequences of the 2021 health care law, which aimed to reduce corruption within public care but resulted in a number of specialists leaving the public sector, and obstetric wards being closed. As a consequence, the number of women and families seeking for alternatives to public care started to rise, and private clinics started to emerge. The analysis in this paper draws on literature on transforming civil society under illiberalism (Gerő et al., 2023; Bernhard, 2020), grassroots strategies in shrinking spaces, the unavailability of institutions in closed opportunity structures, and selective opportunities for movements (Krizsán, 2019). The paper analyzes the movement for better obstetric care within this context, focusing on the following research questions: 1) How does a newly emerged, ambiguous maternity movement navigate shrinking spaces and closed opportunity structures while challenging the constraints of an illiberal regime and pro-natalist political discourse in Hungary? 2) How does a new, women-oriented movement contribute to reconceptualizing women's perception of safety and violence through shaping the discourses on birth experience and bodily autonomy in a political environment dominated by traditionalist authoritarianism and familialism? I use the term "reproductive rights" more broadly within the subject of women in health care, focusing on the mobilization of women's movements within the illiberal regime on the subject of perinatal care, including birth planning, maternity care, the process of birth, and obstetric care in general; and the impact of these movements on the discourse of birth among women and their influence on women's understanding of risk and safety, which appear to be central elements in the discourse on women-centered birth. I will also discuss the expected changes within maternity care and the perspectives of the movement after the fall of the autocratic regime and the expected opening of the opportunity structures. The research is based on interviews conducted with mothers and maternity care specialists, who were involved in the movement.

Kovács Katalin

Debreceni Egyetem, ÁOK, Népegészség- és Járványtani Intézet

Egyenlőtlenségek a kezelhető okokhoz köthető halálozásban

Egy az egészségügyi ellátás minőségét mérni képes indikátor hasznára válhat az egészségügyi ellátás fejlesztését célzó tervező munkának, amelyeknek hatására a várható élettartam javulhatna és az abban mutatkozó területi egyenlőtlenségek mérséklődhetnének. Az ellátás minőségének egyik régóta használt, de jelentős átalakuláson keresztülment indikátora a kezelhető okokból bekövetkezett halálozás mérőszáma. Ebben a kutatásban a kezelhető okokból bekövetkezett halálozást Nolte és McKee (2004) definícióját alkalmazva számítottuk ki, a 2008 és 20022 közötti időszak néhány periódusára. A kezelhető halálozás

mutatóját a járásokra, illetve a budapesti kerületekre számítottuk ki, összesen 194 területi egységre. A kezelhető halálozás alakulását az ún. idő előtti halálozás, azaz a 0-74 évesek halálozásával hasonlítottuk össze, minthogy a kezelhető halálozás mutatóját is erre a korosztályra nézve számítják. Az országos trendeket illetően, az idő előtti halálozás 2020-ig lassú csökkenést mutatott. A kezelhető okokhoz kötődő halálozás szintén csökkent a figyelembe vett periódus első felében, 2014-ben azonban a mérséklődést stagnálás váltotta fel. 2008 és 2010 között a kezelhető okokhoz kötődő halálozás dinamikusabban mérséklődött, mint a 0-74 évesek teljes halálozása, a későbbi időszakokban azonban a kezelhető okokból bekövetkezett halálozás hozzájárulása a teljes halálozás (igen mérsékelt) csökkenéséhez mind kisebbé vált. A pandémiás időszakban a teljes (idő előtti) halálozás 10%-kal, míg a kezelhető halálozás 4 %-kal növekedett. A területi különbségek bemutatására a járásokat (és a budapesti kerületeket) tíz osztályba soroltuk, a 2008-10-es időszakban mutatott kezelhető halálozás szintje alapján. Ebben az időszakban a legmagasabb mortalitású decilishez tartozó járásokban a kezelhető okokhoz kötődő halálozás 94%-kal volt magasabb, mint a legjobb mortalitású decilisbe tartozó járásokban. Ez a mutató mérséklődött az elkövetkező időszakokban (2011-13-ban, 2014-16-ben és 2017-19-ben), ezt követően pedig a járványos időszakban 87 százalékra emelkedett. A teljes (idő előtti) mortalitásban a különbségek mérsékeltebbek voltak: a kezdeti időszakban a legmagasabb mortalitású decilisbe eső járások mortalitási szintje 62%-kal volt magasabb a legjobb halandóságú decilis szintjénél, és ez az érték nem változott jelentősen azt ezt követő időszakokban sem, a járványos időszakban viszont 70 százalékra emelkedett. A kezelhető okokból bekövetkezett halálozás csökkenésének hozzájárulása a halandóság csökkenéséhez a legrosszabb helyzetű járásokban csupán a 2008-10 és 2011-13 időszakokban volt jelentős, az ezt követő években vagy nem járult hozzá a halandóság csökkenéséhez, vagy pedig inkább növelte azt. A kezelhető halálozás alakulása a pandémiás időszakban tovább növelte az emelkedő halálozást a legelesettebb járásokban, a legjobb helyzetűekben a kezelhető okokból bekövetkezett halandóság viszont egyáltalán nem növekedett.

Inequalities in mortality due to treatable causes

A proper measurement of the contribution of health care to improving life expectancy and its geographical differences would be a useful tool for planning health care provision. This study examines the indicator of treatable mortality, which can hopefully indicate the localities most in need of more extensive or better-quality health care. Treatable mortality was calculated for 197 geographical units (174 LAU1 level units and the 23 districts of Budapest) of Hungary for the period between 2008 and 2022. We used Nolte and McKee's (2004) definition of treatable mortality. We compared the trends and inequalities of treatable mortality to trends and inequalities of all-cause premature (0–74 years) mortality. As country-level trends, premature mortality slowly decreased until 2020. Treatable mortality also decreased in the first part of the period, but after 2014 it has rather stagnated. During the first three years of the period, treatable mortality decreased more dynamically than overall (premature) mortality, but from 2014, the contribution of treatable mortality to the (rather moderate) overall mortality reduction has been constantly lessening. In the pandemic period, treatable mortality increased by 4%. In the same period, total mortality among those aged 0–74 increased by 10%. We grouped LAU1 units into deciles according to their treatable mortality level. In the period between 2008 and 2010, the most disadvantaged geographic units had 94% higher treatable mortality than those in the best-performing decile. This measure lowered in the coming period and increased to 87% only in 2020–2022. In contrast, overall mortality was higher for the worst-performing 20 geographical units by 62%, a value that did not change considerably in the coming period but increased to 70% in 2020–2022. The contribution of treatable causes to lowering death rates among the most disadvantaged was significant only between the

periods 2008–2010 and 2011–2013. For other periods, this contribution was negligible or negative. We found a negative contribution in the pandemic period, when treatable causes made up a significant share of the experienced large mortality increase among the most disadvantaged units, while it had close to zero effect on the mortality increase in areas with initially low mortality.

Perpék Éva

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Győri Ágnes

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Balogh Karolina

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

A gondoskodás ára: munkahelyi stresszorok és egyenlőtlenségek a humán foglalkozásokban

Az egészségügyi, szociális és oktatási területen dolgozó szakemberek munkája fokozott érzelmi megterheléssel jár, ezért különösen fontos, hogy milyen munkahelyi stresszoroknak vannak kitéve, és milyen különbségek figyelhetők meg az egyes humán foglalkozások között e téren. A kérdés vizsgálata nemcsak a munkavállalók mentális egészsége, hanem a gondoskodási feladatok és az emberközpontú szolgáltatások minősége és fenntarthatósága szempontjából is kulcsfontosságú. Előadásunkban a humán foglalkozásokban dolgozók pszichoszociális kockázatait vizsgáljuk a 2020-as európai munkaerőfelmérés magyar adatai alapján (N = 4539). Arra keressük a választ, hogy az egészségügyi, szociális és oktatási területen dolgozók milyen mértékben vannak kitéve a mentális egészséget veszélyeztető munkahelyi stresszoroknak más humán foglalkozásokhoz képest, és milyen eltérések figyelhetők meg az egyes szektorok között e téren. A pszichoszociális kockázatok közül a túlmunka és az időnyomás, a munkahelyi erőszak és zaklatás, a szervezeti működésből fakadó problémák, a kliensekkel, páciensekkel és gyermekekkel kapcsolatos nehézségek, valamint a munkahelyi bizonytalanság előfordulását vizsgáltuk. Az elemzés során logisztikus és multinomiális regressziós modelleket alkalmaztunk. Eredményeink szerint az egészségügyi, szociális és oktatási területen dolgozók nagyobb valószínűséggel szembesülnek mentális egészségi kockázatokkal, mint más humán foglalkozások képviselői. Az egészségügyi, szociális és oktatási foglalkozásokban a legjelentősebb kockázatot a kliensekkel, páciensekkel és gyerekekkel kapcsolatos nehézségek jelentik a szakemberek számára, de szervezeti problémákkal is gyakrabban szembesülnek. Az elemzések rámutattak, hogy a humán foglalkozások közül az egészségügyben dolgozók vannak a leginkább kitéve a mentális egészséget veszélyeztető munkahelyi stresszoroknak, valamint hogy az atipikus munkarend és a pszichoszociális kockázatok között szoros kapcsolat áll fenn. Az egészségügyi, szociális és oktatási szektorra jellemző magasabb pszichoszociális kockázatok hosszabb távon hozzájárulhatnak a szakemberek kiégéséhez, a fluktuációhoz és a munkaerőhiány erősödéséhez. A szakemberek mentális egészségének támogatása, a rendszeres szupervízió és a szervezeti támogatás erősítése nemcsak a dolgozók egyéni jóllétét növeli, hanem hozzájárul a minőségi szolgáltatásokhoz, a szakemberek megtartásához és az utánpótlás

biztosításához is. Kutatásunk tágabb összefüggésben arra is felhívja a figyelmet, hogy a munkahelyi stresszorok nem kizárólag egyéni vagy szervezeti problémaként értelmezhetők, hanem összefüggésben állhatnak a humán szolgáltatásokat érintő tágabb munkaerőpiaci és rendszerszintű tényezőkkel, így a magas esetszámokkal, az alulfinanszírozott rendszerekkel és az alacsony anyagi és társadalmi megbecsültséggel is.

The price of care: Workplace stressors and inequalities in human service occupations

Work in the healthcare, social care, and education sectors is characterised by high emotional demands. Therefore, it is particularly important to understand the workplace stressors affecting these professionals and the differences in exposure across various groups of human service occupations. Examining these issues is crucial not only for employees' mental health but also for the quality and sustainability of care-related activities and person-centred services. This presentation investigates psychosocial risks among workers in human service occupations using the Hungarian data of the 2020 European Union Labour Force Survey (N = 4,539). The study examines the extent to which employees working in healthcare, social care, and education are exposed to workplace stressors threatening mental health compared to those employed in other human service occupations and explores differences between these fields. The psychosocial risk factors analysed include overtime and time pressure, workplace violence and harassment, organisational problems, difficulties related to clients, patients, and children, and job insecurity. Logistic and multinomial regression models were applied in the analysis. Our findings indicate that employees working in healthcare, social care, and education are more likely to face mental health risks than workers in other human service occupations. In healthcare, social care, and education occupations, the most significant source of risk is difficulties related to clients, patients, and children, while professionals in these fields are also more likely to encounter organisational problems. The analyses further show that healthcare workers are the most exposed to workplace stressors threatening mental health and that atypical work schedules are closely associated with psychosocial risks. The elevated psychosocial risks observed in the healthcare, social care, and education sectors may contribute in the longer term to burnout, staff turnover, and labour shortages. Supporting professionals' mental health through regular supervision and stronger organisational support is important not only for individual well-being but also for maintaining service quality, retaining professionals, and ensuring workforce renewal. More broadly, our findings suggest that workplace stressors should not be understood solely as individual or organisational problems but also in relation to wider labour market and systemic factors affecting human services, including high caseloads, under-resourced systems, and insufficient financial and social recognition.

Vincze Anikó
Szegedi Tudományegyetem, SZAOK, Népegészségtani Intézet

Egészség határhelyzetekben: Egyedül élő idősek fizikai és mentális egészségi állapota nemzetközi összehasonlításban

Az egészségi állapotbeli egyenlőtlenségek különös figyelmet érdemelnek olyan társadalmi csoportok esetében, amelyek valamilyen szempontból határhelyzetben vannak. Jelen kutatás és prezentáció az egyedül élő idősek fizikai és mentális egészségi állapotát helyezi fókuszba. Az idősödő társadalmakban az időskorú népesség egészségi állapota egyre fontosabb társadalmi kérdéssé válik. Ulrich Beck kockázattársadalom-elmélete szerint a modern társadalmakban új típusú társadalmi kockázatok jelennek meg, amelyek között az egészségi kockázatok és a demográfiai változások kiemelt szerepet kapnak (Beck, 2003). A második demográfiai átmenet elmélete rámutat arra, hogy a termékenység csökkenése, a házasságkötés és gyermekvállalás kitolódása, valamint az alternatív családi formák terjedése jelentősen átalakította a háztartásszerkezeteket Európában (Lesthaeghe, 2014). E folyamatok következtében növekszik azoknak az időseknek az aránya, akik egyszemélyes háztartásban élnek. Az egyedül élés gyakran együtt jár a társas kapcsolatok beszűkülésével, a magány és a társadalmi izoláció fokozódásával. A társas kapcsolatok hiánya növeli a pszichés distressz, a depresszió és a szorongás kockázatát, emellett hozzájárulhat a fizikai egészség romlásához, a funkcionális korlátozottság kialakulásához és a magasabb halandósághoz is (Perissinotto et al., 2012; Abell–Steptoe, 2021). Korábbi kutatások kimutatták, hogy az egyedül élő idősek körében gyakoribbak az egészségügyi problémák, a kedvezőtlen egészségmagatartási formák és az alacsonyabb szubjektív egészségi állapot (Kharicha et al., 2007). A szubjektív egészség különösen fontos indikátor, mivel nemcsak az objektív egészségi állapotot tükrözi, hanem a mentális jóllétet, az életminőséget és a mindennapi működőképességet is. Jelen kutatás az egészség multidimenzionális megközelítésére építve vizsgálja az egyszemélyes háztartásban valamint a többszemélyes háztartásban élő idősek fizikai, mentális és szubjektív egészségi állapotának, valamint egészségmagatartásának különbségeit tizenkét európai ország összehasonlításában. Az elemzés a European Social Survey 2023-as adatfelvételének adataira épül. A vizsgálatba tizenkét európai ország – köztük Magyarország – került bevonásra meghatározott szempontok alapján. Az elemzés a 65 éves és idősebb népesség almintáján készült, súlyozott adatbázis felhasználásával. A kutatás komplex megközelítést alkalmazva a fizikai egészség, a mentális egészség, a szubjektív egészségi állapot, valamint az egészségmagatartás különböző dimenzióit vizsgálta. Az eredmények azt mutatják, hogy az egyedül élő idősek mentális és szubjektív egészségi állapota következetesen kedvezőtlenebb. A fizikai egészséggel kapcsolatos eredmények kevésbé egyértelműek. Egyes országokban az egyedül élő idősek több egészségügyi problémáról számoltak be, ugyanakkor a túlsúly és az elhízás több országban nagyobb arányban fordult elő a nem egyedül élő idősek körében. Az egészségmagatartás tekintetében sem rajzolódott ki egységes mintázat: az egyedül élők egyes országokban ritkábban végeztek testmozgást és fogyasztottak gyümölcsöt, míg más országokban nem mutatkozott ilyen különbség. Meglepő módon a dohányzás és az alkoholfogyasztás több esetben gyakoribb volt a nem egyedül élő idősek körében. A nemzetközi összehasonlítás rámutatott arra is, hogy az egyedül élő és nem egyedül élő idősek egészségi állapotának egyenlőtlenségei különösen szembetűnőek a magyar társadalomban. Összességében az eredmények arra utalnak, hogy az egyedülélés fontos társadalmi meghatározója az időskori egészségnek. Különösen a mentális és szubjektív egészség dimenzióiban mutatkoznak jelentős

hátrányok az egyedül élő idősek körében, ami felhívja a figyelmet a társas kapcsolatok erősítését és a magány mérséklését célzó beavatkozások szükségességére az idősödő társadalmakban.

Health at the Margins: A Cross-National Comparison of the Physical and Mental Health of Older Adults Living Alone

Health inequalities deserve particular attention among social groups that occupy marginal or vulnerable positions in society. This study and presentation focuses on the physical and mental health status of older adults living alone. In ageing societies, the health of older populations has become an increasingly important social issue. According to Ulrich Beck's theory of the risk society, modern societies are characterized by the emergence of new social risks, among which health risks and demographic changes play a prominent role (Beck, 2003). The theory of the Second Demographic Transition highlights how declining fertility, delayed marriage and childbearing, and the spread of alternative family forms have fundamentally transformed household structures across Europe (Lesthaeghe, 2014). As a consequence of these processes, the proportion of older adults living in single-person households has been steadily increasing. Living alone is often associated with shrinking social networks, heightened loneliness, and social isolation. The lack of social relationships increases the risk of psychological distress, depression, and anxiety, while also contributing to deteriorating physical health, functional limitations, and higher mortality rates (Perissinotto et al., 2012; Abell & Steptoe, 2021). Previous studies have shown that older adults living alone are more likely to experience health problems, engage in less favourable health behaviours, and report poorer subjective health (Kharicha et al., 2007). Subjective health is a particularly important indicator, as it reflects not only objective health status but also mental well-being, quality of life, and everyday functioning. Building on a multidimensional understanding of health, this study examines differences in physical health, mental health, subjective health, and health-related behaviours between older adults living in single-person households and those living in multi-person households across twelve European countries. The analysis is based on data from the 2023 wave of the European Social Survey (ESS). Twelve European countries, including Hungary, were selected according to predefined criteria. The study was conducted on the subsample of respondents aged 65 years and older using weighted survey data. Adopting a comprehensive approach, the research investigated several dimensions of health, including physical health, mental health, subjective health, and health-related behaviours. The findings indicate that older adults living alone consistently exhibit poorer mental and subjective health outcomes. The results concerning physical health are less conclusive. In some countries, older adults living alone reported a higher number of health problems; however, overweight and obesity were found to be more prevalent among those not living alone in several countries. No uniform pattern emerged with regard to health behaviours. In some countries, older adults living alone were less likely to engage in physical activity and consume fruit regularly, while in others no significant differences were observed. Surprisingly, smoking and alcohol consumption were often more common among older adults living with others than among those living alone. The cross-national comparison also revealed that inequalities in health status between older adults living alone and those living with others are particularly pronounced in Hungarian society. Overall, the results suggest that living arrangements constitute an important social determinant of health in later life. Significant disadvantages associated with living alone emerge especially in the domains of mental and subjective health, highlighting the need for interventions aimed at strengthening social ties and reducing loneliness among older populations in ageing societies.

Társadalmi osztály és nemiség szerepe a társadalmi határok konstrukciójában

Szekcióvezető: Gregor Anikó, Virágh Enikő, Huszár Ákos

Bajnóczki Laura

Debreceni Egyetem BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék, DE HTDI Szociológia Doktori Program

Szabadság vagy privilégium? A rugalmas foglalkoztatás normatív paradoxonai és társadalmi egyenlőtlenségei

A munka világa az elmúlt évtizedekben alapvető átalakuláson ment keresztül, mivel a globalizáció, a digitalizáció és a munkaszervezési modellek fejlődése jelentősen átalakította a foglalkoztatás formáit, a munkavállalói autonómia lehetőségeit és a munka és magánélet közötti egyensúly alakulását. A rugalmas munkavégzés iránti igény napjainkra meghatározóvá vált a munkavállalók körében, s az egyik legnépszerűbb elvárás a munkaidő és a munkavégzés helyének szabadsága (ELA 2023). A munka világában egyre nagyobb teret nyernek a rugalmas foglalkoztatási formák, melyek az individualizáció és a projektalapú munkavégzés erősödésével párhuzamosan váltak a foglalkoztatás meghatározó jellemzőivé (Beck, 2003; Boltanski – Chiapello, 2007). A rugalmasság ugyanakkor nem csupán új lehetőségeket, hanem új egyenlőtlenségeket is létrehozhat, így egyszerre hordozza az autonómia és a bizonytalanság ígéretét (Standing 2011). A kutatás a távmunkát vizsgálja a rugalmasság egyik kiemelt formájaként, Hartmann és Honneth (2007) normatív paradoxonokra épülő kritikai megközelítéséből kiindulva, mely alapján a szabadságot és önmegvalósítást ígérő emancipatorikus normák megfelelő intézményi beágyazottság hiányában saját ellentétükbe fordulhatnak. A rugalmasság terjedése ugyanakkor nem egyforma intézményi körülmények között zajlik. Különösen éles ellentétek figyelhetők meg az észak-európai, valamint a közép-kelet-európai országok között a munka minőségét, a foglalkoztatási biztonságot és a társadalmi integrációt illetően. Döntő kérdés, hogy a rugalmas munkavégzés társul-e intézményes biztonsággal, melyet az elemzés is fókuszba helyez. A munkaminőség mérésének nemzetközi gyakorlatában (pld. OECD, EJQI, ILO) két fő irányzat különíthető el, az objektív és a szubjektív megközelítés. Az OECD keretrendszer – mely jelen kutatás során alkalmazott munkaminőség indexhez is hozzájárult – jelentős országok közötti és társadalmi csoportok közötti variációkat tár fel. A munkaminőség szubjektív megélésének mérése azt jelenti, hogy a munkavállalók saját értékeléseit és percepcióit rögzítjük. Jelen esetben az indexet képező változók a munkavállalók tapasztalatait és nem az attitűdjeit vagy preferenciáit mérik az adatbázisban (ISSP Work Orientation 2015). Az elemzés arra keresi a választ, hogy a rugalmasság milyen feltételek mellett járul hozzá a munkavállalók társadalmi integrációjához, illetve mikor válik a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének mechanizmusává. A vizsgálat továbbá feltárja, hogy a munkaminőség megítélésében milyen különbségek figyelhetők meg az egyes országok, valamint a nem és az iskolai végzettség szerint elkülöníthető társadalmi csoportok között.

A nemek szempontjából – pld. a gyermekgondozás és az idősgondozás közösségi támogatása – döntő szerepet játszanak abban, hogy a távmunka rugalmassága valóban autonómiát vagy inkább kettős terhet eredményez-e (Klarsfeld 2024). A komparatív elemzéshez az index az átlagolás módszerével lett létrehozva. Az indexek belső konzisztenciáját Cronbach Alpha értéke (0,8) biztosítja. A kérdéseket 1-től 5-ig terjedő Likert skálán mérték. Az ISSP Work Orientations adatbázisa, melyre az index is épül, nemzetközileg harmonizált kérdéseket tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a nemzetközi összehasonlítást. A kutatásban alkalmazott munkaminőség indexet nyolc változó alapján konstruáltam, amelyek lefedik a munka tartalmi minőségét, az anyagi és munkaerőpiaci biztonságot, a karrierlehetőségeket, valamint a társas kapcsolatok és önállóság aspektusait. A Tukey post-hoc tesztek alapján a szignifikánsan (p=0,000) legmagasabb összesített érték Dániában (3,87), még a szignifikánsan (p=0,000) legalacsonyabb Lengyelországban (3,01) figyelhető meg. Megfigyelhető az országok közötti szignifikáns különbség, valamint az elemzés eredményei alapján az országon belüli differenciáltság, például nemek és az iskolai végzettség mentén.

Autonomy or Privilege? The Normative Paradoxes and Social Inequalities of Flexible Employment

The world of work has undergone a fundamental transformation in recent decades, as globalization, digitalization, and the evolution of work organization models have significantly reshaped forms of employment, opportunities for employee autonomy, and the balance between work and private life. The demand for flexible work has become a defining factor among employees today, and one of the most popular expectations is the freedom to choose working hours and the location of work (ELA 2023). Flexible forms of employment are gaining ground in the world of work; alongside the spread of individualisation and project-based work, they have become defining features of employment (Beck, 2003; Boltanski – Chiapello, 2007). At the same time, flexibility can create not only new opportunities but also new inequalities, thus carrying the promise of both autonomy and uncertainty (Standing 2011). This research examines telework as a prominent form of flexibility, drawing on Hartmann and Honneth's (2007) critical approach based on normative paradoxes, according to which emancipatory norms promising freedom and self-realization can turn into their own opposites in the absence of adequate institutional embedding. At the same time, the spread of flexibility does not occur under uniform institutional conditions. Particularly sharp contrasts can be observed between Northern European and Central and Eastern European countries regarding the quality of work, employment security, and social integration. A crucial question is whether flexible work is accompanied by institutional security, which the analysis also focuses on. In international practices for measuring job quality (e.g., OECD, EJQI, ILO), two main approaches can be distinguished: the objective and the subjective. The OECD framework—which also contributed to the job quality index used in this study—reveals significant variations across countries and social groups. Measuring the subjective experience of job quality means recording employees' own evaluations and perceptions. In this case, the variables comprising the index measure employees' experiences rather than their attitudes or preferences in the database (ISSP Work Orientation 2015). The analysis seeks to answer under what conditions flexibility contributes to employees' social integration, and when it becomes a mechanism for the reproduction of social inequalities. The study also explores the differences in the assessment of job quality across countries, as well as among social groups distinguished by gender and educational attainment. From a gender perspective—e.g., community support for childcare and eldercare—these factors play a decisive role in determining whether the flexibility of remote work actually results in autonomy or rather a double burden (Klarsfeld 2024). For the comparative analysis,

the index was constructed using the averaging method. The internal consistency of the indices is ensured by a Cronbach's Alpha value of 0.8. The questions were measured on a Likert scale ranging from 1 to 5. The ISSP Work Orientations database, on which the index is based, contains internationally harmonized questions that enable cross-national comparison. I constructed the work quality index used in the study based on eight variables covering the quality of work content, financial and labor market security, career opportunities, as well as aspects of social relationships and autonomy. Based on Tukey post-hoc tests, the significantly (p=0.000) highest aggregate value is observed in Denmark (3.87), while the significantly (p=0.000) lowest is observed in Poland (3.01). A significant difference between countries can be observed, as well as, based on the results of the analysis, differentiation within countries, for example along gender and educational attainment.

Geambasu Réka

ELTE KRTK RKI és Babes-Bolyai Tudományegyetem

(Ön)gondoskodás és felelősség: MLM-ben dolgozó nők vállalkozói narratívái

A vállalkozások és a vállalkozók kitüntetett szereplői a kortárs neoliberális képzeletnek (Lee, 2024), és ez ma már a közép- és kelet-európai társadalmakban sincs másként, ahol a rendszerváltást követő években a közvélemény még inkább gyanakvással szemlélte az üzletemberek tevékenységét. A vállalkozók társadalmi reprezentációja radikálisan átalakult: a vállalkozó egyfajta par excellence neoliberális szubjektumot testesít meg (Lubisnki & Tucker 2025). Az elmúlt években számtalan olyan vállalkozásösztönző program indult, az EU kifejezett támogatásával is, amely különféle sérülékeny csoportok, fiatalok, alacsonyan iskolázott emberek strukturális munkaerőpiaci problémáit egyéni képessé tevésükkel, fejlesztésükkel kívánta kezelni. Bár a nők kiemelt célcsoportjai e programoknak, a vállalkozók világában a nők megmaradtak egyfajta „Másiknak", akinek viselkedése, teljesítménye elmarad a nemsemlegesnek tételezett, valójában férfi vállalkozóétól (Ahl 2006). A javarészt alacsonyabban iskolázott nők számára, akik gondoskodási feladataik miatt vagy munkalehetőségek híján, ám tőke nélkül próbálnának boldogulni, a network marketing, vagy a sokszor piramisjátékokhoz hasonlított MLM-rendszerű vállalatokhoz csatlakozás jelenti az egyik legalacsonyabb küszöbű belépési lehetőséget a vállalkozások világába (Sullivan & Delaney, 2017). A multilevel marketingek olyan vitatott megítélésű nemzetközi cégek, amelyek közvetlenül, ún. önálló disztribútorok segítségével értékesítik rendszerint szépségápolással, egészséggel és háztartással kapcsolatos termékeiket, és amelyek terjesztői többségben nők. A rendszer sajátosságából fakad az, hogy a belépők töredéke, akár 1-2%-a tehet valóban szert jelentős jövedelemre, a csatlakozók nagy része pedig veszteséggel zárja a vállalkozást. Ennek ellenére e cégek töretlen népszerűséggel működnek, érzékenyen reagálva a változó piaci igényekre, így ma már az egészségmegőrzésre, súlycsökkentésre és a közösségi médián keresztül történő terjesztésre fektetve nagyobb hangsúlyt. Bár tevékenységük az emberi kapcsolatok instrumentalizálásának stigmája okán morális normaszegésnek minősül (Pearce & Kahanek 2023), a gazdasági sikeresség, a mobilitás ígérete lankadatlan munkára ösztönzi a csatlakozó nőket. Korábbi elemzések szerint a vállalkozói habitussal való azonosulás – ezt fedi az entrepreneurialism fogalma – mint legitim neoliberális éntechnológia, az önfejlesztés, a fegyelmezettség, a pozitív attitűdök, az önmagával folytatott verseny, a rugalmasság és az autonómia olyan toposzok, amelyek elfedik a résztvevő nők által végzett munka prekaritását és kilátástalanságát (Carr & Kelan, 2024), mint ahogyan mindazokat a strukturális hátrányokat is, amelyek gazdasági nehézségeik legfőbb okát képezik. A nők kiemelt célpontjai

annak a neoliberális retorikának, amely az önátalakításra, önfegyelmezésre, ön-újra-kitalálásra ösztönöz az erőteljesen stigmatizált „elégedetlenség", „panaszkultúra" és államtól való függés helyett. Az MLM-ek eddigi szociológiai szakirodalma főként azt dokumentálja, hogy miként küzdenek meg az érintett nők a morális dilemmákkal, hogyan működnek ezek a vállalatok és hogy miként tudja a ritualisztikusan színpadra vitt, és így felmutatott csillogó jövőkép éppen a legszegényebbek körében elaltatni a gyanakvást. Kutatásunk, mely 30 félstrukturált, narratív elemeket is tartalmazó interjúra épül magyarországi, különféle MLM-ekben dolgozó nőkkel, a fenti irodalomhoz kíván hozzájárulni. Az eddig kutatások javarészt e tevékenység dél-amerikai, volt szovjetunóbeli és kelet-ázsiai terjedését dokumentálták, így regionális kontextusában a vizsgálat mindenképpen űrt pótol. Ezen túlmenően viszont fontosabb törekvése, ami egyben a szekció tematikájához is kapcsolja, az annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy milyen szerepe van az egészséges test és vékonyság, a tudatosság és felelősség posztfeminista narratíváinak abban, hogy az MLM-ben dolgozó nők megkíséreljék és testileg is megéljék a középosztálybelivé válást vagy annak aspirációját.

(Self-)Care and Responsibility: Entrepreneurial Narratives of Women Working in Multi-Level Marketing

Entrepreneurs occupy a privileged position within the contemporary neoliberal imaginary (Lee, 2024), a development that is also evident in Central and Eastern Europe, where businesspeople were often viewed with suspicion in the years following the collapse of state socialism. Today, the entrepreneur increasingly embodies the neoliberal subject par excellence (Lubinski & Tucker, 2025). Supported by national governments and the European Union, numerous entrepreneurship-promotion programmes have sought to address the labour-market disadvantages of vulnerable groups through empowerment, skill development, and self-improvement. Women are a key target group of these initiatives, yet entrepreneurial culture continues to be structured around norms and expectations that remain implicitly masculine (Ahl, 2006). For lower-educated women with limited employment opportunities, significant care responsibilities, and little access to capital, multi-level marketing (MLM) companies often represent one of the most accessible entry points into entrepreneurship (Sullivan & Delaney, 2017). These firms distribute health, beauty, and household products through networks of independent distributors, the majority of whom are women. While only a small fraction of participants achieve substantial earnings, most leave the business with little or no financial gain. Despite this, MLM companies remain remarkably popular. Previous research suggests that entrepreneurialism functions as a neoliberal technology of the self, encouraging self-improvement, discipline, positivity, flexibility, and personal responsibility while obscuring the precarious nature of the work and the structural disadvantages shaping participants' economic circumstances (Carr & Kelan, 2024). Women are particularly exposed to narratives that promote self-transformation and self-reliance while stigmatizing dissatisfaction, dependency, and failure. Drawing on 30 semi-structured interviews with Hungarian women involved in various MLM organizations, this paper contributes to a literature that has so far focused primarily on Latin America, the former Soviet Union, and East Asia. Beyond filling a regional gap, the study examines how postfeminist narratives of health, slimness, self-awareness, and personal and family responsibility encourage women to pursue—and physically enact—the aspiration of middle-class status. We argue that MLM participation is not merely an economic activity but also a cultural project through which women attempt to reshape themselves in accordance with contemporary ideals of entrepreneurial femininity and respectable middle-class personhood.

Gregor Anikó
ELTE Társadalomtudományi Kar

Mint két kicsi legó: a gender -és osztályszempontú elemzés összekapcsolásának lehetőségei

Milyen különféle módokon kapcsolhatók össze társadalmi jelenségek vizsgálatakor a gender- és osztályviszonyok, és ennek milyen következménye van arra, hogy milyen kutatási kérdés tehető fel az adott összekapcsolás eredményeképpen? Az előadás az rétegződésvizsgálatok és osztályviszonyok megközelítéséből kiindulva mutatja be, hogy az előbbi eszköz erőteljesen limitálva képes beemelni a nemiséget, leginkább stati(szti)kusan és arra fókuszál, hogy a vizsgálat eredményeképpen létrejövő kategóriák között hogyan oszlanak el nők és férfiak. Az előadás ezután fordul rá a nemiség és osztályelemzés témájára. Röviden bemutatja az összekapcsolás lehetséges irányait és korlátjait, megkülönböztetve egymástól az additív és interakciós összekapcsolásokat. Az előadás nagyobb részében azt a kérdést járja körül, hogy az osztályelemzések három fő hagyományos megközelítésének, a marxiánus, a weberiánus és a bourdeuiánus iskola alapvetéseit végiggondolva hogyan emelhető be a nemi viszonyok vizsgálata az adott megközelítés ismeretelméleti keretébe. A megnevezett iskolák mindegyike alapvetően relacionális viszonyként értelmezi az osztályviszonyokat. A marxiánus megközelítés a termelési viszonyokba, a weberiánus a szűkebb piaci viszonyokba, a bourdieuiánus a habituálódó, különféle tőkék által meghatározott társadalmi erőtérbe ágyazza be az osztályviszonyok vizsgálatát. A nemi viszonyok társadalomtudományi vizsgálata szélesebb elméleti palettával dolgozik, ezek közül pedig van olyan, amely maga is marxiánus alapokkal bír: a marxi osztályelmélet feminista kritikája gazdagon dokumentált, és ebből nőtt ki a nemiséget alapvetően termelési viszonyként értelmező, ilyen értelemben integratív társadalmi reprodukciós elmélet. A weberi megközelítés a piaci viszonyokra szűkített jellegéből fakadóan a nemiséget a nőknek a férfiaktól való funkcionális (és jellemzően hátrányos) megkülönböztetésére alapuló rendszerként képes leginkább értelmezni és az osztályviszonyok elemzésébe beemelni, így azonban alapvetően két különféle rendszerként értelmezi az osztályviszonyokat és a nemiséget. A bourdeuiánus osztályelemzés, mivel több központi fogalomra épül (tőke, habitus) többféle összekapcsolási lehetőséget is hordoz. A habitus mint rutinázólódó, belsővé tett történeti viszonyokból eredő észlelési, értékelési és cselekvési mintázat egyszerre képes osztályviszonyok és nemi viszonyok egymást is strukturáló és egymás által is strukturált struktúráját adni. Ebben a megközelítésben a nemi viszonyok és az osztályviszonyok nem egyszerűen kölcsönhatásban vannak egymással, hanem kölcsönösen konstituálják egymást. A bourdeuiánus osztályelemzés másik központi fogalma, a tőke a nemiséget és az osztályt erőforrásként vagy annak hiányaként való felfogásában képes közös nevezőre hozni. Az itt felvázolt összekapcsolási lehetőségek felvázolása azt is egyértelműbben bontja ki, amely az elmúlt évtizedekben az interszekcionalitás fogalma meglehetősen homályosan és elnagyoltan fejezett ki. Eképpen az előadás alternatívát kíván nyújtani azoknak, akik az interszekcionalitás fogalmát és alkalmazásának tudományos gyakorlatát fenntartásokkal kezelik.

Like Two Little Legos: Possibilities of Linking Gender- and Class-Based Analysis

In what different ways can gender and class relations be linked when examining social phenomena, and what consequences does this have for the kind of research question that can be posed as a result of a given linkage? Starting from the approach of stratification research and class relations, the presentation demonstrates that the former tool is able to incorporate gender only in a strongly limited way – mostly statically – and focuses

on how women and men are distributed across the categories that the analysis produces. The presentation then turns to the topic of gender and class analysis. It briefly presents the possible directions and limits of this linkage, distinguishing between additive and interactional connections. In its larger part, the presentation explores the question of how, by thinking through the fundamental premises of the three main traditional approaches to class analysis – namely the Marxian, the Weberian, and the Bourdieusian schools – the examination of gender relations can be incorporated into the epistemological framework of each given approach. Each of the named schools fundamentally interprets class relations as relational. The Marxian approach embeds the examination of class relations in relations of production; the Weberian, in the narrower relations of the market; and the Bourdieusian, in the habitualizing social field determined by different forms of capital. The social-scientific examination of gender relations works with a broader theoretical palette, and among these there are some that themselves rest on Marxian foundations: the feminist critique of Marxian class theory is richly documented, and it was from this that social reproduction theory grew – a theory that interprets gender fundamentally as a relation of production and is, in this sense, integrative. Owing to its character restricted to market relations, the Weberian approach is able to interpret gender, and to incorporate it into class analysis, mostly as a system based on the functional (and typically disadvantageous) differentiation of women from men; in doing so, however, it fundamentally treats class relations and gender as two different systems. Bourdieusian class analysis, since it is built on several central concepts (capital, habitus), carries multiple possibilities of linkage. Habitus – as a pattern of perception, evaluation, and action originating in routinized, internalized historical relations – is able to provide at once the structure of class relations and gender relations that both structure and are structured by each other. In this approach, gender relations and class relations are not simply in interaction with one another but mutually constitute each other. The other central concept of Bourdieusian class analysis, capital, is able to bring gender and class onto a common denominator through conceiving both as a resource or the lack thereof. The mapping of the linkage possibilities sketched here also unfolds more explicitly what the concept of intersectionality has, over the past decades, expressed rather vaguely and roughly. In this way, the presentation seeks to offer an alternative to those who treat the concept of intersectionality, and the scientific practice of its application, with critique.

Hajdu Gábor

ELTE TK Szociológiai Intézet

Huszár Ákos

ELTE TK Szociológiai Intézet

Származás szerinti jövedelmi különbségek a szocialista és posztszocialista Magyarországon

Háttér és kutatási kérdések Egyre több kutatás dokumentálja, hogy a munkásosztályból származó egyének kevesebbet keresnek, mint a kedvezőbb hátterű családokból érkezők, még az iskolai végzettség, a foglalkozás és egyéb termelékenységgel összefüggő jellemzők figyelembevétele után is. Ez az származás szerinti jövedelmi különbség jól dokumentált az Egyesült Királyságban, az Egyesült Államokban és számos nyugat-európai országban, ugyanakkor keveset tudunk arról, hogy hasonló mintázatok megfigyelhetők-e ezeken a társadalmakon kívül. Kutatásuk a származás szerinti jövedelemkülönbségek mértékét és változását

vizsgálja Magyarországon, összehasonlítva a szocializmus utolsó évtizedét a posztszocialista korszakkal. Három fő kutatási kérdést vizsgálunk. Először: megfigyelhető-e származás szerinti jövedelemkülönbség a mai Magyarországon, azaz kevesebbet keresnek-e a munkásosztályból származó egyének, mint a hasonló végzettségű, foglalkozású és egyéb társadalmi-demográfiai jellemzőkel, de kedvezőbb hátterű családokból származók? Másodszor: jelen volt-e hasonló jövedelemkülönbség a szocializmus utolsó évtizedében? Harmadszor: hogyan különbözik a származás szerinti jövedelemkülönbség nagysága és mechanizmusai a két korszakban? Adatok és módszerek Két országosan reprezentatív adatfelvételt használunk: az 1982-es Rétegződés-modell vizsgálatot (N = 7869) és a Társadalomtudományi Kutatóközpont 2021-es felvételét (N = 2053). A származást az apa foglalkozása alapján mérjük, amelyet egy összevont EGP-séma szerint öt kategóriába soroltunk. Az elemzéshez egymásra épülő regressziós modelleket használtunk, amelyekbe egymás után vonjuk be a szociodemográfiai jellemzőket, az iskolai végzettséget, az egészségi állapotot, a társadalmi és kulturális tőkét, valamint a foglalkozási változókat. amelyek a származással összefüggve magyarázhatják a kereseti különbségeket. Előzetes eredmények A szocializmus idején, az 1980-as évek elején a szakképzetlen munkáscsaládokból származó egyének jövedelme a magasabb státuszú családokból érkezőkének körülbelül 84%-át tette ki. Ugyanakkor a demográfiai és iskolázottsági különbségek kontrollálása után ez a különbség teljesen eltűnik. Sőt, a munkásosztályból származók még valamivel többet is kerestek a kedvezőbb hátterűeknél. Ez arra utal, hogy a szocialista korszak végére a származás szerinti kereseti különbségeket szinte teljes egészében az iskolai végzettség közvetítette, és a munkáscsaládokból érkezők számára egyes újraelosztó vagy kompenzációs mechanizmusok akár előnyt is jelenthettek. A 2020-as évek eleji kép eltérő. A munkásosztályból származó egyének jövedelme a magasabb szintű vezetői, illetve értelmiségi hátterűekének csupán kétharmada. Az iskolai végzettség e különbség jelentős részét megmagyarázza, az egészségi állapot, a társadalmi tőke, a kulturális tőke és a munkakörülmények további 7–13%-ot. Ennek ellenére körülbelül 11–12%-os magyarázatlan különbség marad fenn, ami azt jelenti, hogy hasonló végzettségű, foglalkozású és társadalmi-gazdasági jellemzőjű, de eltérő származású egyének keresete között még mindig érdemi különbség mutatkozik. Ezek az eredmények arra utalnak, hogy a szocializmus idején, amikor a gazdasági tőke átörökítése korlátozott volt, a származás szerinti kereseti egyenlőtlenségek viszonylag kicsik voltak, és nagyrészt az iskolai végzettségbeli különbségek magyarázták őket. Három évtizednyi kapitalista fejlődés után azonban Magyarország olyan markáns származás szerinti jövedelmi különbségek figyelhetők meg, amelyek nagysága hasonló a nyugati társadalmakban megfigyeltekhez. A kapitalizmusba való átmenet – és a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek növekedése – alapvetően formálta át, hogy a családi háttér hogyan transzformálódik gazdasági különbséggé, erősítve az előnyök generációk közötti újratermelődését.

Class-Origin Pay Gap in Socialist and Post-Socialist Hungary

Background and research questions A growing body of research documents that individuals from working-class backgrounds earn less than those from more advantaged families, even after accounting for education, occupation, and other productivity-related characteristics. This class-origin pay gap has been well established in the United Kingdom, the United States, and several Western European countries, yet little is known about whether similar patterns exist outside advanced capitalist societies. This paper examines the extent and evolution of the class-origin pay gap in Hungary, comparing the final decade of state socialism with the post-socialist era. We address three main research questions. First, does a class-origin pay gap exist in contemporary Hungary? Specifically, do individuals from working-class backgrounds earn less than those from more advantaged families with similar education, occupations, and other productivity-related

characteristics? Second, was a similar gap present in the final decade of state socialism (the 1980s)? Third, how do the size and mechanisms of the class-origin pay gap differ between these two periods? Data and Methods We use two nationally representative surveys: the 1982 Stratification Model Study (N = 7,869) and a 2021 survey conducted by the Centre for Social Sciences (N = 2,053). Social class origin is measured using the father's occupation, classified into five categories based on an aggregated EGP scheme. We estimate a series of OLS regression models, sequentially introducing sociodemographic characteristics, education, health, social and cultural capital, and occupational variables to decompose the raw earnings gap by class origin. Preliminary results Under state socialism in the early 1980s, individuals from unskilled worker backgrounds earned approximately 84% of the income of those from higher professional families. However, once demographic and educational differences are controlled for, this gap disappears entirely. Moreover, respondents from working-class backgrounds even earned slightly more than those from more advantaged families. This pattern suggests that by the end of the socialist period, class-origin differences in earnings were almost entirely mediated through education, and that individuals from working-class families may even have benefited from certain redistributive or compensatory mechanisms. The picture in the early 2020s is different. Individuals from working-class families earn only about two-thirds of the income of those from higher managerial and professional backgrounds. Education accounts for a substantial portion of this gap, and health, social capital, cultural capital, and job characteristics explain a further 7–13%. Nevertheless, an unexplained pay gap of around 11–12% remains, meaning that two individuals with similar education, job and socioeconomic characteristics but different class origins still face meaningfully different earnings outcomes. These findings indicate that under state socialism, when the inheritance of economic capital was restricted, class-origin inequalities in earnings were relatively weak and largely explained by educational differences. After three decades of capitalist development, however, Hungary exhibits a pronounced class-origin pay gap comparable in magnitude to that found in established Western market economies. The transition to capitalism – and the growth of income and wealth inequality – has fundamentally reshaped how family background translates into economic outcomes, reinforcing the intergenerational reproduction of advantage.

Herke Boglárka
ELTE TK Szociológiai Intézet

Az érdemesség nemi meghatározottsága: A jóléti érdemesség kritériumainak felmérő szakirodalmi elemzése és feminista keretrendszere

A nemi egyenlőtlenségek vizsgálata kulcsfontosságú a kortárs szociálpolitikai szakirodalomban, az ellátásra való érdemességgel (welfare deservingness) foglalkozó kutatások azonban mindeddig viszonylag kevés figyelmet fordítottak a nemi különbségekre. A meglévő szakirodalom jellemzően a jóléti csoportokra általánosságban összpontosít (pl., nyugdíjasok, munkanélküliek, bevándorlók), gyakran figyelmen kívül hagyva e csoportok nemi összetételét, valamint azokat a nemi alapú különbségeket, amelyek meghatározzák, miként ítélik meg az azonos csoportba tartozó egyéneket. Ugyanakkor a nemek közötti egyenlőtlenségek továbbra is fennállnak a fejlett országokban is, és az alakulásukban szerepet játszhatnak az érdemességről alkotott társadalmi percepciók. Jelen tanulmány egy felmérő szakirodalmi áttekintést (scoping literature review) végez annak feltárására, hogy a nem miként alakítja az ellátásra való érdemesség

megítélését különböző szakpolitikai területeken, valamint hogy a CARIN-kritériumok (kontroll, attitűd, kölcsönösség, identitás és rászorultság; van Oorschot, 2000) hogyan érvényesülnek eltérően a férfiak és a nők esetében. Az elemzésbe olyan európai és észak-amerikai empirikus kutatások kerültek be, amelyek az érdemességről alkotott percepciókat nemi szempontból vizsgálták. A kulcsszavas keresés során azonosított 180 találat közül 43 tanulmány felelt meg a beválasztási kritériumoknak, és került be a végső elemzésbe. Az eredmények azt mutatják, hogy a nem jelentősen befolyásolja az érdemességről alkotott percepciókat a bevándorlókat és az egyszülős családokat célzó juttatások, a szociális segélyezés és a szociális lakhatás területén. A nőket – különösen az anyákat – általában érdemesebbnek tekintik a támogatásra. Az érdemesség megítélésében mutatkozó különbségek részben a munka nemek szerinti megosztásából, részben pedig a patriarchális normákból erednek: a kontroll és a kölcsönösség kritériumai a férfiak esetében erőteljesen a fizetett munkához kapcsolódnak, míg a nők esetében a kölcsönösség és a rászorultság percepciói inkább a gondoskodáshoz és a sérülékenységhez kötődnek. A nők magasabb szintű érdemességének megítélése azonban gyakran feltételekhez kötött. Ilyen feltétel például, hogy az érintettek megfelelnek-e a „jó anyaság" normáinak, illetve hogy egyszerre mutassák magukat sérülékeny, ugyanakkor önálló cselekvésre képes személyként. Emellett az érdemesség megítélését az is befolyásolja, hogy a nők mennyiben felelnek meg a szexualitással kapcsolatos társadalmi normáknak. Az interszekcionális tényezők – például a rassz, az etnicitás és a nemzetiség – tovább árnyalják ezeket a percepciókat. Az áttekintés eredményeire építve a tanulmány egy nemi szempontokat integráló érdemességi kritériumrendszert javasol.

Gendering Deservingness: A Scoping Review and Feminist Framework of Welfare Deservingness Criteria

While gender plays a key role in contemporary social policy literature, it has received comparatively less attention in welfare deservingness research. Existing scholarship tends to focus on broad welfare recipient groups, often overlooking gender composition and gender-based differences in how individuals within the same groups are evaluated. Yet gender inequalities persist in developed countries and are likely to be shaped by perceptions of deservingness. This study conducts a scoping review of how gender shapes perceptions of welfare deservingness across policy domains and how the CARIN criteria (control, attitude, reciprocity, identity, and need; van Oorschot, 2000) are applied differently to men and women. Out of 180 records identified through targeted searches, 43 articles met the inclusion criteria and were included in the review. Findings show that gender shapes perceptions of deservingness across immigrant and single-parent benefits, social assistance, and social housing, with women—and especially mothers—generally perceived as more deserving. Differences in deservingness arise from the gendered division of labour as well as from patriarchal norms, linking control and reciprocity to paid work for men and reciprocity and need to care and vulnerability for women. However, women's higher perceived deservingness is often conditional on signals related to attitude, such as conforming to "good motherhood" ideals and balancing vulnerability with agency, as well as on cues related to perceived control over their sexuality. Intersectional factors like race, ethnicity, and nationality further shape these perceptions. Based on the review, the study proposes a gendered framework of deservingness criteria.

Kis Janka
Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológia mesterképzés

A láthatatlan munka és a reproduktív munka megnevezések hatásának vizsgálata a társadalmi reprodukció szociális reprezentációjára

A kutatás a láthatatlan és reproduktív munka témáját vizsgálja a szociálpszichológiai, szociális reprezentáció elméleten keresztül. Serge Moscovici (1961) konstruktivista, szociális reprezentáció elmélete a társadalmi jelentéstulajdonítások és tudások mentén magyarázza a világ tárgyaihoz, eszméihez, elméleteihez történő viszonyulásunkat, melyek alapjaiban határozzák meg gondolkodásunkat és viselkedésünket. Az emberi élet és a munkaerő újratermelését a marxista feminista diskurzus a reproduktív munka fogalmán keresztül vizsgálja és többek között a munkaerőpiacon történő életújratermelést is ide sorolva tárgyalja a létfenntartást (Csányi és mts., 2018; Czerván és mts., 2020). A láthatatlan munka fogalom pedig elsősorban a társadalmi és gazdasági észrevehetetlenséget kiemelve kontextualizálja a létfenntartó munkákat, gyakran a háztartási szinten értelmezve azt (KSH, 2017). A szociális reprezentáció elmélet alapján a reproduktív és a láthatatlan munkák összetett, a tudományos konvencióknak megfelelő elméleteit, a számunka – társadalmi szerepeink és csoporthovatartozásaink miatt – fontos vagy elérhető információk szerint leegyszerűsítve értelmezzük és integráljuk hétköznapi életünkbe. Ez határozza meg a róluk alkotott tudásunkat, tehát a fogalmakhoz társult szociális reprezentációkat, mely hatással van arra miképpen viszonyulunk ezen dolgokhoz. A megnevezés alapvetően befolyásolja, hogy milyen kontextusban, milyen más jelentéssekkel és kategóriákkal összehasonlítva pozicionáljuk és értelmezzük az adott fogalmat. Tehát, hogy milyen mögöttes dimenziók mentén szerveződik az adott dolog szociális reprezentációja (Moscovici, 2008). Mindezek miatt a kutatás kérdésfelvetése, hogy a reproduktív munka és a láthatatlan munka szociális reprezentációi milyen fogalmak és jelentések mentén kerülnek értelmezésre a magyarországi társadalomban, a különböző osztályok, korosztályok és nemek szerinti csoportokban. Kinek milyen mértékben konstruálja identitását a létfenntartó munkavégzés, és e mentén hol pozicionálja magát a társadalomban, mennyire tartja értékesnek efféle munkavégzését. A dolgozat hipotézise, hogy a reproduktív munka kifejezés szociális reprezentációja a szakirodalmi kontextusa és a szóösszetétele miatt is szorosabb összefüggésben lesz a munkaerőpiaci munkákkal, tehát a produktív munkavégzéshez mérten lesz meghatározva. A feltételezés miatt a kutatás további kérdése, hogy a munkaerőpiaci munkákhoz mérten hol kerülnek meghatározásra a láthatatlan és reproduktív munkák, illetve, hogy a munkaerőpiaci, produktív munkák szociális reprezentációjára formáló hatással bír-e a reproduktív munka kifejezés. A kutatás kérdőíves módszerrel, három független kérdőíven keresztül méri az életet újratermelő munkák szociális reprezentációját. A láthatatlan munka kontextusában, a reproduktív munka kontextusában és egy kontextus nélkül felvett kérdéssorral. A kutatás alapvetően arra a kérdésre keresi a választ, hogy a reproduktív munka kifejezés elterjedése társadalmunkban fordulatot kezdeményezhet-e az életet újratermelő munkák értékeltségében, a nők társadalmi helyzetében és a munkaerőpiaci munkákhoz való társadalmi hozzáállásunkhoz.

Should we call them 'invisible labour' or 'reproductive labour'?

This research examines the topic of invisible and reproductive labor through the lens of social psychology and social representation theory. Serge Moscovici's (1961) constructivist theory of social representation explains our relationship to the objects, ideas, and theories of the world through social meanings and knowledge, which fundamentally shape our thinking and behavior. Marxist feminist discourse examines the reproduction

of human life and the labor force through the concept of reproductive labor, discussing subsistence—including the reproduction of life within the labor market—among other things (Csányi et al., 2018; Czerván et al., 2020). The concept of invisible labor, on the other hand, contextualizes subsistence work primarily by emphasizing its social and economic invisibility, often interpreting it at the household level (KSH, 2017). Based on social representation theory, we interpret and integrate complex theories of reproductive and invisible labor—which conform to scientific conventions—into our everyday lives by simplifying them according to information that is important or accessible to us due to our social roles and group affiliations. This determines our understanding of them—that is, the social representations associated with these concepts—which in turn influences how we relate to these things. The terminology fundamentally influences the context in which we position and interpret a given concept, as well as the other meanings and categories against which we compare it. In other words, it determines the underlying dimensions along which the social representation of a given thing is organized (Moscovici, 2008). For these reasons, the research question is: along which concepts and meanings are the social representations of reproductive work and invisible work interpreted in Hungarian society, across different groups defined by class, age, and gender? To what extent does subsistence work shape one's identity, and how does one position oneself in society based on this, and to what extent does one consider such work valuable? The hypothesis of this paper is that the social representation of the term "reproductive work"—due to its context in the literature and its etymology—will be more closely associated with labor market jobs, and thus defined in relation to productive work. Given this assumption, a further research question is where invisible and reproductive work are situated in relation to labor market jobs, and whether the term "reproductive work" has a formative influence on the social representation of labor market, productive work. The research uses a questionnaire method to measure the social representation of life-sustaining work through three independent questionnaires: one in the context of invisible work, one in the context of reproductive work, and one without any specific context. Fundamentally, the research seeks to answer the question of whether the spread of the term "reproductive work" in our society can initiate a shift in the valuation of life-sustaining work, in the social status of women, and in our societal attitude toward labor market jobs.

Nyírő Zsanna
ELTE TK Szociológiai Intézet

Dés Fanni
ELTE TK Kisebbségkutató Intézet

Durst Judit
ELTE TK Kisebbségkutató Intézet; University College London

Intimitás és társadalmi mobilitás: párkapcsolatok roma első generációs diplomások körében

Intimitás és társadalmi mobilitás: párkapcsolatok roma első generációs diplomások körében A társadalmi mobilitás kutatása hagyományosan az oktatásra, a munkaerőpiaci pozíciókra és a családi háttér szerepére koncentrál, miközben viszonylag kevés figyelmet fordít arra, hogy az intim kapcsolatok miként alakítják a mobilitási pályákat, illetve, hogy a párkapcsolatok hogyan hatnak a mobilitási tapasztalatokra és pályákra. A felfelé mobil egyének számára a mobilitás egyik legfontosabb kihívása, hogy egyszerre kell eltávolodniuk származási közegüktől és beilleszkedniük új társadalmi terekbe (Bourdieu 2000; Friedman 2016). Az ebből fakadó feszültségek nem csupán az egyéni tapasztalatok szintjén jelennek meg, hanem az intim kapcsolatokban is, ahol az osztály-, nemi és etnikai egyenlőtlenségek továbbra is alakítják a kapcsolatok dinamikáját. Az előadás magyarországi, oktatási mobilitás révén felfelé mobil roma első generációs diplomások életútinterjúinak elemzésére épül. Azt vizsgálja, hogy a társadalmi mobilitás hogyan formálja a párválasztást és az intim kapcsolatok fenntartását, valamint hogy az osztály-, nemi és etnikai egyenlőtlenségek hogyan jelennek meg a párkapcsolatok mindennapi működésében. Különös figyelmet fordítunk arra, hogy a mobilitási folyamatok miként alakítják a női és férfi szerepelvárásokat, illetve hogyan jelennek meg a gondoskodással, a családon belüli munkamegosztással és kapcsolati munkával összefüggő nemi egyenlőtlenségek a mobil roma diplomások intim kapcsolataiban. Az eredmények azt mutatják, hogy a roma diplomások partnerkapcsolatait jelentős strukturális korlátok alakítják. Az etnikai és mobilitási homogámiára (Esping-Andersen et al. 2023) irányuló törekvések szűkítik a potenciális partnerek körét. Míg a homogám kapcsolatok gyakran „menedékként" szolgálnak a partnerek számára (Fercovic 2024), addig a különböző társadalmi hátterű partnerek közötti kapcsolatokban az eltérő habitusok, kulturális kódok, a rasszizálás tapasztalatai és nemi szerepelvárások gyakran feszültségek forrásává válnak. Az előadás amellett érvel, hogy a mobilitás nem szünteti meg az egyenlőtlenségeket, hanem azok továbbélnek az intim kapcsolatokban. E különbségek kezelése jelentős kapcsolati munkát igényel, amely érzelmi, kognitív és időbeli erőforrásokat köt le. Az intim kapcsolatok így olyan terekké válnak, amelyek hozzájárulhatnak a mobilitási pályák stabilitásához vagy éppen törékenységéhez.

Intimacy and Social Mobility: Intimate Relationships among Roma First-in-Family Graduates

Intimacy and Social Mobility: Intimate Relationships among Roma First-in-Family Graduates Research on social mobility has traditionally focused on education, labour market positions, and family background, while paying relatively little attention to how intimate relationships shape mobility trajectories and how partnerships, in turn, influence mobility experiences and pathways. For upwardly mobile individuals, one of the central challenges of mobility is navigating the tension between distancing themselves from their social milieu of origin and adapting to new social environments (Bourdieu 2000; Friedman 2016). These tensions are not confined to individual experiences but also emerge within intimate relationships, where classed, gendered, and racialised inequalities continue to shape relationship dynamics. The presentation draws on the analysis of life-history interviews with upwardly mobile Roma first-in-family graduates in Hungary. It examines how social mobility shapes partner selection and the maintenance of intimate relationships, as well as how classed, gendered, and racialised inequalities are manifested in the everyday functioning of partnerships. Particular attention is paid to the ways mobility processes influence gender role expectations and to how gender inequalities related to care work, the division of labour within the family, and relational labour emerge within the intimate relationships of upwardly mobile Roma graduates. The findings suggest that the intimate relationships of Roma graduates are shaped by significant structural constraints. Aspirations toward ethnic and mobility homogamy (Esping-Andersen et al. 2023) narrow the pool of potential partners. While homogamous relationships often serve as a "refuge" for partners (Fercovic 2024), relationships between individuals from different backgrounds are frequently marked by tensions arising from divergent habitus, cultural codes, experiences of racialisation, and gender role expectations. The presentation argues that upward mobility does not dissolve classed, gendered, and racialised inequalities; rather, these inequalities persist and continue to shape intimate relationships in new social contexts. Managing these differences requires substantial relational labour and entails significant emotional, cognitive, and temporal investments. Intimate relationships thus become social arenas that may contribute either to the stability or to the fragility of mobility trajectories.

Turai K. Ráhel

ELTE TÁTK Emberi Jogi és Politikatudományi Tanszék és Károli Gáspár Református Egyetem

Szabó Gergely

Károli Gáspár Református Egyetem

A női írás hozzájárulása férfiak társadalmi tőkéjéhez: Az íráskészség átruházása párkapcsolatokban

Az előadás annak a látszólagos ellentmondásnak a megértéséhez kíván hozzájárulni, amely a férfiak társadalmi előnyei és a nők kommunikatív készségei között feszül. Bourdieu nyelvvel, hatalommal és tőkékkel (azon belül is a nyelvi tőkével) kapcsolatos munkái, ezek feminista továbbgondolásai, valamint az írás szociolingvisztikája segítségével mutatjuk be a nemi munkamegosztást a párkapcsolatok „mindennapi írásgyakorlataiban" (Barton & Hamilton 1999). Azt a nem ritka gyakorlatot járjuk körül, amikor nők a férfi

partnerük nevében írnak. Értelmezésünkben paradigmatikus jelenségről van szó, amelyben a nők nyelvi tőkéje a férfiakét gazdagítja. Kiindulópontunk Bourdieu (1977) megkülönböztetése a nyelvi kompetencia és nyelvi tőke között, valamint a kulturális és politikai erőforrások között, amely érthetővé teszi, hogy a nők affinitása a kulturális-szimbolikus szférában (a kommunikatív és íráskészségeket is beleértve) nem eredményez társadalmi dominanciát. Ez az értelmezési keret azonban nem magyarázza a nők íráskészségének kisajátítását. Egyrészt Bourdieu nyelvről szóló meglátásai nem foglalkoznak az írásbeliség jellegzetességeivel a szóbeli nyelvhasználattal szemben. Márpedig az írás olyan lehetőségeket teremt a más nevében történő nyelvhasználatra, amilyet a beszéd nem tud. Másrészt Bourdieu a női nyelvi tőkét elsősorban a nők (kis)polgári mobilitásának eszközeként tárgyalja, és szerepét az adott osztályon belüli nemi hierarchiák újratermelődésében vagy kikezdésében nem érinti. Mi úgy fogjuk fel a nyelvi tőkét, mint erőforrást, amelyet a társadalmi (pl. férfi-női) viszonyokban kisajátítani, kizsákmányolni is lehetséges. A nőkre jellemző és nőiként azonosított nyelvhasználat az érzelmi munka és a gondoskodás jellemzőivel írható le (Cameron 2000). Bourdieu feminista kritikái kiemelik a nők munkáját, amit a gyermekeik kulturális tőkéjének növelésébe fektetnek – a sajátjuk kárára (Reay 2004). Ezt továbbgondolva előadásunkban hasonló dinamikákra mutatunk rá párkapcsolatokban, amikor a magasabb kulturális, de alacsonyabb gazdasági tőkével rendelkező nők a férfi partnerük nevében írnak, így hozzájárulva akár az utóbbi mobilitásához. Az írás szociolingvisztikájáról szóló kutatási projektünk (NKKP Starting 150824) empirikus példákkal szolgál ennek az írásgyakorlatnak az illusztrálására. Fiatal felnőttekkel készített interjúinkban kitértünk a közösen vagy a más nevében történő írásra. A (jellemzően bölcsész képzésben résztvevő) nők különböző keretezésben beszélnek arról, hogy a partnerük helyett írnak: vannak, akik a megfelelő készségek vagy oktatás, mások az erőfeszítés hiányával magyarázzák. Adataink alapján ezek az írások jellemzően hivatalos vagy félhivatalos címzetteknek szólnak (kollégáknak, ügyintézőknek, szakembereknek). A partner nevében írás tanulmányozása ezért a magánélet és egyéb területek közti határok átjáthatóságára is rámutat.

Writing for her man. Women's literacy contributing to men's linguistic capital

The paper provides an approach to grasp the tension between men's general social dominance and women's linguistic capital, bringing feminist reflections on Bourdieu into dialogue with the sociolinguistics of writing. Drawing on Bourdieu's approach to language, power, and different capitals, we explore the gendered dynamics of everyday 'literacy practices' (Barton & Hamilton 1999). Specifically, we discuss the practice of women writing in the name of their male partner, arguing that far from being marginal, this is a paradigmatic linguistic exchange through which women's linguistic capital is being transferred to that of men. The Bourdieusian distinctions between linguistic competence and capital, and between cultural and political power, are crucial: women's affinity in the cultural-symbolic sphere, including linguistic competence, is not translated into social dominance (1977). Notwithstanding, his framework lacks some key points that could illuminate the appropriation of women's writing. First, Bourdieu's remarks on language in general misses a focus on writing and its specificities in contrast to speaking. Yet writing opens up space for producing language in the name of someone else in a way speech cannot. Second, women's linguistic capital does not only serve their own social mobility; it also contributes to men's social capital, playing a crucial role in hierarchies even inside the same class. We consider linguistic resources as potentially appropriated or exploited in relations of social domination, including gender. Importantly, women's language is associated with emotional labour and care (Cameron 2000). Feminist reconceptualisations of Bourdieu emphasise women's investment in their children's cultural capital at the expense of their own (Reay 2004). We examine similar dynamics between intimate partners when women (typically with higher cultural but lower economic

capital) write in the name of men, even contributing to the social mobility of the latter. Our recent project on the sociolinguistics of everyday writing practices (NKKP Starting 150824) provides empirical examples to illustrate this literacy practice. Our interviews with young adults about their writing practices include instances of writing together with or in the name of someone else. The interviews also reveal the interviewees' interpretations of these practices. Some women (typically studying humanities) frame it as lack of effort while others as lack of skills or training. According to our data, these writing products are typically addressed towards semi-official interactants such as service providers or colleagues. Therefore, the analysis of writing for one's partner also reveals transfers between the private sphere and other realms.

Határok és társadalmi traumák: tér, identitás és normativitás metszéspontjai

Szekcióvezető: Kövér-Van Til Ágnes

Délczegh Ivetta

A nemzet rejtett sebei: transzgenerációs emlékezetek és sokszínű magyar identitások a trianoni örökség nyomán

Az elmúlt évtizedek határokon átívelő nemzetpolitikai törekvései megerősítették a nemzeti összetartozás és a közös hovatartozás eszméjét. Ugyanakkor a tudományos diskurzusokban viszonylag kevés figyelem irányult arra, hogy a különböző országokban élő magyar közösségek identitása eltélrő történelmi, politikai és kulturális tapasztalatok, valamint a családokon belül öröklődő narratívák és transzgenerációs emlékezetek hatására formálódott. A tanulmány abból az alapfelvetésből indul ki, hogy a magyar nemzeti identitás nem tekinthető homogén konstrukciónak, hanem történelmileg rétegzett társadalmi jelenség, amelyet a Trianon utáni eltérő kisebbségi életutak és kollektív emlékezeti mintázatok alakítottak. A kutatás félig strukturált interjúk alkalmazásával egy olyan kárpátaljai magyar család második és harmadik generációs leszármazottainak identitásnarratíváit vizsgálja, amelynek egyik ága a trianoni határváltozásokat követően Felvidéken élt tovább. A kutatás arra keresi a választ, hogy az interjúalanyok számára mit jelent magyarnak lenni, miként őrződik meg a történelmi veszteség emlékezete a családi történetekben, valamint hogyan járulnak hozzá az érzelmi mintázatok a generációkon átívelő identitásformálódáshoz. A interkulturális mediáció és a transzgenerációs trauma elméleti megközelítéseire támaszkodva a kutatás azt vizsgálja, hogy a figyelmen kívül hagyott kulturális sajátosságok és történelmi tapasztalatok milyen rejtett törésvonalakat hoztak létre az egyébként közösnek tekintett magyar nemzeti identitáson belül. Az egyetlen család több generációjára fókuszáló kvalitatív esettanulmány lehetőséget teremt a transzgenerációs emlékezet átadásának és az identitásformálódás mikroszintű mechanizmusainak mélyebb feltárására. A tanulmány újszerűsége abban rejlik, hogy a magyar nemzeti identitást nem egységes kategóriaként, hanem eltérő történelmi tapasztalatokból és transzgenerációs emlékezetekből felépülő, dinamikus társadalmi konstrukcióként értelmezi. Feltételezése szerint ezek a különböző emlékezeti mintázatok nemcsak a határon túli magyar közösségek egymáshoz való viszonyát alakítják, hanem a szomszédos nemzetekkel való kapcsolatokra és az interkulturális párbeszéd lehetőségeire is hatással vannak. A kutatás célja annak feltárása, hogy a Trianon örökségéhez kapcsolódó transzgenerációs traumák és a töredezett kollektív emlékezet milyen társadalmi következményekkel járnak napjainkban. A tanulmány amellett érvel, hogy a magyar identitások sokféleségének elismerése és a történelmileg beágyazott érzelmi tapasztalatok tudatosítása alapvető feltétele lehet a társadalmi kohézió erősítésének és a közép-európai megbékélési folyamatok előmozdításának. Ezzel összefüggésben felveti azt is, hogy a határon túli magyar közösségek

sajátos közvetítő szerepet tölthetnek be–többszörös kulturális kötődéseik és történelmi tapasztalataik alkalmassá tehetik őket arra, hogy hidat képezzenek a szomszédos társadalmak között, elősegítve a befogadóbb regionális párbeszédet és a kultúrák közötti együttműködés új formáit.

Hidden Wounds of a Nation: Transgenerational Memories and Layered Hungarian Identities in the Legacy of Trianon

In recent decades, cross-border nation-building policies have reinforced the ideals of national cohesion and shared belonging among Hungarian communities. However, scholarly attention has paid comparatively little attention to the ways in which the identities of Hungarians living in different states have been shaped by divergent historical, political, and cultural experiences, as well as by family narratives and transgenerational memories transmitted across generations. This paper argues that Hungarian national identity should not be understood as a homogeneous construct but rather as a historically layered social phenomenon shaped by diverse minority trajectories and collective memory patterns that emerged in the aftermath of the Treaty of Trianon. The study employs semi-structured interviews to explore the identity narratives of second- and third-generation descendants of a Transcarpathian Hungarian family, one branch of which continued its existence in present-day Slovakia following the post-Trianon border changes. It seeks to examine what being Hungarian means to participants, how historical loss is preserved through family narratives, and how inherited emotional patterns contribute to identity formation across generations. Drawing on the theoretical frameworks of intercultural mediation and transgenerational trauma, the research investigates how overlooked cultural specificities and historical experiences have generated hidden fractures within what is commonly perceived as a shared Hungarian national identity. By focusing on multiple generations within a single family, this qualitative case study offers a unique opportunity to uncover the micro-level mechanisms through which transgenerational memory is transmitted and identities are negotiated over time. The originality of the study lies in its conceptualisation of Hungarian national identity not as a fixed or unified category but as a dynamic social construct shaped by diverse historical experiences and transgenerational memories. It is argued that these distinct memory patterns influence not only relationships among Hungarian communities across state borders but also interactions with neighbouring nations, thereby affecting the possibilities for intercultural dialogue and mutual understanding. The research aims to reveal the contemporary social consequences of transgenerational trauma and fragmented collective memory associated with the legacy of Trianon. It argues that recognising the plurality of Hungarian identities and acknowledging historically embedded emotional experiences constitute essential prerequisites for strengthening social cohesion and advancing reconciliation processes in Central Europe. Finally, the paper suggests that Hungarian minority communities living beyond Hungary's borders may occupy a unique intermediary position: their multiple cultural affiliations and historical experiences may enable them to serve as bridges between neighbouring societies, fostering more inclusive regional dialogue and new forms of cross-cultural cooperation.

Jablonczay Tímea
Országos Rabbiképző- és Zsidóegyetem

A többirányú traumamunka szociológiája – Transzgenerációs tettes és áldozati trauma mintázatok (Sacha Batthyány, Yishai Sarid)

A kollektív traumák nem egyéni tragédiák összessége, hanem olyan kataklizmák, amelyek szétrombolják a társadalom alapszövetét (Kai Erikson, Gilad Hirschberger). A 20. század nagy történeti traumájának, a holokausztnak a feldolgozása (vagy inkább feldolgozhatatlansága) során az áldozatok, tettesek, tétlen szemlélők utódai a kísértő múlt olyan emlékeivel szembesülnek, amelyek generációkon átívelve más traumatörténetekkel kereszteződnek, és radikálisan újraírják kollektív identitásmintáikat. Roy Eyerman Jeffrey C. Alexander nagyhatású kulturális traumaelméletéhez képest hangsúlyozza a trauma érzelmekhez kötött jellegét, valamint a hordozócsoportnak a szerepét abban, hogy a kulturális és művészeti feldolgozásokon keresztül ezek az affektusok artikulálódjanak és szétterjedjenek a társadalomban. Előadásomban a transzgenerációs, többirányú trauma-mintázatok értelmezéséhez kulturális és kollektív traumaelméletekből indulok ki, amelyeket a kriptonímia és de-kriptizáció (Ábrahám – Török), valamint a többirányú traumatörténetek emlékezetével kapcsolatos Rothbergi fogalmakkal világítom át. Az interpretatív elemzés (szövegközpontú traumakutatás) számára két transzgenerációs (kulturális) traumatörténetet hozok példának, az egyik a tettes (tétlen szemlélő?) oldaláról Sacha Batthyány (És nekem mi közöm ehhez? A családom története (2016)), a másik az áldozat oldaláról Yishai Sarid (Az emlékezés szörnye, 2017, magyarul: 2022)) jeleníti meg a feldolgozhatatlan trauma transzgenerációs, többirányú mintázatait. A kutatás főként arra kíváncsi, hogy miként válnak a többedgenerációs kollektív traumák többirányúvá a leszármazottak narratíváiban, mit jelent a szubjektum implikáltsága ezekben az esetekben, milyen szociológiai és nyelvi stratégiákat követtek az elkövetők és leszármazottai a narratíváikban, és ez hogyan módosul az áldozati oldalon? A fogalmak magyarázatánál és az értelmezési keret megalkotásánál Gilad Hirscberger traumamodelljét veszem alapul, amelyet azonban ki kell terjeszteni a többirányúság értelmezhetősége felé, hogy a két narratíva implikációit felszínre lehessen hozni. Batthyány esetében azt vizsgálom, hogy Rohonc mint „a hallgatásra szőtt összeesküvés paradigmatikus helye (Kricsfalusi) hogyan szervezi az intrapszichikus sírboltot a harmadgenerációbeli szereplő köré, a család milyen szociológiai és nyelvi stratégiákat alkalmazott (alloszemantkus beszéd, tagadás, traumák versengése, fedőemlékek) a morális felelősség, a tömeggyilkosság való részvétel elfedésére, és végül az író a felelősség vállalásával hogyan teremt új csoportnarratívát (dezidentifikáció). Sarid esetében a trauma olyan transzgenerációs kollektív identitást hoz létre, amelyben a fenyegetettség állandósul, a kripta börtönné válik, és a trauma úgy válik többirányúvá, hogy a múltbeli áldozat a jelen geopolitikai konfliktusainak is implikált szubjektumává válik.

The Sociology of Multidirectional Trauma-Work –Transgenerational Perpetrator and Victim Trauma Patterns (Sacha Batthyány, Yishai Sarid)

Collective traumas are not merely the sum of individual tragedies, but cataclysms that destroy the very fabric of society (Kai Erikson, Gilad Hirschberger). In the process of coming to terms with (or rather, the inability to come to terms with) the great historical trauma of the 20th century, the Holocaust, the descendants of victims, perpetrators, accomplices, and bystanders are confronted with haunting memories of the past that

extend across generations, intersect with other traumatic histories, and radically shape their collective identity patterns. Compared to Jeffrey C. Alexander's influential theory of cultural trauma, Roy Eyerman emphasizes the affect-bound nature of trauma, as well as the role of the carrier group in ensuring that these affects are articulated and disseminated throughout society through cultural and artistic representations. In my presentation, I draw on cultural and collective trauma theories to interpret transgenerational, multidirectional trauma patterns, which I illuminate through the concepts of cryptonymy and de-cryptization (Ábrahám – Török), as well as Rothberg's concepts related to the memory of multidirectional trauma histories. For the purposes of interpretive analysis (text-based trauma studies) I offer two examples of transgenerational (cultural) trauma narratives: one from the perspective of the perpetrator (or bystander?) by Sacha Batthyány (Und was hat das mit mir zu tun? (And What's That to Do with Me? A Crime in March 1945. The Story of My Family), 2016) and the other from the victim's perspective by Yishai Sarid (Mifletzet ha-zikaron, The Monster of Memory, 2017, Hungarian edition: 2022)), which illustrate the transgenerational, multidirectional patterns of unbearable trauma. The research is primarily interested in how multigenerational collective traumas become multidirectional in the narratives of descendants, what the implication of the subject means in these cases, what sociological and linguistic strategies the perpetrators and their descendants employed in their narratives, and how these changes on the victim's side? In explaining the concepts and constructing the interpretive framework, Gilad Hirschberger's trauma model must be extended toward an understanding of multidirectionality to interpret the implications of the two narratives. In Batthyány's case, Rohonc, as "the paradigmatic site of a conspiracy woven from silence" (Kricsfalusi), organizes the intrapsychic crypt around the descendant. My analysis reveals the sociological and linguistic strategies – allosemantic speech, denial, the competition of traumas, and cover memories – that the family employed to conceal moral responsibility and participation in the massacre; and finally, how the writer takes responsibility to establish a new collective narrative (disidentification). In Sarid's case, the trauma creates a transgenerational collective identity in which the sense of threat becomes permanent, the crypt turns into a prison, and the trauma becomes multidirectional, such that the past victim also becomes an implicated subject in present-day geopolitical conflicts.

Kalocsai-Kopanyicza Linda

ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola, Interdiszciplináris Társadalomkutatások Doktori Program

A modern nő teste. Szorongás, reprezentáció és társadalmi változás sajtódiskurzusok tükrében (1907–1929)

Előadásom egy korábbi kutatás folytatása, amelyben a szorongás társadalmi és kulturális megjelenési formáit vizsgáltam a modern nő testének sajtódiskurzusain és reformorvosi diskurzusain keresztül. A kutatás rámutatott arra, hogy a századforduló Budapestjén a modernizáció, az urbanizáció és az átalakuló polgári világ olyan társadalmi feszültségeket generált, amelyek a korabeli orvosi diskurzusokban elsősorban a női testhez kapcsolódó pszichoszomatikus megbetegedések formájában jelentek meg. A neuraszténia, a hisztéria, valamint az emésztési és keringési rendellenességek a modernitásból fakadó szorongások testi manifesztációiként értelmezhetők, amelyek egyúttal a női testet szabályozó társadalmi normák és fegyelmező gyakorlatok következményei is voltak. Jelen kutatás azt vizsgálja, hogy az első világháború, valamint az azt követő politikai és társadalmi traumák milyen módon alakították át a női testről való

gondolkodást és a női test reprezentációit Magyarországon. Elméleti keretemet Michel Foucault testre és hatalomra vonatkozó megközelítése adja. A női testet olyan társadalmi konstrukcióként értelmezem, amelyen keresztül a hatalmi viszonyok, a normalizációs mechanizmusok és a korszak domináns diskurzusai működésbe lépnek. Ebben az értelemben a test nem pusztán biológiai entitás, hanem a társadalmi szabályozás, az identitásképzés és a kulturális jelentésalkotás kitüntetett terepe, amely érzékenyen reagál a társadalmi változásokra és láthatóvá teszi azok következményeit. A századforduló női testét a foucault-i értelemben vett fegyelmező hatalom formálta: a társadalmi normák, az orvosi diskurzusok és a nemi szerepelvárások olyan normalizációs gyakorlatokat működtettek, amelyek a modernitásból fakadó társadalmi feszültségeket részben testi tünetekként artikulálták. Az első világháború azonban jelentős törést idézett elő e folyamatokban. A nők tömeges munkába állása, a mindennapi élet gyakorlati kényszerei és az öltözködési normák átalakulása hozzájárult a női test feletti kontroll korábbi formáinak fellazulásához. A háború ugyanakkor új kollektív traumákat és bizonytalanságokat is létrehozott, amelyek a női test reprezentációiban és a női szerepekről szóló diskurzusokban egyaránt megjelentek. A kutatás forrásbázisát a Színházi Élet vizuális és szöveges anyagai alkotják. Mélyfúrásszerű elemzés keretében három kiemelt év – 1918, 1921 és 1929 – sajtóanyagát (sajtófotók, sajtócikkek) vizsgálom a diskurzuselemzés és a „visual methodologies" módszertant alkalmazva, amely lehetővé teszi a képek társadalmi beágyazottságának és jelentésképző mechanizmusainak feltárását. Az előadás arra keresi a választ, hogy miként változott és alakult a háború előtti időszak patologizált, fegyelmezett és normatívan szabályozott női testképe a két világháború közötti modern nő reprezentációjává. Különös figyelmet fordítok arra, hogy a modernitásból fakadó szorongások milyen módon szerveződtek újra a háborús tapasztalatok és a társadalmi átalakulások következtében, valamint hogyan jelentek meg ezek a változások a női test vizuális és diszkurzív reprezentációiban. A kutatás amellett érvel, hogy az első világháborút követően nem pusztán a korábbi korlátozások lebomlása figyelhető meg, hanem a test feletti társadalmi kontroll új formáinak kialakulása is. A modern nő alakja így egyszerre értelmezhető az emancipáció, a fogyasztói modernitás és a női testet újraértelmező hatalmi diskurzusok metszéspontjában. A női test reprezentációinak változása ezért nem csupán a nemi szerepek átalakulásáról, hanem a modern magyar társadalom szorongásairól, traumáiról és modernizációs törekvéseiről is fontos ismereteket közvetít.

The Modern Woman's Body: Anxiety, Representation, and Social Change in Press Discourses (1907–1929)

This presentation builds on an earlier research project in which I examined the social and cultural manifestations of anxiety through press discourses and reform-medical discourses concerning the modern woman's body. The research demonstrated that in fin-de-siècle Budapest, modernization, urbanization, and the transformation of bourgeois society generated social tensions that appeared in contemporary medical discourses primarily in the form of psychosomatic illnesses associated with the female body. The present study investigates how the First World War and the political and social traumas that followed reshaped ways of thinking about the female body and its representations in Hungary. My theoretical framework is informed by Michel Foucault's approach to the body and power. I interpret the female body as a social construct through which power relations, mechanisms of normalization, and the dominant discourses of a given period become operative. In this sense, the body is not merely a biological entity but a privileged site of social regulation, identity formation, and cultural meaning-making, one that responds sensitively to social change and renders its consequences visible. At the turn of the century, the female body was shaped by disciplinary

power in the Foucauldian sense: social norms, medical discourses, and gender-role expectations operated as practices of normalization that articulated the social tensions generated by modernity partly through bodily symptoms. The First World War, however, produced a significant rupture in these processes. The mass entry of women into the workforce, the practical demands of everyday life, and changes in dress codes contributed to the loosening of earlier forms of control over women's bodies. At the same time, the war created new collective traumas and uncertainties, which were reflected both in representations of the female body and in discourses concerning women's social roles. The source base of the research consists of the visual and textual materials published in Színházi Élet (Theatrical Life). Through an in-depth analysis of three key years—1918, 1921, and 1929—I examine press materials, including photographs and articles, using discourse analysis and visual methodologies. The presentation seeks to answer how the pre-war image of the female body—pathologized, disciplined, and normatively regulated—was transformed into the representation of the modern woman during the interwar period. Particular attention is given to the ways in which anxieties associated with modernity were reconfigured through wartime experiences and broader social transformations, and how these changes appeared in the visual and discursive representations of women's bodies. The study argues that the period following the First World War witnessed not only the erosion of earlier restrictions but also the emergence of new forms of social control over the body. The figure of the modern woman can thus be understood at the intersection of emancipation, consumer modernity, and power discourses that redefined the female body. Consequently, changes in the representation of women's bodies provide important insights not only into the transformation of gender roles but also into the anxieties, traumas, and modernization efforts of modern Hungarian society.

Mrázik Julianna

PTE BTK Neveléstudományi Intézet és Kvalitatív- és Kevert Eljárások Módszertani Kutatócsoport

Rendetlenség, mint traumaválasz. A tárgyhasználati zavar, mint a traumára adott viselkedéses reakció

A társadalom működésével, szerveződésével foglalkozó elméletek többnyire nem szenteltek túlzott figyelmet a fogyasztás egyéni aspektusának, érdeklődésük inkább a jövedelemviszonyokra és a mobilitásra irányult, a fogyasztásra pedig mint ezek következményeként (Simányi, 2005). A tanulmányban mellett érvelünk, amint arra a szakirodalom is rámutat, hogy a rendetlenség, a túlzott halmozás sokszor reaktív, valamely krízisnek a következtében és szervesen jön létre, egyfelől tünet, másfelől reaktív következmény, és azt is feltételezzük, hogy együtt jár más mentális állapotokkal. (Rogers et al, 2021). A rendetlenség, Valójában, ami az egyén állapotát befolyásolja, az éppen az eredeti kiváltó ok, nem pedig a nyomán létrejövő tünet (a rendetlenség, a tárgyhasználati zavar, a gyűjtögetés). Az előadás a rendetlenséget és a tárgyhasználati zavart nem pusztán individuális problémaként vagy életmódbeli sajátosságként értelmezi, hanem olyan reaktív jelenségként, amely szoros kapcsolatban állhat traumatikus és krízishelyzetekkel. Érvelésünk szerint a rendetlenség egyszerre tekinthető tünetnek és következménynek: olyan viselkedéses válasznak, amely gyakran veszteségélmények, depriváció, pszichés megterhelés vagy társadalmi bizonytalanság nyomán alakul ki. A szakirodalom rámutat arra, hogy a rendetlenség és a felhalmozás sok esetben nem önálló probléma, hanem más mentális állapotokkal együtt járó, reaktív folyamat (Rogers & Hart, 2021). Az előadás központi feltevése, hogy a rendetlenség értelmezésében nem kizárólag a látható

tünetekre kell fókuszálnunk, hanem azokra a traumatikus tapasztalatokra és strukturális hiányokra is, amelyek ezeket előidézik. A kutatások szerint a tárgyfelhalmozás és a rendezetlenség gyakran kapcsolódik veszteséghez, bizonytalansághoz és kontrollvesztéshez (Fontenelle et al., 2021; Chou et al., 2018). Ebben az értelemben a tárgyak nem csupán használati eszközökké válnak, hanem a biztonság, az identitás vagy az érzelmi stabilitás pótlékaivá is. Az előadás arra is reflektál, hogy a rendetlenség társadalmi és kulturális értelemben normatív kérdéssé válik. A rend és rendetlenség kategóriái ugyanis nem semlegesek: kulturális elvárásokhoz, társadalmi normákhoz és identitáskonstrukciókhoz kötődnek. A rendetlenség így nem csupán pszichológiai állapotként, hanem a traumára adott térbeli és tárgyi válaszként is értelmezhető, amely megmutatja, miként próbálja az egyén a kontroll, az otthonosság és a biztonság érzését újraszervezni a krízishelyzetek után. A bemutatandó kutatás során a tárgyhasználati zavarokkal küzdőkről szóló dokumentumfilmekből kiválasztott jeleneteket vignettákként kezeltük, amelyek sűrített formában jelenítették meg a tárgyhasználati zavarhoz kapcsolódó traumatikus tapasztalatokat, veszteségélményeket és hétköznapi gyakorlatokat. A vignetták interpretatív fenomenológiai elemzésével IPA (Rácz et al., 2016) azokat a visszatérő jelentésstruktúrákat vizsgáltuk, amelyek a rendetlenség és a tárgyfelhalmozás mögött húzódó szubjektív élményeket szervezik. A kutatás várható eredménye, hogy a tárgyhasználati zavar és a rendetlenség a dokumentumfilmek alapján elsősorban traumatikus és krízishelyzetekre adott reaktív válaszként értelmezhető, nem pedig pusztán viselkedési devianciaként. Az IPA-elemzés (Kassai et al., 2016) visszatérő narratív mintázatokat tár fel, amelyekben a tárgyak a biztonság, a kontroll és az identitás fenntartásának eszközeiként jelennek meg, míg a rendetlenség egy alternatív jelentésrend kialakításaként értelmezhető.

Clutter as a Trauma Response: Object-Use Disorder as a Behavioral Reaction to Trauma

Theories dealing with the functioning and organisation of society, with a few exceptions, have traditionally not devoted much attention to the individual aspects of consumption. Their focus has rather been directed toward other factors such as income relations and social mobility, with consumption appearing mainly as a consequence of these processes (Simányi, 2005). In this paper, we argue—consistent with the literature—that clutter is often a reactive phenomenon, emerging organically as a consequence of crisis situations. It can be understood both as a symptom and as a reactive outcome, and it is also assumed to co-occur with other mental health conditions (Rogers et al., 2021). What primarily shapes an individual's condition is not the resulting symptom (clutter, object-use disorder, hoarding), but rather the original triggering cause. This presentation conceptualises clutter and object-use disorder not merely as individual problems or lifestyle characteristics, but as reactive phenomena closely linked to traumatic and crisis experiences. We argue that clutter can simultaneously be seen as a symptom and a consequence: a behavioural response that often develops in the context of loss experiences, deprivation, psychological burden, or social uncertainty. The literature further suggests that clutter and hoarding are frequently associated with loss, uncertainty, and loss of control, rather than constituting an isolated disorder (Fontenelle et al., 2021; Chou et al., 2018). The presentation also reflects on the fact that clutter becomes a normative issue in social and cultural terms. Categories of order and disorder are not neutral, as they are embedded in cultural expectations, social norms, and identity constructions. Thus, clutter can be interpreted not only as a psychological state, but also as a spatial and material response to trauma, revealing how individuals attempt to reorganise their sense of control, home, and security in the aftermath of crisis situations. In the present study, selected scenes from

documentaries on individuals experiencing object-use disorder were treated as vignettes, capturing in condensed form traumatic experiences, loss-related narratives, and everyday practices associated with object-use disorder. Through interpretative phenomenological analysis (IPA; Rácz et al., 2016), we examined recurring structures of meaning that organise subjective experiences underlying clutter and hoarding. The expected finding of the research is that object-use disorder and clutter, based on documentary material, can primarily be understood as reactive responses to traumatic and crisis situations rather than as mere behavioural deviance. The IPA analysis (Kassai et al., 2016) is expected to reveal recurring narrative patterns in which objects function as tools for maintaining security, control, and identity, while clutter itself is interpreted as the formation of an alternative order of meaning.

Nicolosi Simona

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola, Olasz Irodalom és Kultúra Doktori Program

Kollektív trauma és nemzeti identitás

A kollektív traumák olyan történelmi események nyomán keletkeznek, amelyek intenzitásuk, hirtelenségük, szándékosságuk vagy ellenőrizhetetlenségük miatt képesek megrendíteni egy közösség társadalmi szövetét. Az előadás abból a tételből indul ki, hogy a kollektív trauma a posztmemóriája kétféleképpen határozza meg a nemzeti identitást: vagy lerombolja, vagy megerősíti azt. A trauma emlékezete identitásformáló erővé válik, amely a közösség önmeghatározásának új keretét kínálja, ugyanakkor magában hordozza a destrukció kockázatát is, amennyiben a társadalmi kohézió helyett a megosztottságot mélyíti el. Az előadás második tézise szerint a kollektív traumából nem lehet kigyógyulni, csak a feldolgozása lehetséges, és csak részben. Ennek feltétele, hogy a seb idővel behegedjen: a trauma történelemmé váljon, amelyhez a közösség kritikai távolsággal viszonyul anélkül, hogy megtagadná vagy elfelejtené azt. Ha azonban a seb nyitva marad, négy egymással összefüggő veszély fenyeget. A trauma revivalja esetén a sérelem politikailag folyamatosan újraaktiválódik. A fosszilizáció a memória rituálékba és intézményekbe való megkövesedését jelenti, amely megakadályozza a kritikai újraértelmezést. A versengő viktimizmus során különböző csoportok egymással rivalizálva követelik a legitim áldozat szerepét, elutasítva a más csoportok szenvedése iránti empátiát. Végül a nosztalgia – különösen restauratív formájában – egy idealizált múltat állít szembe egy elégtelennek érzett jelennel, és katalizátorként hat, mert kristályosítja és felerősíti a veszteség fájdalmát. Az előadás célja bemutatni, hogy a nyitott sebként megőrzött trauma nem véletlen, sokszor tudatosan fenntartott állapot: politikai funkciója pontosan abban áll, hogy a lezáratlanság révén aktíválható marad.

Collective Trauma and National Identity

Collective traumas originate from historical events whose intensity, suddenness, intentionality, or perceived uncontrollability are capable of disrupt the social fabric of a community. This paper proceeds from the premise that the postmemory of collective trauma shapes national identity in two opposing ways: either by undermining it or by reinforcing it. The memory of trauma becomes an identity-forming force, offering a new framework through which a community defines itself – yet it equally carries the risk of destruction, insofar as it may deepen social fragmentation rather than foster cohesion. The paper's second claim is that collective

trauma cannot be fully healed, although its partial reworking is possible. This presupposes that the wound gradually closes: that the trauma becomes history, something the community can approach with critical distance, without denying or forgetting it. If, however, the wound remains open, four interrelated dangers emerge. The revival of trauma entails the continuous political reactivation of the injury. Fossilization refers to the ossification of memory into rituals and institutions, which forecloses critical reinterpretation. Competitive victimhood arises when different groups rival one another for the role of legitimate victim, refusing empathy for the suffering of others. Finally, nostalgia – particularly in its restorative form – sets an idealized past against an unsatisfactory present, acting as a catalyst that crystallizes and intensifies the pain of loss. The paper argues that trauma preserved as an open wound is rarely accidental: its political function lies precisely in the fact that it remains active through its openness.

Sajgó Melinda

Pécsi Tudományegyetem, Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola

Határváltozás és emlékezeti térképzés Tér, identitás és intézményi önértelmezés a marosvásárhelyi magyar tanítóképző évkönyveiben (1940–1942)

Az emlékezetkutatás klasszikus szerzői közül Maurice Halbwachs mutatott rá a leghangsúlyosabban arra, hogy a kollektív emlékezet nem elszigetelt egyéni emlékek összessége, hanem társadalmi keretek között szerveződő jelentésrendszer (Halbwachs, 2018). E keretek között a tér nem pusztán háttér vagy helyszín, hanem az emlékezés egyik alapvető szervezőelve. Jelen előadás a második bécsi döntést követően, a román–magyar hatalomváltás nyomán létrehozott marosvásárhelyi magyar királyi állami tanítóképző intézet első két évkönyvét (1940–1942) emlékezeti helyként értelmezi, és azt vizsgálja, miként kapcsolódik össze bennük a tér, az intézményi önreprezentáció és a kollektív identitás konstrukciója. A kutatás kiinduló kérdése az volt, hogy miként jelennek meg a térhez kapcsolódó határképzési folyamatok az intézmény önértelmezésében. Hogyan különül el a saját és az idegen tér? Miként kapcsolódik össze az emlékezés a közösségi identitás megerősítésével? És milyen normatív rendek épülnek be az iskola tereinek leírásába? A vizsgálat kvalitatív, elméletvezérelt tartalomelemzésre épült. Az elemzés során a térre vonatkozó szövegrészleteket Halbwachs fogalmi kerete alapján olvastam újra, különös figyelmet fordítva a lokalizálás, a kollektív keretképzés, a normativitás, a stabilizálás és az emlékezeti rekonstrukció műveleteire. A kutatás nem a tér fizikai jellemzőire, hanem a térhez kapcsolódó jelentésképző folyamatokra összpontosított. Az eredmények azt mutatják, hogy az évkönyvek terei nem semleges helyszínként jelennek meg. A város, az iskolaépület, a templom, a falu vagy a „haza" olyan szimbolikus terek, amelyekben a közösség saját identitását értelmezi és újratermeli. Az intézményi narratívák következetesen különbséget tesznek saját és idegen, legitim és illegitim, rendezett és rendezetlen terek között. A román intézményi múlt több esetben ellenképként jelenik meg, amelyhez képest a magyar tanítóképző létrejötte helyreállító és legitimáló aktusként értelmeződik. Az emlékezeti tér így nemcsak közösségi önazonosságot hoz létre, hanem normatív határokat is kijelöl. Az előadás amellett érvel, hogy az iskola nem csupán a tudásközvetítés intézménye, hanem emlékezeti határtér is: olyan hely, ahol a kollektív identitás térbeli formában szerveződik, és ahol az önazonosság megerősítése szükségszerűen együtt jár bizonyos múltértelmezések előtérbe helyezésével, mások háttérbe szorításával. A vizsgálat így a kollektív emlékezet, a tér és a társadalmi határképzés összefüggéseihez kíván hozzájárulni egy intézménytörténeti esettanulmányon keresztül.

Border Change and the Construction of Memory Spaces Space, Identity and Institutional Self-Interpretation in the Yearbooks of the Hungarian Teacher Training Institute of Târgu Mureș (1940–1942)

Border Change and the Construction of Memory Spaces Space, Identity and Institutional Self-Interpretation in the Yearbooks of the Hungarian Teacher Training Institute of Târgu Mureș (1940–1942) Among the classical theorists of memory studies, Maurice Halbwachs most forcefully argued that collective memory is not a mere aggregation of individual recollections but a system of meanings organized within social frameworks (Halbwachs, 2018). Within this perspective, space is not simply a background or a location; it constitutes one of the fundamental organizing principles of remembrance. This presentation examines the first two yearbooks (1940–1942) of the Hungarian Royal State Teacher Training Institute of Târgu Mureș, established following the Second Vienna Award and the Romanian–Hungarian change of sovereignty. The yearbooks are interpreted as sites of memory (Nora, 1999), and the analysis explores how space, institutional self-representation, and the construction of collective identity become intertwined within their narratives. The study asks how processes of boundary-making connected to space emerge in the institution's self-interpretation. How are "our" spaces distinguished from "other" spaces? In what ways does remembrance contribute to the reinforcement of collective identity? And how are normative orders embedded in the descriptions of the school's physical and symbolic environments? The research employs a qualitative, theory-driven content analysis. Spatial references within the texts were reinterpreted through Halbwachs's conceptual framework, with particular attention to localization, collective frameworks, normativity, stabilization, and the reconstruction of memory. Rather than focusing on the physical characteristics of space, the analysis concentrates on the processes through which spatial meanings are produced and articulated. The findings suggest that the spaces depicted in the yearbooks function far beyond neutral settings. The town, the school building, the church, the village, and the "homeland" appear as symbolic spaces through which the community interprets and reproduces its identity. Institutional narratives consistently establish distinctions between familiar and foreign, legitimate and illegitimate, ordered and disordered spaces. The Romanian institutional past frequently serves as a contrasting reference point against which the establishment of the Hungarian teacher training institute is represented as an act of restoration and legitimation. Consequently, memory space does not merely preserve collective identity; it also delineates normative boundaries. The presentation argues that the school should be understood not only as an institution of knowledge transmission but also as a mnemonic border space: a site where collective identity is spatially organized and where the affirmation of belonging necessarily involves privileging certain interpretations of the past while marginalizing others. Through a historical case study, the paper seeks to contribute to a deeper understanding of the interconnections between collective memory, space, and processes of social boundary-making.

Süli Szabina Mercédesz

SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai Intézet, Szociálpedagógus-képző Tanszék, SZTE ÁJK Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola

Rezsimváltások és pszichés tünetképzés: a normalitás és patológia határainak társadalmi konstrukciója politikai átmenetek idején

A politikai rezsimváltások vizsgálata a társadalomtudományokban hagyományosan intézményi, jogi, történeti és elitpolitikai perspektívák mentén zajlik. Jóval kisebb figyelem irányul azonban arra, hogy az ilyen léptékű történeti fordulatok miként hatnak az egyének pszichés működésére, identitására, mindennapi tapasztalataira és életút-narratíváira. A politikai rendszerek átalakulása ugyanis nem pusztán intézményi változást jelent, hanem az uralkodó normák, társadalmi státuszok, erkölcsi keretrendszerek és kollektív jövőképek újrarendeződését is magával hozza. A korábban legitimnek tekintett szerepek delegitimálódhatnak, míg más társadalmi pozíciók felértékelődnek, ami identitásbizonytalanságot, státuszvesztést és az életút újraértelmezésének kényszerét idézheti elő. Előadásomban azt a kérdést vizsgálom, hogy a rezsimváltásokhoz kapcsolódó identitásválságok és életútbeli törések miként jelenhetnek meg pszichés tünetek formájában, illetve milyen társadalmi és intézményi mechanizmusok határozzák meg, hogy egy adott reakció „mentális zavarként" vagy éppen legitim alkalmazkodási válaszként nyer értelmet. Kiindulópontom szerint a rezsimváltások jelentésválságként is értelmezhetők, amelyek megrendítik a korábban stabilnak tekintett normatív és reprezentációs kereteket, ezáltal átalakítva az egyéni és kollektív önértelmezés feltételeit. Az előadás a mentális zavarok társadalmi konstrukciójának elméletére támaszkodva amellett érvel, hogy a politikai átmenetek időszakában megjelenő pszichés szenvedésformák nem kizárólag individuális eredetű zavarokként értelmezhetők, hanem a társadalmi és történeti környezethez szorosan kapcsolódó reakciókként is. A szociális reprezentációk megközelítése alapján a rezsimváltások a korábbi jelentésrendszerek megrendüléseként is felfoghatók, amelyek során a politikai és erkölcsi kategóriák elveszíthetik korábbi érvényességüket, miközben az új értelmezési keretek még nem stabilizálódtak. Ebben az átmeneti helyzetben a szabadság és a bizonytalanság tapasztalata egyszerre van jelen, ami fokozhatja az orientációvesztés és a kiszolgáltatottság élményét. Külön figyelmet fordítok a normalitás és patológia közötti határok változékonyságára, valamint arra, hogy a pszichiátriai és mentálhigiénés intézmények milyen kategóriák mentén különítik el egymástól a „normális reakció", a „krízis" és a „mentális zavar" formáit. Az előadás azt vizsgálja, hogy a társadalmi eredetű szenvedés milyen módon válik individualizált problémává az intézményi diskurzusokban, illetve hogyan fedődhetnek el a pszichés tünetek strukturális és történeti összefüggései. Az előadás a vándorgyűlés központi témájához a normalitás és deviancia, az inklúzió és exklúzió, valamint az identitás és társadalmi elismerés határainak vizsgálatán keresztül kapcsolódik. Arra a feltevésre épül, hogy a pszichés szenvedés és a patológia kategóriái nem tekinthetők társadalmi és történeti kontextustól független jelenségeknek, hanem olyan határképző folyamatok eredményei, amelyekben politikai, intézményi és kulturális erőviszonyok egyaránt szerepet játszanak. Az előadásban felvázolt elméleti keret így a rezsimváltásokat nem csupán politikai fordulatként, hanem a normalitás határainak újrarendeződéseként is értelmezi.

Regime Change and Psychological Symptom Formation: The Social Construction of the Boundaries of Normality and Pathology in Times of Political Transition

The study of political regime change has traditionally been approached within the social sciences through institutional, legal, historical, and elite-centered perspectives. Considerably less attention has been devoted to the ways in which large-scale historical transformations affect individuals' psychological functioning, identities, everyday experiences, and life narratives. Yet political transitions involve not only institutional change but also the reconfiguration of dominant norms, social statuses, moral frameworks, and collective visions of the future. Roles and positions that were once considered legitimate may become delegitimized, while others gain value and recognition, potentially giving rise to identity uncertainty, status loss, and the need to reinterpret one's life course. This presentation explores how identity crises and disruptions in life trajectories associated with regime change may manifest in the form of psychological symptoms, and which social and institutional mechanisms shape whether such reactions are interpreted as "mental disorders" or as legitimate forms of adaptation. Its point of departure is the assumption that regime changes can also be understood as crises of meaning that destabilize previously taken-for-granted normative and representational frameworks, thereby transforming the conditions of individual and collective self-understanding. Drawing on theories of the social construction of mental illness, the presentation argues that forms of psychological suffering emerging during periods of political transition should not be understood solely as individual disorders, but also as reactions closely linked to their social and historical context. From the perspective of social representations theory, regime changes may be conceived as disruptions of established systems of meaning, during which political and moral categories lose their previous validity while new interpretive frameworks have not yet become stabilized. In such transitional situations, experiences of freedom and uncertainty coexist, potentially intensifying feelings of disorientation and vulnerability. Particular attention is devoted to the shifting boundaries between normality and pathology, as well as to the categories through which psychiatric and mental health institutions distinguish between "normal reactions", "crisis states," and "mental disorders." The presentation examines how socially produced forms of suffering may become individualized within institutional discourses and how the structural and historical dimensions of psychological symptoms can thereby be obscured. The presentation connects to the central theme of the conference through its focus on the boundaries of normality and deviance, inclusion and exclusion, as well as identity and social recognition. It is based on the assumption that psychological suffering and pathology cannot be understood independently of their social and historical context, but rather emerge through boundary-making processes shaped by political, institutional, and cultural power relations. From this perspective, regime changes can be interpreted not only as political transformations but also as processes that reconfigure the boundaries of normality itself.

Szilvási Tünde Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE), Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola

A brand gap és az elvándorló identitás

A brand gap és az elvándorló identitás – A magyar nemzeti identitás normatív törésvonalai a 2000 után kivándorló Y és Z generáció tapasztalatainak tükrében A 2000 utáni kivándorlás következtében a magyar nemzeti közösség jelentős része olyan társadalmi és kulturális környezetekben él, amelyek eltérő normák, intézményi működési logikák és közösségi tapasztalatok mentén szerveződnek. A transznacionális létforma következtében a külföldön élő magyarok egyszerre több társadalmi térben vannak jelen, identitásukat több normarendszer és több közösségi tapasztalat alakítja. Ez a helyzet sajátos reflexív pozíciót teremt, amelyből a magyarság jelentése, a nemzeti közösséghez tartozás feltételei és a Magyarországhoz való viszony új megvilágításba kerül. Előadásomban azt vizsgálom, hogy milyen normatív törésvonalak rajzolódnak ki a magyar nemzeti identitás intézményes reprezentációi és a diaszpórában élő Y és Z generáció megélt identitástapasztalatai között. A kutatás központi fogalma a brand gap, amely a közvetített nemzetkép és a célcsoport által megélt identitás közötti távolságot jelöli. Értelmezésem szerint a magyar nemzeti identitás kortárs kihívásainak egyik kulcskérdése, hogy a domináns nemzetkép és a külföldön élő fiatal generációk tapasztalatai eltérő fejlődési pályát követnek. Miközben a nemzeti identitás reprezentációja gyakran történeti narratívákra, hagyományos közösségi formákra és területileg kötött nemzetértelmezésekre épül, a külföldön élő fiatalok identitása a befogadó társadalmak normáival, intézményeivel és kulturális környezetével való folyamatos kölcsönhatásban formálódik. A vizsgálat a nation branding hagyományos, felülről építkező logikáját megfordítva közelít a kérdéshez. Nem azt vizsgálom, hogy Magyarország milyen képet kíván közvetíteni önmagáról, hanem azt, hogy milyen Magyarország-kép és milyen magyarságkép rajzolódik ki azok szemszögéből, akik életük meghatározó részét már nem a magyar társadalmi térben élik. A kutatás arra keresi a választ, hogy a transznacionális élethelyzetben élő Y és Z generáció milyen értékek, társadalmi tapasztalatok és normák mentén értelmezi újra magyarságát, valamint milyen következtetések vonhatók le ezekből a magyar nemzeti identitás kortárs újraértelmezésére vonatkozóan. A szekció tematikájához kapcsolódva amellett érvelek, hogy a kivándorlás olyan társadalmi határhelyzetként értelmezhető, amely különösen láthatóvá teszi a nemzeti közösség normatív működésének rejtett feszültségeit. A diaszpóra ebben a megközelítésben transznacionális és reflexív társadalmi térként jelenik meg, ahol kirajzolódnak a közösséghez tartozás határai, a nemzeti identitás normatív keretei és azok a feszültségek, amelyek a deklarált értékek és a megélt társadalmi tapasztalatok között húzódnak. A brand gap ebben az értelmezésben nem kommunikációs probléma, hanem olyan társadalmi jelenség, amely láthatóvá teszi a kortárs magyar identitás újratárgyalásának szükségességét.

The Brand Gap and the Emigrant Identity

The Brand Gap and the Emigrant Identity – Normative Fault Lines of Hungarian National Identity as Reflected in the Experiences of Y and Z Generation Emigrants after 2000 As a result of post-2000 emigration, a significant part of the Hungarian national community now lives in social and cultural environments organised around different norms, institutional logics and community experiences. The transnational mode of life means that Hungarians living abroad are simultaneously present in multiple social spaces, with their identities shaped by multiple normative frameworks and community experiences. This situation creates a distinctive reflexive position from which the meaning of Hungarianness, the conditions of belonging to the national

community, and one's relationship to Hungary come into new light. In my presentation, I examine what normative fault lines emerge between the institutional representations of Hungarian national identity and the lived identity experiences of the Y and Z generations living in the diaspora. The central concept of the research is the brand gap, which refers to the distance between the projected national image and the identity as experienced by the target group. In my interpretation, one of the key challenges facing contemporary Hungarian national identity is that the dominant national image and the experiences of young generations living abroad are following divergent trajectories. While the representation of national identity is often built on historical narratives, traditional forms of community and territorially bounded understandings of nationhood, the identity of young people living abroad is continuously shaped through interaction with the norms, institutions and cultural environments of their host societies. The research approaches the question by inverting the traditional top-down logic of nation branding. Rather than examining what image Hungary wishes to project of itself, I investigate what image of Hungary and of Hungarianness emerges from the perspective of those who live the defining part of their lives outside Hungarian social space. The research asks what values, social experiences and norms the Y and Z generations living in transnational contexts use to reinterpret their Hungarian identity, and what conclusions can be drawn from this for the contemporary reinterpretation of Hungarian national identity. Connecting to the thematic focus of the panel, I argue that emigration can be understood as a social borderline situation that makes particularly visible the hidden tensions in the normative functioning of the national community. In this approach, the diaspora emerges as a transnational and reflexive social space in which the boundaries of community belonging, the normative frameworks of national identity, and the tensions between declared values and lived social experiences become visible. In this reading, the brand gap is not a communication problem but a social phenomenon that makes apparent the need to renegotiate contemporary Hungarian identity.

Vidra Zsuzsanna
ELTE TK Szociológiai Intézet, ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Árendás Zsuzsa
ELTE TK Szociológiai Intézet

Kende Ágnes
ELTE TK Szociológiai Intézet

Az etnikai identitás megélése, a mikroagresszió és a trauma szerepe a kritikai és etnikai-kulturális tudatosság alakulásában: roma és nem roma tanárok narratívái és pedagógiai gyakorlatai egy szegregált iskolában

Az etnikai kisebbségek által megtapasztalt diszkrimináció és mikroagresszió gyakran traumatizáló hatású, és meghatározó szerepet játszik az identitás alakulásában és megélésében. Az egyéni és kollektív történetek egymást erősítve formálják azokat a pozíciókat és cselekvési mintázatokat, amelyek az identitás- és személyiségfejlődésen, valamint a társadalmi és közösségi narratívákon keresztül jönnek létre. A társadalmi és politikai kontextus jelentős mértékben befolyásolja, hogy ezeknek az élményeknek milyen megjelenési és cselekvési tere nyílik: kimondhatók-e, lehet-e fellépni ellenük, megértésre találnak-e, miként viszonyulnak más áldozati narratívákhoz, illetve hogyan öröklődnek tovább a következő generációkra. A magyarországi romák esetében ezek a kérdések számos szempontból vizsgálhatók. Kutatásunk egy szegregált roma település iskolájára fókuszált. Roma és nem roma tanárokkal készített interjúk segítségével azt vizsgáltuk, hogy az élettörténeti tapasztalatok miként befolyásolják a pedagógusok mindennapi praxisát, a tanításhoz és a diákokhoz való viszonyukat, valamint hogy ezek a tapasztalatok milyen hatással lehetnek a következő generációkra. Számos elméleti megközelítés foglalkozik a kisebbségek iskolai, tantermi és tananyagbeli reprezentációjával abból a normatív feltevésből kiindulva, hogy a kisebbségi történeti traumák feldolgozása egyaránt a kisebbségi és a többségi társadalom érdeke. A traumák megértése, átélése és feldolgozása nélkül ugyanis nem jöhet létre valódi elfogadás és kölcsönös megértés. A traumaérzékeny kulturális pedagógia és a trauma-tudatos megközelítések szorosan kapcsolódnak a kritikai elméletekhez, amelyek célja a társadalmi egyenlőtlenségek és igazságtalanságok feltárása, valamint olyan transzformatív pedagógiai gyakorlatok kialakítása, amelyek képesek reflektálni ezekre a problémákra. Kutatásunkban a kulturális tudatosság, a kritikai kulturális tudatosság (critical cultural literacy) és az etnikai tudatosság (racial literacy) fogalmi keretein belül elemeztük a roma tanárok identitástörténeteiből fakadó megéléseket, a nem roma tanárok reakcióit, valamint az ezek nyomán kialakuló pedagógiai gyakorlatokat. A kritikai kulturális és etnikai tudatosság lényege, hogy a társadalmi és etnikai hátrányokat, illetve az elszenvedett igazságtalanságokat felismerjük, tudatosítsuk, feldolgozzuk, majd ezeket beépítsük a mindennapi gyakorlatainkba. A tanári narratívák elemzése során azt találtuk, hogy a roma tanárok életútját az iskolai pályafutásuk és szakmai fejlődésük során végigkísérték a mikroagressziós tapasztalatok. A traumatikus események feldolgozása elsősorban individuális megküzdési stratégiák mentén történt. Amikor azonban roma gyerekeket tanítanak egy szegregált iskolai környezetben, ezek az élettörténeti tapasztalatok meghatározó módon alakítják pedagógiai praxisukat: romaságukat gyakran személyes példákon és tapasztalatokon keresztül fordítják át cselekvésbe. A pedagógiai gyakorlatok vizsgálata azt is megmutatta, hogy a roma tanárok a trauma

felismerésén és feldolgozásán túl kritikai gondolkodást is képesek kialakítani a társadalmi igazságtalanságokkal szemben, ezt azonban csak részben tudják beépíteni tanítási gyakorlatukba. A nem roma tanárok bár jellemzően elfogadó attitűddel rendelkeztek, ugyanakkor sem személyes tapasztalattal, sem mélyebb tudással nem bírtak a traumák természetéről és hatásairól. Pedagógiai munkájukat számos befogadó és támogató gyakorlat jellemezte, a kritikai kisebbségi perspektíva többnyire hiányzott belőle, annak ellenére, hogy nyitottan és toleránsan fordultak a roma tanulók felé.

The Experience of Ethnic Identity, Microaggressions, and the Role of Trauma in the Development of Critical and Ethno-Cultural Awareness: Narratives and Pedagogical Practices of Roma and Non-Roma Teachers in a Segregated School

Discrimination and microaggressions experienced by ethnic minorities are often traumatizing and play a significant role in the formation and experience of identity. Individual and collective stories reinforce one another in shaping the positions and patterns of action that emerge through identity and personality development, as well as through social and communal narratives. The broader social and political context substantially influences the ways in which these experiences can be expressed and acted upon: whether they can be articulated openly, whether resistance against them is possible, whether they are met with understanding, how they relate to other victimhood narratives, and how they are transmitted across generations. In the case of Roma communities in Hungary, these issues can be examined from multiple perspectives. Our research focused on the school of a segregated Roma settlement. Through interviews conducted with Roma and non-Roma teachers, we explored how life-history experiences shape teachers' everyday pedagogical praxis, their relationship to teaching and to their students, and how these experiences may influence future generations. Several theoretical approaches address the representation of minorities in schools, classrooms, and curricula, based on the normative assumption that processing historical minority traumas serves the interests of both minority and majority societies. Without understanding, experiencing, and working through trauma, genuine acceptance and mutual understanding cannot emerge. Trauma-sensitive cultural pedagogy and trauma-informed approaches are closely connected to critical theories that aim to uncover social inequalities and injustices, and to develop transformative pedagogical practices capable of reflecting on and responding to these issues. In our study, we analyzed the lived experiences emerging from Roma teachers' identity narratives, the reactions of non-Roma teachers, and the pedagogical practices shaped by these dynamics within the conceptual frameworks of cultural awareness, critical cultural literacy, and racial literacy. Critical cultural and ethnic awareness involve recognizing, acknowledging, and processing social and ethnic disadvantages and injustices, and incorporating this understanding into everyday practices. Our analysis of teachers' narratives revealed that Roma teachers' educational trajectories and professional development were consistently marked by experiences of microaggressions. The processing of traumatic experiences primarily took place through individual coping strategies. However, when teaching Roma children in a segregated school environment, these life experiences became defining elements of their pedagogical praxis: their Roma identity was often translated into action through personal examples and lived experiences. The examination of pedagogical practices also demonstrated that Roma teachers, beyond recognizing and processing trauma, were able to develop critical perspectives toward social injustices; however, they were only partially able to integrate these perspectives into their teaching practices. Although non-Roma teachers generally displayed accepting attitudes, they typically lacked both personal experience and deeper knowledge regarding the nature and effects of trauma. Their pedagogical work was characterized

by a number of inclusive and supportive practices; nevertheless, a critical minority perspective was largely absent from their teaching, despite their openness and tolerance toward Roma students.

Társadalmi egyenlőtlenségek és törésvonalak a digitális térben

Szekcióvezető: Koltai Júlia, Ligeti Anna Sára, Szarvák Tibor, Balcsók István, Ackermann Tamás

Ackermann Tamás

Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program; Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Urbanisztika Tanszék

Digitális egyenlőtlenségek és a kulturális tőke összefüggései: a digitális kompetenciafejlesztés kihívásai

A digitális egyenlőtlenségek vizsgálata a társadalomtudományi kutatás megkerülhetetlen kérdésévé vált, mert az információs és kommunikációs technológiák ma már meghatározzák az oktatáshoz, a munkához és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés feltételeit. Magyarországon a kistelepülésen élő, alacsony iskolai végzettségű, hátrányos helyzetű felnőttek – köztük nagy számban roma származású személyek – továbbra is strukturálisan kiszorulnak a digitális társadalomból, ami a meglévő egyenlőtlenségeket konzerválja (Galán, 2015; Fehérvári, 2017). Van Dijk (2020), valamint DiMaggio–Hargittai (2004) nyomán a szakirodalom egyre inkább elfogadja, hogy a digitális szakadék nem pusztán hozzáférési, hanem kompetencia-, motiváció- és bizalomhiányból fakadó probléma is. Az előadás elméleti keretét Bourdieu tőkeelmélete (1986) adja, amelyben a digitális kompetenciák nem önálló technológiai képességként, hanem a kulturális tőke inkorporált, objektivált és intézményesült formáiként értelmezhetők. Castells hálózati társadalom elmélete és Kovách Imre integrációs modellje lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy a digitális integráció valódi társadalmi mobilitást hoz-e, vagy az egyenlőtlenségek újratermelődését közvetíti más csatornákon. Az empirikus alapot a Svájci–Magyar Együttműködési Program II. keretében zajló SM10-MIN-PC2 Digitális Esélyteremtési Program adja, amely e-learning tananyagra és Digitális Pontokra épülő infrastruktúrán keresztül fejleszt digitális kompetenciákat. A kutatás vegyes módszertanú: a kvalitatív szakaszban fókuszcsoportos és szakértői mélyinterjúk készültek a résztvevőkkel és a digitális segítőkkel, a kvantitatív szakaszban pedig 1000 fős kérdőíves felmérés méri a kompetenciák, a habitus és a tőketípusok összefüggéseit. A kutatás fő kérdése, hogy milyen társadalmi, kulturális és intézményi tényezők befolyásolják a kompetenciafejlesztő képzések tartós eredményességét. A kutatás feltételezi, hogy a digitális társadalmi innováció hatása erősen függ a meglévő kulturális tőkétől, a közösségi beágyazottságtól, az intézményi bizalomtól és a helyszíni mentorálás minőségétől. Az eddigi eredmények szerint az egyenlőtlenség a vizsgált környezetben ritkán jelenik meg puszta hozzáférési problémaként. A mindennapi eszközhasználat okostelefon-központú, és jellemzően kommunikációra és tartalomfogyasztásra szűkül, miközben az önálló e-ügyintézés a hibázástól való félelem, az alacsony önbizalom és az intézményi bizalom

hiánya miatt korlátozott marad. A kompetenciák hasznosulása erősen társas beágyazottságú: a segítségkérés nem kivételes, hanem strukturális elem. Ezek a tapasztalatok egybecsengenek Dunajeva (2023) kutatásával, amely a személyes mentorálás és a közösségi támogatás szerepét emelte ki. Az előadás hozzájárul a digitális egyenlőtlenségek szociológiai értelmezéséhez, és gyakorlati ajánlásokat fogalmaz meg a hasonló hazai és nemzetközi programok tervezéséhez, különös tekintettel a helyi digitális segítők szerepére és a célcsoport igényeihez igazított e-learning tartalmak kialakítására.

Digital Inequalities and Cultural Capital: Challenges in Developing Digital Competences

The study of digital inequalities has become an unavoidable question in social science research, because information and communication technologies (ICT) now determine the conditions of access to education, employment, and public services. In Hungary, disadvantaged adults living in small settlements and with low levels of education – among them a large number of Roma people – remain structurally excluded from the digital society, which perpetuates existing inequalities (Galán, 2015; Fehérvári, 2017). Following Van Dijk (2020) and DiMaggio–Hargittai (2004), the literature increasingly accepts that the digital divide is a problem rooted not only in access but also in deficits of competence, motivation, and trust. The theoretical framework of the presentation is provided by Bourdieu's theory of capital (1986), in which digital competences are interpreted not as standalone technological skills but as embodied, objectified, and institutionalised forms of cultural capital. Castells's network society theory and Kovách Imre's integration model make it possible to examine whether digital integration brings about genuine social mobility or instead reproduces inequalities through other channels. The empirical basis is the SM10-MIN-PC2 Digital Opportunity Creation Programme, implemented under the Swiss–Hungarian Cooperation Programme II, which develops digital competences through an infrastructure built on e-learning materials and Digital Points. The research is mixed-methods: in the qualitative phase, focus groups and expert in-depth interviews were conducted with participants and digital helpers, while in the quantitative phase a questionnaire survey of 1,000 respondents measures the interrelations among competences, habitus, and types of capital. The central research question concerns which social, cultural, and institutional factors influence the lasting effectiveness of competence-development training. The research assumes that the impact of digital social innovation depends strongly on the existing level of cultural capital, on community embeddedness, on institutional trust, and on the quality of on-site mentoring. The findings so far indicate that, in the environment studied, inequality rarely appears as a mere problem of access. Everyday device use is smartphone-centred and typically narrows to communication and content consumption, while independent online administration remains limited because of the fear of making mistakes, low self-confidence, and a lack of institutional trust. The practical use of competences is strongly socially embedded: seeking help is not exceptional but a structural element. These experiences are consistent with the research of Dunajeva (2023), which highlighted the role of personal mentoring and community support. The presentation contributes to the sociological understanding of digital inequalities and formulates practical recommendations for the design of comparable domestic and international programmes, with particular attention to the role of local digital helpers and to the development of e-learning content tailored to the needs of the target group.

Horváth Michelle
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola

Huszár Ákos
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Rakovics Zsófia
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE Társadalomtudományi Kar

Ligeti Anna Sára
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Rudas Szilvia
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Számel Kata Viola
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; PTE BTK Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

Váradi Bendegúz
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola

Koltai Júlia
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE Társadalomtudományi Kar

A társadalmi tér digitális lenyomatai: a társadalmi szerkezet és a digitális életstílusok homológiája

A kutatás Pierre Bourdieu társadalmi tér tradícióját folytatva kísérli meg rekonstruálni a kortárs magyar társadalmi teret, valamint empirikusan vizsgálja, hogy a strukturális társadalmi egyenlőtlenségek miként termelődnek újra a digitális szférában. Míg a nemzetközi és hazai rétegződéskutatások többsége mind a társadalmi tér pozícióit, mind az életmódbeli mintázatokat hagyományos kérdőíves (survey) adatok alapján elemzi, jelen tanulmány egy módszertanilag innovatív eljárással, adatdonáció segítségével gyűjtött adatokat használ a digitális életstílusok és a kulturális fogyasztás feltérképezésére, emellett pedig a társadalmi pozíciókat survey-adatok alapján vizsgálja. A kutatás során a bourdieu-i társadalmi teret többszörös korrespondenciaanalízis (Multiple Correspondence Analysis – MCA) segítségével rekonstruáljuk, a digitális jellemzőket pedig három különböző platformon, Google-on, Facebook-on és YouTube-on vizsgáljuk. A kutatás során egyrészt azt vizsgáljuk, hogy a digitális ízlés- és életmódbeli mintázatokban kimutatható-e a bourdieu-i homológiatézis, azaz az offline társadalmi pozíciók és az online életstílus gyakorlatok strukturális

megfelelése. Másodsorban arra keressük a választ, hogy a különböző platformok eltérő strukturális eltérései és használati logikája miként befolyásolja ezen mintázatokat. Eredményeink rámutatnak arra, hogy az online életstílus és érdeklődési kategóriák eloszlása szorosan követi a társadalmi tőkeszerkezetet (tőkeszerkezet alatt a tőke volumenét és összetételét értve). A magasabb tőke mennyiséggel rendelkező, kulturális tőkében bővelkedő csoportok a Google-keresésekben és egyéb felületeken a magaskultúra, a tudomány, a tanulás és a társadalmi felelősségvállalás iránt köteleződnek el. Velük szemben a gazdasági tőkében gazdagabb elit a drágább, státuszjellegű sportok és a technológia iránt érdeklődik. Az alacsony tőkéjű, strukturálisan hátrányos helyzetű csoportok online tevékenységei során markánsan megjelennek az alternatív jövedelemszerzési stratégiák (pl. plazmaadás és nyereményjátékok), tükrözve a társadalmi egyenlőtlenségek digitális újratermelődését. Ezzel párhuzamosan azonban az eredmények alapján az is kimutatható, hogy az online tér anyagi és fizikai korlátokkal kevésbé terhelt jellege lehetőséget ad a társadalmi pozíciónak akár ellentmondó célú érdeklődésre is. A platformok közti összehasonlítás rávilágít arra, hogy a társadalmi különbségek élesebben rajzolódnak ki az aktív tartalomgyártást és nyílt önreprezentációt igénylő felületeken (Facebook csoportok, oldalak, események), mint a passzívabb, nagyobb anonimitást biztosító fogyasztásnak teret adó platformokon (Google, YouTube).

Social Space and Digital Space - The Homology of Class Structure and Digital Lifestyles

This research continues the Bourdieusian social space tradition, attempting to reconstruct the contemporary Hungarian social space and empirically investigates how structural social inequalities are reproduced in the digital sphere. While most social stratification studies analyze both social positions and lifestyle patterns based on traditional survey data, this paper employs a methodologically innovative approach, utilizing data collected through data donation to map digital lifestyles and cultural consumption, while examining social positions via survey data. In this study, the Bourdieusian social space is reconstructed using Multiple Correspondence Analysis (MCA), and digital characteristics are examined across three different platforms: Google, Facebook, and YouTube. On the one hand, the research investigates whether the Bourdieusian homology thesis—namely, the structural correspondence between offline social positions and online lifestyle practices—can be detected in digital taste and lifestyle patterns. On the other hand, it explores how the differing usage logics of these various platforms influence these patterns. Our findings indicate that the distribution of online lifestyles and interest categories closely follows individuals' positions in the social space, determined by their total capital volume and capital composition. Groups possessing a higher volume of capital with relatively higher proportion of cultural capital engage with highbrow culture, science, learning, and social responsibility within Google searches and also on other platforms. Conversely, individuals with higher total capital weighted towards economic capital show interest in more expensive, status-driven sports and technology. In the online activities of individuals with lower capital, alternative income-generating strategies (e.g., plasma donation and prize draws) emerge, reflecting the digital reproduction of social inequalities. Simultaneously, however, the results demonstrate that the nature of the online space – constrained less by financial and physical limitations - allows for interests that may even contradict one's actual social position. The cross-platform comparison reveals that social differences are more sharply delineated on platforms requiring active content production and public self-representation (Facebook groups, pages, events) than on platforms that facilitate more passive consumption and offer greater anonymity (Google, YouTube).

Kopócs Dominik

PTE BTK Szociológia Tanszék; PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

Társadalmi tőke a digitalizáció korában: digitális komponensek és makroszintű egyenlőtlenségi mintázatok

A digitalizációval kapcsolatos korai optimista narratívák gyakran a technológiai fejlődést a társadalmi különbségek csökkentésének eszközeként értelmezték. A tapasztalatok azonban egyre inkább arra utalnak, hogy a digitális tér nem egyszerűen felszámolja, hanem sok esetben újraformálja, láthatóbbá teszi vagy éppen újratermeli a meglévő társadalmi határokat. A digitális hozzáférés, az eszközhasználat és az online részvétel önmagukban nem jelentenek automatikus társadalmi előnyt: ezek csak meghatározott társadalmi feltételek mellett válhatnak kapcsolati, részvételi vagy intézményi erőforrássá. Az előadás ebből a problémából indul ki, és azt vizsgálja, hogyan illeszthetők a digitalizáció egyes hozzáférési és kapcsolódási dimenziói a társadalmi tőke makroszintű mérési keretébe. A kutatás elméleti alapját a társadalmi tőke három típusának, a bonding, bridging és linking társadalmi tőkének az elkülönítése adja. A bonding társadalmi tőke a közeli, erős kötéseket, a bridging társadalmi tőke az áthidaló, heterogénebb kapcsolatokat, míg a linking társadalmi tőke az intézményekhez és formális erőforráselosztó rendszerekhez való kapcsolódást ragadja meg. A társadalmi tőke komplex szerkezetének megragadásához a modell mindhárom dimenzióban három további pillér kerül alkalmazásra, ezek a bizalom és normák, kapcsolatok és kötődések, valamint digitális és technológiai komponensek. A digitalizáció ebben a keretben nem önálló technológiai változóként jelenik meg, hanem olyan társadalmi közegként, amely átalakíthatja a kapcsolódás, részvétel és hozzáférés feltételeit. A kutatás fő kérdése, hogy a digitális komponensekkel bővített társadalmitőke-modell milyen makroszintű egyenlőtlenségi mintázatokat rajzol ki, és ezek hogyan viszonyulnak a társadalmi-gazdasági fejlettség indikátoraihoz. A vizsgálat egy nemzetközi összehasonlító adatbázisra épül, amely az Integrated Values Survey adatait több külső adatforrás, többek között az International Telecommunication Union (ITU), a Világbank és az Our World in Data (OWID) egyes indikátoraival kapcsolja össze. Ez teszi lehetővé egy kompozit indikátorokra épülő megközelítés alkalmazását, melyben a társadalmi tőke klasszikus dimenziói mellett a digitális hozzáférés és kapcsolódás bizonyos elemei proxy indikátorként jelennek meg. Az összehasonlító elemzés a társadalmi és gazdasági fejlődéssel való összefüggéseket a GDP, a HDI és a várható élettartam mutatóin keresztül vizsgálta. Az eredmények arra utalnak, hogy a társadalmi tőke különböző dimenziói eltérő módon kapcsolódnak a fejlettségi mutatókhoz, és a digitális komponensekkel bővített mérési keret képes árnyaltabbá tenni a makroszintű egyenlőtlenségek értelmezését. A kutatás kritikai tanulsága ugyanakkor az, hogy a digitális hozzáférés, az eszközhasználat vagy akár a digitális készségek önmagukban nem képesek megragadni a digitalizáció társadalmi hasznosulását. Ezek csak akkor értelmezhetők társadalmi erőforrásként, ha figyelembe vesszük azt is, hogy milyen bizalmi viszonyokba, kapcsolati szerkezetekbe, részvételi formákba és intézményi kötődésekbe ágyazódnak. Az előadás ezért amellett érvel, hogy a digitális tér által befolyásolt társadalmi egyenlőtlenségek vizsgálatához nem elegendő az infrastruktúra vagy hozzáférés önálló elemzése: szükség van olyan komplex mérési keretekre is, amelyek a digitális komponenseket a társadalmi kapcsolatok, részvételi formák és intézményi kötődések tágabb szerkezetébe ágyazva értelmezik.

Social Capital in the Age of Digitalization: Digital Components and Macro-Level Patterns of Inequality

Early optimistic narratives surrounding digitalization often interpreted technological development as a means of reducing social differences. However, empirical experience increasingly suggests that digital space does not simply eliminate existing social boundaries; in many cases, it reshapes them, makes them more visible, or even reproduces them. Digital access, device use, and online participation do not automatically translate into social advantage. They can become relational, participatory, or institutional resources only under specific social conditions. The presentation starts from this problem and examines how certain dimensions of digital access and connectivity can be integrated into a macro-level measurement framework of social capital. The research builds on the distinction between bonding, bridging, and linking forms of social capital. Bonding denotes close and strong ties, bridging captures more heterogeneous and cross-cutting relations, while linking refers to vertical connections with institutions and formal systems of resource distribution. In order to capture the complex structure of social capital, the model applies three additional pillars within each dimension: trust and norms, ties and connections, and digital and technological components. Within this framework, digitalization does not appear as an independent technological variable, but as a social environment that may transform the conditions of connection, participation, and access. The main research question is what kinds of macro-level inequality patterns are outlined by a social capital model extended with digital components, and how these patterns relate to indicators of socio-economic development. The analysis is based on an international comparative database that links data from the Integrated Values Survey with selected indicators from several external data sources, including the International Telecommunication Union (ITU), the World Bank, and Our World in Data (OWID). This enables the application of a composite indicator-based approach, in which certain elements of digital access and connectivity appear as proxy indicators alongside the classical dimensions of social capital. The comparative analysis examined the associations with social and economic development through GDP, HDI, and life expectancy. The results suggest that different dimensions of social capital relate to development indicators in different ways, and that a measurement framework extended with digital components can provide a more nuanced interpretation of macro-level inequalities. At the same time, a critical lesson of the research is that digital access, device use, or even digital skills alone cannot capture the social utilization of digitalization. These can be understood as social resources only if we also take into account the relations of trust, network structures, forms of participation, and institutional ties in which they are embedded. The presentation therefore argues that the study of social inequalities shaped by digital space cannot rely solely on the separate analysis of infrastructure or access. It also requires complex measurement frameworks that interpret digital components as embedded in the broader structure of social relations, participatory forms, and institutional attachments.

Ligeti Anna Sára
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Ságvári Bence
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia Tanszék

Horváth Michelle
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola

Huszár Ákos
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Számel Kata
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; PTE Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

Ungvári Borbála Zoé
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Váradi Bendegúz
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola

Koltai Júlia
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE Társadalomtudományi Kar

Az egyenlőtlenségek digitális lenyomatai: a társadalmi osztályok okostelefon-használata

Az okostelefonok mára a mindennapi élet meghatározó részévé váltak, ugyanakkor továbbra is kevés kutatás vizsgálja, hogy a tényleges okostelefon-használat miként tükrözi a társadalmi egyenlőtlenségeket. A digitális egyenlőtlenségekkel foglalkozó korábbi vizsgálatok elsősorban a hozzáférésre, a digitális kompetenciákra vagy a kérdőíves kutatások önbevalláson alapuló adataira koncentráltak, miközben ritkán vontak be összetettebb társadalmi változókat vagy elemeztek megfigyelt viselkedési adatokat. Jelen tanulmány e hiányosságok pótlására törekszik hagyományos kérdőíves, valamint okostelefonokról passzívan gyűjtött digitális viselkedési adatok összekapcsolásával. A minta reprezentatív a felnőtt, magyarországi Android felhasználókra (N = 479). Az elemzés azt vizsgálja, hogy a társadalmi osztály miként befolyásolja a napi képernyőidőt és az apphasználati mintázatokat. Az eredmények egyértelmű társadalmi különbségeket mutatnak az okostelefon-használatban: az alacsonyabb társadalmi osztályokhoz tartozók – különösen a szakképzetlen munkások – több időt töltenek okostelefonjaik használatával, mint a magasabb státuszú

társadalmi osztályok tagjai. Az apphasználat szerkezete szintén eltér társadalmi csoportonként: a magasabb státuszú csoportok nagyobb arányban használnak produktivitást, szervezést és egyéb, a kulturális vagy gazdasági tőke gyarapítását támogató alkalmazásokat, míg az alacsonyabb státuszú csoportok használata inkább a szórakoztató célú tevékenységek – például játékok és streamingplatformok – felé orientálódik. A közösségimédia-használat minden társadalmi csoportban elterjedt, ugyanakkor az egyes platformok preferenciája társadalmi osztály és életkor szerint eltéréseket mutat. Az eredmények arra utalnak, hogy az okostelefon-használati gyakorlatok társadalmilag rétegzettek, és a digitális egyenlőtlenségek nem csupán a hozzáférésben vagy a digitális készségekben, hanem a mindennapi mobilhasználat megfigyelhető viselkedési mintázataiban is megjelennek.

Digital Footprints of Inequality: A Telemetry-Based Analysis of Smartphone Usage and Social Class

Smartphones have become deeply embedded in everyday life, yet research on how actual smartphone use reflects social inequalities remains limited. Existing studies on digital inequality primarily focus on access, digital skills, or self-reported usage, while fewer examine observed behavioural data or incorporate complex measures of social position. This study addresses these gaps by combining survey data with passive smartphone telemetry data collected from a nationally representative sample of Hungarian adult Android users (N = 479). The analysis investigates whether social class shapes daily screen time and app usage patterns. Results show class-based differences in smartphone behaviour. Lower social classes, particularly unskilled workers, spend more time on smartphones than higher-level service class members. App usage patterns also vary by class. Higher-status groups are more likely to use productivity, organizational, and other capital-enhancing applications, while lower-status groups devote a larger share of usage to entertainment-oriented activities, including gaming and streaming. Social media use is widespread across all groups, though platform preferences differ by class and age. These findings demonstrate that smartphone practices are socially stratified and suggest that digital inequalities extend beyond access and skills to observable behavioural patterns embedded in everyday mobile use.

Orbán Ferenc
Századvég Alapítvány

Stefkovics Ádám
Századvég Alapítvány; HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

A mesterséges intelligencia munkahelyi elfogadottságát befolyásoló tényezők: Tizenegy európai ország adatain alapuló kérdőíves vizsgálat

A mesterséges intelligencia (MI) munkahelyi térhódítása nemcsak a munkaszervezés logikáját írja át, de alapvető kérdéseket vet fel arról is, hogy a dolgozók mikor és milyen feltételek mellett hajlandók elfogadni ezeket a rendszereket. A technológiaelfogadási modellek és az algoritmikus döntéshozatallal foglalkozó irodalom egyaránt rámutat: az elfogadást nem csupán az észlelt hasznosság, hanem az átláthatóság, az autonómia megőrzése és a bizalom is alakítja és ezek a tényezők valószínűleg eltérő súllyal hatnak különböző munkavállalói csoportokban. Ugyanakkor keveset tudunk arról, hogy az egyéni jellemzők (pl.: nem, az életkor, az iskolai végzettség, az anyagi helyzet vagy a technológiai tapasztalat) hogyan befolyásolják az elfogadást, továbbá mindez mennyiben függ attól, milyen szerepkörben jelenik meg az MI a munkahelyen. Az eddigi kutatások jellemzően általános attitűdöket mértek, miközben az elfogadás valószínűleg erősen kontextusfüggő jelenség: más kérdés, hogy valaki elfogad-e egy MI-alapú segédeszközt, és megint más, hogy szívesen dolgozna-e egy MI-rendszer irányítása alatt. Jelen kutatás ezt a különbséget helyezi a középpontba. Egyrészt azt vizsgáltuk, hogy a munkavállalók általában elfogadják-e az MI jelenlétét a munkahelyükön, másrészt azt, hogy ezt hány esetben és milyen szerepkörben teszik: asszisztensként, munkatársként vagy feletteseként. Emellett megvizsgáltuk azt is, hogy a különböző egyéni jellemzők mennyiben magyarázzák az elfogadás mértékét és szélességét, illetve ezek az összefüggések hasonlóan működnek-e az eltérő nemzeti kontextusokban. Az elemzés alapját az ESS CRONOS3 panelvizsgálat adatai adták, amelyet tizenegy európai országban, köztük Magyarországon vettek fel 2024 szeptembere és 2025 májusa között, valószínűségi mintavételi eljárással. Az egyéni szintű tényezők hatásait regressziós elemzéssel becsüljük meg, amelyek egyidejűleg kezelik az országok közötti strukturális különbségeket is, így képet kaphatunk arról, hogy az egyes jellemzők mennyiben játszanak szerepet az elfogadásban, ha a többi tényező hatását kiszűrjük. Az eredmények szerint az elfogadás erősen szerepfüggő: az MI-t asszisztens szerepben a megkérdezettek többsége elfogadja, munkatársként már jóval kevesebben, feletteseként pedig alig néhányan. A legerősebb magyarázó tényezőnek a tényleges MI-használat bizonyul, ugyanakkor szociodemográfiai változók közül a nem és a szubjektív anyagi helyzet emelkedik ki, míg az életkor és az iskolai végzettség hatása mérsékeltnek bizonyul. A részletes eredményeinket a konferencián mutatjuk be.

Determinants of Workplace Acceptance of Artificial Intelligence: A Survey-Based Study from Eleven European Countries

The growing integration of artificial intelligence (AI) into the workplace is not only reshaping the logic of work organisation, but also raises fundamental questions about when and under what conditions workers are willing to accept these systems. The technology acceptance literature and research on algorithmic decision-making alike suggest that acceptance is shaped not only by perceived usefulness, but also by transparency, the preservation of autonomy, and trust, and these factors likely carry different weight across different

groups of workers. Yet we know relatively little about how individual characteristics (e.g. gender, age, education, financial situation, or technological experience) shape acceptance, nor about the extent to which this depends on the role in which AI appears in the workplace. Existing research has typically measured general attitudes, whereas acceptance is likely a strongly context-dependent phenomenon: whether someone accepts an AI-based assistive tool is a very different question from whether they would be comfortable working under the supervision of an AI system. This study places that distinction at its centre. We examined both whether workers accept AI in the workplace in general, and in how many and which roles they do so: as a work assistant, a colleague, or a supervisor. We also investigated the extent to which various individual characteristics explain the level and breadth of acceptance, and whether these relationships operate similarly across different national contexts. The analysis draws on data from the ESS CRONOS3 panel survey, fielded across eleven European countries, including Hungary, between September 2024 and May 2025 using probability sampling. The effects of individual-level factors are estimated using regression models that simultaneously account for structural differences between countries, allowing us to assess the contribution of each characteristic to acceptance while holding others constant. The results indicate that acceptance is strongly role-dependent: while a majority of respondents accept AI in an assistive role, far fewer do so when AI acts as a colleague, and only very few accept it as a supervisor. Actual AI use proves to be the strongest predictor, while among sociodemographic variables gender and subjective financial situation emerge as consistent predictors, whereas the effects of age and education appear modest. We will present our detailed findings at the conference.

Szarvák Tibor

Debreceni Egyetem, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék; Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Urbanisztika Tanszék

Balcsók István

Debreceni Egyetem, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

Kompetenciák a digitális térben. Verseny és lemaradás: települési - társadalmi stratégiák a XXI. század első évtizedeiben

Előadásunkban Pierre Bourdieu kulturális tőke elmélete alapján kitérünk a digitális életmód és attitűdök dimenziójára, arra, hogy a különböző társadalmi csoportok hogyan viszonyulnak az információs technológiákhoz. Másodikként a társadalmi tőke és tudásközpontok szerepét elemezzük, amely a kapcsolati hálókhoz, közösségi erőforrásokhoz és tudáshoz való hozzáférés egyenlőtlenségeit (egyfajta sajátos centrum-periféria kontextust) tárja fel. Ez az objektivált kulturális tőke, amely a digitális eszközökhöz és infrastrukturális feltételekhez való hozzáférés egyenlőtlenségeire utal. A negyedik dimenzió az inkorporált kulturális tőke, amely az egyének digitális tudásában, készségeiben és jártasságában megnyilvánuló különbségeket takarja. Az ötödik az intézményesült kulturális tőke, amely az egyének formális iskolai végzettségéhez és megszerzett képesítéseihez kapcsolódik. Ez a tényező jelentős hatást gyakorol a digitális eszközhasználat szintjére és minőségére, valamint a munkaerőpiacon való érvényesülés digitális kompetenciaalapú követelményeire. Ez tulajdonképpen a terjedést támogató hálózat, a civil vagy oktatási intézményrendszer. Előadásunkban egy olyan felmérést mutatunk be, amely az Alföld településeinek on-line

megjelenését vizsgálja a jelenben, közel 10 éve, illetve kezdő dátumként 2006-ban. Ebben az összehasonlító elemzésben arról kapunk képet, hogy a települések mikor kapcsolódtak a világhálóra, mi az a tartalom, amit megmutattak magukról. Egyszóval mi jelent meg rólúk a világhálón és ez milyen mintázatokat rajzol meg. Kitérünk arra is, hogy mindez hogy kapcsolódik az önkormányzati munka átláthatóságához, az állampolgári bevonás növeléséhez. Mindezeken túl a digitális kompetenciák terjedéséhez kapcsolódó teleházak működését, kulcsproblémáit is kiemeljük és végül a KSH digitális kompetencia-térképét is felrajzoljuk. A települési bontás mellett olyan kontextust is alkalmazunk, amely mindezt a periférikus helyzetet leíró településkategóriák (Komplex programmal támogatott járások, Felzárkózó Települések stb.) mentén mutatja be. Összességében előadásunk képet ad arról, hogy az info-kommunikációs technológia miként terjedt el hazánkban, hogyan vált a települési önkormányzatok és lakóik számára is mindennapos és nem ünnepnapi tudássá és kompetenciává. Ez a mintázat jól leírja a centrum-periféria viszonyrendszert, a korlátozott modernizációs és kommunikációs utat. A digitális kompetenciák területi eloszlása pedig a digitális tudás alkalmazását mutatja meg napjainkban. Mindez azt jelenti, hogy bár digitális szakadék már nem áthatolhatatlan, de továbbra is szükségesek olyan oktatási, szocializációs programok, amelyek az innováció egyik termékét, a digitális tudást társadalmasítják.

Competencies in the digital space. Competition and lagging behind: settlement - social strategies in the first decades of the 21st century

In our presentation, we will discuss the dimension of digital lifestyle and attitudes, based on Pierre Bourdieu's theory of cultural capital, and how different social groups relate to information technologies. Secondly, we will analyze the role of social capital and knowledge centers, which reveals inequalities in access to networks, community resources and knowledge (a kind of specific center-periphery context). This is objectified cultural capital, which refers to inequalities in access to digital tools and infrastructural conditions. The fourth dimension is incorporated cultural capital, which covers the differences in individuals' digital knowledge, skills and proficiency. The fifth is institutionalized cultural capital, which is related to individuals' formal education and acquired qualifications. This factor has a significant impact on the level and quality of digital tool use, as well as the digital competence-based requirements for success in the labor market. This is actually the network supporting the spread, the civil or educational institutional system. In our presentation, we present a survey that examines the online appearance of the settlements of the Great Plain in the present, nearly 10 years ago, with a starting date of 2006. In this comparative analysis, we get a picture of when the settlements connected to the world wide web, what content they showed about themselves. In short, what appeared about them on the world wide web and what patterns this draws. We also discuss how all this is related to the transparency of local government work and the increase in citizen involvement. In addition to all this, we also highlight the operation and key problems of telecentres related to the spread of digital competences and finally we draw the digital competence map of the Central Statistical Office. In addition to the settlement breakdown, we also use a context that presents all this along the settlement categories describing the peripheral situation. Overall, our presentation gives an idea of how info-communication technology has spread in our country, how it has become an everyday and non-holiday knowledge and competence for local governments and their residents. This pattern well describes the center-periphery relationship system, the limited modernization and communication path. The territorial distribution of digital competencies shows the application of digital knowledge today. All this means that although the digital divide is no longer

impassable, educational and socialization programs are still necessary that socialize one of the products of innovation, digital knowledge.

Völgyi Bence

PTE BTK Szociológia Tanszék

Füzér Katalin

PTE BTK Szociológia Tanszék

Digitális egyenlőtlenségek és foglalkozási osztályhelyzet az európai munkavállalók körében

A digitalizáció a kortárs társadalmak egyik meghatározó átalakulási folyamata, amely nem csupán technológiai változásként, hanem a munka világát, a társadalmi részvétel feltételeit és az egyének életesélyeit újraszervező társadalmi folyamatként értelmezhető. A digitális egyenlőtlenségek kutatása ezért egyre kevésbé korlátozódik az internethez vagy digitális eszközökhöz való hozzáférés kérdésére, és mindinkább a digitális készségek, használati módok, valamint a digitális részvételből származó előnyök társadalmi eloszlására irányul. A digitális szakadék háromszintű megközelítése és a digitális tőke elmélete egyaránt arra hívja fel a figyelmet, hogy a digitális erőforrások nem semleges módon oszlanak el, hanem szorosan kapcsolódnak a társadalmi rétegződés hagyományos dimenzióihoz. Az előadás központi kérdése, hogy az európai munkavállalók körében a digitális státusz miként kapcsolódik a klasszikus foglalkozási osztályhelyzethez, illetve hogy e két dimenzió milyen szerepet játszik a szubjektív jóllét és a munkaerőpiaci stabilitás alakulásában. A kutatás azt vizsgálja, hogy a digitális státusz pusztán a foglalkozási osztályhelyzet következményeként értelmezhető-e, vagy részben önálló, kiegészítő strukturáló tényezőként is hozzájárul az életesélyek differenciálódásához. Az empirikus elemzés a European Social Survey 10. hullámának adataira épül, és 30 európai ország munkavállalóit vizsgálja. A foglalkozási osztály operacionalizálása az European Socio-economic Classification háromkategóriás modellje alapján történt. A digitális státusz egy összetett, egyéni szintű mutatóként került kialakításra, amely három dimenziót foglal magában: a digitális hozzáférést, a digitális készségeket, valamint a munkahelyi digitális kommunikáció gyakoriságát és sokféleségét. Az elemzés varianciaanalízissel tárja fel a digitális státusz országok és foglalkozási osztályok szerinti különbségeit, majd bináris logisztikus regressziós modellekkel vizsgálja a foglalkozási osztály és a digitális státusz kapcsolatát a szubjektív jövedelmi elégedettséggel, a munkahelyi elégedettséggel, a boldogsággal és a munkanélküliségtől mentes foglalkozási életpályával. Az eredmények szerint a digitális egyenlőtlenségek Európában világos társadalmi és területi mintázatok mentén szerveződnek. A magasabb foglalkozási osztályokba tartozó munkavállalók következetesen kedvezőbb digitális státusszal rendelkeznek, míg a munkásosztály tagjai alacsonyabb digitális pozícióban helyezkednek el. A foglalkozási osztály továbbra is erős magyarázó tényezőnek bizonyul a vizsgált jólléti és foglalkoztatási kimenetek esetében, ugyanakkor a digitális státusz több kimenetnél önálló és szignifikáns differenciáló szerepet tölt be. A kutatás fő következtetése, hogy a digitális státusz nem helyettesíti a foglalkozási osztályt, hanem kiegészítő és részben önálló rétegződési dimenzióként működik a kortárs európai munkaerőpiacon.

Digital Inequalities and Occupational Class Position among European Workers

Digitalisation is one of the defining transformation processes of contemporary societies. It should be understood not merely as a technological change, but as a broader social process that reorganises the world of work, the conditions of social participation and individuals' life chances. Accordingly, research on digital inequalities has increasingly moved beyond the question of access to the internet or digital devices, focusing instead on the social distribution of digital skills, patterns of use and the benefits derived from digital participation. Both the three-level approach to the digital divide and the theory of digital capital highlight that digital resources are not distributed in a socially neutral way, but are closely connected to traditional dimensions of social stratification. The central question of this presentation is how digital status is related to classical occupational class position among European workers, and what role these two dimensions play in shaping subjective well-being and labour market stability. The study examines whether digital status can be interpreted merely as a consequence of occupational class position, or whether it also functions as a partly independent and complementary structuring factor that contributes to the differentiation of life chances. The empirical analysis is based on data from Round 10 of the European Social Survey and covers workers in 30 European countries. Occupational class is operationalised using the three-category model of the European Socio-economic Classification. Digital status is constructed as a complex individual-level indicator that includes three dimensions: digital access, digital skills, and the frequency and diversity of workplace digital communication. The analysis first uses analysis of variance to explore differences in digital status across countries and occupational classes. It then applies binary logistic regression models to examine the relationship between occupational class and digital status, on the one hand, and subjective income satisfaction, job satisfaction, happiness and an unemployment-free occupational career, on the other. The results show that digital inequalities in Europe are organised along clear social and territorial patterns. Workers in higher occupational classes consistently have more favourable digital status, while members of the working class occupy a lower digital position. Occupational class remains a strong explanatory factor in the examined well-being and employment-related outcomes. At the same time, digital status also has an independent and statistically significant differentiating role in several outcomes. The main conclusion of the research is that digital status does not replace occupational class, but operates as a complementary and partly independent dimension of stratification in the contemporary European labour market.

A hajléktalanság és otthontalanság kérdései: lehatárolások, élethelyzetek, be- és kiutak

Szekcióvezető: Fehér Boróka, Teller Nóra

Fehér Boróka

BMSZKI, Módszertani és Fejlesztési Irod; Károli Gáspár Református Egyetem Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar, Szociális Munka és Társadalmi Tanulmányok Tanszék

Lengyel Lea

BMSZKI, szociális munkás; Károli Gáspár Református Egyetem Gazdaságtudományi, Egészségtudományi és Szociális Kar

Hajléktalan élethelyzetű várandós nők összetett hátrányai és a jelenlegi társadalompolitika válaszai

Az anyaság a mai magyar társadalomban a női identitás egyik legfontosabb és legpozitívabb szerepe, amelyhez ugyanakkor erős normatív elvárások és nemi sztereotípiák kapcsolódnak. Az „ideális anya" társadalmi képe olyan erőforrásokat – stabil lakhatást, támogató családi hátteret, biztos jövedelmet és megfelelő egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést – feltételez, amelyekkel a hajléktalan élethelyzetben élő nők többsége nem rendelkezik. Számukra az anyaság nem csupán biológiai vagy pszichológiai esemény, hanem olyan interszekcionális helyzet, amelyben a szegénység, a lakhatási bizonytalanság, a traumatizáció, a nemi egyenlőtlenségek és a társadalmi izoláció egymást erősítve nehezítik a női és anyai szerep megélését, szerepvesztéshez vezethetnek. Korábbi kutatásaink azt mutatták, hogy a hajléktalan emberek életútjában gyakran generációkon átívelően jelennek meg a diszfunkcionális családi működés, a gyermekvédelmi érintettség, a családon belüli erőszak, a bizonytalan lakhatás és az intézményi kiszolgáltatottság tapasztalatai. Nem ritka, hogy a nők gyermekeikkel csak korlátozott kapcsolatot tartanak fenn, akár amiatt, hogy azok a gyermekvédelmi rendszerben nevelkednek, ami az anyai identitás megélését tovább nehezíti. Gyakori az is, hogy a család több generációja kapcsolatba kerül a hajléktalanellátással vagy a gyermekvédelmi rendszerrel, ami a társadalmi hátrányok újratermelődésének látványos példája. Ebben a folyamatban kiemelt jelentősége van a társadalmi tőke hiányának: a támogató kapcsolatok, a biztonságos lakhatás és a szükségletekre reagáló intézményi háttér elégtelensége jelentősen beszűkíti a nők döntési lehetőségeit. Mindezt tovább súlyosbíthatja az alacsony iskolai végzettségből fakadó, a szexualitással, a női test működésével, a fogamzásgátlással és a szexuális úton terjedő fertőzések megelőzésével kapcsolatos ismeretek hiánya, valamint az egészségügyi és szociális ellátásban egyaránt jelen lévő stigma. Ezeket a nehézségeket a hazai családpolitikai támogatások is csak korlátozottan képesek ellensúlyozni, hiszen azok

jellemzően nem az egyedülálló, atipikus foglalkoztatásban részt vevő vagy önálló jövedelemmel nem rendelkező nők élethelyzetére épülnek. A gyermekvédelmi rendszer pedig egyszerre jelenik meg támogató erőforrásként és a gyermek elvesztésétől való félelem miatt sokszor elkerülni kívánt intézményként, ami tovább növeli az érintettek bizonytalanságát. Előadásunk második részében a főváros legnagyobb hajléktalanellátó szervezete, a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei szolgáltatásait igénybe vevő várandós hajléktalan nők eseteinek másodelemzésére épülő kutatásunkat mutatjuk be. Vizsgálatunk arra keresi a választ, hogy milyen sajátos szükségletek jelennek meg a várandósság időszakában a hajléktalan élethelyzetben élő nők körében, valamint ezekre milyen intézményi válaszok születnek. Elemezzük, kik és milyen módon támogatják – vagy éppen akadályozzák – az anyává válás folyamatát, mely szolgáltatásokhoz férnek hozzá az érintettek, hol szakadnak meg az ellátási utak, és milyen hiányok rajzolódnak ki az intézményrendszerben. Elemzésünk nem csupán az ellátási rendszer hiányosságaira világít rá, hanem arra is, hogy ezek a hiányok miként formálják az anyák lehetőségeit, és hogyan járulhatnak hozzá a társadalmi hátrányok újratermelődéséhez. Vizsgálatunk arra is rámutat, hogy a jelenlegi szociálpolitikai ellátórendszer – mind pénzbeli, mind intézményes támogatások tekintetében – csak részben képes reagálni erre a komplex élethelyzetre. Különösen hiányoznak azok az integrált szolgáltatások, amelyek a hajléktalan vagy más sérülékeny élethelyzetű várandós, gyakran egyedülálló nők számára megfelelő támogatást nyújtanának. Eredményeink ugyanakkor arra is felhívják a figyelmet, hogy a transzgenerációs hátrányok megelőzésének nem csupán az ellátórendszer fejlesztése, hanem a szexuális edukáció, a reproduktív egészséghez kapcsolódó tudás és eszközök hozzáférhetővé tétele is alapvető feltétele.

Complex Disadvantages Faced by Pregnant Women Experiencing Homelessness and Current Social Policy Responses

In contemporary Hungarian society, motherhood is regarded as one of the most valued dimensions of female identity. At the same time, it is surrounded by strong normative expectations and gender stereotypes. The social image of the "ideal mother" presupposes access to stable housing, a supportive family environment, secure income, and adequate healthcare—resources that most women experiencing homelessness do not possess. For these women, motherhood is not merely a biological or psychological event but an intersectional condition in which poverty, housing insecurity, trauma, gender inequality, and social isolation interact and reinforce one another. Our previous research has shown that the life trajectories of people experiencing homelessness are often marked by intergenerational patterns of dysfunctional family relationships, involvement with the child protection system, domestic violence, housing instability, and institutional vulnerability. Many women maintain only limited contact with their children, partly because they are being raised within the child protection system, further complicating maternal identity. It is also common for several generations of the same family to come into contact with homelessness or child protection services, illustrating the reproduction of social disadvantage across generations. A lack of social capital—supportive relationships, secure housing, and institutional responses tailored to individual needs—significantly restricts women's choices. These challenges are further exacerbated by low educational attainment, limited knowledge of sexuality, reproductive health and contraception, and stigma within both healthcare and social services. Moreover, family policy measures in Hungary are generally not designed for the circumstances of single mothers, women in atypical employment, or those without an independent income. The child protection system itself represents a paradox: while it can provide support, it is often perceived as a threat

due to fears of losing custody of one's child. In the second part of our presentation, we introduce a study based on the secondary analysis of case records of pregnant women experiencing homelessness who accessed services provided by the Budapest Methodological Centre of Social Policy and Its Institutions, the largest homelessness service provider in the Hungarian capital. We examine the specific needs that emerge during pregnancy, the institutional responses available, and the actors who support—or hinder—the transition to motherhood. We also identify gaps in service provision and interruptions in pathways of care. Our findings highlight not only the shortcomings of existing services but also the ways in which these deficiencies shape women's opportunities and contribute to the intergenerational reproduction of social disadvantage. Finally, our study demonstrates that the current social policy system, both in terms of financial benefits and institutional support, is only partially capable of addressing this complex life situation. There is a particular lack of integrated housing, social, and healthcare services for pregnant women experiencing homelessness or other forms of vulnerability, many of whom are single mothers. Our findings suggest that preventing the intergenerational transmission of disadvantage requires not only improvements in service provision but also greater access to sexual education, reproductive health knowledge, and the resources necessary for informed reproductive decision-making.

Pálfi Lenke

Volkshilfe Wien

Nincs hol újrakezdeni: a szabadulást követő cserbenhagyottság vizsgálata fogvatartásból szabadultak lakhatási bizonytalanságán keresztül

A biztos lakhatás a társadalmi részvétel előfeltétele, amely nélkül a társadalmi reintegráció nem lehetséges (Csáki & Mészáros, 2005). Ez a tanulmány mikroszociológiai és etnografikus módszerek alkalmazásával vizsgálja a szabadult fogvatartottak lakhatási bizonytalanságát Budapesten. Interjúk, megfigyelés és egyéb interakciók segítségével vizsgáltam volt fogvatartottak lakhatási helyzetét, valamint meglátogattam több, általuk igénybe vett hajléktalanellátó intézményt. A magyar kontextusban a fogvatartás utáni lakhatás témájával kapcsolatban rendkívül kevés kutatás született eddig, pedig nagy szükség lenne rá. Bár a fogvatartottak a lakhatást a szabadulás utáni társadalmi integráció kulcsának tekintik, Magyarországon nincs erre irányuló állami program. Ennek következtében a volt fogvatartottak gyakran a szociális ellátórendszerben kötnek ki (Astarita et al., 2005). Ez a kutatás egy többdimenziós elméleti keretrendszert alkalmaz, amely Loïc Wacquant (2009; 2010) a neoliberális fordulatról és az ebből következő, a marginalizáció punitív eszközökkel való kezeléséről szóló munkáján, valamint João Biehl társadalmi cserbenhagyttság (abandonment) koncepcióján alapul. Magyarország „munkaalapú társadalmának" kontextusában vizsgálom az egyéni , közösségi és intézményi stratégiákat a szabadulás utáni otthonteremtéshez; azt, hogy a börtönrendszer hogyan járul vagy nem járul hozzá ehhez; az állami gondoskodás hiányosságait; valamint kitérek arra is, hogy ezek milyen összefüggésben állnak a nemi, etnikai és osztály-hovatartozással. Álláspontom szerint a Magyarországon a korábban fogvatartott személyek szabadulás utáni lakhatási helyzete mind társadalmi, mind állami értelemben cserbenhagyásnak minősül (Biehl, 2005). A szabadult fogvatartottak a meglévő intézmények határain kívülre esnek, mégis ezen határok közéjük kell szorítaniuk magukat. A lakhatás a társadalmi részvétel alapját képező egyetemes emberi jog; azáltal, hogy az állam fogvatartás ideje alatt és után sem biztosít megfelelő szolgáltatást a fogvatartottak

számára a lakhatási helyzetük kezelésére, cserbenhagyja a volt fogvatartottakat. Ezt az cserbenhagyttságot Wacquant koncepciója közvetíti, miszerint a neoliberális állam a marginalitást punitív eszközökkel kezeli, de az én megállapításaim ennél messzebb mutatnak: a börtön nem csupán a tölcsér vége, ahová a marginalizált és szegény embereket beszorítja az állam, hanem maga is egy marginalizációs gépezet, amely még a korábban nem marginalizált és nem szegény embereket is cserbenhagyott egyénekké teszi. Ez a szabadulás utáni cserbenhagyottság elsősorban a lakhatási rendszerben érhető tetten, és annak révén valósul meg.

Nowhere to Start Over: Examining Post-carceral Abandonment Through Ex-Inmates' Housing Precarity in Hungary

Secure housing is a prerequisite for social participation, without which effective re-entry is unachievable (Csáki & Mészáros, 2005). This paper investigates housing precarity among released prison inmates in Hungary, using microsociology with ethnographic methods. I conducted interviews, observed and engaged with ex-convicts in different housing situations, and visited homeless facilities that these individuals use. Research on this subject in the Hungarian context is scarce, though much-needed. Although prisoners view housing as key to post-release social inclusion, Hungary has no public program to address it. As a result, ex-convicts often end up in the social care system (Astarita et al., 2005, pp. 135-158). This research employs a multidimensional theoretical framework, grounded in Loïc Wacquant's (2009; 2010) work on the neoliberal government of social insecurity, and João Biehl's concept of social abandonment. In the context of Hungary's "work-based society", I investigate individual, communal and institutional strategies for establishing a home after re-entry; how the Prison System does or does not contribute to this; gaps in state-managed care; and touching upon how these intersect with ethnicity, class and gender. I argue that the post-carceral housing situation of formerly incarcerated individuals in Hungary is a case of abandonment, in both a social and a state-structural sense (Biehl, 2005). Ex-inmates fall outside the boundaries of existing institutions, yet they must squeeze themselves within those boundaries. Housing is a universal human right foundational for social participation; by not providing proper service for convicts neither throughout nor after incarceration to tackle the problem of housing, the state abandons ex-inmates. This abandonment is largely mediated by Wacquant's idea of the neoliberal state managing marginality with punitivism, but my findings go beyond this. Prison is not only the end of the funnel which marginalized and poor people are pushed into but is itself a marginalization machine that turns even previously non-marginalized and non-poor people into abandoned individuals. This post-carceral abandonment happens first and foremost through the regime of housing.

Surányi Ákos
Városkutatás Kft.

Teller Nóra
Városkutatás Kft.

A 2024–25-ös 21+35 európai nagyvárosban, köztük Budapesten lezajlott hajléktalansági és otthontalansági adatgyűjtési hullámok tanulságai

A magyarországi hajléktalansággal kapcsolatos empirikus adatgyűjtés már 28 éves múltra tekint vissza, mégis számos „vakfolt" maradt meg a rendszerben. Ezek a hiányosságok több tényezőre vezethetők vissza: • a szociális munkások körében tapasztalható kiégésre, ami csökkenő válaszadási arányt eredményez; • új partnerek bevonásának elutasítására, ami pedig elengedhetetlen lenne a hiányzó ETHOS Light 1-es és 3-as csoportok lefedéséhez; • a hajléktalanság- és otthontalanság definíciójának kiterjesztésének elutasítására, amely az magában foglalná az ETHOS Light 5-ös és 6-os kategóriákat is; • valamint a részvétel ösztönzésének és az adatminőség javítására szolgáló erőforrásoknak az általános hiányára. Ebből kifolyólag a magyarországi adatok eredményeit – a korlátozott szolgáltatásnyújtás kontextusában – egyre inkább befolyásolta az „ellátási paradoxon". Ezzel párhuzamosan ugyanakkor több kulcsszervezet – például a fővárosban, gyakran városi szintű koordináció nélkül működve – célzott adatbázisokat és belső értékelési eszközöket fejlesztett ki, hogy elmozduljon a bizonyítékokon alapuló szolgáltatástervezés irányába. A 2024–25-ös Európai Hajléktalanszámlálási Projekt (European Homelessness Count) adta meg a lendületet új mérési módszerek teszteléséhez, valamint a korábban nem számolt csoportok bevonásához Budapesten (2024–25) és Debrecenben (2025). Ez az előadás a rutinszerű kérdőíves módszerektől a triangulációs megközelítés felé való átmenetet vázolja fel. A legfontosabb fejlesztések közé tartoznak: • Kétfázisú utcai számlálás, amely kiterjedt Budapest (1,7 millió lakos) és Debrecen (200 000 lakos) teljes területére. • Az adatfelvételben részt vevő szolgáltatások körének kibővítése az ETHOS Light 3 kategóriára vonatkozó adatok széles körű kiegészítése érdekében, valamint tesztjellegű adatgyűjtés elindítása az ETHOS Light 5 és 6 csoportokban. • Az első alkalommal megvalósult hozzáférés a központi kormányzati adminisztratív adatbázisokhoz a budapesti szállást igénybe vevő (intézményi) népesség lefedése érdekében. • Rendszeres adatgyűjtés a kunyhókban és sátrakban élőkről (ez egy specifikus ETHOS Light 1 alcsoport), amely demográfiai csoportot korábban nagyrészben figyelmen kívül hagytak a fővárosban. Az adatok bemutatásán túl az előadás tárgyalja az empirikus eredmények szolgáltatástervezésre gyakorolt potenciális hatásait, és reflektál arra, hogy a kiegészítő adatgyűjtési technikák hogyan kombinálhatók hatékonyan – még erőforráshiányos környezetben is – annak érdekében, hogy megbízható adatokat szolgáltassanak a megalapozott szolgáltatási szükségletfelmérésekhez.

Lessons from the Budapest Homelessness Data Collection 2024–25 Waves

Empirical data collection on homelessness in Hungary has spanned 28 years, yet several "blind spots" have persisted. These gaps are attributable to several factors: survey fatigue among social workers leading to diminishing response rates; a historical reluctance to engage new partners essential for covering missing ETHOS Light 1 and 3 groups; the need to broaden the scope to include ETHOS Light 5 and 6; and a general lack of resources to incentivize participation and improve data quality. Consequently, Hungarian data results

have increasingly been influenced by the "service paradox" within a context of constrained service provision. Simultaneously, however, several key organizations e.g. in the capital city—often operating without city-level coordination—have developed targeted databases and internal assessment tools to move towards evidence-based service design. The 2024–25 European Homelessness Count project provided the momentum to pilot new measurement methods and include previously uncounted groups in Budapest (2024–25) and Debrecen (2025). This presentation outlines the transition from routine survey methods to a triangulation approach. Key developments include: • A two-phase street headcount covering the entirety of Budapest (1.7 million inhabitants) and Debrecen (200,000 inhabitants). • An expanded pool of participating services to extensively complement data on ETHOS Light 3 and pilot data collection for ETHOS Light 5 and 6. • The first-ever access to central government administrative datasets to cover the shelter population in Budapest. • Systematic data collection on people living in shacks and tents (a specific ETHOS Light 1 sub-group), a demographic previously overlooked in the capital. The presentation will discuss the implications of this new data for service design and reflect on how complementary data collection techniques can be effectively combined, even in a resource-scarce landscape, to produce reliable data for robust service needs assessments.

Szoboszlai Katalin

Debreceni Egyetem Egészségtudományi Kar Társadalomtudományi és Szociális Munka Tanszék

Huszti Éva

Debreceni Egyetem BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék

Vida László

Debreceni Egyetem BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék, DE HTDI Szociológia Doktori Program

Adalékok a hajléktalan emberek 2015–2024 közötti helyzetéről a Február Harmadika kutatás eredményei alapján

Az előadásban arra teszünk kísérletet, hogy leírjuk és elemezzük az utóbbi évtizedben a hazai hajléktalanság jellegzetességeit és változásait, különös tekintettel a nők helyzetére. A „Február Harmadika" kutatás adatait felhasználva egy olyan hiánypótló leírást és elemzést adunk, ami egyrészt egy összefoglaló a hajléktalan emberekről a 2015-től kezdődő tíz évben, másrészt kiemelten foglalkozunk a hajléktalan nők helyzetével. Először röviden összefoglaljuk a hajléktalanság nemzetközi és hazai tipológiáját, áttekintjük a rendszerváltás óta eltelt időszak főbb tendenciáit, kiemelve a kétezres évek óta eltelt változásokat, majd részletesebben elemezzük az elmúlt tíz évre vonatkozó adatokat. A témában korábban megjelent elemzések és a frissebb adatok alapján rámutatunk olyan tendenciákra, mint a nők és az idősek (60+) arányainak változása a hajléktalanpopuláción belül, de részletesen a hajléktalan női populációról készítünk elemzéseket. Foglalkozunk a hajléktalan emberek társas kapcsolatainak alakulásával, és felhívjuk a figyelmet az ezekhez kapcsolódó problémákra és kihívásokra. Kihasználva az adatbázis nyújtotta lehetőségeket, a vizsgált évtized elejére (2015) és végére (2024) vonatkoztatva klaszterelemzést végeztünk, amelynek során több csoportot is azonosítottunk a vizsgált populáción belül. Eredményeink rámutatnak a hajléktalanság profiljának változása

mellett azokra a hajléktalan emberekből álló csoportokra, akiknek életmódja és szükségletei eltérnek egymástól, és amelyeket nem elégséges univerzálisan, a jelenlegi ellátások feltételei és erőforrásai mellett kezelni. Eredményeink és megállapításaink alakíthatják a hajléktalanság kezelésére irányuló szakpolitikát és szociális munkát.

Added to the situation of homeless people between 2015 and 2024, based on the results of the February 3rd research

In thepresentation, we will attempt to describe and analyse the characteristics and changes in homelessness in Hungary over the past decade, with a particular focus on the situation of women. Using data from the "February 3rd" research, we provide a descriptive and analytical overview that fills a gap in the literature: on the one hand, it serves as a summary of the situation of homeless people over the ten-year period beginning in 2015; on the other hand, we focus specifically on the situation of homeless women. First, we briefly summarise the international and domestic typologies of homelessness, review the major trends since the political transition, highlighting the changes that have occurred since the 2000s, and then analyse the data for the past ten years in greater detail. Based on previously published analyses and more recent data, we highlight trends such as changes in the proportions of women and older adults (60+) within the homeless population, but we provide detailed analyses specifically on the homeless female population. We examine the evolution of social relationships among homeless people and draw attention to the related problems and challenges. Taking advantage of the opportunities provided by the database, we conducted a cluster analysis covering the beginning (2015) and end (2024) of the decade under study, during which we identified several groups within the population under examination. Our findings highlight not only changes in the profile of homelessness but also groups of homeless people whose lifestyles and needs differ from one another, and which cannot be adequately addressed in a one-size-fits-all manner given the current conditions and resources of care services. Our findings and conclusions may shape policy and social work aimed at addressing homelessness.

Vajdovich Noémi

Városkutatás Kft., Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK Regionális Tudományi Tanszék, HUN-REN CSFK

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés területi különbségei a hajléktalanságot megtapasztaló emberek körében négy közép- és kelet-európai országban: Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia

Az 1989-es politikai rendszerváltást követően a hajléktalanság Kelet-Európa-szerte jelentős társadalmi és népegészségügyi kihívássá vált. Az évek során világossá vált, hogy a szociális szolgáltatások mellett az egészségügyi rendszerek is alapvető szerepet játszanak a hajléktalanság kezelésében. Az emberek gyakran már meglévő egészségügyi problémákkal – például pszichiátriai zavarokkal, szerhasználattal kapcsolatos problémákkal, fogyatékossággal vagy krónikus betegségekkel – válnak hajléktalanná, amelyek a hajléktalanság időszaka alatt tovább súlyosbodhatnak. A rossz egészségi állapot korlátozza a lakhatás és a foglalkoztatás fenntartásának képességét, valamint további terhet ró az egészségügyi rendszerekre. Az

egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés országonként eltér a különböző jogszabályok és rendszerek miatt, ami azt jelenti, hogy a hajléktalan emberek különböző utakon juthatnak ellátáshoz. Ez a tanulmány a hajléktalanságot megtapasztaló emberek egészségügyi ellátását vizsgálja, különös tekintettel a hozzáférés területi (horizontális) és hierarchikus (vertikális) egyenlőtlenségeire. Az elemzés regionális szakirodalomra, jogszabályokra és online forrásokra épül, amelyet a kutatás kvalitatív része egészít ki: a vizsgált országok szakértőivel készített félig strukturált interjúk. Az eredmények azt mutatják, hogy a hozzáférést több tényező befolyásolja: a hajléktalanságra és az egészségügyre vonatkozó jogi szabályozás, a társadalombiztosítás hiánya, a kriminalizáció és a megbélyegzés, valamint a specializált szolgáltatások egyenetlen eloszlása, amelyek többnyire a városokban koncentrálódnak. A hajléktalan emberek nagyobb mértékben támaszkodnak a magasabb szintű ellátásra, gyakran megkerülve az alapellátást és a járóbeteg-szolgáltatásokat, és a rendszerszintű akadályok miatt gyakran veszik igénybe a sürgősségi ellátást. Bár az egészségügyi rendszerek centralizáltak, az alacsonyabb szinteken továbbra is hiányosságok tapasztalhatók, különösen a járóbeteg- és fekvőbeteg-szakellátás területén. Annak ellenére, hogy léteznek az Európai Unió által társfinanszírozott programok és kezdeményezések az integrált ellátás támogatására (például a SOLACE-CEE), a vizsgált országok egészségügyi rendszerei nincsenek teljes mértékben felkészülve a hajléktalanságban élő emberek összetett szükségleteinek kezelésére. Az eredmények rávilágítanak az integrált, traumatudatos ellátás szükségességére, valamint a régiók közötti kiegyensúlyozottabb hozzáférés fontosságára. Emellett bemutatják az országos és regionális mintázatokat, valamint a specializált szolgáltatások elhelyezkedését.

Territorial Differences in Healthcare Access for People Experiencing Homelessness in Four Central and Eastern European Countries: the Czech Republic, Poland, Hungary, and Slovakia

After the political transition of 1989, homelessness became a major social and public health challenge across Eastern Europe. Over the years, it has become clear that healthcare systems, alongside social services, are essential in addressing homelessness. People often become homeless with existing health problems, such as psychiatric disorders, substance use, disabilities, and chronic illnesses, which can worsen during homelessness. Poor health limits their ability to maintain housing and employment and adds extra strain to healthcare systems. Access to healthcare varies across countries due to different laws and systems, meaning homeless people may face different paths to care. This study examines healthcare provision for people experiencing homelessness, focusing on territorial (horizontal) and hierarchical (vertical) inequalities in access. The analysis is based on regional literature, legislation, and online sources, and is complemented by the qualitative part of the study, consisting of semi-structured interviews with experts from the countries examined. Results show that access is affected by multiple factors: legal rules on homelessness and healthcare, lack of social insurance, criminalization and stigma, and the uneven spread of specialized services, mostly concentrated in cities. Homeless individuals tend to rely more on higher-level care, often bypassing primary and outpatient services, and frequently use emergency care because of systemic barriers. While healthcare systems are centralized, gaps remain at lower levels, especially in outpatient and inpatient specialist care. Even though European Union co-funded programs and initiatives exist to support integrated care (for e.g. SOLACE-CEE), healthcare systems in the studied countries are not fully prepared to meet the complex needs of people experiencing homelessness. The findings highlight the need for integrated, trauma-

informed care and more balanced access across regions. They also show national and regional patterns and the locations of specialized services.

Határok, társadalmi egyenlőtlenségek és hatalmi viszonyok a társadalomtudományi kutatási folyamatokban

Szekcióvezető: Ferki Julianna, Lajos Veronika

Apjok Vivien
SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

A láthatóság határain: roma kulturális reprezentáció, kutatói pozíció és városi térhasználat egy szegedi zenekar példáján

Az előadás egy szegedi autentikus roma zenét játszó zenekar, a KucuBanda példáján keresztül vizsgálja, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek, a városi térhez való hozzáférés és a kutatási folyamatba ágyazott hatalmi viszonyok miként alakítják a roma kulturális gyakorlatok reprezentációját. A kutatás elméleti hátterét a zene- és táncantropológia, a kortárs kritikai romakutatások, valamint a mobilitás- és térszociológiai megközelítések adják. E keretek lehetővé teszik, hogy a zenét és a táncot ne pusztán előadóművészeti formaként, hanem társadalmi viszonyokat létrehozó, újratárgyaló és láthatóvá tevő gyakorlatként értelmezzük. A kutatás központi kérdése, hogy a KucuBanda működése miként hoz létre új kulturális és szimbolikus jelenlétet Szeged városi nyilvánosságában, illetve hogyan válik a roma zene és tánc a térbeli, társadalmi és reprezentációs határok átlépésének eszközévé. Emellett az előadás arra is reflektál, hogy a kutatói jelenlét, az intézményi beágyazottság és az együttműködés miként formálja magát a tudástermelési folyamatot: ki beszélhet a roma kultúráról, milyen pozícióból, milyen célból, és kinek a láthatóságát növeli a kutatás. A vizsgálat együttműködő etnográfiai kutatáson alapul. A terepmunka résztvevő megfigyelésekre, félig strukturált interjúkra, informális beszélgetésekre, valamint közösségimédia-tartalmak kontextualizáló elemzésére épül. A kutatási folyamatban különösen fontos szerepet kapott a reciprocitás, a kutató–kutatott viszony fokozatos átalakulása, valamint azok az etikai dilemmák, amelyek a láthatóság növelésének szándéka és a bizalmi viszonyok védelme között feszülnek. Az eddigi eredmények szerint a KucuBanda működése egyszerre értelmezhető kulturális önreprezentációként, közösségszervező gyakorlatként és a városi kulturális térhez való hozzáférésért folytatott küzdelemként. A belvárosi, egyetemi és intézményi helyszíneken való megjelenés a társadalmi és szimbolikus mobilitás lehetőségét teremti meg, ugyanakkor nem számolja fel automatikusan a roma kultúra alulreprezentáltságát és feltételes elfogadását. Az előadás amellett érvel, hogy a kulturális mobilitás mindig hatalmi viszonyok között zajló térbeli és reprezentációs folyamat, amelyben a kutatás maga is a láthatóság, legitimáció és határkijelölés egyik szereplőjévé válik.

At the Boundaries of Visibility: Roma Cultural Representation, Researcher Positionality, and Urban Space through the Example of a Band from Szeged

The presentation examines the activities of KucuBanda, a Roma band from Szeged performing so-called authentic Roma music, in order to explore how social inequalities, access to urban space, and power relations embedded in the research process shape the representation of Roma cultural practices. The theoretical framework draws on the anthropology of music and dance, contemporary critical Romani studies, and sociological approaches to mobility and space. These perspectives make it possible to understand music and dance not merely as performing arts, but as embodied social practices through which belonging, visibility, legitimacy, and symbolic boundaries are continuously negotiated. The central research question asks how KucuBanda creates new forms of cultural and symbolic presence in the urban public sphere of Szeged, and how Roma music and dance become means of crossing spatial, social, and representational boundaries. The presentation also reflects on the research process itself: how the researcher's position, institutional embeddedness, and collaborative engagement shape knowledge production. In this sense, the paper asks who is authorized to speak about Roma culture, from what position, for what purpose, and whose visibility is ultimately increased through academic representation. Methodologically, the study is based on collaborative ethnographic research. The empirical material consists of participant observation at concerts and dance-house events, semi-structured interviews with current and former band members and local Roma institutional actors, informal conversations, and the contextual analysis of social media content. Particular attention is paid to reciprocity, to the gradual transformation of the relationship between researchers and participants, and to the ethical dilemmas that arise between the aim of increasing visibility and the responsibility to protect relationships of trust. The current findings show that KucuBanda's activity can be interpreted simultaneously as cultural self-representation, community-building practice, and a struggle for access to urban cultural space. The band's presence in downtown, university, and institutional venues creates possibilities for social and symbolic mobility, while it does not automatically eliminate the underrepresentation and conditional acceptance of Roma culture. Access to visibility remains mediated by social networks, institutional opportunities, and unequal cultural hierarchies. The presentation argues that cultural mobility should be understood as both a spatial and representational process shaped by power relations. At the same time, research itself becomes part of this process: it participates in producing visibility, legitimacy, and boundaries, and therefore requires continuous reflexive attention to the inequalities that it seeks to analyze.

Bajmócy Zoltán
Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar

Ballai Anna Mária
Vakok és Gyengénlátók Csongrád-Csanád Vármegyei Egyesülete

„Lassan már kezdem elhinni, hogy az egyetem is elkötelezett ebben az együttműködésben" – A részvételi akciókutatás lehetőségei és dilemmái

Az előadás egy részvételi akciókutatás (RAK) jellegű együttműködési folyamatra reflektál, amely egyetemi kutatók és látássérült emberek (és egyik megyei érdekvédelmi szervezetük) részvételével folyik. A 2018 óta tartó együttműködési folyamat oktatási, kutatási és az esélyegyenlőség előmozdítására irányuló együttműködési formákat takar. A folyamat, a RAK jellegzetességeinek megfelelően, aktívan használja a tudományos megismerés eszköztárát, de a résztvevők kimondott közös célja a társadalmi változások előidézése. A folyamat fontos részét képezik a szereplők egyéni és közös reflexiói, amelynek során sokszor különböző formalizált kutatási technikák (interjúk, résztvevő megfigyelés) és reflexiós naplók is helyet kapnak. A másik alapvető összetevőt a társadalmi változásra irányuló akciók jelentik, amely a RAK számára, mint a valóság megismerésének eszköze is fontos. A kritikai megközelítések hagyományaihoz illeszkedően a RAK jellemzően marginalizált csoportokkal közösen, ezen csoportok érdekében történik, így a kívánatosnak tartott változás alapvetően a fennálló hatalmi struktúrák, hegemóniák megváltoztatásának irányába mutat – mind az együttműködés részeként, mind annak eredményeként. Az előadás célja, hogy rávilágítson a részvételi akciókutatásban (RAK) rejlő lehetőségekre és kihívásokra. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy miként tehető egy ilyen folyamat egyenlő felek kölcsönös előnyöket kínáló szimmetrikus együttműködésévé, átléphetők-e a fogyatékossággal élő és a privilegizált helyzetben lévő feleket elválasztó határok, elkerülhető-e a fennálló aszimmetrikus pozíció újratermelése? Ezt az alapvető kérdést az együttműködés gyakorlata során felmerülő konkrét dilemmákon keresztül tárgyaljuk. Módszertani értelemben ehhez auto-etnográf megközelítést alkalmazunk: felhasználjuk az együttműködési folyamat során keletkezett anyagokat, informális és strukturált reflexiókat, kutatási naplót, és a kifejezetten jelen előadás alapját képző egyéni és csoportos reflexió szövegeit. Az előadás során tárgyalt gyakorlati dilemmák: (1) a szereplők számára mi teszi lehetővé az együttműködés tartós fenntartását és ki mit kap a RAK-től; (2) a folyamat során ki milyen helyzetben van, megvalósul-e a folyamat feleletti „közös kontroll"; (3) hogyan egyeztethető össze a RAK nem látássérült résztvevőinek aktív szerepvállalása a „semmit rólunk nélkülünk" elvvel; (4) a résztvevők eltérő szervezeti háttere hogyan befolyásolja az érdekérvényesítő tevékenységet; és végezetül (5) milyen jelentősége van a hosszú távú együttműködéssel együtt járó, de a különböző részvevők számára mégis másképp jelentkező érzelmi bevonódásnak?

"I'm starting to believe that the university is also committed to this collaboration." – The possibilities and dilemmas of participatory action research

This presentation reflects on a participatory action research (PAR) process involving university researchers and people with visual impairments (as well as one of their county-level advocacy organizations). The collaborative process, which has been ongoing since 2018, encompasses forms of collaboration aimed at education, research, and the promotion of equal opportunities. In line with the characteristics of PAR, the

process actively utilizes the tools of scientific inquiry, but the participants' explicit shared goal is to bring about social change. An important part of the process consists of the participants' individual and collective reflections, which often incorporate various formalized research techniques (interviews, participant observation) as well as reflection journals. The other fundamental component is actions aimed at social change, which are also important for PAR as a means of understanding reality. In line with the traditions of critical approaches, PAR is typically carried out in collaboration with marginalized groups and in their interest; thus, the desired change fundamentally points toward altering existing power structures and hegemonies—both as part of the collaboration and as a result of it. The aim of this presentation is to highlight the opportunities and challenges inherent in participatory action research (PAR). We seek to answer the question of how such a process can be transformed into a symmetrical collaboration offering mutual benefits to equal partners, whether the boundaries separating people with disabilities and those in privileged positions can be crossed, and whether the reproduction of existing asymmetrical positions can be avoided. We address this fundamental question through the specific dilemmas that arise in the practice of cooperation. Methodologically, we employ an autoethnographic approach: we utilize materials generated during the collaboration process, informal and structured reflections, a research diary, and the texts of individual and group reflections that specifically form the basis of this presentation. Practical dilemmas discussed during the presentation: (1) what enables the participants to sustain their collaboration over the long term, and who benefits from the PAR; (2) what is the status of each participant in the process, and is the "shared control" over the process actually achieved; (3) how can the active participation of researchers who are not visually impaired be reconciled with the principle of "nothing about us without us"; (4) how do the participants' differing organizational backgrounds influence advocacy activities; and finally (5) what is the significance of the emotional involvement that accompanies long-term collaboration but manifests differently for the various participants?

Gáspár Judit
Döntéselmélet Tanszék, Budapesti Corvinus Egyetem

Dobos Mária
Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Béresné Tímár Andrea
Pécsi Leőwey Klára Gimnázium

Hraskó Anna
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Horváth Kitti
Kecskeméti Katona József Gimnázium

Lovász Erzsébet
Kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégium

Szabó Gergely
Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem

Bodó Csanád
Eötvös Loránd Tudományegyetem

Tanárok mint társkutatók: részvételi elemzés kollaboratív írásprojektekben – eltérő szociokulturális hátterű középiskolások jövőnarratívái

Tanárok mint társkutatók: részvételi elemzés kollaboratív írásprojektekben – eltérő szociokulturális hátterű középiskolások jövőnarratívái A társadalomtudományi kutatás nem semleges gyakorlat, hanem hatalmi viszonyokkal átszőtt folyamat, amelyben a részvétel, a hang és a tudás kérdései kulcsfontosságúak. Jelen előadás egy olyan kutatási projekt tapasztalatait mutatja be, amely a kollaboratív írást és a részvételi adatelemzést ötvözi, miközben explicit módon reflektál a kutatási folyamatba ágyazott társadalmi egyenlőtlenségekre és hatalmi dinamikákra. A vizsgálat egy 12 hetes kollaboratív írásprogram keretében valósult meg a 2023/24-es tanévben, amelyben 14–16 éves magyar középiskolások – eltérő szociokulturális háttérrel, köztük az Arany János Tehetséggondozó Programban (AJTP) résztvevők – közösen hoztak létre jövőorientált narratívákat. A diákok párban dolgozva írták meg „Tíz év múlva" című történeteiket. A létrejött 40+ szöveg a közös szerzőség többrétegűségét és a közös jelentésalkotás dinamikáját tükrözi. A kutatás módszertanilag túlmutat a hagyományos kvalitatív elemzésen azáltal, hogy a középiskolai tanárokat

társkutatói szerepbe vonja be. A résztvevő tanárok nem csupán facilitátorai voltak a kollaboratív írásfolyamatnak, hanem aktívan részt vettek a narratívák kódolásában és értelmezésében is. Ez a részvételi elemzési folyamat lehetővé tette, hogy a pedagógiai és kontextuális tudás integrálódjon az analitikus keretekbe, miközben újraértelmezte a kutatói autoritás és szakmai kompetencia határait. A közös kódolás során egy adaptált analitikai mátrixot használtunk, amely a jövőnarratívákban megjelenő dichotómiákat (pl. technológia–természet, optimizmus–pesszimizmus, egyéni–társadalmi perspektívák) és tematikus területeket vizsgálta. Az eredmények rámutatnak, hogy a diákok jövőképei egyszerre hordoznak szorongást jelző tapasztalatokat és reményteli víziókat. A narratívákban gyakran jelenik meg a környezeti összeomlás, háború és technológiai dominancia, ugyanakkor utópisztikus elemek – például technológiai fejlődés és társadalmi harmónia – is feltűnnek. A kollaboratív írás folyamata különös jelentőséggel bír, mivel láthatóvá teszi, hogyan formálódnak ezek az elképzelések a páros alkotás során, és miként hatnak rájuk a párok eltérő szociokulturális hátterei és aktuális tapasztalatai. Az előadás külön hangsúlyt fektet arra, hogy a részvételi kutatás miként kérdőjelezi meg a tudástermelés hierarchikus struktúráit. A tanárok társkutatói bevonása, valamint a tapasztalatok közös megosztása tudományos konferenciákon és szakmai találkozókon hozzájárul egy inkluzívabb és reflexív kutatási gyakorlat kialakításához. A projekt így egyszerre kínál empirikus betekintést a fiatalok jövőképébe, és kritikai reflexiót arra, hogyan hozható létre közös tudás olyan módon, amely érzékeny a társadalmi egyenlőtlenségekre és a hatalmi aszimmetriákra. Az előadás hozzájárul a részvételi kutatásokról szóló diskurzusokhoz, különös tekintettel a részvételi elemzés folyamatára és az eredmények részvételi disszeminációjára.

Teachers as Co Researchers: Participatory Analysis in Collaborative Writing Project – Future Narratives of Socio Culturally Diverse Secondary School Students

Teachers as Co Researchers: Participatory Analysis in Collaborative Writing Project – Future Narratives of Socio Culturally Diverse Secondary School Students Social science research is not a neutral practice but a process permeated by power relations, in which participation, voice, and knowledge are key issues. This presentation discusses the experiences of a research project that combines collaborative writing and participatory data analysis, while explicitly reflecting on the social inequalities and power dynamics embedded in the research process. The study was conducted in a 12 week collaborative writing program during the 2023/24 academic year, involving Hungarian secondary school students aged 14–16 from diverse socio-cultural backgrounds, including participants in the Arany János Talent Support Program (AJTP). Working in pairs, students co authored future-oriented narratives titled "In 10 Years." The resulting corpus of more than 40 texts reflects the layered nature of collective authorship and the dynamics of joint meaning-making. Methodologically, the project moves beyond conventional qualitative analysis by involving secondary school teachers as co researchers. Participating teachers not only facilitated the collaborative writing process but also actively contributed to the coding and interpretation of the narratives. This participatory analytical approach made it possible to integrate pedagogical and contextual knowledge into the analytical framework, while also reconfiguring the boundaries of researcher authority and professional expertise. During the joint coding process, we employed an adapted analytical matrix to examine key dichotomies (e.g., technology–nature, optimism–pessimism, individual–societal perspectives) and thematic domains present in the future narratives. The findings indicate that students' visions of the future simultaneously reflect experiences marked by anxiety and hopeful aspirations. The narratives frequently depict environmental collapse, war, and technological domination, while also incorporating utopian

elements such as technological progress and social harmony. The collaborative writing process is particularly significant, as it makes visible how these imaginaries are shaped through paired interaction, and how differing socio cultural backgrounds and lived experiences influence the co-construction of meaning. The presentation emphasizes how participatory research design challenges hierarchical structures of knowledge creation. The involvement of teachers as co researchers, together with the shared dissemination of findings at academic conferences and professional events, contributes to the development of a more inclusive and reflexive research practice. Overall, the project offers both empirical insight into young people's future imaginaries and a critical reflection on how knowledge co-creation can be produced in ways sensitive to social inequalities and power asymmetries. The presentation contributes to discussions on participatory research approaches, highlighting the process of participatory analysis and the participatory dissemination of the findings.

Juhász Judit

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Ökológiai Közgazdaságtan Intézet

Gébert Judit

Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Empirikus Tanulmányok Intézet, ELTE TK Szociológiai Intézet

Természet a társadalomtudományi kutatásokban: nem-emberi résztvevők szerepe a társadalmi egyenlőtlenségek megvilágításában

A kvalitatív-részvételi társadalomkutatási folyamatokban a különböző társadalmi csoportok közötti egyenlőtlenségek, viszonyulások, hatalmi különbségek organikusan alakítják a tudásteremtés folyamatát és számos megoldandó etikai és módszertani kihívást világítanak meg a kutatók számára. Például egy kvalitatív részvételi kutatás során hogyan csatornázzuk be az adott társadalmi csoport igényeit, hogyan törekszünk a hatalom kiegyensúlyozottabb eloszlására a résztvevők között, miként mutathatunk transzparenciát az adott társadalmi csoport felé a döntéseinket illetően, mennyi időt adunk a részvételre, vagy éppen milyen érvényességgel bírnak a kutatásban a különböző tudások. E kérdések a kvalitatív-részvételi társadalomkutatások folyamán központi jelentőséggel bírnak. Van azonban a társadalmi létezésnek egy természeti közege is, amelynek jelenlegi helyzete rendkívül összetett, ugyanis egyszerre lehetünk tanúi a természet felértékelődésének és rohamos pusztításának is. Az elmúlt évtizedekben alaposan feltárták a természet emberi élethez és jólléthez való hozzájárulásait, ami a természet jelentőségét megvilágította és kiemelten fontos pozícióba helyezte. A természet a kulturális és társadalmi élet, a kikapcsolódás és a sport színhelyeként szolgál. Csökkenti a stressz szintjét, fokozza a kreativitást, javítja a kognitív teljesítményt és az egészséget. A természet teret biztosít az ökológiai szemléletű oktatás és gondolkodás gyermekkori fejlesztéséhez. A zöldterületek szabályozzák a hőmérsékletet, tisztítják a levegőt, védelmet nyújtanak a szél és a talajerózió ellen, visszatartják a vizet és fenntartják a talaj egészségét. És mindezen felül életünk alapfeltételeinek legfőbb biztosítója. Habár az ökológiai hátterünk jelentősége megkérdőjelezhetetlen és az ehhez köthető tudás elérhető a globális jelentéseknek köszönhetően (Pl. Éghajlatváltozási Kormányközi Testület: IPCC vagy a Biológiai Sokféleség és az Ökoszisztéma Szolgáltatások értékelésével foglalkozó

Kormányközi Testület: IPBES jelentéseiben), a kutatók egyetértenek abban, hogy társadalmi és gazdasági tevékenységeinkkel a bolygó teljesítőképességének határán mozgunk. A társadalomkutatások folyamatában az egyes társadalmi csoportok közötti kommunikáció és együttműködés rendszerint különösen nagy kihívás. Előadásomban azonban azt szeretném kiemelni, milyen kérdésekkel találjuk szemben magunkat, amikor egy teljesen más kommunikációs nyelvvel rendelkező, ugyanakkor az emberi élet szempontjából meghatározó szintén élő közeggel való kapcsolódást és a határok átjárhatóságát szeretnénk elősegíteni. De vajon van értelme társadalomkutatási kontextusban foglalkozni a természettel mint nem-emberi, de életet magában hordozó és az emberi életet meghatározó résztvevővel? Előadásomban két fő érvet emelek ki, amely támogatja a természet résztvevőként való megközelítését a kvalitatív-részvételi társadalomkutatási folyamatokban. (1) Egyrészt, amennyiben a természetre és annak élő részeire résztvevőként tekintünk a kutatási folyamatokban, önmagában a perspektíva-váltás és az abból felmerülő kérdések horizontálisabb/partneri szintre emelhetik a nem-emberi résztvevőket és hosszú távon lehetővé tehetik pozíciójuk és életlehetőségeik javulását. (2) Másrészt a nem-emberi résztvevők jelenléte a kvalitatív-részvételi társadalomkutatási folyamatokban extrém módon kiélesítheti azokat a kihívásokat, amelyek bármely sérülékeny társadalmi csoporttal való kutatási együttműködésben felmerülnek. Például: Hogyan alakulnak ki a kutatás hagyományos szerepei (kutató – közösség tagjai – érdekelt felek stb.) a természettel/nem emberi résztvevőkkel való együttműködés során? Hogyan artikulálódnak a nem emberi résztvevők igényei? Hogyan juttathatók vissza a részvételi kutatás eredményei/társadalmi hatásai a nem-emberi résztvevőknek? Mások mellett e kérdések által a természet társadalmi kontextusú megközelítése és figyelembevétele számos tanulsággal szolgálhat sérülékeny társadalmi csoportok helyzetének javítását tekintve.

Nature in Social Science Research: The Role of Non-Human Participants in Shedding Light on Social Inequalities

In qualitative-participatory social research processes, inequalities, relationships, and power differences among various social groups organically shape knowledge creation and pose numerous ethical and methodological challenges for researchers. For example, in qualitative participatory research, how do we channel the needs of a given social group, how do we strive for a more balanced distribution of power among participants, how we can demonstrate transparency to a given social group regarding our decisions, how much time we allocate to participation, or what weight different forms of knowledge carry in the research. These questions are of central importance in qualitative-participatory social research. However, social existence also has a natural context, currently in an extremely complex state, as we are witnessing both a growing appreciation of nature and its rapid destruction. In recent decades, the contributions of nature to human life and well-being have been thoroughly explored, highlighting its significance and elevating it to a position of paramount importance. Nature serves as a setting for cultural and social life, recreation, and sports. It reduces stress levels, enhances creativity, and improves cognitive performance and health. Nature provides a space for the development of an ecological approach to education and thinking in childhood. Green spaces regulate temperature, purify the air, provide protection against wind and soil erosion, retain water, and maintain soil health. And above all, they are the primary source of the basic conditions necessary for our lives. Although the importance of our ecological background is unquestionable and the related knowledge is accessible thanks to global reports (e.g., the Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC or the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services: IPBES),

researchers agree that our social and economic activities are pushing the planet to the limits of its capacities. In the field of social research, communication and cooperation between different social groups usually poses a particularly great challenge. In my presentation, however, I would like to highlight the questions we face when we seek to foster connections and cross-border interactions with a living environment that speaks a completely different language of communication yet is equally vital to human life. But does it make sense to engage with nature – a non-human yet sentient participant that shapes human life – in a social research context? In my presentation, I highlight two main arguments that support viewing nature as a participant in qualitative-participatory social research processes. (1) On the one hand, if we view nature and its living entities as participants in research processes, the shift in perspective and the questions arising from it alone can elevate non-human participants to a more horizontal/equal footing and, in the long term, enable an improvement in their status and capabilities. (2) On the other hand, the presence of non-human participants in qualitative-participatory social research processes can sharply intensify the challenges that arise in research collaborations with any vulnerable social group. For example: How do traditional research roles (researcher – community members – stakeholders, etc.) evolve in the course of collaboration with nature/non-human participants? How are the needs of non-human participants articulated? How can the results and social impacts of participatory research be returned to non-human participants? Among other questions, these can provide valuable lessons for improving the situation of vulnerable social groups by adopting a socially contextualized approach to nature.

Kiss Gabriella

Budapesti Corvinus Egyetem, Döntéselmélet Tanszék

A közös döntések lehetőségei és korlátai egy művészetalapú módszereket alkalmazó részvételi akciókutatásban

A részvételi kutatásban fontos kérdés, hogy a képzett kutatók és a társkutatók közötti hatalmi egyenlőtlenségek hogyan kezelhetők. A hatalmi különbségek mellett a kutatásban való részvétel olyan készségeket igényelhet (például írástudás, digitális készségek vagy verbális kommunikációs készségek), amellyel például az alacsonyan iskolázott vagy más módon hátrányban lévő csoportok nem rendelkeznek. Ezért a kutatásunkban arra tettünk kísérletet, hogy művészeti módszerekkel alakítsunk egy biztonságos teret a kutatók számára, amely csökkenti a hatalmi távolságot, és segíti az eltérő képességekkel rendelkező kutatókat abban, hogy aktívan részt vegyenek a közös megismerési folyamatban. A kutatásban szociodrama, fotóhang és mentális térképezés módszereit használtuk. Ebben az előadásban bemutatott részvételi akciókutatást (RAK) Budapest VIII. kerületében folytattuk, hogy a szociális bérlakásokban élő polgárok hallathassák a hangjukat az önkormányzati döntésekben. A kutatásunk célja az volt, hogy művészeti módszerekkel segítsük a hátrányos helyzetű csoportok részvételét az önkormányzati döntéshozatalban és a lakhatási szegénységen élők felhatalmazásának elősegítését. A folyamat célja, hogy a Kőbányai út 22. szám alatti lakosok egy csoportja képessé váljon igényeik megfogalmazására és azok önkormányzati szintű érintettek felé történő közvetítésére. A kutatás a Budapesti Módszertani Szociális Központ és társult intézményeinek közszférában dolgozó alkalmazottai, a művészetalapú módszerekben és a PAR-ban jártas civil szervezetek, konkrétan a Magyar Pszichodráma Egyesület Szociodráma munkacsoportja, valamint az akadémiai szféra kutatói, köztük a HUN REN Társadalomtudományi Központ és a Budapesti Corvinus Egyetem együttműködésében valósult meg. A folyamat eredményeként

együttműködésen és részvételen keresztül olyan közös víziót és akcióterveket sikerült kialakítani, amelyek javítják a marginalizált közösségek jólétét. Ebben az előadásban a RAK folyamat közös döntéshozatali folyamatait mutatja be a kutatási kérdés megfogalmazása, a módszertan meghatározása, az adatok elemzése és az eredmények bemutatása során. A folyamat eredményének tekinthető, hogy a közös döntéshozatal a kutatás fontos szakaszaiban létrejött, amelynek a művészetalapú eszközök alkalmazása biztosított teret, különösen a szociodráma esetében. Az előadásban arra is kitérünk, mik voltak ezeknek a közös döntéseknek a korlátai és melyek azok a területek, amelyeken nem tudott megvalósulni a hatalmi egyenlőtlenségek csökkentése a kutatási folyamatban.

The possibilities and limitations of co-creation in a participatory action research using arts-based methods

An important question in participatory research is how to address power inequalities between trained researchers and co-researchers. In addition to these power differences, participation in research may require skills such as literacy, digital literacy, or verbal communication, which some groups—particularly those who are low educated or otherwise disadvantaged—may lack. Therefore, in our research, we aimed to create a safe space for all researchers by using art-based methods that reduce power imbalances and encourage active participation from individuals with varying abilities. We employed methods such as sociodrama, photovoice, and mental mapping in our research. The participatory action research (PAR) introduced in this presentation was conducted in the 8th district of Budapest to ensure that citizens living in social housing could have their voices heard in municipal decisions. The aim of our research was to use art-based methods to enhance the participation of disadvantaged groups in municipal decision-making processes and to empower individuals experiencing housing poverty. The aim of the research was to help a group of residents from Kőbányai út 22 express their needs and communicate them effectively to various stakeholders at the municipal level. This research involved collaboration with public sector employees from the Budapest Methodological Social Centre and its affiliated institutions, as well as civil society organisations experienced in art-based methods and participatory action research. Notably, we worked with the Sociodrama working group of the Hungarian Psychodrama Association and researchers from the academic sector, including the HUN REN Social Science Centre and Corvinus University of Budapest. As a result of this collaborative process, we developed a shared vision and action plans aimed at improving the well-being of marginalised communities living in the social housing of Kőbányi street 22. This presentation will outline the shared decision-making processes (co-creation) involved in the PAR process, covering the formulation of the research question, the definition of research methods, data analysis, and presentation of results. The results indicate that co-creation was successfully established at key stages of the research, notably through the use of art-based tools, particularly sociodrama. Additionally, the presentation will discuss the limitations of these shared decisions and highlight areas where power inequalities in the research process cannot be reduced.

Lajos Veronika
Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszék

Bán Dávid
Anthropolis Antropológiai Egyesület, Budapest

Elkötelezett társadalomtudomány: alkalmazott antropológia és oktatás. Társadalmi hatást gyakorló tudás létrehozása a felsőoktatásban

A felsőoktatási intézményekre és a tudományos szférára világszerte egyre erősebb társadalmi és szakpolitikai nyomás nehezedik annak igazolására, hogy a bölcsészet- és társadalomtudományok miként járulnak hozzá a kortárs társadalmi kihívások kezeléséhez. E folyamat alapvető kérdéseket vet fel a társadalomtudományok szerepével, felelősségével és társadalmi beágyazottságával kapcsolatban. Milyen módon viszonyulhatnak az oktatók és kutatók a komplex szociokulturális, ökológiai, technológiai és gazdasági problémákhoz: azok fenntartóiként, elemzőiként vagy alakítóiként? Hogyan támogatható az egyetemisták tanulási folyamata olyan tudások, készségek és reflexív kompetenciák elsajátításában, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy társadalomtudományi és antropológiai ismereteiket az akadémiai szférán kívül is alkalmazzák? Miként válhat az alkalmazott antropológia olyan pedagógiai és kutatási keretté, amelyben az egyetemisták nem pusztán az alkalmazás elméleti kérdéseinek befogadói, még ha kritikai attitűddel is, hanem a társadalmi hatással bíró tudás és cselekvés aktív létrehozói is? Az előadás az Anthropolis Antropológiai Egyesülettel együttműködésben megvalósított, egyetemisták által vezetett, kisléptékű alkalmazott antropológiai projektek tapasztalatait mutatja be. Elemzésünk arra fókuszál, hogy ezek a kezdeményezések miként járulnak hozzá az alkalmazott antropológia gyakorlati tudásként való értelmezéséhez, a módszertani kompetenciák fejlesztéséhez, a reflexivitás erősödéséhez, valamint az együttműködésen alapuló tudástermelés gyakorlatának elsajátításához. Állításainkat három projekt példáján keresztül szemléltetjük. Érvelésünk szerint a kisléptékű, projektalapú kezdeményezések különösen alkalmasak a felsőoktatási környezetben történő megvalósításra, mivel világosan körülhatárolt céljaik lehetővé teszik a két féléven belüli kivitelezést, miközben teret biztosítanak a tapasztalati tanulásnak, a reflexív értékelésnek és a kudarcokból való tanulásnak is. E pedagógiai keretben az oktató szerepe a hagyományos tudásátadó pozíció helyett inkább tréneri funkcióként értelmezhető, amely a kölcsönösségre, a részvételre és bevonásra, valamint a hierarchikus tudásviszonyok mérséklésére épül, összhangban az antropológia tudástermelésre vonatkozó kritikai hagyományával. Az előadás több perspektívából vizsgálja a kisléptékű, projektalapú alkalmazott antropológiai kurzusok felsőoktatási integrációjának lehetőségeit és korlátait. Az egyetemisták, a közösségi partnerek – jelen esetben nemzetközi egyetemisták –, valamint a folyamatot támogató oktató és a civil szervezeti szakember nézőpontján keresztül arra keressük a választ, hogy az elkötelezett és társadalmi hatásra törekvő társadalomtudományi tudástermelés milyen feltételek mellett valósítható meg a kortárs felsőoktatás intézményi keretei között.

Engaged Social Sciences: Applied Anthropology and Education. Creating Impactful Knowledge in a Higher Education Setting

Higher education institutions and academia are increasingly subject to social and policy pressures to demonstrate how the humanities and social sciences contribute to addressing contemporary societal challenges. This development raises fundamental questions concerning the role, responsibility, and social embeddedness of the social sciences. How should educators and researchers position themselves in relation to complex sociocultural, ecological, technological, and economic problems: as contributors to their reproduction, as analysts, or as agents of change? How can students be supported in acquiring the knowledge, skills, and reflexive competencies necessary to apply social scientific and anthropological knowledge beyond academia? Furthermore, how can applied anthropology serve as a pedagogical and research framework through which students become not merely recipients of theoretical discussions about application, but active producers of socially relevant knowledge and action? This presentation draws on experiences from a series of small-scale, student-led applied anthropology projects developed in collaboration with the Anthropolis Anthropological Association (Budapest). Our analysis focuses on how these initiatives contribute to understanding applied anthropology as a form of practical knowledge, while fostering methodological competence, reflexivity, and collaborative forms of knowledge production. We illustrate our arguments through three project case studies. We argue that small-scale, project-based initiatives are particularly well suited to higher education contexts because their clearly defined objectives make implementation feasible within a two-semester timeframe, while simultaneously creating opportunities for experiential learning, critical reflection, and learning from failure. Within this pedagogical framework, the role of the instructor shifts from that of a traditional authority and transmitter of knowledge to that of a facilitator or trainer, emphasizing reciprocity, participation, and the reduction of hierarchical knowledge relations. This approach is consistent with anthropology's longstanding critical engagement with dominant forms of knowledge production. The presentation examines both the opportunities and the challenges of integrating project-based applied anthropology courses into higher education. Drawing on the perspectives of students, community partners—in this case, international university students—and the trainers involved, including academic staff and the representative of a civil society organization, we explore the conditions under which engaged and socially impactful social scientific knowledge production can be realized within the institutional frameworks of contemporary higher education.

Málovics György

Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, Ökológiai Közgazdaságtan Intézet

Részvételi akciókutatás, hatalmi viszonyok, határok – az elmélettől a gyakorlatig

A részvételi akciókutatás (RAK) egyebek mellett abból a felismerésből született, hogy a társadalomkutatás annak konvencionális értelmezésében (megközelítésében) még a legjobb szándékok mellett is újratermeli a társadalmi egyenlőtlenségeket és fennálló hatalmi viszonyokat (Coghlan & Brydon-Miller, 2014). Ennek megváltoztatása érdekében egy ideális RAK folyamatot az akadémiai és nem akadémiai (marginalizált/hatalomnélküli) résztvevők közti teljes egyenlőség, a teljes folyamat vonatkozásában közös és transzparens döntéshozatal, azaz gyakorlatilag a hatalmi különbségek teljes felszámolása jellemez (Cornwall & Jewkes, 1995). A gyakorlatban azonban a RAK folyamatokba a szereplők közti meglévő hatalmi különbségek szükségszerűen begyűrűznek (Dillon, 2014; Málovics, Juhász, et al., 2021). Előadásomban e jelenségre reflektálok: az elmúlt 16 év során keletkezett akciókutatási tapasztalataim alapján (lásd például

Málovics, Berki, et al., 2021; Málovics et al., 2019; Málovics, Juhász, et al., 2021) az alábbi kérdésre keresem a választ: Hogyan befolyásolják a hatalmi viszonyok adott kutatási folyamat egyes lépései vonatkozásában magát a kutatási folyamatot egy olyan kontextusban, ahol (1) a folyamatban részt vevő akadémiai és nem akadémiai érintettek komoly társadalmi és hatalmi különbségekkel jellemezhetők, és (2) az akadémiai résztvevők célja felnőni a RAK ideálhoz (azaz egyszerre tudást termelni és társadalmi változást elérni részvételi/egyenlő/transzparens módon)? Következtetésem, hogy egy olyan kutatási folyamat során, amelyben nagy társadalmi és hatalmi távolsággal jellemezhető szereplők vesznek részt; egyszerre törekszünk tudományos tudás és társadalmi hatás létrehozására; s mindezt demokratikus, részvételi, transzparens és egyenlőségelvű módon szeretnénk megtenni, számos konfliktussal találkozhatunk a folyamat működőképessége és emancipatorikus jellege (Johansson & Lindhult, 2008) kapcsán. Ezek némelyike feloldható, azonban esetenként átváltásról (trade-off) beszélhetünk: feloldásuk túlmutat(hat) a RAK folyamat szereplőinek befolyásán. Az pedig, hogy hol vagyunk képesek „engedni" a személyes/mentális vagy éppen intézményi jellegű „határok" vonatkozásában, a társadalmi hatás és a tudástermelés vonatkozásában el is válhat egymástól – lévén ezek lényegesen különböző mentális és intézményi környezetben valósulnak meg. Felhasznált irdoalom: Coghlan, D., & Brydon-Miller, M. (2014). The SAGE Encyclopedia of Action Research. SAGE. Cornwall, A., & Jewkes, R. (1995). What is participatory research? Social Science & Medicine, 41(12), 1667–1676. https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00127-S Dillon, M. (2014). A Foucauldian analysis of power relations in an action research study. Action Research, 12(2), Article 2. https://doi.org/10.1177/1476750314529598 Johansson, A. W., & Lindhult, E. (2008). Emancipation or workability?: Critical versus pragmatic scientific orientation in action research. Action Research, 6(1), Article 1. https://doi.org/10.1177/1476750307083713 Málovics, G., Berki, B. M., & Mihály, M. (2021). Policy reform instead of policy transformation? Experiences of participatory action research (PAR) on desegregation policy in Szeged, Hungary. IJAR – International Journal of Action Research, 17(1–2021), Article 1–2021. https://doi.org/10.3224/ijar.v17i1.05 Málovics, G., Creţan, R., Méreine-Berki, B., & Tóth, J. (2019). Socio-environmental justice, participatory development, and empowerment of segregated urban Roma: Lessons from Szeged, Hungary. Cities, 91, 137–145. https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.11.013 Málovics, G., Juhász, J., Méreiné Berki, B., Mihók, B., Szentistványi, I., Pataki, G., Nagy, M., & Tóth, J. (2021). Confronting espoused theories with theories-in-use: Challenges of participatory action research with marginalized communities in contributing to social change and theory building. Action Research, 19(2), Article 2. https://doi.org/10.1177/1476750318774389

Participatory Action Research, Power Relations, Boundaries – From Theory to Practice

Participatory action research (PAR) emerged from the recognition that social research, in its conventional approach, reproduces social inequalities and existing power relations even with the best of intentions (Coghlan & Brydon-Miller, 2014). To change this, an ideal PAR process is characterized by complete equality between academic and non-academic (marginalized/powerless) participants, joint and transparent decision-making throughout the entire process — that is, the complete elimination of power differences in practice (Cornwall & Jewkes, 1995). In practice, however, existing power differences among actors inevitably enter into PAR processes (Dillon, 2014; Málovics, Juhász, et al., 2021). In my presentation, I reflect on this phenomenon: based on my PAR experiences over the past 16 years (see, for example, Málovics, Berki, et al., 2021; Málovics et al., 2019; Málovics, Juhász, et al., 2021), I seek to answer the following question: How do

power relations influence the research process itself with regard to its individual steps in a context where (1) the academic and non-academic stakeholders involved in the process are characterized by significant social and power differences, and (2) the goal of the academic participants is to live up to the PAR ideal (i.e., to simultaneously produce knowledge and achieve social change in a participatory, equitable, and transparent manner)? My conclusion is that in a research process involving actors characterized by significant social and power gaps; we simultaneously strive to generate scientific knowledge and social impact; and we wish to do all this in a democratic, participatory, transparent, and equitable manner, we may encounter numerous conflicts regarding workability and emancipation (Johansson & Lindhult, 2008). Some of these can be resolved, but in some cases we may speak of trade-offs: resolving these may go beyond the influence of the PAR process. Moreover, where we are able to "give in" regarding personal/mental or institutional "boundaries" may differ in terms of social impact and knowledge production—since these take place in significantly different mental and institutional environments. References: Coghlan, D., & Brydon-Miller, M. (2014). The SAGE Encyclopedia of Action Research. SAGE. Cornwall, A., & Jewkes, R. (1995). What is participatory research? Social Science & Medicine, 41(12), 1667–1676. https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00127-S Dillon, M. (2014). A Foucauldian analysis of power relations in an action research study. Action Research, 12(2), Article 2. https://doi.org/10.1177/1476750314529598 Johansson, A. W., & Lindhult, E. (2008). Emancipation or workability?: Critical versus pragmatic scientific orientation in action research. Action Research, 6(1), Article 1. https://doi.org/10.1177/1476750307083713 Málovics, G., Berki, B. M., & Mihály, M. (2021). Policy reform instead of policy transformation? Experiences of participatory action research (PAR) on desegregation policy in Szeged, Hungary. IJAR – International Journal of Action Research, 17(1–2021), Article 1–2021. https://doi.org/10.3224/ijar.v17i1.05 Málovics, G., Creţan, R., Méreine-Berki, B., & Tóth, J. (2019). Socio-environmental justice, participatory development, and empowerment of segregated urban Roma: Lessons from Szeged, Hungary. Cities, 91, 137–145. https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.11.013 Málovics, G., Juhász, J., Méreiné Berki, B., Mihók, B., Szentistványi, I., Pataki, G., Nagy, M., & Tóth, J. (2021). Confronting espoused theories with theories-in-use: Challenges of participatory action research with marginalized communities in contributing to social change and theory building. Action Research, 19(2), Article 2. https://doi.org/10.1177/1476750318774389

Takács Flóra

ELTE TáTK, Szociológia Tanszék

Feltörhetetlen intézmények? – A kutathatóság határai és a tudástermelés hatalmi viszonyai a rendészeti szervezetek kutatásában

Az előadás a társadalomtudományi kutatás egy ritkábban vizsgált problémájával, a kutathatóság határaival, illetve a kutató és kutatásának tárgya közötti hatalmi viszonyrendszerrel foglalkozik. Központi kérdése, hogy a politikai-intézményi környezet miként alakítja az állami intézmények kutathatóságát, a tudományos mezővel való kapcsolatát, valamint hogyan hoz létre aszimmetrikus viszonyokat a kutatási folyamat során. Kvalitatív kutatóként gyakran tapasztaljuk, hogy kutatásunk tárgyai eltérő mértékben feltárhatóak. Egyes szereplők és szervezetek könnyebben elérhetőek és bevonhatóak a kutatásokba, míg mások tartósan elzárkóznak, távolságot tartanak, és „feltörhetetlenek" maradnak. Ezek a tapasztalatok ritkán válnak a tudományos diskurzusok részévé, mivel a disszemináció, a publikálási folyamat szelekciós mechanizmusai

nem jutalmazzák a „sikertelen", „kudarcos" kutatásokat, jóllehet értelmezésükkel fontos tudásra tehetnénk szert. Annak érdekében, hogy hozzájáruljak ehhez a diskurzushoz, az elmúlt évtizedben rendészeti szervezetekkel kapcsolatos kutatásaim során szerzett kutathatósággal és intézményi hozzáféréssel kapcsolatos tapasztalataimat összegzem és értelmezem. Az elemzéshez kutatási dokumentumokat, terepnaplókat és reflexív feljegyzéseket használok. Az előadás amellett érvel, hogy a kutatási hozzáférés nem pusztán módszertani kérdés, hanem a tudástermelés körüli hatalmi viszonyok egyik központi terepe, amelyen keresztül az intézmények befolyásolhatják, hogy milyen tudás, milyen módszerekkel és kik által jöhet létre róluk. Az elmúlt időszakban Magyarországon a társadalomtudományi mezővel szemben erőteljes határképző mechanizmusok működtek az állami szervezetek irányából, melyek kijelölték a legitim tudás, kutatási módszerek, kutatói szerepek és a kutatható témák határait. A kritikai társadalomtudományi kutatás és gyakran maga a kutató is bizalmatlanság tárgyává válik, a kutatók szakmai szerepét politikai kategóriákon keresztül értelmezik, miközben a hozzáférésről szóló döntések egyre kevésbé átlátható intézményi logikák szerint születnek. Ráadásul a szervezetek elzárkózása és bizalmatlansága nemcsak a kritikai kutatások érvényesülését és a kutatói mozgásteret szűkíti, hanem a társadalmi tanulás, az intézményi önreflexió és a demokratikus elszámoltathatóság feltételeit is gyengíti, ezáltal nehezítve a szervezetek saját működésük korrekciójára és reflexív, demokratikus működésre való képességét. Az előadás a rendészeti szervezetek kutatásának példáján keresztül arra mutat rá, hogy a magyarországi autokratikus politikai környezetben a kutathatóság maga válik a hatalmi viszonyok és a tudományos tudás legitimitásáért folytatott küzdelmek egyik kulcsterületévé.

Unbreachable Institutions? The Limits of Research Access and the Power Relations of Knowledge Production in Law Enforcement Research

The presentation addresses a rarely examined problem in social science research: the boundaries of researchability and the system of power relations between the researcher and the object of inquiry. Its central question is how the political-institutional environment shapes the researchability of state institutions, their relationship to the scientific field, and how it produces asymmetric relations within the research process. As qualitative researchers, we often experience that our research objects are accessible and amenable to inquiry to varying degrees. Some actors and organizations are more easily reached and involved in research, while others consistently resist engagement, maintain distance, and remain "unbreachable." These experiences rarely become part of academic discourse, as the selection mechanisms of dissemination and academic publishing do not reward "unsuccessful" or "failed" research, even though their interpretation could yield important insights. In order to contribute to this discourse, I draw on and interpret experiences of researchability and institutional access gained over the past decade in studies of law enforcement organizations. The analysis is based on research documents, field notes, and reflexive field diaries. The presentation argues that research access is not merely a methodological issue, but a central site of power relations surrounding knowledge production, through which institutions can shape what kind of knowledge is produced about them, by what methods, and by whom. In Hungary over the past period, strong boundary-making mechanisms have operated from state institutions towards the social sciences, defining the boundaries of legitimate knowledge, research methods, researcher roles, and researchable topics. Critical social science research, and often the researcher themselves, becomes an object of distrust; researchers' professional roles are interpreted through political categories, while decisions on access are increasingly governed by less transparent institutional logics. Moreover, institutional closure and distrust not only

constrain the scope of critical research and researchers' room for manoeuvre, but also weaken the conditions for social learning, institutional self-reflection, and democratic accountability, thereby limiting the capacity of organizations to correct and reflexively adjust their own practices. Through the example of researching law enforcement organizations, the presentation shows that in Hungary's autocratic political environment, researchability itself becomes a key site of struggle over power relations and the legitimacy of scientific knowledge.

A jóléti intézményrendszerrel kapcsolatos tapasztalatok – Hol húzódik egy biztonságot és méltóságot nyújtó ellátórendszer határa?

Szekcióvezető: Győry Adrienn, Kramarics Szandra, Szikra Dorottya

Demeter Patrícia

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Demográfia és Szociológia Doktori Iskola

Amikor elnémít a rendszer: A szülészeti erőszak intézményi mechanizmusai a magyar állami ellátásban

A nők világszerte számolnak be megalázó, méltatlan bánásmódról, verbális és fizikai erőszakról, tájékoztatás, súlyosabb esetben beleegyezés nélkül elvégzett beavatkozásokról a szülészeti ellátásban. Az egyéni következményeken túl a negatív élmények a társas kapcsolatokra, a gyermekkel való kötődésre is kihathatnak. Az egészségügyi intézménnyel szemben kialakult bizalmatlanság miatt pedig egyesek a további gyermekvállalástól is elállnak. Az utóbbi évtizedben a jelenség szülészeti erőszak néven vált ismertté a tudományos diskurzusban. A nemzetközi irodalmak főként a nők egyéni tapasztalatainak, a szülészeti erőszak következményeinek feltárására koncentrálnak, miközben kevés figyelmet fordítanak a probléma mélyebb intézményi és strukturális okaira. Jóllehet a szülészeti erőszak az egyéni interakciókban válik láthatóvá, az egészségügyi személyzet, valamint a szülő nők között fennálló egyenlőtlen hatalmi viszonyokat részben az ellátási rendszerre jellemző sajátos mechanizmusok termelik újra. Ilyen mechanizmusnak tekinthetők a gyors, hatékony és standardizált szülési folyamatot támogató intézményi gyakorlatok, valamint a tudástermelés- és megosztás sajátos eljárásai, amelyek együttesen korlátozzák a szülő nők aktív részvételét az ellátásban. Kutatásomban tíz félig strukturált interjú alapján vizsgáltam, milyen szülészeti erőszakkal kapcsolatos tapasztalatokkal rendelkeznek a magyar állami intézményekben szülő nők, és ezek az esetek milyen módon kapcsolódnak a szülészet fent említett mechanizmusaihoz. A megkérdezettek ugyan határozott elképzelésekkel rendelkeztek, miként szeretnék megvalósítani és megélni saját szülésüket, igényeik szinte kivétel nélkül háttérbe szorultak az ellátás során. Az intézményi környezetben a szülés nem természetes, egyénileg eltérő élettani folyamatként, hanem olyan egészségügyi kockázatként jelent meg, amelyet állandó megfigyelés alatt kell tartani. A monitorozhatóság érdekében az érintett nőktől gyakran megtagadták a szabad mozgás és pozícióválasztás lehetőségét mind a vajúdás, mind a kitolási szakasz alatt. Mindemellett a szülés folyamata szinte az összes esetben rutinizáltan, egészségkockázat hiányában is több beavatkozással kísérve zajlott. Bár az interjúztatottak magas iskolai végzettséggel rendelkeztek, a szülés

folyamatáról megfelelően tájékozottak voltak, mégis általános tapasztalatként számoltak be arról, hogy testi érzeteiket, tudásukat nem tekintették hitelesnek, fájdalmukat pedig gyakran relativizálták. A szülés előrehaladtára és állapotára vonatkozó információt csak abban az esetben tekintették hitelesnek, ha azt a szakszemélyzet műszeres vagy manuális vizsgálattal is igazolta. A vizsgálat eredményeiből, az állapotukra és a beavatkozásokra vonatkozó orvosi tudásból gyakran kizárták az érintetteket, ami tovább szűkítette az autonómiagyakorlás lehetőségét. Összességében a megkérdezett nők a szülészeti erőszak számos formáját – többek között elégtelen tájékoztatást, egészségügyi indok nélkül végzett beavatkozásokat, fizikai korlátozást – tapasztalták. Az egyező élmények ugyanakkor nem egyedi esetekre, hanem sajátos intézményi működésre utalnak, ahol az intézményi és személyes igények, valamint a szülés különböző értelmezései kerülnek konfliktusba egymással. Ennek során a nők szubjektív testi tapasztalatai, érzelmi és szociális igényei „elnémításra" kerülnek, életük egyik legmeghatározóbb eseményének középpontjából pedig az „engedelmes", autonómiájától megfosztott, „standard" páciens marginalizált szerepébe kényszerülnek.

Silencing by the System: Institutional Mechanisms Behind Obstetric Violence in the Hungarian Public Healthcare System

Women around the world report humiliating treatment, verbal and physical abuse, and, in some cases, procedures performed without adequate information or consent in maternity care. Beyond individual consequences, these negative experiences may also affect social relationships, particularly early bonding with the newborn child, and due to resulting mistrust in healthcare institutions, some women also decide against having additional children. Over the past decade, this phenomenon has become known in academic discourse as obstetric violence. While the international literature primarily focuses on women's individual experiences and the consequences of obstetric violence, scholars have paid limited attention to its deeper institutional and structural causes. Although obstetric violence becomes visible in individual interactions, the unequal power relations between healthcare professionals and women in labour are partly reproduced by specific mechanisms of the healthcare system. Such mechanisms include institutional practices that support a fast, efficient, and standardized birthing process, as well as particular forms of knowledge production and dissemination, which together limit women's active participation in care. In my research, based on ten semi-structured interviews, I examined the experiences of obstetric violence among women who gave birth in Hungarian public healthcare institutions. I also examined how these cases relate to the institutional mechanisms of obstetric care outlined above. Although the interviewees had clear ideas about how they wished to experience childbirth, their personal needs were often sidelined during obstetric care. In the institutional setting, childbirth was not viewed as a natural, individually varying physiological process, but rather as a medical risk that must be kept under constant observation. To facilitate monitoring, women were often denied the ability to move freely or choose their position during labour. Furthermore, the birthing process was routinely accompanied by multiple interventions, even in the absence of medical risk. Although the interviewees were highly educated and well informed about the birthing process, they reported that their bodily sensations and knowledge were not considered credible. Information regarding the progress and condition of labour was considered reliable only if confirmed by medical staff through instrumental or manual examination. Women were often excluded from access to the results of these examinations and from information regarding their condition and interventions, which further limited their ability to exercise autonomy. Overall, the women interviewed experienced numerous forms of obstetric violence, including insufficient information, medically unjustified interventions, and physical restraint. Their shared experiences,

however, do not point to isolated incidents but rather to a specific institutional dynamic in which institutional and personal needs, as well as different interpretations of childbirth, come into conflict. In institutional obstetric settings, women's subjective bodily experiences, emotional and social needs are silenced, and they are placed in the marginal position of an "obedient", autonomy-deprived, "standard" patient.

Ercsey-Orbán Melánia

ELTE Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola

„Sosem értem el azt a százalékot" – Fogyatékos személyek tapasztalatai a magyar foglalkozási rehabilitációs rendszerben

Az aktiváló állam paradigmájában a passzív ellátások helyett a feltételekhez kötött, munkavégzésre ösztönző eszközök kerülnek előtérbe (Csoba, 2015). Az elmúlt másfél évtizedben Magyarország az aktiváló irányvonalhoz igazodva több hullámban reformálta meg a foglalkozási rehabilitációs ellátórendszert (pl. a 2012-es komplex minősítési reform, a rehabilitációs hozzájárulás 2010 utáni drasztikus emelése, az akkreditált foglalkoztatói rendszer kiterjesztése) (Komjáthy, 2021; Bányai és Légmán, 2021). A rehabilitációs reform a megváltozott munkaképességűek egy jelentős része számára nem a munkaerőpiaci sikert, hanem a marginalizálódást jelentette (Bíró et al., 2023). A komplex rehabilitáció besorolása és eljárása meghatározza, hogy ki számít munkaképtelennek, kit kell aktiválni, ki „méltó" például az ellátásra, munkavégzésre – ez pedig közvetlenül befolyásolja, ahogyan az érintettek önmagukat és helyzetüket értelmezik. Az aktiválási paradigma nem csak az életfeltételeket meghatározó politikaként értelmezhető, hanem identitásformáló erőként is működhet. A kutatás egy 2025-ben lezajlott kvalitatív adatfelvételen alapul, melynek keretében egyéni interjúk készültek munkanélküli fogyatékos személyekkel, valamint fókuszcsoportos beszélgetésekre került sor munkát vállaló fogyatékos személyek bevonásával. Az eredmények arra utalnak, hogy mindkét csoport tagjai aktívan védik identitásukat a rendszer besorolásaival szemben: a munkanélküli interjúspartnerek hangsúlyozzák fennmaradó képességeiket és munkavégzési szándékukat, a dolgozó válaszadók pedig elutasítják a „fogyatékos személy" önmeghatározást. Az előadás a strukturális csapdahelyzet mintázatait és a beazonosított identitásstratégiákat mutatja be, rámutatva arra, hogy az aktiválási logika milyen identitáspozíciókat alakít ki. Az eredmények segíthetnek választ adni a szekció felvetésére, hogy hol húzódhat egy méltóságot és biztonságot nyújtó ellátórendszer határa.

"I never reached the right percentage" – Experiences of persons with disabilities in the Hungarian vocational rehabilitation system

According to the paradigm of the activating state the primary tools of social policy are conditional, work-oriented instruments instead of passive benefits (Csoba, 2015). For fifteen years in Hungary the reform of the (vocational) rehabilitation system has been in accordance with this activation agenda (e.g. the reform of the complex assessment in 2012, the dramatic increase of the disability employment levy after 2010, and the expansion of the sheltered employment system) (Komjáthy, 2021; Bányai and Légmán, 2021). However, the 2012 reform did not bring labour market success but rather the loss of social security and increased marginalisation for a large share of persons with disability (Bíró et al., 2023). The classification of the complex

rehabilitation assessment determines who "counts" as unable to work and who "must be" activated – shaping understanding and perception of individual situations. The activation paradigm could be understood not only as a policy that shapes living conditions, but also as a force to form identity. The research is based on qualitative data collection conducted in 2025, within which individual interviews were carried out with unemployed disabled persons, and focus group discussions were held with disabled persons in employment. The findings suggest that members of both groups defend their identities against the system's classifications: unemployed interview partners emphasize their remaining abilities and their intention to work, while employed respondents reject the self-definition of "disabled person." The presentation shows patterns of the structural trap and identity strategies, highlighting how the logic of activation shapes identity positions. The findings may help address the section's question about the boundaries of a welfare system that provides dignity and security.

Győry Adrienn

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Milyen érzés szociális ellátást igényelni Magyarországon?

2010-től kezdődően, Orbán Viktor kormányzása alatt megjelent a munkaalapú társadalom fogalma a politikai diskurzusban és a közbeszédben egyaránt. Ennek megfelelően a kormány elkezdte a magyar jóléti állam átalakítását. A reform a foglalkoztatást - mint elsődleges megélhetési forrást - helyezte a reform középpontjába, és csökkentette az állami támogatások szerepét, áthárítva a felelősségvállalást az egyénre és családjára. Ennek megfelelően az elmúlt évtized a jóléti állam jelentős átalakítását és gyengülését hozta, amely a munkavállalóknak kedvezett, míg a különböző hátrányokkal küzdő embereket hajlamos volt magára hagyni. A munkanélküli ellátást a minimumra - három hónapra - csökkentették. A rokkantsági nyugdíjakat kivonták a nyugdíjrendszerből, és a munkaerőpiaci rehabilitációra összpontosítva alakították át. Bár a megváltozott munkaképességű emberek munkaerőpiaci bevonása egy fontos cél, a rokkantnyugdíjasok rehabilitációra fókuszáló felülvizsgálatának folyamata nagyon megosztó volt. A felülvizsgálatokat úgy hajtották végre, hogy sok kedvezményezettet kizártak anélkül, hogy valódi munkalehetőséget biztosítottak volna a nyílt munkaerőpiacon. Ezen politikai változások és az ezt övező polarizáló és gyakran megbélyegző közbeszéd kontextusában fontosnak tartjuk, hogy elemezzük a szociális ellátásban részesülők tapasztalatait, akiket ezek a változások leginkább érintenek. Milyen érzés szociális ellátást – különösen a rokkantsággal és munkanélküliséggel kapcsolatos ellátásokat – igényelni Magyarországon? Mik a főbb tapasztalatok a rokkantsági és munkanélküliséghez kapcsolódó ellátások igénylésével kapcsolatban? Egy nagyobb nemzetközi kutatási projekt részeként egy helyi civil szervezettel, a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségével együttműködve hat csoportos beszélgetést tartottunk. A beszélgetéseken összesen 27, különböző ellátásban részesülő személy vett részt, akik nem, életkor, fogyatékosság, kiszolgáltatottság szerint egy sokszínű csoportot képviselnek. Célunk, hogy jobban megértsük az igénylés folyamatával és az intézményekkel folytatott interakciókkal kapcsolatos tapasztalatokat és érzéseket. A csoportos beszélgetések elemzése során azt találtuk, hogy az alapvető információhiány, a jogosultsággal kapcsolatos bizonytalanság, valamint az igénylési folyamat kiszámíthatatlansága miatt magas szintű szorongás, frusztráció és tehetetlenség érzése kíséri a szociális ellátások igénylését. Az ellátó rendszerben való eligazodás nehézségei mellett, az ellátásban részesülőknek a negatív közvéleménnyel is meg kell küzdeniük.

Ez gyakran irigység formájában jelenik meg. A többségi társadalom gyakran úgy ítéli meg, hogy az ellátottak az állami támogatásokkal könnyű pénzhez jutnak, és teljesen figyelmen kívül hagyják azokat az akadályokat, amelyekkel napi szinten szembesülnek. A szociális ellátások igénylésével kapcsolatos tapasztalatok elemzése a magyarországi jóléti rendszer egy másik, idáig kevésbé kutatott vetületét tárja fel. A tapasztalatok vizsgálata azt mutatja, hogy a munkaalapú társadalom építését célzó szakpolitikai változások és az azt kísérő negatív diskurzus közepette a magyar jóléti rendszer lassan elveszíti azt a szerepét, hogy szociális biztonságot nyújtson, és csökkentse a társadalmi egyenlőtlenségeket.

How does it feel to claim welfare benefits in Hungary?

Under the governance of Viktor Orbán starting in 2010, a new concept of work-based society emerged in the political and public discourse. Accordingly, the government embarked on re-shaping the Hungarian welfare state. This entailed reforming the targeting and accessibility of social benefits to reinforce the focus on employment as the primary source of livelihood (without any unnecessary state support) and shifting the responsibility from the state to individuals and their families. Hence, the past decade marked a considerable restructuring and weakening of the welfare state, which tended to favour labour market insiders and leave behind people with multiple disadvantages. Unemployment benefits were severely cut to a bare minimum – its availability is limited to three months only. Disability pensions were also transformed with particular attention to the possibility of rehabilitation. While the aim to engage people with changed work abilities is relevant, the process of re-evaluation of disability pensioners was executed in a way that it excluded many beneficiaries without offering real chances of employment in the open labour market. In the context of such (adverse) policy changes as well as polarising public discourse on welfare beneficiaries, we consider it important to analyse the lived experiences of welfare claimants affected by these changes. How does it feel to claim welfare benefits – in particular disability- and unemployment-related benefits in Hungary? What are the key experiences in the process of claiming disability- and unemployment-related benefits? As part of a larger international research project, we joined forces with local non-governmental organisation, MEOSZ (National Federation of Organisations of People with a Physical Disability) and conducted six group discussions with altogether 27 welfare beneficiaries (representing a diverse pool of claimants in terms of gender, age, types of disabilities or vulnerabilities) to shed more light on the experiences and feelings during the claiming process and interactions with welfare institutions. Our findings point at high level of anxiety, frustration and feelings of helplessness in the claiming process due to limited access to information on eligibility and uncertainties about and unpredictability of the claiming process itself. In addition to the difficulties of navigating the benefit system, beneficiaries also have to cope with negative public perceptions often surfacing as envy of beneficiaries gaining easy money and completely disregarding the barriers the beneficiaries are facing in their everyday lives. Analysing lived experiences of claiming benefits reveals another, understudied layer of perceptions of the welfare system in Hungary. The examination of lived experiences shows that amidst of the latest policy changes to build a work-based society and the often degrading discourse on welfare beneficiaries, the Hungarian welfare system loses its function as a social safety net and the aim to reduce social inequalities.

Kővári Edit
Abigél Közhasznú Egyesület

Autizmusban érintett családok megküzdése és annak hatásai

Személyes életünk, és családokkal nagy számban végzett munkám tapasztalatai inspiráltak arra, hogy az autizmusban érintett családok megéléseit, megküzdési stratégiáit vizsgáljam. Klinikai szociális munkásként az érdeklődésem középpontjában az áll, hogy megértsem mit élnek meg a családok akkor, amikor a fogyatékosság tényével szembesülnek. Mit kapnak, vagy nem kapnak az ellátórendszertől az új élethelyzetben való helytálláshoz? Motivációm, hogy a pontosan feltárt és megértett okokra reagálva, tudatosan felépített módon, társadalmilag minden érintett számára egyformán elérhető szolgáltatásokkal képessé tegyük a családokat arra, hogy gyermekeik és családjuk érdekeit képviselni tudják és azokkal hatást gyakoroljanak azokra a jólléti szolgáltatásokra, melyek ma úgy tűnik, hogy nem az igényeiknek és szükségleteiknek megfelelően működnek. A szakirodalmi kutatással és a Family Empowerment Scale kérdőívvel történő felmérés segítségével igyekeztem megérteni az autizmusban érintett családok megéléseit egy kulcsfontosságú időszakban, a diagnózis időszakában. Elképesztően nehéz életutat festenek a tények és adatok, a családok részéről adott válaszok. Már ebben a pillanatban eldől a jólléti szolgáltatásokkal szembeni bizalmatlanság, melynek számos oka azonosítható. Az eltérő fejlődésből adódó „fogyatékos" állapot elfogadása és feldolgozása, az új élethelyzettel a társadalomban való részvétel, a társadalom különböző szereplőinek reakciója és azok visszahatása az elfogadásra és a feldolgozásra területenként is óriási kihívás, melyhez rendszerszintű segítséget nem kapnak a családok. Nincs olyan tudatosan erre a célra kialakított elérhető szolgáltatás, amely ebben segítséget nyújtana. Láthatóvá válik-e így a valós szükséglet, képesek-e így a családok az érdekeiket képviselni, pozitívan formálja-e ez a megküzdési út a szolgáltatások működését, fejlesztését, milyen visszafelé ható erővel bír ez a családokra, vagy magukra az autizmusban érintett személyekre? Van-e különbség a különböző tünetegyüttesek, vagy az eltérő családi adottságok, életutak között? Ezekre a kérdésekre kerestem a választ, melyet az előadásomban szeretnék bemutatni. Motivációm, hogy a fentiek megértésének segítségével olyan rendszer-, szolgáltatásszintű támogatások kialakítását ösztönözzem, amelyek segítségével ezek a családok megkapják azt a támogatást, mely lehetővé teszi számukra a teljes élet megélését, és aktív formálóivá válnak az életüknek, többek között azzal, hogy hatással lesznek a szolgáltatásokra, melyek ma még nem reagálnak az egyéni szükségleteikre.

The struggles of families affected by autism and their impact

My personal life and my extensive experience working with families have inspired me to examine the experiences and coping strategies of families affected by autism. As a clinical social worker, my primary focus is on understanding what families go through when they are confronted with the reality of a disability. What do they receive—or fail to receive—from the care system to help them navigate this new life situation? My motivation is to enable families, by responding to precisely identified and understood causes in a consciously structured manner, with services equally accessible to all those affected, to empower families to represent the interests of their children and their families and to use those interests to influence the welfare services that currently do not seem to function in accordance with their needs and requirements. Through literature review and a survey using the Family Empowerment Scale questionnaire, I sought to understand the experiences of families affected by autism during a critical period: the time of diagnosis. The facts, data, and

responses provided by the families paint a picture of an incredibly difficult life journey. It is at this very moment that distrust in welfare services is established, and numerous reasons for this can be identified. Accepting and coming to terms with a "disability" resulting from developmental differences, participating in society with this new life situation, and dealing with the reactions of various members of society and their impact on acceptance and coping are enormous challenges in every area, for which families receive no systemic support. There is no accessible service specifically designed for this purpose that could provide assistance. Does this make the real need visible? Are families able to represent their interests in this way? Does this coping process positively shape the operation and development of services? What kind of impact does this have on families or on the individuals with autism themselves? Are there differences among various symptom clusters, or among differing family circumstances and life trajectories? I sought answers to these questions, which I would like to present in my talk. My motivation is to use this understanding to encourage the development of system- and service-level supports that enable these families to receive the assistance they need to live a full life and become active shapers of their own lives—including by influencing services that currently do not respond to their individual needs.

Szimbolikus határok és identitásképzés kulturális antropológiai perspektívából – Terek, helyek, szimbolikus határok

Szekcióvezető: Fiáth Titanilla, Kenéz Anikó

Fiáth Titanilla

ELTE TáTK, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Szociálpszichológia Tanszék

Palliatív szedáció a gyermekellátásban: határok és döntések

A palliatív szedáció a gyermekhospice-ellátás egyik legérzékenyebb beavatkozása, amely nemcsak egyértelműnek látszó klinikai döntések sorozataként, hanem egymással versengő értelmezések és határképzési folyamatok terepeként is értelmezhető. Az előadás központi kérdése, hogy miként jönnek létre, hogyan tárgyalódnak újra, és milyen feszültségek mentén alakulnak azok a szimbolikus határok, amelyek a palliatív szedáció gyakorlatában az élet és halál, a szenvedés és az „elfogadható állapot", a szakértői tudás és a laikus tapasztalat, valamint a „jó szülő" és a „helyes döntés" kategóriái között húzódnak. A kutatás a Tábitha Gyermekhospice Házban végzett másfél éves etnográfiai terepmunkára épül, amely résztvevő megfigyelést és félig strukturált interjúkat foglal magában. Az elemzés három orvossal és három szakápolóval, illetve szülőkkel készült interjúkra, valamint a mindennapi ellátási gyakorlat során rögzített terepnaplókra támaszkodik. Célunk nem a döntési protokollok leírása, hanem az interakciókban megjelenő értelmezések, bizonytalanságok és egyeztetési folyamatok feltárása. Az eredmények azt mutatják, hogy a palliatív szedációval kapcsolatos kulcsfogalmak – mint a „refrakter tünet", az „elviselhetetlen szenvedés" vagy az „elfogadható kockázat" – nem stabil kategóriák, hanem a szereplők közötti folyamatos egyeztetések során nyernek jelentést. A különböző perspektívák – a gyermek gyakran rejtett vagy elhallgatott tapasztalatai, a „kímélet", a szülők érzelmi és morális dilemmái, valamint a szakmai team részleges és bizonytalan tudása – eltérő határhúzásokat eredményeznek, amelyek gyakran ütköznek egymással. A döntéshozatal így nem egyetlen, orvosi protokollokban világosan meghatározható aktus, hanem olyan dinamikus folyamat, amelyben a résztvevők egymás értelmezései között navigálnak. Az elemzés rámutat arra is, hogy a szedáció bevezetése sajátos határátlépésként jelenik meg: olyan fordulópontként, amely után alapvetően megszűnik a gyermek aktív társas jelenléte, és lezárul az „életrajzi én" folytonossága. Ugyanakkor ez a határ nem éles és nem egyértelműen meghatározható, hanem fokozatosan, bizonytalan körülmények között alakul ki. A folyamat során a szereplőknek nemcsak az orvosi, hanem a morális és a kapcsolati határokat is újra kell rajzolniuk: meddig tart a gyógyítás, mikor válik elsődlegessé a szenvedés megszüntetése, illetve ki jogosult ezekről dönteni.

Palliative Sedation in Pediatric Care: Boundaries and Decisions

Palliative sedation represents one of the most sensitive interventions in pediatric hospice care. It can be understood not merely as a sequence of clinical decisions, but also as a field shaped by competing interpretations and ongoing processes of boundary-making. The central question of the presentation is how symbolic boundaries that structure the practice of palliative sedation are produced, renegotiated, and contested—particularly those drawn between life and death, suffering and an "acceptable condition," expert knowledge and lay experience, as well as the categories of the "good parent" and "right decision." The study is based on eighteen months of ethnographic fieldwork conducted at the Tábitha Pediatric Hospice House, combining participant observation and semi-structured interviews. The analysis draws on interviews with three physicians, three nurses, and parents, as well as fieldnotes documenting everyday care practices. Rather than describing formal decision-making protocols, the aim is to explore the interpretations, uncertainties, and processes of negotiation that emerge in interaction. The findings suggest that key concepts associated with palliative sedation—such as "refractory symptom," "unbearable suffering," or "acceptable risk"—do not function as stable categories but acquire meaning through ongoing negotiation among actors. Divergent perspectives—including the often implicit or silenced experiences of the child, the emotional and moral dilemmas of parents, and the partial and uncertain knowledge of the professional team—give rise to differing boundary constructions that frequently come into tension with one another. Decision-making thus appears not as a single act clearly defined by medical protocols, but as a dynamic process in which participants navigate between competing interpretations. The analysis also highlights that the initiation of sedation is experienced as a particular form of boundary crossing: a turning point after which the child's active social presence largely ceases and the continuity of the "biographical self" comes to an end. At the same time, this boundary is neither sharp nor unequivocally defined, but emerges gradually under conditions of uncertainty. Throughout this process, participants must renegotiate not only medical but also moral and relational boundaries: where curative intent ends, when the alleviation of suffering becomes primary, and who is entitled to make these decisions.

Kis Andrea

Wesley János Lelkészképző Főiskola, Szociális Munka Tanszék

"Zárt ajtók és feltételes kulcsok": Etnográfiai találkozások a differenciált múzeumi hozzáféréssel egy etnikailag diverz erdélyi faluban

Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogyan konstruálódnak és tartják fenn magukat az etnikai határok a mindennapi intézményi gyakorlatokon keresztül egy többnemzetiségű erdélyi faluban. A kutatás tizenkét hetes etnográfiai terepmunkán alapul, amelyet 2025 nyarán végeztem Marossárpatakon (Glodeni). Résztvevő megfigyelés és mélyinterjúk segítségével elemzem, hogyan működik a falusi múzeum olyan színtérként, ahol az etnikai magyar és roma közösségek közötti szimbolikus határokat aktívan termelik és erősítik meg differenciált hozzáférési mechanizmusokon keresztül. Az etnográfiai anyag középpontjában két múzeumlátogatás áll, amelyeket négy nappal egymás után végeztem különböző közösségi kalauzokkal. Az első látogatás egy magyar nemzetiségű önkormányzati dolgozóval történt, akinek családi tárgyai a múzeumban vannak kiállítva. Ez simán zajlott: megtaláltuk a kulcsokat a polgármesteri hivatalban, és

felügyelet nélkül mozogtunk a három kiállítási teremben. A kísérőm elidőzött a háztartási tárgyaknál, felidézte az adományozókat, és egyértelmű érzelmi kapcsolatot mutatott a kiállított örökséghez. A második látogatás a helyi roma tanácsadóval történt, aki kíváncsiságát fejezte ki, hogy „milyen roma dolog van ott bent." Ez teljesen más feltételek mellett zajlott. A hozzáférés feltételes volt („megnézhetjük, de nem fényképezhetünk"), és egy önkormányzati munkást küldtek ki, hogy felügyelje mozgásunkat ugyanazokon a tereken, aki végig hangosan telefonált. Ez az összehasonlító etnográfiai megközelítés feltárja, hogyan jelenti a múzeum kuratóriumi hallgatása—a roma reprezentáció teljes hiánya két évszázados dokumentált közösségi jelenlét ellenére—azt, amit „emlékezeti kisajátításnak" nevezek: a közösségek szisztematikus eltávolítását a kollektív emlékezetből intézményi kapuőrködésen keresztül. A múzeum három terme háztartási tárgyakat, szövőeszközöket és egy falusi belső rekonstrukcióját tartalmazza, amelyek kizárólag magyar narratívát mutatnak be, miközben a „Szerbia" nevű roma negyed láthatatlan marad annak ellenére, hogy a helyi emlékezet a 19. században helyezi el annak létrejöttét. A dekoloniális feminista metodológiára (Cueva et al. 2024; Nagar 2002) támaszkodva és a kritikai muzeológia legújabb munkáira építve azt állítom, hogy a múzeum „affektív határobjektumként" működik—olyan intézményként, amelynek elsődleges feladata nem a kurátori munka, hanem az érzelmi hozzáférés differenciált kezelése. Ez az elemzés túlmutat a formális reprezentáción, és azt vizsgálja, hogyan termelődik a hovatartozás és a kizárás a kulturális intézményekkel való megtestesült találkozásokon keresztül. A felügyelet nélküli és felügyelt hozzáférés közötti kontraszt bemutatja, hogyan tartják fenn az etnikai határokat nem csak azon keresztül, amit kiállítanak, hanem azon keresztül is, hogy ki számára engedélyezett az érzelmi biztonság érzése az intézményi terekben. A kutatás hozzájárul a határképzés antropológiai megértéséhez azáltal, hogy megmutatja, hogyan válnak a szimbolikus határok materiálisan következményessé a mindennapi intézményi találkozásokon keresztül. Ahelyett, hogy az etnikai határokat előre adott kategóriáknak tekinteném, ez az etnográfiai elemzés bemutatja, hogyan termelődnek aktívan a látszólag semleges kulturális terekben való differenciált bánásmódon keresztül.

"Closed doors and conditional keys": Ethnographic encounters with differential museum access n a multi-ethnic Transylvanian village

This paper examines how ethnic boundaries are constructed and maintained through everyday institutional practices in a multi-ethnic Transylvanian village, drawing on six weeks of ethnographic fieldwork conducted in Marossárpatak (Glodeni) during summer 2025. Through participant observation and in-depth interviews, I analyze how the village museum functions as a site where symbolic boundaries between ethnic Hungarian and Roma communities are actively produced and reinforced through differential access mechanisms. The ethnographic material centers on two museum visits conducted four days apart with different community guides. The first visit, accompanied by a Hungarian municipal worker whose family items are displayed in the museum, proceeded smoothly: keys were located in the mayor's office, and we moved through the three exhibition rooms unsupervised. She lingered over household objects, recalled donors, and demonstrated clear emotional connection to the displayed heritage. The second visit, conducted with the local Roma adviser who expressed curiosity about "what kind of Roma thing is in there," operated under entirely different conditions. Access was conditional ("we may look, but we may not photograph"), and a municipal worker was dispatched to supervise our movement through the identical spaces, making loud phone calls throughout the visit. This comparative ethnographic approach reveals how the museum's curatorial silence—the complete absence of Roma representation despite two centuries of documented community presence—constitutes

what I term "memorial dispossession": the systematic removal of communities from collective memory through institutional gatekeeping. The museum's three rooms contain household objects, weaving tools, and a replica village interior that present an exclusively Hungarian narrative, while the Roma neighborhood called "Serbia" remains invisible despite local memory placing its establishment in the 19th century. Drawing on decolonial feminist methodology (Cueva et al. 2024; Nagar 2002) and building on recent work in critical museology, I argue that the museum operates as an "affective boundary object"—an institution whose primary work is not curation but the differential management of emotional access. This analysis extends beyond formal representation to examine how belonging and exclusion are produced through embodied encounters with cultural institutions. The contrast between unsupervised and supervised access demonstrates how ethnic boundaries are maintained not only through what is displayed, but through who is permitted to feel emotionally secure within institutional spaces. The research contributes to anthropological understanding of boundary-making by showing how symbolic boundaries become materially consequential through everyday institutional encounters. Rather than viewing ethnic boundaries as pre-given categories, this ethnographic analysis demonstrates how they are actively produced through differential treatment within seemingly neutral cultural spaces. The findings have broader implications for understanding how marginalized communities navigate institutional exclusion in post-socialist Central and Eastern Europe, where formal multiculturalism often masks continued practices of cultural erasure.

Kiss Máté

ELTE TáTK, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Kulturális Antropológia Tanszék

A megbeszélhetőség határai: holokauszt emlékezetének családi diskurzusai

A tervezett előadásomban a Transzgenerációs Kutatócsoport által 2025-ben indított kvalitatív kutatási projektünk előzetes eredményeit mutatom be. A kutatás a Z generáció tagjainak vizsgálatára irányul, és azt elemzi, hogy a holokauszt emlékezete, valamint az arról való tudás és nem tudás milyen formákban jelenik meg a mai magyar fiatalok narratíváiban. Különös figyelmet fordítunk arra, hogy a történelmi múlt milyen módokon válik a mindennapi identitáskonstrukció, a családi emlékezet és a társadalmi kommunikáció részévé, illetve milyen mechanizmusokon keresztül marad láthatatlan vagy kimondatlan. A kutatás abból a feltevésből indul ki, hogy a holokauszt emlékezete nem kizárólag intézményes emlékezetpolitikai keretek között formálódik, hanem a családi kapcsolatok, a kortárs közösségek és a digitális médiaterek által is alakított, folyamatosan újratermelődő társadalmi gyakorlat. Módszertani szempontból kutatásunk elsősorban Magyarország különböző településein élő egyetemi és középiskolás diákokkal készített fókuszcsoportos interjúkra épül, amelyeket esetenként egyéni, félig strukturált interjúk egészítenek ki. Fő céljaink egyike annak feltárása, hogy a negyedik generáció tagjai milyen ismeretekkel rendelkeznek az antiszemitizmus történeti és társadalmi gyökereiről, valamint a holokauszt helyi eseményeiről, és ezek az ismeretek milyen forrásokból származnak. Vizsgáljuk a családi történetek, a hallgatás és a tabu szerepét, az iskolai oktatás közvetítette tudásformákat, továbbá a populáris kultúra és a közösségimédia-platformok által létrehozott értelmezési kereteket. Emellett arra is kíváncsiak vagyunk, hogy a résztvevők miként értékelik az egyes információforrások hitelességét, és hogyan kapcsolják össze a különböző helyekről származó, olykor egymásnak ellentmondó narratívákat. Az összegyűjtött történetek és értelmezések egyik központi eleme a családon belüli kommunikáció vizsgálata. Előzetes eredményeink alapján a holokausztról és az

antiszemitizmusról folytatott családi beszélgetéseket gyakran a bizonytalanság, az óvatosság és a részleges hallgatás jellemzi. Számos esetben nem a nyílt tagadás vagy elutasítás jelenik meg, hanem a téma kerülése, a beszélgetések töredezettsége, illetve az a tapasztalat, hogy bizonyos kérdések feltevése nemkívánatosnak vagy kényelmetlennek számít a családon belül. Az előadás a Z generációs résztvevők elbeszéléseiben megjelenő családon belüli határvonalakat elemzi a politikai antropológia elméleti megközelítéseinek segítségével. E határvonalak nem csupán generációs különbségek formájában jelennek meg, hanem politikai véleménykülönbségekben, eltérő történelmi érzékenységekben és az érdeklődés széttagoltságában is. Az előadás arra keresi a választ, hogy ezek a családon belüli törésvonalak miként alakítják a holokauszttal kapcsolatos tudás átadását, újraértelmezését vagy éppen elhallgatását a negyedik generáció körében, és hogyan járulnak hozzá a múlt jelenkori társadalmi jelentéseinek formálódásához.

The Limits of Discussability: Family Discourses of Holocaust Memory

In my proposed presentation, I will discuss the preliminary findings of our qualitative research project launched in 2025 by the Transgenerational Research Group. The project focuses on members of Generation Z and examines the ways in which Holocaust memory, as well as knowledge and non-knowledge about the Holocaust, are articulated in the narratives of young people in contemporary Hungary. Particular attention is devoted to understanding how the historical past becomes embedded in everyday processes of identity formation, family memory, and social communication, as well as the mechanisms through which it remains invisible, unspoken, or marginalized. The research is grounded in the assumption that Holocaust memory is shaped not only within institutional frameworks of memory politics but also through family relationships, peer communities, and digital media environments, where it is continuously reproduced and reinterpreted as a social practice. Methodologically, the project is based primarily on focus group interviews conducted with university and secondary school students from various localities across Hungary, complemented, where appropriate, by individual semi-structured interviews. One of our central objectives is to explore what members of the fourth generation know about the historical and social roots of antisemitism and about local experiences of the Holocaust, as well as the sources from which this knowledge is acquired. We examine the role of family stories, silence, and taboo, alongside forms of knowledge transmitted through formal education, as well as interpretive frameworks emerging from popular culture and social media platforms. We are also interested in how participants assess the credibility of different sources of information and how they reconcile narratives that are sometimes contradictory. A key aspect of the collected narratives and interpretations concerns communication within the family. Our preliminary findings suggest that family conversations about the Holocaust and antisemitism are frequently characterized by uncertainty, caution, and partial silence. In many cases, rather than explicit denial or rejection, participants describe the avoidance of the topic, fragmented conversations, and a sense that certain questions are considered undesirable or uncomfortable within the family setting. Drawing on theoretical perspectives from political anthropology, the presentation analyzes the boundaries and divisions that emerge within families in the narratives of our Generation Z participants. These boundaries are expressed not only through generational differences but also through political disagreements, divergent historical sensitivities, and fragmented patterns of interest and engagement. The presentation seeks to understand how such familial fault lines shape the transmission, reinterpretation, or silencing of Holocaust-related knowledge among members of the fourth generation, and how they contribute to the contemporary social meanings attached to the past.

Kohut-Ferki Julianna
HUN-REN CSFK, Földrajztudományi Intézet

Együttélés és dinamikus határképzési folyamatok egy kárpátaljai multietnikus közösségben

Az előadás a kárpátaljai Beregdéda multietnikus társadalmában az etnikai határok mindennapi működését és szituatív újratermelődését vizsgálja. A kutatás elméleti kiindulópontját a konstruktivista etnicitásfelfogás és a szituatív határképzés (Barth, 1969; Eriksen, 2008; Fenton, 2003) megközelítései adják, amelyek szerint az etnikai kategóriák az interakciókban, intézményi gyakorlatokban és történeti értelmezési keretekben folyamatosan újratermelődnek és jelentésükben változnak. Az etnicitáskutatások egyik központi kérdésére fókuszálva az előadás azt vizsgálja, hogyan értelmezik újra az egyének és közösségek identitásaikat gyorsan változó környezetben, a beregdédai magyar, ukrán és cigány lakosság esetében milyen helyzetekben válik relevánssá az etnikai elkülönülés, illetve mikor kerül előtérbe a közös helyi kötődésből fakadó azonosulás. Az előadás 2015-2016 között végzett etnográfiai terepmunkára, valamint történeti-antropológiai forrásokra és helyi emlékezeti narratívákra támaszkodik. A kutatás a vallási élet, a nyelvhasználat, a munkavégzési viszonyok, a szomszédsági kapcsolatok és a vegyes házasságok színterein vizsgálja az etnikai különbségtétel működését és annak szituatív érvényesülését. Az eredmények szerint az etnikai kategóriák jelentősége nem állandó, hanem szituatívan változó módon strukturálja a társadalmi viszonyokat. Bizonyos helyzetekben – intézményes vallási elkülönülések vagy munkaerőpiaci hierarchiák esetén – az etnikai kategóriák erősebben strukturálják a társadalmi viszonyokat. Ugyanakkor a mindennapi együttműködés, a gazdasági kölcsönös függés és a szomszédsági gyakorlatok az etnikai határok háttérbe szorulását eredményezik. Az etnicitás ebben az értelemben nem eltűnik, hanem helyzetfüggően változó jelentőséggel bír. Az előadás kitér a lokális identitás szerepére, mely azonosulási keretként működik, bizonyos szituációkban képes csökkenteni az etnikai kategorizáció jelentőségét, más helyzetekben azonban alárendelődik az etnikai vagy más társadalmi törésvonalaknak. A történeti emlékezet – különösen a korábbi betelepülési folyamatokhoz kapcsolódó narratívák – olyan értelmezési repertoárt alkot, amely befolyásolja az idegenség és az együttélés jelenkori értelmezését. Az előadás amellett érvel, hogy a multietnikus együttélés Beregdédán nem stabil állapot, hanem szituatív határképzési gyakorlatok dinamikus rendszere, amelyben az etnikai kategóriák jelentése a helyi interakciók, intézményi keretek és tágabb politikai-történeti folyamatok metszéspontjában alakul.

Coexistence and Dynamic Boundary-Making Processes in a Multiethnic Community in Transcarpathia

The presentation examines the everyday functioning and situational reproduction of ethnic boundaries in the multiethnic society of Beregdéda in Transcarpathia. Its theoretical framework draws on constructivist approaches to ethnicity and situational boundary-making (Barth, 1969; Eriksen, 2008; Fenton, 2003), which argue that ethnic categories are continuously reproduced and reconfigured in interactions, institutional practices, and historically embedded interpretive frameworks, with shifting meanings over time. Focusing on a central question in ethnicity studies, the presentation explores how individuals and communities reinterpret their identities in rapidly changing social environments, particularly in relation to when ethnic differentiation becomes salient among the Hungarian, Ukrainian, and Roma populations of Beregdéda, and when identification grounded in shared locality comes to the forefront. The presentation is based on ethnographic fieldwork conducted between 2015 and 2016, as well as historical-anthropological sources and local memory

narratives. It investigates the operation and situational articulation of ethnic distinctions across various social domains, including religious life, language use, labour relations, neighbourly relations, and mixed marriages. The findings indicate that the significance of ethnic categories is not constant but it structures social relations in a situationally variable manner. In certain contexts – such as institutionalised religious separation or labour market hierarchies – ethnic categories play a stronger structuring role in social relations. At the same time, everyday cooperation, economic interdependence, and neighbourly practices tend to push ethnic boundaries into the background. In this sense, ethnicity does not disappear but varies in relevance depending on the situation. The presentation examines the role of local identity, which functions as a framework for identification; in certain situations, it can diminish the significance of ethnic categorization, but in other situations, it becomes subordinate to ethnic or other social fault lines. Historical memory – particularly narratives related to earlier settlement processes – constitutes an interpretive repertoire that shapes contemporary understandings of alterity and coexistence. The presentation argues that multiethnic coexistence in Beregdéda is not a stable condition, but rather a dynamic system of situational boundary-making practices, in which the meanings of ethnic categories are continuously taking shape at the intersection of local interactions, institutional frameworks, and broader political and historical processes.

Kondorosy Csenge

ELTE BTK

Periféria a centrumban? A morális határhúzás diskurzusai és küzdelem az odatartozásért egy kisfalusi közösségben

A szociológiai és kulturális antropológiai kutatások régóta rámutatnak, hogy a lokális közösségek szimbolikus határainak meghúzása gyakran a marginális szereplők kirekesztésén keresztül valósul meg. Jelen előadás egy közép-dunántúli kisfaluban végzett résztvevő megfigyelésre és interjúkra épül, melyeket a doktori kutatásom részeként készítettem. Előadásomban a helyi társadalom viszonyát vizsgálom egy tősgyökeres, az évek során hajléktalanná vált férfihoz, a róla alkotott narratívákon keresztül. A terepmunka során jellemzően központi helyen tartózkodó férfivel szemben erős morális keretezésű határhúzási folyamat rajzolódik ki, amely esetenként egyrészt a kutatói figyelem fegyelmezésére – így a beszélgetésről való lebeszélésre – irányult, másrészt azonban a közösség határainak meghúzását és a kirekesztést szolgálta. A kutatás újdonságát többek között a vizsgált jelenség atipikussága adja: a férfi se az idegenség, se a láthatatlanság elvárásainak nem felel meg, amely a közösség határhúzási folyamatait hangsúlyosabbá, egyszersmind bonyolultabbá is teszi. Emiatt válnak különösen érdekessé a közösség narratívái: hogy értelmezik a férfi deklasszálódásának történetét? Milyen szimbolikus és morális határhúzási stratégiák figyelhetők meg az elbeszélésekben? Módszertanilag a kutatás az aktív interjúkészítés szemléletére támaszkodva az interjúszövegeket a kérdező és kérdezett közötti interakcióban létrejövő konstruktumként kezeli, láthatóvá téve az interjúalanyok azon törekvését, hogy a kutatóban önmagukról és a faluról meghatározott benyomást keltsenek. A vizsgálat empirikus magját a narratívák ütköztetése adja, amely különböző strukturális pozíciókból megszólaló lakosok elbeszéléseit veti össze. Bár a kutatásnak nem célja a férfi „objektív" életútjának rekonstrukciója, a triangulációnak köszönhetően a narratívákban több közösen elbeszélt pont sejlik fel. Ezek alapján – étikus nézőpontból – a 20. század történeti változásaiból fakadó folytonos adaptációs kényszer és nehézség rajzolódik ki. Ezzel szemben émikus nézőpontból a válság egyéni

inkompetenciaként való értelmezése, az érintett „érdemtelenként" való kezelése tűnik ki. Ez a morális elutasítás nemcsak a közösség látszólagos egységét védi a lecsúszás fenyegetésétől, hanem a segítők tehetetlenségéből fakadó kudarcélményét is feloldja a hibáztatás mechanizmusán keresztül. A férfi ennek ellenére nem tekinthető passzív áldozatnak: az interjú során aktív cselekvőként jelenítette meg magát, aki beágyazottságát és kiterjedt ismeretségi hálózatait performálta a kutató felé – miközben a szégyen és elhallgatás belső mechanizmusai is megfigyelhetők voltak. Az előadás e kettősség elemzésével arra vállalkozik, hogy megértse a morális kirekesztés közösségben betöltött szerepét, miközben láthatóvá teszi a férfi ágenciáját és az odatartozásért vívott küzdelmeit.

Periphery in the Center? Discourses of Moral Boundary-Drawing and the Struggle for Belonging in a Small Village Community

Sociological and cultural anthropological studies have long highlighted that drawing the symbolic boundaries of local communities is frequently achieved through the exclusion of marginal actors. The research is based on participant observation and interviews conducted in a small village in the Central Transdanubia region, carried out as part of my doctoral research. In this presentation, I examine the local society's relationship with a local man for generations who became homeless over the years, explored through the narratives constructed about him. During the fieldwork, a strong, morally framed boundary-making process emerged against him, as he typically occupied a central public space. This process was occasionally aimed at disciplining the researcher's attention – such as discouraging conversations with him – while ultimately serving to draw the community's boundaries and perform his exclusion. The novelty of the research lies, in part, in the atypical nature of the phenomenon examined: the man fulfills expectations of neither strangerhood nor invisibility, which makes the community's boundary-making processes more pronounced and, simultaneously, more complex. This renders the community's narratives particularly intriguing: how do they interpret the downward social mobility of a man they know intimately? What symbolic and moral boundary-making strategies can be observed in these accounts? Methodologically, drawing on the concept of active interviewing, the research treats interview texts as constructs generated in the interaction between interviewer and interviewee, rendering visible the subjects' efforts to curate a specific impression of themselves and the village for the researcher. The empirical core of the study relies on the juxtaposition of narratives, comparing the accounts of residents speaking from diverse structural positions. Although the research does not seek to reconstruct the man's "objective" life course, triangulation reveals several shared narrative points. Based on these – from an etic perspective – a continuous pressure to adapt and difficulties stemming from the historical transformations of the 20th century become apparent. Conversely, from an emic perspective, the interpretation of the crisis as individual incompetence and the treatment of the subject as "undeserving" stand out. This moral rejection not only protects the apparent cohesion of the community from the threat of downward mobility but also resolves the sense of failure arising from the structural helplessness of helping professionals through the mechanism of client-blaming. Despite all this, the man cannot be considered a passive victim: during the interviews, he presented himself as an active agent, performing his local embeddedness and extensive social networks to the researcher – even as the internal mechanisms of shame and silencing remained observable. By analyzing this twofold situation, the presentation aims to elucidate the role of moral exclusion in the community, while simultaneously making visible the man's agency and his everyday struggle for belonging.

Altschach László

Letenyei László
Corvinus Egyetem

Diaszpora-magyarok identitáskonstrukciójának néhány eleme az argentin Chacóban

Boglár Lajos (és később tanítványai, követői) munkássága révén a latin-amerikai magyarság elsők között került az antropológiai érdeklődés homlokterébe, ezen belül az argentin, és közelebbről a Chaco-beli magyarság is megjelenik, többek közt Kovács Nóra és Zsonda Márk írásaiban. Magam 2025-ben családommal együtt kilenc hónapot töltöttem az észak-argentinai Chaco-vidék magyarjai között. Kőrösi Csoma Sándor ösztöndíjasként feladatom a helyi magyar közösség szervezése volt. A helyi közösség életébenközösségszervezőként vettem részt, előadásomban a megfigyeléseim önreflexív feldolgozása és közreadása kapcsán tervezem megosztani meglátásaimat és kételyeimet. Az előadás párba állítja a magyar emigráns intézmények és a helyi őshonos közösség, a mokoj indiánok eltérő identitás-őrző stratégiáit. Mindkét közösség hagyományában kiemelt szerepe van a száz évvel ezelőtti eseményeknek, az őshonos népesség kényszerű letelepítésének és annak a földosztásnak, amelynek kelet-európai menekültek lettek a kedvezményezettjei. Érdekes módon, bár ugyanabból a történelmi eseményből két különböző kollektív emlékezet és identitás született, az egykori telepesek és az őshonosok egymáshoz hasonló kihívásokkal küzdenek: igyekeznek lassítani az asszimiláció, a nyelvváltás és az elvándorlás folyamatát, megújítani és anyagi alapot biztosítani a etnikai intézményeknek. A Chaco-beli magyarok körében már végbement a nyelvváltás: csak a 80+ korosztály tud még magyarul. Hogy hogyan élik meg magyar identitásukat a magyarul nem beszélő leszármazottak? Ki lesz magyar azok közül, akik felmenői közül olykor csak egy ük-szülő érkezett az óhazából? A kérdés megközelítéséhez nemzeti identitás társadalmi konstrukcióként való értelmezéséhez nyúlok vissza, Anderson, Hobsbawm, valamint a hazai szakirodalomban Hoffer, Bíró, Csepeli és mások nyomán, amelyet néhány szervezet-antropológiából átvett megfontolással egészítek ki. Az előadás három elemre fókuszál: az etnikai intézmények fenntartása és működtetése, az online térnek szánt ön-reprezentáció, és végül az anyaország szerepe az emigráns identitás alakulásában, illetve alakításában.

Some Elements of Identity Construction among the Hungarian Community of Chaco, Argentina

Through the work of Lajos Boglár and later that of his students and followers, Hungarian communities in Latin America became one of the earliest subjects of anthropological interest in Hungary. Within this field, the Hungarian communities of Argentina—and more specifically those of Chaco Province—have been discussed in the writings of, among others, Nóra Kovács and Márk Zsonda. In 2025, I spent nine months with my family among the Hungarians of northern Argentina's Chaco region. As a scholarship holder of the Kőrösi Csoma Sándor Program, my task was to organize and support the local Hungarian community. Participating in community life as a community organizer, I intend to present an autoethnographic reflection on my observations, experiences, insights, and doubts. The presentation juxtaposes the identity-preservation strategies of Hungarian diaspora institutions and those of the local Indigenous community, the Mocoví people. In the historical narratives of both communities, events that took place roughly a century ago occupy

a central place: the forced settlement of the Indigenous population and the land distribution through which Eastern European immigrants became beneficiaries of territory previously inhabited by Indigenous groups. Interestingly, although these same historical processes gave rise to two different forms of collective memory and identity, both the descendants of settlers and the Indigenous population face remarkably similar challenges today: slowing the processes of assimilation, language shift, and out-migration, while maintaining, renewing, and financially sustaining their ethnic institutions. Among the Hungarians of Chaco, language shift has largely run its course: only members of the 80+ generation still speak Hungarian. How, then, do descendants who no longer speak the language experience and express their Hungarian identity? Who remains Hungarian in a community where, in some cases, only a single great-great-grandparent arrived from the old homeland? To approach these questions, I draw on the constructivist understanding of national identity associated with Benedict Anderson, Eric Hobsbawm, and, in Hungarian scholarship, Tamás Hoffer, Gábor Bíró, György Csepeli, and others. I complement this perspective with selected insights from the anthropology of organizations. The presentation focuses on three dimensions: the maintenance and operation of ethnic institutions, forms of self-representation directed toward online audiences, and the role of the homeland in the formation and shaping of diaspora identity.

Papp Richard

ELTE TáTK, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Kulturális Antropológia Tanszék

Dichotomizáció a Soá negyedik generációs emlékezetében Magyarországon

Az előadás a Visegrad Fund által támogatott, általam vezetett Research on transgenerational Holocaust memory in Central Europe 2022-2024, valamint a Zsidók Győri Gyökerei Közhasznú Alapítvány társadalmi kirekesztés és előítéletek témaköreire épülő projektek keretében megvalósuló eddigi kutatásaim eredményeit értelmezi. Kutatásaim többek között nem zsidó fiatalok körében vizsgálták a helyi holokauszt emlékezet és az antiszemitizmus kérdéseit Magyarországon. Kutatócsoportjainkkal kutatásainkat Budapesten, három megyeközpontban, öt városban és öt faluban végeztük. Ezeken a településeken több mint 150, tizenhat-harminc éves fiatallal készítettünk fókuszcsoportos és egyéni interjúkat eddig. Az interjúk során interjúpartnereinkkel a holokauszt helyi emlékezetéről való tudásuk és gondolataik mellett beszélgettünk arról is, hogy mit gondolnak arról, kik a zsidók, mikor és milyen kontextusban hallották a „zsidó" szót először és mostanában, mik lehettek az üldöztetések és mik a mai napig társadalmunkban jelen lévő antiszemitizmus okai. A kutatás során, a terepmunkák során hallott ismétlődő narratívákat követve ugyanígy értelmezésre kerültek a „zsidózás", a zsidósággal való „viccelődés" példái is. Az interjúk kérdései mindezekkel párhuzamosan kiterjedtek a holokauszt-emlékezet (és felejtés) családi, iskolai és a social media kontextusaira is. A nem zsidó fiatal beszélgetőtársaink által velünk megosztott gondolatok és tapasztalatok rendkívül elgondolkodtatóak, magukban foglalják a nemzedékeken átívelő és családokban tovább öröklődő antiszemita nézeteket, a zsidóság „másként-idegenként" való megjelölését, az interneten terjedő gyűlölködés hatásait, a 2023. október 7-i terrorcselekmények által kiváltott Izrael- és zsidóellenességet, ugyanakkor a zsidósággal kapcsolatos zavarodottság, érdeklődés, valamint a holokauszt-emlékezet megreformálásának igényét is. Előadásom fókuszpontjában a holokauszt-emlékezethez kapcsolódó dichotomizáció problémaköre áll az eddig elemzett nem-zsidó Z generációs narratívák tükrében, ugyanakkor kitér a holokaustho kapcsolódó lokális emlékezet és felejtés, a zsidóságról és a holokausztról való kulturális

tudás hiányának, valamint a reflektálatlan antiszemitizmus narratívákban és a helyi folklórban való tovább élésének értelmezésére is. Előadásom tehát a holokauszt emlékezetének kutatásával összefüggésben kíván hozzájárulni a konferencia episztemológiai és módszertani dilemmáinak megvitatásához.

Dichotomization in the Fourth-Generation Memory of the Shoah in Hungary

This paper interprets the findings of my research to date, conducted within the framework of the project "Research on Transgenerational Holocaust Memory in Central Europe 2022–2024"—which I lead and is supported by the Visegrad Fund—as well as projects carried out by the Jewish Roots in Győr Foundation focusing on social exclusion and prejudice. Among others, my research has examined issues of local Holocaust memory and antisemitism among non-Jewish youth in Hungary. Together with our research teams, we have conducted our research in Budapest, three county seats, five cities, and five villages. In these communities, we have so far conducted focus group and individual interviews with more than 150 young people aged sixteen to thirty. During the interviews, in addition to discussing our interviewees' knowledge and thoughts regarding the local memory of the Holocaust, we also talked about their views on who Jews are, when and in what context they first heard the word "Jew" and have heard it recently, what the causes of the persecutions might have been, and what the causes of the anti-Semitism still present in our society today are. During the research, following the recurring narratives heard during fieldwork, examples of "anti-Semitic slurs" and "joking" about Jewishness were interpreted in the same way. In parallel with all this, the interview questions also covered the family, school, and social media contexts of Holocaust remembrance (and forgetting). The thoughts and experiences shared with us by our non-Jewish young conversation partners are deeply thought-provoking; they encompass anti-Semitic views that span generations and are passed down within families, the portrayal of Jewishness as "other" and "foreign," the effects of hate speech spreading online, the anti-Israel and anti-Jewish sentiment triggered by the terrorist attacks of October 7, 2023, as well as the confusion and curiosity surrounding Jewishness and the need to reform Holocaust remembrance. My paper focuses on the issue of dichotomization in Holocaust remembrance as reflected in the non-Jewish Generation Z narratives analyzed thus far, while also addressing local remembrance and forgetting related to the Holocaust, the lack of cultural knowledge about Jewishness and the Holocaust, as well as the persistence of unreflective anti-Semitism in narratives and local folklore. Thus, the paper aims to contribute to the discussion of the conference's epistemological and methodological dilemmas in the context of research on Holocaust memory.

Szalay Áron

Central European University, Vienna, Austria / Közép-Európai Egyetem, Bécs, Ausztria

Egy táj, sok nézőpont: versengő látásmódok és jövőképek az őrségi környezetről

Ez a kutatás a tájhoz kapcsolódó különböző látásmódokat vizsgálja az Őrségi Nemzeti Parkban egy 2021-ben tervezett szénhidrogénkútfúráson és azáltal kiváltott ellenkampányon keresztül. A MOL által tervezett szénhidrogénkút fúrása ellen környékbeli lakosok és országos környezetvédő szervezetek fogtak össze és folytattak intenzív online kampányt hét hónapon keresztül, amely a MOL visszakozásával végződött. A szénhidrogénkutat tehát nem fúrták meg a tervezett helyszínen, azonban az ottélők megélése nem egy

sikeres környezetvédelmi kampány volt, hanem az otthonukért és azért az életmódért zajló küzdelem, amit betelepülőként felépítettek maguknak. Az ő szemszögükből az ügy nem záródott le, hiszen törvényi biztosítékok híján továbbra sem tartják kizártnak, hogy hasonló bányászati tevékenység kezdődhessen ott, annak ellenére, hogy a terület egy nemzeti park része. Az ügy megmutatta, hogy különböző szereplők más módokon látják ugyanazt a tájat és ezek a látásmódbeli különbségek hatással vannak arra, hogy miképpen keretezik az ügyet és milyen szereplőkkel lépnek szövetségre és milyen szereplőktől határolják el magukat. A látásmódok elemzése két analitikai típus segítségével zajlott, melyekhez szereplők és diskurzusok lettek társítva. A kutatás egy négyhónapos etnográfiai terepmunkán, valamint archív médiakutatáson alapul. A cél nem az ügy részleteinek „objektív" feltárása, hanem a megjelenő látásmódok elemzése és összehasonlítása volt az ottélők saját hangjának megtartása mellett. A kutatás, tehát, egy terepmunka központú elemzése a tájról alkotott látásmódoknak, azok határainak és ezen látásmódok összeütközésének a tervezett őrségi szénhidrogénkút ügyén keresztül.

One landscape, multiple perspectives: Contesting visions and futures for the landscape in Őrség

This research examines different perspectives of the landscape in Őrség National Park through a hydrocarbon well drilling project planned for 2021 and the resulting campaign against it. Local residents and national environmental organisations joined forces to oppose the hydrocarbon well planned by MOL, launching an intensive online campaign that lasted seven months and ultimately led to MOL's withdrawal. The hydrocarbon well was therefore not drilled at the planned site; however, for the residents, this was not a successful environmental campaign, but a struggle for their homes and the way of life they had built for themselves as newcomers. From their perspective, the matter is not closed, as, in the absence of legal safeguards, they still cannot rule out the possibility that similar mining activities could begin there, despite the fact that the area is part of a national park. The case demonstrated that different actors perceive the same landscape in different ways, and these differences in perspective influence how they frame the issue, which actors they ally with, and from which actors they distance themselves. The research is based on four months of ethnographic fieldwork and archival media research. The aim was not to provide an "objective" account of the details of the case, but rather to analyse and compare the perspectives that emerged, while preserving the voices of the field. The research, therefore, is a fieldwork-centred analysis of visions of the landscape, their boundaries, and the clash of these perspectives as became visible through the case of the planned hydrocarbon well in Őrség.

Tóth Réka

„Egymás tükrei vagyunk" – Szimbolikus határok, relációs identitásképzés és vizuális módszertani kísérlet az óvodai mindennapokban

Előadásomban azt vizsgálom, hogyan jönnek létre, stabilizálódnak és kérdőjeleződnek meg szimbolikus határok az óvodai mindennapokban. A kutatás a gyerekkor kulturális antropológiai és szociálpszichológiai megközelítéseiből indul ki: a gyermeket nem pusztán a felnőtt világ normáinak passzív befogadójaként,

hanem saját társas világát aktívan alakító, jelentésalkotó szereplőként értelmezi. Elméleti hátterét az interpretatív antropológia, a gyerekkor társadalmi konstrukciójára vonatkozó megközelítések, Bourdieu habitus- és tőkefogalma, valamint a relációs személyfelfogás adja. E keretben az identitás nem kizárólag egyéni tulajdonságként, hanem kapcsolatokban, intézményi pozíciókban és ismétlődő interakciókban formálódó társas folyamatként érthető meg. A kutatás központi kérdése, hogy az óvodai térben milyen mindennapi gyakorlatok, narratívák és interakciók mentén rajzolódnak ki a „mi" és az „ők", a központi és perifériikus, a megfelelő és eltérő pozíciói.

A kutatás módszertana kvalitatív, kulturális antropológiai terepmunkára épül. Egy állami fenntartású óvodában 2024 áprilisától 2026 áprilisáig végzek résztvevő megfigyelést, amelyet terepnaplók, sűrű leírások, valamint szülőkkel és intézményi szereplőkkel készített félig strukturált interjúk egészítenek ki. Kutatóként magam is határhelyzetben mozgok: egyszerre vagyok jelen az óvodai mindennapok „benti" világában, miközben kívülről, elemző pozícióból is értelmezem az ott zajló interakciókat. Ez a kint és bent közötti mozgás nem csupán módszertani adottság, hanem a kutatás egyik reflexív kérdésévé is válik.

A kutatás következő szakaszában ezt a határhelyzetet vizuális antropológiai módszerrel is továbbgondolom. Az „egymás tükrei vagyunk" metaforát a gyakorlatba ültetve a gyermekek saját értékkövetéseit és jelentésvilágát fotóalapú módszerrel kívánom vizsgálni. A tervezett módszertani kísérletben a gyerekek Polaroid fényképezőgépet kapnak, amellyel lefotózhatják számukra fontos vagy kedves tárgyaikat, majd ezekről saját narratíváik mentén mesélhetnek. A fotó így nem illusztrációként, hanem a gyermeki nézőpont, választás és önértelmezés előhívásának eszközeként jelenik meg.

Az előzetes eredmények azt mutatják, hogy az óvoda sűrített társadalmi térként működik, ahol a gender, a szocioökonómiai státusz, az etnikai-vallási hovatartozás és a reprezentáció kérdései már kora gyermekkori interakciókban is megjelennek. A színek, játékok, párválasztási fantáziák, vágyott foglalkozások, mesehősök és térhasználati minták szimbolikus határjelölőként működnek. A határok ugyanakkor nem statikusak: helyzetfüggőek, újratárgyalhatók, érzelmileg telítettek, és gyakran a kortársi elismerés vagy kizárás gyakorlataiban válnak láthatóvá. Az előadás amellett érvel, hogy a gyermeki interakciók és vizuális önreprezentációk kulturális antropológiai vizsgálata hozzájárulhat annak megértéséhez, miként válnak a társadalmi különbségtételek és identitásképzési folyamatok tapasztalhatóvá már az óvodai mindennapokban.

"We Are Each Other's Mirrors" – Symbolic Boundaries, Relational Identity Formation, and Visual Methodological Experimentation in Everyday Preschool Life

In my presentation, I examine how symbolic boundaries are created, stabilized, and questioned in everyday preschool life. The research draws on cultural anthropological and social psychological approaches to childhood, understanding children not merely as passive recipients of adult norms, but as meaning-making actors who actively shape their own social worlds. The theoretical framework is informed by interpretive anthropology, approaches to the social construction of childhood, Bourdieu's concepts of habitus and capital, and relational understandings of personhood. Within this framework, identity is not understood solely as an individual attribute, but as a social process formed through relationships, institutional positions, and repeated interactions. The central research question asks through which everyday practices, narratives, and interactions the positions of "us" and "them," central and peripheral, appropriate and deviant, are drawn in the preschool space.

The methodology is based on qualitative cultural anthropological fieldwork. I have been conducting participant observation in a state-maintained preschool since April 2024 , complemented by fieldnotes, thick descriptions, and semi-structured interviews with parents and institutional actors. As a researcher, I also move within a liminal position: I am simultaneously present inside the everyday world of the preschool, while also interpreting the interactions taking place there from an external, analytical perspective. This movement between inside and outside is not only a methodological condition, but also becomes one of the reflexive questions of the research.

In the next phase of the research, I further explore this boundary position through a visual anthropological method. Translating the metaphor "we are each other's mirrors" into practice, I intend to examine children's own value orientations and worlds of meaning through a photo-based method. In the planned methodological experiment, children will receive a Polaroid camera with which they can photograph objects that are important or dear to them, and then speak about these images through their own narratives. In this way, the photograph appears not as an illustration, but as a tool for eliciting children's perspectives, choices, and self-understandings.

Preliminary findings suggest that the preschool functions as a condensed social space in which questions of gender, socioeconomic status, ethno-religious belonging, and representation already emerge in early childhood interactions. Colors, toys, fantasies of partner choice, desired occupations, storybook or media characters, and patterns of spatial use operate as symbolic boundary markers. At the same time, these boundaries are not static: they are situational, renegotiable, emotionally charged, and often become visible through practices of peer recognition or exclusion. The presentation argues that the cultural anthropological study of children's interactions and visual self-representations can contribute to understanding how processes of social differentiation and identity formation become tangible already in everyday preschool life.

Kapuőrök és kontaktzónák – a fogyatékosság határképző mechanizmusai

Szekcióvezető: Svastics Carmen, Bányai Borbála, Bajmóczy Zoltán

Dancz Ákos Gyula
Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar & OKK Országos Közlekedési Központ Zrt.

A digitális mobilitáshoz való méltányos hozzáférés: A látássérült utazók tapasztalatainak értelmezése a képességszemlélet segítségével

Jelen tanulmány a mobilitás digitalizációjának és a méltányos hozzáférés kérdésének összefüggéseit vizsgálja a látássérült emberek mindennapi tapasztalatain keresztül. A kutatás a képességszemlélet elméleti keretére támaszkodva arra a kérdésre keresi a választ, hogy a digitális mobilitási szolgáltatások milyen módon befolyásolják a mobilitási lehetőségekhez való igazságos hozzáférést, és ezáltal a társadalmi részvétel feltételeit. A tanulmány abból indul ki, hogy a digitális technológiák nem önmagukban határozzák meg a mobilitási lehetőségeket, hanem azok tényleges használhatóságát különböző egyéni, társadalmi és környezeti tényezők alakítják. A képességszemlélet ezért különösen alkalmas annak vizsgálatára, hogy a digitális mobilitási szolgáltatások milyen mértékben járulnak hozzá a látássérült emberek valós mobilitási szabadságának bővítéséhez vagy korlátozásához. Empirikus vizsgálatunk alapját Magyarországon, a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kara és a helyi vakok és gyengénlátók érdekvédelmi szervezete (VAGYCSOVE) együttműködésében készített, különböző élethelyzetű és látássérültségi fokú résztvevőkkel folytatott kvalitatív interjúk adják. A kutatás során 16 félig strukturált interjú készült, amelyek elemzése deduktív és induktív kódolás kombinációjával megvalósított kvalitatív tartalomelemzés segítségével történt. Az elemzés célja annak feltárása volt, hogy a digitális mobilitási szolgáltatások milyen módon segítik vagy akadályozzák a látássérült emberek közlekedését, valamint milyen igazságossági kérdéseket vet fel a közlekedési rendszerek egyre intenzívebb digitalizációja. Az eredmények rámutatnak arra, hogy a valós idejű információkra épülő digitális megoldások jelentős mértékben bővíthetik a látássérült emberek mobilitási lehetőségeit és önállóságát. Ugyanakkor a nem kellően hozzáférhető digitális interfészek és a rendszerek működési bizonytalanságai új típusú digitális kirekesztési mechanizmusokat hoznak létre, amelyek sok esetben a korábbi fizikai akadályokat reprodukálják vagy újraformálják. Különösen problematikusnak bizonyulnak a kizárólag vizuális logikára épülő alkalmazások, a képernyőolvasókkal való inkompatibilitás, valamint az akusztikus utastájékoztatás hiányosságai. A tanulmány amellett érvel, hogy a mobilitási szolgáltatások méltányossága nem értelmezhető pusztán technikai kérdésként, hanem szorosan összefügg a felhasználók bevonásának mértékével, a döntéshozatali folyamatokkal és a társadalmi igazságosság különböző dimenzióival. Ennek megfelelően a digitális mobilitási rendszerek tervezése és értékelése is csak

akkor lehet megalapozott, ha a marginalizált csoportok – jelen esetben a vakok és gyengénlátók – tapasztalataira már a fejlesztési folyamat korai szakaszától épít. Az eredmények alapján a szerzők szakpolitikai ajánlásokat fogalmaznak meg a befogadóbb közlekedési rendszerek kialakításának elősegítése érdekében.

Equitable access to digital mobility: Understanding the experiences of visually impaired travellers through the capability approach

This study examines the relationship between the digitalisation of mobility and the issue of equitable access through the everyday experiences of people with visual impairments. Drawing on the theoretical framework of the ability approach, the research seeks to answer the question of how digital mobility services influence equitable access to mobility opportunities and, thereby, the conditions for social participation. The study is based on the premise that digital technologies do not determine mobility opportunities in and of themselves, but that their actual usability is shaped by various individual, social and environmental factors. The capability approach is therefore particularly well-suited to examining the extent to which digital mobility services contribute to expanding or restricting the actual freedom of movement of people with visual impairments. Our empirical study is based on qualitative interviews conducted in Hungary in collaboration between the Faculty of Economics at the University of Szeged and the local advocacy organisation for the blind and visually impaired (VAGYCSOVE), involving participants from diverse life situations and with varying degrees of visual impairment. During the research, 16 semi-structured interviews were conducted, which were analysed using qualitative content analysis involving a combination of deductive and inductive coding. The aim of the analysis was to explore how digital mobility services assist or hinder the mobility of visually impaired people, as well as what equity issues are raised by the increasingly intensive digitalisation of transport systems. The results highlight that digital solutions based on real-time information can significantly expand the mobility options and independence of visually impaired people. At the same time, insufficiently accessible digital interfaces and operational uncertainties in the systems create new types of digital exclusion mechanisms, which in many cases reproduce or reshape previous physical barriers. Applications based solely on visual logic, incompatibility with screen readers, and shortcomings in acoustic passenger information prove particularly problematic. The study argues that the equity of mobility services cannot be understood as a purely technical issue, but is closely linked to the extent of user involvement, decision-making processes, and various dimensions of social justice. Accordingly, the design and evaluation of digital mobility systems can only be well-founded if they build on the experiences of marginalised groups – in this case, blind and visually impaired people – from the early stages of the development process. Based on the findings, the authors formulate policy recommendations to promote the development of more inclusive transport systems.

Gyursánszky Ágnes
ELTE Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola

Zsille Katalin Lenke
ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

A részvétel kapui: jog, morális értékelés és megváltozott munkaképesség a késő modern Magyarországon

Előadásunk azt vizsgálja, miként működnek a jogi és adminisztratív gyakorlatok kapuőr-mechanizmusként a megváltozott munkaképességű személyek munkaerőpiaci és társadalmi részvételének alakításában a késő modern magyar társadalomban. Interdiszciplináris, jogi és szociológiai megközelítésben a jogot olyan fragmentált intézményi gyakorlatok összességeként értelmezzük, amely aktívan alakítja a részvétel feltételeit, határait és elismerési formáit. Kiindulópontunk, hogy a megváltozott munkaképesség nem kizárólag biológiai vagy funkcionális állapot, hanem társadalmilag és intézményileg közvetített pozíció, amelyet a munkaképességhez, produktivitáshoz, önállósághoz és érdemességhez kapcsolódó normák folyamatosan alakítanak. A vizsgálat egy életútinterjún alapuló kvalitatív, interpretív esettanulmányra épül, amely az empirikus anyag többszintű és reflexív újraértelmezésén keresztül mutatja be a jogi szabályozás, az adminisztratív rutinok és a munkaerőpiaci elvárások egymásba ágyazott, kölcsönösen konstitutív működését. Az interjúalany, egy korábbi egészségügyi dolgozó, munkahelyi balesetet követően került a megváltozott munkaképesség jogi és intézményi kategóriájába. Élettörténete lehetővé teszi annak elemzését, hogyan kapcsolódik össze a munka elvesztése, a jogi minősítés, a szociális ellátásokhoz való hozzáférés, valamint a társadalmi elismerés megrendülése. Elemzésünk értelmezési keretét Didier Fassin morális és intézményi értékelésre irányuló megközelítése adja. Fassin szerint az intézményi döntéshozatal olyan morális tér, amelyben az érintettek hitelessége, rászorultsága, együttműködése és érdemessége folyamatos értékelés tárgyává válik (Fassin, 2013; Fassin & Kobelinsky, 2012). Ezt a keretet a kritikai fogyatékosságtudomány és a késő modern felelősségelméletek felől egészítjük ki, különös tekintettel arra, hogyan válik a fogyatékosság, illetve a megváltozott munkaképesség a „normális" és az „eltérő", az „aktív" és a „rászoruló" közötti határ kijelölésének eszközévé. Elemzésünk három, az életútinterjúban visszatérően kirajzolódó logikát azonosít. Először, a segítő identitás az intézményi elismeréshez szükséges kompetencia és legitimáció morális nyelveként jelenik meg. Másodszor, a munkához való viszony a társadalmi részvétel és az állampolgári értékesség központi kritériumává válik. Harmadszor, az önállóság ethosza egyszerre működik cselekvési erőforrásként és az önfelelőssé tétel intézményileg közvetített mechanizmusaként. Előadásunk amellett érvel, hogy a jogi kategorizációk és adminisztratív eljárások nem csupán szabályozzák a munkához és ellátásokhoz való hozzáférést, hanem morális értékelési folyamatokon keresztül feltételekhez is kötik azt. A megváltozott munkaképesség így a társadalmi részvétel határaként jelenik meg, amely jogi, intézményi és morális értékelések összjátékában konstituálódik. A bemutatott elemzés hozzájárul annak megértéséhez, hogy a késő modern munkaerőpiaci és jóléti rendszerek miként individualizálják a strukturális sérülékenységet, és hogyan termelik újra az intézményi kizárás formáit.

The Gates of Participation: Law, Moral Evaluation, and Changed Work Capacity in Late Modern Hungary

This paper examines how legal and administrative practices function as gatekeeping mechanisms in shaping the labour-market and social participation of people with changed work capacity in late modern Hungarian society. Adopting an interdisciplinary legal and sociological perspective, we conceptualize law not merely as a coherent system of norms, but as a set of fragmented institutional practices that actively shape the conditions, boundaries, and forms of recognition of social participation. Our starting point is that changed work capacity cannot be understood solely as a biological or functional condition. Rather, it is a socially and institutionally mediated position shaped by norms of employability, productivity, independence, activity, and deservingness. The analysis is based on a qualitative, interpretive case study drawing on a life-history interview. Through a multi-layered and reflexive reinterpretation of the empirical material, we explore the embedded and mutually constitutive operation of legal regulation, administrative routines, and labour-market expectations. The interviewee, a former healthcare worker, entered the legal and institutional category of changed work capacity after a workplace accident. Her life story enables us to examine how the loss of work, legal classification, access to social benefits, and the destabilization of social recognition become interconnected in lived experience. Our interpretive framework is informed by Didier Fassin's approach to moral and institutional evaluation. Fassin argues that institutional decision-making is not merely a sequence of legal or technical operations, but a moral arena in which credibility, neediness, cooperation, and deservingness are continuously assessed (Fassin, 2013; Fassin & Kobelinsky, 2012). We complement this framework with insights from critical disability studies and theories of late modern responsibility, with particular attention to how disability and changed work capacity become means of drawing boundaries between the "normal" and the "different", the "active" and the "dependent", the "deserving" and the "undeserving". The analysis highlights three recurring logics emerging from the life-history interview. First, the helping identity operates as a moral language through which competence, legitimacy, and deservingness are articulated. Second, the relation to work emerges as a central criterion of social participation and civic value. Third, the ethos of independence functions both as a resource of agency and as a mechanism of institutionally mediated self-responsibilization. We argue that legal categorizations and administrative procedures do not merely regulate access to work and social benefits, but also condition this access through processes of moral evaluation. Changed work capacity thus appears as a boundary of social participation, constituted through the interplay of legal, institutional, and moral assessments. The paper contributes to a better understanding of how late modern labour-market and welfare regimes individualize structural vulnerability and reproduce forms of institutional exclusion.

Hajagos Kincső Rita
ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar

Lendvai Lilla
ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Reflexiók egy formálódó feminista fogyatékosságügyi aktivista mozgalom kezdeteiről

Az előadás a feminista fogyatékosságügyi aktivizmus kialakulásának lehetőségeit vizsgálja a magyarországi kontextusban, különös tekintettel a részvételhez kapcsolódó tapasztalatokra és jelentéskonstrukciókra. Elméleti keretét a kritikai és feminista fogyatékosságtudomány, az interszekcionalitás elmélete, valamint a kollektív cselekvés szociálpszichológiai megközelítései adják. Az előadás empirikus kiindulópontja a 2026. április 23-án, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán megrendezett első Feminista Fogyatékosságügyi Aktivizmus World Café esemény, amely a II. Hangadó Nőügyi Konferencia keretében valósult meg. A kutatás abból a felismerésből indul ki, hogy a fogyatékossággal élő nők nem csupán strukturális egyenlőtlenségekkel szembesülnek, hanem gyakran kiszorulnak azokból a kulturális és diskurzív terekből is, ahol társadalmi jelentések és normák formálódnak, ezáltal korlátozva kultúraformáló lehetőségeiket (Garland-Thomson, 2002b; Scholz, 2010; Goodley, 2019). Ugyanakkor a társadalmi világot strukturáló szimbolikus rendszerek – amelyek a társadalmilag releváns határok kijelöléséhez és fenntartásához is hozzájárulnak – potenciálisan transzformatív szereppel is bírnak, hiszen a jelentések szintjén zajló küzdelmek lehetőséget teremtenek a domináns hierarchiák megkérdőjelezésére és átalakítására is. Az empirikus elemzés három adatforrásra épül: szakértői interjúk másodelemzésére, a World Café esemény során rögzített csoportos beszélgetésekre és megfigyelői jegyzetekre, valamint a résztvevőkkel készített félig strukturált interjúkra. Az adatok feldolgozása reflexív tematikus analízissel történik. A World Café „kontaktzónájában" eltérő társadalmi pozíciók és tapasztalatok találkoznak, ahol a résztvevők kollektív módon tárgyalták újra saját helyzetüket és lehetőségeiket. A kutatás célja annak feltárása, hogy milyen mintázatok rajzolódnak ki az aktivizmushoz való viszony, a részvételi lehetőségek és a kollektív jelentésképző folyamatok terén. A vizsgálatok célja feltárni továbbá, hogy egyéni szinten milyen motivációk, érzelmi tapasztalatok, valamint strukturális, társas és szociálpszichológiai (pl. csoportidentitás, kollektív hatékonyság) folyamatok kísérik a részvételt. Az elemzés arra is kitér, hogy a résztvevők miként értelmezik a feminista fogyatékosságügyi aktivizmust, és milyen feltételek mellett válik számukra elérhetővé az aktivista részvétel. E perspektíva lehetővé teszi az egyéni tapasztalatok és a strukturális egyenlőtlenségek összefonódásának vizsgálatát, valamint a kollektív cselekvés feltételeinek árnyalt értelmezését. Az előadás hozzájárulhat a domináns társadalmi határok újragondolásához azáltal, hogy láthatóvá teszik az érintettek tudását és tapasztalatait. Ezen túl hozzájárul a feminista fogyatékosságügyi aktivizmus hazai empirikus megalapozásához, valamint a kollektív cselekvés interszekcionális vizsgálatához. Jelentőségét növeli, hogy Magyarországon mindeddig nem készült a fogyatékossággal élő nők helyzetét átfogóan vizsgáló kutatás, és nem alakult ki kifejezetten erre fókuszáló feminista mozgalom sem.

Reflections on the Emergence of a Forming Feminist Disability Activist Movement

This presentation explores the possibilities for the emergence of feminist disability activism in the Hungarian context, with particular attention to experiences of participation and processes of meaning-making. Its theoretical framework draws on critical and feminist disability studies, intersectionality theory, and social psychological approaches to collective action. The empirical point of departure is the first Feminist Disability Activism World Café, held on 23 April 2026 at the Faculty of Education and Psychology of Eötvös Loránd University (ELTE) as part of the II. Hangadó Women's Conference. The research is grounded in the recognition that women with disabilities face not only structural inequalities but are also frequently excluded from the cultural and discursive spaces in which social meanings and norms are produced and negotiated, thereby limiting their opportunities to shape culture (Garland-Thomson, 2002b; Scholz, 2010; Goodley, 2019). At the same time, the symbolic systems that structure the social world—and contribute to the construction and maintenance of socially relevant boundaries—also possess transformative potential, as struggles over meaning can create opportunities to challenge and reshape dominant hierarchies. The empirical analysis is based on three sources of data: a secondary analysis of expert interviews; recordings and observational field notes from group discussions conducted during the World Café event; and semi-structured interviews with participants. Data are analysed using reflexive thematic analysis. Within the World Café "contact zone," individuals occupying different social positions and bringing diverse experiences came together to collectively reconsider their circumstances and possibilities for action. The aim of the study is to identify patterns related to orientations toward activism, opportunities for participation, and processes of collective meaning-making. It also seeks to explore the individual-level motivations, emotional experiences, and structural, relational, and social psychological processes (e.g., group identity and collective efficacy) associated with participation. Furthermore, the analysis examines how participants interpret feminist disability activism and under what conditions activist engagement becomes accessible and meaningful to them. This perspective enables an examination of the interconnections between individual experiences and structural inequalities, while offering a nuanced understanding of the conditions that facilitate collective action. The presentation contributes to the reconsideration of dominant social boundaries by making visible the knowledge and experiences of those directly affected. It also advances the empirical grounding of feminist disability activism in Hungary and contributes to the intersectional study of collective action. Its significance is further underscored by the fact that, to date, no comprehensive research has examined the situation of women with disabilities in Hungary, nor has a feminist movement specifically focused on their experiences and concerns emerged.

Lisztes Eszter
Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola

A neurodivergencia és az inklúzió határai magyarországi keresztény közösségekben

A normalitás és a másság határainak újratermelődése nemcsak az állami intézményrendszerekben, hanem a hitéleti terekben is markánsan jelen van. A hazai keresztény közösségek paradox módon gyakran egyszerre hirdetik a feltétel nélküli elfogadás teológiáját, miközben erős, íratlan normák mentén szabályozzák a „megfelelő" vallásos viselkedést és a közösségi részvételt. Jelen előadás a kritikai fogyatékosságtudomány és a neurodiverzitás paradigma kereteit alkalmazva vizsgálja a vallási közösségeket mint specifikus kontaktzónákat. E terekben az autista és ADHD-s felnőttek jelenléte gyakran kihívás elé állítja a beágyazódott strukturális és diszkurzív gyakorlatokat, rávilágítva a vallási intézmények rejtett határképző mechanizmusaira. A kutatás fő kérdése, hogy hol húzódnak az inklúzió valós határai a magyarországi keresztény gyülekezetekben. Kik és mik funkcionálnak kapuőrként a közösségi és hitéleti részvétel során? Hogyan működnek ezek a határképző mechanizmusok, legyen szó a liturgiáról, a fizikai-szenzoros környezetről, a neurotipikus társas elvárásokról vagy a teológiai narratívákról, és hogyan alakulnak át, amikor neurokognitív mássággal szembesülnek? Az előadás egy folyamatban lévő, kulturális antropológiai keretben zajló interdiszciplináris társadalomtudományi kutatás eredményeire épül. A módszertan kvalitatív eszközöket – elsősorban mélyinterjúkat és résztvevő megfigyelést – alkalmaz autista felnőttek és gyülekezeti tagok/vezetők bevonásával. A vizsgálat tudatosan épít a „semmit rólunk, nélkülünk" elvre: a neurodivergens tapasztalatok belső, megélt perspektíváját helyezi a középpontba, ahol a kutatói pozíció önreflexív, érintetti (autoetnográfiai) dimenziója is érvényesül. A kutatás rávilágít arra, hogy a keresztény közösségekben a kapuőri szerepeket van, hogy dedikált személyek, és van, hogy intézményesült gyakorlatok töltik be. A neurodivergens hívők tapasztalatai azt mutatják, hogy a fizikai beengedés nem egyenlő a strukturális inklúzióval. A nehézségek mellett az adatok rámutatnak inspiráló pozitív példákra és létező jó gyakorlatokra is: vannak olyan gyülekezetek, amelyek proaktívan felismerik és bontják le ezeket a láthatatlan határokat, teret engedve a neurodivergens hívők egyedi szenzoros, kommunikációs és istentiszteleti igényeinek. A kirekesztés és a befogadás határai mentén a vallási terek valódi kontaktzónákként működnek, ahol az érintettek sajátos adaptációs stratégiákat dolgoznak ki. Az előadás megmutatja, hogy az ezen mezsgyéken – és a már adaptív közösségekben – létrejövő alternatív kapcsolódási formák és tudások hogyan lazítják fel a normalitás kizáró logikáit, bizonyítva egy inkluzívabb egyházi kultúra létjogosultságát és megvalósíthatóságát.

The Boundaries of Neurodivergence and Inclusion in Hungarian Christian Communities

The reproduction of the boundaries between normality and otherness is present not only in state institutional systems but also in spaces of faith. Like in many religious spaces, Hungarian Christian communities often simultaneously preach the theology of unconditional acceptance while regulating "appropriate" religious behavior and community participation along strong, unwritten norms, which can result in the exclusion of neurodivergent individuals. Applying the frameworks of critical disability studies and the neurodiversity paradigm, this presentation examines religious communities as specific contact zones. In these spaces, the presence of autistic and ADHD adults often challenges embedded structural and discursive practices,

shedding light on the hidden boundary-making mechanisms of religious institutions. The main question of the research is where the real boundaries of inclusion lie in Hungarian Christian congregations. Who and what function as gatekeepers during community and religious participation? How do these boundary-making mechanisms operate, whether regarding the liturgy, the physical-sensory environment, neurotypical social expectations, or theological narratives, and how do they transform when confronted with neurocognitive otherness? The presentation is based on the results of ongoing interdisciplinary social science research conducted within a cultural anthropological framework. The methodology employs qualitative tools, primarily in-depth interviews and participant observation, involving autistic adults and congregation members/leaders. The study consciously builds on the "nothing about us without us" principle: it centers the internal, lived perspective of neurodivergent experiences, where the self-reflective, insider (autoethnographic) dimension of the researcher's position is also asserted. The research highlights that in Christian communities, gatekeeping roles are sometimes fulfilled by dedicated individuals and sometimes by institutionalized practices. The experiences of neurodivergent believers demonstrate that physical admission does not equal structural inclusion. Alongside the difficulties, the data also point to inspiring positive examples and existing good practices: there are congregations that proactively recognize and dismantle these invisible boundaries, making space for the unique sensory, communicative, and worship needs of neurodivergent believers. Along the boundaries of exclusion and inclusion, religious spaces function as true contact zones where those affected develop specific adaptation strategies. The presentation demonstrates how the alternative forms of connection and knowledge emerging on these margins – and in already adaptive communities – loosen the exclusionary logics of normality, proving the legitimacy and feasibility of a more inclusive church culture.

Menich Nóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Szociálpolitika Tanszék

Innováció korlátok között: a személyi asszisztencia szolgáltatás intézményesülése az európai szociális védelmi rendszerekben

A társadalompolitikai irodalom alapvetése, hogy a jóléti rendszerek útfüggőségi mechanizmusok következtében nagyfokú ellenállást tanúsítanak az alapvető változásokkal szemben is. A társadalmi innovációk azonban mégis bekövetkeznek. A fogyatékossággal élő személyek személyi asszisztencia szolgáltatásai (SZASZ) paradigmatikus esetnek tekinthetők: az önálló életvitel filozófiájából eredő SZASZ-t az 1980-as évek óta fokozatosan vezették be Európa-szerte, markánsan különböző eredményekkel. A komparatív irodalom azonban nem vizsgálta kielégítő mértékben azt, hogy ez a sajátos innováció miképpen navigál az intézményi ellenállásban – különösen az abból fakadó ellenállásban, amelyben a SZASZ egy alapvető paradigmaváltást testesít meg: az egészségügyi keretrendszeren alapuló, szakemberek által vezérelt fogyatékosság-támogatási modelltől az emberi jogokra épülő, felhasználók által irányított modell felé. Az útfüggőség és az egészségügyi logikáról emberi jogi logikára való átmenet összefonódása a szakirodalom által alulelméletetett kettős korlátot alkot. Az intézményi ellenállást strukturális és paradigmatikus dimenziókra bontva az előadás a jóléti állam változásának elméletét kívánja előmozdítani az egytengelyes útfüggőségre összpontosító megközelítésen túl, egyszersmind annak bemutatásával, hogy a fogyatékosságpolitika az összehasonlító elemzés elméletileg termékeny, ám mindeddig kellőképpen

kiaknázatlan terepét képezi. Az előadás célja, hogy megmagyarázza a SZASZ-rendszerek és -programok eltérő mintázatait az európai jóléti államokban azáltal, hogy megvizsgálja azokat a mechanizmusokat, amelyeken keresztül a meglévő jóléti berendezkedések és a domináns egészségügyi logikák lehetővé tették, akadályozták vagy torzították a SZASZ innovációként való beágyazódását. A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként és milyen feltételek mellett volt képes a személyi asszisztencia mint társadalmi innováció intézményesülni az útfüggő európai jóléti rendszerekben, tekintettel a fennálló intézményi struktúrák és a beágyazódott medikalizációs paradigma kettős ellenállására. A tanulmány kvalitatív összehasonlító esettanulmány-módszertanra épül, és nyolc európai országot fed le: Norvégiát, Finnországot, Skóciát, Szlovéniát, Litvániát, Horvátországot, Bulgáriát és Görögországot. Ezek az esetek az északi univerzális, a liberális, a posztszocialista és a mediterrán familialista jóléti rezsimeket egyaránt képviselik, és a fejlett SZASZ-rendszerektől a kialakulóban lévőkig terjedő spektrumot alkotnak. Nyolc szakértői interjú készült helyi szakértőkkel, akik szisztematikus szakpolitikai ismereteket ötvöznek felhasználói tapasztalataikkal – ez tudatos módszertani választás, amely összhangban áll a fogyatékosságkutatás „Semmi rólunk nélkülünk" keretrendszerével. Az elemzés intézményesülési mintázatokat azonosít. Az északi rendszerekben a civil társadalom tartós nyomásgyakorlása az univerzális szolgáltatási logikák valódi konverzióját eredményezte. A legtöbb posztszocialista kontextusban az EU-csatlakozás követelményei formális jogalkotási rétegzést hoztak létre az egészségügyi logika uralta alaplogikák érdemi átalakítása nélkül. Szlovénia elméletileg jelentős kritikus esetként emelkedik ki: a posztszocialista várakozásokkal ellentétben koherens, jogalapú SZASZ-rendszert fejlesztett ki, amelyet a fogyatékossági mozgalom hatékony szakpolitikai vállalkozói tevékenysége egészített ki. Érvelésünk szerint a SZASZ-ban rejlő egészségügyi-szociális paradigmaváltás nem csupán adminisztratív, hanem ontológiai jellegű, és az e váltást lehetővé tevő feltételek – nem csupán önmagában az útfüggőség – képezik a nemzetek közötti eltérések elsődleges magyarázó változóját. Tágabb értelemben az eredmények a fokozatos intézményi változás elméletének finomítását sugallják: ahol az innovációk inherens paradigmaváltást hordoznak, a rétegzés, a konverzió és a sodródás mechanizmusai minőségileg eltérő feltételek között működnek, amelyeket a meglévő tipológiák nem ragadnak meg teljes mértékben.

Innovating Within Constraints: The Institutionalization of Personal Assistance Services in Path-Dependent European Social Protection Systems

Scholars have established that social policy systems are highly resistant to fundamental change due to path dependency mechanisms including institutional lock-in, vested interests, and increasing returns to existing arrangements. Yet transformative social innovations do occur. Personal assistance (PA) services for people with disabilities represent a paradigmatic case: originating in the independent living philosophy, PA has been progressively introduced across Europe since the 1980s with markedly uneven results. The comparative literature, however, has not sufficiently examined how this particular innovation navigates institutional resistance — especially arising from a fundamental paradigm shift that PA embodies: from a medically-framed, professionally-led model of disability support toward a social rights-based, user-directed one. The entanglement of path dependency with this healthcare-to-social logic transition constitutes an undertheorized dual constraint in the literature. By disaggregating institutional resistance into its structural and paradigmatic dimensions, this paper seeks to advance welfare state change theory beyond its predominant focus on single-axis path dependency, and to demonstrate that disability policy constitutes a theoretically productive, yet underutilized, site for comparative analysis. This paper aims to explain the

varying patterns of PA schemes and programs across European welfare states by examining the mechanisms through which pre-existing welfare arrangements and dominant healthcare logics have enabled, obstructed, or distorted the embedding of PA as innovation. The paper seeks to answer how, and under what conditions, has personal assistance as a welfare innovation been able to institutionalize itself within path-dependent European welfare systems, given the dual resistance of existing institutional structures and the entrenched medicalization paradigm? The paper draws on a qualitative comparative case study design covering eight European countries: Norway, Finland, Scotland, Slovenia, Lithuania, Croatia, Bulgaria, and Greece. These cases span Nordic universalist, liberal-devolved, post-socialist, and Mediterranean-familialist welfare regimes, and represent a spectrum from highly developed to nascent PA systems. Eight expert interviews were conducted with national-level informants who combine systemic policy knowledge with lived experience as users — a deliberate methodological choice consistent with the "Nothing About Us Without Us" framework of disability research. The analysis identifies institutionalization patterns. In Nordic systems, sustained civil society pressure achieved genuine conversion of universalist service logics. In most post-socialist contexts, EU accession requirements produced formal legislative layering without substantive transformation of underlying healthcare-dominated logics. Slovenia emerges as a theoretically significant critical case: defying post-socialist expectations, it developed a coherent, rights-based PA system, combined with effective policy entrepreneurship by the disability movement. The paper argues that the healthcare-to-social paradigm shift inherent in PA is not merely administrative but ontological, and that the conditions enabling this shift — rather than path dependency alone — are the primary explanatory variable for cross-national variation. More broadly, the findings suggest a refinement of gradual institutional change theory: where innovations carry an inherent paradigm shift, the mechanisms of layering, conversion, and drift operate under qualitatively distinct conditions that existing typologies do not fully capture.

Mihók Barbara

Environmental Social Science Research Group, Budapest (ESSRG Nonprofit Kft), SZTE Gazdaságtudományi Kar Ökológiai Közgazdaságtan Intézet

Határok és hidak: kutatói reflexiók a Láthatatlan Zöld rengetegéből

A természethez való hozzáférés és a természetélmény megélése alapvető emberi szükséglet, amely azonban a vak és gyengénlátó emberek számára infrasturkturális, fizikai, információs gát miatt korlátozott lehet. A Environmental Social Science Research Group (ESSRG) kutatócsapata és a Vakok és Gyengénlátók Csongrád-Csanád Megyei Egyesülete (VAGYCSOME) együttműködésében megvalósult Láthatatlan Zöld részvételi kutatás célja annak feltárása volt, hogy milyen feltételek támogatják a látássérült emberek számára a természetélmény teljesebb megélését, valamint hogy miként alakítható ki olyan környezet, amely elősegíti az egyenlő hozzáférést a természeti terekhez. Az együttműködő, közös tervezésre épülő kutatás során kvalitatív interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések és közös terepi programok valósultak meg, melyek során kirajzolódott a természetélmény valamennyi érzékszerv bevonásával létrejövő, mélyen személyes élménye, és a biztonságos társas közeg, az autonómia megélése, valamint a fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés kulcsfontosságú jelentősége a hozzáférés megteremtésében. Ugyanakkor a résztvevők tapasztalatai rámutattak a „hozzáállásbeli akadálymentesség" jelentőségére is: az empatikus, nyitott attitűd, a közös tanulás és a segítői szerepek újragondolása nélkül az egyenlőség nem valósulhat meg. Közös munkánk az ember-természet kapcsolat vizsgálata mellett természetszerűleg -az inkluzivitás felvállalt célja

mentén - a tudományos kutatás, a benne részt vevők közti határok és hidak kérdéséhez is vezetett. Kutatói szerepeinkben kerestük, hogy mit jelent a hozzáférhetőség és az egyenlőség magában a tudásteremtés folyamatában. Látó kutatóként például a látássérülésről való tanulás, az érintettek élet-világának megismerése valójában a „látó pozíció" újragondolásához vezetett. Az interakciókban a vizuális visszajelzések megszokott szerepe háttérbe szorult, és helyüket a hang, a szavak megválasztása, a csendek és az egyéb érzékszervi benyomások vették át, kihangosítva a kutatói jelenlét és kapcsolatépítés összetett, testi és érzékszervi jellegét. A kutatói „tekintet" itt a hatalom eszköze is lehet, míg a kontrollhoz való viszonyunk – kutatás- vagy csoportvezetőként – szintén felszínre került. Előadásunkban az a célunk, hogy a Láthatatlan Zöldben létrejött kutató-résztvevő kapcsolati hálóban a köztünk lévő határok és a köztünk lévő hidak mintázataira reflektáljunk a közös felfedezés igényével.

Boundaries and Bridges: Reflections from the Invisible Green inclusive research

Access to nature and the experience of being in nature are fundamental human needs. However, for blind and visually impaired people, such experiences may be constrained by infrastructural, physical, and informational barriers. The Invisible Green participatory research project, implemented through a collaboration between the Environmental Social Science Research Group (ESSRG) and the Association of Blind and Visually Impaired People of Csongrád-Csanád County (VAGYCSOME), aimed to explore the conditions that support richer and more meaningful nature experiences for people with visual impairments, and to identify ways of creating environments that enable more equitable access to natural spaces. The research was based on collaborative design and included qualitative interviews, focus group discussions, and joint field activities. Findings highlighted that nature experiences are deeply personal and multisensory, involving the engagement of all senses rather than vision alone. Participants emphasized the importance of a safe social environment, the experience of autonomy, and the crucial role of both physical and information-communication accessibility in enabling access to nature. At the same time, their experiences pointed to the significance of what might be called "attitudinal accessibility": without empathy, openness, mutual learning, and a reconsideration of helping roles, equality cannot be fully achieved. Beyond examining human–nature relationships, our collaborative work naturally led us—through its commitment to inclusivity—to reflect on the boundaries and bridges embedded within the research process itself. In our roles as researchers, we explored what accessibility and equality mean in the production of knowledge. For example, as sighted researchers, learning about visual impairment and becoming familiar with participants' lifeworlds ultimately challenged and reshaped our own "sighted position." In our interactions, the usual dominance of visual cues receded, giving way to voice, word choice, silence, and other sensory impressions, highlighting the embodied and multisensory nature of researcher presence and relationship-building. The researcher's "gaze" also emerged as a potential instrument of power, while our own relationship to control—as researchers and group facilitators—became increasingly visible. Through this presentation, we aim to reflect on the patterns of boundaries and bridges that emerged within the researcher–participant network of the Invisible Green project, guided by a shared commitment to discovery and learning.

Miszlai Péter Sándor

Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék

Támogatott döntéshozatal egyes kérdései

A támogatott döntéshozatalt a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény vezette be a magyar gyakorlatba. A jogintézmény a belátási képességükben csökkent személyek számára jelent segítséget. Előzményként megemlíthető, hogy a magyar jogban kihirdetésre került a 2007. évi XCII. törvénnyel a Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény, mely deklarálja, a fogyatékossággal élők „másokkal azonos szinten megillető jog- és cselekvőképességét" (Egyezmény 12. cikk) A támogatott döntéshozatal célja, hogy a fogyatékossággal élők autonóm társadalmi részvételét segítse, azzal, hogy mellékjük, amennyiben szükséges támogatót rendel ki. A támogató feladata, hogy segítsen a mindennapi ügyintézésben eligazodni a támogatottnak, hogy egyéniesített formában elmagyarázza, felvilágosítsa az intézendő ügy tartalmáról, jelentőségéről, úgy, hogy döntési kompetenciáját a támogatott megőrizze. A kutatások eddig inkább a jogintézmény alkalmazására irányultak, kevésbé kerül fókuszba (Gyula- Hoffman, 2019), azok gyakorlati megvalósulására. Statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy jelenleg is a gondnokság alá helyezés jellemző a belátási képesség csökkenésében érintett személyek esetében. Először a családok szembesülnek azon dilemmával, hogy az értelmileg akadályozott nagykorúság előtt álló gyermekükkel mi lesz, ha betölti a tizennyolcadik életévét? Kezdeményezzék- e a gondnokság alá helyezésüket vagy sem? A családok ekkor inkább vagy gondnokság alá helyezési eljárást indítanak vagy egyáltalán nem indítanak semmilyen eljárást. Sajnos elenyésző azon esetek száma, amikor felmerül a támogatott döntéshozatal kérdése. Pedig érdemes legalább a támogatott döntéshozatal alternatívájának felvetése. A magyar gyakorlat sajnos kevésbé inspiráló az intézmény elterjedésére. Ahhoz, hogy az intézményt mélyebben lehessen vizsgálni, szükséges lenne az elterjedését segítő és gátló, akadályozó tényezők számbavétele. A mindennapi életben számos esetben, döntünk, rendelkezünk, tehát az is kihívás kutató előtt, hogy számba vegye döntési helyzeteket. Itt kiinduló pont lehet a részlegesen gondnokság alá helyezés során alkalmazott bírósági kategóriák számba vétele, ez akár alapja is lehet későbbi kutatásnak. Ami kiemelten fontos vizsgálandó terület a hatékony jogvédelem. Azt is érdemes vizsgálni, hogy egy kevésbé előnyös döntés esetén milyen hatékony jogvédelmi eszközök állnak rendelkezésre egy támogatott döntéshozatallal érintett személy esetében. A leginformatívabb vizsgálat talán, az egyes személyek életútjainak longitudinális követése lehetne.

Selected Issues in Supported Decision-Making

Supported decision-making was introduced into Hungarian practice by Act V of 2013 on the Civil Code. This legal institution provides assistance to persons with diminished capacity. As a precursor, it is worth noting that Act XCII of 2007 incorporated the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities into Hungarian law, which declares that persons with disabilities have "legal capacity on an equal basis with others" (Article 12 of the Convention) The purpose of supported decision-making is to facilitate the autonomous social participation of people with disabilities by assigning a support person to assist them, if necessary. The supporter's role is to help the person being supported navigate daily administrative tasks by explaining and clarifying the content and significance of the matter at hand in a personalized manner, while ensuring that the person retains their decision-making capacity. Research to date has tended to focus on the

application of this legal institution, with less attention paid (Gyula-Hoffman, 2019) to its practical implementation. Statistical data indicate that placement under guardianship remains common for individuals affected by diminished capacity. First, families face the dilemma of what will happen to their intellectually disabled child who is approaching adulthood once they turn eighteen. Should they initiate guardianship proceedings or not? At this point, families tend to either initiate guardianship proceedings or not initiate any proceedings at all. Unfortunately, the number of cases in which the issue of supported decision-making arises is negligible. Yet it is worth at least raising the alternative of supported decision-making. Unfortunately, Hungarian practice is less than inspiring when it comes to the spread of this institution. In order to examine the institution more deeply, it would be necessary to identify the factors that facilitate and hinder its spread. In everyday life, we make decisions and exercise authority in numerous situations; therefore, it is also a challenge for researchers to identify these decision-making situations. A starting point here could be an inventory of the judicial categories applied during the placement under partial guardianship, which could even serve as the basis for future research. An area of particular importance to examine is effective legal protection. It is also worth investigating what effective legal remedies are available to a person subject to supported decision-making in the event of a less favorable decision. Perhaps the most informative study would be a longitudinal follow-up of individual life trajectories.

Nagy Terézia

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Szociológia Tanszék

Rideg integráció és lokális kapuőrök: A neurodivergens gyermekek kirekesztési mechanizmusai a területi egyenlőtlenségek és az iskolai kontaktzónák tükrében

Az oktatási rendszerben, a deklarált célok ellenére, a neurodivergens gyerekek iskolai jelenléte sokszor, sokhelyütt nem kívánatos, a valódi integráció helyett a rideg integráció történik, az előírt fejlesztések minőségében és mennyiségében eltérnek az elvárhatótól, a befogadó intézmény nem befogadó – sem érzékenyítés, sem neurodivergens-barát környezet megteremtése nem zajlik. A konfliktusok a „papíros" gyerekek és szüleik, valamint az iskola és oktatói, a többségi gyerekek és szüleik aránytalan küzdelmében rajzolódik ki, amelyben a normalitás, a normális hétköznapok, a normális gyermekek ideája kerül konfliktusba az oktatási intézmény megszokott kereteit feszegetve, s elvárások, érdeksérülések, gyermekjogok, integráció, sajátos nevelési igény egymás felé való felmutatásával próbálják a határokat elmozdítani. S eközben a „nem-papíros" neurodivergens gyermekek és szüleik próbálnak láthatatlanul jelen lenni, a sikeres határtologatást előnyre váltani, a sikertelenségben magyarázatot lelni. S eközben már az alapoknál eltérő esélyekről és lehetőségekről beszélünk: a nehezen hozzáférhető minőségi diagnosztika mellett gombamód jelennek meg a normalitás esélyét kínáló kuruzslók, fejlesztők, gyógyítók. S erre azért is van nyitottság, mert nem csak a mindennapi kilátásokat nehezíti a neurodivergencia, hanem azért is, mert az esélyeket is erőteljesen csökkenti, stigmatizál és kizár, függetlenül attól, hogy milyen mértékű az eltérés. A diagnózis nehezen hozzáférhető, azután a legalább szakmai programjában integráló intézmények száma és elérhetősége is korlátozott, majd pedig az azokban elérhető gyógypedagógiai, fejlesztőpedagógiai támogatások is, igaz a szegregált intézményekkel sincsenek jobb helyzetben. A neurodivergens (ADHD, ASD) gyermekek oktatási egyenlőtlenségét, a kirekesztés kérdéseit területi sajátságaiban (eltéréseiben) kívánom bemutatni, az elmúlt évek Oktatási Hivatalának adatai alapján, külön tekintettel a strukturális

hiányokra és területi sajátságokra. A bemutatandó jellegzetességeket eseteken keresztül próbálom megvilágítani, s így kívánom bemutatni azt, hogy a kontaktzónák milyen oktatási körülmények között jönnek létre, mit jelent a rideg integráció és természetesen a valódi inklúziót megvalósító intézmények is. A neurodivergens gyerekek kirekesztése, a szülők kapuőrré való avanzsálása, az iskolák önkéntes kilépése a sajátos nevelési igényű gyerekek oktatásából-neveléséből mind hozzájárul a diszkurzív határképzéshez, a találkozások pedig az ellenállás állomásaivá válnak, amelynek mindkét oldalán probléma-fókuszú szolidaritási csoportok fejlődnek.

Rigid Integration and Local Gatekeepers: Mechanisms of Exclusion for Neurodivergent Children in the Context of Spatial Inequalities and School Contact Zones

Despite the stated goals of the education system, the presence of neurodivergent children in schools is often unwelcome in many places; instead of genuine integration, what occurs is a superficial form of integration; the quality and quantity of the required support services fall short of expectations; and the supposed "inclusive" institutions are not truly inclusive —neither awareness-raising nor the creation of a neurodivergent-friendly environment takes place. Conflicts emerge in the disproportionate struggle between "on-paper" children and their parents, as well as the school and its educators, and the majority children and their parents, in which the idea of normality, normal everyday life, and the idea of "normal" children come into conflict, pushing the boundaries of the educational institution's established framework, and attempting to shift those boundaries by asserting expectations, conflicts of interest, children's rights, integration, and special educational needs against one another. Meanwhile, "undocumented" neurodivergent children and their parents try to remain invisible, to turn successful boundary-pushing into an advantage, and to find explanations in failure. And in the meantime, we're already talking about fundamentally different chances and opportunities: alongside hard-to-access quality diagnostics, quacks, therapists, and healers offering the chance at normality are popping up like mushrooms. And there is openness to this not only because neurodivergence complicates everyday life, but also because it significantly reduces opportunities, stigmatizes, and excludes people, regardless of the degree of neurodivergence. Diagnosis is difficult to access, and the number and availability of institutions that integrate neurodivergent students—at least into their specialized programs—are limited, as are the special education and developmental support services available within them; indeed, segregated institutions are no better off. I aim to present the educational inequalities faced by neurodivergent (ADHD, ASD) children and issues of exclusion in terms of regional characteristics (differences), based on data from the National Education Office in recent years, with particular attention to structural deficiencies and regional characteristics. I will attempt to illustrate the characteristics to be presented through case studies, thereby demonstrating the educational conditions under which contact zones emerge, what rigid integration entails, and, of course, the institutions that achieve genuine inclusion. The exclusion of neurodivergent children, the elevation of parents to gatekeepers, and schools' voluntary withdrawal from the education and upbringing of children with special educational needs all contribute to the formation of discursive boundaries, while these encounters become sites of resistance, on both sides of which problem-focused solidarity groups develop.

Tóth Eszter
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézet Világgazdasági és Nemzetközi Üzleti Tanszék

A kulturális akadálymentesség mint határlebontás: hozzáférési egyenlőtlenségek közgazdasági és szociológiai elemzése

A kulturális akadálymentesség mint határlebontás: hozzáférési egyenlőtlenségek közgazdasági és szociológiai elemzése A kulturális akadálymentesség kérdése az elmúlt évtizedekben elsősorban jogi, szakpolitikai és intézményfejlesztési problémaként jelent meg a tudományos és szakmai diskurzusokban. A hozzáférés korlátait jellemzően fizikai, kommunikációs vagy digitális akadályokként értelmezik, miközben kevesebb figyelem irányul azokra a társadalmi és gazdasági mechanizmusokra, amelyek ezeket a korlátokat létrehozzák és újratermelik. Az előadás elméleti kiindulópontja, hogy a kulturális akadálymentesség hiánya nem pusztán technikai probléma, hanem a társadalmi határképzés egyik formája, amely hozzájárul a kulturális részvétel egyenlőtlenségeinek fennmaradásához. A tanulmány fő kutatási kérdése, hogy miként értelmezhető a kulturális akadálymentesség a határképzés és határlebontás fogalmi keretében, illetve hogyan kapcsolhatók össze a kulturális részvétel szociológiai és közgazdasági megközelítései. Az elemzés a társadalmi határok, az inklúzió–exklúzió és a kulturális tőke szociológiai elméleteire, valamint a hozzáférési korlátok, a rejtett kereslet és a jóléti veszteség közgazdasági fogalmaira épít. Módszertanilag a tanulmány elsősorban konceptuális jellegű: célja egy olyan integrált elméleti modell felállítása, amely a kulturális hozzáférést intézményi, gazdasági és digitális határok rendszerében értelmezi. Az elméleti keret alkalmazhatóságát egy debreceni esettanulmány szemlélteti, amely helyi kulturális intézmények akadálymentességi gyakorlatainak feltárására épül. Az elemzés 2026. januárjában 18 helyi kulturális intézmény személyes felmérésével a fizikai, kommunikációs és digitális hozzáférés szempontjait vizsgálta, különös tekintettel azokra a tényezőkre, amelyek befolyásolják a fogyatékossággal élő személyek kulturális részvételét. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált intézményekben az akadálymentesítés irányába tett kezdeményezések érzékelhetők, ugyanakkor ezek jellemzően részlegesek és egyenetlenek. A fizikai akadálymentesítés több esetben előrehaladottabb, mint a kommunikációs vagy digitális hozzáférés biztosítása. Az esettanulmány arra utal, hogy a kulturális részvétel korlátai nem kizárólag infrastrukturális hiányosságokból fakadnak, hanem összetett intézményi, gazdasági és szimbolikus határmechanizmusok eredményei. A tanulmány amellett érvel, hogy a kulturális akadálymentesség a kulturális egyenlőtlenségek csökkentésének és a társadalmi inklúzió erősítésének egyik kulcsfontosságú eszköze.

Cultural Accessibility as Boundary-Breaking: A Socio-Economic Analysis of Inequalities in Cultural Participation

Cultural Accessibility as Boundary-Making and Boundary-Breaking: A Socio-Economic Analysis of Inequalities in Cultural Access The issue of cultural accessibility has increasingly gained attention in policy and academic debates, primarily as a matter of physical, communicational, and digital access to cultural institutions and services. However, accessibility is often approached as a technical or managerial challenge, while less attention is paid to the broader social and economic mechanisms that produce and reproduce barriers to participation. This paper argues that the lack of cultural accessibility should be understood not merely as an infrastructural deficiency but as a form of social boundary-making that contributes to the persistence of inequalities in cultural participation. The study addresses the following research question: how

can cultural accessibility be interpreted through the concepts of boundary-making and boundary-breaking, and how can sociological and economic approaches to cultural participation be integrated into a common analytical framework? The theoretical background draws on sociological theories of social and symbolic boundaries, inclusion and exclusion, and cultural capital, while incorporating economic concepts such as access barriers, latent demand, participation costs, and welfare loss. Methodologically, the paper is primarily conceptual in nature. Its main objective is to develop an integrated theoretical model that interprets cultural access through three interconnected dimensions of boundaries: institutional and symbolic, economic, and digital. To illustrate the applicability of the proposed framework, the paper draws on a pilot case study conducted among cultural institutions in Debrecen, Hungary. The study collects selected aspects of physical, communicational, and digital accessibility, with particular attention to factors influencing the cultural participation of persons with disabilities. The results are based on site visits and personal inteviews in 18 local cultural institutions of the city of Debrecen. The findings suggest that although the examined institutions have taken important steps toward accessibility, these efforts remain partial and uneven. Physical accessibility is generally more advanced than communicational and digital accessibility measures. The case study indicates that barriers to cultural participation cannot be reduced to infrastructural shortcomings alone; rather, they are embedded in a broader system of institutional, economic, and symbolic boundary mechanisms. The paper concludes that cultural accessibility should be understood as a process of boundary-breaking that has the potential to reduce inequalities in cultural participation and strengthen social inclusion. By integrating sociological and economic perspectives, the study offers a new conceptual framework for understanding accessibility as a multidimensional issue of cultural justice and social participation.

Vanya Anna

Független kutató / Central European University

A fogyatékosság rasszizálása az oktatási szegregációban

Az előadás a fogyatékosság és a rasszizálás összefonódását vizsgálja a roma gyermekek gyógypedagógiai és szegregált oktatásban való felülreprezentáltságának magyarországi esetén keresztül. Bár a roma gyermekek oktatási elkülönítésével számos kutatás foglalkozott, a jelenséget ritkán elemezték a fogyatékosságtudomány és a rasszizálás összefüggéseinek perspektívájából. A dekoloniális fogyatékosságtudomány és a Crip of Color critique elméleti keretére támaszkodva az előadás azt vizsgálja, miként jelenik meg a fogyatékosság kategóriája a roma gyermekek oktatási elkülönítésének igazolásában és megkérdőjelezésében, valamint hogyan alakítják a szegregáció elleni jogi fellépések a fogyatékosságról alkotott társadalmi elképzeléseket. Külön figyelmet fordítok arra, hogy a jogi eljárások miként húzzák meg a határt a „valódi" fogyatékosság és a téves diagnózis között, és hogy e megkülönböztetések milyen következményekkel járnak a fogyatékosság társadalmi jelentésére nézve. A kutatás kvalitatív módszertanra épül. A Horváth és Kiss kontra Magyarország ügy, valamint a gyöngyöspatai szegregációs per dokumentumainak és a kapcsolódó szakpolitikai, jogi és tudományos diskurzusoknak a kritikai elemzésén keresztül vizsgálom, hogyan kapcsolódnak össze a fogyatékosság, a rasszializáció és az oktatási kormányzás különböző formái. Az elemzés eredményei azt mutatják, hogy a szegregáció elleni sikeres jogi fellépések egyszerre kérdőjelezik meg és termelik újra a fogyatékosság domináns értelmezéseit. Miközben a perek hozzájárulnak a roma gyermekeket érő diszkrimináció láthatóvá tételéhez, érvelésük gyakran az „organikus"

fogyatékosság és a téves diagnózis megkülönböztetésére épül. Ezáltal a fogyatékosság továbbra is elsősorban medikális kategóriaként jelenik meg. Az előadás amellett érvel, hogy a roma gyermekek oktatási elkülönítése nem érthető meg kizárólag etnikai vagy fogyatékossági kérdésként: a fogyatékosság és a rasszizálás egymást kölcsönösen alakító folyamatokként működnek, amelyek a társadalmi kirekesztés és az intézményi határképzés fontos eszközei a posztszocialista Magyarországon.

The Racialization of Disability in Educational Segregation

This paper examines the racialization of disability in Hungary through the disproportionate placement of Romani children in segregated special education. While the educational segregation of Romani children has been extensively studied, disability scholarship in the region has paid limited attention to the role of racialization in these processes. By bringing these perspectives together, the paper investigates how disability and racialization operate as interconnected processes of marginalization in post-socialist Eastern Europe. Situated within a decolonial disability studies framework and drawing on Crip of Color critique, the paper asks how disability is mobilized both in the justification and contestation of the educational segregation of Romani children, and how legal challenges to segregation shape broader understandings of disability. Particular attention is paid to the ways legal proceedings draw boundaries between "organic" disability and diagnostic error, and to the implications of these distinctions for the social meaning of disability. Methodologically, the paper employs qualitative analysis of landmark legal cases, focusing on Horváth and Kiss v. Hungary (2013) and the Gyöngyöspata lawsuit (2019). Through analysis of court decisions, legal arguments, and related policy, advocacy, and academic discourses, it examines how disability, racialization, and educational governance are articulated within legal frameworks. The paper argues that legal challenges to educational segregation, while widely understood as human rights victories, simultaneously reproduce a medicalized understanding of disability. In both cases, legal arguments rely on distinguishing "organic" disability from diagnostic error in order to demonstrate unjust placement in special education. While this distinction is crucial for exposing discrimination, it also reinforces the medical model of disability that disability studies and activism have long critiqued. The findings suggest that educational segregation is often framed as a problem of individual misdiagnosis rather than a manifestation of broader processes of racialized governance. By shifting attention from fixed categories of disability to processes of disablement and racialization, the paper shows how disability functions as a biopolitical tool in the classification, regulation, and segregation of racialized populations. The Hungarian case highlights the need to theorize disability and racialization as interconnected rather than separate analytical domains, contributing to debates on institutional boundary-making in post-socialist Eastern Europe.

Zagyi Emese
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Általános Gyógypedagógiai Intézet

A látható fogyatékosság reprezentációjához kapcsolódó narratívák Magyarországon

A különböző digitális terek, azokon belül is a közösségimédia-felületek használata jelentősen növekedett az elmúlt évtizedben (Datareportal, 2025). Az is elmondható, hogy ezen felületek elsődleges használóik a fiatal lányok és nők köréből kerülnek ki (Sweet et al., 2019; Hill, 2023). Mivel a külső megjelenés egyaránt társadalmilag meghatározott jelzője a női értékeknek, illetve az identitás egyik központi tényezője (Wendell, 2010), ezért releváns annak a vizsgálata, hogy a fogyatékosság reprezentációja hogyan valósul meg online, illetve ez miként formálja a látható fogyatékossággal élő nők tapasztalatait és önképét. Jelen előadás egy folyamatban lévő doktori kutatás elsődleges eredményein alapszik, arra a kérdéskörre fókuszálva, hogy a közösségi média hogyan befolyásolja a nőiség és az önkép konstrukcióját a látható testi fogyatékossággal élő nők életében, illetve hogy ők hogyan vélekednek a fogyatékosság digitális reprezentációjáról. A kutatás elméleti hátterét a feminista fogyatékosságtudomány adja (Garland-Thomson, 2005; Hernádi, 2014). Az előadás tizennégy félig strukturált kvalitatív interjú eredményére épít, ezek látható testi fogyatékossággal élő fiatal felnőtt, közösségimédia-tartalmakat aktívan fogyasztó nőkkel készültek. Az előzetes eredmények alapján elmondható, hogy a narratívákban megjelenik a fogyatékossággal kapcsolatos szembenézés nehézsége, mivel több interjúalany nem követ testi fogyatékossággal élő tartalomgyártót, akár szándékosan, akár tudattalanul. Ugyanakkor az interjúalanyok számára fontos az önelfogadás, valamint az az igény, hogy hiteles és informatív módon jelenjen meg a fogyatékosság reprezentációja a közösségi médiában. Az interjúalanyok beszámolnak a női lét nehézségeiről, miközben kritikus elvárásokat fogalmaznak meg a fogyatékossággal élő nők tartalomgyártásával szemben. Ezek az ambivalens narratívák jól megmutatják, hogy a közösségi média olyan tér, ahol egymásnak ellentmondó tapasztalatok találkoznak. A kutatás a digitális térre, mint sajátos kontaktzónára tekint, ahol a „normalitás" és a „másság" közötti határok egyszerre erősödnek és kérdőjelződnek meg. A közösségimédia-platformok egyrészt újratermelhetik az épségista normákat és a női testtel kapcsolatos társadalmi elvárásokat, másrészt lehetőséget teremthetnek alternatív reprezentációk és önazonos narratívák kialakítására is. Az előadás arra is rámutat, hogy a látható testi fogyatékossággal élő nők digitális gyakorlatai miként értelmezhetők a társadalmi és kulturális határokhoz való alkalmazkodás, illetve azok átlépésének folyamataiként.

Narratives related to the representation of visible disability in Hungary

The use of social media has grown significantly over the past decade (Datareportal, 2025), with young women and girls being the primary users (Sweet et al., 2019; Hill, 2023). As appearance functions both as a socially defined marker of feminine worth and a central component of self-identity (Wendell, 2010), it is relevant to examine how disability is represented online and how these representations shape the experience of women with visible disabilities. This presentation introduces the preliminary findings of a doctoral research on how social media use influences the construction of femininity and self-image among women with physical disabilities, and how they perceive disability representation in digital spaces. The theoretical framework of the research is grounded in feminist disability studies (Garland-Thomson, 2005; Hernádi, 2014). The findings are drawn from fourteen qualitative semi-structured interviews with young women with visible physical disabilities who are active social media users. Among the emerging findings, several narratives indicate an

avoidance of confronting one's own disability, for example by not following content creators with physical disabilities, whether intentionally or unintentionally. At the same time, participants expressed a desire for self-acceptance and for authentic, informative representations of disability. Interviewees also discussed the difficulties of womanhood while simultaneously articulating critical expectations toward the content creation practices of women with disabilities. These ambivalent narratives illustrate that social media is a space where contradictory experiences intersect. The research approaches the digital sphere as a specific contact zone in which the boundaries between "normality" and "otherness" are simultaneously reinforced and questioned. Social media platforms may reproduce ableist norms and social expectations related to the female body, while also creating opportunities for alternative representations and the formation of authentic self-narratives. The presentation also highlights how the digital practices of women with visible physical disabilities can be interpreted as processes of adapting to and transgressing social and cultural boundaries.

Megélt terek és észlelt határok. Tér, társadalom, testi tapasztalat

Szekcióvezető: Berger Viktor, Havrancsik Dániel, Zsinka Flóra

Harsányi Lea

PPKE Társadalomtudományi Doktori Iskola

Rezonanciatapasztalat térben, de határokon túl

Az egyén számos helyzetben érezheti élete során, hogy határokba ütközik. Határ keresztezheti az útját érzelemvilágában, a fizikai valóságban vagy akár társadalmi szinten. Ez a három perspektíva kihat egymásra. Ha határba ütközik, tehát elakad az egyik dimenzióban, az hatással lehet a másik két világban betöltött szerepére. De mi van akkor, ha azt, amit a térben érzékel, nem határként éli meg az egyén? Ha egy fal, ami térben elválaszt, éppen a biztonságot, a meghittséget, a csöndet biztosítja? Ha egy tárgy, amely a kezünkbe ütközik, végül az alkotást segíti elő? Ha egy ablak, mely megnyitja nekünk a teret, meghatározó élményeket nyújt? Hartmut Rosa, Heidegger gondolataiból kiindulva, a világgal való kapcsolódást tekinti az emberi lét alapjának. „Az eleven emberi ittlét alapmódozata nem a dolgok kezelése, hanem rezonálás rájuk, válaszra bírásuk saját képességünk révén…" (Rosa, 2024, 46.o.). Ennek nulladik lépése, a világ érzékelése a testünk és érzékszerveink által, mely a kapcsolódást, az ő fogalmával élve: a rezonálást teszi lehetővé (Rosa, 2019). Hartmut Rosa rezonancia elmélete alapján szeretném feltárni, hogyan történik meg a rezonancia élmény a test és az érzékszervek közreműködésével. A rezonanciatapasztalat az az erő, melyet az egyén olyan történések kapcsán tapasztal meg, melyek valamilyen módon hatással vannak rá s jelentőséggel bírnak számára. Egy belső erő, mellyel a világgal való érintkezés nem harc lesz, hanem rezonáló kapcsolódás (Rosa, 2019). Miért lényeges a testi érintkezés és a határok észlelése szempontjából a rezonancia kialakulása? Miként alakíthatja az egyén gondolkodásmódját a határok észleléséről és miként haladhatja meg azokat? Miért érzékelhetünk egyáltalán valamit határnak vagy éppen akadálynak a rezonancia elmélet alapján? A modern kor következményei a térérzékelésre is hatással bírnak. A 'tér' és 'idő' fogalma már nem kapcsolódik szorosan össze, így a különböző helyszíneken tartózkodó egyének közötti távolságok leredukálódtak a technológiai vívmányoknak köszönhetően (Giddens, 1990). Mégis, a határok nélküli világ paradox módon nem mindig kínál megfelelő feltételeket az ontológiai biztonság megteremtésére.

Resonance in Space, Beyond Boundaries

Throughout life, individuals may encounter numerous situations in which they experience boundaries. Such boundaries may emerge within their emotional world, in physical reality, or on a social level. These three dimensions are interconnected and continuously influence one another. When an individual encounters a

boundary—that is, becomes stuck in one dimension—it may affect their role and functioning within the other two dimensions as well. But what if what is perceived in space is not experienced as a boundary? What if a wall that physically separates us simultaneously provides security, intimacy, and silence? What if an object we encounter with our hands ultimately facilitates creative activity? What if a window that opens up space for us offers formative and meaningful experiences? Drawing on Heidegger's ideas, Hartmut Rosa regards our relationship with the world as the foundation of human existence. As Rosa writes, "The fundamental mode of living human existence is not the handling of things but resonating with them, eliciting a response from them through our own capacities" (Rosa, 2024, p. 46). The prerequisite for this process is the perception of the world through our bodies and senses, which makes connection—or, in Rosa's terminology, resonance—possible (Rosa, 2019). Building on Hartmut Rosa's theory of resonance, I seek to explore how the experience of resonance emerges through the mediation of the body and the senses. Resonance can be understood as a force arising from events and experiences that affect individuals and hold personal significance for them. An inner force through which engagement with the world becomes not a struggle but a resonant connection (Rosa, 2019). Why is the emergence of resonance essential for physical contact and the perception of boundaries? How can resonance shape the way individuals perceive boundaries, and how might these boundaries be transcended? From the perspective of resonance theory, why do we perceive certain things as boundaries or obstacles in the first place? The consequences of modernity also affect our perception of space. The concepts of 'space' and 'time' are no longer closely intertwined, and technological advances have effectively reduced the distances between individuals located in different places (Giddens, 1990). Yet, paradoxically, a borderless world does not always provide the conditions necessary for the establishment of ontological security.

Jenei Kamilla

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola; KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A „cigánytelep" textuális reprezentációja: a felidézett tér konstruálása a kollaboratív írás folyamatában

Az emlékezet és tér összefüggésének kutatásában meghatározó irány, hogy a tér miként kapcsolódik össze társas, kulturális és nyelvi jelentéssel mind szóbeli, mind írott szövegekben. Kevésbé áll az írott szövegekkel foglalkozó kutatások fókuszában az, hogy hogyan alakulnak az emlékezés „hétköznapi" formái (Bradley–Pöyhönen 2024). A kutatásomban mindezt a szövegek létrehozásának lokális és szituatív gyakorlatain keresztül értelmezem, feltételezve, hogy a tér felidézését gyakran a tér és a múltjáról szóló narratívák közötti disszonancia hatja át (Bundgaard–Dalsgård 2025). A nyelvészeti etnográfiai (Blommaert–Dong 2010) kutatásom, amely az egyéni élettörténet kollaboratív létrehozása köré szerveződik, lehetővé teszi az emlékezet írásba foglalásának a szövegalkotás gyakorlata felől történő vizsgálatát. A kutatásban vizsgált kollaboráció során egy romani–magyar többnyelvű tiszavasvári roma nővel alakítjuk az élettörténetét írott szöveggé. Réca a város majorosi negyedében él, amelyre sokan a „(cigány)telep" jelzővel utalnak. A közös írás a marginális pozícióból megszólaló hangok felismerését együttműködésen alapuló folyamatban valósítja meg. E folyamat a literális kultúra elvárásrendszerétől nem függetleníthető, így az együttműködés a hatalom, az ágencia és az aszimmetria kölcsönhatásában valósul meg. A kollaboráció ezért nem csupán a létező és új írásgyakorlatok metszéspontját teremti meg, hanem a diszkurzív pozíció folyamatos és emergens

alakulását feltételezi. Az előadásban a közös írás során keletkezett szövegváltozatok vizsgálatán keresztül mutatom be, hogy hogyan konstruálódik meg nyelvileg a cigánytelep az írott narratívában. Amellett érvelek, hogy Réca visszaemlékezéseiben a cigánytelep mnemotoposzként (Assmann 2004) működik, azaz helyszínként keretezi és meghatározza az egyéni emlékezés textuális folyamatát. A visszaemlékezés aktusa által a létrejövő, írott szövegben konstituálódó „cigánytelep" a reprezentáció és a jelentésképzés működéséhez járul hozzá. A kollaboráció révén a nyelvi megnyilatkozás textualizációja helyet ad a „marginalizált" hangnak és perspektívának. A kollaboráció gyakorlatának értelmezése a textualizáció, valamint az írásbeliség középpontba helyezésével hozzájárul mindezen összefüggések szociokulturális vonatkozásainak, valamint a térhez kapcsolódó tudás – így az emlékezet – rétegzettségének megismeréséhez. Hivatkozott irodalom Assmann, Jan 2004. A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest. (ford.: Hidas Zoltán) Blommaert, Jan – Dong, Jie 2010. Ethnographic Fieldwork: A Beginner's Guide. Multilingual Matters, Bristol–Buffal–Toronto. Bradley, Jessica Mary – Pöyhönen, Sari 2025. Walking with: understandings and negotiations of the mundane in research. Applied Linguistics Review 16(1): 345 367. https://doi.org/10.1515/applirev-2024-0069 Bundgaard, Helle – Anne Line Dalsgård 2025. Resonant Ethnography. Understanding the World through Writing. Palgrave Macmillan, Switzerland.

The textual representation of the 'Roma settlement': the process of constructing remembered space in collaborative writing

The key focus of this research is to provide insight into the relationship between memory and space both of which are associated with social, cultural and linguistic meaning in spoken and written texts. Research on written texts tends to focus less on how 'everyday' forms of memory take shape (Bradley–Pöyhönen 2024). My research interprets memory through local and situational text production practices, assuming the evocation of space is often permeated by dissonance between the space itself and the narratives about its past (Bundgaard-Dalsgaard 2025). My linguistic ethnographic research (Blommaert–Dong 2010), organised around the collaborative creation of individual life stories, allows me to examine the act of writing down memories from the perspective of text production practices. In this collaborative research project, I work with Réca, a multilingual (Romani–Hungarian) Roma woman from Tiszavasvári, to shape her life story into a written text. She lives in the 'Majoros neighbourhood' of the town, to which many refer to as the 'Roma settlement'. The collaborative nature of my research achieves recognition of voices speaking from a marginalised position. However, the process cannot be separated from the expectations of literary culture, as it takes place within an interplay of power, agency and asymmetry. Consequently, collaboration not only creates the intersection of existing and new writing practices but also presupposes the continuous and emergent formation of discursive positions. I will demonstrate how the 'Roma settlement' is linguistically constructed in the written narrative by examining the textual variants produced during the collaborative writing process. In my presentation, I will argue that, in Réca's memoirs, the Roma settlement functions as a mnemotope (Assmann 2004). In other words, it serves as a site that frames and shapes the textual process of individual remembering. The 'Roma settlement' emerges through recollection and is formed in the written text contributing to the representation and the creation of meaning. Through collaboration, the entextualisation of linguistic expression gives voice to those who are marginalised. Focusing on entextualisation and literacy in the interpretation of collaborative practices sheds light on the sociocultural dimensions of the text production, as well as the stratification of knowledge related to memory and space.

Kálomista Bence

Heavy Tools

Interiorizált határok: Sartre szubjektumelmélete az AI korában

A határok nem csupán külső, társadalmi konstrukciók. A legmélyebb határok azok, amelyek a szubjektumon belül húzódnak, elválasztva az embert saját szabadságától, autentikus önmagától és az önalkotás lehetőségétől. Előadásomban amellett érvelek, hogy a 21. századi prediktív algoritmusok és platformlogikák éppen ezeket a belső határokat konstruálják újra: láthatatlanul, strukturálisan és folyamatosan. Elméleti háttér Az előadás Jean-Paul Sartre fenomenológiai ontológiájára támaszkodik, elsősorban A lét és a semmi három egymással összefüggő fogalomkörére: a rosszhiszeműség struktúrájára, a Másik tekintetének elemzésére és a késői főmű szerialitás-fogalmára. Sartre szubjektumelmélete szerint az ember nem rendelkezik előre meghatározott lényeggel: önmagát cselekvései révén alkotja meg, és a szabadság nem adott, hanem feladat, amelyet tudatosítani kell. Kutatási kérdés Az előadás központi kérdése: hogyan konstruálnak a prediktív algoritmusok és platformlogikák interiorizált határokat a szubjektumon belül, és ezek a határok milyen mechanizmusokon keresztül termelik újra az elidegenedést és az önmagától való távolságot. Másodlagos kérdésként: milyen feltételek mellett maradhat érvényes a sartre-i autenticitás fogalma ezzel a folyamattal szemben. Módszertan Az előadás elméleti-filozofiai elemzést alkalmaz. A módszer elsősorban fogalmi rekonstrukció: a sartre-i kategóriák (fakticitás, transzcendencia, rosszhiszeműség, szerialitás, a Másik tekintete) kortárs digitális jelenségekre való alkalmazása és kritikai újraolvasása. Az elemzés strukturális analógiákra és filozofiai érvelésre épül, amely a platformgazdaság működési logikájának fogalmi leírásával támaszt alá. Legfontosabb eredmények Az előadás három fő tézist fogalmaz meg. Először: az algoritmus a fakticitás kiterjesztéseként működik: a felhasználói profil mint digitális esszencia megelőzi a cselekvést, ezzel megfordítva Sartre alaptézisét, miszerint az egzisztencia megelőzi az esszenciát. Másodszor: a platformlogika a rosszhiszeműség optimalizált környezete nem okozza az önbecsapást, hanem strukturálisan megkönnyíti azt, kényelmes infrastruktúrát kínálva a fakticitásba való meneküléshez. Harmadszor: a Másik tekintete az algoritmikus környezetben intézményesül és folyamatossá válik. Sartre-nál a Másik tekintete az az élmény, amely a szubjektumot önmaga tárgyaként pozicionálja – megmerevíti, definiálja, határok közé zárja. A digitális platformok visszajelzési rendszerei – a lájk, az elérés, az algoritmikus megerősítés – ezt az eltárgyiasító tekintetet strukturált és permanens formába öntik. A szubjektum folyamatosan egy láthatatlan, mégis mindent átható értékelési rendszer előtt áll, amely nem felszabadít, hanem a belső határok újratermelésének egyik leghatékonyabb mechanizmusává válik. Az előadás végkövetkeztetése szerint a sartre-i autenticitás fogalma nem elavult, hanem égető aktualitást nyert: az interiorizált algoritmikus határok felismerése és tudatosítása ma az egyéni és társadalmi szabadság előfeltétele.

Internalized Borders: Sartre’s Theory of the Subject in the Age of AI

Borders are not merely external, social constructs. The deepest borders are those that run within the subject, separating individuals from their own freedom, their authentic self, and the possibility of self-creation. In my presentation, I argue that 21st-century predictive algorithms and platform logics reconstruct precisely these internal borders: invisibly, structurally, and continuously. Theoretical background The presentation relies on

Jean-Paul Sartre's phenomenological ontology, primarily on three interconnected conceptual areas of Being and Nothingness: the structure of bad faith, the analysis of the Look of the Other, and the concept of seriality from his late major work. According to Sartre's theory of the subject, human beings do not possess a predetermined essence: they create themselves through their actions, and freedom is not a given, but a task that must be brought to awareness. Research question The central question of the presentation is: how do predictive algorithms and platform logics construct internalized borders within the subject, and through what mechanisms do these borders reproduce alienation and distance from the self. As a secondary question: under what conditions can the Sartrean concept of authenticity remain valid against this process. Methodology The presentation employs theoretical-philosophical analysis. The method is primarily conceptual reconstruction: the application and critical rereading of Sartrean categories (facticity, transcendence, bad faith, seriality, the Look of the Other) in relation to contemporary digital phenomena. The analysis is built on structural analogies and philosophical argumentation, which it supports with the conceptual description of the operational logic of the platform economy. Key findings The presentation formulates three main theses. First: the algorithm operates as an extension of facticity – the user profile as a digital essence precedes action, thereby inverting Sartre's basic thesis that existence precedes essence. Second: platform logic is an optimized environment for bad faith, it does not cause self-deception, but structurally facilitates it, offering a convenient infrastructure for escaping into facticity. Third: the Look of the Other becomes institutionalized and continuous in the algorithmic environment. In Sartre, the Look of the Other is the experience that positions the subject as an object of itself – it rigidifies, defines, and encloses it within borders. The feedback systems of digital platforms – likes, reach, algorithmic reinforcement – mold this objectifying look into a structured and permanent form. The subject constantly stands before an invisible yet all-pervading evaluation system that does not liberate, but becomes one of the most effective mechanisms for the reproduction of internal borders. According to the final conclusion of the presentation, the Sartrean concept of authenticity is not obsolete, but has gained urgent relevance: the recognition and awareness of internalized algorithmic borders is the prerequisite for individual and social freedom today.

Kenéz Anikó

ELTE TÓK Társadalomtudományi Tanszék

A közös tér elvesztése és megtalálása – egy kollektíva születése

2026 márciusában bezárt – a nyolcadik kerületi alkotótér/bázis/klub – az Auróra, és megszületett a Moduláris Kollektíva. Miközben elvesztette helyét egy alkotóközösség, létrejött egy csoport, amely – pár héttel az Auróra megszűnése után – talált magának egy ideiglenes helyet, ahova beköltözhetett. Ezt a történetet nem csak a kollektíva tagjai mesélhetik el nekünk. Mikor az Auróra bezár, néhányan a tagok közül elindítják a Moduláris Kollektíva Facebook-profilját, hogy hírt adhassanak magukról, és kommunikálni tudjanak a korábbi helyhez kapcsolódó emberek felé. Azonban a közösségi médiában megjelenő csoport nem pusztán reprezentálja magát, hanem egyúttal létrehozza a csoport digitális identitásának narratíváját is (Lehmann, 2020). Tehát egy a teréhez kézzelfoghatóan és érzelmileg is kötődő közösség saját teréből való kizárása, azaz egy fizikális határ megvonása teszi lehetővé, hogy létrejöjjön egy időbeli határ, amely egyúttal egy csoport identitását megformáló narratíva kezdete. A közös történet és közös tér kapcsolata ebben az esetben tehát nem a csoport múltba való lehorgonyzásának szükségletét elégíti ki, hanem számukra a jövő, az egzisztenciális létük lehetőségét adja. A kollektíva kutatása során azt vizsgálom, hogy hogyan formálódik

egy közösség identitása, hogyan észlelik és értelmezik a saját – térbeli és időbeli – határaikat. Milyen hatással vannak a térre, amelyet használnak, és használatra kínálnak a hozzájuk kapcsolódó embereknek, illetve milyen hatással van a hely rájuk? Mennyiben azonos egy alkotó csoport a közös terével, és mennyiben azonosítható az online térben megjelenő identitásukkal. Hogyan konstruálják a digitális identitásukat? Értelmezhető-e a kollektíva és a hozzájuk kapcsolódó emberek „social worldként", közös világként (Pink et al, 2015), és ha igen, hol vannak a határai? Az etnográfia vizsgálat során Hine (2000, 2018) és Pink (2015, Pink et al 2015) módszertani megközelítését alkalmazom. Kiindulópontom, hogy az online és az offline szféra nem önállóan, hanem egymást értelmezve vizsgálható. A vizsgált kollektíva nem pusztán tárgya a kutatásnak, hanem tagjai önmagukat és az őket körülvevő teret értelmezni képes alanyai is. A vizsgálat végső célja, hogy a kultúra létrehozásának/létrejövésének folyamatába adjon bepillantást, és hogy választ kaphassunk arra a kérdésre, hogy miként formálódik a cselekvések és események során egy közösség, amely társadalmi és kulturális hatással kíván lenni a környezetére. Irodalom: Hine, C. (2000). Virtual Ethnography. Sage. Hine, C. (2018). Az internetkutatás mint emergens gyakorlat. Replika. 108-109.(3-4) 137-156.o. Lehmann, M. (2020). Digitális narratíva az individuum konstrukciójában. In Daróczi, E., & Laczkó, S. (szerk.) Az identitás. Pro Philosophia Szegediensis – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó. Pink, S. (2015). Doing Sensory Ethnography. Sage. Pink, S. et al (2015). Digital Ethnography: Principles and Practice. Sage.

Losing and Finding Common Space – The Birth of a Collective

In March 2026, the creative space/base/club Auróra in District VIII closed, and the Modular Collective was born. A creative community lost its home, but at the same time, a group was formed that, a few weeks after Auróra's closure, found a temporary space to move into. This story is not one that only members of the collective can tell us. When Auróra closes, the Modular Collective launches a Facebook profile to stay in touch with people connected to the former venue. However, the group's presence on social media does not merely represent itself; it also creates a narrative of the group's digital identity (Lehmann, 2020). Thus, the exclusion of a community—one that is tangibly and emotionally attached to its space—from its own territory, that is, the drawing of a physical boundary, makes it possible for a temporal boundary to emerge, which simultaneously marks the beginning of a narrative that shapes a group's identity. In this case, the relationship between shared history and shared space does not merely satisfy the group's need to anchor itself in the past, but rather provides the possibility of a future, of their very existence. In my research on the collective, I examine how a community's identity is formed, and how its members perceive and interpret their own boundaries both spatial and temporal. What impact do they have on the space they can use and offer for use to the people connected to them, and what impact does the place have on them? To what extent does a creative group identify with its shared space, and to what extent can it be identified with the identity that appears in the online space? How do they construct their digital identities? Can the collective and the people associated with them be interpreted as a social world (Pink et al., 2015), and if so, where are its boundaries? In this ethnographic study, I apply the methodological approaches of Hine (2000, 2018) and Pink (2015, Pink et al. 2015). My starting point is that the online and offline spheres cannot be examined in isolation but must be interpreted in relation to one another, and that the collective under study is not merely the object of the research but also consists of subjects capable of interpreting themselves and the space surrounding them. The ultimate goal of the study is to provide insight into the process of cultural creation. We can find answers to the question of how a community that seeks to exert social and cultural influence on its environment takes shape through actions and events. Bibliography: Hine, C. (2000). Virtual Ethnography. Sage. Hine, C. (2018). Az internetkutatás mint emergens gyakorlat. Replika. 108-109.(3-4) 137-156.o. Lehmann, M. (2020). Digitális

narratíva az individuum konstrukciójában. In Daróczi, E., & Laczkó, S. (szerk.) Az identitás. Pro Philosophia Szegediensis – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó. Pink, S. (2015). Doing Sensory Ethnography. Sage. Pink, S. et al (2015). Digital Ethnography: Principles and Practice. Sage.

Kollár David

Századvég Közéleti Tudásközpont Alapítvány; PTE KPVK Alkalmazott Ontológia Kutatócsoport

Tetten ért terek - Pinterest, vizuális exaptáció és az algoritmikus képzelet

Az előadás azt vizsgálja, miként válhatnak a digitális képek az információs társadalomban térszervező és normaképző mintázatokká. Kiindulópontja szerint a Pinterest nem egyszerűen képmegosztó vagy inspirációs platform, hanem olyan vizuális infrastruktúra, amelyben a képek leválnak eredeti tárgyukról, helyükről és társadalmi kontextusukról, majd más terekben, testeken és életformákban jelennek meg újra. A kérdés ezért nem pusztán az, hogyan jeleníti meg a platform az otthont, a testet, az esküvőt, az utazást vagy az életstílust, hanem az, hogyan kezdenek ezek a képek tervezési referenciaként, esztétikai mintaként és téralakító támpontként működni más társadalmi gyakorlatokban. Az előadás az információs társadalmat exaptív dinamikus rendszerként értelmezi. Ebben a keretben az exaptáció nem általános innovációs metafora, hanem funkcionális áthelyeződés: egy eredetileg más célra létrejött elem új szerepbe kerül. A Pinterest esetében ez az elem a digitális kép. A kép eredeti funkciója a reprezentáció, az inspiráció vagy a vizuális gyűjtés: megmutat egy enteriőrt, testet, ruhát, esküvői dekorációt, kávézót vagy utazási helyszínt. A platform működésében azonban a kép fokozatosan leválik erről az eredeti helyzetről. Többé nem feltétlenül egy konkrét tárgyhoz vagy helyhez kötődik, hanem hordozható vizuális sémává válik: „cozy kitchen", „minimalist bedroom", „boho wedding", „clean girl aesthetic", „Scandinavian café" vagy „dream home". A központi tézis szerint a Pinteresten keringő képek szabadon lebegő funkciókként működnek. Leválnak eredeti kontextusukról, algoritmikusan ismétlődnek és felerősödnek, majd más társadalmi és fizikai terekben új szerepet kapnak. Ami eredetileg inspirációs kép volt, később lakásfelújítási minta, esküvőszervezési referencia, kávézódizájn, Airbnb-enteriőr, testformálási ideál, turisztikai vágykép vagy városi fotópont esztétikai modellje lehet. A kép így nem egyszerűen ábrázol valamit, hanem átvihető mintává válik: olyan vizuális referenciává, amelyhez otthonok, események, testgyakorlatok és fogyasztási döntések igazodhatnak. Ez a folyamat a vizuális exaptáció fogalmával ragadható meg. A Pinterest nem közvetlenül fizikai határokat húz, és nem is úgy szervezi a teret, mint egy navigációs vagy beléptető rendszer. Hatása inkább abban áll, hogy algoritmikusan kiválasztja, ismétli és láthatóvá teszi azokat a vizuális mintázatokat, amelyek később átvihetők a fizikai világba. Az algoritmikus határ itt esztétikai és képzeleti természetű: azt befolyásolja, mely képek kapnak elég láthatóságot és ismétlést ahhoz, hogy tervezési vagy önformálási mintává váljanak, és mely terek, testek vagy életformák maradnak kívül az inspirálható, követhető és megvalósíthatónak tűnő világon. Az előadás három szinten bontja ki ezt a mechanizmust. Először azt vizsgálja, hogyan alakulnak a képek platformon belüli vizuális mintázatokká: pinek, boardok, keresések, mentések, hasonlósági klaszterek és ajánlások formájában. Másodszor azt mutatja meg, hogyan válnak ezek a mintázatok algoritmikus képzeletté: olyan előrendezett vizuális horizonttá, amely befolyásolja, milyen otthont, testet, utazást vagy életformát tudunk kívánatosként elképzelni. Harmadszor azt elemzi, hogyan térnek vissza ezek a képek a materiális világba: enteriőrökben, vendéglátóhelyekben, esküvői helyszínekben, testgyakorlatokban, fogyasztási döntésekben és városi terek esztétikai átalakulásában. Az előadás célja,

hogy az információs társadalom exaptív rendszerelméleti értelmezését összekapcsolja a térbeliség szociológiai problémájával. Amellett érvel, hogy a digitális tér nem egyszerűen a fizikai tér ellentéte, hanem annak képzeleti és esztétikai előformálásában is szerepet játszik. A Pinterest példája azt mutatja, hogy az információs társadalomban a határok nemcsak hozzáférési vagy mozgási küszöbökként működnek, hanem az elképzelhető terek, testek és életformák vizuális határaiként is. A digitális képek exaptív élete így abban ragadható meg, hogy ami eredetileg ábrázolásként vagy inspirációként jelent meg, később a társadalmi tér formálásának egyik közvetett, de hatásos mechanizmusává válhat.

Captured Spaces - Pinterest, Visual Exaptation, and Algorithmic Imagination

This presentation examines how digital images may acquire spatial and normative functions in contemporary information society. It takes Pinterest as a case through which to analyse a broader process: the detachment of images from their original objects, places and contexts, and their subsequent reappearance as references for the shaping of homes, bodies, events, lifestyles and everyday environments. The central question is therefore not simply how Pinterest represents domestic interiors, bodies, weddings, travel or lifestyle aesthetics, but how images circulating on the platform begin to function as transferable visual schemes in other social and material settings. The argument builds on the concept of the information society as an exaptive dynamic system. In this framework, exaptation does not refer to innovation in a general sense, but to a specific functional shift: an element originally produced for one purpose takes on a new role in a different context. In the case of Pinterest, the relevant element is the digital image. Its initial function may be representational, inspirational or classificatory: it shows an interior, an outfit, a wedding arrangement, a café, a garden or a travel destination. Through the platform's logic, however, such images can gradually become detached from their original referents. They no longer necessarily point back to a particular room, body or place, but start to circulate as portable visual schemes: "cozy kitchen," "minimalist bedroom," "boho wedding," "clean girl aesthetic," "Scandinavian café" or "dream home." The core claim is that images on Pinterest can operate as free-floating functions. They detach from their original context, gain visibility through algorithmic repetition and recommendation, and may later acquire new roles in other social and physical spaces. An image initially saved as inspiration may become a reference for home renovation, wedding planning, café design, Airbnb interiors, body practices, tourist imaginaries or urban photo-spots. The image does not simply depict an existing object; it becomes a transferable reference around which design decisions, consumer choices and practices of self-presentation may be organised. This process can be described as visual exaptation. Pinterest does not organise space in the same way as a navigation system, a border technology or an access-control infrastructure. Its effect is more indirect: it selects, repeats and amplifies visual patterns that may later become usable outside the platform. The algorithmic boundary at work here is therefore not primarily a physical or institutional threshold. It is an aesthetic and imaginative boundary: it affects which images gain enough visibility and repetition to become plausible models for design, self-fashioning and spatial aspiration, and which spaces, bodies and lifestyles remain outside the field of what appears desirable, attainable or worth emulating. The presentation develops this argument on three levels. First, it analyses how individual images become platform-specific visual patterns through pins, boards, searches, saves, similarity clusters and recommendations. Second, it shows how these patterns contribute to an algorithmic imagination: a pre-structured visual horizon that shapes what kinds of homes, bodies, journeys and lifestyles can be imagined as desirable. Third, it considers how these images return to the material world in interiors, cafés, wedding venues, body practices, consumer decisions and the aesthetic transformation of urban spaces. The aim is to connect an exaptive theory of information society with

sociological questions of space, perception and embodied experience. The presentation argues that digital space should not be understood merely as the opposite of physical space, but also as one of the ways in which physical space is visually and aesthetically prefigured. Pinterest shows that boundaries in information society are not only access thresholds or infrastructures of mobility. They may also operate as visual boundaries of imaginable spaces, bodies and forms of life. The exaptive life of digital images lies precisely in this movement: what first appears as representation or inspiration may later become a quiet but effective mechanism in the social shaping of space.

Megyesi Boldizsár
ELTE TK Szociológiai Kutatóintézet & Environmental Social Science Research Group (ESSRG) Non-profit Kft

Acsády Hanna
Environmental Social Sciences Research Group (ESSRG Non-profit Kft.)

Berta Gergő
Environmental Social Sciences Research Group (ESSRG Non-profit Kft.)

Pataki György
Environmental Social Sciences Research Group (ESSRG Non-profit Kft.)

Király András
Environmental Social Sciences Research Group (ESSRG Non-profit Kft.)

Varsányi Katalin
Environmental Social Sciences Research Group (ESSRG Non-profit Kft.)

Czeglédi Alexandra
Periféria Központ

Meggyötört táj, meggyötört kapcsolatok: a vízhiány megélt tapasztalatai és a társadalmi-ökológiai rendszer átalakulása a Homokhátságon

Az éghajlatváltozás és az ökológiai válság egyre több térségben alakítja át az emberek és a természeti környezet kapcsolatát. A társadalmi–ökológiai átalakulások vizsgálata ugyanakkor gyakran a gazdasági alkalmazkodásra, a technológiai innovációkra vagy a szakpolitikai beavatkozásokra koncentrál, miközben kevesebb figyelem irányul arra, hogy az érintettek miként érzékelik és élik meg a környezetükben zajló

változásokat. Előadásunk, egy összehasonlító európai kutatás részeként (MOSAIC - Innovative and effective policies for sustainable land use) azt vizsgálja, hogyan formálja a vízhiány és a környezeti átalakulás a magyarországi Homokhátságon élő gazdálkodók és más helyi szereplők tájhoz, vízhez és természethez fűződő viszonyát, valamint miként jelenik meg tapasztalataikban az ember és a természeti folyamatok közötti határ. A Homokhátság Magyarország egyik legsérülékenyebb félszáraz térsége, ahol a talajvízszint tartós csökkenése, az egyre gyakoribb aszályok és az ökológiai változások hosszú ideje alakítják a helyi életvilágokat. Kutatásunk abból a feltevésből indul ki, hogy a klímaváltozás nem egyszerűen külső környezeti tényezőként jelenik meg, hanem a mindennapi tapasztalatokon keresztül válik érzékelhetővé, és újraértelmezi az emberek tájhoz való kötődését, valamint saját cselekvési lehetőségeikről alkotott elképzeléseit. Az elemzés kvalitatív és részvételi módszerek kombinációjára épül. Félig strukturált interjúkat készítettünk gazdálkodókkal, szakértőkkel és döntéshozókkal, terep megfigyeléseket végeztünk, valamint hét részvételi műhelyt szerveztünk. A kutatás kiemelt eleme volt a Fotóhang (Photovoice) módszer alkalmazása, amelynek során a résztvevők fényképeken keresztül dokumentálták és értelmezték a számukra fontos táji és környezeti változásokat. A vizuális anyagok közös elemzése lehetőséget adott arra, hogy a kutatás ne csupán a földhasználati döntéseket, hanem a tájhoz kapcsolódó érzelmeket, emlékeket és jelentéseket is feltárja. Az eredmények azt mutatják, hogy a helyi szereplők a környezeti változásokat elsősorban nem a „klímaváltozás" absztrakt fogalmán keresztül értelmezik, hanem a tájban megfigyelhető változások révén: a kiszáradó talaj, az eltűnő víz, a megváltozó növényzet és a bizonytalanná váló termelési feltételek tapasztalatán keresztül. A részvételi műhelyek során a víz egyszerre jelent meg természeti folyamatként, a megélhetés feltételeként és a tájhoz való kötődés központi elemeként. A résztvevők narratíváiból egy lassú, de tartós társadalmi-ökológiai dezintegrációs folyamat képe rajzolódott ki, amelyben a vízhiány, a piaci viszonyok átalakulása és a támogatási rendszerek együttesen szűkítik a gazdálkodók mozgásterét. A közpolitikai környezetet sokan nem a problémák kezelésének, hanem azok felerősítésének tényezőjeként értelmezték. Ugyanakkor a tájhasználat és a gazdálkodási gyakorlatok átalakulása nem kizárólag veszteségként jelent meg: a résztvevők új együttműködési formákat, regeneratív megoldásokat és a táj adottságaihoz jobban illeszkedő alkalmazkodási stratégiákat is azonosítottak, amelyek egy élhetőbb jövő lehetőségét hordozzák. E tapasztalatok arra utalnak, hogy a vízhiány nem csupán környezeti vagy gazdasági probléma, hanem a tájhoz való viszony, az ember és természet kapcsolatának, valamint a helyi közösségek jövőképének újrarendeződésén keresztül válik megélhetővé.

Disrupted Landscape, Disrupted Relations: Lived Experiences of Water Scarcity and Social-Ecological Transformation in the Sand Ridge

Climate change and the ecological crisis are increasingly transforming the relationship between people and their natural environment. Research on social-ecological transformations often focuses on economic adaptation, technological innovation, or policy interventions, while paying less attention to how affected communities perceive and experience environmental change in their everyday lives. As part of the European research project MOSAIC – Innovative and Effective Policies for Sustainable Land Use, this paper examines how water scarcity and environmental transformation shape the relationships that farmers and other local actors in the Sand Ridge region of Hungary maintain with the landscape, water, and nature, and how the boundary between human agency and natural processes is experienced and interpreted in their narratives. The Sand Ridge is one of Hungary's most vulnerable semi-arid agricultural regions, where declining groundwater levels, increasingly frequent droughts, and broader ecological changes have been shaping local

livelihoods for decades. Our research is based on the assumption that climate change is not experienced as an external environmental shock but becomes meaningful through everyday encounters with a changing landscape, reshaping people's attachment to place and their understanding of their own possibilities for action. The analysis combines qualitative and participatory research methods. We conducted semi-structured interviews with farmers, experts, and decision-makers, carried out field observations, and organised seven participatory workshops. A central element of the research was the use of the Photovoice method, through which participants documented and interpreted significant landscape and environmental changes using photographs. The collective interpretation of these visual materials enabled us to explore not only land-use decisions but also the emotions, memories, and meanings attached to the landscape. Our findings show that local actors rarely interpret environmental change through the abstract concept of "climate change." Instead, they understand it through tangible transformations of the landscape: drying soils, disappearing water, changing vegetation, and increasingly uncertain production conditions. In the participatory workshops, water emerged simultaneously as a natural process, a prerequisite of livelihood, and a key element of attachment to place. Participants' narratives revealed a slow but persistent process of social-ecological disintegration, in which water scarcity, changing market conditions, and agricultural support systems jointly constrain farmers' room for manoeuvre. Many participants perceived the policy environment not as a mechanism for addressing these challenges but as a factor that often intensifies them. At the same time, transformations in land use and farming practices were not interpreted solely as losses. Participants also identified new forms of cooperation, regenerative farming approaches, and adaptation strategies better aligned with the ecological characteristics of the landscape, pointing towards the possibility of a more liveable future. These experiences suggest that water scarcity is not merely an environmental or economic problem but a process through which relationships with the landscape, understandings of the human–nature nexus, and collective visions of the future are being fundamentally reconfigured.

Németh Krisztina

ELTE KRTK Regionális Kutatások Intézete; Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudomány Tanszék

Testek a térben, terek a testben - testiesült társadalmi praxisok és megkülönböződések egy marginalizált mikrotérben

Az előadásban Bourdieu térfelfogásából és Wacquant bourdieu-i alapokra helyezett városszociológiájából, a tér bourdieu-i „trialektikájából" kiindulva újraértelmezem egyik korábbi kutatási terepem (egy vidéki város erősen marginalizált, zárt mikrotere) empirikus eredményeit. Ebben az elméleti keretben – a fizikai, társadalmi és szimbolikus teret egymástól analitikusan megkülönböztetve – a különféle térrétegekben elfoglalt pozíciók komplexen és relacionálisan vizsgálhatók, ami mélyebben elemezhetővé teszi, hogy miben áll a szóban forgó mikrotér marginalizáltsága, ez hogyan változott az idők folyamán, illetve hogyan hatottak rá az egyéni társadalmi gyakorlatok (a térelsajátítás különféle formái, a mindennapi térhasználat). Az előadásban azt vizsgálom, hogy hogyan, milyen mechanizmusokon keresztül határolódik le ez a mikrotér a tágabb városi tértől és miként termelődik újra stigmatizált pozíciója; továbbá, hogyan hat ez az itt lakókra, különös tekintettel a testükre, testi mivoltukra. Azt is elemzem, hogy milyen szimbolikus határokat működtetnek ebben a térben az itt lakók, hogyan küzdenek meg a stigmatizáltság különféle formáival,

valamint hogyan hat ez a különféle mindennapi térbe ágyazott és testiesült társadalmi praxisaikra. Mivel a mindennapi, belakott térrel kapcsolatos diszpozíciók a testbe íródva tartósan rögzülhetnek, így akkor is tovább működhetnek a habitus részeiként, amikor a mindennapi fizikai tér vagy akár a társadalmi tér (illetve az egyének abbéli pozíciója) megváltozott. Következésképpen a test a hiszterézis (a habitusok sajátos „fáziskésése" Bourdieu-nél) egy sajátos vizsgálati terepe, ami új szempontokat kínál a habitus-habitat összefüggéseinek empirikus vizsgálatához is.

Bodies in space, spaces in the body: Embodied social practices and distinctions in a marginalized microspace

In this presentation, drawing on Bourdieu's conception of space and Wacquant's Bourdieu-inspired urban sociology, I reinterpret the empirical findings from one of my earlier research sites (a highly marginalised, closed microspace in a rural town). Within this theoretical framework—analytically distinguishing among physical, social, and symbolic space—positions occupied by agents within the various layers of space can be examined in their complexity and relationality, which allows for a deeper analysis of what constitutes the marginalization of this microspace, how this has changed over time, and how it has been shaped by individual social practices (various forms of appropriations of space, everyday use of space). In this presentation, I examine how and through what mechanisms this micro-space is demarcated and distinguished from the broader urban space and how its stigmatised position is reproduced; furthermore, how this affects the residents living here, particularly their bodies. I also analyse the symbolic boundaries that residents create and maintain within this space, how they handle various forms of stigmatisation, and how this affects their diverse social practices, which are embodied and embedded in the everyday, lived space. Since dispositions related to everyday, 'dwelled' spaces can be 'inscribed' in the body, they can continue to function as part of one's habitus even when the everyday physical space or even the social space (and agents' positions within it) has changed. Consequently, the body serves as a specific field of inquiry for hysteresis (the specific "phase delay" of habitus in Bourdieu's work), offering new perspectives for the empirical study of the relationship between habitus and habitat.

Rémai Martin

ELTE FFI Földtudományi Doktori Iskola

Tértapasztalatok, érzelmek és a harmadik helyek szerepe a diákok városképében

A vizuális ingerek dominanciája a mindennapokban alapvetően alakítja át a fiatal generáció tértapasztalatát. Kutatásom egy középiskolai osztály longitudinális vizsgálatának első szakaszában a diákok „saját Budapestjeit" – mentális térképeit – elemezte, feltárva, hogy mely városi elemekhez kapcsolódnak pozitív vagy negatív érzelmeik, és hogy miként rajzolódnak ki térbeli preferenciáik. A tanulói rajzok Kevin Lynch klasszikus módszertanán alapuló elemzése lehetővé tette a városi tér öt alapvető elemének azonosítását (útvonalak, csomópontok, határok, kerületek, tájékozódási pontok). Ugyanakkor a vizsgálatot kiterjesztve Ray Oldenburg szociológiai modelljére is, amely az emberi interakciók színtereit első helyekre (otthon), második helyekre (munka, vagy jelen esetben iskola), valamint harmadik helyekre osztja (közösségi terek, pl. kávézók, parkok, edzés helyei), újabb információkhoz, trendekhez és különlegességekhez jutottam el. Eddigi eredményeim alapján a kezdeti, szabad kézrajzos mentális térképeken a diákok „Budapestjeit"

egyértelműen az útvonalak (pl. metróvonalak, Duna-parti sétányok) és a csomópontok (pl. Deák tér, Blaha Lujza tér) uralták. Ezek többnyire az iskolába járáshoz vagy szabadidős célpontokhoz (elsősorban bevásárlóközpontokhoz) kötődtek. Az Oldenburg-i értelemben vett harmadik helyek – vagyis a valódi társas interakciót ösztönző, otthonon és iskolán kívüli terek, mint a kisközösségi terek, könyvtárak vagy akár kávézók – alig jelentek meg ezeken a rajzokon. A kiinduló adatok tehát mintegy „láthatatlan" városként kezelték ezt a szférát. Mivel az első körben elkészült rajzok önmagukban nem adtak elegendő információt a harmadik helyek tényleges használatáról és érzelmi jelentőségéről, ezt a dimenziót külön, célzott módon, de ugyanúgy szabad rajzoltatásos módszerrel térképeztem fel. Ez a kiegészítő vizsgálat lényegesen árnyaltabb képet eredményezett. Kiderült, hogy a tanulók érzelmi kötődése a kiemelt útvonalakhoz és csomópontokhoz többnyire funkcionális („gyorsan átjutok itt") vagy negatív („zsúfolt", „állandóan dugó van"), miközben a harmadik helyekhez kapcsolódó pozitív attitűd (otthonosság, választott közösség, szabadidős elmélyülés) explicit formában hiányzik a spontán megnyilatkozásokból, vagy sok esetben nem köthető ahhoz a térhez, ahol iskolába jár, illetve él (az illető első és második helye). A további keresztmetszeti elemzések (nem, érdeklődési kör, lakóhely, iskolába jutás módja) ugyanakkor azt mutatták, hogy a lányok és a humán érdeklődésű diákok érzékenyebben azonosítanak potenciális harmadik helyeket, amikor direkt rákérdeztem. Ugyanakkor a baráti társaságok mentén kirajzolódó térképek még ebben a kiegészítő fázisban sem feltétlenül tartalmaznak valódi közösségi tereket; azok sokkal inkább az átmeneti zónák, plázák vagy közlekedési csomópontok mellékterei ként azonosíthatók. Összességében a külön feltérképezés nélkül a harmadik helyek jelentősége rejtve maradt volna – a segítségével azonban világossá vált, hogy bár ezek a mikroterek nem részei a spontán városreprezentációiknak, ám explicit rákérdezést követően mégis felismerhetőek bizonyos csoportok körében. Előadásom általánosabb értelemben arra is keresi a választ, hogy a vizuális tértapasztalat és az Oldenburg-i kategóriák együttes vizsgálata miként segítheti a várostervezést és az ifjúsági közösségfejlesztést: vajon a harmadik helyek hiánya a mentális térképeken a valós városi szövet hiányosságait, vagy csupán a diákok észlelésének korlátait tükrözi?

Spatial Experiences, Emotions, and the Role of Third Places in Students' City Perception

The dominance of visual stimuli in everyday life fundamentally transforms the spatial experience of the younger generation. In the first phase of my longitudinal study of a secondary school class, I analyzed the students' "own Budapests" – their mental maps – exploring which urban elements are associated with positive or negative emotions and how their spatial preferences emerge. The analysis of the students' drawings, based on Kevin Lynch's classic methodology, enabled the identification of the five basic elements of urban space (paths, nodes, edges, districts, landmarks). At the same time, by extending the investigation to Ray Oldenburg's sociological model, which divides the areas of human interaction into first places (home), second places (work, or in this case school), and third places (community spaces, e.g., cafés, parks, places of exercise), I gained new information, trends, and specific insights. Based on my results so far, on the initial "freehand-drawn" mental maps, the students' "Budapests" were clearly dominated by paths (e.g., metro lines, Danube promenades) and nodes (e.g., Deák Square, Blaha Lujza Square). These were mostly connected to commuting to school or leisure destinations (primarily shopping malls). Third places in the Oldenburgian sense – that is, spaces outside home and school that foster genuine social interaction, such as small community spaces, libraries, or even cafés – barely appeared on these drawings. Thus, the initial data treated this sphere as an "invisible" city. Since the first-round drawings alone did not provide sufficient information

about the actual use and emotional significance of third places, I specifically and purposefully mapped this dimension, still using the same freehand drawing method. This supplementary investigation gave a significantly more nuanced picture. It turned out that the students' emotional attachment to the highlighted paths and nodes is mostly functional ("I get through here quickly") or negative ("crowded", "there's always a traffic jam"), while the positive attitude associated with third places (homeliness, chosen community, leisure immersion) is explicitly absent from their spontaneous expressions, or in many cases cannot be linked to the space where they attend school or live (their first and second places). Further cross-sectional analyses (by gender, field of interest, place of residence, mode of commuting to school) showed that girls and students with a humanities-orientation identify potential third places more sensitively when explicitly asked. However, the maps drawn along friendship groups, even in this supplementary phase, do not necessarily contain real community spaces; these are much more identifiable as transitional zones, shopping malls, or ancillary spaces of transport hubs. Overall, without the specific mapping, the significance of third places would have remained hidden – with its help, however, it became clear that although these micro-spaces are not part of their spontaneous urban representation, they can still be recognized among certain groups after explicit questioning. In a more general sense, my presentation also seeks to answer how the combined examination of visual spatial experience and Oldenburg's categories can assist urban planning and youth community development: does the absence of third places on mental maps reflect the deficiencies of the actual urban fabric, or merely the limitations of the students' perception?

Vigvári András

ELTE KRTK Regionális Kutatások Intézete; ELTE TáTK Szociológia Tanszék

Szkalisity András

SZTE TTK Társadalomföldrajz Tanszék

Tráser Nándor

SZTE TTK Társadalomföldrajz Tanszék

Kovai Cecília

ELTE KRTK Regionális Kutatások Intézete; Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudomány Tanszék

Átrajzolódó etnikai határok? Roma mobilitás és helyi társadalmi változások egy perifériku alföldi kisvárosban

A 2015 utáni időszakban lezajló gazdasági, társadalmi és politikai folyamatok – különösen az újraiparosítás, a foglalkoztatás bővülése, valamint a külföldi munkavállalás elterjedése – jelentős átalakulásokat idéztek elő a perifériku vidéki térségek társadalmi viszonyaiban. E folyamatok egyik meghatározó következménye,

hogy az alacsony iskolai végzettségű, etnikai alapon marginalizált roma népesség jelentős része az elmúlt évtizedek munkaerőpiaci kirekesztettségét követően megjelent a formális foglalkoztatás szférájában (Huszár 2019; Bakó–Lakatos 2017, 2020; Köllő 2017; Kovai–Vigvári 2020). E változások számottevő hatást gyakoroltak a rendszerváltást követően megszilárdulni látszó helyi etnikai és osztályviszonyokra, valamint a roma népesség mobilitási lehetőségeire és pályáira. A kutatások arra utalnak, hogy az elöregedő, perifériku vidéki településeken növekvő számban jelennek meg olyan roma családok, amelyek helyi társadalmi mobilitási pályát járnak be, és életmódjuk, valamint fogyasztási gyakorlataik révén fokozatosan a helyi középosztály társadalmi pozícióihoz közelítenek, egyúttal egyre meghatározóbb szerepet töltenek be a helyi társadalomban. E mobilitási folyamatok nem csupán társadalmi, hanem térbeli dimenzióval is rendelkeznek. Egyre több felfelé mobil roma háztartás költözik a településeken belül a szegregált városrészek felől olyan településrészekre, amelyek korábban nem vagy csak elenyésző mértékben voltak roma népesség által lakottak, ami a településeken belüli etnikai-társadalmi térszerkezet átalakulására utal. Ez a térbeli mobilitás ráadásul rendszeresen összekapcsolódhat a lakosok átalakuló térérzékelésével, másképpen megélt tereket, így pedig új mentális térképzeteket, határokat generálva. Előadásunkban egy zsugorodó alföldi kisvárosban végzett többéves etnográfiai kutatás eredményei alapján azt vizsgáljuk, hogy a fent bemutatott társadalmi és térbeli változások miként jelennek meg a helyi társadalomban, így a fizikai és/vagy a mentális térben. Arra keressük a választ, hogyan érzékelik a helyi társadalom tagjai az etnikai és osztályviszonyok átalakulását, illetve milyen képzetek és értelmezések kapcsolódnak a település etnikai határainak változásához, a teljes település vagy egy-egy városrész mentális képének a módosulásához. Elemzésünk egyrészt a több éven át végzett etnográfiai terepmunka során gyűjtött kvalitatív forrásokra (interjúk, megfigyelések), másrészt a kisváros lakossága körében 2024 és 2026 között felvett mentális térképek vizsgálatára támaszkodik. Előadásunk egy alföldi kisváros esetének részletes elemzésén keresztül két szélesebb társadalomtudományi kérdést is vizsgál; egyrészt, hogy a roma népesség körében megfigyelhető társadalmi és térbeli mobilitási folyamatok miként alakítják át a helyi etnikai és osztályviszonyokat. Másrészt hogy az elmúlt évek gazdasági és társadalmi változásai mennyiben képesek fellazítani vagy újrarendezni a lokális társadalmakban hosszú idő alatt rögzült, fizikai vagy mentális formában megjelenő etnikai határokat.

Redrawing Ethnic Boundaries? Roma Mobility and Local Social Change in a Peripheral Small Town on the Great Hungarian Plain

Since 2015, a range of economic, social, and political processes—most notably reindustrialization, expanding employment opportunities, and the growing prevalence of labor migration abroad—have brought about significant transformations in the social relations of peripheral rural regions. One of the most important consequences of these developments is that a substantial proportion of the low-educated and ethnically marginalized Roma population has entered the sphere of formal employment after decades of labor market exclusion (Huszár 2019; Bakó–Lakatos 2017, 2020; Köllő 2017; Kovai–Vigvári 2020). These changes have had a considerable impact on local ethnic and class relations that appeared to have stabilized following the post-socialist transition, as well as on the mobility opportunities and trajectories of the Roma population. Existing research suggests that in aging peripheral rural settlements, an increasing number of Roma families are experiencing local social mobility and, through their lifestyles and consumption practices, are gradually approaching the social positions of the local middle class while simultaneously assuming a more prominent role in local society. These mobility processes have not only social but also spatial dimensions. An increasing number of upwardly mobile Roma households are relocating within settlements from segregated

neighborhoods to areas that were previously inhabited by few or no Roma residents, indicating a transformation of the ethnic and social spatial structure of these localities. Moreover, such spatial mobility is often accompanied by changing perceptions of space among residents, generating new experiences of place, mental maps, and symbolic boundaries. Drawing on the findings of a multi-year ethnographic study conducted in a shrinking small town on the Great Hungarian Plain, this paper examines how these social and spatial transformations are manifested in local society, both in physical and mental space. We investigate how local residents perceive the changing ethnic and class relations of the settlement and what representations and interpretations are associated with shifting ethnic boundaries and changing mental images of the town as a whole or of particular neighborhoods. Our analysis is based, on the one hand, on qualitative data collected through several years of ethnographic fieldwork, including interviews and participant observation, and, on the other hand, on the analysis of mental maps gathered among local residents between 2024 and 2026. Through a detailed case study of a small town on the Great Hungarian Plain, the paper addresses two broader questions in the social sciences. First, it explores how the social and spatial mobility processes observed among the Roma population reshape local ethnic and class relations. Second, it examines the extent to which the economic and social changes of recent years have been capable of weakening, transforming, or reconfiguring ethnic boundaries that have become deeply embedded in local societies over time, whether manifested in physical space or in the mental representations of residents.

Elmosódó határok a családokban

Szekcióvezető: Török Emőke, Sztáray Kázdy Éva

Kutrovátz Kitti
Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem

Digitális munka a család és a munkahely határán

A digitalizáció alapvetően alakítja át a családok működését, valamint a munka és a magánélet közötti határokat. A kommunikációs és információs technológiák (IKT) elterjedése következtében a fizetett munka, a családi élet és a gondoskodási feladatok egyre inkább összekapcsolódnak, a korábban elkülönülő társadalmi szférák határai átjárhatóbbá válnak. A távmunka, a hibrid munkavégzés és az állandó online elérhetőség lehetővé teszik a munka térbeli és időbeli rugalmasságát, ugyanakkor a családi és munkahelyi feladatok egyidejű jelenlétét is eredményezik. Ezzel párhuzamosan a szülőséggel kapcsolatos elvárások is átalakulnak és intenzívvé válnak: a gyermekek digitális életének monitorozása mellett egyre nagyobb jelentőséget kap a családi élet digitális koordinációja, az online kommunikáció menedzselése, valamint a gyermekek oktatásához, szabadidejéhez és társas kapcsolataihoz kötődő feladatok digitális szervezése és megoldása. A szakirodalomban egyre erősebb a konszenzus, hogy az IKT munkahelyi és családi használata a digitális munka sajátos formáját jelenti, amely jelentős idő-, érzelmi és mentális ráfordítást igényel, miközben új, alapvetően láthatatlan koordinációs, kommunikációs és gondoskodási feladatokat hoz létre. Az előadás a digitális munka koncepcióját állítja középpontba, és kritikai módon kapcsolja össze a különálló kutatási irányokat annak érdekében, hogy feltárja a szervezeti elvárások, a digitális szülőség és a munka–magánélet egyensúlya közötti feszültségeket. A kutatás elméleti hátterét a láthatatlan munka és az érzelmi munka klasszikus feminista megközelítései adják, amelyeket az előadás a munka–magánélet határmenedzsment, az intenzív szülőség és a digitális szülőség elméleteivel kapcsol össze. Az érzelmi munka klasszikus fogalmának továbbgondolásával az előadás azt vizsgálja, hogy a digitális koordinációs, kommunikációs és szervezési tevékenységek miként értelmezhetők a digitális érzelmi munka új formáiként. Az előadás abból a feltevésből indul ki, hogy a digitális technológiák elterjedése a családon belüli szerepek, felelősségek és feladatmegosztások újratárgyalását is szükségessé teszi. Az előadás nemzetközi elméleti és empirikus szakirodalom áttekintésére épül, amelynek célja a digitális munkával kapcsolatos kutatási eredmények rendszerezése és értelmezése. Az előadás arra fókuszál, hogy milyen formákban jelenik meg a digitális munka a munkahelyi és családi szférában, hogyan szerveződik, milyen egyéni és társadalmi következményekkel jár. Az áttekintés külön figyelmet fordít arra, hogy ezek a digitális munkatevékenységek hogyan kapcsolódnak a nemi szerepekhez, és milyen módon járulnak hozzá a meglévő egyenlőtlenségek újratermelődéséhez. A szakirodalom alapján a digitalizáció egyszerre kínál rugalmasságot és teremt új terheket, miközben növeli a túlmunka kockázatát. A digitális eszközök támogatják a családi élet és a

munkavégzés összehangolását, ugyanakkor fokozzák az állandó rendelkezésre állás, a kommunikációs túlterhelés és a szerepkonfliktusok kockázatát, amelyek a mentális egészségre is negatív hatással lehetnek. A kutatások arra is rámutatnak, hogy a családon belüli digitális koordinációs és érzelmi munka jelentős része továbbra is a nőkre és különösen az anyákra hárul, ami a „digitális kettős teher" kialakulásához vezethet. A tervezett áttekintés várható hozzájárulása annak bemutatása, hogy a digitális technológiák miként alakítják át a család külső és belső határait, hogyan hoznak létre új határmenedzsment-kihívásokat, valamint hogyan járulnak hozzá az érzelmi munka digitális kontextusban történő újraértelmezéséhez. Ezáltal a kutatás szorosan kapcsolódik a családi határok átjárhatóbbá válásáról, a határhúzás dilemmáiról és a családok mindennapi működésének átalakulásáról szóló tudományos diskurzusokhoz.

Digital Labor at the Boundary of Family and Work

Digitalization is transforming family life and reshaping the boundaries between work and the private sphere. As information and communication technologies (ICTs) become embedded in everyday life, individuals increasingly integrate paid work, family responsibilities, and caregiving activities, making the boundaries between previously distinct social domains more permeable. Remote and hybrid work arrangements, together with constant online connectivity, provide greater temporal and spatial flexibility while simultaneously requiring individuals to navigate work and family responsibilities concurrently. Moreover, expectations related to parenting have intensified. Beyond monitoring children's digital activities, parents increasingly coordinate family life through digital technologies, manage online communication, and organize tasks related to their children's education, leisure activities, and social relationships. Recent literature increasingly conceptualizes the use of ICTs across work and family domains as a distinct form of digital labor. This labor demands significant investments of time, emotional effort, and cognitive resources while generating new forms of coordination, communication, and caregiving work that often remain invisible and unrecognized. This paper focuses on the concept of digital labor and brings together previously separate strands of research to examine the tensions between organizational expectations, digital parenting, and work–life balance. The theoretical framework draws on feminist scholarship on invisible labor and emotional labor and integrates these perspectives with theories of work–life boundary management, intensive parenting, and digital parenting. Building on the concept of emotional labor, the paper explores how digital coordination, communication, and organizational activities constitute emerging forms of digital emotional labor. It argues that the spread of digital technologies fosters family members to renegotiate roles, responsibilities, and divisions of labor within households. The paper relies on a review of international theoretical and empirical literature that systematizes and interprets existing research on digital labor. It examines how digital labor manifests across workplace and family settings, how individuals organize these activities, and what individual and societal consequences they produce. The review pays particular attention to the relationship between digital labor and gender, investigating how digital labor practices reinforce or challenge existing inequalities. The literature suggests that digitalization simultaneously expands flexibility and creates new burdens while increasing the risk of overwork. Although digital technologies can facilitate the reconciliation of paid work and family life, they also intensify constant availability, communication overload, and role conflict, all of which may negatively affect mental health. Existing research further demonstrates that women, and especially mothers, continue to perform most digital coordination and emotional labor within families, thereby contributing to the emergence of a "digital double burden." By synthesizing these findings, the review demonstrates how digital technologies reshape both the external and internal boundaries of family life, create new challenges of boundary management, and encourage a

reconsideration of emotional labor in digital contexts. Therefore, it contributes to broader debates on the increasing permeability of family boundaries, the dilemmas of boundary negotiation, and the transformation of everyday family life.

Mihálka Mária

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai Intézet, Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék; Szegedi Tudományegyetem IKIKK Intediszciplináris Családtudományi Kutató és Fejlesztő Központ

Jancsák Csaba

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai Intézet, Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék; Szegedi Tudományegyetem IKIKK Intediszciplináris Családtudományi Kutató és Fejlesztő Központ

Nagy Terézia

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészet - és Társadalomtudományi Kar, Szociológia Tanszék; Szegedi Tudományegyetem IKIKK Intediszciplináris Családtudományi Kutató és Fejlesztő Központ

A munka és a család határainak újratárgyalása – a családi munkamegosztás identitás- és hatalomformáló szerepe

A munka és a család életterületei közötti határok napjainkban egyre inkább elmosódnak, különösen a felsőoktatásban dolgozó nők esetében, ahol az akadémiai teljesítményelvárások, a rugalmas, ugyanakkor gyakran határtalanná váló munkaidő, valamint a családi szerepek összehangolása folyamatos alkalmazkodást kíván. Jelen kutatás középpontjában a családi munkamegosztás társadalmi konstrukciói, valamint azok identitás- és hatalomformáló szerepe áll. A kutatás elméleti hátterét a munka-család kapcsolatra vonatkozó elméletek: klasszikus elméletek, szerepelméletek és modern megközelítések (Edwards és Rothbard, 2000) adják, különös tekintettel a munka-család konfliktusra és munka-család egyensúlyra (Greenhaus és Beutell, 1985; Greenhaus és Powell, 2006; Voydanoff, 2007). A kutatás abból a megközelítésből indul ki, hogy a családon belüli munkamegosztás nem pusztán gyakorlati feladatmegosztás, hanem társadalmilag konstruált hatalmi és identitásbeli viszonyrendszer is, amely meghatározza a családtagok önértelmezését, szerepfelfogását, mentális terhelését, időfelhasználását és szakmai lehetőségeit. A vizsgálat kutatási kérdése arra keresi a választ, hogy milyen munkamegosztási mintázatok rajzolódnak ki a felsőoktatásban dolgozó nők életében, ezek miként alakítják a munka és a család közötti határokat, illetve hogyan jelennek meg bennük a nemi szerepekhez kapcsolódó strukturális egyenlőtlenségek és láthatatlan terhek. A kutatás kvalitatív módszertannal, félig strukturált interjúk felvételével valósult meg. 51, a Szegedi Tudományegyetemen dolgozó egyetemi munkavállaló (37 fő vezető oktatóval/kutatóval és 14 fő doktorandusszal) nővel készült félig strukturált interjú, 2023. szeptember és 2024. december között. Az interjúk feldolgozása kvalitatív tartalomelemzéssel történt. Az interjúk során kiemelt figyelmet kaptak az alábbi témakörök: munka-család konfliktus, munka-család egyensúly; családi és

a munkahelyi élet jellemzői; tanulmányok folytatása; oktatói-, kutatói élet; karrier; környezet támogatása; nők szerepe. Az eredmények három domináns munkamegosztási mintázatot azonosítottak: az egyenlőségre törekvő, a hagyományos nemi szerepeken alapuló, valamint a rugalmas, helyzetfüggő munkamegosztást. Az interjúk rámutattak arra, hogy még az egyenlőségre törekvő családokban is gyakran a nőkre hárul a láthatatlan munka, a „mentális szervezés", azaz a családi élet szervezésének, koordinálásának és érzelmi működtetésének felelőssége. A hagyományos szerepmegosztás esetében erőteljesebben jelent meg a túlterheltség, a szerepkonfliktus és a pszichés kimerülés tapasztalata. A kutatás arra is rámutat, hogy a munka és a család közötti határok kialakítása és fenntartása nem kizárólag egyéni döntés kérdése, hanem strukturális, kulturális és nemi hatalmi viszonyok által formált társadalmi folyamat. A családi munkamegosztás mintázatai így nem csupán a mindennapi élet szervezésének módjait tükrözik, hanem a nemi identitás, a felelősségvállalás és a családon belüli hatalmi pozíciók újratermelődésének vagy átalakulásának mechanizmusait is. Az eredmények hozzájárulnak a munka-család kapcsolat, a társadalmi nemek és a láthatatlan munka mélyebb szociológiai értelmezéséhez. Támogató: SZTE Társadalmi Felelősségvállalás Kompetenciaközpont

Renegotiating Work–Family Boundaries: The Identity- and Power-Shaping Role of Family Division of Labor

The boundaries between the domains of work and family have become increasingly blurred in contemporary society, particularly for women working in higher education, where academic performance expectations, flexible yet often boundaryless working hours, and the reconciliation of family roles require continuous adaptation. This study focuses on the social constructions of family division of labor and their role in shaping identity and power relations. The theoretical framework of the study draws on theories of the work–family relationship, including classical approaches, role theories, and contemporary perspectives (Edwards & Rothbard, 2000), with particular emphasis on work–family conflict and work–family balance (Greenhaus & Beutell, 1985; Greenhaus & Powell, 2006; Voydanoff, 2007). The study is based on the assumption that the division of labor within the family is not merely a practical allocation of tasks but also a socially constructed system of power and identity relations that shapes family members' self-perceptions, role interpretations, mental workload, time use, and professional opportunities. The research seeks to answer the following question: What patterns of family division of labor can be identified in the lives of women working in higher education, how do these patterns shape the boundaries between work and family, and how are structural inequalities and invisible burdens related to gender roles manifested within them? The study employed a qualitative research design based on semi-structured interviews. A total of 51 female employees of the University of Szeged (37 senior lecturers/researchers and 14 doctoral students) participated in the study between September 2023 and December 2024. The interviews were analyzed using qualitative content analysis. The interview guide focused on the following topics: work–family conflict, work–family balance, characteristics of family and work life, continuation of studies, academic and research careers, career development, environmental and social support, and women's roles. The findings identified three dominant patterns of family division of labor: egalitarian, traditional gender-based, and flexible situation-dependent arrangements. The interviews revealed that even within families striving for equality, women frequently remain responsible for invisible labor and "mental organization," including the planning, coordination, and emotional management of family life. Traditional role arrangements were more strongly associated with experiences of overload, role conflict, and psychological exhaustion. The study also demonstrates that the

establishment and maintenance of boundaries between work and family are not solely matters of individual choice but are shaped by structural, cultural, and gendered power relations. Patterns of family division of labor therefore reflect not only ways of organizing everyday life but also mechanisms through which gender identities, responsibility-taking practices, and power positions within the family are reproduced or transformed. The findings contribute to a deeper sociological understanding of the work–family relationship, gender relations, and invisible labor. Supported by: University of Szeged – Center for Social Responsibility

Simon-Kiss Nóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Lendvai Lilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

Pántya József

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Pszichológiai Intézet Szociálpszichológia Tanszék

Erő(forrás)? Az "egyszerre minden" dilemmája – egyensúly és karrierelégedettség anyák körében

A gyermekvállalást követően a nőknek egyszerre kell megfelelniük a munkaerőpiac és a családi élet gyakran ellentmondó elvárásainak. A munka és család közötti határok kezelése ezért pszichológiai és társadalmi kihívást is jelent. Az anyasági büntetésről (motherhood penalty) szóló kutatások rámutatnak arra, hogy a gyermekvállalás a nők karrierútjára és szakmai elégedettségére is hatással lehet, ugyanakkor kevésbé ismert, hogy milyen erőforrások segíthetik az anyákat (Correll, Benard, & Paik, 2007; Budig & England, 2001). A kutatás az Erőforrások Megőrzésének Elméletére (Hobfoll, 1989) és a Munka–Család Erőforrás Modellre (ten Brummelhuis és Bakker, 2012) támaszkodva azt vizsgálta, hogy a személyes, társas és szervezeti erőforrások milyen szerepet játszanak a munka–család konfliktus és a gyermekvállalás utáni karrierelégedettség alakulásában. A keresztmetszeti vizsgálatban 451, 23 és 62 év közötti (M = 39,19 év; SD = 6,10), többnyire városban élő, legalább egy kiskorú gyermeket nevelő nő vett részt, akik már legalább egyszer visszatértek a szakmai munka világába gyermekvállalás után. Az adatfelvétel online kérdőíves formában zajlott. A kutatás a pszichológiai tőke, a pszichológiai rugalmatlanság, az észlelt társas támogatás, valamint a szervezeti erőforrások gyermekvállalás utáni karrierelégedettségre és munka–család konfliktusra gyakorolt hatását elemezte korrelációs, regressziós, mediációs és varianciaanalízis módszerekkel. A munka–család konfliktus vizsgálata során az eredmények azt mutatták, hogy a magasabb pszichológiai tőke és az erősebb társas támogatás alacsonyabb konfliktusszinttel járt együtt, míg a pszichológiai rugalmatlanság pozitív kapcsolatot mutatott a konfliktus mértékével. A pszichológiai tőke bizonyult a munka–család konfliktus legerősebb védőfaktorának, ugyanakkor a szervezeti feltételek is jelentős szerepet játszottak. A rugalmas munkaidő

hiánya szignifikánsan növelte a konfliktus megélésének valószínűségét, míg a vezetői támogatás hiánya tendencia jellegű kapcsolatot mutatott a magasabb konfliktusszinttel. Az eredmények arra utalnak, hogy a személyes erőforrások mellett a munkahelyi rugalmasság és a támogató szervezeti környezet is fontos szerepet játszik a munka és a családi szerepek összehangolásában. A társas támogatás hatása pedig más változókkal közös variancián alapulhat. A karrierelégedettség esetében szintén a pszichológiai tőke bizonyult a legerősebb pozitív prediktornak, míg a társas támogatás hatása elsősorban közvetett módon érvényesült. A mediációs elemzések alapján a munka–család konfliktus központi mechanizmusként jelent meg, amelyen keresztül közvetítődött az erőforrások karrierelégedettségre gyakorolt hatása. Az otthoni munkavégzés lehetősége pozitív, míg a rugalmas munkaidő hiánya negatív kapcsolatban állt a karrierelégedettséggel. A vizsgálat kimutatta, hogy a karrierelégedettség a gyermekvállalást követően szignifikánsan csökkent, ami összhangban áll az anyasági büntetés elméletével. Az eredmények valószínűsítik, hogy a gyermekvállalás hosszabb távon is befolyásolja a nők szakmai önértékelését és karrierrel kapcsolatos tapasztalatait. Ugyanakkor az anyaság különböző életszakaszaiban nem mutatkozott különbség sem az erőforrások hatásában, sem a karrierelégedettség csökkenésének mértékében, ami azt jelzi, hogy a vizsgált erőforrások életciklustól független védőfaktorként működnek. Mindez arra utal, hogy a munka és család közötti határok kezelése nem kizárólag az egyén felelőssége. Bár a személyes erőforrások, különösen a pszichológiai tőke meghatározó szerepet játszanak a karrierelégedettség fenntartásában, a társas támogatás és a rugalmas munkaszervezési lehetőségek szintén fontos erőforrásként jelennek meg. A kutatás rámutat arra, hogy az anyák szakmai jóllétének és munkaerőpiaci integrációjának támogatása egyéni, kapcsolati és intézményi szinten egyaránt értelmezhető feladat.

Resource(s)? The "Doing It All" Dilemma: Work–Life Balance and Career Satisfaction Among Mothers

Following childbirth, women are often expected to meet the conflicting demands of work and family life. Managing these boundaries represents a psychological and social challenge. Research on the motherhood penalty has shown that childbearing can affect women's career trajectories and professional satisfaction; however, less is known about the resources that may help mothers cope with these challenges (Correll, Benard, & Paik, 2007; Budig & England, 2001). Drawing on Conservation of Resources Theory (Hobfoll, 1989) and the Work–Home Resources Model (ten Brummelhuis & Bakker, 2012), this study examined the role of personal, social, and organizational resources in shaping work–family conflict and post-childbirth career satisfaction. The cross-sectional study involved 451 women aged between 23 and 62 years (M = 39.19, SD = 6.10), predominantly living in urban areas and raising at least one child under the age of 18, all of whom had returned to the workforce following childbirth. Data were collected through an online questionnaire. The effects of psychological capital, psychological inflexibility, perceived social support, and organizational resources were examined using correlational, regression, mediation, and analysis-of-variance techniques. The findings indicated that higher levels of psychological capital and stronger social support were associated with lower levels of work–family conflict, whereas psychological inflexibility was positively related to work-family conflict. Psychological capital emerged as the strongest protective factor against work–family conflict, while organizational conditions also played a substantial role. Limited access to flexible working hours significantly increased the likelihood of experiencing work–family conflict, whereas a lack of supervisory support was marginally associated with higher levels of conflict. These findings suggest that flexible work arrangements and a supportive organizational environment facilitate work–family balance. Psychological

capital also proved to be the strongest positive predictor of career satisfaction, whereas the effect of social support was primarily indirect. Work–family conflict emerged as a key mechanism linking resources and career satisfaction. The opportunity to work from home was positively associated with career satisfaction, whereas the lack of flexible working hours was negatively associated with it. The study further demonstrated that career satisfaction significantly decreased following childbirth, supporting the motherhood penalty hypothesis. The findings suggest that childbearing may have long-term implications for women's professional self-evaluation and career-related experiences. No differences were found across stages of motherhood either in the effects of resources or in the degree of decline in career satisfaction, indicating that the examined resources function as protective factors regardless of life stage. Overall, the findings suggest that managing the boundaries between work and family is not solely an individual responsibility. Although psychological capital plays a crucial role in maintaining career satisfaction, social support and flexible work arrangements also remain important resources. The study highlights that supporting mothers' professional well-being and labour market integration requires interventions at the individual, relational, and institutional levels.

Sztáray Kézdy Éva

Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Szociológia Tanszék

Drjenovszky Zsófia

Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Szociológia Tanszék

Hol húzódnak az apaság határai? Egyetemi hallgatók elképzelései az ideális apáról

Az „ideális apa" fogalma a családszociológiai kutatásokban jól tükrözi a családon belüli szerephatárok átalakulását: egyszerre kapcsolódhat a hagyományos családfenntartó szerephez és a gondoskodó, érzelmileg jelenlévő, a gyermeknevelésben és a háztartási feladatokban is aktívan részt vevő apaképhez. Az apasághoz fűződő normák és elvárások életkor és iskolai végzettség szerint is differenciálódnak: korábbi kutatások szerint míg az idősebb generáció és az alacsonyabb végzettségűek esetében a hagyományos nemi szerepfelosztás jellemzőbb inkább, addig a magasabb végzettséggel rendelkező fiatalok körében nagyobb az elfogadottsága az apák aktívabb családi szerepvállalásának. Kutatásunk során azt vizsgáltuk, hogy az egyetemi hallgatók miként gondolkodnak az ideális apáról, milyen tulajdonságokat és feladatokat társítanak ehhez a szerephez, valamint hogyan viszonyulnak az apák otthoni gondoskodó szerepvállalásához. A nemi szerepek átalakulása, a munka és a család összehangolásának új elvárásai, valamint az apaság társadalmi jelentésének változása különösen aktuálissá teszi a témát. A kutatás kvalitatív módszertannal, online fókuszcsoportos beszélgetések keretében zajlott. Nem valószínűségi, célirányos mintavételi módszert alkalmaztunk. Törekedtünk arra, hogy a résztvevők minél több felsőoktatási intézményt és képzési területet képviseljenek, ezáltal biztosítva a minta intézményi és szakterületi sokszínűségét. Ennek eredményeként a mintába alap-, mester- és doktori képzésben részt vevő hallgatók egyaránt szerepeltek, eltérő képzési formákból és változatos tudományterületekről. Összesen 16 fókuszcsoportos beszélgetést folytattunk le 100 egyetemi hallgatóval (39 férfi és 61 nő) részvételével, amelyek közül hatban mindkét nem képviselői jelen

voltak, öt kizárólag férfiakból, öt pedig kizárólag nőkből állt. A beszélgetés vezérfonalának főbb témakörei: az apaszerep jellemzői, a családon belüli munkamegosztás, a gyermeknevelésben való részvétel, a családi döntéshozatal, az apák GYES-en maradásának lehetősége, valamint az otthon maradó apák társadalmi megítélése. Emellett azt is feltártuk, hogy a résztvevők milyen családi mintákat hoznak otthonról, és ezek miként hatnak a saját jövőbeli apaszerep felfogásukra. Az eredmények alapján az ideális apa képe a hallgatók körében összetett és többdimenziós. A résztvevők az apasághoz egyaránt kapcsoltak anyagi felelősséget, érzelmi támogatást, jelenlétet, következetességet és aktív gondoskodást. A jó apa nem csupán a család anyagi biztonságát teremti meg, hanem partnerként vesz részt a gyermeknevelésben, időt tölt a gyerekekkel, és a háztartási feladatokból is méltányos részt vállal. Ugyanakkor a hagyományos apaszerep elemei sem tűntek el teljesen: a családfenntartó szerep továbbra is erős elvárásként jelent meg. Az apák otthonmaradását a résztvevők többsége elvben elfogadhatónak tartotta, ha az adott családi helyzet ezt indokolja, és ha a döntés a gyermek és a család érdekeit szolgálja. Több hozzászólásból az is kirajzolódott, hogy az apa jelenléte nem pusztán praktikus kérdés, hanem a kötődés, a felelősségvállalás és a partneri viszony szempontjából is fontos. Összességében a fókuszcsoportos beszélgetés azt mutatta, hogy a hallgatók apaképe már túlmutat a kizárólagosan tradicionális mintán, ugyanakkor még nem szakadt el teljesen attól: az ideális apa felfogásában a modern, gondoskodó és az anyagilag felelős elemek egyszerre vannak jelen, és ezek együtt rajzolják ki a mai, fiatalok számára ideálisnak tartott apamodelt.

Where are the boundaries of fatherhood? University students' ideas about the ideal father

In family sociology research, the concept of the "ideal father" clearly reflects the shifting boundaries of roles within the family: it can simultaneously refer to the traditional role of breadwinner and to the image of a father who is caring, emotionally present, and actively involved in child-rearing and household chores. Norms and expectations regarding fatherhood also vary by age and level of education: according to previous research, while the traditional gender role division is more characteristic of the older generation and those wit lower level of education, there is greater acceptance of fathers taking on a more active role in the family among young people with higher level of education. In our study, we examined how university students perceive the ideal father, what characteristics and responsibilities they associate with this role, and how they view fathers' involvement in caregiving at home. The transformation of gender roles, new expectations regarding the balance between work and family, and the changing social meaning of fatherhood make this topic particularly relevant. The research was conducted using qualitative methodology in the form of online focus groups. We employed a non-probability, purposive sampling method. We sought to ensure that participants represented as many higher education institutions and fields of study as possible, thereby ensuring the diversity of the sample in terms of institutions and disciplines. As a result, the sample included students enrolled in bachelor's, master's, and doctoral programs from different program types and a variety of academic disciplines. We conducted a total of 16 focus groups with 100 university students (39 men and 61 women), of which six were mixed, five consisted exclusively of men, and five consisted exclusively of women. The main themes of the guideline were the characteristics of the father's role, division of labor within the family, participation in child-rearing, family decision-making, the possibility of fathers taking parental leave, and the social perception of stay-at-home fathers. In addition, we explored the family patterns participants bring from home and how these influence their own perceptions of their future role as fathers. Based on the results, the image of the ideal father among the students is complex and multidimensional. The participants

associated fatherhood with financial responsibility, emotional support, presence, consistency, and active care. A good father not only provides for the family's financial security but also participates as a partner in raising the children, spends time with them, and takes on a fair share of household chores. At the same time, elements of the traditional father role have not completely disappeared: the role of breadwinner continues to be a strong expectation. The majority of participants considered it acceptable in principle for fathers to stay at home if the family situation warranted it and if the decision served the best interests of the child and the family. Several comments also indicated that a father's presence is not merely a practical matter but is also important in terms of bonding, taking responsibility, and the relationship between partners. Overall, the focus groups showed that the students' image of a father already extends beyond the exclusively traditional model yet has not yet completely broken away from it: in the conception of the ideal father, modern, caring, and financially responsible elements are present simultaneously, and together they define the father figure that today's young people consider ideal.

Török Emőke

Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Szociológia Tanszék

Régi elvárások, új bizonytalanságok: külső és belső határok a lelkészcsaládokban

Régi elvárások, új bizonytalanságok: külső és belső határok a lelkészcsaládokban A határok a lelkészcsaládokban más családokhoz képest többféle értelemben és talán nagyobb mértékben kerülnek a középpontba. A határhúzási kérdések három fő csomópont köré rendezhetők. Sajátos formában merül fel először is a külső határok kérdése: Mennyire erős a határ a lelkészcsalád és a gyülekezet élete között? A lelkész családi élete, magánélete hagyományosan „valamennyire" a gyülekezet ügye is – de mennyire? Hogyan egyeztethető össze az individualizálódás és a családi intimitás tiszteletben tartása a hagyományos lelkészszerepre vonatkozó elvárásokkal? Másodszor, szintén a külső határok definiálásával függ össze a munka-magánélet egyensúly klasszikus kérdése. A lelkészi munkának sajátos munkarendje van, rendszeresen vasárnapokon, ünnepnapokon és esténként végzett szolgálatokkal. Sőt, a gyülekezet tagjai bizonyos problémáikkal rendszeresen keresik a lelkészt a „szabad" idejében is, aki sok esetben lényegében a munkahelyén lakik, hiszen a lelkészi hivatal és lelkészlakás tipikusan ugyanazon a helyen van. Hogyan lehet, vagy szükséges-e egyáltalán ilyen körülmények között meghúzni munka és magánélet határait? Harmadszor, korábbi kutatások azt mutatták, hogy a vallásos családokban a családi szerepek jellemzően a nemi szerepek hagyományosnak tekintett megközelítésén alapulnak, amely a családi feladatok nagy részét a nőkre hárítja. Ezekre az éles határok és a komplementer szerepelvárások jellemzőek, és a lelkészcsalád hagyományos képe is ezekre épül. Mennyit vesztett magától értetődőségéből ez a minta és az ebből következő nemileg meghatározott munkamegosztás? Mennyire támaszkodnak erre a lelkészcsaládok a feladatok és a felelősségi körök elhatárolásánál, vagy milyen elvek mentén alkotnak saját stratégiákat ezekről? Kutatási kérdésem az, hogy hogyan kezelik a lelkészcsaládok ezeket a határhúzással kapcsolatos kérdéseket, milyen stratégiák, döntési folyamatok és milyen narratívák olvashatók ki az erről szóló beszámolókból. Az előadás félig strukturált mélyinterjúk elemzésére támaszkodik. Ezek részben a „Nők a lelkészi pályán" (NKFIH 128313) című kutatás keretében készültek, lelkésznőkkel és lelkészekkel, részben pedig a KRE BTK belső kutatási pályázata által támogatott „Változó családi szerepek" című kutatási projekt részeként zajló „Családi szerepek a lelkészcsaládokban" című kutatás keretében, lelkész apákkal. A külső és

belső határok meghúzását a lelkészcsaládokban korábban erős hagyományok szabályozták. A lelkészcsalád nyitott volt kifelé, a gyülekezet irányába, munka és család viszonyát inkább az integráció jellemezte, miközben a belső határok a családi szerepek és feladatkörök között erősek és egyértelműek voltak. Ezek korlátokat, de egyben világos kapaszkodókat is jelentettek a családtagok számára. Interjúink azt mutatják, hogy meggyengülésük folyamatos határmenedzsmentre kényszeríti a lelkészcsaládok tagjait, arra, hogy maguk dolgozzanak ki új határokat, illetve a határok kezelésének új módjait a korábban magától értetődőként elfogadottak helyett. Előadásomban az ezzel kapcsolatos viszonyulások, értelmezések és stratégiák jellemző mintázatait mutatom be a lelkészcsaládokban.

Old Expectations, New Uncertainties: External and Internal Boundaries in Pastoral Families

Compared to other families, boundaries in pastoral families take center stage in multiple ways and perhaps to a greater extent. Issues of boundary-setting can be organized around three main focal points. First, the question of external boundaries arises in a specific form: How strong is the boundary between the life of the pastor's family and that of the congregation? The pastor's family life and private life are traditionally "to some extent" the congregation's business as well—but to what extent? How can individualization and respect for family intimacy be reconciled with the expectations associated with the traditional role of a pastor? Second, the classic question of work-life balance is also tied to the definition of external boundaries. Pastoral work has a unique schedule, with services regularly held on Sundays, holidays, and in the evenings. Moreover, congregation members regularly seek out the pastor with their problems even during his "free" time; in many cases, the pastor essentially lives at his workplace, since the parsonage and the pastor's residence are typically located in the same place. How is it possible—or even necessary—to draw boundaries between work and private life under such circumstances? Third, previous research has shown that in religious families, family roles are typically based on a traditional approach to gender roles, which assigns the majority of family tasks to women. These are characterized by sharp boundaries and complementary role expectations, and the traditional image of the pastor's family is also built upon these. To what extent has this pattern—and the resulting gender-based division of labor—lost its self-evident nature? To what extent do pastor families rely on this pattern when delineating tasks and spheres of responsibility, or what principles do they use to develop their own strategies regarding these matters? My research question is how pastor families handle these issues related to boundary-setting, and what strategies, decision-making processes, and narratives can be discerned from their reports on this subject. The presentation is based on the analysis of semi-structured in-depth interviews. These were conducted partly within the framework of the research project "Women in the Pastoral Profession" (NKFIH 128313), with female and male pastors, and partly within the "Family Roles in Pastoral Families" study—conducted as part of the "Changing Family Roles" research project funded by an internal research grant from the KRE Faculty of Humanities—with male pastors. The drawing of external and internal boundaries in pastor families was previously governed by strong traditions. The pastor family was open outwardly, toward the congregation; the relationship between work and family was characterized by integration, while internal boundaries between family roles and responsibilities were strong and clear. These served as boundaries, but also as clear points of orientation for family members. Our interviews show that their weakening forces members of pastor families to engage in continuous boundary management, to develop new boundaries themselves, and to adopt new ways of managing boundaries in place of those

previously taken for granted. In my presentation, I will present characteristic patterns of attitudes, interpretations, and strategies related to this within pastor families.

A szociológiatörténet nem konvencionális forrásai

Szekcióvezető: Rostás Zoltán, Szabari Veronika

Feleky Gábor

A Merton-dosszié

Adva van egy Siegfried Kracauer (1889-1966) nevű német zsidó építész, író, újságíró, szociológus, médiatudós, filozófus, aki az 1920-as évek Németországában kezdte pályafutását, aztán 1933-ban az ország elhagyására kényszerült. Előbb Párizsban, majd a németek bevonulását követően Marseille-ben élt, mígnem 1941-ben az Egyesült Államokba emigrált. Itt munkát és támogatást szerezve végezte tudományos munkáját, melynek intézményes hátterét leginkább a Columbia Egyetem jelentette. Sokszínű munkásságának középpontjában a kultúra- és művészetszociológiai kérdések álltak. Utolsó munkája (History, the last things before the last) befejezetlen maradt, 78 évesen, 1966-ban halt meg New York-ban. Aztán adva van egy Robert Meyer Schkolnick , későbbi nevén Robert King Merton (1910-2003) nevű amerikai szociológus, aki egy emigráns orosz zsidó család gyermeke volt, kamaszként bűvésznek készült, aztán szociológusként futott be nagyívű egyetemi/akadémiai pályát. A Harvard-on (1931-38) Sorokin kutatási asszisztense volt, nagy hatással volt rá Parsons munkássága. Egy „kitérő" (Tulane Egyetem, New Orleans; 1938-1941) után 1941-től élete végéig a Columbia Egyetemen tevékenykedett. Sokszínű és kiemelkedő – elméleti és módszertani, tudományszociológiai - munkássága nyomán az idősödő Mertonra sokan már a szociológia afféle patriarchájaként tekintettek. 93 évesen, 2003-ban halt meg New York-ban. Végül pedig adva van egy marginális szereplő, egy magyar szociológus, aki az 1990-es évek első felében megbízást kap szociológiai témájú szócikkek megírására a Magyar Nagylexikon számára. A szócikkek tárgyai előbb bizonyos fogalmak voltak, majd ezt szinte kizárólag szociológiatörténeti jellegűek követték. Kiemelkedő jelentőségű szociológusokról – vagy kivételesen néhány szociológiai szempontból releváns társadalomkutatóról – szóltak, Ralph Dahrendorf-tól Leopold von Wiese-ig. Ez a három komponens akkor kezd el összekapcsolódni, amikor a magyar szociológus 1999 tavaszán hozzákészül a „Kracauer, Siegfried" szócikk megírásához. Az előadás arról szól, hogyan kapcsolódik egymásba a történetnek ez a három síkja, s hogyan lesz belőle a „Merton-dosszié", egy részint levelezéseket tartalmazó, részint pedig egy tudományos pályát bemutató dokumentum gyűjtemény.

The Merton-file

There was a German-Jewish architect, writer, journalist, sociologist, media scholar, and philosopher named Siegfried Kracauer (1889–1966), who began his career in Germany in the 1920s but was forced to leave the country in 1933. He lived first in Paris, then in Marseille following the German occupation, until he emigrated

to the United States in 1941. There, having secured foundation grants and employment, he carried out his scholarly work, with Columbia University serving as his primary institutional base. At the center of his diverse body of work were issues in the sociology of culture and the arts. His final work (History, the last things before the last) remained unfinished; he died in New York in 1966 at the age of 78. Then there is an American sociologist named Robert Meyer Schkolnick, later known as Robert King Merton (1910–2003), who was the child of an emigrant Russian Jewish family; as a teenager, he planned to become a magician, but then went on to have a distinguished university/academic career as a sociologist. At Harvard (1931–38), he was Sorokin's research assistant, and Parsons's work had a profound influence on him. After a "detour" (Tulane University, New Orleans; 1938–1941), he worked at Columbia University from 1941 until the end of his life. In light of his diverse and outstanding work—in theory, methodology, and the sociology of science—many came to view the aging Merton as a sort of patriarch of sociology. He died in New York in 2003 at the age of 93. Finally, there is a marginal figure, a Hungarian sociologist, who in the first half of the 1990s was commissioned to write entries on sociological topics for the Hungarian Great Lexicon. The subjects of the entries were initially certain concepts, followed almost exclusively by topics related to the history of sociology. They covered sociologists of outstanding significance—or, exceptionally, a few social researchers relevant from a sociological perspective—ranging from Ralph Dahrendorf to Leopold von Wiese. These three components began to converge when the Hungarian sociologist set out to write the "Kracauer, Siegfried" entry in the spring of 1999. The lecture explores how these three layers of the story interconnect and how they come together to form the "Merton dossier/file", a collection of documents comprising both correspondence and a chronicle of an academic career.

Kovai Melinda

ELTE TáTK, Szociálpszichológia Tanszék

Szociálpszichiátriát! Avagy a szociológia és a pszichotudományok egymásra találása a késő Kádár-korban

A pszicho-tudományok társadalomtörténetét tanulmányozva azt láthatjuk, hogy bizonyos időszakokban a pszi-diszciplínák erős érdeklődést mutatnak a társadalmi problémák iránt és a fennálló viszonyok kritikusai lesznek, más időszakokban – mi épp egy ilyenben élünk – a pszichológiai diskurzusból szinte teljesen hiányzik a társadalmi jelenségekről való tudás és reflexió. Magyarországra két évtizedes késéssel, az 1980-as évekre érkezett meg a vasfüggönyön túlról az ún. pszicho boom. Habár a szakma már a hatvanas évektől kezdve formálódott Bourdieu-i értelemben vett mezővé, a pszichológiai szakértelem csak ekkorra vált a korábbinál jóval szélesebb körben elterjedt és intézményesült gyakorlattá, a lakosság számára is elérhető (ön)értelemzési keretté. A hazai pszichoterápia története éppen ezért sajátos perspektívából tudja megmutatni a késő Kádár-kor társadalmát. Társadalomtudósokból és gyakorló pszichológusokból álló kutatócsoportunk 2021 óta foglalkozik a magyar pszichoterápia rendszerváltás-kori időszakával. Ez idő alatt nemcsak a korszak gazdag forrásanyagát térképeztük fel, de 27 mélyinterjút is készítettünk olyan szakemberekkel, akik a nyolcvanas években jelentős pozíciót töltöttek be a magyarországi pszichoterápiás gyakorlatban. Jelen előadás a kutatás eredményeiből a pszicho és a társadalomtudományok kapcsolatát vizsgálja. A jelenből nézve ugyanis feltűnő, hogy a Kádár-korszak utolsó évtizedében a pszicho- és a társadalomtudományok milyen szorosan referáltak egymásra. Az ún. szociálpszichiátria, amely a legtágabb

értelmezésben a lelki jelenségek társadalmi aspektusainak tanulmányozását jelenti, a korabeli pszichoterápiás diskurzusban a biológiai koncepciók mellett a másik legjelentősebb irányzatnak számított. A pszicho-szakmák képviselői rendszeresen publikáltak társadalomtudományos profilú, vagy szélesebb értelmiségi közönségeknek szóló lapokban (Valóság, Világosság, Kritika, Mozgó Világ stb.); a szociológusok rendszeres meghívottjai voltak különféle pszichoterápiás profilú konferenciáknak. A korabeli pszichoterápiás mezőre általában jellemző egy a maihoz képest sokkal inkább „közértelmiséginek" nevezhető habitus: a pszicho-szakemberek kifejezetten illetékesnek érezték magukat társadalmi kérdésekben és a fennálló társadalmi viszonyok kritikusaként azok megjavítására törekedtek. A pszichológia „szociolgizálódása" azonban nem független a szakma társadalmi-politikai kontextusától. A hetvenes évek végétől a lakosság mentális állapota és a kezelésükre hivatott ellátórendszer az állami szakpolitikák és az azt kritizáló közéleti-értelmiségi diskurzus egyik fontos témájává válik. Az 1970-es évek végétől a csökkenő életszínvonal és a rendszerideológia morális eróziója egyszerre produkálta a deviáns válságtünetek látványos növekedését és a róluk való többé-kevésbé rendszerkritikus nyilvános vagy fél-nyilvános közbeszédet. A pártállam illetékes hatóságai egy a problémát hatékonyan kezelő, tudományosan megalapozott társadalompolitika kidolgozása érdekében a deviáns jelenségeket „társadalmi beilleszkedési zavarok" (avagy korabeli közkeletű kifejezéssel: TBZ) néven hivatalosan is kiemelt kutatási területté minősítették. Az állampárt által megrendelt szakpolitika-orientált, és a mentálhigiénés-egészségügyi intézményrendszerre, annak társadalmi funkcióira irányuló, szándékosan interdiszciplináris kutatás erősen hatott a pszichoterápiás és a társadalomtudományos mezőre, és a kettő kapcsolatára is. Az előadás azt vizsgálja, hogyan hatott az államszocializmus válságdiskurzusa a pszichoterápiás mezőre; ennek nyomán hogyan jött létre egy (mai kifejezéssel élve) kritikai pszichológiai diskurzus és habitus; és mindez hová lett a rendszerváltást követően. Továbbá: mikor, milyen körülmények között válik evidenciává, hogy az „egyéni" és a „társadalmi" nem szétválasztható; mikor és miért válhat evidenciává ennek az ellenkezője.

Social Psychiatry! Or, the Encounter of Sociology and the Psy-sciences in the Late Kádár Era

When studying the social history of the psy-sciences, we can see that during certain periods, the psy-disciplines show a strong interest in social problems and become critics of prevailing conditions, while in other periods—and we are currently living in one such period—knowledge of and reflection on social phenomena are almost entirely absent from psychological discourse. The so-called "psycho boom" arrived in Hungary from beyond the Iron Curtain in the 1980s, two decades late. Although the profession had already begun to take shape as a field in the Bourdieuian sense starting in the 1960s, it was only by this time that psychological expertise became a much more widespread and institutionalized practice than before, serving as a framework for (self-)interpretation accessible to the general public. For this very reason, the history of psychotherapy in Hungary offers a unique perspective on society during the late Kádár era. Our research group, made up of social scientists and practicing psychologists, has been studying the period of Hungarian psychotherapy during the transition to democracy since 2021. During this time, we have not only mapped out the rich source material of the era but also conducted 27 in-depth interviews with professionals who held significant positions in Hungarian psychotherapy practice during the 1980s. This presentation examines the relationship between the psy- and social sciences based on the findings of this research. Viewed from the present, it is striking how closely the psychological and social sciences were intertwined during the final decade of the Kádár era. So-called social psychiatry, which in the broadest sense refers to the study of the social aspects of mental

phenomena, was considered the other most significant trend in the psychotherapeutic discourse of the time, alongside biological concepts. Psychological professionals regularly published in journals with a social science focus or aimed at a broader intellectual audience (Valóság, Világosság, Kritika, Mozgó Világ, etc.); sociologists were regularly invited to various conferences with a psychotherapeutic focus. The psychotherapeutic field of the time was generally characterized by a habitus that could be described as much more "public-intellectual" than today's: mental health professionals felt particularly competent in social issues and, as critics of existing social conditions, sought to reform them. However, the "sociologization" of psychology is not independent of the profession's social and political context. From the late 1970s onward, the mental health of the population and the healthcare system designed to treat them became a major issue in state policy and in the public and intellectual discourse that criticized it. From the late 1970s onward, the declining standard of living and the moral erosion of the regime's ideology simultaneously produced a dramatic increase in symptoms of deviant behavior and a more or less system-critical public or semi-public discourse about them. In order to develop a scientifically grounded social policy that would effectively address the problem, the competent authorities of the party-state officially designated deviant phenomena as a priority research area under the name "social integration disorders" (or, to use the common term of the time: TBZ). This policy-oriented research, commissioned by the state party and deliberately designed to be interdisciplinary, focused on the mental health care system and its social functions, and had a strong impact on the fields of psychotherapy and the social sciences, as well as on the relationship between the two. The presentation examines how the crisis discourse of state socialism influenced the field of psychotherapy; how this led to the emergence of a critical psychological discourse and habitus; and what became of all this following the transition to democracy. Furthermore: when and under what circumstances does it become evident that the "individual" and the "social" are inseparable; when and why might the opposite become evident.

Vajda Róza

TK KDK

A láthatóság kérdése a digitális archívumok világában. Gondolatok a tematikus metaadatolásról és a kontrollált szótáralkotásról

A hagyományos publikációs csatornák közismert és látható aktorai mellett ma már a jószerivel névtelen és láthatatlan adatgazdászok is rendelkeznek a kutatások láthatóságáról, az adatok hozzáférhetőségéről, így ők is befolyásolják a társadalom- és tudománytörténeti források elérhetőségét. A tudományos tudástermelés rendszereiben komplett apparátust képező új szakma egyfajta közbülső szereplőként, a maga szabályai, elképzelései szerint működik közre kutatási adatok kezelésében, elemzésében és megőrzésében az utókor számára. Lévén a digitalizáció előrehaladottsága, a tartalomkészítés és -feldolgozás technológiáinak forradalma, valamint az adatok repozitálásának megnyíló lehetőségei hívták életre az adatkezelésre történő specializációt, természetes, hogy az információkat közvetítő-szűrő rendszerek kialakításakor a nyílt tudomány és a FAIR adatkezelési elvek égisze alatt a sztenderdizáció, az adatok széles körének összekapcsolhatósága kerül az előtérbe. Az új adattárolási és -felhasználási módok olyan strukturális átalakulást vonnak magával, amelynek során megnyílnak az adatarchívumok többé-kevésbé zárt rendszerei, elveszhetnek az adatok eredeti összefüggései és kompromittálódhat a keletkezésüket jellemző egyedi

körülmények megragadhatósága. Azonban az adatgazdász szakma nem a semmiből jött létre. Eljárásaiban az előzményként is értékelhető, ugyanakkor párhuzamosan létező archivista, könyvtáros és egyéb kutatástámogatási megfontolások és módszerek köszönnek vissza. A különféle intézményi és diszciplináris hátterű szakmai elképzelések alapján megvalósuló sablonosítási törekvések így nem vezetnek, nem vezethetnek teljes uniformitáshoz. Az előadás egy vége felé közeledő kutatás eredményeiről számol be szakértői interjúk elemzése és a projekt során végzett fejlesztő tevékenység kapcsán. Az ONTOLISST elnevezésű, 2024 és 2026 között zajló, az OSCARS program által támogatott nemzetközi projekt a kutatási adatok újrafelhasználhatóságát szem előtt tartva társadalomtudományos anyagok tematikus metaadatolása során felmerülő, a sztenderdizálással és az interoperabilitással összefüggő kihívásokkal foglalkozik. A projekt keretében nemzeti archívumok és nemzetközi kutatási infrastruktúrák adatkezelési gyakorlatait és az e célra kifejlesztett tematikus ontológiákat vizsgáltuk meg abból a célból, hogy felderítsük a hidak, átjárások, megfeleltetések (mapping, crosswalks, alignments) létrehozásának, jelen esetben a tartalmakat leíró fogalmi metaadatok „közös nevezőre" juttatásának lehetőségeit. A kutatásban részt vevő 10 intézmény egyrészt kategorizált survey adatokkal, másrészt egyéni és csoportos interjúkkal támogatta a munkánkat, amelynek eredményeként egy survey kérdések gépi tematikus kódolására alkalmas közös használatú, egyszerűen kezelhető társadalomtudományi tezauruszt (Light Social Science Thesaurus, LiSST) és egy annotált szövegkorpuszon tanult, tematikus metaadat-generáló NLP modellt hozunk létre. A szabványosítás és a megőrzés közötti egyensúlyra összpontosítva az ONTOLISST várható eredménye egy harmonizált metaadatstruktúra amely, úgy segíti elő az adatok megtalálhatóságát és újrafelhasználhatóságát, hogy közben megőrzi az eredeti kutatások gazdag, árnyalt jelentésvilágát. Kutatásunk rávilágított a változatos metaadat sémákat eredményező – és ezáltal a kutatási adatok láthatóságát, hozzáférhetőségét meghatározó – archivista és adatgazdász megközelítések esetlegességeire, illetve többszörös kontextualizáltságára. Kiderült, hogy az adatfeldolgozás céljait, módszereit, rendszereit az adott intézmény profilja, előtörténete, társadalmi közege határozza meg. A munkafolyamatok a vonatkozó szabályok, eljárásrendek szerint alakulnak az éppen rendelkezésre álló humán kapacitás és szakértelem kiaknázásával. Tágabban nézve a rendszerező tevékenységek a fenntartó intézmények elvárásaihoz, a felhasználók és egyéb érdekelt felek igényeihez igazodnak, ekképp tükrözve a mindenkori tudománypolitikai környezet egyes sajátosságait.

The issue of visibility in the realm of digital archives. Thoughts on thematic metadata curation and the creation of controlled dictionaries

When it comes to the visibility of research, in addition to the well-known and conspicuous actors of traditional publication channels, we should account for the virtually anonymous data stewards working in the background of research institutions. They, too, control the accessibility of data, influencing the availability of social and scientific historical sources. The recent profession, which now constitutes a completely new apparatus in the systems of scientific knowledge production, acts as a kind of intermediary according to its own rules and norms, managing, analyzing and preserving research data for posterity. The specialization in data management has been inspired by the advancement of digitization, the technological revolution in content creation and data processing, and the emergence of data repositories. Thus it is only natural that, under the auspices of open science and FAIR data management principles, standardization and the extensive connectivity of data come to the fore when developing information-mediating and filtering systems. The new means of storing and using data entail a structural transformation, whereby the more or less closed systems

of data archives are opened up, the original relationships of the data may be lost, and the ability to grasp the unique circumstances characterizing their creation may be compromised. However, the data management profession did not come from nowhere; its procedures reflect the considerations and methods of archivists, librarians, and other research support professionals, which can be seen as precedents but also exist in parallel. Standardization efforts based on professional approaches stemming from various institutional and disciplinary backgrounds do not and cannot lead to complete uniformity. The presentation that reports on the results of a research project nearing its end is based on the analysis of expert interviews and innovation activities carried out during the project. The international project ONTOLISST, running from 2024 to 2026 and supported by the OSCARS program, addresses the challenges of standardisation and interoperability concerning the thematic metadata creation for social science research materials, with a view to the reusability of research data. Within the framework of the project, we examined the data management practices of national archives and international research infrastructures and the thematic ontologies developed for this purpose, with the aim of exploring the possibilities of creating bridges and correspondencies, i.e. mappings, crosswalks, alignments to bring – in this case – conceptual metadata describing content to a "common denominator". The 10 participating institutions supported our work with categorized survey data and individual and group interviews. The practical results of the project include a shared, easy-to-use social science thesaurus (LiSST) for machine-based thematic coding of survey questions and a thematic metadata-generating NLP model trained on an annotated text corpus. Focusing on the balance between standardization and preservation, the expected outcome of ONTOLISST is thus a harmonized metadata structure that facilitates data discovery and reusability while preserving the rich, nuanced meaning of the original research. Our research has highlighted the contingencies and multiple contextualization of archivist and data management approaches that result in diverse metadata schemas, thus determining the visibility and accessibility of research data. It has been revealed that the goals, methods and systems of data processing are shaped by the profile, history and social environment of the given institution. Workflows are developed according to the relevant rules and procedures, exploiting the available human capacity and expertise. More broadly, systematization activities are aligned with the expectations of the maintaining institutions, the needs of users and other stakeholders, thus reflecting some of the specificities of the current science policy environment.

Városból vidékre költözés a globális polikrízis kontextusában

Szekcióvezető: Zsinka Flóra, Tomay Kyra

Balogh Pál Géza

PTE BTK Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék

Részvételi akciókutatási tapasztalatok egy városról vidékre költöző közösségben a Börzsöny vidékén

Előadásomban egy sajátos perspektívával szeretnék hozzájárulni a városról vidékre költözés jelenségének megértéséhez: a részvételi akciókutatás nézőpontjával. A helyszín Kóspallag, egy 700 fő körüli lakosságszámú börzsönyi falu, ahol 2018 óta tart egy összetett, sokszereplős akciókutatás és helyi vidékfejlesztési folyamat. Ebben tősgyökeres és különböző hullámokban beköltöző helyiek, civil szervezetek, külső kutatók, valamint 2019 óta az önkormányzat együttműködésében dolgozunk a faluközösség integrált irányú fejlesztésén, valamint a helyi gazdaság és infrastruktúra környezettel harmonikus fejlesztésén, szűkebben pedig egy új helyszín, a Kóspallagi Öregház létrehozásán. Egy olyan tájházat és közösségi helyszínt szeretnénk, ahol személyes és élményszerű formában ismerhetőek meg a helyi tudás összetett rétegei, és mindezen keresztül a közösségi kapcsolatok is épülhetnek. Mindehhez a részvételi akciókutatás elméleti és módszertani hátterére építünk, melybe a tudományos kutatás és gyakorlati akciók szorosan összefonódnak, a megismerést pedig a bevonódás, aktivizálódás eszközeként is kezeli, ahol a kívülről jött tudományos kutató egyfajta katalizátor, facilitátor szerepet is felvesz. Ebben az előadásban a különböző tősgyökeres és beköltözői csoportokkal folytatott kutatás és gyakorlati együttműködés tapasztalatait szeretném bemutatni. Az előadás során a faluban folytatott interjúkra, résztvevő megfigyelési alkalmakra, illetve a gyakorlati akciók tapasztalataira építek. Bemutatom a tősgyökeres lakosság átalakulásának fő tendenciáit az elmúlt évtizedekben, kitérve a megélhetési gyakorlatokra, a társadalmi háttérre, az elvándorlási tendenciákra, valamint az akciókutatás során feltárt helyi tudásokra, valamint kulturális igényekre, attitűdökre. Ezután bemutatom a beköltözés különböző hullámait, a beköltöző csoportok jellemzőit, a velük való közös kutatás és gyakorlati tevékenység tapasztalatait és az általuk a folyamatba hozott tudásokat, kulturális igényeket és attitűdöket. Végül bemutatom, milyen jellemző konfliktusok merültek fel a különböző csoportokkal való együttműködések során, és milyen facilitációs eszközökkel és gyakorlati cselekvésekkel igyekeztünk ezeket feloldani, célunk szerint egy integrált faluközösség irányába elmozdítva a helyi társadalmi változásokat.

Experiences with Participatory Action Research in a Community of Urban Newcomers in the Börzsöny Region

In my presentation, I would like to contribute to our understanding of the phenomenon of urban-to-rural migration from a unique perspective: that of participatory action research. The setting is Kóspallag, a village in the Börzsöny Mountains with a population of around 700, where a complex, multi-stakeholder action research and local rural development process has been underway since 2018. In this process, we have been working—in collaboration with long-time residents, locals who moved in during different waves, civil society organizations, external researchers, and, since 2019, the local government have been working together on the integrated development of the village community, as well as the development of the local economy and infrastructure in harmony with the environment; more specifically, on the creation of a new institution, the Kóspallag Old House. We envision a heritage house and community space where the complex layers of local knowledge can be explored in a personal and experiential way, and through which community bonds can be built. To achieve this, we draw on the theoretical and methodological framework of participatory action research, in which scientific research and practical actions are closely intertwined, and where research is treated as a means of engagement and activation, with the external researcher taking on the role of a catalyst and facilitator. In this presentation, I would like to present my experiences from research and practical collaboration with various groups of long-time residents and newcomers. Throughout the presentation, I will draw on interviews conducted in the village, participant observation and experiences from practical actions. I will outline the main trends in the transformation of the native population over the past decades, addressing livelihood practices, social background, emigration trends, as well as local knowledge, cultural needs, and attitudes uncovered during action research. I will then describe the various waves of migration, the characteristics of the migrant groups, the experiences of joint research and practical activities with them, and the knowledge, cultural needs, and attitudes they brought to the process. Finally, I will describe the typical conflicts that arose during our collaboration with the various groups, and the facilitation tools and practical actions we used to resolve them, with the goal of steering local social changes toward an integrated village community.

Glózer Rita

PTE BTK Kommuinikáció- és Médiatudományi Tanszék

Hammer Erika

PTE BTK Német Nyelvű Irodalmak Tanszéke

Kritika és kivonulás A Magyarországra irányuló jelenkori német bevándorlás indítékai egy közösségimédia-kutatás tükrében

Kritika és kivonulás A Magyarországra irányuló jelenkori német bevándorlás indítékai egy közösségimédia-kutatás tükrében A fejlettebb, urbánus közegből kevésbé fejlett rurális térségbe költözés nemcsak országhatárokon belül, hanem globális szinten is értelmezhető, bizonyos formái pedig a polikrízis kihívásaira adott válaszként szerveződnek. Előadásunkban a német nyelvterületről Magyarországra irányuló jelenkori bevándorlást ilyen reakcióként vizsgáljuk. Magyarország az elmúlt években azért válhatott ennek a mobilitási trendnek a célországává, mert egyrészt az Orbán-rendszer politikai programja a polikrízisben érintett német, svájci és osztrák állampolgárok számára az autonómia és az autentikusság példájaként szolgált, másrészt a rendszerszintre emelt jobboldali keresztény-konzervatív ideológia a domináns európai baloldali és liberális nézetek hatásos alternatívájának tűnt. Mindez annak a médiadiskurzusnak a vizsgálatából rajzolódik ki, mely félamatőr tartalomgyártók és a bevándorlásban valamilyen módon érintett közösségimédia-felhasználók részvételével zajlik közösségi média és tartalommegosztó oldalakon. Kutatásunkban két platformon, a YouTube videómegosztó és a Facebook közösségi oldalon végeztünk adatgyűjtést és elemzést. A videómegosztón a német bevándorlással foglalkozó amatőr és félamatőr tartalomgyártók videóit, a Facebookon pedig egy ugyanezen téma körül szerveződő Facebook-csoportban folyó diskurzust (posztokat és kommenteket) vizsgáltunk. A videókat narratívaelemzéssel, a posztokat és kommenteket kvalitatív tartalomelemzéssel, Atlas.ti szoftvert használva dolgoztuk fel. Az elemzés kiterjed a YoutTube-on a 2025-ös évben a magyarországi bevándorlással foglalkozó csatornák általános bemutatására, valamint a 2025 október 1-31. közötti időszakban közzétett releváns videótartalmak és kommentjeik tartalomelemzésére. A Facebook-csoport vizsgálata során a 2025 október 1-31. között közzétett posztokat és kommentek elemeztük. Kutatásunk célja a németajkúak magyarországi bevándorlása motivációinak és magyarázatainak megismerése. Előadásunkban a bevándorlás hátterében megjelenő ideológiai jellegű okokra fókuszálunk, és azokat a társadalom- és kultúrkritikus érveket és magyarázatokat mutatjuk be, melyek egy ideológiai törésvonal mentén rendeződnek el. A polikrízis jelenségeivel kapcsolatos elégedetlenség nyomán bevándorló németek egy része inkább urbánus életstílust képvisel, az ő elégedetlenségük a politika síkján fogalmazódik meg. Kritikával illetik a mainstream politikai intézményeket és dominánsnak tartott ideológiákat, az Európai Uniót, a nyugati liberalizmust, az ahhoz kapcsolódó bevándorlás- és identitáspolitikákat, az EU energiapolitikáját és szövetségi rendszerét, kulcstémáik ennek megfelelően a politika, az energia, a háború és a migráció. A krízisre adott válaszuk – mind a szövegekben foglaltaknak, mind magának a mobilitás tényének a tükrében – geopolitikai jellegű: térbeli elmozdulás a Nyugat-Kelet tengely mentén Magyarországra, mely (ismereteik szerint) még mentes ezektől a kihívásoktól. A korpuszból kirajzolódik egy másik pozíció is. Az ezt képviselők szintén társadalomkritikát fogalmaznak meg, de ők a polikrízisre az eszképizmusnak egy rurális orientációjú, természetközeli stratégiájával válaszolnak. Kritikájuk tárgyát a városias életmód, a felgyorsult élet, a feldolgozott élelmiszerek és általában a fogyasztói kultúra képezik. Válaszuk a városi környezetből a természetbe való kivonulás, az egyszerűbb és lassúbb élet, melyre

eredeti hazájukban nem volt lehetőségük. A Magyarországra költözés számukra több autonómiát és szabadidőt, nagyobb szabadságot, természetközelibb életet jelent. Itteni életstílusukat a rurális környezethez igazítják, ami sokszor régmúlt idők gyakorlataihoz való visszatérést jelent. Bevándorlásuk tehát egyfajta kivonulásként, múltba fordulásként valósul meg, a térbeli mobilitással együtt egy időbeli tengelyen is elmozdulnak (visszafelé). Látható tehát, hogy a német nyelvterületről Magyarországra történő bevándorlás jelenlegi hullámában érkezők motivációi és stratégiái nem kapcsolódnak a hazai német kisebbség jelenlétéhez, és ennyiben jelentősen eltérnek a korábbi időszakokban megfigyelt indítékoktól. A kutatás eredményei a fentieknek megfelelően árnyalják és aktualizálják a témával kapcsolatos korábbi ismereteket.

Criticism and Exit The Motives Behind Contemporary German Immigration to Hungary: Insights from Social Media Research

Migration from more developed, urban environments to less developed rural areas can be understood not only within national borders but also on a global scale, and certain forms of it are organized as a response to the challenges of the polycrisis. In our presentation, we examine contemporary immigration from German-speaking regions to Hungary as such a response. Hungary has become a destination of this mobility trend in recent years because, on the one hand, the Orbán regime's political program has served as an example of autonomy and authenticity for German, Swiss, and Austrian citizens affected by the polycrisis, while, on the other hand, the right-wing Christian-conservative ideology elevated to the level of a system has appeared to be an effective alternative to dominant European left-wing and liberal views. These perceptions emerge from media discourse taking place on social media and content-sharing platforms with the participation of semi-amateur content creators and social media users involved in immigration in various ways. Our research is based on data collected from two platforms: YouTube and Facebook. On YouTube, we examined videos produced by amateur and semi-amateur content creators addressing German immigration to Hungary, while on Facebook we analysed posts and comments within a Facebook group organized around the same topic. The videos were analysed using narrative analysis, and the posts and comments through qualitative content analysis with the support of Atlas.ti software. The analysis includes an overview of YouTube channels dealing with immigration to Hungary in 2025, as well as a content analysis of relevant videos and comments published between 1 and 31 October 2025. On Facebook, posts and comments published during the same period were examined. The aim of our research is to understand the motivations and explanations behind the immigration of German speakers to Hungary. In this presentation, we focus on the ideological factors associated with immigration and present the social and cultural critiques that are organized along a characteristic ideological fault line. Some immigrants, driven by dissatisfaction with the phenomena of the polycrisis, express their discontent primarily in political terms. They criticize mainstream political institutions and dominant ideologies, the European Union, Western liberalism, related immigration and identity policies, the EU's energy policy, and its federal system. Accordingly, their key themes are politics, energy, war, and migration. Their response to the crisis is geopolitical in nature: a spatial shift along the West–East axis toward Hungary, which, according to their perceptions, remains free from these challenges. A second position also emerges from the corpus. Its representatives likewise formulate social criticism, but respond to the polycrisis through a rural-oriented, nature-centred strategy of escapism. Their criticism targets urban lifestyles, accelerated living, processed foods, and consumer culture in general. Their response is withdrawal from the urban environment into nature and a simpler, slower way of life. For them, moving to Hungary means greater

autonomy, more free time, greater freedom, and a closer connection to nature. Their immigration thus takes the form of a retreat and a turn toward the past, involving movement not only in space but also, symbolically, along a temporal axis. The findings indicate that the motivations and strategies of those arriving in the current wave of immigration from German-speaking regions to Hungary are not linked to the presence of the domestic German minority and therefore differ significantly from those observed in earlier periods. The results refine and update previous knowledge on the subject.

Kocsis János Balázs

BCE FFI Gazdaságföldrajz és Városfejlesztési Tanszék

A perem vonzásában

A városi peremterületek terjeszkedése a 19. század végétől meghatározó folyamata a magyar nagyvárosok fejlődéstörténetének: a városhatárokon kívüli területek növekedési üteme tartósan meghaladja a belső városrészekét, és ma már egyre inkább nem a városnak van szuburbiája, hanem a szuburbiának van városa. Az előadás egy szintetizáló kötet eredményeit mutatja be, amely különböző időszakokban végzett primer adatfelvételek metaelemzésére épül. Az elméleti keret két pilléren nyugszik. Az egyik Max Weber megértő (interpretatív) szociológiájának hagyománya, amely a folyamatok mögöttes mozgatórugóit és a cselekvők saját értelmezési horizontját állítja a vizsgálat középpontjába. A másik Robert Fishman várostörténész tézise, amely szerint a demográfiai átmenet lecsengő szakaszában a kisebb, stabilabb családmodell és az ezzel együtt járó polgári-családi értékrend felerősödése önálló hajtóerejévé válik a szuburbanizációnak – a lakóhely és a munkahely térbeli szétválasztásával együtt. Kiegészítő keretként a fordista és posztfordista gazdasági paradigmák váltása is megjelenik, amely a policentrikus metropolisztérségek kialakulásának és a munkahelyek decentralizálódásának hátterét adja. Az előadás két fő kutatási kérdésre keresi a választ. Az első: melyek a városperemre való kiköltözés főbb motivációi a költözők szemszögéből? A második: miben sajátos a kelet-közép-európai városkörnyéki fejlődés útja a nyugat-európai és észak-amerikai mintákhoz képest? Az első kérdéskörben az előadás gazdasági, kulturális és pszichológiai tényezők összetett együtthatását mutatja ki. A vonzó feltételek között szerepel a saját tulajdon és a saját föld utáni vágy, a bérlakásoktól való kiszabadulás mint a kiszolgáltatottság elkerülése, a természetközelség és a tágas lakókörnyezet iránti igény, a jobb iskolák elérhetősége, valamint a családi értékek és a polgári életmód keresése. Az urbanofóbia – a belső városrészek taszítása, a sikertelenség bélyegének lemosása iránti törekvés – szintén önálló motivációs tényezőként azonosítható. A második kérdéskörben az előadás a késő urbanizáció örökségét, a szocialista korszak elfojtott szuburbanizációját és a rendszerváltás utáni robbanásszerű peremvidéki növekedést elemzi. A kelet-közép-európai út sajátosságai közé tartozik a vidéki gyökerekhez kötődő erős otthon- és kertesház-ideál, a zártkertes és nyaralóövezetek mint átmeneti szuburbanizációs formák, a szegénységi szuburbanizáció megjelenése, valamint a belső és külső elővárosok közötti határ fokozatos elmosódása. A rendszerváltás utáni időszakban a középosztály tömeges megjelenése a peremterületeken, az autópálya-hálózat kiépítése és az iskolai kínálat bővülése együttesen formálta át a Budapest körüli agglomerációs tér szerkezetét a policentrizmus irányába.

Drawn to the Fringe

The expansion of urban peripheries has been a defining feature of large Hungarian cities since the late nineteenth century: growth rates in areas beyond the administrative city boundary have consistently outpaced those of inner districts, to the point where it is increasingly the suburb that contains the city rather than the reverse. This paper presents findings from a synthetic volume drawing on the meta-analysis of several rounds of primary data collection conducted across different periods. The theoretical framework rests on two principal foundations. The first is the tradition of Max Weber's interpretive (*verstehende*) sociology, which places the underlying motivations of social action and the actors' own interpretive horizons at the centre of enquiry. The second is the thesis advanced by urban historian Robert Fishman, who argues that in the declining phase of the demographic transition, the consolidation of smaller, more stable family units and the accompanying bourgeois-familial value system becomes an autonomous driver of suburbanisation — inseparable from the spatial separation of residence and workplace. The transition between Fordist and post-Fordist economic paradigms serves as a complementary framework, providing the structural backdrop for the emergence of polycentric metropolitan regions and the decentralisation of employment. The paper addresses two principal research questions. The first concerns the primary motivations behind residential relocation to the urban periphery as perceived by the movers themselves. The second asks in what respects the trajectory of peri-urban development in Central and Eastern Europe is distinctive when set against West European and North American patterns. With respect to the first question, the paper identifies a complex interplay of economic, cultural, and psychological factors. Pull factors include the desire for owner-occupation and landed property, escape from the dependency associated with rental tenure, the appeal of natural surroundings and spacious residential environments, access to better-performing schools, and the pursuit of family-centred, civic modes of living. Urbanophobia — understood as the repulsion of inner-city environments and the aspiration to shed the stigma of urban failure — emerges as a discrete motivational force in its own right. On the second question, the presentation traces the legacy of late urbanisation, the suppressed suburbanisation of the socialist period, and the explosive peri-urban growth that followed the post-1989 transition. The distinctiveness of the Central and Eastern European trajectory is characterised by a robust attachment to the detached house and garden ideal rooted in rural backgrounds, the role of allotment plots and weekend cottages as transitional forms of suburbanisation, the emergence of poverty-driven suburbanisation alongside more affluent outmigration, and the progressive erosion of the boundary between inner and outer suburban rings. In the post-transition period, the mass arrival of middle-class households on the periphery, the expansion of the motorway network, and improvements in schooling provision collectively reshaped the structure of the Budapest agglomeration towards polycentric metropolitan organisation.

Loncsák Noémi
DE BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék

Élettempó és lassúság kérdéskörei a városról való kiköltözés folyamatában

Parkins és Craig (2006) könyve alapján a lassú életvitel nem csupán egy elvont fogalom, hanem egy olyan gyakorlati válasz a felgyorsult globális kultúrára, amely az életminőség javítását tűzi ki célul. A lassú élet (slow living) koncepciója, amelyet a mindennapi élet tudatos lassítása jellemez, a modern társadalom gyors tempójú, fogyasztóközpontú természetére adott válaszként egyre nagyobb teret nyer (Osbaldiston 2013). Osbaldiston az általa szerkesztett Culture of the Slow (2013) című tanulmánykötet utolsó összefoglaló fejezetében kiemeli, hogy a gyorsuló kapitalizmus táplálhatja a lassúság és a nyugalom iránti felfokozott vágyakozást. Thomaz és Prado (2023) szisztematikus szakirodalmi áttekintésük szerint, a lassú élet (slow living) olyan fogalom, amely még mindig kialakulóban van, és a tudományos szakirodalomban még nem eléggé kutatott. Mindezekből kifolyólag az előadás célja a lassú életmód, élettempó körüljárása a fellelhető hazai és nemzetközi szakirodalmak mentén. Hazánkban jelenleg még nem foglalkoztak a lassú élettempóval a falvak vonatkozásában, a nemzetközi szakirodalmak azonban a felgyorsult világ egy ellenpólusaként értelmezik, amelynek a jövőben fontosabb szerepe lehet egyes társadalomtudományi jelenségek újragondolásában (pl.: vándorlás, életmód). Az előadás ki kíván térni egyrészt a hazai és nemzetközi szakirodalom szisztematikus feldolgozásának eredményeire, a fogalom társadalomtudományi értelmezési kereteire, másrészt annak vizsgálatára, hogy a magyar falvakban milyen módon jelenik meg az élettempó kérdése, illetve milyen szerepet játszik az egyének életmódjában, vándorlási döntéseiben. Az előadásban bemutatni kívánt szisztematikus szakirodalmi áttekintést megelőzte egy interjús kutatás (45 félig strukturált interjú), amely a falvakat lakóhelyül választó diplomás fiatalok vándorlási motivációit vizsgálta. Ezen kutatás legfontosabb eredményeit is fel kívánja vázolni az előadás, amely a kiindulópontot jelentette az élettempó kérdéskörének vizsgálatához. Fontosabb irodalomjegyzék Osbaldiston, N. (2013): Culture of the Slow. Social Deceleration in an Accelerated World. Palgrave Macmillan, Hampshire, England Parkins, W. - Craig, G. (2006): Slow Living, Berg, Oxford. Thomaz, D.C., - Prado, G.C. (2023): Slowing down to live with purpose: a systematic review on Slow Living. ANAIS SDS 2023.

Questions of pace of life and slowness in the process of moving out of the city

According to the work of Parkins and Craig (2006), slow living is not merely an abstract concept, but rather a practical response to an accelerated global culture, aiming to improve quality of life. The concept of slow living, characterized by the conscious slowing down of everyday life, has gained increasing prominence as a response to the fast-paced, consumer-oriented nature of modern society (Osbaldiston 2013). In the concluding chapter of the edited volume *Culture of the Slow* (2013), Osbaldiston highlights that accelerating capitalism may itself fuel an intensified desire for slowness and tranquility. According to the systematic literature review by Thomaz and Prado (2023), slow living remains an emerging concept that has not yet been sufficiently explored within academic scholarship. In light of this, the aim of the presentation is to examine the concepts of slow living and pace of life through both Hungarian and international scholarly literature. In Hungary, the issue of slow pace of life has not yet been studied in relation to villages, while international scholarship interprets it as a counterpoint to the accelerated world, one that may play an increasingly important role in the reconsideration of various social scientific phenomena in the future (e.g. migration and lifestyle). The presentation intends, on the one hand, to discuss the results of a systematic

review of both Hungarian and international literature, as well as the social scientific interpretative frameworks of the concept. On the other hand, it seeks to investigate how questions of pace of life appear in Hungarian villages, and what role they play in individuals' lifestyles and migration decisions. The systematic literature review presented in the paper was preceded by an interview-based study (45 semi-structured interviews) examining the migration motivations of highly educated young adults who chose villages as their place of residence. The presentation will also outline the most important findings of this research, which served as the starting point for examining questions related to pace of life. Selected References Osbaldiston, N. (2013): Culture of the Slow: Social Deceleration in an Accelerated World. Palgrave Macmillan, Hampshire, England. Parkins, W. – Craig, G. (2006): Slow Living. Berg, Oxford. Thomaz, D.C. – Prado, G.C. (2023): "Slowing down to live with purpose: a systematic review on Slow Living." ANAIS SDS 2023.

Ragadics Tamás

PTE BTK Szociológia Tanszék

„Ha otthon is megtehetnék azt, amit itt, akkor nem jönnének." Globális polikrízis és a természethez való viszony a magyarországi német beköltözés interpretációinak tükrében

„Ha otthon is megtehetnék azt, amit itt, akkor nem jönnének." Globális polikrízis és a természethez való viszony a magyarországi német beköltözés interpretációinak tükrében Az elmúlt évtized során jelentősen megnőtt a Magyarországon élő német állampolgárok aránya. Számuk az ezredfordulót követően sokáig 7-8000 fő között mozgott a KSH adatai alapján, míg 2025-re – a kínaiakat és ukránokat megelőzve – 25 381 fővel a legnagyobb csoportot jelentették a hazánkban tartózkodó külföldi állampolgárok körében. A Németországból érkezők migrációjának gyakori célterületei a magyarországi rurális térségek; sok esetben a vidék periférikus, félperiférikus helyzetben lévő kistelepülései (Koós et al 2024; Váradi et al 2025). A külföldiek beköltözésének hátterével és indokaival kapcsolatban számos értelmezési keretre hagyatkozhatunk: a vidéki idillt kereső jóléti és életmódmigráció, a dezurbanizáció, a középosztálybeli városi csoportok kiáramlását jelentő vidéki dzsentrifikáció, az idősek szükségleteinek kielégítését célzó nemzetközi nyugdíjas migráció és a lecsúszástól való félelem által motivált, a földrajzi arbitrázs jelenségét kihasználó költözés trendjeinek megragadása egyaránt alkalmas arra, hogy értelmezze a komplex jelenség egy-egy fontosabb aspektusát (vö. Tomay 2025). Az 1990-es években a magyarországi vidékre érkező német állampolgárok motiváció között a háború után itt hagyott gyökerek keresése, később – az uniós csatlakozással összefüggésben – az előnyös befektetési lehetőségek, majd a hazai rekreációs infrastruktúra (pl. gyógyfürdők, gasztronómia, vadászat stb.) jelent meg domináns módon. Az utóbbi időszakban felerősödtek a nyugati társadalmak válságjelenségeit hangsúlyozó költözési interpretációk, amelyek a németországi ingatlan- és energiaárakkal, a migrációs helyzettel és a biztonság megrendülésének érzetével, illetve a pandémia által keltett bizalmi krízissel kapcsolódnak össze. A magyarországi beköltözés szempontjából kiemelt jelentőséggel bír az önállóságot, függetlenséget és a természethez való kapcsolódást megjelenítő, kedvező áron megszerezhető, nagy kerttel rendelkező családi ház. Interjús kutatásunk során (vö. Hammer et al 2026; Tomay – Ragadics 2025) a hagyományos magyarországi német kultúra hatásait vizsgáltuk a „sváb települések" jelenlegi életére, különös tekintettel a falvakba beköltözők motivációira. A helyiekkel, a

településekre beköltözött német állampolgárokkal és más beköltözőkkel készített félig strukturált interjúk kérdései a beköltözés motivációira és a kistelepülési együttélés, beilleszkedés sajátosságaira vonatkoztak. Jelen előadás a polikrízis részelemeinek megjelenését vizsgálja az újonnan érkezők és helyiek költözés-interpretációiban. Milyen szempontból jelenthet megoldást a magyarországi vidékre való költözés? Hogyan támogathatja a válságjelenségek kezelését a falusi létmód és a kertes családi ház? A saját kert nem csak a hagyományos falusi-paraszti kultúra alapját képezi, de a szabadság megélésének és az öngondoskodás megvalósításának lehetőségét is jelenti (vö. Farkas 2023). Hogyan jelenik meg a természethez való viszony, a kert és az állattartás a beköltözőkkel és a beköltözést értelmező helyiekkel készített interjúkban? A prezentáció alapját a Hammer Erika által vezetett, a Pécsi Tudományegyetem által támogatott 008-23-PTE RK/13 és 014-2024-PTE RK/19 vizsgálatok, valamint a Tomay Kyra irányításával megvalósult NKFIH-138098 kutatás keretei között készült interjúk jelentik. A migrációs trendekkel összefüggésben a társadalomkutatók fontos feladatát jelenti az együttélést segítő, illetve megnehezítő tényezők vizsgálata és elemzése. Eredményeink alapján a német állampolgárok beáramlása sajátságos helyzetet teremt a magyarországi sváb falvakban. Az emelkedő ingatlanárak, valamint a kulturális és gazdasági kapcsolódás lehetősége pozitívan jelenik meg a helyiek bizonyos csoportjai számára, más részről viszont konfliktusforrást jelent a szabályokhoz való alkalmazkodás különbözősége, illetve a település épített és természeti környezetének eltérő felhasználása. A természethez való viszony, a kert művelése és hasznosítása, valamint az állattartás – amelyek a falusi lét kiemelt attribútumait és a „homlokzat" fontos elemeit jelentik – különböző módon jelennek meg a beköltözők és a hagyományosan itt élők gyakorlatában.

"If they could do at home what they do here, they wouldn't come." The global polycrisis and the relationship with nature, as reflected in interpretations of the German influx into Hungary

"If they could do at home what they do here, they wouldn't come." The global polycrisis and the relationship with nature, as reflected in interpretations of the German influx into Hungary Recent demographic data indicates that the proportion of German citizens residing in Hungary has increased considerably over the past decade. According to data from the Hungarian Central Statistical Office, the number of foreign nationals residing in Hungary fluctuated between 7,000 and 8,000 for a considerable period following the turn of the millennium. By 2025, however, this figure had increased significantly, surpassing those of Chinese and Ukrainian nationals to become the largest group among foreign nationals residing in Hungary, with a population of 25,381. It is an established fact that a significant proportion of migrants arriving from Germany are attracted to rural areas in Hungary. Indeed, it has been demonstrated that many of these settlements are small in size and located in peripheral or semi-peripheral locations (see Koós et al. 2024; Váradi et al. 2025). In addressing the background and reasons for the influx of foreigners, several interpretive frameworks can be drawn upon. These include: welfare and lifestyle migration in search of a rural idyll; counter-urbanization; rural gentrification resulting from the outflow of middle-class urban groups; international retirement migration aimed at meeting the needs of the elderly; and migration trends motivated by the fear of social decline and exploiting the phenomenon of geographic arbitrage. These frameworks are all suitable for interpreting key aspects of this complex phenomenon (cf. Tomay 2025). During the 1990s, the predominant motivations of German citizens who relocated to rural Hungary were primarily rooted in the search for ancestral roots that had been left behind in the aftermath of the war. Subsequently, the pursuit of favourable investment opportunities, which arose in conjunction with Hungary's accession to the European Union,

emerged as a significant factor. Development of domestic recreational infrastructure, such as spas, culinary establishments, and hunting facilities, played a crucial role in the decision-making process. In recent times, interpretations of migration that emphasise crisis phenomena in Western societies have intensified, linking migration to higher real estate and energy prices in Germany, the migration situation, a sense of shaken security, and the crisis of confidence caused by the pandemic. In contemplating a relocation to Hungary, the notion of family residences endowed with expansive gardens – which symbolise autonomy and independence – assumes significance. In our interview-based research (cf. Hammer et al. 2026; Tomay–Ragadics 2025), we examined the effects of traditional German culture in Hungary on the current life of "Swabian settlements," with particular attention to the motivations of those moving into the villages. The questions in the semi-structured interviews conducted with locals, German citizens who have moved to the settlements, and other newcomers focused on the motivations for moving and the specific characteristics of coexistence and integration in small settlements. This presentation examines the emergence of elements of the polycrisis in the interpretations of migration held by newcomers and locals. In what ways might moving to rural Hungary offer a solution? How can the rural way of life and the family home with a garden support the management of crisis phenomena? One's own garden not only forms the basis of traditional rural-peasant culture but also represents the possibility of experiencing freedom and practicing self-sufficiency (cf. Farkas 2023). How do the relationship with nature, the garden, and animal husbandry appear in interviews with newcomers and locals who interpret the influx? The presentation is based on interviews conducted within the framework of the 008-23-PTE RK/13 and 014-2024-PTE RK/19 studies led by Erika Hammer and supported by the University of Pécs, as well as the NKFIH-138098 research project led by Kyra Tomay. In the context of migration trends, an important task for social researchers is to examine and analyze the factors that facilitate or hinder coexistence. Based on our findings, the influx of German citizens creates a unique situation in the Swabian villages of Hungary. Rising real estate prices, as well as opportunities for cultural and economic connection, have a positive impact on certain groups of locals; on the other hand, however, differences in adaptation to local norms and divergent uses of the built and natural environment of the settlement serve as sources of conflict. The relationship with nature, the cultivation and use of gardens, and animal husbandry – which are key attributes of rural life and important elements of the "face" – manifest themselves differently in the practices of newcomers and those who have traditionally lived here.

Tomay Kyra

PTE BTK Szociológia Tanszék

Polikrízis és vidéki dzsentrifikáció: válság(ok) a vidékre költöző középosztályi narratívákban

Az elmúlt években a vidéki terek felértékelődésének folyamata világszerte a kutatói figyelem középpontjába került. A vidéki dzsentrifikáció klasszikus szakirodalma (Phillips 1993, 2002; Stockdale 2010; Phillips et al. 2020) a városi középosztály vidékre költözését elsősorban életstílus-választásként értelmezte. E megközelítés szerint a migrációt a természetközeli életmód iránti vágy, a „vidékidill", a jobb életminőség reménye, valamint a táj és a kulturális örökség fogyasztása motiválja. Az utóbbi évek kutatásai ugyanakkor egyre inkább arra hívják fel a figyelmet, hogy a vidékre költözés mögött nem csupán vonzó tényezők, hanem a városi élet növekvő bizonytalanságaira adott válaszok is meghúzódhatnak. A lakhatási válság, az emelkedő

ingatlanárak, a munkaerőpiaci bizonytalanságok és a környezeti kockázatok egyaránt hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a háztartások a vidéki térségek felé forduljanak. A vidékre költözés így nemcsak választott életstílusként, hanem alkalmazkodási stratégiaként is értelmezhető. Ezzel párhuzamosan a társadalomtudományi vitákban egyre nagyobb figyelmet kap a polikrízis fogalma, amely arra utal, hogy a kortárs társadalmakat érintő válságjelenségek – az energiabiztonsági kihívások, a klímaváltozás, a geopolitikai konfliktusok vagy az egészségügyi krízisek – egymással összefonódva és egymást erősítve olyan komplex bizonytalansági környezetet hoznak létre, amely alapvetően formálja a társadalmi és gazdasági folyamatokat (Beck 1992; Morin és Kern 1999; Tooze 2022). A mobilitás- és vidékkutatásokban ennek nyomán egyre hangsúlyosabbá válik annak vizsgálata, hogy ezek az összekapcsolódó válságok miként formálják az egyének és háztartások térbeli stratégiáit és lakóhelyválasztási döntéseit és migrációs mintázatait. Különösen fontos kérdéssé vált, hogy a vidéki térségek felé irányuló költözések milyen mértékben értelmezhetők a polikrízisre adott válaszként. Az előadás a magyarországi vidéki dzsentrifikáció folyamatát vizsgáló, 2019 és 2025 között végzett kvalitatív kutatás eredményeire épül. A kutatás során több mint száz félig strukturált interjú készült vidéki településekre költöző középosztálybeli lakosokkal. Az elemzés középpontjában a beköltözők narratívái állnak, különös tekintettel arra, hogy miként jelennek meg bennük a különböző válságtapasztalatok, és ezek milyen szerepet játszanak a migrációs döntések alakításában. Az előadás két fő kérdésre keresi a választ: 1.) Egyrészt arra, hogy mennyiben értelmezhető a vidékre költözés a középosztályi városelhagyók esetében a polikrízisre adott válaszként; 2.) másrészt arra, hogy a különböző válságok miként épülnek be a beköltözők önértelmezéseibe és élettörténeti narratíváiba. Az eredmények arra utalnak, hogy a vidékre költözés ritkán vezethető vissza egyetlen válságeseményre. A narratívákban egyaránt megjelennek makroszintű társadalmi-gazdasági folyamatok és az egyéni életút kritikus fordulópontjai. Több interjúalany számára a rendszerváltás, a 2008–2011 közötti gazdasági válság, vagy a COVID–19-járvány jelentette az első olyan tapasztalatot, amely megrendítette a társadalmi státuszukat és az egzisztenciális biztonság korábban magától értetődőnek tekintett kereteit. A klímaváltozással kapcsolatos aggodalmak, az élelmiszer-önrendelkezés iránti törekvések, valamint az energiafüggetlenség és az önellátás eszménye – noha messze nem a legmarkánsabb motívumként, de – időről-időre ugyancsak megjelentek a narratívákban. Emellett a válás, a munkahelyvesztés, a kiégés vagy az életközépi újratervezés gyakran teremtette meg azt az élethelyzetet, amelyben a vidékre költözés reális alternatívává vált. Az előadás amellett érvel, hogy a vidéki dzsentrifikáció nem csupán lakóhely-változtatási folyamatként értelmezhető, hanem a polikrízisre adott válaszként is. A vidékre költözés a vizsgált középosztályi csoportok esetében – a vidékidill iránti vágy mellett – gyakran egyszerre jelent reakciót a társadalmi-gazdasági bizonytalanságokra és az egyéni életút válságaira.

Polycrisis and Rural Gentrification: Crisis Narratives among Middle-Class Rural In-Migrants

In recent years, the growing attractiveness of rural areas has become a major focus of scholarly attention worldwide. Classic rural gentrification literature (Phillips 1993, 2002; Stockdale 2010; Phillips et al. 2020) has primarly interpreted the migration of the urban middle class to the countryside as a lifestyle choice motivated by the pursuit of the "rural idyll," a nature-oriented lifestyle, higher quality of life, and the consumption of landscape and cultural heritage. More recent research, however, suggests that rural migration is also shaped by responses to urban insecurities, including housing crises, rising property prices, labour market uncertainty, and environmental risks. Moving to the countryside can therefore be understood not only as a lifestyle choice

but also as an adaptive strategy. At the same time, the concept of polycrisis has gained increasing prominence in social science debates. It refers to the interaction and mutual reinforcement of multiple crises – such as energy insecurity, climate change, geopolitical conflicts, and public health emergencies – creating a complex environment of uncertainty that shapes social and economic processes (Beck 1992; Morin and Kern 1999; Tooze 2022). Consequently, mobility and rural studies have become increasingly concerned with how these interconnected crises influence residential choices, migration patterns, and spatial strategies. A key question is the extent to which migration to rural areas can be interpreted as a response to polycrisis. This presentation draws on a qualitative study of rural gentrification in Hungary conducted between 2019 and 2025. More than one hundred semi-structured interviews were carried out with middle-class migrants who had relocated to rural settlements. Focusing on newcomers' narratives, the analysis examines how experiences of crisis are reflected in migration decisions and incorporated into their migration narratives. The presentation addresses two questions: (1) To what extent can migration to the countryside be understood as a response to polycrisis among middle-class urban out-migrants? (2) How are different forms of crisis incorporated into newcomers' life-course narratives? The findings suggest that migration to the countryside is rarely explained by a single crisis. Rather, the narratives reveal the interplay of macro-level socio-economic processes and critical turning points in individual life courses. For many interviewees, the post-socialist transition, the 2008–2011 economic crisis, or the COVID-19 pandemic challenged assumptions about social status and existential security. Concerns about climate change, food self-sufficiency, energy independence, and self-reliance also appeared, though less prominently. In addition, divorce, job loss, burnout, and midlife reassessment often created the conditions in which rural relocation became a realistic alternative. The presentation argues that rural gentrification should be understood not only as a process of residential change but also as a response to polycrisis. For the middle-class groups examined here, migration to the countryside represents not only a pursuit of the rural idyll but also a reaction to socio-economic uncertainty and crises experienced across the life course.

Zsinka Flóra

PTE BTK Szociológia Tanszék

Térbeli habitus és természetkapcsolat: Kertművelési gyakorlatok a visnyeszéplaki ökofaluban

A kockázattársadalomra (Beck 2003) jellemző váratlan krízishelyzetek egyre gyakoribbá válása új fényt vet ember és természet, valamint ember és tárgyi világ kapcsolatára. A társadalomtudományokban megjelentek azok a megközelítések, amelyek megkérdőjelezik a természet és társadalom hagyományos szétválasztását, hangsúlyozva a két szféra elválaszthatatlan összefonódását (Beck–Giddens–Lash 2007). E perspektívák nyomán a természet nem pusztán objektív háttérként, hanem cselekvő szubjektumként jelenik meg (Latour 2021). Mindez egy újfajta érzékenység kialakulását teszi lehetővé a nem emberi világ iránt, valamint a természeti tájhoz való viszony átalakulását is jelzi. A táj élvezetének és értékelésének a tájkép paradigmájában megtestesülő, némiképp távolságtartó módját egy közvetlenebb és sokrétűbb tájtapasztalat váltja fel. Előadásomban a természethez való viszony kortárs átalakulásának kérdését vizsgálom a Visnyeszéplakon működő ökofalu példáján keresztül. A kutatás központi fogalma a térbeli habitus, amely a terekhez, mozgásokhoz és környezeti viszonyokhoz kapcsolódó megtestesült észlelési és

cselekvési mintázatokra irányítja a figyelmet. A vizsgálat középpontjában azok a mindennapi kertművelési gyakorlatok állnak, amelyek során a természethez való viszony nem pusztán értékek vagy attitűdök formájában jelenik meg, hanem érzékszervi tapasztalatokon, testi rutinokon és gyakorlati tudásokon keresztül formálódik. A kutatás módszertani alapját a mobil módszertanok és az érzékszervi etnográfia adják, amelyek lehetővé teszik a mozgás, az érzékelés és a környezettel való interakció mindennapi folyamatainak vizsgálatát. A kutatás abból az elméleti feltevésből indul ki, hogy az ember és környezete közötti kapcsolat nem kizárólag reflexív tudások, értékek vagy attitűdök révén ragadható meg, hanem olyan habitualizált és gyakran prereflexív észlelési, mozgási és cselekvési mintázatokon keresztül is, amelyek a testbe íródva alakítják a világhoz való viszonyt.

Spatial Habitus and the Relationship with Nature: Gardening Practices in the Visnyeszéplak Ecovillage

The increasing frequency of unexpected crises characteristic of the risk society (Beck 2003) sheds new light on the relationship between humans and nature, as well as between humans and the material world. In the social sciences, approaches have emerged that challenge the traditional separation of nature and society, emphasizing the inseparable entanglement of these two spheres (Beck–Giddens–Lash 2007). From these perspectives, nature appears not merely as an objective background to human action but as an acting subject in its own right (Latour 2021). This shift enables the emergence of a new sensitivity toward the non-human world and signals a transformation in the way natural landscapes are experienced. The somewhat detached mode of appreciating and evaluating landscapes embodied in the landscape paradigm is increasingly being replaced by more direct and multifaceted forms of landscape experience. In this presentation, I examine the contemporary transformation of human–nature relations through the example of the ecovillage of Visnyeszéplak, Hungary. The central concept of the research is spatial habitus, which draws attention to embodied patterns of perception and action related to spaces, movement, and environmental relations. The study focuses on everyday gardening practices through which relationships with nature are formed not merely through values or attitudes, but also through sensory experiences, bodily routines, and practical forms of knowledge. Methodologically, the research is based on mobile methodologies and sensory ethnography, which make it possible to investigate the everyday processes of movement, perception, and interaction with the environment. The study starts from the theoretical assumption that the relationship between humans and their environment cannot be understood solely through reflexive knowledge, values, or attitudes, but also through habitualized and often pre-reflective patterns of perception, movement, and action that become inscribed in the body and shape ways of relating to the world.

Kapcsolati határok

Szekcióvezető: Albert Fruzsina, Huszti Éva

Bocskor Ákos

Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences

Barátság és etnikai homofília csehországi középiskolások körében

A tanulmány a barátok közötti etnikai homofíliát vizsgálja a középiskola első évfolyamán tanuló diákok körében Csehországban. A barátságok fontos szerepet játszanak az önbecsülés és a mentális jóllét megőrzésében és védelmet nyújthatnak az elmagányosodás, az iskolai viktimizáció és a családi kockázati tényezők ellen is. Az interetnikus barátságok emellett hozzájárulnak a pozitív csoportközi kapcsolatok kialakulásához, csökkentik az előítéleket és elősegítik a társadalmi integrációt, különösképpen a hátrányos helyzetű csoportok és a frissen bevándorolt fiatalok nyelvi és iskolai integrációját. Mindezen előnyök ellenére a barátságok gyakran az etnikai vonalak mentén szegregáltak maradnak még vegyes összetételű osztályok esetében is, sőt az etnikai homofília (vagyis az azonos etnikumú barátok preferálása a csoportösszetételen túlmutató mértékben) sokszor erősödik az osztály etnikai diverzitásának növekedésével párhuzamosan. Kutatásunk két kérdésre keresi a választ: egyrészt arra, hogy az etnikai homofília jelen van-e az általunk vizsgált öt csoport (cseh, szlovák, ukrán, roma és vietnámi diákok) körében, másrészt pedig arra, hogy a csoportösszetétel (a saját csoport és más csoportok aránya, valamint az etnikai diverzitás) és a kognitív és érzelmi empátia milyen hatással van az etnikai homofíliára. A tanulmány a szakirodalomhoz azzal járul hozzá, hogy egy eddig kevésbé vizsgált iskolai kontextusra (cseh középiskolák), a strukturális mellett szocioemocionális tényezőkre (kognitív és érzelmi empátia) és öt egymástól eltérő kulturális és történelmi háttérrel rendelkező etnikai csoportra fókuszál. Elemzésünkhöz a Czech Education Panel Survey (CZEPS) első hullámának adatait használtuk. A CZEPS egy nagymintás iskolai kutatás, melynek első hulláma 249 véletlenszerűen kiválasztott iskola több mint 1000 osztályában gyűjtött adatokat 2023-ban, összesen körülbelül 24 000 diák körében. Az elemzéshez a mintát leszűkítettük azon osztályokra, amelyekbe legalább két kisebbségi (nem cseh) diák járt ugyanabból az etnikai csoportból, legalább két fiú és két lány tanult (mivel kontrolláltunk a nemi homofíliára) és legalább 80 százalékos volt a baráti hálókra vonatkozó kérdések (peer nominations) kitöltöttsége. A végső mintába így 258 osztály került (6447 diák). A baráti hálók elemzéséhez exponenciális random gráf modelleket (ERGM) alkalmaztunk, melyekben az etnikai homofília becslésekor kontrolláltunk a hálózati mechanizmusok (reciprocitás, tranzitivitás) és a más dimenziók (nem, népszerűség) mentén megjelenő homofília hatására. Ezek a modellek minden csoport esetében alátámasztották az etnikai homofília jelenlétét, mely erősebb volt a kisebbségi csoportokhoz tartozó diákok körében. A cseh tanulók esetében a homofília pozitív összefüggést mutatott az ukrán diákok arányával és negatív összefüggést az

„egyéb etnikumú" (az öt csoport egyikébe sem tartozó) diákok arányával. Az ukrán diákok körében a homofília pozitív összefüggést mutatott a cseh diákok arányával. Sem a saját csoport mérete, sem az etnikai diverzitás index nem mutatott összefüggést az etnikai homofíliával egyik csoport esetében sem. Az empátia szerepét az etnikai homofília csökkentésében többszintű regressziós modellekkel is elemeztük, mivel az ezt vizsgáló ERGM-ök gyakran konvergenciaproblémákba futottak. Sem a sikeresen konvergált ERGM-ök, sem a regressziós modellek nem mutattak kapcsolatot az empátia és az etnikai homofília között. Az eredmények rávilágítanak a strukturális tényezők, elsősorban a releváns más csoportok (outgroups) méretének fontosságára az etnikai határok élessé válásában.

Friendship and ethnic homophily among high school students in the Czech Republic

This study examines ethnic homophily in friendships among first-year high school students in the Czech Republic. Friendships play a vital role in maintaining self-esteem and well-being, and can provide protection against loneliness, school victimization, and family risk factors. Furthermore, interethnic friendships contribute to positive intergroup relations, reduce prejudice, and promote social integration, particularly the linguistic and academic integration of disadvantaged minority groups and newly arrived immigrant youth. In spite of these benefits, friendships often remain segregated along ethnic lines, even in mixed classrooms. Moreover, ethnic homophily (i.e., the preference for same-ethnic friends beyond what would be expected based on group composition) often intensifies as the ethnic diversity of the classroom increases. Our research addresses two questions: first, whether ethnic homophily is present among the five examined groups (Czech, Slovak, Ukrainian, Roma, and Vietnamese students), and second, how classroom composition (the proportion of the in-group and out-groups, as well as ethnic diversity) and cognitive and affective empathy are related to ethnic homophily. The study contributes to the literature by focusing on an understudied context (Czech secondary schools), socio-emotional factors (cognitive and affective empathy), and five distinct ethnic groups with diverse cultural and historical backgrounds. For our analysis, we used data from the first wave of the Czech Education Panel Survey (CZEPS). CZEPS is a large-scale school survey, the first wave of which collected data in 249 randomly selected schools in 2023, across more than 1,000 classrooms involving approximately 24,000 students in total. For the analysis, the sample was restricted to classrooms with at least two minority (non-Czech) students from the same ethnic group, at least two boys and two girls (as we controlled for gender homophily), and to classrooms where the completion rate for the peer nomination questions was at least 80 percent. This resulted in a final sample of 258 classrooms (6,447 students). We applied exponential random graph models (ERGMs) to analyze friendship networks, controlling for network mechanisms (reciprocity, transitivity) and homophily along other dimensions (gender, popularity) when estimating ethnic homophily. These models showed the presence of ethnic homophily for each group, which was stronger among minority students. Among Czech students, homophily was positively associated with the proportion of Ukrainian students and negatively associated with the proportion of "other ethnicity" students (those not belonging to any of the five groups). Among Ukrainian students, homophily showed a positive association with the proportion of Czech students. Neither in-group size nor the ethnic diversity index showed any association with ethnic homophily for any of the groups. The role of empathy in reducing ethnic homophily was also analyzed using multilevel regression models, as the ERGMs examining this often encountered convergence problems. Neither the successfully converged ERGMs nor the regression models showed a relationship between empathy and ethnic homophily. The results

highlight the importance of structural factors, primarily the size of relevant out-groups, in making ethnic boundaries salient.

Kristóf Luca
ELTE TK Szociológiai Intézet

Csurgó Bernadett
ELTE TK Szociológiai Intézet

Tiszás szomszédok, Fideszes anyósok. Politikai polarizáció és társadalmi távolság a mai Magyarországon

A társadalmi integráció évek óta folyó kutatása részletesen feltárta azokat a folyamatokat, amelyeken keresztül az elmúlt 16 év politikai elitje egyszerre integrálta és polarizálta a magyar társadalmat (Kristóf 2024). A vizsgálódások elsősorban a politikai rendszerre, a redisztribúcióra és a lokális szinterekre irányultak (Kovách és Loncsák 2020, Csurgó 2024). Kevesebbet tudunk azonban arról, hogy az egyének közötti kapcsolatokra hogyan hatott az polarizáció magas magyarországi szintje (Patkós 2017). A politikai polarizáció számos dimenzióban megnyilvánulhat. Az ideológiai polarizáció és a kognitív torzítás (partisan bias) mellett növekvő figyelem övezi a polarizáció affektív, azaz érzelmi aspektusát, hiszen a „mi" és „ők" felosztás segítségével ez teremti meg azt a pártos identifikációt, amelyben a politikai aktorok érdekeltek. Az affektív polarizáció mérésére szolgáló egyik bevett eszköz a társadalmi távolság mérése (Bogardus 1947). Elsősorban amerikai adatokon mutatták ki, hogy a pártpreferencia szerinti elutasítottság az utóbbi évtizedekben megnőtt (Iyengar 2012), bár a más politikai nézeten lévőkkel szemben kisebb az elutasítottság, mint kisebbségekkel, külföldiekkel vagy deviáns társadalmi csoportokkal. A Bogardus-skála Magyarországon is az előítéletesség mérésének bevett eszköze (hiv hiv), ám eddig kevéssé használták az affektív polarizáció mérésére. Szabó és szerzőtársai kimutatták, hogy a politikai érdeklődés összefüggésben áll az ellentétes preferenciájúak elutasításával (Szabó et al. 2021). Ez összhangban áll Klar et al. (2018) eredményeivel, amelyek szerint az amerikaiak egyharmada erősen pártos, a többiek azonban nem: csak abban az esetben nem akarnak a családjukba ellentétes pártszimpatizánst, ha a politikáról kellene vele beszélgetni. Gerő és Szabó (2024) hazai kutatásai kimutatták, hogy a Tisza megjelenéséig csak a Fidesz volt képes a szavazói számára az ellenségkép-gyártás mellett pozitív azonosulást is kínálni. Az ellenzékieket inkább az Orbán-ellenesség tartotta össze. Ezzel egybecseng Bíró-Nagy és szerzőtársai társadalmi távolság mérése, amely, szerint a pártok szavazói közül a fideszesek voltak a többiek által legelutasítottabb csoport (Bíró-Nagy et al. 2022). Jelen kutatásunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy mitől függ az ellenzékiek és kormánypártiak közötti társadalmi távolság. A kutatás egy 2025 őszén végzett kérdőíves kutatás (N= 4000) adatainak elemzésével készült. A kérdőívben módosított Bogardus-skálát használva hat kérdéssel mértük fel az ellentétes politikai nézeten lévők közötti társadalmi távolságot. Ezek közül három a lokalitásra (település, szomszédság, közös szabadidős program), három pedig más dimenziókra (üzletkötés, vendégség, családba bekerülés) vonatkozott. Eredményeink szerint – az egyesült államokbeli eredményekhez hasonlóan – nagyjából a megkérdezettek egyharmada zárkózik el a más pártpreferenciájúakkal való érintkezéstől. Érdekes, és az eredeti koncepciónak ellentmondó módon, a családba való befogadás kérdése váltotta ki a

legkisebb ellenkezést, amit a megkérdezettek azzal magyaráztak, hogy a családot fontosabbnak tartják a politikai identitásuknál. A szakirodalommal és a korábbi magyar kutatásokkal egybevág viszont az az eredményünk, hogy a többség (ellenzékiek) elutasítóbbak a kisebbséggel (kormánypártiak) szemben, mint fordítva. Emellett a többváltozós elemzés (regressziós modellek) segítségével a politikai érdeklődés és a szocio-demográfiai változók hatása is kimutatható volt.

Tisza-Voting Neighbors, Fidesz-Supporting Mothers-in-Law. Political Polarization and Social Distance in Contemporary Hungary

Years of research on social integration have thoroughly explored the processes through which the political elite of the past sixteen years has simultaneously integrated and polarized Hungarian society (Kristóf 2024). These investigations have primarily focused on the political system, redistribution, and local social arenas (Kovách and Loncsák 2020; Csurgó 2024). However, we know much less about how the high level of polarization in Hungary has affected interpersonal relationships (Patkós 2017). Political polarization can manifest itself across multiple dimensions. Alongside ideological polarization and partisan bias, increasing attention has been paid to the affective aspect of polarization, since the "us versus them" division helps create the partisan identification in which political actors have an interest. One established method for measuring affective polarization is the measurement of social distance (Bogardus 1947). Primarily using American data, researchers have demonstrated that rejection based on party preference has increased in recent decades (Iyengar 2012), although hostility toward people with different political views remains lower than prejudice against minorities, foreigners, or deviant social groups. The Bogardus scale is also a well-established tool for measuring prejudice in Hungary, although it has so far been used only to a limited extent for measuring affective polarization. Szabó and colleagues demonstrated that political interest is associated with the rejection of people holding opposing political preferences (Szabó et al. 2021). This is consistent with the findings of Klar et al. (2018), according to which about one-third of Americans are strongly partisan, while the rest are not: they object to having someone with opposing political sympathies in their family only if they would have to discuss politics with them. Research by Gerő and Szabó (2024) in Hungary showed that, until the emergence of the Tisza Party, only Fidesz was capable of offering its voters not only enemy images but also positive identification. Opposition voters, by contrast, were primarily united by anti-Orbán sentiment. This aligns with the findings of Bíró-Nagy and colleagues' measurements of social distance, according to which Fidesz voters were the most rejected group among the electorates of the various parties (Bíró-Nagy et al. 2022). In our present research, we seek to answer the question of what determines the social distance between opposition supporters and government-party voters. The study is based on the analysis of data from a survey conducted in the autumn of 2025 (N = 4000). Using a modified Bogardus scale in the questionnaire, we measured social distance between people with opposing political views through six questions. Three of these concerned locality (settlement, neighborhood, shared leisure activities), while the other three referred to different dimensions (business relations, hospitality, and acceptance into the family). Our findings show that – similarly to results from the United States – roughly one-third of respondents reject contact with people holding different party preferences. Interestingly, and contrary to the original concept, the issue of accepting someone into the family provoked the least resistance, which respondents explained by saying that they consider family more important than political identity. At the same time, our findings are consistent with the literature and previous Hungarian research in showing that the majority group (the opposition) is more rejecting toward the minority group (government-party supporters) than vice versa. Furthermore, through

multivariate analysis (regression models), the effects of political interest and socio-demographic variables could also be demonstrated.

Takács Károly

Linköpingi Egyetem és Társadalomtudományi Kutatóközpont

Csoporthatárok, reputáció és együttműködés

Az együttműködés alapvető jelentőségű az emberi csoportok és társadalmak működése szempontjából. Az emberi társadalmak evolúciója során hatékony társas mechanizmusok – például a pletyka és a reputáció – fejlődtek ki, amelyek nagyban segítették az együttműködést és hozzájárultak a konfliktusok csökkentéséhez. Azokról, akik együttműködnek, pozitív hangnemben pletykálunk, míg azokról, akik megsértik a társadalmi normákat vagy mások erőfeszítésein élősködnek, negatívan – a kommunikációval rombolva társadalmi megbecsülésüket. Nyitott kérdés azonban, hogy mikor és mennyiben hihető a pletyka, különösen akkor, ha olyan csoporton kívüli tagokról szól, akiknek a tényleges viselkedését nehéz ellenőrizni. A csoporthatárok egyértelműen korlátozzák a pletyka ellenőrizhetőségét, és emiatt károsak a csoporthatárokon túlnyúló együttműködés szempontjából. A kutatásban kontrollált laboratóriumi körülmények között vizsgáljuk, hogy milyen kommunikációs struktúrák mellett lehet a pletyka és a reputáció hiteles, és segítheti elő a csoporthatárokon átnyúló együttműködést. Hipotézisünk szerint a ritka struktúrák lassítják az információterjedést, és hozzájárulhatnak alternatív reputációs struktúrák kialakulásához, valamint a csoporton kívüli tagokkal kapcsolatos téves vélekedésekhez. Ezzel szemben a sűrű hálózatok segíthetik a reputációs konszenzus gyors kialakulását, de megszilárdíthatják a csoporton kívüli tagokkal kapcsolatos téves vélekedéseket. Hipotéziseink ellenőrzése érdekében három, egymástól jellegzetesen eltérő kommunikációs hálózatban hajtottunk végre döntéshozatali kísérleteket. A résztvevőket minden esetben két csoportra osztottuk. A pletyka a csoporton belül zajlott, egy körhálózatban, egy klaszteresedett hálózatban vagy egy sűrű hálózatban. Függő változóként a reputációval kapcsolatos konszenzus mértékét, a reputáció valós viselkedéssel való korrelációját, valamint a csoporton belüli, csoporton kívüli és az összesített kooperáció mértékét elemeztük. A kísérletben nem alkalmaztunk megtévesztést. A kísérletekre 2022-ben, 26 különböző időpontban került sor, online, az O-Tree szoftver használatával. A 416, MTurk-ön rekrutált résztvevő túlnyomórészt az Egyesült Államokban ült gép elé. A résztvevők díjazása a csoporton belüli és kívüli tagokkal játszott kétszereplős fogoly-dilemma játékokban elért átlagos kifizetésüktől függött, de legalább 9 USD volt. Minden résztvevő először anoním módon játszotta a kétszereplős fogoly-dilemmát, majd lehetőség nyílt a pletykálásra és reputációs pontszámok kiosztására. A résztvevőket ekkor osztottuk a három különböző kommunikációs hálózat egyikébe. A reputációt interperszonális bizalomként operacionalizáltuk, amelyet a résztvevők minden körben egy csúszka segítségével állíthattak be. A pletyka lehetősége mindegyik kapcsolathálóban fokozta az kooperációt. Az általános kooperáció mértéke a sűrű hálózati környezetben volt a legmagasabb és ott időben is stabil maradt. A klaszteresedett hálózatokban volt a legalacsonyabb az általános kooperáció, és időben ez tovább csökkent. Ahogyan az várható volt, a reputációs pontszámok szórása a körhálózatokban volt a legnagyobb, míg más hálózati környezetben gyorsan kialakult a nagyobb mértékű konszenzus. A reputáció minden hálózati környezetben viszonylag jól mutatatta a valós viselkedést. A legnagyobb pontosságot a sűrű hálózati környezetben figyeltük meg. Általánosságban elmondható, hogy bár a hálózati feltételek között voltak szignifikáns különbségek, a

legnagyobb különbséget következetesen a vizsgálati alanyokon belül figyeltük meg, a csoporton belüli és a csoportok kívüli partnerekkel szembeni kooperáció mértékét, valamint az anoním körülmények közötti kooperáció és a pletyka lehetőségét biztosító körökben megfigyelt kooperációi mértéke között. Eredményeink tehát megerősítik, hogy a pletyka és a reputáció elsődleges jelentőségű az együttműködés szempontjából, míg a csoporton belüli kommunikációs struktúrák szerepe releváns lehet, de csak másodlagos.

Group boundaries, reputation, and cooperation

Cooperation is fundamental for the functioning of human groups and societies. Humans have developed powerful informal mechanisms such as gossip and reputation systems to resolve the challenges associated with establishing cooperation and minimizing conflict. We gossip positively about those who cooperate, and negatively about those who violate social norms or free ride on the efforts of others, ruining their reputation by such behind-their-back communication. It remains an open question, however, when gossip could be considered credible, especially concerning out-group members whose behavior could hardly be double-checked. Hence, group boundaries provide constraints for the credibility of gossip and are detrimental for intergroup cooperation. In this study, we test in a controlled laboratory setting under which communication structures gossip and reputation could be credible and promote cooperation across group boundaries. We hypothesize that sparse structures slow down efficient information dispersal and contribute to differences in reputational information and local biases about out-group members. In contrast, highly modular structures may lead to reputational consensus quickly but may preserve biased beliefs about out-group members and magnify intergroup discrimination. To test these predictions, we conducted online decision-making experiments with three characteristically distinct topologies. In each experimental condition, participants were divided into two groups. Gossip took place within each group in different communication structures: in a circle network, in a clustered setting, or in a dense network structure. As dependent variables, we were interested in the degree of consensus about reputations, the accuracy of reputations, and in the extent of in-group, out-group, and overall cooperation. The study has used no deception. Experiments were conducted in 26 sessions in 2022 online using O-Tree with 416 MTurk participants predominantly from the United States. Participants received payment depending on their average payoffs in two-person Prisoner's Dilemma games played with in- and out-group members, but all received at least 9 USD for participation. All participants first played the Prisoner's Dilemma in a baseline condition, then gossip communication and reputation scores were introduced in the three network typologies described above as a between-subject manipulation. Reputation was conceptualized as interpersonal trust measured every round on a sliding scale. We found that the opportunity to gossip has increased cooperation across all network conditions. Overall cooperation was highest and stable over time in the dense network setting. Clustered networks experienced the lowest overall cooperation rates that decreased over time. As expected, reputations had the highest variance in the circle networks and consensus has developed quickly in other network settings. Reputations were relatively accurate in all network conditions, with the highest accuracy observed in the dense network setting. In general, while some differences between network conditions were significant, the largest difference has consistently been observed within subjects between cooperation rates with in-group and out-group partners, and between the anonymous baseline condition and rounds with the opportunity to gossip. Hence our results confirm the primary relevance of gossip and reputation for cooperation and the secondary relevance of within group structures.

Vida László

Debreceni Egyetem BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék, DE HTDI Szociológia Doktori Iskola

Bajnóczki Laura

Debreceni Egyetem BTK Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék, DE HTDI Szociológia Doktori Iskola

Miliőhatárok változása a magyar társadalom kapcsolathálózataiban

A társadalmi miliők megközelítése szerint a kapcsolathálózatok szerkezetét nem csupán a társadalmi pozíciók, hanem az életstílusok, értékorientációk és mindennapi gyakorlatok mentén szerveződő társas világok is alakítják (Hradil, 1987; Schulze, 2000). A státuszjelző erőforrásokhoz, vallási gyakorlatokhoz, civil részvételhez vagy politikai aktivitáshoz kapcsolódó beágyazottságok eltérő integrációs logikákat közvetítenek, amelyek a társadalmi kapcsolatok eltérő mintázataiban jelenhetnek meg (Kovách et al., 2017). A hasonló társadalmi tapasztalatokból és erőforrásokból formálódó habitusok elősegítik a hasonló pozíciójú szereplők közötti kapcsolódásokat, még a közösségi részvétel és a társadalmi tőke különböző formái sajátos kapcsolati környezeteket hoznak létre (Bourdieu, 1984; Putnam, 2000). Emellett a csoporttagságokhoz kapcsolódó identitások szimbolikus határokat is képeznek, amelyek hozzájárulhatnak a kapcsolathálózatok társadalmi záródásához (Tajfel & Turner, 1979). Ezen megközelítésben a miliőhatárok a társadalmi integráció, a társadalmi tőke és a csoportidentitások kapcsolathálózati leképeződéseiként értelmezhetők. Kutatásunkban a kapcsolati határokat nem marginalizált vagy sérülékeny csoportok, hanem státuszhoz és életmódhoz kötődő csoportok esetében vizsgáljuk. Míg marginalizált csoportok esetében a kapcsolathálózati szegregáció fogalma a zártság, láthatatlanság és kirekesztés dimenziói felől értelmezhetők, addig a státusz- és életmódbeli csoportoknál inkább miliőhatárokról beszélhetünk (Kmetty & Koltai, 2015). Ezek a homofília logikájához kapcsolódó miliőhatárok azt jelzik, hogy a hasonló státuszú, életmódú, értékrendű vagy részvételi orientációjú személyek milyen mértékben jelennek meg egyenlőtlenül és koncentráltan az emberek személyes kapcsolathálózataiban. Kutatásunk arra keresi a választ, hogy a státuszhoz, vallási gyakorlathoz, civil aktivitáshoz és közéleti részvételhez kötődő miliőhatárok milyen mértékben és milyen társadalmi tényezők mentén jelennek meg a magyar társadalom személyes kapcsolathálózataiban. Longitudinális kvantitatív elemzésünkben az Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban című OTKA-kutatás 2015-ös adatfelvételét (N=2687), valamint a 2021-es Hungarostudy adatbázist (N=7000) használjuk. A méretgenerátoros kapcsolathálózati kérdéssorok alapján azt vizsgáljuk, hogy a válaszadók ismernek-e, illetve hány olyan személyt, aki nyaralóval rendelkezik, civil szervezeti tag, rendszeresen templomba/istentiszteletre jár, vagy részt vett tüntetésen. A módszer alkalmas annak feltárására, hogy az adott csoport ismertsége mennyire kiegyenlítetlen a társadalomban, illetve milyen társadalmi választóvonalak mentén koncentrálódik (Huszti, 2015). Az elemzés során negatív binomiális modelleket építünk. Az alpha-paraméter a túlszórás, vagyis a hálózati koncentráció mértékét jelzi, míg a modellekbe bevont magyarázó változók segítségével azonosíthatók a miliőhatárokat alakító tényezők. Eredményeink szerint a vizsgált miliőhatárok eltérő erősséggel jelennek meg a személyes kapcsolathálózatokban. A nyaralóval rendelkező személyek esetében az alpha-érték mindkét évben alacsony marad, ami inkább a társadalmi státusz szerinti fokozatos eltérésekre utal, mintsem erős kapcsolati záródásra (2015: 0,793; 2021: 0,832). A rendszeresen istentiszteletre járók mérsékelt, viszonylag stabil vallási-

kulturális koncentrációt mutatnak (2015: 1,716; 2021: 1,816). Ezzel szemben a civil szervezeti tagok esetében mindkét évben kiemelkedően magas alpha-érték figyelhető meg (2015: 6,528; 2021: 5,780), míg a tüntetésen részt vevők 2021-ben szintén erős hálózati koncentrációt mutatnak (alpha: 4,470). Ez arra utal, hogy Magyarországon a civil-közéleti és aktivista részvételi miliők stabilan zártabb kapcsolati világként szerveződnek, mint a státusz-, illetve vallási-kulturális alapú miliők.

Changes in Milieu Boundaries within Social Networks in Hungarian Society

According to the social milieu approach, the structure of social networks is shaped not only by social positions but also by social worlds organized around lifestyles, value orientations, and everyday practices (Hradil, 1987; Schulze, 2000). Embeddings related to status-signifying resources, religious practices, civic participation, or political activity convey different logics of integration, which can manifest in different patterns of social relationships (Kovách et al., 2017). Habitus formed from similar social experiences and resources facilitate connections among actors in similar positions, even as different forms of community participation and social capital create distinct relational environments (Bourdieu, 1984; Putnam, 2000). Furthermore, identities associated with group membership also form symbolic boundaries that can contribute to the social closure of relationship networks (Tajfel & Turner, 1979). In this approach, milieu boundaries can be interpreted as network-level manifestations of social integration, social capital, and group identities. In our research, we examine social boundaries not in the case of marginalized or vulnerable groups, but in groups linked to status and lifestyle. While in the case of marginalized groups the concept of network segregation can be interpreted in terms of the dimensions of closure, invisibility, and exclusion, in the case of status- and lifestyle-based groups we can speak more of milieu boundaries (Kmetty & Koltai, 2015). These milieu boundaries, linked to the logic of homophily, indicate the extent to which individuals with similar status, lifestyles, value systems, or participation orientations appear unequally and concentrated within people's personal social networks. Our research seeks to answer the question of to what extent and along which social factors milieu boundaries linked to status, religious practice, civic activity, and public participation appear in the personal social networks of Hungarian society. In our longitudinal quantitative analysis, we use the 2015 data collection (N=2687) from the OTKA research project titled Integration and Disintegration Processes in Hungarian Society, as well as the 2021 Hungarostudy database (N=7000). Based on summation method's network questionnaires, we examine whether respondents know, and if so, how many people they know who own a vacation home, are members of a civil society organization, regularly attend church or religious services, or have participated in a protest. This method is suitable for examining how unevenly personal acquaintance with members of a given group is distributed in society, and along which social dividing lines it is concentrated (Huszti, 2015). In the analysis, we construct negative binomial models. The alpha parameter indicates overdispersion, that is, the degree of network concentration, while the explanatory variables included in the models help identify the factors shaping milieu boundaries. According to our results, the examined milieu boundaries appear with varying strength in personal social networks. For individuals who own a vacation home, the alpha value remains low in both years, suggesting gradual differences based on social status rather than strong social closure (2015: 0.793; 2021: 0.832). Those who regularly attend religious services show a moderate, relatively stable religious-cultural concentration (2015: 1.716; 2021: 1.816). In contrast, members of civil society organizations exhibit a notably high alpha value in both years (2015: 6.528; 2021: 5.780), while protest participants also show strong network concentration in 2021 (alpha: 4.470). This suggests that in Hungary, civil society and activist participation milieus are organized as a consistently more closed network of relationships than status- or religious-cultural-based milieus.

Határváltozások és etnikai dinamikák Kelet-Közép-Európában

Szekcióvezető: Baranyai Nóra, Lendák-Kabók Karolina

Balogh Péter

ELTE KRTK Regionális Kutatások Intézete (Pécs), ELTE TTK FFI Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

Magyar–szlovák határmenti fiatalok percepciói egy határról, amely „ott van, de ugyanakkor még sincs"

A határok egyszerre elválasztanak és összekötnek (Rumford 2006, Paasi 2012). A B-SHAPES Horizont projekt (2023–26) egyik munkacsomagja őshonos kisebbségi fiatalok percepcióit vizsgálta a határról és EURópáról különböző európai határvidékeken, regionális sajtóelemzés, interjúk és kollázsműhelyek (zine workshop-ok) segítségével. Az előadó Dél-Szlovákiára fókuszált, ahol dinamikusan alakulnak a térbeli identitások. A kutatási részvevők egyrészt a regionális öntudatot jelölték meg a legfontosabbnak (amelynél a szlovákiai/felvidéki magyar különbségtétel is fontos). Ez idáig megerősíti Veres (2015) korábbi kutatásait, aki Mo. négy szomszédos régiójában is ezt találta. Ugyanakkor többeknek maga a határvidék – a határ mindkét oldala – jelentette az otthont, tehát nem az egyik vagy másik ország vagy nemzeti tér. Másodlagos identifikációs pontként megjelent Európa, Közép-Európa és még a V4 is. A határ szerepe összességében enyhül, de annak valamilyen formában való fennmaradását mégis fontosnak tartották a fiatalok – főleg, amíg a határ nyitott és inkább összeköt, mint elválaszt. Ezt azzal magyarázták, hogy a határoknak fontos szerepe van az öntudat formálásában és hogy a szlovákiai/felvidéki magyar közösség egy kisebb „ernyő", mint a magyarság egésze. Bár így is egy majdnem félmilliós közösségről van szó, de a generációjukon belül sokan ismerik egymást, ami köszönhető az ottani ifjúsági egyesületeknek, rendezvényeknek ill. felsőoktatási intézményeknek is. Ez jól rámutat az identitás struktúrákhoz való kötődéséhez is, és egyben annak a felülről jövő víziónak a korlátjaira is, hogy a kárpát-medencei magyarság virtuálisan – tehát államhatárok megváltoztatása nélkül (ld. Pogonyi 2017) – egyesüljön. Ugyanakkor a fiatalok és mások által normalizált gyakori határátlépés és a határvidéki öntudat kialakulása alulról jövő ágenciaként is értelmezhető – ezt azonban annyiban árnyalni kell, hogy maga az EU is egy struktúra. Azt, hogy utóbbi határai is fokozatosan rögzülnek egy belső, ámde a külső határtól nem távol fekvő térségben jól tükrözi, hogy az EU külső határvédelmét nem tartották problémásnak. Mindez így az 'Európa Erőd' (Nissen 2022) képzetét erősíti meg, ahol a külső határok hatékony ellenőrzése a nyílt belső határok fennmaradásának feltételeként értelmeződik.

Perceptions of young people living along the Hungarian–Slovak border regarding a 'border that is there, yet at the same time isn't'

Borders both separate and connect (Rumford 2006, Paasi 2012). One of the workpackages of the B-SHAPES Horizont project (2023–26) examined the perceptions of young people from indigenous minority groups regarding borders and EUrope in various European border regions, using regional press analysis, interviews, and zine workshops. The presenter focused on southern Slovakia, where spatial identities are evolving dynamically. On the one hand, the research participants identified regional identity as the most important factor (in which the distinction between Slovak and Felvidék Hungarian identities is also significant). This confirms the earlier research of Veres (2015), who found the same pattern in four neighbouring regions of Hungary. At the same time, for many, the border region itself—both sides of the border—represented home, rather than one country or national space over the other. Europe, Central Europe, and even the V4 emerged as secondary points of identification. Overall, the role of the border is diminishing, but young people still considered it important for the border to be maintained in some form—especially as long as it remains open and serves to connect rather than divide. They explained this by noting that borders play an important role in shaping identity and that the Hungarian community in Slovakia is a smaller "umbrella" than the Hungarian people as a whole. Although this is still a community of nearly half a million people, many within their generation know one another, thanks to local youth organizations, events, and institutions of higher education. This clearly highlights their attachment to identity structures, as well as the limitations of the top-down vision that the Hungarian community in the Carpathian Basin should unite virtually—that is, without changing state borders (see Pogonyi 2017). At the same time, the frequent crossing of borders—normalized by young people and others—and the emergence of a borderland identity can be interpreted as a form of grassroots agency; however, this must be qualified insofar as the EU itself is a structure. The fact that the latter's own borders are also gradually becoming fixed within an internal region—one that is not far from the external border—is well reflected in the fact that the protection of the EU's external borders was not considered problematic. All of this thus reinforces the concept of 'Fortress Europe' (Nissen 2022), where effective defense of the external borders is seen as a prerequisite for maintaining open internal borders.

Baranyai Nóra

ELTE KRTK Regionális Kutatások Intézete

Intraetnikus együttműködések és önkormányzati diplomácia Magyarországon: a nemzetiségi települések nemzetközi kapcsolatai

A trianoni békeszerződés és az e mentén átrajzolt államhatárok nemcsak a magyar közösséget, hanem a korábbi magyar államrész belső területein élő nemzetiségi csoportokat is elválasztotta ekkor megalakuló, függetlenné váló anyaországaiktól. A második világháborút követően a helyzet megismétlődött, súlyosbítva a német közösségek kitelepítésével és a szlovák-magyar lakosságcserével, családokat, komplett közösségeket elszakítva korábbi lakóhelyeiktől. A rendszerváltozás körüli időszak, s különösen az átmenetet követő évek lehetőséget teremtettek e kapcsolatok újjászervezésére, a nemzetiségi közösségek és az anyaországok, a kényszerűen elszármazott csoportok és korábbi lakóhelyeik közötti kötelékek újbóli megteremtésére. A kapcsolatok egyik formája a települések közötti hivatalos kapcsolatfelvétel, a

testvértelepülési szerződések megkötése jelentette. Paradiplomácia alatt olyan nemzetközi tevékenységeket értünk, amelyekben nem a központi állam, hanem más szereplők vesznek részt, s amennyiben ezek a „más szereplők" az adott állam területi vagy helyi szintjei, az azokat megtestesítő közhatalmi testületek, akkor beszélünk szubnacionális vagy önkormányzati diplomáciáról. A helyi és területi önkormányzatok nemzetközi kapcsolatrendszere, nemzetközi szervezetekben való részvétele hazánkban a kevésbé kutatott témák közé tartozik. A testvértelepülési kapcsolatokkal foglalkozó tanulmányok is legtöbbször mindössze egy konkrét település testvérkapcsolatainak alakulását, illetve két állam közötti testvérkapcsolatok hálózatát elemzik (Brucker 2025). A kutatások sorában nem példa nélküli, de ritka a településállomány egészének vagy reprezentatív részének e nemzetközi, diplomáciai szempontok szerinti áttekintésére irányuló törekvés (Giczi–Sik 2002, TÖOSZ 2018), a nemzetiségi települések, nemzetiségi önkormányzatok almintáján való vizsgálódás azonban valóban újszerű. Az előadás az Önkormányzati diplomácia a nemzetközi térben c. projekt keretében feltárt, a hazai nemzetiségi közösségek és ún. nemzetiségi települések, valamint az anyaországok közötti hivatalos testvértelepülési kapcsolatok, illetve egyéb intraetnikus viszonyrendszerek jellegzetességeinek bemutatására törekszik, egyaránt támaszkodva a fellelhető testvértelepülési adatbázisokra, valamint a hivatkozott kutatás kvantitatív és kvalitatív vizsgálatai során megismert eredményekre. A kutatás első eredményei alapján kijelenthető, hogy a nemzetiségi települések számára az anyaországgal kialakított kapcsolat gyakori, s sokszor ez az egyetlen nemzetközi reláció, s bár ezek az intraetnikus kapcsolatok kevés gazdasági haszonnal járnak, kulturálisan, közösségi szempontból sokkal nagyobb hatásúak, mint az általános alapokon létrejött együttműködések. Az is igaz ugyanakkor, hogy a helyi önkormányzatok és a nemzetiségi közösségek, nemzetiségi önkormányzatok időnként szétválnak, s közösségek a hivatalos kapcsolatokon kívüli, ám azoknál tartalmasabb együttműködésekben vesznek részt.

Intra-ethnic Cooperation and Sub-national Diplomacy in Hungary: The International Relations of Minority Settlements

The Treaty of Trianon and the national borders redrawn in accordance with it separated not only the Hungarian community but also the ethnic groups living within the former Hungarian state from their kin-states, which were then emerging as independent countries. Following World War II, the situation repeated itself, exacerbated by the expulsion of German communities and the Slovak-Hungarian population exchange, tearing families and entire communities away from their former homes. The period surrounding the change of regime, and especially the years following the transition, created an opportunity to reorganize these relationships and reestablish ties between ethnic communities and their mother countries, as well as between groups that had been forcibly displaced and their former places of residence. One form of these relationships was the establishment of official ties between municipalities and the signing of twinning agreements. By "paradiplomacy," we mean international activities in which not the central state but other actors participate; and if these "other actors" are the territorial or local levels of a given state, or the public authorities representing them, then we speak of subnational or municipal diplomacy. The international network of local and regional governments and their participation in international organizations is among the less-researched topics in Hungary. Even studies on twinning relations mostly analyze only the development of a specific municipality's twinning ties or the network of such ties between two states (Brucker 2025). While not unprecedented in the research literature, efforts to provide an overview of the entire municipalities or a representative sample thereof from an international, diplomatic perspective are rare (Giczi–Sik 2002, TÖOSZ

2018); however, the examination of a sub-sample of ethnic settlements and local minority governments is truly novel. The presentation provides an overview of the findings of the project "Sub-national Diplomacy in the International Arena," which explores the characteristics of official twinning relations and other intra-ethnic networks between the domestic ethnic communities, so-called ethnic settlements and their kin-states, drawing equally on available twinning databases and the findings from the quantitative and qualitative analyses of the referenced research. Based on the initial findings of the research, it can be stated that for ethnic settlements, establishing a relationship with the kin-state is common, and often this is the only international connection; and although these intra-ethnic relationships yield little economic benefit, they have a much greater impact culturally and from a community perspective than collaborations established on general terms. It is also true, however, that local governments and ethnic communities, as well as minority self-governments, sometimes diverge, and communities engage in cooperation that goes beyond official ties but is more substantive than those ties.

Barta Géza

ELTE Kulturális Antropológia Tanszék

A határ mint diszpozitívum: léptékpolitika és cselekvési horizontok Felső-Sziléziában

Az előadás a területi, társadalmi és szimbolikus határokat társadalmi konstrukcióként értelmezi, és azt elemzi, miként vesznek részt az identifikáció és a hovatartozás előállításában. A határ ebben az értelmezésben nem puszta választóvonal, hanem diszpozitívum. Az empirikus elemzés terepe pedig a lengyelországi Felső-Szilézia. A fogalmi keret a critical border studies, a határképzés (bordering), a szimbolikus határok szociológiája és a foucault-i diszpozitívum metszetében rajzolódik ki. A határdiszpozitív ebben az értelmezésben olyan heterogén hatalmi-tudásbeli elrendeződés, amely adminisztratív lehatárolások, történeti narratívák, népszámlálási kategóriák, nyelvi hierarchiák, emlékezeti rezsimek és közéleti diskurzusok összekapcsolásával szabályozza, hogy egy adott hovatartozás milyen léptéken, milyen fogalmi keretben és milyen legitimitással válhat kimondhatóvá. A megközelítés ugyanakkor az affordancia fogalma felől tovább is tágítható. A határ ugyanis nemcsak osztályoz és elválaszt, hanem cselekvési horizontokat is szervez, azaz kijelöli, milyen identitásgyakorlatok tűnnek magától értetődőnek, vállalhatónak, kockázatosnak vagy szankcionálhatónak. A kutatás fő kérdése, hogy a felső-sziléziai etnoregionális identifikációt miként alakítják azok a határképző gyakorlatok, amelyek egyszerre működnek állami-adminisztratív, regionális, lokális, nyelvi és emlékezeti léptékeken. Külön figyelmet kap, hogy a sziléziai hovatartozás mikor jelenik meg helyi kulturális sajátosságként, mikor regionális politikai igényként, mikor etnikai vagy nyelvi kisebbségi kérdésként, és mikor válik a lengyel nemzeti tér belső határproblémájává. Ez a léptékpolitikai nézőpont azért lényeges, mert ugyanaz a jelölés – például a sziléziai nyelv, a történeti régió neve, az ipari örökség vagy egy adminisztratív beosztás – eltérő intézményi és politikai helyzetekben más-más határhatást illetve cselekvési lehetőséget hozhat létre. A módszertani alapot a Felső-Sziléziáról készült doktori kutatás adja: 487 kérdőíves válasz, félig strukturált interjúk, terepi megfigyelések, valamint regionális közéleti és közösségimédia-diskurzusok elemzése. A különböző forrástípusok nem egy előzetesen feltételezett „sziléziai csoport" leírását szolgálják, hanem annak rekonstruálását, hogy milyen helyzetekben, kategóriákon és térbeli jelöléseken keresztül aktiválódik a sziléziaiként való önértelmezés. A

módszertan ezért kevert, de nem pusztán adatbővítő értelemben. Az empirikus források és elemzési eljárások egymásra olvasása ugyanis a határ különböző működésmódjait, láthatóságait és gyakorlati következményeit teszi elemezhetővé. A vizsgálat így egyszerre kezeli a határt intézményi kategóriaként, diszkurzív műveletként és mindennapi tájékozódási keretként. A vizsgálat egyik fontos eredménye, hogy Felső-Szilézia nem egyszerűen „határvidék", hanem többléptékű határképződések koncentrált csomópontja. A sziléziai/lengyel, helyi/országos, történeti/adminisztratív, „autentikus"/„mesterséges" és elismert/el nem ismert megkülönböztetések nem állandóan és nem egyformán működnek, hanem bizonyos politikai, nyelvi, emlékezeti vagy intézményi helyzetekben aktiválódnak. A határdiszpozitív fogalma ezért nem csupán azt teszi lehetővé, hogy a sziléziai hovatartozást ne esszenciális identitásként írjuk le, hanem azt is, hogy a tér, az identitás és a hatalom egymásba kapcsolódó konstrukciójaként értelmezzük. Az affordancia-prizma pedig azt is megmutatja, hogyan válnak ezek a konstrukciók gyakorlati orientációvá, önkorlátozássá, ellenállássá vagy politikai cselekvéssé. Ennélfogva e vizsgálat a határokat nem háttérfeltételként, hanem a térbeli-társadalmi mintázatokat termelő mechanizmusként értelmezi.

The Border as a Dispositif: Politics of Scale and Horizons of Action in Upper Silesia

This paper approaches territorial, social, and symbolic borders as social constructions and examines how they participate in the production of identification and belonging. The empirical case is Upper Silesia in Poland. The theoretical framework is situated at the intersection of critical border studies, the concept of bordering, the sociology of symbolic boundaries, and the Foucauldian notion of the dispositif. In this reading, a border dispositif is a heterogeneous power/knowledge arrangement that connects administrative demarcations, historical narratives, census categories, linguistic hierarchies, regimes of memory, and public discourses, thereby regulating the scales, conceptual frames, and degrees of legitimacy within which a given form of belonging can be articulated. The argument is further extended through the concept of affordance. Borders not only classify and separate; they also organize horizons of social action by shaping which identity practices appear self-evident, acceptable, risky, provocative, or sanctionable. The main research question asks how Upper Silesian ethnoregional identification is shaped by bordering practices that operate simultaneously at state-administrative, regional, local, linguistic, and mnemonic scales. Particular attention is paid to the shifting conditions under which Silesian belonging appears as a local cultural specificity, a regional political claim, an ethnic or linguistic minority issue, or an internal border problem within Polish national space. This politics-of-scale perspective is crucial because the same marker — for example, the Silesian language, the name of the historical region, industrial heritage, or an administrative division — may generate different border effects and possibilities for action in different institutional and political contexts. The methodological basis is provided by doctoral research conducted on Upper Silesia: 487 questionnaire responses, semi-structured interviews, field observations, and the analysis of regional public and social media discourses. These different sources are not used to describe a presumed "Silesian group" in advance, but to reconstruct the situations, categories, and spatial markers through which Silesian self-understandings become activated. The methodology is therefore mixed, but not merely in an additive sense. By reading these empirical sources together, the analysis examines the border's different modes of operation, forms of visibility, and practical consequences. It thus treats the border simultaneously as an institutional category, a discursive operation, and an everyday frame of symbolic and material orientation. One significant finding is that Upper Silesia is not simply a "borderland", but a concentrated node of multi-scalar bordering processes. Distinctions such as Silesian/Polish, local/national, historical/administrative, "authentic"/"artificial", and recognized/unrecognized do not operate continuously or uniformly. Rather, they become activated in

particular political, linguistic, mnemonic, or institutional situations. The concept of the border dispositif therefore makes it possible not only to avoid describing Silesian belonging as an essential identity, but also to understand it as a mutually constituted formation of space, identity, and power. The affordance lens further shows how such formations become practical orientation, self-limitation, resistance, or political action. The paper consequently approaches borders not as background conditions, but as mechanisms that produce socio-spatial patterns.

Bukovinszky-Csáki Orsolya

KAM - Regionális és Antropológiai Kutatások Központja

Szakaszos etnicitás a médiában – a román és magyar csoportidentitásépítés diszkurzív stratégiai a székelyföldi román és magyar nyelvű nyomtatott sajtóban

Jelen előadás a székelyföldi román és magyar nyelvű nyomtatott médiában párhuzamosan lezajló csoportidentitásépítési gyakorlatokat, illetve azok dinamikáját vizsgálja, esettanulmányként az úzvölgyi katonatemetőben történt konfliktust elemzi. Úzvölgye határtelepülés, a történelmi Román és Magyar Királyság, Erdély, Székelyföld és Moldva, egy román többségű és egy magyar többségű romániai megye határán fekszik. Történelmi, szimbolikus jelentőségű település, amelynek területén az első és második világháborúban egymás ellen harcoltak a román és magyar hadsereg katonái. A világháborúk során kialakított úzvölgyi katonatemető az elmúlt évek során konfliktusok forrásává vált Romániában: azt egyszerre akarta adminisztratívan, politikailag, szimbolikusan és fizikailag kisajátítani a romániai magyarság és románság, úgy, hogy nemzeti szimbólumaival megjelölte, szimbolikus tevékenységgel feltöltötte a teret. Az egymással szembenálló, párhuzamosan épülő szimbolikus gyakorlatok, kisajátítási folyamatok adott ponton fizikai összecsapásba torkolltak román és magyar résztvevők között. Az úzvölgyi katonatemető így párhuzamosan zajló, egymást kölcsönösen kizáró etnikai, szimbolikus gyakorlatok helyszínévé vált, ez a konfliktus alkalmasnak bizonyult arra, hogy a román és magyar közösségek arra használják fel, hogy saját csoportidentitásukat kifejezzék és megerősítik. Jelen bemutató ebben a folyamatban a székelyföldi magyar és román nyelvű nyomtatott sajtó szerepét vizsgálja. Azt elemeztem, hogy multietnikus környezetben zajló interetnikus konfliktus során, ami történelmi jelentőségű határtelepüléshez kapcsolódik, a média hogyan képez csoportidentitásokat, erősít fel csoporthatárokat. Az úzvölgyi esetet a két fél médiája úgy jelenítette meg, hogy közben megalkotta a saját és a másik csoportját is, oly módon, hogy szembeállította egymással a két csoportot. Tehát magyar nyelvű sajtó a magyarok csoportidentitását a románok ellenében, a román nyelvű sajtó a románok csoportidentitását a magyarok ellenében határozta meg. Azaz a két fél médiája úgy alkotta meg saját csoportjának identitását, hogy közben kifejezésre juttatta a szembenállást, az elkülönülést a másiktól. Előadásom ebben a folyamatban arra a kérdésre keresi a választ, hogy konfliktusos helyzetben mikor jön el az a kulminációs pont, amikor a média a szembenállást, elkülönülést kifejezésre kell juttassa, és a kifejezésre juttatásnak milyen diszkurzív stratégiái vannak. Kutatói kérdésem így az etnicitás szakaszos megéléséhez kapcsolódik: eszerint a média nem tájékoztat folyamatosan úgy, hogy a románokat és a magyarok szembeállítja egymással annak érdekében, hogy saját csoportjának identitását felerősítse, hanem ez a szembeállítás bizonyos esetekhez kötődik, az etnikai jellegű tájékoztatást bizonyos helyzetekben alkalmazza a média. Előadásomban bemutatom, hogy az úzvölgyi eset során a provokáció volt az a kulminációs pont, amikor a médiában fontossá vált ezeknek a csoportoknak a megalkotása és

szembeállítása, és azt is bemutatom, hogy ennek a szembeállításnak jól bejáratott médiadiskurzusai és a különbségtételt felerősítő diszkurzív stratégiái vannak. A bemutató elméleti hátterét több szerző munkássága adja. Támaszkodik Bourdieu tőkeelméletére és a szimbolikus térhasználat és klasszifikációs küzdelmek közt fennálló viszonyrendszerre, használom Brubaker triadikus modelljét, annak érdekében, hogy megértsük, hogy a románok és magyarok csoportidentitására milyen mezők, nacionalizmusok vannak hatással, míg van Dijktól a kritikai diskurzuselemzés elméletét kölcsönzöm, amely a diskurzusstruktúrák és a társadalmi struktúrák kölcsönhatásával foglalkozik. Továbbá Van Dijk kritikai diskurzuselemzésének módszertanát használtam a médiában fellelhető csoporthatárképző diszkurzív stratégiák beazonosításához és elemzéséhez is.

Intermittent Ethnicity in the Media – Discursive Strategies of Romanian and Hungarian Group Identity Construction in the Romanian- and Hungarian-Language Print Press from Szeklerland

In this presentation I will examines the parallel process of group identity construction and its dynamic in the Romanian- and Hungarian-Language print press from Szeklerland, as a case study I will present the conflict of the Úzvölgye Military Cemetery. Úzvölgye is a border settlement, situated at the former frontier of the Hungarian and Romanian Kingdoms, at the border of Szeklerland, Transylvania and Moldavia, of a Hungarian majority and a Romanian majority county. Úzvölgye is a symbolic, historic settlement, where Romanian and Hungarian armies fought against eachother during the First and Second World Wars. The military cemetery established in Úzvölgye during the world wars has become a source of conflict. Both Hungarians and Romanians sought to claim the site administratively, symbolically, physically, by marking it with national symbols and filling it with symbolic events. These parallel and opposing symbolic practices, processes of appropriation eventually escalated into physical confrontations. The cemetery became the site of parallel, mutually exclusive ethnic and symbolic practices, while the conflict itself proved suitable for both Romanians and Hungarians to express and reinforce their own group identities. Within this process, this presentation examines the role of the Romanian- and Hungarian-language print press from Szeklerland. I examined how, during an interethnic conflict unfolding in a multiethnic environment, connected to a historically significant border settlement, the media contributes to the construction of group identities and the reinforcement of group boundaries. In the case of Úzvölgye, the media of both sides represented the events in a way that simultaneously constructed both their own group identity and the other groups identity, by positioning the two groups in opposition. Hungarian-language press defined Hungarian group identity in opposition to Romanians, and vice versa. In this sense, the media of both sides reinforced their own group identities through the expression of separation from the other group. My presentation seeks to answer the question of when the media reaches a culminating point at which this opposition must be articulated. My research question is connected to the concept of intermittent ethnicity. According to this perspective, the media does not continuously present Romanians and Hungarians as opposing groups, rather, such oppositional framing emerges in specific events, ethnically framed reporting becomes salient under certain circumstances. In my presentation, I demonstrate that during the Úzvölgye conflict, provocation was the culminating point at which the construction and opposition of these groups became important for the media. I also show that this oppositional framing relies on well-established media discourses and discursive strategies. The theoretical framework of the presentation draws on the work of several scholars. It is grounded in Bourdieu's theory of capital and the interrelations between symbolic space use and classification struggles. I employ Brubaker's

triadic model in order to show how various forms of nationalism shape Romanian and Hungarian group identities. I draw on van Dijk's theory of Critical Discourse Analysis, which focuses on the interaction between discourse structures and social structures. I also applied van Dijk's methodology to identify and analyze discursive strategies of group boundary construction.

Daróczi Enese Ágnes

Institut für Soziologie, Universität Wien, Bécs

Szimbolikus határok fényképeken – részvételi fotókutatás roma egyetemistákkal Nyíregyházán

A bécsi egyetem szociológiai mesterszakán íródó mestermunka középpontjában az a kérdés áll, milyen módon tapasztalják meg és élik meg a magyarországi romák a szimbolikus határhúzásokat – különös tekintettel azok etnikai dimenzióira. A kutatás elméleti alapját Günter Dux folyamatlogikája, Andreas Wimmer etnikai határhúzásokról szóló elmélete, valamint Richard Jenkins belső és külső kategorizációs modellje alkotja. E három megközelítés ötvözésével az etnicitás nem esszencialista adottságként, hanem társadalmilag konstruált és folyamatosan újratermelt jelenségként értelmezhető – arra fókuszálva, hogy ezek a folyamatok a magyar társadalom államilag sűrített etnikai határhúzásainak kontextusában hogyan alakulnak. A kutatás helyszíne a nyíregyházi Evangélikus Roma Szakkollégium, ahol roma hallgatók olyan kettős határt testesítenek meg, amely egyszerre jelöli és igyekszik feldolgozni a felsőoktatásba való bejutás – a magyar társadalomban korántsem magától értetődő – felemelkedési tapasztalatát. Az empirikus adatgyűjtés részvételi fotóinterjúk segítségével zajlott: a résztvevők maguk készítették a képeket, hogy megjeleníthetővé tegyék megélt határhúzás-tapasztalataikat. A 14 elkészült fényképet strukturális-hermeneutikai szimbolikus elemzéssel, a tíz interjút (roma hallgatókkal, egy nem-roma hallgatóval valamint egy felsőfokú végzettséggel rendelkező roma munkással) pedig értelmezési mintázatok elemzésével dolgoztam fel. A tudományos kommunikáció kezdettől fogva a kutatási terv szerves részét képezte: az eredmények nyilvános kiállítás keretében való bemutatásának szándéka – egyelőre Nyíregyházán és Bécsben tervezett helyszínekkel – nem utólagos döntés volt, hanem a módszerválasztást is meghatározó kutatói elköteleződés. A kutatás három egymással összefüggő eredményt hozott. Egyrészt az anyagból sajátos értelmezési mintázatok rajzolódnak ki, amelyek a felemelkedési tapasztalatok mentén strukturálódnak: azt, hogy mit tekintenek szegénységnek, hogyan értelmezik az osztályhovatartozást, és milyen cselekvési lehetőségeket tartanak legitimnek – ezek a mintázatok egyszerre működnek a társadalmi valóság átfogó kereteiként és konkrét cselekvési útmutatókként. Másrészt az anyag az apátiát mint leülepedett affektív gyakorlatot teszi láthatóvá: egy szociális munkás diplomával rendelkező roma férfi, aki feladta hivatását, hogy Németországban gyári munkásként dolgozzon, olyan határhúzás-tapasztalatot jelenít meg, amely nem vezethető vissza sem racionális döntésre, sem interaktív alkufolyamatra. Harmadrészt a kutatási folyamat maga is határhúzásokat tárt fel: a kutató pozicionálása – nem roma, de roma vezetéknevű, és külföldiként saját etnikai határhúzási tapasztalatokkal rendelkező magyar kutatóként – módszertanilag termékeny határhelyzetté vált, amely egyszerre strukturálta a terephez való hozzáférést és reflexiós tárgyként beépült az elemzésbe. E három eredmény együttesen arra mutat rá, hogy a szimbolikus határok megértéséhez olyan kutatási gyakorlatra van szükség, amely maga is határgyakorlatként működik: a tudástermelés és a kutatottak közösségének határát nem magától értetődő előfeltételként, hanem aktívan

megmunkálandó, módszertanilag alakítható konstellációként kezeli. Ez a megközelítés olyan határjelenségekhez nyújt hozzáférést – affektív leülepedésekhez, testi beíródásokhoz, elhallgatásokhoz –, amelyek más kutatási gyakorlat számára rejtve maradnának.

Symbolic Boundaries in Photographs – Participatory Photo Research with Roma University Students in Nyíregyháza

This master's thesis, written in the sociology programme at the University of Vienna, focuses on the question of how Hungarian Roma experience and live symbolic boundary-drawing processes – with particular attention to their ethnic dimensions. The theoretical foundation draws on Günter Dux's process logic, Andreas Wimmer's theory of ethnic boundary making, and Richard Jenkins' model of internal and external categorisation. By combining these three approaches, ethnicity is understood not as an essentialist given, but as a socially constructed and continuously reproduced phenomenon – with a focus on how these processes unfold within the context of Hungary's state-consolidated ethnic boundary drawing. The research was conducted at the Evangelical Roma Special College in Nyíregyháza, where Roma students embody a double boundary: they have made their way into higher education – an experience of social mobility that is far from self-evident in Hungarian society – while moving within an institutional framework that simultaneously marks and attempts to work through that boundary. Empirical data was collected through participatory photo interviews: participants themselves took the photographs in order to make their lived boundary experiences visible. The 14 photographs were analysed using structural-hermeneutic symbolic analysis, and the ten interviews – conducted with Roma students, one non-Roma student, and one Roma worker with a higher education degree – using interpretive pattern analysis. Scientific communication was an integral part of the research design from the outset: the intention to present the results in a public exhibition – currently planned for Nyíregyháza and Vienna – was not a subsequent decision, but a research commitment that shaped the choice of methods. The research yielded three interrelated findings. First, the material reveals distinct interpretive patterns structured around experiences of social mobility: what counts as poverty, how class belonging is understood, which courses of action are considered legitimate – these patterns operate both as overarching frameworks of social reality and as concrete guides to action. Second, the material makes apathy visible as a sedimented affective practice: a Roma man with a completed social work degree who gave up his profession to work in a factory in Germany embodies a boundary experience that can be reduced neither to rational decision-making nor to interactive negotiation. Third, the research process itself revealed boundary-drawing dynamics: the researcher's own positioning – as a non-Roma but Roma-surnamed Hungarian researcher with personal experiences of ethnic boundary drawing as a foreigner – became a methodologically productive boundary situation that simultaneously structured access to the field and entered the analysis as an object of reflection. Together, these three findings suggest that understanding symbolic boundaries requires a research practice that itself operates as a boundary practice: one that treats the boundary between knowledge production and the researched community not as a self-evident precondition, but as an actively worked-through, methodologically shapeable constellation. This approach opens access to boundary phenomena – affective sedimentations, bodily inscriptions, silences – that would remain hidden to other research practices.

Kaszás Veronika

Kiss László
ELTE TK Szociológiai Intézet

Sik Endre
ELTE TK Szociológiai Intézet

Tóth Judit
SZTE AJTK Közjogi Intézet

Irányított narratívák – menekültdiskurzusok a magyar sajtóban, 1987-89

Előadásunk azt a kérdést vizsgálja, hogy két 1987-89-es kelet-közép-európai menekültválság – az erdélyi menekültek Magyarországra érkezése és a keletnémet menekülthullám – hogyan jelent meg a magyar sajtóban a késő szocializmus idején. A munka során kvalitatív és kvantitatív tartalomelemzést, témamodellezést, szóbeágyazást és érzelemelemzést ötvözünk a tematikus struktúra és az érzelmi keretezés variációinak azonosítására; arra összpontosítunk, hogyan alakította a magyar sajtó a Romániából és Kelet-Németországból érkező menekültek ábrázolását ebben az időszakban. Az elemzés a négy legnagyobb példányszámú magyar napilapban (Népszabadság, Népszava, Magyar Hírlap és Magyar Nemzet) és a Beszélőben, a vezető szamizdat folyóiratban megjelent cikkeken alapul. Kutatásunk azt mutatja, hogy a hangsúlyok és a narratív stílus finom különbségei ellenére a menekültekről szóló tudósításokat a késő szocialista időszakban továbbra is erősen befolyásolta a központosított kommunikáció, az eufemisztikus nyelvhasználat és az öncenzúra. Ugyanakkor a szamizdat olyan nézőpontokat fogalmazott meg, amelyek nagyrészt hiányoztak az állami sajtóból, beleértve a hivatalos gyakorlatok kritikáját, a civil társadalom szerepét és maguknak a menekülteknek a tapasztalatait. Elemzésünk nagyban hozzájárul a késő szocialista nyilvánosság szegmentált jellegének és a kényszermigráció következményeinek jobb megértéséhez. A megállapítások két különböző diskurzív logikát is feltárnak. Az erdélyi menekültekről szóló tudósítások gyakrabban egy belpolitikai diskurzusba ágyazódtak, amely a szolidaritáshoz, a társadalmi felelősségvállaláshoz és a tágabb társadalmi kontextusokhoz kapcsolódott. Ezzel szemben a keletnémet menekültek túlnyomórészt egy technokrata és diplomáciai diskurzus keretei között mozogtak, amely a nemzetközi kapcsolatokra, az állami szereplőkre és a geopolitikai megfontolásokra összpontosított. Ezek a különbségek az érzelmi mintákban is megjelentek: az erdélyi korpusz erősebb pozitív és negatív hangulatot mutatott, míg a keletnémet diskurzus viszonylag semleges és intézményes keretek között maradt. Az elemzés rámutat arra is, hogy a hivatalos sajtó következetesen az állami szereplők felségterületeként mutatta be a politikai cselekvést, míg a civil társadalom főként a humanitárius támogatással összefüggésben jelent meg. Tágabb történelmi perspektívában a menekültekről szóló diskurzus egyszerre tükrözte és formálta a politikai kommunikáció átalakulásait az átmeneti időszakban.

Narratives under control: refugee discourses in the Hungarian press, 1987-1989

Our presentation examines the question of how two East-Central European refugee crises of 1988-89 – the arrival of Transylvanian refugees in Hungary and the East German refugee wave – were represented in the Hungarian press during the late socialist era. In the work, we combine qualitative and quantitative content analysis, topic modeling, word embedding and sentiment analysis to identify variations in thematic structure and emotional framing; we focus on how the Hungarian press shaped the portrayal of refugees from Romania and East Germany during this period. The analysis is based on articles published in the four largest Hungarian dailies (Népszabadság, Népszava, Magyar Hírlap and Magyar Nemzet) and in Beszélő, the leading samizdat journal. Our research shows that, despite subtle differences in emphasis and narrative style, refugee reporting in the late socialist period remained strongly influenced by centralized communication, euphemistic language, and self-censorship. At the same time, samizdat expressed perspectives that were largely absent from the state press, including criticism of official practices, the role of civil society, and the experiences of refugees themselves. Our analysis contributes significantly to a better understanding of the segmented nature of late socialist publics and the consequences of forced migration. The findings also reveal two different discursive logics. Reporting on refugees in Transylvania was more often embedded in a domestic political discourse related to solidarity, social responsibility and broader social contexts. In contrast, East German refugees moved predominantly within a technocratic and diplomatic discourse focused on international relations, state actors and geopolitical considerations. These differences were also reflected in the emotional patterns: the Transylvanian corpus showed stronger positive and negative sentiments, while the East German discourse remained relatively neutral and institutional. The analysis also highlights that the official press consistently presented political action as the domain of state actors, while civil society appeared mainly in the context of humanitarian aid. In a broader historical perspective, the discourse on refugees both reflected and shaped the transformations of political communication during the transitional period.

Kovály Katalin

HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet; adjunktus, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem

Az etnikai szolidaritástól a területi szolidaritás felé? A regionális identitás megerősödése Kárpátalján az orosz–ukrán háború idején

Kárpátalja – Ukrajna legnyugatibb régiója és történetileg perifériku s, többnemzetiségű határtérsége – jelentős társadalmi-demográfiai átalakuláson megy keresztül. Bár a régió távol esik a közvetlen katonai műveletek frontvonalától, Oroszország Ukrajna elleni teljes körű inváziója számottevően átalakította demográfiai és társadalmi szerkezetét. Becslések szerint (Erőss et al. 2024) 2022 óta az etnikai magyar kisebbség és más helyi lakosok tízezrei hagyták el a térséget, miközben a háború sújtotta régiókból belső menekültek százezrei találtak menedéket Kárpátalján. Ezzel párhuzamosan közel négyszáz vállalat helyezte át működését a megyébe, amelyet az ország egyik legbiztonságosabb régiójaként tartanak számon. E folyamatok jelentős társadalmi-demográfiai változásokat idéztek elő, átalakítva a lakosság etnikai és nyelvi összetételét, a többségi társadalom irányába billentve el a mérleg nyelvét. A demográfiai következményeken túl ezek az átalakulások a helyi társadalmi viszonyokat és a közösséghez való tartozás (sense of belonging) érzését is átformálják. A belső menekültek tartós jelenléte, az ukrán nemzeti identitás háborús körülmények

között tapasztalható megerősödése, valamint a magyar kisebbség tagjainak jelentős mértékű elvándorlása új társadalmi dinamikákat hozott létre, amelyek hatással vannak a befogadó közösségek és az újonnan érkezők közötti kapcsolatokra is. Ebben a kontextusban Kárpátalja különösen releváns terepet kínál annak vizsgálatára, hogy az etnikai, regionális és migrációs tapasztalatokhoz kapcsolódó identitások miként hatnak egymásra egy többnemzetiségű határtérségben, háborús körülmények között. Az előadás célja: (1) az orosz-ukrán háború által kiváltott mobilitási folyamatok nyomán bekövetkezett főbb társadalmi-demográfiai változások bemutatása Kárpátalján; (2) a belső menekültek jelenlétének a helyi társadalmi struktúrára gyakorolt hatásának elemzése, különös tekintettel az új társadalmi hierarchiák megjelenésére; valamint (3) annak feltárása, hogy a korábban létező etnikai identitások miként lépnek kölcsönhatásba az újonnan érkezett belső menekültek identitásaival, és mindez társadalmi fragmentációhoz vagy éppen a szolidaritás új formáinak kialakulásához vezetnek-e. Miközben Ukrajnában a társadalmi kohézió általánosságban erősödött 2022 óta (Kulyk 2023), a legújabb kutatások arra világítanak rá, hogy a regionális identitások továbbra is jelentős szerepet játszanak a befogadó közösségek és a belső menekültek közötti kapcsolatok alakításában (Sereda 2023). Más vizsgálatok arra is rámutatnak, hogy bár az ukrán társadalom kohéziója összességében reziliensnek bizonyult, a belső menekültek beáramlása helyi szinten feszültségeket és az „idegenként való megjelölés" (othering) folyamatait erősítette fel, különösen Nyugat-Ukrajnában (Oliinyk et al. 2025). A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) 2025-ös kutatásai szerint e feszültségek gyökere a „mi" (helyiek) és az „ők" (belső menekültek) között érzékelt különbségekben keresendő. Társadalomföldrajzi megközelítést alkalmazva jelen kutatás az „othering" koncepciójára, valamint a regionális identitás társadalmi kohéziót közvetítő szerepére vonatkozó elméletekre épít. Az eredmények több év kiterjedt empirikus terepmunkáján alapulnak, amely félig strukturált mélyinterjúkat foglal magában a kárpátaljai ukrán és magyar etnikai közösségek tagjaival, továbbá városi és vidéki környezetben végzett terepmegfigyeléseket. Az előzetes eredmények rámutatnak arra, hogy Kárpátalján a helyi társadalomban fokozatos elmozdulás figyelhető meg az elsősorban etnikai alapú szolidaritási formáktól a területi/regionális kötődések irányába. E folyamat során a közös történelmi múlt, a kárpátaljai identitás a „másokkal" szembeni viszonyulás eredményeként megerősödni látszik, új szolidaritási kereteket teremtve. E dinamikák vizsgálatával a kutatás hozzájárul egy olyan témakör mélyebb feltárásához, amely eddig kevés tudományos figyelmet kapott.

From ethnic to territorial solidarity? The consolidation of regional identity in wartime Transcarpathia

Transcarpathia – the westernmost county of Ukraine and a historically peripheral, multi-ethnic region – is currently undergoing a profound socio-demographic transformation. Although the region has remained far from the frontline of direct military operations, Russia's full-scale military invasion of Ukraine has significantly reshaped its demographic and social structure. Estimates suggest (Erőss et al. 2024) that tens of thousands of ethnic Hungarians and other local residents have left the region since 2022, while hundreds of thousands of internally displaced persons (IDPs) from war-torn areas have sought refuge in Transcarpathia. At the same time, nearly 400 companies have relocated their operations to the oblast, which is widely regarded as one of the safest regions of the country. These processes have contributed to substantial socio-demographic changes, altering the ethnic and linguistic composition of the population and increasing the relative demographic weight of the ethnic majority. Beyond their demographic implications, these transformations are also reshaping local social relations and the sense of belonging. The long-term presence of IDPs, the

growing salience of Ukrainian national identity during wartime, and the large-scale emigration of Hungarian minority members have generated new social dynamics that influence interactions between host communities and newcomers. In this context, Transcarpathia provides a particularly relevant case for examining how ethnic, regional, and displaced identities influence one another in a multi-ethnic border region under conditions of war. The present paper aims to: (1) outline the main socio-demographic changes triggered by war-induced mobility in Transcarpathia; (2) analyze the impact of the large-scale influx of IDPs on the local social fabric, focusing on the emergence of new social hierarchies; (3) explore how pre-existing ethnic identities interact with the identities of newly arrived displaced persons and whether these interactions generate social fragmentation or foster new forms of solidarity. While social cohesion in Ukraine has generally strengthened since 2022 (Kulyk 2023), recent scholarship suggests that regional identities continue to shape relations between host communities and IDPs (Sereda 2023). Studies further indicate that while the cohesion of Ukrainian society remains resilient, the large-scale influx of IDPs has catalyzed local tensions and processes of "othering," particularly in Western Ukraine (Oliinyk et al. 2025). Findings by the IOM (2025) reveal that these tensions are rooted in the perceived divergence between "in-groups" (locals) and "out-groups" (displaced persons). Adopting a social-geographical perspective, the study draws on the concept of "othering" and theories of regional identity as a mediator of social cohesion. The findings are based on years of extensive empirical fieldwork, including semi-structured in-depth interviews with members of the Ukrainian and Hungarian ethnic communities in Transcarpathia, as well as field observations conducted across both urban and rural settings. The preliminary findings highlight that a gradual shift is taking place from predominantly ethnic forms of solidarity toward more territorially and regionally grounded forms of belonging. In this process, a shared Transcarpathian past and identity appears to be reinforced in response to perceived external "others," creating new frameworks of solidarity. By examining these dynamics, the paper contributes to a topic that has received limited scholarly attention to date.

Lendák-Kabók Karolina

ELTE TáTK

Vegyes házasságok: A nemzeti hovatartozás kérdése a módszertani nacionalizmuson túl Közép-Kelet-Európában

A kutatások gyakran a vegyes etnikai házasságokat az integráció, a csoporthatárok átjárhatóságának vagy éppen a „nemzeti választásnak" a demográfiai indikátoraként értelmezik. Ez az értelmezési keret azonban sok esetben maga is újratermeli a módszertani nacionalizmust, mivel stabil és egyértelmű etnikai kategóriákat feltételez, és a házassági mintázatokat a nemzeti kötődés közvetlen kifejeződéseként értelmezi. Jelen tanulmány a vegyes házasságot a nacionalizmus kutatásának fogalmi és módszertani kihívásaként közelíti meg. A Magyarországra és az (egykori) Jugoszláviára vonatkozó szociológiai és történeti szakirodalom kritikai áttekintésére támaszkodva a tanulmány két alapvető érvet fogalmaz meg. Egyrészt rámutat arra, hogy a vegyes házasságokkal foglalkozó kutatások gyakran adottnak és természetesnek tekintik a nemzeti kategóriákat, figyelmen kívül hagyva, hogy a jogi szabályozások, az állampolgársági törvények és az adminisztratív besorolások aktív szerepet játszanak e kategóriák létrehozásában és megszilárdításában. Másrészt az asszimilációs és akkulturációs megközelítéseken túllépve a vegyes házasságot nem az integráció végpontjaként, hanem olyan társadalmilag szabályozott térként értelmezi,

amelyben hatalmi aszimmetriák, nemi szerepelvárások, valamint kisebbségi és többségi csoportok közötti hierarchiák jelennek meg és termelődnek újra. A vegyes házasságokat a posztbirodalmi, szocialista és posztszocialista átalakulások kontextusába helyezve a tanulmány rámutat arra, hogy az intim kapcsolatok változó intézményi környezetekbe ágyazódnak, amelyek meghatározzák a valahová tartozás formáit, az öröklés szabályait és az identitás átadásának lehetőségeit. Külön figyelmet kapnak a nemzeti újratermelés nemi dimenziói: a nők családban betöltött szerepe és a kulturális folytonosság fenntartásában játszott jelentőségük révén a vegyes házasságok olyan kiemelt terepként jelennek meg, ahol a nacionalizmus a mindennapi gyakorlatokon keresztül működik. A tanulmány a vegyességet nem statisztikai mutatóként, hanem elemzési perspektívaként értelmezi újra. Ezzel hozzájárul a nacionalizmus, a családszociológia és az etnicitás kutatásának szélesebb körű vitáihoz, és bemutatja, miként világítanak rá az intim társadalmi intézmények a nemzeti határok létrejöttének, fenntartásának és újratárgyalásának folyamataira.

Intermarriage: Rethinking National Choice Beyond Methodological Nationalism in Central and Eastern Europe

Interethnic marriage is frequently treated in research as a demographic indicator of integration, boundary permeability, or "national choice." Yet this interpretive framework often reproduces methodological nationalism by presuming stable ethnic categories and reading marital patterns as direct expressions of national attachment. This article reconsiders intermarriage as a conceptual and methodological challenge for the study of nationalism. Drawing on a critical review of sociological and historical scholarship dealing with Hungary and (former) Yugoslavia, the article advances two core arguments. First, it demonstrates how intermarriage research frequently naturalises national categories, overlooking the ways in which legal regimes, citizenship laws, and administrative classifications actively produce and stabilise those categories. Second, it moves beyond assimilationist and acculturation frameworks by conceptualising mixed marriage not as the endpoint of integration but as a socially regulated arena in which power asymmetries, gendered expectations, and minority–majority hierarchies are negotiated. Situating intermarriage within post-imperial, socialist, and post-socialist transformations, the article shows how intimate relationships are embedded in shifting institutional contexts that structure belonging, inheritance, and the transmission of identity. Attention is paid to the gendered dimensions of national reproduction, highlighting how women's roles in family, and cultural continuity render mixed marriage a key site where nationalism operates through everyday practices. By reframing mixedness as an analytical lens rather than a statistical measure, the article contributes to broader debates in nationalism, family, and ethnicity, demonstrating how intimate institutions illuminate the production and contestation of national boundaries over time.

Nárai Márta

Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar, Szociális Tanulmányok és Szociológia Tanszék

Szabó Stefánia

Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola

A határmentiség változó dinamikái és ennek leképeződése a helyi társadalom szerkezetére, térhasználatára és identitására – Hegyeshalom esete

Az előadás célja egy konkrét határ menti település, Hegyeshalom esetében annak bemutatása, hogy a határtérséggé válás és a határ menti helyzet hogyan alakítja egy település helyi társadalmát, a tér észlelését, megélését és használatát, és ezzel együtt az identitását a történelmi és politikai történések következtében. Hegyeshalom történetét földrajzi helyzete már a település korai időszakában is meghatározta, de az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés okozta térszerkezeti változás alapjaiban alakította át a helyzetét. Ekkor vált fontos határtelepüléssé, az ország északnyugati határának meghatározó vasúti és közúti határállomása lett. Az új funkció a lakosság számára és összetételére is jelentős hatással volt. Az 1946-os kitelepítés a falu jelentős német nemzetiségű lakossága miatt Hegyeshalmot sem kerülte el. Az 1950-es évek végétől az itt élők lehetőségeit a zárt határ, a Vasfüggöny határozta meg, szigorú keretek közé szorítva az emberek mobilitását. Évtizedekkel később, Magyarország Európai Unióba való belépését (2004) követően a nyitott határ hozott új lehetőségeket és nyitott új távlatokat a település és az itt élők számára. Napjainkban hatalmas tranzitforgalom jellemző, a térségből Ausztriába ingázók nagy része áthalad a falun, de a külföldi munkavállalás lehetősége miatt az ország más részeiből is költöztek a településre, sőt az utóbbi években a szlovák betelepülés is jellemző. Az előadás során az elmúlt több mint 100 év perspektívájában szakirodalmakra, helytörténeti írásokra és empirikus kutatási eredményeinkre (elsősorban interjúkra) támaszkodva mutatjuk be a településen jelentős lakossági mozgásokat generáló folyamatokat, melyek jelentős mértékben átformálták és formálják napjaikban is a helyi lakosság összetételét, identitását és térhasználatát.

The changing dynamics of borderland status and its reflection on the structure, spatial use and identity of local society – the case of Hegyeshalom

The aim of this presentation is to demonstrate, through the specific case of the border settlement of Hegyeshalom, how geopolitical transitions and a borderland position shape local society and the perception, experience and spatial use in the wake of historical and political events, while profoundly reforming settlement identity. Although the history of Hegyeshalom was determined by its geographical location even in its early periods, the structural spatial changes brought about by the post-WWI Treaty of Trianon fundamentally transformed its status. It was at this juncture that Hegyeshalom became a crucial border settlement, serving as a defining rail and road checkpoint on the northwestern border of Hungary. This new function exerted a significant impact on both the size and the composition of the local population. Due to its substantial ethnic German population, Hegyeshalom was not spared from the forced displacements of 1946. From the late 1950s onwards, the opportunities available to residents were dictated by a closed border—the Iron Curtain—which strictly constrained human mobility. Decades later, following Hungary's accession to the

European Union (2004), the opening of the border brought new opportunities and horizons for the settlement and its inhabitants. Today, the area is characterized by massive transit traffic; a large portion of commuters from the region to Austria pass through the village. Furthermore, due to cross-border employment opportunities, individuals from other parts of Hungary have relocated to the settlement, and in recent years, an influx of Slovak residents has also become characteristic. Drawing on academic literature, local history records, and our empirical research findings (primarily interviews), this presentation adopts a perspective spanning over more than a century to outline the processes that have generated major population movements in the settlement. These processes have significantly reshaped, and continue to reshape today, the composition, identity and spatial use of the local population.

Tátrai Patrik
HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet

Etnikai rétegződési rendszer Szlovákiában – különös tekintettel a magyarok társadalmi pozícióira

A nemzetállamok 19. századi felemelkedése, a nacionalizmus ideológiájának gyors terjedése új dimenziókat hozott felszínre a hatalmi egyenlőtlenségekben, amelynek eredményeként a nemzetalkotó (tituláris) etnikai csoport privilegizált helyzetbe került, így a hatalmi aszimmetriák etnikai egyenlőtlenségként manifesztálódtak. Mindennek egyenes következménye, hogy térségünkben az etnikai affiliáció – leginkább a népszámlálásokon való – deklarálásának jelentős társadalmi-gazdasági vonzatai lehetnek (egyéni és csoportszinten egyaránt), így az etnikai hovatartozás egyben kijelölt státussá, hatalmi hierarchiában elfoglalt pozícióvá is válik. Kiss Tamással (2010, 2014) egyetértve amellett érvelek, hogy mindezen jelenségeket az etnikai rétegződési rendszerek fogalmi keretében érdemes vizsgálni. Eszerint az etnikai csoportokat nem pusztán kulturális közösségekként, hanem bizonyos történeti és politikai feltételek mellett hatalmi osztályokként is értelmezhetjük. Így e megközelítés segít összekötni az etnikai hovatartozást a státuszkülönbségekkel, és az etnikai törésvonalak mentén szerveződő társadalmi egyenlőtlenségeket a hatalmi viszonyok függvényében vizsgálja. Szlovákiában az elmúlt két évtizedben nem történt érdemi kísérlet az etnikai rétegződési rendszerek, specifikusan pedig a szlovákiai magyarok társadalmi pozícióinak átfogó bemutatására, értékelésére, valamint ezen jellemzők hosszabb távú kontextusban való elhelyezésére. Jelen előadás célja éppen ezért a szlovákiai etnikai rétegződési rendszer vizsgálata – különös tekintettel a magyarok hatalmi aszimmetriával összefüggő társadalmi pozícióinak bemutatására a 2021-es népszámlálás alapján –, valamint a változások vizsgálata az ezredfordulót követően (esetenként ennél hosszabb, korszakokon átívelően időtávon), etnikai metszetben, kvantitatív megközelítésben. Az etnikai pozíciókat három fő témakörön keresztül vizsgálom: ezek az etno-demográfiai mutatók, a településszerkezeti kérdéseket, valamint a társadalmi–gazdasági státuszhoz kapcsolódó mutatók. Az eredmények azt mutatják, hogy a szlovákiai etnikai rétegződési rendszerben továbbra is a tituláris nemzet tagjai foglalják el a legkedvezőbb pozíciókat. A magyar népesség alacsonyabb urbanizáltsággal, kedvezőtlenebb iskolázottsági mutatókkal rendelkezik és alulreprezentált a magas státuszú foglalkozási csoportokban. A magyar településterület homogenitása csökken, erősödik a szórványosodás, miközben a vegyes házasságokban születő gyermekeknek csupán mintegy egynegyedét regisztrálják magyarként. Ezen eredményekre alapozva előadásomban amellett érvelek, hogy a társadalmi pozíciók és etnikai rétegződési rendszerek a

hatalmi viszonyokba ágyazottan működnek. Szlovákiában is a nemzetállami intézményesített aszimmetria alakítja ki azokat a struktúrákat, amelyek fenntartják az etnikai egyenlőtlenségeket. A tanulmány rámutat, hogy az élet különböző területei ebben a rendszerben nem elválaszthatók: a bemutatott etno-demográfiai, településszerkezeti és társadalmi–gazdasági pozíciók szorosan együtt mozognak, szoros kölcsönhatásban vannak egymással.

Ethnic Stratification System in Slovakia: With Special Reference to the Social Position of Ethnic Hungarians

The rise of nation-states in the nineteenth century and the rapid spread of nationalist ideology brought new dimensions of power inequalities to the forefront. As a result, the titular ethnic group acquired a privileged position, and power asymmetries increasingly manifested themselves as ethnic inequalities. A direct consequence of this process is that, in Central and Eastern Europe, the declaration of ethnic affiliation—particularly in population censuses—may have significant social and economic implications at both the individual and group levels. Ethnic belonging thus becomes not only a cultural marker but also an ascribed status and a position within a hierarchy of power. Building on the work of Tamás Kiss (2010, 2014), I argue that these phenomena are best understood through the conceptual framework of ethnic stratification systems. According to this approach, ethnic groups should be interpreted not merely as cultural communities but, under specific historical and political conditions, also as power classes. This perspective links ethnic affiliation to status differentials and examines social inequalities organized along ethnic cleavages as products of broader power relations. Over the past two decades, no comprehensive attempt has been made in Slovakia to assess ethnic stratification systems or, more specifically, to evaluate the social positions of ethnic Hungarians and situate them within a broader historical context. The aim of this paper is therefore to examine the ethnic stratification system of Slovakia, with particular attention to the social positions of Hungarians in relation to existing power asymmetries, based on data from the 2021 population census. The presentation also investigates changes that have occurred since the turn of the millennium—and, where relevant, over a longer historical period—through a quantitative analysis. Ethnic positions are examined through three major dimensions: ethno-demographic indicators, settlement structure, and indicators related to socio-economic status. The findings suggest that members of the titular nation continue to occupy the most advantageous positions within Slovakia's ethnic stratification system. The Hungarian population exhibits lower levels of urbanization, less favourable educational attainment, and underrepresentation in high-status occupational groups. At the same time, the territorial homogeneity of the Hungarian settlement area has declined, and processes of assimilation have intensified. Based on these findings, I argue that social positions and ethnic stratification systems operate within broader structures of power. In Slovakia, institutionalized asymmetries inherent in the nation-state continue to shape and reproduce the structures that sustain ethnic inequalities. The study demonstrates that different spheres of social life cannot be separated within this system: ethno-demographic characteristics, settlement structures, and socio-economic positions are closely interconnected and mutually reinforcing.

A kérdőíves felmérések módszertani kihívásai

Szekcióvezető: Ligeti Anna Sára, Stefkovics Ádám

Biszák Otília

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, ELTE Survey Methods Room Budapest

Domján Csenge

ELTE Társadalomtudományi Kar, ELTE Survey Methods Room Budapest

Temesszentandrási Kincső

KRE Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Government Transparency Institute, ELTE Survey Methods Room Budapest

A közvélemény-kutatások „fekete doboza”: A kutatócégek módszertanának és strukturális erőforrásainak hatása a mérési eredményekre

A politikai közvélemény-kutatások aggregációja – másnéven a poll of polls – széles körben alkalmazott módszer a pártpreferenciák trendjeinek követésére, és megfelelő körülmények között javíthatja a választási eredmények előrejelzésének pontosságát. Ehhez azonban elengedhetetlenek olyan további háttérinformációk is, amelyek segítenek megalapozni, vagy elmélyíteni a kutatások összesítéséből származó következtetéseket. Ilyen a transzparencia dimenziója, mint például, hogy ismert-e a finanszírozó, illetve olyan magyarázó adatok, mint a kérdésfeltevés szövege, kiválasztás mechanizmusa, pontosabb súlyozási eljárások, amelyek Magyarországon jellemzően kevésbé elérhetőek. Ezt bizonyítja az általunk felépített adatbázis, amely 113 egyedi kutatást tartalmaz és az azokról elérhető információkat; hogy ki az adatfelvevő, mettől meddig tartott a kutatás, mi volt az adatfelvételi mód és mekkora mintanagysággal dolgoztak, illetve a mért pártpreferencia eredményt. Jelen előadás célja így annak bemutatása, hogy a kutatások részletes ismertetése híján, önmagukban nézve a kutatócégek és azok módszertani, intézményi és gazdasági háttere miként és milyen mértékben magyarázzák a poll of polls modelltől való folyamatos átlagtól való eltéréseket. Ehhez összeállítottunk egy olyan adatbázist is, amely az összesen 20 kutatócég különböző információit listázza; szakterületüket, tulajdonosi és szakértői hátterüket, piaci pozíciójukat, és módszertani leírásuk részletességének fokát. Először ismertetjük a felállított aggregációs modellt a 2025 és 2026 közötti hazai pártpreferencia adatok alapján, amely a mintanagyság és aszerint lett súlyozva, hogy egy cég hányszor publikált különböző adatgyűjtést, elkerülve azt, hogy bármelyik felül legyen reprezentálva. A fentiekben ismertetett problémakört megalapozza az az eredményünk is, hogy a Fidesz-KDNP támogatottságának becslése a cégek között jelentősen eltér, a főátlagtól való átlagos eltérés -7.02 és +7.94 százalékpont között

mozog. Ezt követően csoportosítottuk őket a mérési irányuk szerint, vagyis hogy a két nagy pártot (Fidesz-KDNP-t és Tisza Pártot) szisztematikusan alul vagy felül becsülik-e, ezzel kiszűrve a cégek méréseiből adódó eltéréseket. A cégek ilyen nemű besorolása homogén csoportokat eredményez, amelyeken belül már világosabban lehet az adatgyűjtési hatásokra fókuszálni. Majd a mérések poll of polls-szintű átlagtól való abszolút eltéréseit vetjük össze a kutatócégek strukturális háttéradataival. A cégek információit tartalmazó adatbázisunk és lineáris regresszió segítségével vizsgáljuk, hogy a definiált intézményi tényezők milyen módon határozzák meg a transzparenciahiány mögött meghúzódó alaptorzításokat. Végül egy eseménytár bevonásával azonosítjuk a kampányidőszak kulcsfontosságú politikai történéseit és idősoros volatilitás-elemzéssel szimuláljuk, hogy a különböző hátterű és besorolású cégek méréseinek szórása hogyan változik az események hatására.

The "black box" of public opinion polls: The impact of polling firms methodologies and structural resources on survey results

The aggregation of political opinion polls – also known as a "poll of polls" – is a widely used method for tracking trends in party preferences and, under the right circumstances, can improve the accuracy of election result forecasts. However, this also requires additional background information that helps to substantiate or deepen the conclusions drawn from the aggregation of the surveys. This includes the dimension of transparency – such as whether the funder is known – as well as explanatory data like the wording of the questions, the selection mechanism, and more precise weighting procedures, which are typically less accessible in Hungary. This is demonstrated by the database we have constructed, which contains 113 individual polls and the information available about them: who the data collector was, the duration of the study, the data collection method, the sample size used, and the measured party preference results. The aim of this presentation is thus to demonstrate how, in the absence of detailed descriptions of the surveys, the research firms themselves – and their methodological, institutional, and economic backgrounds – explain, on their own, the deviations from the continuous average of the poll-of-polls model. To this end, we have also compiled a database listing various information on a total of 20 polling firms, including their areas of expertise, ownership and expert backgrounds, market positions, and the level of detail in their methodological descriptions. First, we present the aggregation model we developed based on domestic party preference data from 2025 to 2026, which was weighted according to sample size and the number of times a company published different data sets, thereby avoiding overrepresentation of any single source. Our finding that estimates of Fidesz-KDNP support vary significantly across firms – with the average deviation from the mean ranging from -7.02 to +7.94 percentage points – further underscores the issue mentioned above. We then grouped them according to their measurement bias – that is, whether they systematically underestimate or overestimate the two major parties (Fidesz-KDNP and Tisza Party) – thereby filtering out discrepancies arising from the companies' measurements. Classifying the firms in this manner results in homogeneous groups, within which it becomes easier to focus on data collection effects. We then compare the absolute deviations of the measurements from the poll-of-polls average with the structural background data of the research firms. Using our database containing information on the firms and linear regression, we examine how the defined institutional factors determine the underlying biases behind the lack of transparency. Finally, using an event dataset, we identify key political events during the campaign period and use time-series volatility analysis to simulate how the standard deviation of measurements from firms with different backgrounds and ratings changes in response to these events.

Domján Csenge
ELTE Társadalomtudományi Kar, ELTE Survey Methods Room Budapest

Tóth Tamara
ELTE Társadalomtudományi Kar, ELTE Survey Methods Room Budapest

A különböző súlyozási dimenziók szerepe a választási előrejelzések pontosságában

A választási előrejelzések pontosságát alapvetően befolyásolja, hogy a felmérésben részt vevő válaszadók mennyiben reprezentálják a teljes választókorú népességet. A közvélemény-kutatásokban alkalmazott súlyozási eljárások célja ennek a torzításnak a csökkentése, azonban a hagyományos demográfiai dimenziók önmagukban nem képesek minden releváns különbséget megragadni. A választási kutatások módszertani szempontból különösen alkalmasak ilyen kérdések vizsgálatára, mivel a becslések összevethetők a tényleges választási eredményekkel. Jelen előadás célja annak vizsgálata, hogy a demográfiai súlyozás mellett milyen további változók javíthatják a választási becslések pontosságát. Módszerünk egy iteratív súlyozási eljáráson (raking) alapszik, amely együttesen használja a nem, a korcsoport, az iskolai végzettség és a településtípus szerinti demográfiai eloszlást, valamint a 2026-os magyar országgyűlési választás eredményét. Ebben az előadásban azt mutatjuk be, hogy mely változók magyarázzák leginkább a kizárólag demográfiai súlyozás és a választási eredményekkel kiegészített raking súlyozás közötti eltéréseket. Ennek érdekében multinomiális logisztikus modelleket alkalmazunk. A vizsgált változók között szerepel a politikai érdeklődés, az elégedettség, a szubjektív anyagi helyzet, az emberekbe vetett bizalom, valamint a közösségi média aktivitás egyes mutatói. Ezekkel a változókkal több, egymásra épülő multinomiális logisztikus regressziós modellt illesztünk, amelyeket a becslés pontosságának javulása alapján értékelünk. Az eredmények alapján a politikai érdeklődés, valamint Magyarország helyzetével való elégedettség minden modellben stabil és szignifikáns kapcsolatot mutat a súlykorrekció irányával, mindemellett az elégedettség bizonyul a legerősebb önálló magyarázó változónak. A közösségi média aktivitás kisebb mértékben ugyan, de szintén hozzájárul az eltérések magyarázatához, míg az anyagi helyzet és a bizalom gyengébb vagy kevésbé stabil összefüggést mutat. Fontos kiemelni, hogy habár ezek a változók javítják a becslést, nem mindegyikhez elérhető a súlyozáshoz a populációs eloszlásnak megfeleltethető adat, így szimulációkra van szükségünk ezen dimenziók becslésre való hatásának tesztelésére. Ezen változók közé tartozik a közösségi média aktivitás egyik általunk vizsgált dimenziója is, a kommentelés. Tehát az eredményeink alapján a politikai érdeklődés és az elégedettség tűnik a legígéretesebb kiegészítő súlyozási dimenziónak. Előadásunkban azt mutatjuk be, hogy az ezen változók bevonásával kapott becslések mennyiben közelítik pontosabban a tényleges választási eredményeket.

The role of different weighting dimensions in the accuracy of election forecasts

The accuracy of election forecasts is fundamentally influenced by the extent to which survey respondents represent the total voting-age population. Weighting procedures applied in public opinion research aim to reduce this bias. However, traditional demographic dimensions alone cannot capture all relevant differences. Election studies are particularly suitable for investigating such methodological questions, because survey estimates can be compared with actual election results. This presentation examines which additional variables, beyond demographic weighting, can improve the accuracy of election forecasts. Our method is based on an iterative weighting procedure (raking) that jointly uses demographic distributions by gender, age group, educational attainment, and settlement type, as well as the results of the 2026 hungarian parliamentary election. In this presentation, we show which variables best explain the differences between purely demographic weighting and raking weighting augmented with election results. To this end, we apply multinomial logistic models. The variables under study include political interest, satisfaction with the situation in Hungary, subjective financial situation, trust in people, and certain indicators of social media activity. We fit several nested multinomial logistic regression models incorporating these variables and evaluate them based on improvements in estimation accuracy. The results indicate that political interest and satisfaction with the situation in Hungary show a stable and significant relationship with the direction of weight adjustment in all models. At the same time, satisfaction proves to be the strongest independent explanatory variable. Social media activity also contributes to explaining the differences, albeit to a lesser extent, whereas financial situation and trust exhibit weaker or less stable associations. It is important to note that although these variables improve estimation, for some of them, no population distribution data suitable for weighting are available. Therefore, simulations are required to test the impact of these dimensions on the estimates. Among these variables is one of the dimensions of social media activity we examined, commenting. Thus, based on our results, political interest and satisfaction appear to be the most promising additional weighting dimensions. In our presentation, we will demonstrate to what extent the estimates obtained by incorporating these variables more closely approximate the actual election results.

Fehér Ajsa

ELTE Társadalomtudományi Kar, ELTE Survey Methods Room Budapest, ELTE Angelusz Róbert Társadalomtudományi Szakkollégium

Kertész Zalán

ELTE Társadalomtudományi Kar, ELTE Survey Methods Room Budapest

Közvélemény-kutatási módszerek összehasonlítása és a survey válaszadók koncentrációja

A 2026-os magyarországi országgyűlési választásokat politikai, közéleti felmérések sokasága előzte meg. A szakirodalom szerint ezen előrejelzések közti eltérések hátterében többek között az adatfelvevő cégek eltérő adatgyűjtési módja állhat, így méréseik a társadalom egymástól eltérő csoportjai alapján készülnek. Előadásunkban bemutatjuk a különböző kérdőíves közvélemény-kutatások során vett minták eltéréseit. Ennek vizsgálatára kísérletet folytattunk le, melynek során három, a magyarországi országgyűlési választásokat megelőző időszakban pártpreferenciát is mérő adatfelvevő céget bíztunk meg egy politikai-

közéleti survey a teljes választókorú magyarországi népességből vett ezer fős mintán való lekérdezésével, a három cég saját módszertanának alkalmazásával. A három adatfelvétel egymással párhuzamosan zajlott, a választásokat megelőző napokban. A kutatócégeket gondosan válogattuk meg azt a célt kitűzve, hogy változatos legyen az emberek felkeresésének módja: így került az összesített mintánkba operátorral és mesterséges intelligenciával lekérdezett telefonos adatfelvétel, valamint hibrid (telefonos és online önkitöltős) módszer is. A módszertanok és a három minta eltérései mellett kitérünk arra is, hogy mennyire mondható el, hogy a magyar társadalom csak egy bizonyos csoportja vesz részt kérdőívekben és hajlandó válaszolni a közvélemény-kutatók kérdéseire, így mindhárom lekérdezés esetében érdeklődtünk arról, hogy válaszoltak-e az elmúlt három hónap során közéleti kérdőívre. Eredményeink alapján a telefonos minta nagy része, több mint harmada válaszolt korábban más felmérésre is. Ez a magas arány nem csak az adatfelvevő cégek paneljeiből a mintába kerülő, de a véletlen telefonszám generálással felkeresett alanyok között is megjelenik, az eredeti feltételezésünket igazolva. Míg a panelekből származó korábban is kérdőíveket kitöltő válaszadók közt több férfit, addig a véletlenszámgenerálással a mintába kerültek közül korábban is válaszadók közt több nőt találtunk. A válaszadási hajlandóság nagyobbnak látszik az idősebbek közt, a korábban is válaszadók közt az idősek aránya magasabb. Szintén a napközbeni telefonhívások által kirajzolódó általános mintázat, hogy a többszöri válaszadók közt magasabb arányban vannak jelen azok, akik nem dolgoznak. A többszöri válaszadók politikai érdeklődése is magasabb, és szavazni is nagyobb részt terveztek elmenni. A TISZA párt szavazóinak kisebb része vett részt korábbi felmérésben, mint a Fidesz szavazóinak, valamint az új válaszadók nagyobb része tagadta meg a pártpreferencia-kérdésre való válaszadást.

Comparison of Public Opinion Polling Methods and the Concentration of Survey Respondents

The 2026 Hungarian parliamentary elections were preceded by a large number of political and public affairs surveys. According to the literature, differences among these forecasts may stem, among other factors, from the varying data collection methods employed by polling organizations, resulting in measurements based on different segments of society. In our presentation, we examine the differences between samples obtained through various questionnaire-based public opinion research methods. To investigate this issue, we conducted an experiment in which three polling organizations that measured party preferences during the period preceding the Hungarian parliamentary elections were commissioned to administer the same political and public affairs survey to a representative sample of 1,000 voting-age Hungarian citizens, each using its own methodology. The three surveys were conducted simultaneously during the days immediately preceding the election. The polling organizations were carefully selected to ensure diversity in respondent recruitment methods. As a result, our combined sample includes telephone surveys conducted both by human operators and by artificial intelligence, as well as a hybrid method combining telephone interviews and online self-completion questionnaires. In addition to comparing the methodologies and the differences among the three samples, we also address the question of whether only a particular segment of Hungarian society tends to participate in surveys and is willing to respond to public opinion researchers. Accordingly, in all three surveys respondents were asked whether they had completed a public affairs questionnaire during the previous three months. Our findings indicate that a substantial proportion of the telephone survey sample—more than one-third—had previously participated in another survey. This high rate appeared not only among respondents recruited from polling company panels but also among those contacted through random digit dialing,

thereby confirming our original hypothesis. Among panel respondents with prior survey experience, men were overrepresented, whereas among respondents reached through random digit dialing, women were more prevalent among those who had previously participated in surveys. The willingness to respond appears to be greater among older individuals, who constitute a larger share of repeat respondents. Another general pattern revealed by daytime telephone interviewing is that individuals who do not work are overrepresented among repeat respondents. Repeat respondents also display higher levels of political interest and reported a greater intention to vote. A smaller proportion of supporters of the TISZA Party had participated in previous surveys compared to supporters of Fidesz. Furthermore, first-time respondents were more likely to refuse to answer the question concerning party preference.

Horzsa Gergely

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Szeitl Blanka

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Survey kérdezői hatás a kérdező szemszögéből - egy feltáró kvalitatív kutatás eredményei

A kérdőíves adatfelvételek módszertani irodalma hagyományosan a standardizációt tekinti az adatminőség egyik legfontosabb garanciájának. A kérdezőbiztosoktól azt várja el, hogy a kérdéseket változtatás nélkül tegyék fel, semlegesek maradjanak, és minimálisra csökkentsék saját hatásukat az interjúszituációban. A terepmunka valóságáról, illetve arról, hogy a kérdezők miként birkóznak meg a standardizált elvárások és a valós társas interakciók közötti feszültségekkel, ugyanakkor kevés kvalitatív kutatás született. Előadásunk egy Magyarországon végzett kutatás eredményeit mutatja be, amelynek során 50 félig strukturált interjút készítettünk kérdezőbiztosokkal, instruktorokkal és adatfelvételi szakemberekkel. A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a kérdezők milyen kihívásokkal találkoznak a terepen, milyen informális vagy „szürkezónás" gyakorlatokat alkalmaznak a sikeres lekérdezés érdekében, és ezek miként befolyásolják az adatminőséget. Eredményeink szerint a kérdezők munkáját egyre inkább a válaszadói bizalmatlanság, a bizonytalan munkakörülmények, a teljesítménykényszer és a csökkenő szakmai megbecsültség határozza meg. A standardizált kérdezést a gyakorlatban gyakran felváltják olyan adaptív megoldások, mint a kérdések magyarázata, egyszerűsítése, a válaszadók motiválása vagy a kérdőív rugalmas kezelése. Ezek a gyakorlatok ugyan eltérnek a tankönyvi előírásoktól, mégis sok esetben nélkülözhetetlenek a válaszadói együttműködés fenntartásához és az interjú sikeres lebonyolításához. A kutatás hozzájárul a survey-módszertan és a terepmunka társadalomtudományi vizsgálatához azáltal, hogy a kérdezőbiztosokat nem pusztán hibaforrásként, hanem az adatgyűjtés aktív és reflexív szereplőiként értelmezi.

Exploring survey interviewer effect from interviewers' perspective

The methodological literature on questionnaire-based data collection has traditionally regarded standardization as one of the most important guarantees of data quality. It expects interviewers to ask questions without deviation, to remain neutral, and to minimize their own influence on the interview situation. However, little qualitative research has been conducted on the reality of fieldwork or on how interviewers navigate the tensions between standardized expectations and real-world social interactions. Our lecture presents the results of a qualitative study conducted in Hungary, during which we conducted 50 semi-structured interviews with interviewers, instructors, and data collection specialists. The aim of the research was to explore the challenges interviewers face in the field, the informal or "grey-area" practices they employ to ensure successful data collection, and how these practices influence data quality. Our findings suggest, the work of interviewers is increasingly shaped by respondents' distrust, uncertain working conditions, pressure to perform, and declining professional respect. In practice, standardized questioning is often replaced by adaptive solutions such as explaining or simplifying questions, motivating respondents, or flexibly adapting the questionnaire. Although these practices deviate from textbook guidelines, they are often indispensable for maintaining respondent cooperation and ensuring the successful conduct of the interview. The research contributes to the sociological examination of survey methodology and fieldwork by interpreting interviewers not merely as sources of error, but as active and reflective participants in data collection.

Kmetty Zoltán

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont; ELTE Társadalomtudományi Kar

Stefkovics Ádám

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Hogyan kezelhetők az adatdonációs adatfelvételi technikai akadályai: egy kísérleti MI-intervenció a részvételii szándék és a tényleges adatdonáció közötti akadály leküzdésére

Bár a donáció alapú digitális adatok (Data Download Packages, DDP-k) korábban nem látott betekintést nyújtanak az emberek digitális viselkedésébe, az adatgyűjtési folyamat összetettsége továbbra is nehezen kezelhető kihívása ennek a kutatási elrendezésnek (Boeschoten et al., 2022). A kutatások következetesen kimutatják a jelentős „szándék–adatmegosztás rést", vagyis azt, hogy a tényleges adatmegosztás elmarad a hipotetikus hajlandóságtól (Kmetty & Stefkovics, 2025). Még akkor is, amikor a résztvevők nyitottak digitális adataik megosztására, számottevő lemorzsolódás következik be a beleegyezés kinyilvánítása és az adatok sikeres feltöltése között (Keusch et al., 2024). Tanulmányunk ezt a problémás területet veszi célba: egy módszertani kísérletet mutat be, amelyet a 2026-os magyar országgyűlési választások körüli TikTok-tartalomfogyasztást vizsgáló kutatás során teszteltünk. A DDP-k letöltési folyamata komplex feladat, és szűk keresztmetszetet jelent a kutatási munkafolyamatban (Carrière et al., 2025). A résztvevőknek egy több lépcsős folyamatot kell végigjárniuk, amely jelentős időráfordítást és bizonyos szintű technológiai tudást igényel (Kmetty & Stefkovics, 2025). A manuális lépések puszta száma közvetlenül befolyásolja, hogy a

résztvevők milyen arányban kezdik el az adatdonációs folyamatot (Keusch et al., 2025). Az észlelt feladatnehézség és a valós idejű támogatás hiánya gyakran szerepel a technikai szakaszokban bekövetkező lemorzsolódás elsődleges okaként (Pfiffner & Friemel, 2023). Ennek az akadálynak a mérséklésére egy előregisztrál kísérletet valósítottunk meg. Az adatdonációs folyamatot megkezdő résztvevőket véletlenszerűen soroltuk be vagy egy hagyományos, kizárólag szöveges útmutatást nyújtó adatletöltési folyamatba, vagy egy valós idejű, MI-chatbot által támogatott folyamatba. Az intervenció azt vizsgálja, hogyan mérsékelhetik az MI-ágensek a technikai problémákat és támogathatják a kutatási folyamatot azáltal, hogy végigvezetik a felhasználókat az adatkinyerés legnehezebb szakaszain. Az adatgyűjtésünk előzetes eredményei alátámasztják a megközelítés hatékonyságát: az MI-vel támogatott csoport résztvevői magasabb adatfeltöltési befejezési arányt mutattak (19%), mint a statikus támogatást kapott csoport (15%). Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az azonnali, interaktív segítség biztosítása hatékonyan csökkenti az észlelt terhet és a lemorzsolódási arányt a kritikus technikai szakaszokban. Az előadásunkban azt is bemutatjuk, hogy a felhasználói jellemzők hogyan moderálják az MI-intervenció hatékonyságát. A korábbi szakirodalom arra utal, hogy a technikai affinitás és a digitális énhatékonyság erős pozitív hatást gyakorol a tényleges adományozási viselkedésre, amely gyakran meghaladja a hajlandóságra gyakorolt hatásukat (Strycharz et al., 2024; Pfiffner & Friemel, 2023). Elemzésünk azt vizsgálja, hogy az MI-támogatás képes-e ténylegesen áthidalni a rést az alacsonyabb technikai magabiztossággal rendelkező felhasználók esetében, vagy elsősorban a magasabb technológiai affinitással rendelkezőknek kedvez. Eredményeink végső soron gyakorlatban is hasznosítható tanulságokkal szolgálnak a felhasználóközpontú adatgyűjtési folyamatok optimalizálásához és a résztvevők megtartásának javításához a digitális adatgyűjtés folyamatosan változó környezetében (Van Driel et al., 2022).

Tackling Barriers in Data Donation Workflows: An Experimental AI Intervention to Mitigate the Willingness-to-Donation Gap

While the extraction of Data Download Packages (DDPs) offers unprecedented insights into digital behavior, the complexity of the data collection process remains the primary challenge in this research design (Boeschoten et al., 2022). Research consistently identifies a significant "willingness-to-donation gap," noting that actual data sharing does not match hypothetical willingness (Kmetty & Stefkovics, 2025). Even when participants are open to sharing their digital traces, a notable drop-off occurs between the expression of consent and the successful upload of data (Keusch et al., 2024). This paper addresses the "backbone" of data donation by presenting a methodological intervention tested during a study of TikTok consumption surrounding the 2026 Hungarian parliamentary elections. The process of acquiring DDPs is inherently labor-intensive and acts as a critical bottleneck in the research workflow (Carrière et al., 2025). Participants must navigate a multi-layered process that requires allocating significant time and possessing a baseline of technological knowledge (Kmetty & Stefkovics, 2025). The sheer number of manual steps directly affects the rate at which participants initiate the donation process (Keusch et al., 2025). Perceived task difficulty and the lack of real-time support are frequently cited as the primary reasons for attrition during these technical phases (Pfiffner & Friemel, 2023). To mitigate this barrier, we implemented a preregistered split-ballot experiment. Participants initiating the donation process were randomly assigned to either a standard text-only instruction condition or a real-time, AI chatbot-assisted support condition. This intervention explores how AI agents can mitigate technical issues and support the research process by guiding users through the most burdensome stages of data extraction. Preliminary results from our ongoing data collection support the

efficacy of this approach: participants in the AI-assisted group currently demonstrate a higher data upload completion rate (approx. 19%) compared to the baseline static text condition (approx. 15%). These early findings indicate that providing immediate, interactive troubleshooting effectively reduces the perceived burden and drop-out rates during critical technical phases. Furthermore, we examine how user characteristics moderate the effectiveness of this AI intervention. Previous literature suggests that technical affinity and digital self-efficacy have a strong positive impact on actual donation behavior, often exceeding their impact on willingness (Strycharz et al., 2024; Pfiffner & Friemel, 2023). Our analysis examines whether AI assistance can effectively bridge the gap for users with lower technical confidence, or if it primarily benefits those with higher technological affinity. Ultimately, our findings provide actionable insights to optimize user-centric data collection pipelines and enhance participant retention in the evolving landscape of digital trace research (Van Driel et al., 2022).

Kollár Dávid

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Stefkovics Ádám

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Idegenek az éjszakában? - Első benyomások, tudatos mérlegelés és a kérdőíves részvétel kétlépcsős modellje

A kérdőíves felmérések válaszadási arányai évtizedek óta csökkennek, miközben a jelenséget magyarázó elméletek sokszor egymástól elszigetelten fejlődtek. Dillman találó megfogalmazásával élve: úgy haladnak el egymás mellett, mint idegenek az éjszakában. Ennek az elszigeteltségnek azonban nem pusztán elmélettörténeti oka van. Amellett érvelünk, hogy a felmérési részvételről szóló megközelítések azért tűnnek széttartónak, mert a döntési folyamat eltérő kognitív szakaszait írják le. A társadalmi csere elmélete és a haszon–költség megközelítés abból indul ki, hogy a válaszadó mérlegeli a részvétel előnyeit és terheit: érdekli-e a téma, bízik-e a kérdező intézményben, és megéri-e az idejét a válaszadás. Cialdini befolyásolási elvei ezzel szemben arra mutatnak rá, hogy számos helyzetben az emberek nem részletes mérlegelés, hanem gyors benyomások, automatikus reakciók és azonnali bizalmi jelzések alapján cselekszenek. A két hagyomány tehát nem feltétlenül mond ellent egymásnak: inkább a részvételi döntés különböző rétegeit ragadja meg. Előadásunk egy kétlépcsős részvételi modell felvázolásával rendezi újra ezt az elméleti mezőt. Az első szakasz küszöbdöntésként írható le: amikor egy ismeretlen szám jelenik meg a telefonon, egy boríték érkezik a postaládába, vagy egy kérdezőbiztos áll az ajtóban, a megkeresett személy pillanatok alatt eldönti, foglalkozik-e egyáltalán a kéréssel. Ebben a fázisban a döntést elsősorban gyors, automatikus és affektív benyomások alakítják: a megkeresés formája, a kérdező hangja, a szponzor ismerőssége vagy a helyzet bizalmi atmoszférája. A második szakaszban, ha a válaszadó túljut ezen a küszöbön, már nagyobb szerepet kap a tudatos mérlegelés: a téma relevanciája, az időráfordítás, a kérdező intézmény hitelessége és a részvétel várható értelme. Kahneman kettősfolyamat-elmélete ebben az értelemben nem egyszerűen újabb magyarázatot ad a válaszadási hajlandóságra, hanem közvetítő keretet kínál a meglévő elméletek között. Cialdini elvei főként a korai, automatikus küszöbhelyzetek működését világítják meg, míg a társadalmi csere

és a haszon–költség elmélete inkább a későbbi, deliberatív mérlegelést írja le. A survey response irodalom széttagoltsága így nem feltétlenül az elméletek gyengesége, hanem annak következménye, hogy a részvételi döntés eltérő szintjeit eddig ritkán kapcsolták össze expliciten. Ennek módszertani következményei is vannak. Ha a részvétel sorsa gyakran már az első kontaktus pillanataiban eldől, akkor a válaszadási arányok javítása nem kizárólag racionális ösztönzők — például pénzbeli jutalmak vagy részletesebb kísérőlevelek — kérdése. Legalább ennyire fontos az első benyomás tudatos megtervezése: a megkeresés vizuális és nyelvi formája, az azonnali bizalmi jelzések, a megszólítás érzékletessége és az a benyomás, hogy a kérés legitim, személyes és komolyan vehető. Az előadás hozzájárulása ezért egy olyan integratív értelmezési keret, amely a survey-részvételt nem egyszeri döntésként, hanem küszöbökön keresztül kibomló, többfázisú folyamatként érti meg.

Strangers in the Night? - First Impressions, Deliberation, and a Two-Stage Model of Survey Participation

Survey response rates have been declining for decades, while the theories developed to explain this phenomenon have often evolved in relative isolation. In Dillman's apt phrase, they seem to pass one another like strangers in the night. This fragmentation, however, is not merely a matter of theoretical history. We argue that existing approaches to survey participation appear disconnected because they describe different cognitive stages of the decision-making process. Social exchange theory and the benefit-cost approach assume that respondents weigh the advantages and burdens of participation: whether the topic interests them, whether they trust the institution conducting the survey, and whether responding is worth their time. Cialdini's principles of influence, by contrast, draw attention to the fact that in many situations people act not on the basis of detailed deliberation, but through rapid impressions, automatic reactions, and immediate signals of trust. These two traditions, therefore, do not necessarily contradict one another; rather, they capture different layers of the participation decision. Our presentation reorders this theoretical field by outlining a two-stage model of survey participation. The first stage can be understood as a threshold decision: when an unknown number appears on the phone, an envelope arrives in the mailbox, or an interviewer stands at the door, the contacted person decides within moments whether to engage with the request at all. In this phase, the decision is primarily shaped by fast, automatic, and affective impressions: the format of the request, the interviewer's voice, the familiarity of the sponsor, or the trust atmosphere of the situation. In the second stage, once the respondent has crossed this threshold, conscious deliberation becomes more prominent: the relevance of the topic, the time required, the credibility of the institution, and the perceived value of participation all come into play. In this sense, Kahneman's dual-process theory does not simply offer yet another explanation of response propensity; it provides a mediating framework through which existing theories can be connected. Cialdini's principles mainly illuminate the early, automatic threshold situations, while social exchange theory and the benefit-cost approach describe the later, more deliberative evaluation of participation. The fragmentation of the survey response literature may therefore be less a weakness of the theories themselves than a consequence of the fact that different levels of the participation decision have rarely been explicitly linked. This distinction also has methodological implications. If participation is often shaped in the opening moments of contact, then improving response rates is not solely a matter of increasing rational incentives, such as monetary rewards or more detailed cover letters. At least as important is the deliberate design of first impressions: the visual and linguistic form of the request, immediate signals of trust, the vividness of the invitation, and the impression that the request is legitimate, personal, and worthy of

attention. The contribution of the presentation is thus an integrative framework that understands survey participation not as a single act of decision-making, but as a multi-stage process unfolding through successive thresholds.

Mújdricza Ferenc

Földvári Mónika

Gerencsér Mátyás

Ligeti Anna Sára

Mohay Linda

A kognitív kérdőívtesztelés hagyományos és szemmozgáskövetéssel kiegészített módszertana, valamint ajánlások a mesterséges intelligencia szakszerű integrációjára

A specifikációs, mérési és nemválaszolási hiba csökkentése érdekében végzett kvalitatív kérdőívtesztelési eljárások nagy múltra tekintenek vissza a hivatalos statisztikában. Előadásunkban az egyik legnépszerűbb módszer, a kognitív interjús kérdőívtesztelés UNECE HLG-MOS gyakorlati útmutatójában közzétett, aktuális módszertani ajánlásait foglaljuk össze. A hagyományos, kérdezőbiztossal történő teszthelyzetet szimuláló kérdőívteszt legmodernebb, interpretatív módszertana célszerű mintaválasztást és megfelelő tesztkérdezési protokollokat igényel. Ezek szolgáltatják a szöveges adatokat a Grounded Theory-s „témakódolással" végzett elemzéshez, statisztikai-kvantitatív helyett tényfókuszált szemszög alkalmazásával a kérdőívkérdésekre vonatkozó következtetések levonásához, korrekciók kidolgozásához. Az internetes önkitöltés egyre nagyobb teret nyer a survey-adatfelvételekben, melyhez szemmozgáskövető kamerával kiegészített kérdőívtesztelés révén optimalizálhatjuk a kérdőíveket. A hagyományos tesztmódszertan adaptálása olyan döntéseket igényel, melyek a megfigyelési és interjúzási protokollok terén lehetővé teszik a sajátos kitöltési helyzethez való illeszkedést, a kvalitatív módszertan minőségi követelményeinek való megfelelés mellett. A generatív mesterséges intelligencia-eszközök (genAI) alkalmazása számos kérdést vet fel a kvalitatív kutatásokban, így a kognitív kérdőívtesztelésben is. Útmutatónk áttekinti a genAI alkalmazásának legfontosabb lehetőségeit és korlátait, kockázatait a kognitív interjús kérdőívtesztelésben, és az „human-in-the-loop" asszisztens-modellje helyett a kiegészítő szerepet feltételező, „human first" modellt javasolja. A genAI asszisztensként vagy kollégaként történő alkalmazásával ugyanis számos kritikus területen nem garantált az elvárt minőség: az outputok megbízhatóságában, torzításmentességében, érvényességében, valamint a kutatási-elemzési-következtetési folyamat átláthatóságában és ellenőrizhetőségében is jelentős kockázatok azonosíthatók. Ezért a genAI alkalmazása nem az emberi munka

költség- és időcsökkentő kiváltására, hanem kiegészítésére javasolt. Ehhez minden folyamatszakaszt először a megszokott módon, kizárólag emberi munkavégzéssel szükséges elvégezni – csak azután képes megítélni a kutató a genAI révén előállított outputok esetleges hozzáadott értékét. Az így nyerhető többlet tehát minőségi és nem mennyiségi jellegű, illeszkedve a kognitív kérdőívtesztelés alapvetően kvalitatív módszertanához.

Traditional and eye tracking-enhanced methodologies of cognitive interview questionnaire testing as well as recommendations for the appropriate integration of artificial intelligence

The use of qualitative questionnaire testing methods in order to minimise specification, measurement and nonresponse errors has a long tradition in official statistics. The presentation gives a summary of current methodology recommendations for one of the most popular method: cognitive interview questionnaire testing, as published in a practical guide of the UNECE HLG-MOS. In traditional questionnaire testing, an interviewer-administered setting is simulated. Its state-of-the-art, interpretive methodology requires purposive sample design and adequate probing protocols. These produce textual data for the Grounded Theory-based, "Theme Coding" method of analysis, as well as for inferences drawn on and corrections of the survey questions. The analytic process requires a factual focus instead of a statistical–quantitative perspective. The importance of internet self-completion in surveys is increasing. Questionnaire optimisation for the web mode is enabled by the augmentation of questionnaire testing by eye tracking equipment. The adaptation of the traditional testing methodology requires decisions that reconcile the observation and interviewing protocols with the self-completion setting. Quality requirements of the qualitative methodology should also be met. The use of generative artificial intelligence tools (genAI) pose a number of questions for qualitative research, cognitive questionnaire testing included. Our guide gives an overview of the most salient opportunities, limitations and risks of genAI use in cognitive interview questionnaire testing. The guide recommends a "human first" instead of a "human-in-the-loop" model, assigning an auxiliary instead of an assistant role to genAI, because the use of genAI as an assistant or colleague cannot guarantee the required quality in many critical areas. Significant risks can be identified in the reliability, unbiasedness and validity of the outputs as well as in the transparency and auditability of the processes of research, analysis and inference-making. Consequently, genAI use in pursuance of replacing human work to save costs and time is not advised, rather, it is recommended to use them in order to complement human work. To meet this recommendation, each phase of the questionnaire testing process should first be conducted in the traditional way, exclusively by the human. Only then is the researcher able to assess the potential added value of machine-generated outputs. Hence, the added value acquired this way is qualitative and not quantitative in nature, in accordance with the qualitative methodology foundations of cognitive questionnaire testing.

Sarnyai Benedek
New York University Abu Dhabi

Ugyanazt mérjük? – mérési hatások az ESS és egy kísérleti push-to-web adatfelvétel tükrében

Jelen előadás fókuszát a kevert módszertanú adatfelvételek sajátos problémái képzik: az úgynevezett módhatások. Ezeket két csoportra osztja a szakirodalom: szelekciós hatásokra (selection effects) és mérési hatásokra (measurement effects). Előbbi azáltal jelenik meg, hogy a különböző adatfelvételi technikákkal jellemzően eltérő tulajdonságokkal rendelkező válaszadói csoportokat érünk el. A mérési hatást viszont egy lépéssel később, a válaszadási folyamatban érhetjük tetten: a különböző adatfelvételi módokra másképpen válaszolhatnak az emberek. Kulcskérdés, hogy e két effektust szét tudjuk választani. Egyik részről a szelekciós hatás a lefedettség tekintetében valamelyest kívánatos – célunk, hogy olyan csoportokat, akiket egyik módon kisebb valószínűséggel érünk el, nagyobb valószínűséggel érjünk el a másikkal. Másrészről a mérési hatás nem kívánt érvényességi kérdéseket vethet fel – azt jelezheti, hogy nem „ugyanúgy" mér a két adatfelvételi mód. Az előadásban egy Magyarországon felvett, internetes kitöltés felé terelő (push-to-web – továbbiakban: PtW) survey-adatfelvétel és a European Social Survey (ESS) hivatalos adatbázisának segítségével teszek kísérletet a mérési hatások bemutatására. Az adatokat párhuzamosan vették fel 2022-ben, a vizsgált kérdések megegyeznek bennük. Főkérdésem: a szelekciós hatásra kontrollálva milyen mintázatokat mutat a mérési hatás a vizsgált adatbázisokban? A jelenséget két összevetésben vizsgálom meg: egyrészt az ESS és a PtW-adatbázist hasonlítom össze, másrészt a PtW-n belül a két kérdezési módot (webes, postai) – mindkettőt ugyanazon célváltozó-halmazon. A szelekciós hatásokra az úgynevezett becsült részvételi hajlandóságon (inverse propensity weighting) alapuló súlyozással kontrollálok, amelyet a szakirodalomban gyakran alkalmaznak, ha nincs lehetőség megfelelő kísérleti dizájn kialakítására. E módszernek köszönhetően a mérési hatást úgy ragadhatjuk meg, mint a súlyozás (vagyis a szelekciós hatások eliminálása) után fennmaradó különbséget az adatfelvételi csoportok között a célváltozók mentén. A célváltozók szempontjából további fontos különbségtételként jelentkezik, hogy viselkedésre vagy attitűdökre vonatkoznak-e, hiszen utóbbiak a szakirodalom szerint jobban kitettek a mérési hatásoknak. A súlyozás után ezért e két csoportot külön kell vizsgálni. Az eredmények azt mutatják, hogy a PtW- és az ESS-adatbázisok között a szelekciós hatások eltávolítása után jelentős különbségek maradtak, különösen az attitűdváltozók esetén. E különbségekben valószínűleg fontos szerepet játszhat a kérdező jelenléte a válaszadás során. A PtW-n belüli postai és webes adatfelvétel esetén viszont a meglévő különbségek – mind az attitűd-, mind a viselkedési célváltozók esetén – többnyire inszignifikánssá váltak a szelekciós hatások eltávolításával, vagyis itt kevesebb esetben gyanakodhatunk mérési effektusra. Más szóval: biztató eredmény, hogy az önkitöltős kérdezési módok keverésével „hasonlóan mérnek" a mérőeszközeink, a válaszadási folyamatban nincs okunk jelentős eltéréseket feltételezni. Másrészről a személyes és önkitöltős módok (PtW vs. ESS) közötti különbségek figyelmeztetnek arra, hogy maga a válaszadási folyamat különbözik. Ez az eltérés akkor is fennmaradhat, ha a szociodemográfiai változók mentén hasonló eloszlásokat látunk a két mintában. Meglátásom szerint ezen eredmények aktualitását többek között az ESS program átállása adja az önkitöltős, kevert módszertanú adatfelvételre.

Do We Measure the Same Thing? Measurement Effects in Light of the ESS and an Experimental Push-to-Web Survey

This presentation focuses on two specific phenomena of mixed-mode data collection: selection effects and measurement effects. Selection effects arise when different modes reach respondents with different characteristics. Measurement effects, by contrast, occur at a later stage of the response process. It is crucial to separate these two lines of effects. While selection effects may be desirable from the perspective of coverage, measurement effects may signal validity issues – that is, the modes of data collection do not measure "in the same way". In this presentation, I examine measurement effects using a push-to-web survey conducted in Hungary and the official dataset of the European Social Survey (ESS). These two sources of data were collected simultaneously in 2022, and the investigated questions are identical across them. My main research question is: after controlling for selection effects, what patterns of measurement effects can be observed in the datasets? I approach this problem through two comparisons: first, by comparing the ESS and the PtW dataset; and second, within the PtW survey, by comparing the two modes of data collection — web and postal — across the same, selected set of target variables. To eliminate selection effects, I use inverse propensity weighting which is frequently applied in the literature when an actual experimental design cannot be implemented. With this method, measurement effects can be understood as the differences that remain between data collection groups after weighting, or in other words, after accounting for selection effects. A further important distinction concerns whether the target variables refer to behaviors or attitudes, since the literature suggests that the latter are more exposed to measurement effects. Hence, after weighting, these two groups of variables need to be examined separately. The results show that substantial differences remained between the PtW and ESS datasets even after selection effects had been eliminated, especially in the case of attitudinal variables. The presence of an interviewer is likely to have played a crucial role in these differences. By contrast, within the PtW survey, the existing differences between postal and web-based data collection mostly became insignificant after accounting for selection effects, both for attitudinal and behavioral target variables. In this case, therefore, there is less reason to suspect measurement effects. In other words, it is an encouraging result that the self-completion modes seemingly "measure the same thing," and there is no strong reason to assume major differences in the response process. Nevertheless, the contrasts between face-to-face and self-completion modes — PtW versus ESS — suggest that the response process itself might be thoroughly different across these two ways of administration. This phenomenon may persist even if the two samples show similar distributions across sociodemographic variables. In my view, the relevance of these results stems, among other things, from the transition of the ESS programme to mixed-mode self-completed data collection.

Az ifjúság mezsgyevilágai: határképzés, falak és határátlépés

Szekcióvezető: Nagy Ádám

Bálint Gyöngyvér
Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár, Románia

A mobilitás mint határátlépési stratégia: munkavállalási és migrációs tervek a székelyföldi végzős középiskolások körében

A fiatalok életútját meghatározó átmenetek az elmúlt évtizedekben egyre kevésbé követnek lineáris pályákat. A felnőtté válás fontos állomásai egyre gyakrabban kapcsolódnak a térbeli mobilitáshoz, így a munkavállalás és a migráció a fiatalok jövőstratégiáinak meghatározó elemévé válik. A közép- és kelet-európai félperiféria térségeiben különösen fontos kérdés, hogy a fiatalok milyen módon értelmezik saját jövőbeli lehetőségeiket, és milyen szerepet tulajdonítanak a mobilitásnak jövőbeli életpályájuk alakításában. Az előadás a székelyföldi végzős középiskolások munkavállalási és migrációs terveit elemzi a felnőtté válás és a térbeli mobilitás összefüggésében. Arra keresi a választ, hogy a külföldi munkavállalás milyen mértékben jelenik meg életút-stratégiaként, illetve hogyan különböznek e tekintetben a városi és vidéki fiatalok elképzelései. A kutatás elméleti hátterét a fiatalok munkaerőpiaci átmenetével, foglalkoztathatóságával és migrációs döntéseivel foglalkozó nemzetközi és a térségre vonatkozó szakirodalom adja (Russo et al., 2001; Castles és Miller, 2003; Horváth, 2004, 2009; Kiss, 2014; O'Reilly et al., 2018; OECD, 2024). A szakirodalom rámutat arra, hogy a fiatalok mobilitási döntéseit a gazdasági lehetőségek, a munkaerőpiaci bizonytalanságok, a bérkülönbségek, valamint a stabilabb életpályát kínáló célterületek vonzereje egyaránt befolyásolja. A székelyföldi térség esetében mindez egy olyan régió társadalmi-gazdasági kontextusában értelmezhető, amely hosszú ideje migrációs kibocsátó térségként van jelen a Kárpát-medence és Európa migrációs folyamataiban. Az elemzés alapját a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kutatási Programok Intézetének támogatásával megvalósult Maturandus kutatás adatbázisa képezi. A 2026 tavaszán végzett reprezentatív kérdőíves adatfelvétel Hargita és Kovászna megye végzős középiskolásainak körében készült (N=761), és a fiatalok munkavállalási és migrációs tervei mellett az ifjúsági életvilág olyan dimenzióira is kiterjedt, mint a mássághoz való viszony, a médiahasználat, a digitális technológiák, a kapcsolati tőke és a szabadidő-felhasználás. A minta a két megye végzős diákjainak közel egyharmadát fedi le. Az eredmények szerint a válaszadók közel kétharmada tervezi, hogy élete valamely szakaszában ideiglenesen külföldön vállal munkát, míg csaknem egyharmaduk a tartós külföldi letelepedés lehetőségét is számításba veszi. Rövid távon, közvetlenül a középiskola befejezését követően a fiatalok egyötöde tervez külföldi munkavállalást. A városi és vidéki fiatalok között az ideiglenes külföldi munkavállalás szándéka tekintetében nem mutatkoznak jelentős különbségek, ugyanakkor a tartós kivándorlás és letelepedés lehetősége a városi fiatalok körében

gyakoribb. Az eredmények arra utalnak, hogy a külföldi munkavállalás a székelyföldi fiatalok számára nem csupán gazdasági lehetőségként jelenik meg, hanem a felnőtté válás és a társadalmi mobilitás egyik fontos stratégiájaként is értelmezhető. Az eredmények alapján a migrációs tervek a periférikus térségek strukturális korlátaira adott válaszként, valamint a centrumok által kínált erőforrásokhoz és lehetőségekhez való hozzáférés eszközeként értelmezhetők. Ebben az értelemben a mobilitás a székelyföldi fiatalok számára a felnőtté válás egyik fontos határátlépési stratégiájaként jelenik meg.

Mobility as a Boundary-Crossing Strategy: Employment and Migration Aspirations among Graduating Secondary School Students in Szeklerland

The transitions that shape young people's life courses have become increasingly non-linear over recent decades. Key milestones of adulthood are more frequently associated with spatial mobility, making employment and migration important components of young people's future strategies. In the semi-peripheral regions of Central and Eastern Europe, an important question concerns how young people perceive their future opportunities and the role they attribute to mobility in shaping their life trajectories. This presentation examines the employment and migration plans of graduating secondary school students in Szeklerland within the broader context of the transition to adulthood and spatial mobility. It seeks to explore the extent to which working abroad emerges as a life-course strategy and whether significant differences can be observed between urban and rural youth in this regard. The theoretical framework draws on international and regional scholarship on school-to-work transitions, employability, and migration decisions among young people (Russo et al., 2001; Castles & Miller, 2003; Horváth, 2004, 2009; Kiss, 2014; O'Reilly et al., 2018; OECD, 2024). Previous research highlights that young people's mobility decisions are shaped by economic opportunities, labour market uncertainties, wage differentials, and the attractiveness of destinations offering more stable career prospects. In the case of Szeklerland, these processes unfold within the socio-economic context of a region that has long functioned as a significant source area of migration within the Carpathian Basin and Europe. The analysis is based on data from the Maturandus research project, supported by the Research Programmes Institute of Sapientia Hungarian University of Transylvania. The study relies on a representative survey conducted in the spring of 2026 among graduating secondary school students in Harghita and Covasna counties (N=761). In addition to employment and migration plans, the survey covered several dimensions of young people's lifeworlds, including attitudes towards diversity, media consumption, digital technologies, social capital, and leisure activities. The sample represents nearly one-third of all graduating secondary school students in the two counties. The findings indicate that nearly two-thirds of respondents plan to work abroad temporarily at some point in their lives, while almost one-third consider permanent settlement abroad as a realistic option. In the short term, immediately after completing secondary education, one-fifth of the respondents intend to seek employment abroad. No substantial differences emerge between urban and rural youth regarding temporary labour migration; however, intentions to emigrate permanently are more common among urban students. The results suggest that working abroad is perceived not merely as an economic opportunity but also as an important strategy for achieving adulthood and social mobility. From this perspective, migration plans can be interpreted both as responses to the structural constraints of peripheral regions and as means of accessing the resources and opportunities concentrated in more central areas. Mobility thus emerges as an important boundary-crossing strategy in the transition to adulthood among young people in Szeklerland.

Bugyi Anett
SZTE BTK Szociológia Tanszék

Magányos fiatalok? A társas kapcsolatok és a szubjektív marginalizáció összefüggései

Az elmúlt években a fiatalok elmagányosodása egyre nagyobb figyelmet kapott mind a tudományos diskurzusban, mind a közéleti vitákban. Míg a magányosságot hagyományosan elsősorban az időskorhoz kapcsolták, napjainkban egyre több kutatás hívja fel a figyelmet arra, hogy a jelenség a fiatal generációk körében is jelentős problémává vált. A folyamat vizsgálata különösen fontossá vált mára, amikor a fiatalok egyszerre szembesülnek a munkaerőpiac, az oktatás, a lakhatás és a társas kapcsolatok bizonytalanságaival. Az előadás elméleti keretét az ifjúsági korszakváltás elmélete (Zinnecker, 1991; Gábor, 2016), a kockázatok és sebezhetőség megközelítése (Beck, 2008; Fekete, 2024), valamint a hálózati társadalom és a digitális kommunikáció elméletei (Castells, 2005; Turkle, 2011) adják. A kiinduló feltevés szerint a társas kapcsolatok hiánya és az elmagányosodás a fiatalok új típusú sebezhetőségi tényezőjeként értelmezhető. Az előadás célja annak vizsgálata, hogy milyen összefüggések figyelhetők meg a fiatalok baráti kapcsolatainak megléte, szubjektív társadalmi helyzetérzékelése és mentális jóllétéhez kapcsolódó attitűdjei között. A kutatás egyrészt nemzetközi és hazai szakirodalmak szintetizáló áttekintésére épül, különös figyelmet fordítva a digitalizáció és az online közösségi terek szerepére. Másrészt a magyar társadalom integrációját vizsgáló 2021-es országos adatfelvétel (KEP3) másodelemzését használja fel a 18–35 éves korosztály helyzetének bemutatására. Az eredmények azt mutatják, hogy a fiatalok körében a baráti kapcsolatok hiánya nem tekinthető marginális jelenségnek. A vizsgált korosztályban jelentős azok aránya, akiknek nincs baráti kapcsolata, és a kedvezőtlen helyzet különösen az alacsonyabb iskolai végzettségű fiatalok körében jelenik meg. Az elemzés arra is rámutat, hogy a baráti kapcsolatok hiánya összefügg az általános elégedetlenség, a közömbösség, a mások iránti érdeklődés csökkenése, valamint a negatív jövőkép gyakoribb megjelenésével. Emellett szoros kapcsolat mutatkozik a társas kapcsolatok hiánya és a szubjektív társadalmi marginalizáltság érzése között is. Az előadás amellett érvel, hogy a fiatalok elmagányosodása nem kizárólag egyéni vagy pszichológiai probléma, hanem szélesebb társadalmi folyamatokhoz kapcsolódó szociológiai kérdés. A társas kapcsolatok gyengülése és a szubjektív kirekesztettség érzése olyan új sebezhetőségi formát hozhat létre, amely hosszabb távon a társadalmi integráció szempontjából is kihívást jelenthet. A digitalizáció és az online közösségi terek egyszerre kínálhatnak megoldási lehetőségeket és hordozhatnak új kockázatokat e folyamatok alakulásában.

Lonely Youth? The Relationship Between Social Ties and Subjective Marginalization

In recent years, youth loneliness has received growing attention both in academic research and public debate. While loneliness has traditionally been associated primarily with older age groups, an increasing number of studies highlight that it has also become a significant issue among younger generations. The phenomenon is particularly relevant nowdays, when young people simultaneously face uncertainties related to the labour market, education, housing, and social relationships. The theoretical framework of this presentation draws

on the theory of youth transition and the changing nature of youth (Zinnecker, 1991; Gábor, 2016), approaches to risks and vulnerability (Beck, 2008; Fekete, 2024), as well as theories of the network society and digital communication (Castells, 2005; Turkle, 2011). The central assumption is that the lack of social relationships and the experience of loneliness can be interpreted as a new form of vulnerability among young people. The presentation aims to explore the relationship between young people's friendship networks, their subjective perceptions of social position, and attitudes related to mental well-being. The study is based, on the one hand, on a synthetic review of Hungarian and international literature, with particular attention to the role of digitalization and online communities. On the other hand, it draws on a secondary data analysis of a nationally representative survey conducted in Hungary in 2021 (KEP3) within the framework of research on social integration, focusing on the 18–35 age group. The findings suggest that the absence of friendship ties cannot be considered a marginal phenomenon among young people. A considerable proportion of the examined age group reported having no friends, and this disadvantageous situation appears particularly among those with lower levels of educational attainment. The analysis also demonstrates that the lack of friendships is associated with higher levels of dissatisfaction and indifference, a declining interest in others, and more negative perceptions of the future. Furthermore, a strong relationship can be observed between the absence of social ties and feelings of subjective social marginalization. The presentation argues that youth loneliness should not be understood solely as an individual or psychological problem, but rather as a sociological issue embedded in broader social processes. The weakening of social relationships and the growing sense of social exclusion may constitute a new form of vulnerability that poses challenges for social integration in the long term. At the same time, digitalization and online communities may provide both opportunities and risks in shaping these processes.

Szabó Andrea

ELTE TK PTI és ELTE ÁJK PTI

Déri András

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

Turda Luca

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola

"Szerintem közösséget teremt az, hogy egyszerre igy felszólalunk" – Az ifjúsági politikai részvétel változó formáinak értelmezései Magyarországon

A politikai részvétellel kapcsolatos tudományos diskurzus már régóta erősen problematizálja a klasszikus, intézményes megközelítést. Tanulmányunk ezen elméleti hagyományhoz kapcsolódik, és amellett érvel, hogy a fiatalok politikai részvételének értelmezéséhez, különösen illiberális kontextusban, ahol a részvétel formális csatornái szisztematikusan szűkültek, a kulturális és kommunikatív tér vizsgálata is szükséges, amelyek felértékelődnek a politikai véleménynyilvánítás szempontjából. Ebben a kontextusban a kormányellenes skandálások (leginkább a „Mocskos Fidesz!" rigmus) 2024-25-re a magyar fesztiválok és

nagykoncertek visszatérő jelenségévé vált. Kutatásunkban azt vizsgáljuk, hogyan értelmezik és értékelik a fiatalok ezt a jelenséget, és mennyiben tekintik a skandálást a politikai részvétel formájának. Elméleti keretünk a készenléti állampolgárok fogalmára (Amnå & Ekman, 2014) és a protesztivál-koncepcióra (St. John, 2008), valamint a kultúra fesztivalizációjára (Bennett & Woodward, 2014) épít. Álláspontunk szerint a populáris zenei események egyre inkább olyan terekként funkcionálnak, ahol a politikai véleménynyilvánítás nem szervezett tiltakozásként jelenik meg, hanem kollektív, affektív és spontán gyakorlatokba ágyazódik be. Empirikus anyagunk vegyes módszertanú: a kvantitatív komponens társadalomtudományi képzéseken tanuló egyetemisták körében 2025 őszén felvett kérdőíves adatfelvételre támaszkodik (N=249), amit kiegészít a 2026. április 10-i Rendszerbontó Nagykoncerten végzett on-the-spot (N=111) és online (N=60), 15-29 évesek körében végzett kérdőíves kutatásunk. A kvalitatív komponens pedig a 2026. április 10-i Rendszerbontó Nagykoncerten készített rövid interjúkból (N=47), és az ezt megelőzően, 2025-26-ban felvett 4 fókuszcsoportból, 5 egyéni és 2 páros interjúból áll. Fő kutatási kérdésünk a skandálások megítélésére és annak diskurzusaira vonatkozott, illetve arra, hogy mennyiben tekintik a fiatalok mindezt a politikai részvétel eszközeként. Eredményeink szerint a skandálást leggyakrabban a kollektív feszültséglevezetés és a közös dühkifejezés keretében értelmezik a fiatalok, nem pedig tudatos politikai cselekvésként – miközben annak politikai jelentőségét széles körben elismerik. Kommunikatív aktusként értelmezve a skandálás az alacsony küszöbű részvétel egy formájaként tűnik fel, amely lehetővé teszi az intézményes politikától való távolságtartás megőrzése mellett az ellenvélemény kinyilvánítását. Kutatásunk azt mutatja, hogy a „Mocskos Fidesz!"-jelenség szemléletes példája annak, ahogyan a politikai aktivitás a kortárs ifjúsági kultúrákban karnevalizált, affektív gyakorlatokon keresztül fejeződik ki – elmosva a szórakozás, a tiltakozás és a politikai részvétel közötti határokat.

"I think it creates a dense of community that we speak up together like this" – Interpreting the Changing Forms of Youth Political Participation in Hungary

The scholarly discourse on political participation has long problematized the classical, institution-centred approach. Our study connects to this theoretical tradition and argues that in order to interpret youth political participation — particularly in an illiberal context where the formal channels of participation have been systematically narrowed — it is also necessary to examine cultural and communicative spaces, which have gained increasing significance as arenas of political expression. In this context, anti-government chanting — most prominently the slogan "Filthy Fidesz!" — had by 2024–25 become a recurring feature of Hungarian music festivals and concerts. Our research investigates how young people interpret and evaluate this phenomenon, and to what extent they consider chanting to be a legitimate form of political participation. Our theoretical framework builds on the concept of the standby citizen (Amnå & Ekman, 2014), the protestival-concept (St. John, 2008), and the festivalization of culture (Bennett & Woodward, 2014). We argue that popular music events increasingly function as spaces where political expression does not take the form of organised protest, but is instead embedded in collective, affective, and spontaneous practices. Our empirical material employs a mixed-methods design. The quantitative component draws on a survey conducted in autumn 2025 among university students enrolled in social science programmes (N=249), complemented by on-the-spot (N=111) and online (N=60) survey data collected at the Rendszerbontó [End-of-system] Concert on 10 April 2026, among respondents aged 15–29. The qualitative component consists of short interviews conducted at the same event on 10 April 2026 (N=47), along with 4 focus groups, 5 individual interviews, and 2 paired interviews carried out in 2025–26 prior to the concert. Our central research question

concerned how chanting is evaluated and what discourses surround it, as well as the extent to which young people regard it as a means of political participation. Our findings indicate that chanting is most frequently framed by young people as collective tension release and shared expression of anger, rather than as deliberate political action — while its political significance is nonetheless widely acknowledged. Interpreted as a communicative act, chanting emerges as a form of low-threshold participation that allows young people to voice dissent while maintaining their distance from institutional politics. Our research shows that the "Filthy Fidesz!" phenomenon is an instructive example of how political engagement is expressed in contemporary youth cultures through carnivalised, affective practices — blurring the boundaries between entertainment, protest, and political participation.

Fazekas Anna

Gál Ferenc Egyetem Gazdasági Kar

Unilinearitás versus multilinearitás? – A tudományos mező és a magyarországi ifjúságpolitika konfliktusa a hibrid felnőtté válás és az egzisztenciális bizonytalanság időszakában

Nem mutatkozik egységes folyamatnak a felnőtté válást érintő, függőségből a függetlenségbe (avagy: egyfajta függőségi rendszerből egy másikba) vezető egzisztenciális átmenet. Mindezt az eltérő életutak, a változatos életformák, az érettség eltérő megélései is igazolják. Az egzisztenciális stabilitás megteremtése és a függetlenedés életkorban elhúzódó folyamatként jelentkezik a felnőtté válás időszakában, mely a családalapítás és gyermekvállalás kitolódását is magával hozza. Az ifjúságszociológia nemzetközi és magyarországi diskurzusa, a hazai nagymintás ifjúságkutatások eredményei a posztadoleszcencia, a kilátástalanság, az ifjúsági prekariátus, a bérlő nemzedék jelenségek fényében definiálják az ifjúsági társadalmat. Reflektálva az életkoralapú felosztást követő, univerzalitást, unilineáris felnőtté válási átmenetet feltételező ifjúságértelmezés korlátaira. Magyarországon a kétezres évek első negyedévében elsősorban normatív, család- és népesedéspolitikai nézőpontot tükröző narratíva terjedt el az ifjúságügy politikai aktorainak körében. Ennek fényében a látszólag egységes generáció képe mögött meghúzódó törésvonalak, jelentős társadalmi különbségek a háttérben maradtak. Az ifjúsági társadalom és a normatív értékek egymáshoz való viszonya a posztadoleszcencia átmenetekben aktív időszakában különösen meghatározóvá válik, mely az ifjúságügy cselekvőinek mozgásterét, beavatkozási fókuszát (pl. SZJA-mentesség, házassági adókedvezmény) is nagyban befolyásolják. Mi jellemzi a magyarországi fiatalok probléma- és státuszészlelését? Hogyan befolyásolják az egzisztenciális félelmek a jövőt érintő döntéseket? Mit jelent a felnőtté válás időszakában a multi- és nonlinearitás? Milyen fejlődési célok és ifjúságkép rajzolódik ki a magyarországi ifjúságügy politikai és nem-politikai szereplőinek párbeszédében? A megfogalmazott kutatási kérdések mentén két fő kutatási irány került kijelölésre, melyek az ifjúságértelmezések összehasonlító vizsgálatát teszik lehetővé. Egyrészt az ifjúságügyi aktorok diskurzusának vizsgálatát: a politikai alrendszeren belül a jogszabályi tartalomelemzés és azok interpretációi, valamint az ifjúsági szocializációt támogató szolgáltatórendszerek szereplőinek párbeszédét szakpolitikai (policy paper) és kutatási jelentéseken keresztül. Másrészt a szakszociológiai feltáró vizsgálatok eredményei (nagymintás ifjúságkutatások) nyomán a korosztályi szükségletek, nehézségek és az ezekhez kapcsolódó

attitűdök elemzésére kerül sor. A nagymintás, országos ifjúsági adatfelvételek eredményeiből az a következtetés vonható le, hogy a posztadoleszcencia univerzális megélésként van jelen a fiatalok életében, ám ez az átmenet nem mutat egységességet. Szemben a politikai mező ifjúságot érintő diskurzusában felfejthető, unilineáris fejlődési utat szorgalmazó perspektívájával. Mindebből következik, hogy a magyarországi fiatalok esetében a tisztán generációalapú, homogén társadalmi nagycsoportok helyett sokkal inkább párhuzamos ifjúsági identitásokról, egymás mellett létező felnőtté válási pályákról, multilineáris fejlődési utakról, diverz és hibrid átmenetekről szükséges beszélni.

Unilinearity versus multilinearity? – The conflict between the scientific field and youth policy in Hungary in an era of hybrid adulthood and existential insecurity

The existential transition affecting the process of entering adulthood—leading from dependence to independence (or rather, from one system of dependence to another)—does not appear to be a uniform process. This is demonstrated by differing life courses, diverse lifestyles, and varying experiences of maturity. Attaining existential stability and gaining independence emerge as a prolonged process within the period of transition to adulthood, which also brings about the postponement of starting a family and having children. The international and Hungarian discourse of youth sociology, along with the results of large-scale domestic youth surveys, define youth society in light of the phenomena of post-adolescence, hopelessness, the youth precariat, and the "generation rent." This reflects on the limitations of youth interpretations that follow an age-based division and assume universality and a unilinear transition to adulthood. In Hungary, during the first quarter of the 2000s, a narrative primarily reflecting a normative, family-, and population-policy perspective became widespread among political actors in youth affairs. Consequently, the fault lines and significant social inequalities underlying the seemingly uniform image of this generation remained in the background. The relationship between youth society and normative values becomes particularly decisive during the active period of post-adolescent transitions, which also heavily influences the scope of action and intervention focus (e.g., personal income tax exemption, marriage tax allowance) of actors in youth affairs. What characterizes Hungarian youth's perception of problems and status? How do existential fears influence decisions regarding the future? What do multi- and nonlinearity mean during the transition to adulthood? What development goals and image of youth emerge from the dialogue between political and non-political actors in Hungarian youth affairs? Along the formulated research questions, two main research directions have been designated, enabling a comparative analysis of youth interpretations. On one hand, the investigation of the discourse of youth affairs actors: within the political subsystem, through the content analysis of legislation and its interpretations, as well as the dialogue among actors in service systems supporting youth socialization, via policy papers and research reports. On the other hand, based on the results of specialized sociological exploratory studies (large-scale youth surveys), the analysis of generational needs, difficulties, and related attitudes will be carried out. From the results of large-scale, national youth surveys, it can be concluded that post-adolescence is present in young people's lives as a universal experience, yet this transition does not show uniformity—in contrast to the perspective traceable in the political field's youth discourse, which promotes a unilinear developmental path. It follows that in the case of Hungarian youth, instead of purely generation-based, homogeneous macro-social groups, it is far more necessary to speak of parallel youth identities, coexisting pathways to adulthood, multilinear developmental trajectories, and diverse and hybrid transitions.

Fekete Mariann
SZTE BTK Szociológia Tanszék

Kerpel-Fronius Balázs
SZTE BTK Szociológia Tanszék; ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola

Varga Áron
SZTE BTK Szociológia Tanszék

Megrekedt ifjúság? Strukturális pozíciók, válságérzékelés és politikai orientációk a mai Magyarországon

Az előadás a magyar fiatalok társadalmi helyzetét, jövőképét és politikai orientációit vizsgálja a polikrízis korszakában. Kiindulópontunk, hogy a fiatalok helyzete nem értelmezhető pusztán életkori sajátosságként vagy átmeneti állapotként, hanem olyan társadalmi pozícióként, amelyet az oktatási rendszer, a munkaerőpiac, a családi háttér és a mobilitási lehetőségek együttesen alakítanak. Az előadás központi kérdése, hogy a 18–35 éves magyar fiatalok milyen helyet foglalnak el a társadalmi struktúrában, milyen tényezők alakítják társadalmi pozícióikat, hogyan érzékelik a jelenkor legfontosabb veszélyeit és problémáit, kiket tartanak felelősnek ezek kialakulásáért, valamint mindez hogyan kapcsolódik bizalmi viszonyaikhoz és politikai orientációikhoz. Az elemzés a (KEP4) kutatás 2025-ben készült országosan reprezentatív adatfelvételére épül (N=4000), amelyből a 18–35 éves korosztály képezi a vizsgálat tárgyát. Az elemzés leíró statisztikai eljárásokat, korcsoportos összehasonlításokat, kereszttábla-elemzéseket és többváltozós modelleket alkalmaz a társadalmi pozíciók, a válságérzékelés, a felelősség-attribúciók és a politikai attitűdök összefüggéseinek feltárására. Az eredmények alapján a fiatalok helyzete nem írható le klasszikus társadalmi leszakadásként, ugyanakkor egyértelműen kirajzolódik a strukturális megrekedtség mintázata. Bár a foglalkoztatottság magas, a fiatalok jelentős része alacsonyabb presztízsű és alacsonyabb hozzáadott értékű munkakörökben koncentrálódik, miközben az iskolázottság szerepe a társadalmi pozíciók meghatározásában különösen erős. A magasabb státuszú pozíciók elérésében a diploma mellett a családi háttér és a települési erőforrások is meghatározó szerepet játszanak, ami a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésére utal. Az eredmények egy olyan gazdasági modell korlátaira is rámutatnak, amely az elmúlt évtizedben elsősorban a foglalkoztatottság bővítésére épült. Ez a megközelítés több ponton kapcsolódik a magas nyomású gazdaság (high-pressure economy) koncepciójához (Okun, 1973; Bernstein, 2017), ugyanakkor a fiatalok esetében a munkaerőpiaci integráció önmagában nem feltétlenül jelent társadalmi előrelépést vagy kiszámítható életpályát. A veszélyek és problémák vizsgálatakor a világkockázat-társadalom (Beck, 2008), a polikrízis és az ifjúsági sebezhetőség (Fekete, 2025) megközelítéséből indulunk ki. E nézőpontok közös kiindulópontja, hogy a késő modern társadalmakban a különböző válságok és bizonytalanságok egyre inkább összekapcsolódnak és közvetlenül befolyásolják az egyének jövővel kapcsolatos várakozásait. Eredményeink szerint a fiatalok körében a megélhetési nehézségek és az egészségügy problémái mellett kiemelt jelentőséget kapnak a lakhatási nehézségek, a munkahelyi bizonytalanság, a gyermekvállalás feltételei, valamint a demokrácia és a jogállam helyzetével

kapcsolatos aggodalmak. A felelősségi narratívákban hangsúlyosan jelenik meg a politikai vezetés szerepe, miközben a fiatalok bizalmi mintázatai és politikai attitűdjei több ponton eltérnek az idősebb generációkétől. Az előadás amellett érvel, hogy a magyar fiatalok politikai orientációi csak társadalmi és gazdasági helyzetük figyelembevételével érthetők meg. A strukturális megrekedtség, a beszűkült mobilitási lehetőségek és a jövő kiszámíthatóságának hiánya olyan tapasztalati hátteret teremthet, amely a válságérzékelésen, a felelősség kijelölésén és a bizalmi viszonyokon keresztül a politikai magatartásban is megjelenik.

Youth at an Impasse? Structural Constraints, Crisis Perceptions and Generational Differences in Contemporary Hungary

This presentation examines the social position, future prospects, and political orientations of young people in Hungary in the era of polycrisis. Our starting point is that the situation of young people cannot be understood merely as an age-specific characteristic or a transitional life stage. Rather, it should be interpreted as a social position shaped simultaneously by the education system, labour market opportunities, family background, and patterns of social mobility. The central questions of the presentation are: What position do Hungarian young adults aged 18–35 occupy within the social structure? Which factors shape their structural positions? How do they perceive the most important risks and social problems of the present day, whom do they hold responsible for these issues, and how are these perceptions connected to trust and political orientations? The analysis is based on the 2025 wave of the (KEP4) survey, a nationally representative dataset comprising 4,000 respondents, with a particular focus on the 18–35 age group. The study employs descriptive statistical analyses, age-group comparisons, cross-tabulations, and multivariate models to explore the relationships between social position, crisis perceptions, responsibility attribution, and political attitudes. The findings suggest that the situation of young people cannot be described as one of classical social deprivation. Rather, a pattern of structural stagnation emerges. Although employment levels are high, a substantial proportion of young people are concentrated in lower-prestige and lower value-added occupations, while educational attainment remains a particularly strong determinant of social position. Access to higher-status positions depends not only on obtaining a university degree but also on family background and territorial resources, pointing to the reproduction of social inequalities. The results also highlight the limitations of an economic model that has primarily relied on expanding employment over the past decade. This approach is closely related to the concept of the high-pressure economy (Okun, 1973; Bernstein, 2017); however, labour market integration alone does not necessarily provide social advancement or predictable life trajectories for young people. In examining perceptions of risks and social problems, the presentation draws on the concepts of the risk society (Beck, 2008), polycrisis, and youth vulnerability (Fekete, 2025). These perspectives share the assumption that different forms of crisis and uncertainty increasingly overlap and directly shape expectations about the future. Our results indicate that, in addition to concerns about living standards and healthcare, young people place particular emphasis on housing difficulties, labour market insecurity, the conditions of family formation, and concerns related to democracy and the rule of law. Responsibility narratives are strongly centred on political leadership, while patterns of trust and political attitudes differ in several respects from those observed among older generations. The presentation argues that the political orientations of young Hungarians can only be understood in relation to their broader social and economic circumstances. Structural stagnation, restricted opportunities for upward mobility, and uncertainty regarding future life trajectories create a shared experiential background that shapes crisis perceptions, responsibility attribution, trust, and ultimately political behaviour.

Gergely Orsolya
Sapientia EMTE Csíkszeredai Kar, Társadalomtudományi Tanszék

A (digitalis) jövő küszöbén. A mesterséges intelligencia használata székelyföldi végzős középiskolások körében

A generatív mesterséges intelligencia (MI) térnyerése új lehetőségeket és egyben új határvonalakat hoz létre a fiatalok életében. Előadásunk a Hargita és Kovászna megyében 2026-ban lebonyolított MATURANDUS kutatás mesterséges intelligenciára vonatkozó eredményeit mutatja be. A vizsgálatban több mint 700 tizenkettedik osztályos tanuló vett részt, így a kutatás átfogó képet nyújt a székelyföldi végzősök MI-hez kapcsolódó attitűdjeiről, használati szokásairól és jövőbeli várakozásairól. A kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a mesterséges intelligencia miként alakítja át a fiatalok tanulási stratégiáit, információszerzési gyakorlatait és jövőképét. Külön figyelmet fordítunk arra, hogy az MI-használat milyen új digitális egyenlőtlenségeket termelhet újra, illetve milyen különbségek figyelhetők meg a társadalmi háttér, a lakóhely vagy az iskolatípus mentén. Az elemzés vizsgálja továbbá, hogy a fiatalok mennyire tekintik az MI-t lehetőségnek vagy fenyegetésnek saját oktatási és munkaerőpiaci esélyeik szempontjából. Az előadás elméleti keretét a digitális egyenlőtlenségek és a technológiai átmenetek ifjúságszociológiai megközelítése adja. Értelmezésünk szerint a mesterséges intelligencia nem pusztán technológiai innováció, hanem olyan új „digitális határ", amely egyszerre nyithat meg és zárhat el erőforrásokat a fiatalok előtt. A székelyföldi végzősök válaszai rámutatnak arra, hogy a technológiai hozzáférés önmagában nem garantálja az egyenlő részvételt: az MI-használat mögött eltérő kompetenciák, stratégiák és jövőorientációk húzódnak meg. Az eredmények hozzájárulnak annak megértéséhez, hogy a kelet-közép-európai periférikus térségek fiataljai miként navigálnak a mesterséges intelligencia által formált új mezsgyevilágokban, és hogyan értelmezik saját lehetőségeiket a digitális korszak változó határai között.

On the Threshold of a (Digital) Future The Use of Artificial Intelligence among Graduating High School Students in Székelyföld

The rapid spread of generative artificial intelligence (AI) is creating new opportunities as well as new boundaries in the lives of young people. This presentation discusses the findings related to artificial intelligence from the MATURANDUS 2025 survey conducted among graduating high school students in Harghita and Covasna counties. More than 700 twelfth-grade students participated in the study, providing a comprehensive picture of graduating students' attitudes toward AI, their patterns of use, and their expectations regarding the future. The study seeks to explore how artificial intelligence is transforming young people's learning strategies, information-seeking practices, and visions of the future. Particular attention is paid to the ways in which AI use may reproduce new forms of digital inequality, as well as to differences associated with social background, place of residence, and school type. The analysis also examines the extent to which young people perceive AI as an opportunity or a threat in relation to their educational and labour-market prospects. The theoretical framework of the presentation draws on sociological approaches to digital inequalities and technological transitions in youth studies. From this perspective, artificial intelligence is

understood not merely as a technological innovation, but as a new kind of "digital boundary" that can simultaneously open and restrict access to resources for young people. Responses from graduating students in Székelyföld indicate that technological access alone does not guarantee equal participation: behind AI use lie significant differences in competencies, strategies, and future orientations. The findings contribute to a better understanding of how young people living in the peripheral regions of East-Central Europe navigate the new borderlands shaped by artificial intelligence, and how they interpret their own opportunities within the shifting boundaries of the digital age.

Varga Áron

SZTE BTK Szociológia Tanszék

A „bérlői generáció" Magyarországon: fiatalok lakhatási helyzete a 2020-as évek elején

A lakhatás megfizethetősége az elmúlt másfél évtizedben a fiatalok élethelyzetének egyik meghatározó kérdésévé vált Európa-szerte. A nemzetközi szakirodalomban a folyamat leírására a „generation rent" vagy „bérlői generáció" fogalma terjedt el, amely arra utal, hogy a fiatal generációk egyre nagyobb része kényszerül hosszabb időn keresztül a bérleti szektorban maradni, miközben a saját tulajdonú lakáshoz jutás lehetősége beszűkül (McKee és Hoolachan, 2015; Ronald, 2018). A jelenség nem csupán lakáspiaci változásként értelmezhető, hanem olyan társadalmi folyamatként, amely hatással van az életutak alakulására, a családalapításra és a társadalmi mobilitás lehetőségeire. A kutatás elméleti keretét a „bérlői generáció" irodalma mellett a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésével foglalkozó megközelítések, valamint a fiatalok elhúzódó életútátmeneteit értelmező elméletek adják. Az előadás célja annak vizsgálata, hogy azonosítható-e a „bérlői generáció" jelensége Magyarországon, illetve milyen társadalmi tényezők határozzák meg a fiatalok lakhatási pozícióit. Az elemzés az Integráció és dezintegráció folyamatai a magyar társadalomban című kutatási program 2015-ös és 2021-es adatfelvételeinek másodelemzésére épül (Kovách et al., 2017; Győri, 2021). A kutatás a lakhatási jogcímek változását, a bérleti szektor szerepének alakulását, valamint az egyes lakhatási pozíciókhoz kapcsolódó társadalmi sajátosságokat vizsgálja. Az eredmények arra utalnak, hogy a bérleti szektor jelentősége növekedett a fiatalok körében, miközben a saját tulajdonú lakáshoz jutás egyre inkább kitolódik az életút későbbi szakaszaira. A bérlői státusz nem elsősorban tudatos életmódválasztásként jelenik meg, hanem a lakáspiaci korlátokhoz és az erőforrások egyenlőtlen eloszlásához kapcsolódik. Az elemzés azt mutatja, hogy a lakhatási pozíciók szorosan összefüggnek a családi háttérrel, különösen a szülők iskolai végzettségével és társadalmi státuszával, miközben a saját munkaerőpiaci helyzet önmagában kevésbé magyarázza a lakhatási különbségeket. A bérlők és a fiatal tulajdonosok csoportja a családalapítás, a gyermekvállalás és az életút egyéb dimenziói mentén is markánsan elkülönül egymástól. Az előadás amellett érvel, hogy a fiatalok lakhatási nehézségei nem pusztán a lakáspiac működéséből következnek, hanem az intergenerációs egyenlőtlenségek egyik fontos megnyilvánulási formáját jelentik. A „bérlői generáció" magyarországi megjelenése ezért nem csupán lakhatási, hanem szélesebb társadalomszerkezeti kérdésként is értelmezhető.

„Generation Rent" in Hungary: Housing Conditions of Young People in the Early 2020s

Housing affordability has become one of the defining challenges shaping the lives of young people across Europe over the past decade and a half. In the international literature, this process is often described through the concept of "generation rent," referring to the growing proportion of young adults who remain in the rental sector for extended periods while access to homeownership becomes increasingly restricted (McKee & Hoolachan, 2015; Ronald, 2018). The phenomenon should not be understood merely as a housing market trend but rather as a broader social process affecting life-course transitions, family formation, and opportunities for social mobility. The theoretical framework of this study draws on the literature on" generation rent", approaches focusing on the reproduction of social inequalities, and theories examining the prolonged transition to adulthood among younger generations. The presentation aims to examine whether the phenomenon of „generation rent" can be identified in Hungary and to explore the social factors shaping the housing positions of young people. The analysis is based on the 2015 and 2021 waves of the research programme Integration and Disintegration Processes in Hungarian Society (Kovách et al., 2017; Győri, 2021). The study investigates changes in housing tenure, the growing role of the rental sector, and the social characteristics associated with different housing positions. The findings suggest that the importance of the rental sector has increased among young people, while access to owner-occupied housing is increasingly postponed to later stages of the life course. Renting appears less as a deliberate lifestyle choice and more as a consequence of housing market constraints and unequal access to resources. The analysis demonstrates that housing positions are strongly associated with family background, particularly parental educational attainment and social status, whereas an individual's own labour market position provides a more limited explanation for housing inequalities. Furthermore, young renters and young homeowners differ substantially in terms of family formation, childbearing, and several other dimensions of the life course. The presentation argues that the housing difficulties faced by young people cannot be explained solely by housing market dynamics. Rather, they represent an important manifestation of intergenerational inequalities. Consequently, the emergence of „generation rent" in Hungary should be interpreted not only as a housing issue but also as a broader question concerning the structure and reproduction of social inequalities in contemporary Hungarian society.

Reprodukciós és családpolitikai határok: inklúzió, exklúzió és normatív családkonstrukciók

Szekcióvezető: Murinkó Lívia, Szalma Ivett

Balatonyi Judit
Pécsi Tudományegyetem, Társadalmi Kapcsolatok Intézete, Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék

Működő félreértések: Pronatalista politika és a házasság újraértelmezése a pandémia alatt

A világjárvány idején Magyarország azon kevés országok közé tartozott, ahol nőtt a házasságkötések száma. A demográfiai jelenség elsősorban azzal magyarázható, hogy a leköszönt kormány kedvező kamatozású új hitelt vezetett be házasok számára. A hitel igénybevételének feltétele a házasság és a gyermekvállalási szándék. Az esküvői boom már a kezdetektől fogva élénk médiaérdeklődést váltott ki. A különböző médiahírek reflektáltak az új demográfiai helyzetre, a kormány pedig megpróbálta magyarázni és monopolizálni a házasság jelentését. Az jegyespárok is kialakították saját értelmezéseiket. Ezek a reprezentációk jelentősen eltértek egymástól. Kérdéseim a következők: Miért volt fontos a kormány számára a magasabb házasságkötési arány? Miért házasodtak össze az emberek a pandémia idején? Miért igyekeznek a politikusok kontrollálni a házasság jelentését? Milyen ellen-narratívák és egyéni értelmezések jelentek meg a házasságról? Előadásomban bemutatom és elemzem a 2019 és 2024 között végzett digitális antropológiai kutatásom eredményeit. Kutatásom során archiváltam a házasságkötéssel kapcsolatos online és offline médiahíreket, valamint magyar nyelvű Facebook-csoportokban az ezekről folyó diskurzusokat. Több online kérdőívet is közzétettem. Emellett 60 mélyinterjút készítettem olyan menyasszonyokkal, akik a pandémia idején tervezték esküvőjüket. Az előadás amellett érvel, hogy a pronatalista politika látszólagos sikere különösen jól megragadható a „működő félreértés" antropológiai koncepcióján keresztül (Marshall Shalins 1982-es fogalma, Jennifer Cole adaptálta a házasság értelmezésére 2014-ben). Tetten érhető általa egy olyan dinamika, ahol bár az állami politika makroszintű céljai (a termékenység növelése) és az állampolgárok mikroszintű életstratégiái (pl. a lakhatáshoz jutás, az anyagi stabilitás megteremtése, szerelem beteljesülése stb.) eltértek egymástól, mégis egy látszólagosan sikeres együttműködést eredményeztek: a házasságkötések számának ugrásszerű növekedését. Az előadás ezt a „félreértést" a határképzés folyamataként is értelmezi, amely során az állam és az állampolgárok a normákról és jogosultságokról is tárgyalnak. A magyar kormány normatív határokat húzott azzal, hogy a „kívánatos" családot – fiatal, heteroszexuális és házas – tette meg a támogatások egyedüli kedvezményezettjévé, ezzel az inklúzió és exklúzió erőteljes mechanizmusait hozva létre. Ebben a kontextusban a házasság stratégiai küszöbbé vált; nem csupán magánjellegű elköteleződés, hanem egy nyilvános aktus, amellyel az egyének az állam által

definiált kategóriák között navigálnak a létfontosságú erőforrások elérése érdekében. Saját pragmatikus és érzelmi logikájuk mentén értelmezik, elfogadják vagy épp kijátsszák ezeket a határokat és végső soron kijátsszák a rendszert. Míg a kormány a házasságkötési boomban az örökké tartó házasság diadalát ünnepelte – amellyel újratematizálta a konzervatív-patriarchális nemi szerepeket és hangsúlyozta a gyermekvállalás fontosságát –, addig a társadalom mikroszintjén a házasság egy rendkívül rugalmas, személyre szabott intézménnyé vált.

Working Misunderstandings: Pronatalist Policy and the Reinterpretation of Marriage in Pandemic-era Hungary

During the pandemic Hungary was the one of the few countries in the world where the number of marriages increased. The demographic correlation can be explained mainly by the government introduced new loan for married people at a favorable interest rate, a quasi-money injection to support couples officially getting married. Being married and planning to have a child are necessary conditions for accessing these. The wedding boom has attracted lively media attention from the very beginning. Various media reports reflected on the new demographic situation, the former government also tried to explain and to monopolize the meaning of marriage. The engaged couple constructed their own interpretations too. These representations were very, very different. My questions are as follows: Why is it important for government to have higher marriage rates? Why did people get married during the pandemic? Why do politicians seek to control the meanings of marriage? What counter-narratives and individual interpretations about marriage have emerged? I will present and analyze the results of my digital anthropological research carried out between 2019 and 2024. During my research, I archived online and offline media news relating to getting married and the discourses in Facebook reflections on these among Hungarian-language chat-groups. I made public several online questionnaires. I also recorded 60 in-depth interviews with brides who were planning their weddings during pandemic. This paper argues that the apparent success of this pronatalist policy can be understood through the anthropological concept of 'working misunderstanding' (Sahlins, 1982), a framework Jennifer Cole (2014) has applied to the context of marriage. This concept describes a dynamic where the macro-level goals of state policy (to increase fertility) diverge from the micro-level life strategies of citizens (e.g., to access housing and create financial stability). Nevertheless, these differing motivations produce a seemingly successful collaboration: a sharp increase in the number of marriages. The paper interprets this 'misunderstanding' as a process of boundary-making, through which the state and its citizens negotiate norms and entitlements. The Hungarian government draws normative boundaries by designating the 'desirable' family – young, heterosexual, and married – as the sole beneficiary of these subsidies, thereby creating powerful mechanisms of inclusion and exclusion. In this context, marriage becomes a strategic threshold; it is not merely a private commitment but a public act through which individuals navigate state-defined categories to access vital resources. Citizens, in turn, interpret, accept, or circumvent these boundaries according to their own pragmatic and emotional logic, ultimately 'gaming the system'. While the government celebrated the triumph of forever lasting marriage, which reinvents conservative-patriarchal gender roles and stresses the importance of having children, at the micro-level of society, marriage was a very fluid and individualized institution.

Miszlai Péter Sándor

Szegedi Tudományegyetem, Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar, Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék

Dilemmák az örökbefogadással kapcsolatban, különösen a gyermek nézőpontjából

Jelen előadás a magyar örökbefogadás jogi szabályzását és gyakorlatát vizsgálja, középpontba helyezve a gyermek helyzetét és az örökbefogadással kapcsolatos szakmai dilemmákat. Az elmúlt időszakban évente a gyámhatóságok több mint ezer gyermek örökbefogadását engedélyezték miközben az örökbefogadni szándékozók száma jóval magasabb, ami jól mutatja a rendszerben rejlő kihívásokat. A jogszabályok a gyermek családban való nevelkedése kapcsán, elsődlegesen a vérszerinti család szerepét emelik ki. Tehát a gyermeknek joga van a saját családjában való felnövekedéshez és ahhoz, hogy ebben segítséget kapjon. Így az örökbefogadás, a gyermek oldaláról egy második sorsrendezési alternatíva. Ebből következően a szakembereknek különös gondot kell fordítani az örökbefogadás „sajátos háromszög" modelljére, amelyben a gyermek, a vér szerinti és az örökbefogadó szülők kapcsolata komplex viszonyokra utal. Tipológiát tekintve vizsgálni szükséges a nyílt és titkos örökbefogadás különbségeit, kiemelve a gyermek identitásának és származásának megismerése melletti érveket, valamint a vér szerinti családhoz való viszonyulás fontosságát. Az örökbefogadás sikerességét nagyban befolyásolja, hogy a gyermek olyan biztonságos, elfogadó környezetben nőjön fel, ahol az örökbefogadás tényét nyíltan kezelik, elősegítve ezzel a gyermek identitásának harmonikus fejlődését. Az előadás továbbá rámutat arra, hogy az örökbefogadásnál a gyermek érdekei az elsődlegesek, az örökbefogadás nem lehet a gyermektelenségre „pótmegoldás" vagy a szülői kapcsolat javításának eszköze. Különös figyelmet igényel a testvérek együttes elhelyezése örökbefogadás során. A „nevelőszülői örökbefogadás" dilemmái folyamatos szakmai diszkurzus tárgya a gyermekvédelem jelenlegi rendszerében. A sikeres, a gyermekek érdekeit és jogait tiszteletben tartó örökbefogadásnál kiemelt jelentősége van a szakmai előkészítésnek, az örökbefogadó szülők támogatásának és a támogató utánkövetési rendszernek. A hazai kutatások inkább az örökbefogadással kapcsolatos attitűdökre (Péntekné-Szodorai-Ónadi, 2023), az örökbefogadó szülők motivációira (Keresztes-Takács, 2019) irányulnak. Kisebb hangsúlyt kap az örökbefogadható vagy örökbefogadott gyermekekkel kapcsolatos vizsgálódások. Ennek oka, hogy az örökbefogadott gyermekekkel kapcsolatos kutatás sok nehézségbe ütközik. Ami reményt adhat, hogy Magyarországon 2014-től kötelező az örökbefogadások utánkövetése. Az utánkövetés során szerzett anonim adatok, vélemények, beszámolók az örökbefogadó családok sikereiről, kudarcairól kutatásokat inspirálhatnak. E kutatások pedig hozzájárulhatnak a sikeres örökbefogadás aspektusainak ismert vagy nem ismert dimenzióinak feltárásához. Ez pedig hozzájárulhat a gyermekek sikeres örökbefogadó családba való beilleszkedése.

Dilemmas Related to Adoption, Especially from the Child's Perspective

This presentation examines the legal framework and practice of adoption in Hungary, focusing on the child's situation and the professional dilemmas associated with adoption. In recent years, child welfare authorities have approved the adoption of more than a thousand children annually, while the number of prospective adoptive parents is significantly higher, which clearly illustrates the challenges inherent in the system. Legislation regarding a child's upbringing in a family primarily emphasizes the role of the biological family. Thus, the child has the right to grow up in their own family and to receive support in doing so. Consequently,

from the child's perspective, adoption is a secondary alternative for their future. Consequently, professionals must pay special attention to the "unique triangle" model of adoption, in which the relationships between the child, the biological parents, and the adoptive parents involve complex dynamics. From a typological perspective, it is necessary to examine the differences between open and closed adoption, highlighting the arguments in favor of the child learning about their identity and origins, as well as the importance of their relationship with their biological family. The success of adoption is greatly influenced by the child growing up in a safe, accepting environment where the fact of adoption is handled openly, thereby promoting the harmonious development of the child's identity. The presentation also highlights that the child's best interests are paramount in adoption; adoption cannot be a "substitute solution" for childlessness or a means of repairing the parental relationship. Special attention must be given to the placement of siblings together during adoption. The dilemmas of "foster parent adoption" are the subject of ongoing professional discourse within the current child protection system. In successful adoption that respects the interests and rights of children, professional preparation, support for adoptive parents, and a supportive follow-up system are of paramount importance. Domestic research tends to focus on attitudes toward adoption (Péntekné-Szodorai-Ónadi, 2023) and the motivations of adoptive parents (Keresztes-Takács, 2019). Less emphasis is placed on studies concerning children eligible for adoption or those who have been adopted. The reason for this is that research involving adopted children faces many challenges. One source of hope is that post-adoption follow-up has been mandatory in Hungary since 2014. The anonymous data, opinions, and reports gathered during follow-up—regarding the successes and failures of adoptive families—can inspire research. Such research, in turn, can help uncover known and unknown dimensions of successful adoption. This, in turn, can help children successfully integrate into their adoptive families.

Szalma Ivett

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

Takács Judit

Budapesti Corvinus Egyetem

Abortusszal kapcsolatos attitűdök a népességfogyás és a migráció kontextusában

A tanulmány azt vizsgálja, hogy az abortuszhoz való viszony Magyarországon miként kapcsolódik a népességfogyással, a migrációval és a nemzet demográfiai jövőjéről alkotott elképzelésekkel kapcsolatos attitűdökhöz. A kutatás abból az elméleti feltevésből indul ki, hogy a reproduktív döntések társadalmi megítélése nem csupán vallási vagy morális kérdés, hanem szorosan összefügg a reproduktív kormányzás, a szelektív pronatalizmus és a nemzeti újratermelésről alkotott normatív elképzelések rendszerével is (Brysk–Yang, 2023). A tanulmány egy 2024-ben országos reprezentatív mintán készült kérdőíves adatfelvételre épül, amely az abortusz jogi szabályozásával, állami finanszírozásával, az abortusztabletta engedélyezésével, valamint az abortuszhoz való hozzáférés korlátozásával kapcsolatos attitűdöket vizsgálta. Az előadás kapcsolódik azokhoz a nemzetközi kutatásokhoz, amelyek szerint az abortuszhoz való viszony nem kizárólag a vallásosság vagy a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök mentén értelmezhető, hanem összefügg az etnonacionalista identitásokkal és a nemzeti közösség reprodukciójáról alkotott elképzelésekkel is. E

megközelítés szerint a reprodukció nem csupán egyéni döntés, hanem a nemzet fennmaradásához és demográfiai újratermeléséhez kapcsolódó szimbolikus kérdés. A népességfogyásról és a migrációról szóló diskurzusok ezért fontos keretet biztosítanak annak megértéséhez, hogy az abortuszhoz való viszony miként kapcsolódik a nemzeti közösség jövőjéről alkotott elképzelésekhez. Az elemzés középpontjában az áll, hogy a népességfogyást nemzeti problémának tekintő, illetve a migrációt demográfiai megoldásként elutasító válaszadók milyen mértékben támogatják a korlátozó reprodukciós politikákat. Az előzetes eredmények arra utalnak, hogy az abortuszhoz való viszony szorosan összekapcsolódik az etnonacionalista és pronatalista attitűdökkel. A tanulmány amellett érvel, hogy a mai magyar kontextusban az abortusz körüli viták nem kizárólag a női önrendelkezésről szólnak, hanem arról is, hogy milyen reproduktív döntések tekinthetők társadalmilag legitimnek, illetve miként képzelik el a válaszadók a nemzet demográfiai jövőjét és újratermelését. Az eredmények hozzájárulnak annak megértéséhez, hogy a reproduktív jogokkal kapcsolatos attitűdök miként ágyazódnak be a népesedéssel, a migrációval és a nemzeti közösség határaival kapcsolatos tágabb társadalmi és politikai elképzelésekbe. References: Alison Brysk, Rujun Yang, Abortion Rights Attitudes in Europe: Pro-Choice, Pro-Life, or Pro-Nation?, Social Politics: International Studies in Gender, State & Society, Volume 30, Issue 2, Summer 2023, Pages 525–555, https://doi.org/10.1093/sp/jxac047

Abortion Attitudes in the Context of Population Decline and Migration: Evidence from Hungary

This study examines how attitudes towards abortion in Hungary are associated with views on population decline, migration and the demographic future of the nation. It is grounded in the theoretical assumption that the social evaluation of reproductive decisions is not merely a religious or moral issue but is also closely linked to systems of reproductive governance, selective pronatalism and normative conceptions of national reproduction (Brysk & Yang, 2023). The presentation builds on a growing body of international research suggesting that attitudes toward abortion cannot be understood solely through religiosity or views on gender roles, but are also linked to ethnonationalist identities and perceptions of the reproduction of the national community. From this perspective, reproduction is not merely an individual choice but also a symbolic issue connected to the survival and demographic reproduction of the nation. Consequently, public discourses on population decline and migration provide an important framework for understanding how attitudes toward abortion are related to broader visions of the future of the national community. The analysis is based on a nationally representative survey conducted in Hungary in 2024, which investigated attitudes towards the legal regulation of abortion, public funding for abortion services, the approval of medical abortion pills, and restrictions on access to abortion. The study focuses on the extent to which respondents who perceive population decline as a national problem and reject migration as a demographic solution support restrictive reproductive policies. Preliminary findings suggest that attitudes towards abortion are closely associated with ethnonationalist and pronatalist orientations. The paper argues that, in the contemporary Hungarian context, debates surrounding abortion are not solely about women's reproductive autonomy but also concern which reproductive decisions are considered socially legitimate and how respondents see the demographic future and reproduction of the nation. The findings contribute to a broader understanding of how attitudes towards reproductive rights are embedded in wider social and political imaginaries concerning population change, migration, and the boundaries of national belonging. References: Alison Brysk, Rujun Yang, Abortion Rights Attitudes in Europe: Pro-Choice, Pro-Life, or Pro-Nation?, Social Politics: International

Studies in Gender, State & Society, Volume 30, Issue 2, Summer 2023, Pages 525–555, https://doi.org/10.1093/sp/jxac047

Vita Emese

Az asszisztált reprodukciós technológiák demográfiai jelentősége

Elméleti háttér: Az európai országokban tapasztalható tartósan alacsony termékenységi szint, a gyermekvállalás halasztása és az anyai életkor emelkedése relevánssá teszi az asszisztált reprodukciós technológiák (ART) népesedési folyamatokban betöltött szerepének vizsgálatát. Az ESHRE európai regiszteradatai alapján az ART-ból született gyermekek aránya országonként jelentős eltérés mutat, egyes európai országokban az összes születés több mint 5%-a asszisztált reprodukciós kezeléshez köthető (Calhaz-Jorge et al., 2020; De Geyter et al., 2020). Mindez azt jelzi, hogy ezek a technológiák már nem marginális, hanem mérhető demográfiai jelentőséggel bíró tényezők. Az asszisztált reprodukcióból származó születések, noha nem képesek teljes mértékben ellensúlyozni a termékenység csökkenését, ugyanakkor hozzájárulhatnak a születésszámok stabilizációjához, különösen azokban az életkori csoportokban, ahol a természetes úton történő gyermekvállalás esélye már csökken (Makay 2020). Magyarország esetében a 2020 utáni állami szerepvállalás és az ellátórendszer átalakulása indokolttá teszi annak vizsgálatát, hogy az ART milyen mértékben járul hozzá a hazai születésszámokhoz, illetve mindez milyen területi és életkori mintázatok mentén írható le. Kutatási kérdés: A tanulmány fő kérdése, hogy az asszisztált reprodukciós technológiáknak köszönhető születések milyen mértékben járultak hozzá a magyarországi születésszámhoz a 2018–2025 közötti időszakban. Az elemzésben azt is vizsgáljuk, hogy az ART-igénybevétel milyen életkori és területi koncentrációt mutat, valamint milyen mértékben tudja mérsékelni a teljes termékenységi arányszám csökkenését. Módszertan: Retrospektív, kvantitatív elemzés keretében vizsgáljuk az asszisztált reprodukciós eljárások kezelési adatait és az abból származó szülések kimenetelét, melynek alapját a KSH, a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) és OKFŐ adatbázisai képezik. A vizsgálatban leíró statisztikai módszerekkel elemzzük az összes élveszületés, az ART-ból született gyermekek száma, a teljes termékenységi arányszám, valamint az ART nélküli becsült TTA alakulását. Legfontosabb eredmények: Az adatok alapján az asszisztált reprodukcióból született gyermekek száma 2018 és 2025 között jelentősen emelkedett (1316-ról 2777-re), az éves növekedés átlagosan 214 fő volt. Az asszisztált reprodukciós eljárások eredményeképpen született gyermekek aránya 2024-ben megközelítette a 4%-ot, miközben az összes élveszületés száma és a TTA csökkenő tendenciát mutatott. Ez arra utal, hogy az ART relatív demográfiai jelentősége növekszik, és a beavatkozásokból származó születések mérsékelik a kedvezőtlen termékenységi trendeket. Az életkori adatok szerint az asszisztált reprodukciós kezelések elsősorban a 30 év feletti nőkre koncentrálódnak, különösen a 30–39 éves korcsoportra. A 2023-2025 között AR eljárásból szülő anyák háromnegyedét ehhez a korosztályhoz tartozó nők adták, ami összhangban áll a gyermekvállalás halasztásának tendenciájával. A területi adatok jelentős, fővárosi koncentrációt mutatnak. Az eredmények alapján látható, hogy az utóbbi néhány évben Magyarországon az asszisztált reprodukciós eljárások jelentősége demográfiai szempontból egyre fontosabbá válik, az ellátás országos lefedettsége javult ugyan, de a tényleges hozzáférés továbbra is térben egyenlőtlen struktúrát mutat.

The Demographic Role of Assisted Reproduction

Theoretical background: Persistently low fertility levels, the postponement of childbearing, and the increasing maternal age observed across European countries make it increasingly relevant to examine the role of assisted reproductive technologies (ART) in population processes. According to European registry data from ESHRE, the proportion of children born following ART varies substantially across countries; in some European countries, more than 5% of all births can be attributed to assisted reproductive treatment (Calhaz-Jorge et al., 2020; De Geyter et al., 2020). This indicates that these technologies are no longer marginal, but have become factors with measurable demographic significance. Although births resulting from assisted reproduction cannot fully offset declining fertility, they may contribute to the stabilisation of birth numbers, particularly in age groups where the probability of natural conception has already decreased (Makay, 2020). In the case of Hungary, the increased role of the state after 2020 and the transformation of the service delivery system make it particularly important to examine the extent to which ART contributes to national birth numbers, and how this contribution can be described in terms of territorial and age-specific patterns. Research question: The main research question of the study is to what extent births resulting from assisted reproductive technologies contributed to the number of births in Hungary between 2018 and 2025. The analysis also examines the age-specific and territorial concentration of ART utilisation, as well as the extent to which ART can mitigate the decline in the total fertility rate. Methodology: The study applies a retrospective quantitative design to analyse treatment data related to assisted reproductive procedures and the birth outcomes resulting from them. The analysis is based on data from the Hungarian Central Statistical Office (HCSO), the National Health Insurance Fund of Hungary (NEAK), and the databases of the National Directorate General for Hospitals (OKFŐ). Descriptive statistical methods are used to examine trends in the total number of live births, the number of children born following ART, the total fertility rate, and the estimated total fertility rate excluding ART-related births. Key findings: The data show that the number of children born following assisted reproduction increased significantly between 2018 and 2025, rising from 1,316 to 2,777, with an average annual increase of 214 children. In 2024, the proportion of children born as a result of assisted reproductive procedures approached 4%, while both the total number of live births and the total fertility rate showed a declining trend. This suggests that the relative demographic significance of ART is increasing, and that births resulting from these procedures help mitigate adverse fertility trends. Age-specific data indicate that assisted reproductive treatments are primarily concentrated among women over the age of 30, particularly in the 30–39 age group. Between 2023 and 2025, three quarters of mothers giving birth following ART belonged to this age group, which is consistent with the broader trend of postponed childbearing. Territorial data show a marked concentration in the capital. Overall, the findings indicate that in recent years assisted reproductive technologies have become increasingly important from a demographic perspective in Hungary. Although the national coverage of services has improved, actual access continues to display a spatially unequal structure.

Wágner Tamás
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), Budapest

Horváth Miklós
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), Budapest

Ludescher Melinda
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), Budapest

Pári András
Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), Budapest

Kik részesülnek leginkább a családi adókedvezményből? - Jövedelmi és területi mintázatok Magyarországon

Kutatásunkban a családi adókedvezmény magyarországi rendszerének társadalmi sajátosságait vizsgáljuk kritikai megközelítésben, melynek során kitérünk a családi adókedvezmény elméleti hátterére, történeti fejlődésére és magyarországi alkalmazásának társadalmi-gazdasági összefüggéseire is. Kiemelt célunk bemutatni, hogy a gyermekek után járó adókedvezmények milyen szociológiai és közgazdasági megfontolások alapján váltak a modern jóléti államok családpolitikai eszköztárának meghatározó elemévé (Fűrész & Görög, 2018; Fűrész & Molnár, 2021). Megvizsgáljuk azokat a demográfiai kihívásokat is – különösen a termékenységi ráta csökkenését és a népesség elöregedését –, amelyekre a családpolitikai intézkedések, illetve az adórendszeren keresztül nyújtott támogatások válaszként születtek (Demény, 2016; Kolozsvári et al., 2024). Továbbá nemzetközi kitekintésben áttekintjük az adóalapú családtámogatások különböző modelljeit (Stefán & Makay, 2009; Whiteford et al., 2004; Michelmore, 2025; Wrohlich et al., 2005), valamint a magyar családi adókedvezmény fejlődését az 1988-as személyijövedelemadó-reformtól kezdődően, különös hangsúlyt fektetve a 2010 utáni átalakulásra (Székely & Agócs, 2023). Kutatásunk központi kérdése, hogy a családi adókedvezmény milyen jövedelmi és területi mintázatok mentén hasznosul, illetve mennyiben tekinthető univerzális családpolitikai eszköznek egy erősen differenciált társadalmi struktúrában. Az elemzésünkben arra is keressük a választ, hogy a 2010 utáni családpolitikában az adóalapú támogatások miként alakították át a támogatási rendszer redisztribúciós logikáját. Kutatásunk a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2014–2024 közötti, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) 2019–2024 közötti adminisztratív adatbázisaira épül. A leíró statisztikai elemzés a családi adókedvezmény igénybevételének jövedelmi, demográfiai és területi sajátosságait vizsgálja, különös tekintettel a jövedelmi decilisek közötti eltérésekre, a gyermekszám szerinti differenciákra és a vármegyei különbségekre. Az eredményeink alapján elmondható, hogy a családi adókedvezmény relatív súlya az elmúlt évtizedben fokozatosan csökkent, mivel a bérek növekedése gyorsabb volt, mint az érvényesített kedvezmények emelkedése. 2024-ben összesen 2103 milliárd forint adóalap után érvényesítettek családi adókedvezményt, amely a költségvetés számára 372 milliárd forintos kiadást jelentett. Bár az igénybe vevők jelentős része az alacsonyabb jövedelmi csoportokból került ki, a kedvezmények összértékének legnagyobb hányadát a közepes és magasabb jövedelmű háztartások érvényesítették. A bruttó átlagkeresetek közel háromszorosukra emelkedtek, miközben a kedvezmény relatív súlya az adóalapot képező jövedelmekhez

viszonyítva 12,8%-ról 7,1%-ra csökkent. A jövedelmi decilisek szerinti elemzés alapján az igénybe vevők közel fele az alsó három jövedelmi tizedbe tartozott, ugyanakkor a teljes támogatási összeg mintegy 60%-át a mediánkereset feletti jövedelmű családok használták fel. Az elemzésünk emellett arra is rámutat, hogy a támogatási rendszer differenciált módon kapcsolódik a gyermekszámhoz: a legnagyobb összegű kedvezményt a kétgyermekes családok vették igénybe, miközben az igénylők körében az egygyermekes háztartások domináltak. 2024-ben a teljes kedvezmény 45,5%-át a kétgyermekes családok vették igénybe (956 milliárd forint), míg a háromgyermekesek részesedése 31,7% (668 milliárd forint), az egygyermekeseké 15,6% (328 milliárd forint) volt. Ezzel szemben az igénylők legnagyobb csoportját az egygyermekes családok alkották, 45,1%-os aránnyal. A területi különbségek azt mutatják, hogy a kedvezmény relatív súlya a kevésbé fejlett vármegyékben magasabb volt, ugyanakkor a magasabb jövedelmű térségekben nagyobb összegű kedvezmények koncentrálódtak. Az elemzésünk amellett érvel, hogy a családi adókedvezmény egyszerre szolgált demográfiai és gazdaságpolitikai célokat, ugyanakkor működése csak részben járult hozzá a társadalmi és jövedelmi különbségek alakulásához.

Who benefits the most from the family tax allowance? Income and regional patterns in Hungary

Our research examines the Hungarian family tax allowance system from a critical perspective, focusing on its relationship with social inequalities. We discuss its theoretical foundations, historical development, and socio-economic context, while highlighting the sociological and economic considerations that have made child-related tax allowances a key instrument of family policy in modern welfare states (Fűrész & Görög, 2018; Fűrész & Molnár, 2021). We also address major demographic challenges, particularly declining fertility rates and population ageing (Demény, 2016; Kolozsvári et al., 2024) and review international models of tax-based family support (Stefán & Makay, 2009; Whiteford et al., 2004; Michelmore, 2025; Wrohlich et al., 2005). Special attention is paid to the evolution of the Hungarian system since the 1988 personal income tax reform and its transformation after 2010 (Székely & Agócs, 2023). The central aim of the study is to explore the income and regional patterns of family tax allowance utilisation and to assess the extent to which it functions as a universal family policy instrument. The analysis is based on administrative data from the Hungarian Central Statistical Office (2014–2024) and the National Tax and Customs Administration (2019–2024), focusing on income, demographic and regional differences in the use of the allowance. Our findings show that the relative importance of the family tax allowance has declined over the past decade, as wage growth outpaced increases in the allowance. In 2024, tax allowances were claimed on HUF 2,103 billion of taxable income, representing a budgetary expenditure of HUF 372 billion. Average gross earnings nearly tripled, while the relative weight of the allowance in taxable income fell from 12.8% to 7.1%. Although a substantial share of beneficiaries came from lower-income groups, the largest proportion of total support was received by middle- and higher-income households. Nearly half of all claimants belonged to the bottom three income deciles, while around 60% of the total benefit was utilised by families with incomes above the median. The analysis also reveals significant differences by family size. In 2024, families with two children received 45.5% of the total allowance (HUF 956 billion), three-child families 31.7% (HUF 668 billion), and one-child families 15.6% (HUF 328 billion). At the same time, one-child households constituted the largest group of claimants, accounting for 45.1% of all beneficiaries. Regional patterns indicate that the allowance had greater relative importance in less developed counties, while higher-income regions concentrated larger absolute amounts of support. Our analysis contends that the family tax allowance has simultaneously served demographic and

economic policy objectives; however, its effects have only partially contributed to the development of social and income disparities.

Mit jelent ma idősnek lenni? Az időskor társadalmi határai és hatalmi viszonyai

Szekcióvezető: Bagyura Márton, Pauló Edit

Jáger Luca
Pécsi Tudományegyetem, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

„Fiatalnak öreg, öregnek fiatal" a silver hair influenszer-jelenség kibontakozása Magyarországon

A silver hair, azaz ősz hajukat tudatosan vállaló és identitásuk részévé tevő influenszerek pár éve jelentek meg a közösségi médiában. Az ilyen személyek reprezentációja hozzájárulhat az idősödéssel kapcsolatos sztereotípiák lebontásához és az ageizmus csökkentéséhez, de a legújabb nemzetközi kutatási eredmények szerint ezek felerősítéséhez is. Kutatásom során a jelenség egyik első hazai képviselőjének, Turi Melindának a tevékenységét vizsgáltam több közösségi média platformon, mindezt a részvételi kultúra, az influenszerek és az autentikusság, az idősödés médiareprezentációja, valamint az interszekcionalitás és az ageizmus elméleti keretében értelmezve. A kvalitatív tartalomelemzés során különös figyelmet fordítottam Turi Melinda digitális személyiségére és azon belül a saját öregedéséhez való hozzáállására, a kommunikációs stílusára, a tartalmai kivitelezésére és a nézői kommentek vizsgálatával azok fogadtatására is. Mindezzel arra a kérdésre kerestem a választ, hogy miként kérdőjelezi meg egy silver hair influenszer tevékenysége az öregedéssel, a női léttel és a társadalmi láthatósággal kapcsolatos domináns társadalmi normákat és sztereotípiákat. Az eredmények alapján megállapítható, hogy Turi Melinda nem csak egy silver hair influenszer: az idősödésen túl olyan más témákat is érint, mint az anyaság, a női lét, vagy az önmegvalósítás. Digitális személyisége sokrétű, többféle szerepkört és identitáselemet jelenít meg párhuzamosan. Az idősödéshez való ambivalens viszonya számos dichotómia mentén ragadható meg, amely reflektál a nőkkel szemben támasztott, gyakran egymásnak is ellentmondó társadalmi elvárásokra. Noha témái nem feltétlenül számítanak már tabunak, sajátos kommunikációs stílusa és kivitelezési módjai annál inkább, melynek köszönhetően erősen megosztó személyiségként jelenik meg a közösségi médiában. A közönség részéről érkező vélemények támogató, ageista és rejtett ageista csoportokba sorolhatók, melyeket aktívan beépít a tartalmaiba, ezzel folyamatosan fenntartva csatornáin az idősödéssel kapcsolatos diskurzust. Mindezek alapján elmondható, hogy a részvételi kultúra által nyújtott lehetőségek révén valóban láthatóságot szerezhetnek az olyan marginalizáltabb személyek is, mint például az ötven éven felüli nők. Ugyanakkor e láthatóság feltételhez kötött: egy silver hair influenszernek akkor is meg kell felelnie bizonyos társadalmi normáknak és elvárásoknak, ha tevékenysége éppen ezek megkérdőjelezésére irányul.

"Too old to be young, too young to be old": The emergence of the silver hair influencer phenomenon in Hungary.

Silver hair influencers, who consciously embrace their grey hair and incorporate it into their identity, have emerged on social media platforms in recent years. The representation of such individuals may contribute to challenging stereotypes associated with ageing and reducing ageism; however, recent international research has also highlighted their potential role in reinforcing these attitudes. This study examines the online activity of Turi Melinda, one of the first Hungarian representatives of the phenomenon, across multiple social media platforms. The analysis is situated within the theoretical frameworks of participatory culture, influencer authenticity, media representations of ageing, intersectionality, and ageism. Using qualitative content analysis, I paid particular attention to Turi Melinda's digital persona, including her attitude towards her own ageing, her communication style, the execution and presentation of her content, and audience reception as reflected in user comments. Through this analysis, I sought to answer the following question: how does the activity of a silver hair influencer challenge dominant social norms and stereotypes related to ageing, femininity, and social visibility? The findings suggest that Turi Melinda is more than a silver hair influencer. In addition to ageing, her content addresses topics such as motherhood, womanhood, and self-realisation. Her digital persona is multifaceted, simultaneously presenting multiple social roles and identity elements. Her relationship with ageing is characterised by ambivalence that can be understood through several dichotomies, reflecting the often contradictory social expectations imposed on women. Although the topics she discusses are not necessarily considered taboo today, her distinctive communication style and modes of content presentation are far less conventional, contributing to her highly polarising presence on social media. Audience responses can be categorised as supportive, ageist, or implicit ageist, and she actively incorporates these reactions into her content, thereby continuously sustaining discussions about ageing across her platforms. Overall, the findings indicate that the opportunities provided by participatory culture can indeed enhance the visibility of more marginalised social groups, such as women over the age of fifty. At the same time, this visibility remains conditional: silver hair influencers are still expected to conform to certain social norms and expectations, even when their activities are explicitly aimed at questioning and challenging them.

Kelemen Katalin

ELTE ÁJK Közgazdaságtan és Technológiajog Tanszék, MTA-ELTE HTK Lendület Munkaformák Kutatócsoport

„Maradjunk otthon, és nézzük a sorozatokat? Ez nem a mi műfajunk." Fokozatos visszavonulás, az életút aktív és inaktív szakaszai közötti határok elmosódása a rendszerváltó generáció vállalkozói esetében

Az MTA-ELTE HTK Lendület Munkaformák Kutatócsoport kutatásának keretében a rendszerváltás időszakában indult vállalkozók életútját vizsgálom. Előadásom e munka során készített esettanulmányok eredményeire épül, a vizsgált vállalkozók példáin mutatom be az életutak aktív és inaktív szakaszai közötti határok elmosódását. Az ún. életút-szemlélet (life course perspective) nyomán az időskort a teljes életút összefüggésében értelmezem, az életpálya során felhalmozódó társadalmi tapasztalatok eredményének tekintem. (Marshall, V. W.–Mueller 2003) Az általam vizsgált vállalkozók mindnyájan az ún. rendszerváltó

nemzedékhez (Kolosi–Tóth–Keller 2008) tartoznak, akik a szocializmus időszakában szocializálódtak, a hetvenes, nyolcvanas években voltak pályakezdő fiatalok, karrierjük egy állami nagyvállalat alkalmazottjaként, a szocializmus stabil és kiszámítható foglalkoztatási viszonyai között indult. E tapasztalattal a tarsolyukban kényszerültek és kaptak lehetőséget arra, hogy alkalmazkodjanak rendszerváltással együtt járó intézményi változásokhoz, és a munka világának bizonytalanná válásához. A hazai szakirodalom ezt a folyamatot a munkaerőpiaci bizonytalanság, a prekariátus elfogadásaként és normalizálódásaként írja le: a tartós biztonság kivétellé, a bizonytalanság strukturális tapasztalattá vált. (Fónai–R. Fedor 2023) A vizsgált vállalkozók nem elszenvedői maradtak a munkahely bizonytalanná válásának, hanem a megváltozott és kiszámíthatlannak tűnő intézményi közegben új cselekvési tereket találtak és alakítottak ki. Ez a fajta autonómia azonban nemcsak az aktív korszakukat, hanem a munka világából való kilépésüket is jellemzi. A rendszerváltó generáció vállalkozói esetében életkorukból adódóan mostanában zajlott vagy éppen zajlik a visszavonulás időszaka. Az általam vizsgált vállalkozókra – noha nagyon különböző szakmákban tevékenykednek – jellemző, hogy tudatosan, előre megtervezik és szervezik a visszavonulásukat. E visszavonulás egy olyan önálló és aktív életszakaszba az ún. „harmadik életkorba" (Laslett 1989; Gilleard és Higgs 2000, 2011) való átlépést jelenti, ahol gyakran ismét új cselekvési tereket alakítanak ki, új tevékenységekbe kezdenek. A visszavonulás fokozatosan történik/t, nem válik/vált el élesen időben az életút aktív és inaktív korszaka, azok átfedik egymást. Ahol a vállalkozás tárgya nem kizárólag a vállalkozó inkorporált kulturális tőkéje, ott az átmenet során felmerül az utódlás kérdése is, ilyenkor a visszavonulásssal párhuzamosan a gyakran a potenciális utód felkészítése is zajlik.

"Stay home and watch TV shows? That's not our style." A phased retirement and the blurring of boundaries between active and inactive phases of life-course stages among entrepreneurs of the regime-change generation

As part of the research conducted by the MTA-ELTE HTK Momentum Research Group on Work Forms, I am examining the life courses of entrepreneurs who launched their businesses during the transition period. My presentation is based on the findings of the case studies conducted as part of this research, and I will use the examples of the entrepreneurs studied to illustrate how the boundaries between active and inactive phases of life courses are becoming blurred. Following the so-called life course perspective, I interpret old age within the context of the entire life course, viewing it as the result of social experiences accumulated over the course of one's career. (Marshall, V. W.–Mueller 2003) All of the entrepreneurs I studied belong to the so-called "regime-change generation" (Kolosi–Tóth–Keller 2008), who were socialized during the socialist era, were young people starting their careers in the 1970s and 1980s, and began their careers as employees of large state-owned enterprises under the stable and predictable employment conditions of socialism. With this experience under their belts, they were compelled and given the opportunity to adapt to the institutional changes accompanying the transition and to the growing uncertainty of the world of work. Domestic literature describes this process as the acceptance and normalization of labor market uncertainty and the precariat: lasting security has become the exception, while uncertainty has become a structural reality. (Fónai–R. Fedor 2023) The entrepreneurs studied did not simply suffer the consequences of job insecurity; rather, they found and carved out new spheres of action within an institutional environment that had changed and seemed unpredictable. This kind of autonomy, however, characterizes not only their active careers but also their exit from the world of work. For entrepreneurs of the generation that lived through the transition, due to their age, the period of retirement has recently taken place or is currently underway. The

entrepreneurs I studied—though they work in very different professions—are characterized by the fact that they consciously plan and organize their retirement in advance. This retirement signifies a transition into an independent and active phase of life, the so-called "third age" (Laslett 1989; Gilleard and Higgs 2000, 2011), where they often establish new spheres of activity and embark on new pursuits. The transition occurs gradually; there is no sharp temporal divide between the active and inactive phases of life—they overlap. Where the subject of the enterprise is not exclusively the entrepreneur's embodied cultural capital, the question of succession also arises during the transition; in such cases, the preparation of a potential successor often takes place in parallel with the withdrawal.

Kozák Kökény

Ludescher Melinda

Uhljár Péter

Budapesti Corvinus Egyetem (BCE), Fenntartható Fejlődés Intézet, Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS)

Pári András

Megéri? – A „Nők40" valódi mérlege számokban

A kutatás a nők számára elérhető kedvezményes nyugdíjkonstrukció, a Nők40 működését, valamint társadalmi és gazdasági jellemzőit vizsgálja a 2011 és 2025 közötti időszakban, a Magyar Államkincstár adminisztratív adatbázisára támaszkodva. A konstrukció lehetővé teszi, hogy azok a nők, akik legalább negyven év jogosultsági idővel rendelkeznek – amelyből minimum harminckét év tényleges munkaviszonyból származik –, az általános öregségi nyugdíjkorhatár elérése előtt teljes öregségi nyugdíjban részesüljenek. A szakirodalom megosztott a NŐK40 megítélésében egyes szerzők az elosztási és fenntarthatósági problémákra hívják fel a figyelmet (Czeglédi et al., 2016; Simonovits, 2019; Simonovits & Tir, 2019; OECD, 2024), míg más megközelítések a gyermeknevelés elismerését és az intergenerációs segítségnyújtás erősítését hangsúlyozzák (Botos, 2015; Botos, 2018). A Nők40 bevezetése a magyar nyugdíjrendszer egyik jelentős intézményi változásának tekinthető, mivel a korhatár előtti nyugdíjazás más formáinak megszüntetésével párhuzamosan egy speciális, nemi alapon differenciált kilépési lehetőséget teremtett (Szikra, 2018; Mihályi & Vincze, 2016; Balogh & Drinóczi, 2025). Leíró elemzésünk célja a Nők40 ellátás igénybevételének időbeli alakulásának, demográfiai sajátosságainak és területi mintázatainak feltárása. A 2011–2025 közötti időszakot vizsgálva bemutatjuk a megállapított ellátások számának alakulását, az induló nyugdíjösszegek változását, valamint az ellátásban részesülők életkori, területi és családi jellemzőit. Az eredmények szerint a konstrukció bevezetésének évében kiugróan sokan éltek a lehetőséggel, amelyet követően az éves megállapítások száma fokozatosan stabilizálódott. Az ellátások átlagos összege az elmúlt másfél évtizedben több mint háromszorosára emelkedett, ami részben a

bérdinamika, részben a nyugdíjemelések hatásával magyarázható. Elemzésünk arra is rámutat, hogy az ellátás igénybevételének leggyakoribb életkora az 58–59 év, ugyanakkor az utóbbi években fokozatos kitolódás figyelhető meg a belépési életkorban (Pári et al., 2026). Területi szempontból az ellátások összege és az igénybevétel aránya szorosan összefügg az ország gazdasági fejlettségének térszerkezetével: a legmagasabb ellátási összegek a fővárosi és nyugat-magyarországi térségekben jelennek meg, míg az alacsonyabb nyugdíjösszegek elsősorban a perifériikus régiókban jellemzők. Az elemzés továbbá igazolja, hogy a konstrukció elsősorban gyermekes nőket érint. Az eredmények hozzájárulnak a Nők40 intézményének társadalompolitikai és nyugdíjrendszeri értelmezéséhez, valamint a magyar nyugdíjrendszer működésének empirikus megismeréséhez.

Is It Worth It? – The Real Balance of the "Women40" Pension Scheme in Numbers

Our research examines the functioning, as well as the social and economic characteristics, of the Women40 preferential pension scheme available to women in Hungary between 2011 and 2025, based on administrative data provided by the Hungarian State Treasury. The scheme allows women who have accumulated at least forty years of eligibility period—of which a minimum of thirty-two years must consist of actual employment—to receive a full old-age pension before reaching the statutory retirement age. The literature offers differing assessments of the Women40 programme: some authors emphasize its distributive consequences and sustainability concerns (Czeglédi et al., 2016; Simonovits, 2019; Simonovits & Tir, 2019; OECD, 2024), while others highlight its role in recognizing childrearing and strengthening intergenerational support (Botos, 2015; Botos, 2018). The introduction of Women40 represents a significant institutional change in the Hungarian pension system, as it created a specific gender-based pathway to retirement in parallel with the abolition of most other forms of early retirement (Szikra, 2018; Mihályi & Vincze, 2016; Balogh & Drinóczi, 2025). The aim of our descriptive analysis is to explore the temporal dynamics, demographic characteristics, and territorial patterns of Women40 take-up. Examining the period between 2011 and 2025, we present the evolution of the number of newly granted benefits, changes in initial pension amounts, and the age-related, territorial, and family characteristics of beneficiaries. The results indicate that an exceptionally high number of women utilized the scheme in its introductory year, after which the annual number of new beneficiaries gradually stabilized. Over the past decade and a half, the average amount of the benefit has more than tripled, which can be explained partly by wage dynamics and partly by pension indexation. Our analysis also demonstrates that the most common age of entry into the scheme is 58–59 years; however, a gradual postponement of the entry age has been observed in recent years (Pári et al., 2026). From a territorial perspective, both the level of benefits and the rate of take-up are closely associated with Hungary's spatial structure of economic development. The highest pension amounts are concentrated in the capital region and in the more developed western parts of the country, whereas lower pension levels are characteristic primarily of peripheral regions. The analysis further confirms that the scheme predominantly affects women with children. The findings contribute to the social policy and pension-system interpretation of the Women40 programme and provide empirical insights into the functioning of the Hungarian pension system.

Molnár Szilárd

Kecskeméti Kreatív Tudásközpont Közalapítvány, Neumann János Egyetem, Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet

Miről árulkodnak a magyarországi „longevity-gap" adatok?

A megnövekedett várható élettartam nem jelent automatikusan javulást az egészség, a minőségi idősödés, a munkaerőpiaci trendjeiben. Sőt, gyakorlatilag konszenzus van abban, hogy a különböző társadalmi alrendszerekben nagyon komoly változások, negatív irányú változások várhatók. Ez a változás hatással lesz a munkaerőre, a bevándorlásra, az egészségügyre, a szociális, az oktatási rendszerekre, a gazdaságokra, az inflációra, sőt az életszínvonalunkra is. A hagyományos jóléti és szociálpolitikai megközelítések a demográfiai öregedést gyakran elkerülhetetlen gazdasági és gondozási krízisként, kvázi társadalmi teherként értelmezik. Ezzel szemben a longevity megközelítésmód nem egyszerűen az életévek meghosszabbításáról szól, hanem az egészségben eltöltött életévek és az aktív, produktív életszakaszok kitolásáról. Nem egy lineáris életutat látunk, amely a nyugdíjjal véget ér, hanem egy rugalmas, többlépcsős életmodellt, ahol az idősebb generációk erőforrássá válnak. A longevity szemlélete nem azt tükrözi, hogy az életéveket még jobban kitoljuk, hanem azt, hogy az idősödés folyamata, valamint az öregkor lehetőleg minél rövidebb ideig szóljon a betegségekről. A longevity koncepció nem a reaktivitásról, hanem a proaktivitásról szól. Magyarországon különösen erős strukturális aszimmetria figyelhető meg. Jelen van egyfajta „hosszú élettartam-szakadék": miközben a gazdasági kényszer és a csökkenő aktív korú népesség megkövetelné a munkaévek jelentős mértékű kitolását, ugyanakkor a strukturális feltételek (alacsony egészségkultúra, minimális szintű átképzési hajlandóság, önkéntesség kultúrájának hiánya stb.) ezt nem támogatják hatékonyan. Döntően az OECD Longevity Readiness Tool, az AARP Longevity Economy Outlook jelentésének, az MIT AgeLab Longevity Preparedness Index, OECD munkaerő-statisztikáinak, valamint a Magyar Nemzeti Bank versenyképességi jelentéseinek másodelemzéséből származó, a téma szempontjából releváns adatokat mutatom be. Globálisan a várható élettartam az 1913-as 34 évről 2022-re 72 évre nőtt. 100 év alatt tehát nyertünk egy második életet. De mivel, hogyan, milyen mentális és fizikai állapotban töltjük el ezt a második életet? A hosszú élettartam növekedése elfed egy kritikus problémát: a várható élettartam és az egészségben eltöltött évek száma közötti növekvő szakadékot. Ez idősügyi társadalompolitikai eszközökkel nem kezelhető. Olyan szemléletre, olyan közszolgáltatásokra lenne szükség, amelyek már az 50 pluszos korosztályt megszólítják annak érdekében, hogy a hosszú élet kompetenciáit időben elkezdjük növelni, késleltessük az idősödéssel járó szellemi és fizikai hanyatlást, növeljük a 65 év felett az egészségben eltöltött évek számát. A tervezett előadásban egy ilyen, már hat éve működő idősödésügyi program társadalmi innovációs elemeit (korbarát egyetem, kortalan digitális transzformáció, AgeTech fejlesztések, korbarát munkahely, ageizmus elleni fellépés) is röviden bemutatom.

What can we learn from the data on Hungary's 'longevity gap'?

An increase in life expectancy does not automatically lead to improvements in health, ageing quality of life, or labour market trends. In fact, there is virtually a consensus that significant and negative changes are to be expected across various social systems. These changes will affect the labour force, immigration, healthcare, social and educational systems, the economy, inflation, and our standard of living. Traditional welfare and social policy approaches often interpret demographic ageing as an economic and care crisis that is inevitable and a social burden. In contrast, the longevity approach is not just about extending life expectancy; it is also

about extending the years lived in good health, as well as the active and productive phases of life. Instead of viewing life as a linear path ending with retirement, we propose a flexible, multi-stage life model in which older generations become a valuable resource. The concept of longevity is not about further extending life expectancy, but rather ensuring that the ageing process and old age involve as little illness as possible. It is not about reactivity, but proactivity. In Hungary, a particularly strong structural asymmetry can be observed. There is a kind of 'longevity gap': while economic pressures and a shrinking working-age population require people to work for longer, structural conditions such as low health literacy, minimal willingness to retrain, and an underdeveloped volunteering culture do not effectively support this. I will present relevant data on this topic, primarily derived from a secondary analysis of the OECD Longevity Readiness Tool, the AARP Longevity Economy Outlook report, the MIT AgeLab Longevity Preparedness Index, OECD labour force statistics, and the competitiveness reports of the Hungarian National Bank. Globally, life expectancy has increased from an average of 34 years in 1913 to 72 years in 2022. In other words, we have effectively gained an extra 38 years of life over the course of 100 years. But what will this second life be like, both mentally and physically? The increase in life expectancy disguises a significant issue: the widening disparity between life expectancy and the number of years spent in good health. This cannot be addressed using conventional social policies for the elderly. We need an approach that targets the over-50s so that we can build the necessary skills for a long life in a timely manner, delay the mental and physical decline associated with ageing, and increase the number of healthy years for those over 65. In the planned presentation, I will also briefly introduce the social innovation elements of such an ageing programme, which has been operating for six years (including an age-friendly university, age-neutral digital transformation, AgeTech developments, an age-friendly workplace and action against ageism).

Pauló Edit

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Szociológia Doktori Iskola

Idősgondozás a TikTokon

A TikTokra a fiataloknak szóló szórakoztató tartalmak és vonzó esztétikai normák jellemzőek. Ebben a kontextusban az időseket gondozási helyzetben megjelenítő csatornák felbukkanása fontos kérdéseket vet fel azzal kapcsolatban, hogy hogyan jelenik meg az idősödés és a gondozás a platformon. Az előadás azt vizsgálja, hogy a gondozók (családtagok és intézményi szereplők) milyen tartalomkészítési gyakorlatokat folytatnak, hogyan válik az idősödés és a gondozás láthatóságot és elköteleződést generáló tartalommá. Az előadás arra keresi a választ, hogy ezek a tartalmak milyen érzelmeket és esztétikát jelenítenek meg, hogyan érik el a láthatóságot, hogyan reagál rájuk a közönség és milyen értelmet tulajdonít a látottaknak. Az elemzés három magyar TikTok-csatornát vizsgál, amelyek otthoni és intézményes gondozásban élő időseket mutatnak. Abidin (2018) szerint a közösségi médiában megjelenő tartalomkészítés célja a láthatóság maximalizálása, a vizsgált csatornák esetében azonban a tartalomkészítés másodlagos tevékenység, amely a mindennapi gondozási kontextusba ágyazódik. Az alkotók a TikTok figyelemgazdaságába lépnek, miközben gondozási kötelezettségeiknek is eleget tesznek. A tartalom az autentikusság és a performativitás, a gondozás és a láthatóság között egyensúlyoz. A kutatás videók kvalitatív tartalomelemzését, a felhasználói kommentek tematikus elemzését és tartalomkészítőkkel készített félig strukturált interjúk elemzését ötvözi. A tartalomelemzés azt vizsgálja, hogy hogyan jelenik meg az idősödés és a gondozás a TikTok-videókban, a

kommentelemzés azt ragadja meg, hogy hogyan reagál a közönség ezekre a tartalmakra, az interjúk pedig betekintést engednek abba, hogy hogyan értelmezik ezeket a gyakorlatokat maguk az alkotók. A kutatás fontos etikai kérdéseket is felvet a beleegyezéssel és a kiszolgáltatott személyek nyilvános digitális térben való reprezentációjával kapcsolatban. Az eredmények azt mutatják, hogy az alkotók különböző, egymást részben átfedő stratégiákat alkalmaznak (köztük humort, érzelmeket megmozgató keretezést és a realizmus különböző árnyalatait) annak érdekében, hogy az idősödést és gondozást érthetővé és átélhetővé tegyék a közönség számára. A közönség erőteljes érzelmi elköteleződéssel reagál, ami arra utal, hogy a láthatóság mellett az azonosulás révén válnak relevánssá ezek a tartalmak. Az előadás amellett érvel, hogy e tartalmak jelentősége kevésbé az információs értékükben rejlik, mint inkább abban, hogy vizuális megjelenítésük révén képesek érzelmi válaszokat kiváltani.

Ageing in Care on TikTok

TikTok is commonly associated with youth-oriented content and aesthetic norms that privilege entertainment and attractiveness. In this context, the emergence of channels depicting older adults in care raises important questions about how ageing and care are represented on the platform. This presentation examines how caregivers (both family members and institutional actors) engage in content creation practices that stage ageing and care in ways that attract attention, foster engagement, and gain visibility. It asks how ageing and care are produced as content on TikTok, and how emotions, aesthetics, and visibility shape how such content is received and becomes meaningful to audiences. The analysis draws on three Hungarian TikTok channels featuring older adults in home and institutional care. While social media content creation is often analysed in terms of strategic visibility practices (Abidin, 2018), in these cases it emerges as a secondary activity embedded in everyday care contexts. Creators operate within TikTok's attention economy while navigating care obligations, negotiating tensions between authenticity and performance, and between care and visibility. Methodologically, the study combines qualitative content analysis of videos, thematic analysis of user comments, and semi-structured interviews with content creators. The content analysis examines how ageing and care are staged within TikTok videos; comment analysis captures how audiences respond to and engage with this content; and interviews provide insight into how creators themselves understand and negotiate these practices. The study raises important ethical questions around consent and the representation of vulnerable individuals in public digital spaces. The findings show that creators employ distinct yet overlapping strategies (including humour, emotionally engaging framing, and varying shades of realism) to make ageing understandable and relatable to audiences. Audience responses are strongly structured through affective engagement, suggesting that visibility and resonance are the key factors through which such content gains relevance.

Disruptions in Financialised Capitalism: Racial Governance Through Housing, Labour, and Debt

Szekcióvezető: Judit Durst

Árendás Zsuzsanna

Rasszként rendezett munka? A rasszizáció folyamatai Szlovákiában és az indiai ideiglenes munkaerő az autóiparban

Tanulmányomban a rasszializálódás folyamatainak megjelenését és átalakulását vizsgálja Közép- és Kelet-Európában (KKE), egy olyan térségben, amelyet a főáramú migráció- és rasszizáció kutatás sokáig viszonylag elhanyagolt. Miközben a régiót hagyományosan az etnicitás és a nacionalizmus kategóriáival írták le, egyre több kutatás mutat rá arra, hogy a KKE szervesen része az európai rasszizációs folyamatoknak: az „európaiság" és a fehérség egymást kölcsönösen létrehozó, ugyanakkor egyenlőtlenül eloszló és vitatott viszonyokban kapcsolódik össze (Melegh, 2006; Lewicki, 2023, 2024). E megközelítésben a "fehérség" (whiteness) KKE-ban gyakran jelöletlen helyi normaként működik, miközben a kelet-európaiak Nyugat-Európában gyakran „ambivalens" rasszializációnak vannak kitéve a mobilitás és a munkaerőpiacok kontextusában (Fox et al., 2012). A tanulmány korábbi kutatásokra építve azt vizsgálja, mi történik akkor, amikor a KKE nem csupán kivándorlási térként és intra-európai munkaerő-mobilitási csomópontként, hanem a globális délről érkező ideiglenes munkavállalók célterületeként is szerepel. Empirikus kutatásom Dél-Szlovákia egy kistérségében zajlik, ahol szlovákok, magyarok és romák élnek együtt, utóbbiak sok évszázados strukturális diszkriminációs és kirekesztő gyakorlatok elszenvedői. A térségben az elmúlt években új munkaerőpiaci átrendeződés zajlott/zajlik: többek között az autóipar bővülése miatt egyre nagyobb szerepet kapnak az ideiglenes bevándorló munkavállalók. A tanulmány az autóiparban foglalkoztatott indiai munkavállalókra összpontosít, különös tekintettel a Keralából származó munkásokra-utóbbiak mobilitását egy erősen intézményesült "migrációs kultúra," valamint a nemzetközi munkaerő-mobilitás és a hazautalások gazdasági jelentősége formálja (Oommen, 2016; Seethi, 2022; Zacharia, Mathew, & Rajan, 2001). A kutatás központi kérdése, hogy miként bontakoznak ki a rasszializáció folyamatai ebben az új konstellációban, amely egyszerre értelmezhető a „rasszizált munkavállalók" és a „rasszializáló munka" összefüggéseként. A tanulmány a rasszializációt relációs és folyamatszerű jelenségként fogja fel, amely nem előre adott „csoportokban" gondolkodik, hanem interakciókban, intézményi gyakorlatok és politikai-gazdasági viszonyok következményeiként tekinti azokra. Módszertanilag a vizsgálat 2024–2025 során végzett kvalitatív terepmunkán alapul, amely félig strukturált interjúkat foglal magában indiai munkavállalókkal, helyi dolgozókkal, munkaerő-közvetítőkkel és önkormányzati szereplőkkel, továbbá tartalmazott résztvevő megfigyelést is. Az elemzés diskurzuselemzéssel is kiegészül, amely speciális média tartalomgyártók médiamegjelenéseire (vlogokra) fókuszál. Az eredmények arra mutatnak rá, hogy a

rasszializáció kettős és relációs módon szerveződik. Egyrészt az indiai munkavállalókra a helyi munkaerőpiaci viszonyrendszerek alakitói ambivalens reprezentációkon keresztül viszonyulnak, utóbbiak fegyelmezett, átmeneti és gazdaságilag szükséges munkaerőként tekintenek rájuk, ugyanakkor kulturálisan távolinak és társadalmilag elkülönültnek konstruálják őket. E diskurzusok részben a helyi hierarchiákból, különösen a romák stigmatizációjának meglévő társadalmi rendjéből merítenek, miközben azokat át is alakítják. Másrészt a dél-indiai munkások maguk is értelmezik és értékelik a szlovákiai társadalmi viszonyokat, saját hierarchiákat létrehozva a helyi többség, a roma közösségek és más migráns csoportok viszonylatában. Elbeszéléseik egyszerre mutatják a marginalizáció tapasztalatát és a megkülönböztetés stratégiáit- utóbbiak gyakran meritenek az osztályhelyzet, iskolázottság és a mobilitási aspirációk tárházából. A tanulmány a meglévő kutatásokhoz abban járul hozzá, hogy a leirt rasszizálódási jelenséget nem a nyugat-európai folyamatok egyfajta másolataként vagy kiterjesztéseként kezeli, sokkal inkább egy sajátos, történetileg és politikailag meghatározott konstellációként.

Labouring Race- Racializing Labour: How do processes of racialization in Slovakia relate to temporary labour from India in the automobile industry?

This paper examines the emergence and transformation of racialization processes in Central and Eastern Europe (CEE), a region often treated as peripheral to mainstream race scholarship. While CEE has historically been framed through the lenses of ethnicity and nationalism, recent theoretical interventions argue that it is deeply embedded in broader European racial formations, where "Europeanness" and whiteness are co-constituted yet unevenly distributed across East–West hierarchies (Melegh, 2006; Lewicki, 2023, 2024). In this context, whiteness frequently operates as an unmarked local norm, even as East Europeans themselves are ambiguously racialized within Western European labor markets (Fox et al., 2012). Building on this literature, the paper shifts attention to a new conjuncture in which parts of the CEE are becoming destinations for temporary migrant workers from the Global South. Empirically, the study is situated in southwestern Slovakia, a region marked by complex interethnic relations among Slovaks, Hungarians, and Roma populations, the latter having long experienced systemic racial exclusion. Recently, the region has undergone significant labor-market restructuring driven by the expansion of the automotive industry, which increasingly relies on temporary migrant labor. The paper focuses specifically on Indian workers employed in this sector, with particular attention to Malayalee migrants from Kerala, whose migration trajectories are shaped by a well-established "migration culture" linked to global labor circuits and remittance economies (Oommen, 2016; Seethi, 2022; Zacharia et al., 2001). The central research question asks: how do processes of racialization unfold in this emerging configuration of "labouring race" and "racializing labour" in the CEE? Conceptually, the paper approaches racialization as relational and processual, produced through everyday interactions, institutional practices, and political-economic conditions rather than as a fixed attribute of pre-existing groups. Methodologically, the study draws on qualitative fieldwork conducted in 2024–2025, including semi-structured interviews with Indian workers, local employees, labor intermediaries, and municipal actors, alongside participant observation in workplace and residential settings. The analysis also incorporates discourse analysis of media representations and recruitment narratives to trace how migrant workers are framed within local and transnational imaginaries. The findings reveal a dual and relational process of racialization. On one hand, Indian workers are incorporated into local labor regimes through a set of ambivalent representations that frame them as disciplined, temporary, and economically necessary, yet culturally distant and socially bounded. These representations both borrow from and reconfigure existing

local hierarchies, particularly in relation to the stigmatization of Roma populations. On the other hand, Malayalee workers actively interpret and navigate the social landscape of Slovakia, producing their own hierarchies of difference that situate themselves in relation to local majorities, Roma communities, and other migrant groups. Their narratives highlight both experiences of marginalization and strategies of distinction, often drawing on class, education, and mobility aspirations. By foregrounding these reciprocal dynamics, the paper demonstrates that racialization in the CEE cannot be understood as a simple extension of Western European models, nor as absent or exceptional. Instead, it emerges as a context-specific process shaped by global labor mobility, regional inequalities, and historically sedimented forms of exclusion. The study contributes to broader debates on race and migration by repositioning the CEE as an active site in the production of contemporary racial formations.

Durst Judit

Nagy Anikó

Osztály alapú és rasszizált különbségek a financializáció folyamatában a félperiférián: A dolgozó szegények és az alsó-középosztály túlzott eladósodottsága a vidéki Magyarországon

Az előadás a financializáció kibontakozó folyamatait a társadalmi perifériák felől vizsgálja. Arra keresi a választ, hogy a globális pénzügyi rendszerbe való fokozott integráció miként valósul meg eltérő módon a magyarországi félperiféria rasszizált dolgozó roma szegényei és alsó-középosztálybeli, nem-roma csoportjai körében. Az elemzés egy gazdaságilag hátrányos helyzetű észak-magyarországi térségben végzett, hosszú távú etnográfiai kutatásra épül, és két részletes esettanulmányon keresztül mutatja be a financializációba és az eladósodásba vezető eltérő társadalmi pályákat roma gyárimunkás családok, illetve nem roma alsó-középosztálybeli háztartások esetében. Az elemzés rávilágít arra, hogy míg a roma dolgozó szegények lakhatási stratégiáiban elsősorban az állami családalapítási kedvezmények és az államilag támogatott lakáshitel-konstrukciók – a falusi CSOK és a CSOK Plusz – váltak meghatározóvá, addig az alsó-középosztály lakhatási mobilitását nagymértékben a devizaalapú jelzáloghitelek határozták meg. Az előadás amellett érvel, hogy egyfelől a magyar kormány család- és lakáspolitikája – a pénzügyi nacionalizmus projektjének részeként – célzott állami támogatások és vidékfejlesztési programok révén maga is hozzájárult ahhoz, hogy a dolgozó szegény háztartások a pénzügyi rendszer fokozott függőségi viszonyaiba kerüljenek. Másfelől egy devizahiteles alsó-középosztálybeli család esetén keresztül azt is bemutatja, hogy a külföldi bankok félperiférias terjeszkedése és az agresszív adósságbehajtási gyakorlatok milyen hosszú távú társadalmi következményekkel jártak Magyarországon. Az előadás azt állítja, hogy a magyarországi eset nem pusztán illusztrálja a financializáció folyamatait, hanem új elméleti felismerésekhez is hozzájárul. A magyar függő félperiférias kapitalizmusban a financializáció egyszerre gazdasági, morális és politikai folyamatként működik: a munka fegyelmezésének, a társadalmi újratermelés szervezésének, valamint az osztályalapú és rasszizált egyenlőtlenségek kezelésének egyik meghatározó mechanizmusává válik. Az államilag támogatott lakhatási konstrukciók és az adósságbehajtás különböző társadalmi helyzetű háztartások

mindennapi társadalmi reprodukciójában betöltött szerepének elemzésén keresztül az előadás a financializáció több léptékű politikai antropológiáját vázolja fel a félperifériákon. Amellett érvel, hogy e különböző társadalmi és intézményi szinteken működő mechanizmusok következtében maga a szegénység illetve a társadalmilag sérülékeny helyzet is a tőkekivonás, a globális tőkefelhalmozás, valamint a fegyelmezés és a kormányzás egyik kiemelt terepévé vált.

Racialised and class-based differences in the process of financialization on the peripheries: Trajectories of household over-indebtedness among the working poor and the middle-class in rural Hungary

This paper analyses the unfolding process of financialization from the margins. It explores the racialised and class-based differences in the excessive financial inclusion of the working poor and the lower middle-class in the periphery of Hungary. Drawing on long-term ethnographic fieldwork in an economically disadvantaged region of rural Northern Hungary, it explores, through two in-depth case studies, the different pathways into financialization and indebtedness among working-poor Roma families and the non-Roma lower-middle class. It demonstrates the different credit portfolios of the Roma working class – mainly using state-subsidised housing allowances (rural CSOK) and loans (CSOK plus), and lower-middle-class Forex borrowers, to resolve their housing problems. The paper demonstrates that, on the one hand, the government's public and family policy – as part of its financial nationalism project –with its targeted state subsidies and rural development programs, became the collateral for the financial over-inclusion of working-poor households. On the other hand, it also shows the long-term consequences of the expansion of foreign banks into the semi-peripheries of the world capitalist system and their entanglement with harsh debt-collection practices in Hungary, through the case study of a middle-class borrower on a Forex (foreign currency-denominated) loan. The paper proposes that the Hungarian case is not only illustrative but theoretically generative. It shows how, at the bottom end of semi-peripheral, dependent capitalism in Hungary, financialization is simultaneously economic, moral, and political — a system that disciplines labour, organises social reproduction, and manages class-based and racialized inequalities. By tracing how subsidised housing loans and debt enforcement become entangled in the social reproduction of households of different class positions, it offers a multi-scalar political anthropology of financialization on the peripheries. It also shows that these mechanisms, operating across different scales, have turned poverty itself into a site of extraction, discipline, and governance.

Kumari Priya

Understanding the Asymmetries in Credit Delivery: A Study among Agricultural Households of North-Eastern India

A hitelnyújtás aszimmetriáinak megértése: Vizsgálat Északkelet-India mezőgazdasági háztartásai körében Az intézményes mezőgazdasági hitelezés bővülését Indiában történelmileg a vidéki fejlődés és az agrárátalakulás egyik kulcsfontosságú eszközeként értelmezték. A formális hitelhez való hozzáférés azonban továbbra is egyenlőtlen. Jelen tanulmány az intézményes hitelnyújtás mögött meghúzódó strukturális korlátokat vizsgálja India északkeleti régiójában, amelyet változatos ökológiai adottságok, elszigetelt

településszerkezet és a szárazföldi India rendszerétől jelentősen eltérő szokásjogi földbirtoklási rendszer jellemez. A tanulmány a nemzeti szinten kialakított pénzügyi intézmények és a régióspecifikus agrárstruktúrák kapcsolatáról szóló szélesebb körű vitába illeszkedik, amellett érvelve, hogy a formális hitelmechanizmusok gyakran olyan intézményi keretek között működnek, amelyek nem összeegyeztethetők a helyi földhasználati és művelési rendszerekkel. Kormányzati jelentések, bankstatisztikák, mezőgazdasági népszámlálási adatok és háztartási felmérések másodlagos adatainak elemzésével a tanulmány az agrárstruktúra, a banki jelenlét és az intézményes hitelhez való hozzáférés kapcsolatát vizsgálja a nyolc északkelet-indiai államban. A kutatás megállapítja, hogy az intézményes hitelhez való korlátozott hozzáférés a nemzeti szinten kialakított banki mechanizmusok és a régióspecifikus mezőgazdasági intézmények közötti strukturális összhanghiányból fakad. Bár a költségvetési források növekedtek, a tényleges kiadások jelentősen alacsonyabbak maradtak, ami a korlátozott forrásfelhasználási kapacitásra és az adminisztratív akadályokra utal. Az eredmények továbbá azt mutatják, hogy az ismételt szakpolitikai beavatkozások és a pénzügyi befogadást célzó kezdeményezések ellenére a régió továbbra is aránytalanul alacsony részesedést kap az intézményes mezőgazdasági hitelekből a mezőgazdasági népességéhez és a művelt területekhez viszonyítva. A régió mezőgazdasági szerkezete elsősorban kis- és marginális gazdálkodókból áll, akik szokásjogi földhasználati és közösségi tulajdonlási rendszerek között működnek, ami kizárja őket azokból a formális hitelkonstrukciókból, amelyek egyéni földtulajdoni dokumentumokat követelnek meg fedezetként. Az elemzés rámutat arra, hogy a Regionális Vidéki Bankok stagnálása és a szövetkezeti bankok törékeny működése tovább korlátozza a helyi szintű hitelnyújtást. A tartósan alacsony hitel/betét arány arra utal, hogy a mobilizált betétek kiáramlanak a régióból anélkül, hogy megfelelő mértékű újrabefektetés történne. A Kisan Credit Card (KCC) program korlátozott lefedettsége, valamint a nem intézményes hitelforrások dominanciája – amelyek nagyrészt fogyasztási célokat szolgálnak – tovább növelik a sérülékenységet. Jelentős államközi különbségek is megfigyelhetők: a viszonylag stabil, állandó művelési rendszerekkel rendelkező államok nagyobb mértékben integrálódtak az intézményes hitelhálózatokba, mint azok az államok, ahol továbbra is a szokásjogi földhasználat és a vándorló földművelés dominál. A tanulmány amellett érvel, hogy a bankrendszer társadalmi orientációját újra meg kell erősíteni redisztributív szakpolitikai célkitűzések és régióspecifikus intézményi mechanizmusok révén. Emellett azt is hangsúlyozza, hogy az 1991 utáni elmozdulás a kereskedelmi banki prioritások irányába gyengítette a vidéki banki intézmények fejlesztési szerepét, ezáltal tovább mélyítve a formális mezőgazdasági hitelhez való hozzáférésben meglévő regionális egyenlőtlenségeket.

A hitelnyújtás aszimmetriáinak megértése: Vizsgálat Északkelet-India mezőgazdasági háztartásai körében

Understanding the Asymmetries in Credit Delivery: A Study among Agricultural Households of North-Eastern India The expansion of institutional agricultural credit in India has historically been framed as a key instrument for rural development and agrarian transformation. However, access to formal credit remains uneven. This paper examines the underlying structural constraints to institutional credit delivery in the North-Eastern region of India, a region characterized by its diverse ecological conditions, depressed settlements and a customary land tenure system that significantly differs from the mainland India. The paper is situated within the broader debate on the relationship between nationally designed financial institutions and region-specific agrarian structures, arguing that formal credit mechanisms often operate through institutional arrangements that are not compatible with local systems of land relations and cultivation. By analyzing the secondary data

from government reports, banking statistics, agricultural census data, and household-level surveys, the paper analyses the relationship between agrarian structure, banking outreach and access to institutional credit across the eight North-Eastern states. The study finds that limited access to institutional credit results from structural misalignment between nationally designed banking mechanisms and region-specific agricultural institutions. While budget allocations have increased, the actual expenditure remains significantly lower, reflecting inadequate absorption capacity and administrative constraints. The findings further show that despite repeated policy interventions and financial inclusion initiatives, the region continues to receive a disproportionately low share of institutional agricultural credit relative to its agricultural population and operational holdings. The region's agricultural structure is primarily composed of small and marginal farmers, operate under customary tenure and community ownership, making them ineligible for formal credit that requires individual land titles as collateral. The analysis shows stagnation of Regional Rural Banks and the fragility of cooperative banks, further constrain grassroots credit delivery. A persistent low credit deposit ratio indicates an outflow of mobilized deposits without corresponding reinvestment. Limited KCC Coverage and dominance of non-institutional sources, largely channelized for consumption needs, reinforce vulnerability. Significant interstate variations are also observed, with states characterised by relatively settled cultivation systems exhibiting greater integration into institutional credit networks compared to states where customary tenure and shifting cultivation remain dominant. The paper argues for restoring the social orientation in banking through redistributive policy objectives and region-specific institutional mechanisms. It further argues that the post-1991 shift towards commercial banking priorities has weakened the developmental role of rural banking institutions, thereby intensifying existing regional disparities in access to formal agricultural credit.

Messing Vera

Politics of normalization of spatial segregation. The case of Hungary's recent Act on the Protection of Local Identity

Roma communities in Hungary have long been subject to ethno-social segregation across education, public services, and housing. Segregation has historically operated through informal practices that exclude "undesirable" populations - most notably poor Roma families - from central and resource-rich areas of rural settlements. (Czifrusz 2025) In recent years, these exclusionary dynamics have intensified amid growing anxieties among non-Roma populations. These anxieties are partly fueled by the perception that pro-natalist family support and housing subsidies enable socially marginalized groups, including Roma, to access property and settlement opportunities previously beyond their reach. The formalization of previously informal exclusionary practices culminated in Hungary's 2024 Act on the Protection of Local Identity, which authorizes municipalities to regulate property acquisition and residency. While officially framed as a neutral measure aimed at safeguarding "local heritage," and the law operates through race-neutral criteria. Still it disproportionately targets marginalized populations, including Roma. Critics, including minority rights advocates and Roma intellectuals (Kóczé 2025) have pointed to its role in legitimizing forms of exclusion that echo racialized logics without explicit racial language. Thus, our paper situates these developments within the framework of racial governance as constitutive of European boundary making, drawing on Mullings's (2004) formulation of the paradox of race: race is often renounced as a legitimate category even as racialized

inequalities are actively reproduced through institutional and everyday practices. We argue that this paradox is central to understanding recent the significance of the Act on the Protection of Local Identity. Our empirical analysis draws on 164 local decrees adopted between September and November 2025. These regulations reveal a consistent pattern: rather than preserving local identity, they introduce criteria - such as minimum income, employment stability, family size, or absence of legal infractions - that effectively exclude the poor, large households, and economically precarious individuals. These categories overlap strongly with the structural position of Roma communities, demonstrating how racialized exclusion can be enacted through formally non-racial administrative measures. We argue that these developments exemplify Mullings's paradox: race is formally denied, yet materially enacted through governance. Moreover, we interpret these policies as a response to the contradictions of contemporary illiberal social policy. Pro-natalist and redistributive measures, while framed as inclusive, generate perceived threats among the rural majority population concerning the influx of "unwanted" groups. The 2024 Act and subsequent local regulations function as a corrective mechanism, reasserting symbolic and material boundaries by excluding racialized and marginalized populations. In this sense, racial governance emerges as a key mechanism institutionalized boundary making, producing differentiated access to space, citizenship, and belonging without explicitly naming race.

Virág Tünde

Rasszizált lakáspolitika és feltételes befogadás: mindennapi kormányzás, társadalmi infrastruktúra és a romák lakhatási helyzete Magyarországon

A roma közösségek szerte Európában jellemzően csak alacsony színvonalú, szegregált lakhatáshoz férnek hozzá, ami a rasszizált megkülönböztetés történetébe ágyazódik, és az egyenlőtlen fejlődés, a periferizáció, valamint a lakhatás financializációjának következménye. A kutatások sora mutatta be, hogy a marginalizált csoportokat célzó városfejlesztési és lakhatási programok gyakran nem érik el a kitűzött célokat, kilakoltatáshoz, stigmatizációhoz vezetnek, és a térbeli elszigeteltség új formáit eredményezik. Magyarországon a romák lakhatási kirekesztését célzó állami kezdeményezések megvalósítását jellemzően a helyi önkormányzatokra bízzák, ami jelentős mérlegelési jogkört biztosít a különböző szereplőknek arra, hogy meghatározzák a „célcsoportot", kiválasszák a „kedvezményezetteket" és ezen keresztül kontrollálják a különböző társadalmi csoportok térbeli elhelyezkedését. Ez a felhatalmazás teret ad az európai uniós vagy állami kezdeményezések helyi értelmezésének, amelyek a fejlesztési célokat olyan rutinszerű adminisztratív döntésekké alakítják, amelyek tartós térbeli következményekkel járnak. Az előadás a lakhatást a rasszizált kormányzás egyik formájaként vizsgálja, nyomon követve, hogyan alakulnak át a lakhatási beavatkozások olyan helyi kormányzási gyakorlatokká, amelyek a térbeli egyenlőtlenségeket nem enyhítik, hanem újratermelik vagy éppen felerősítik. Az etnográfiai terepmunkára és az egymást követő politikai rendszerek lakáspolitikájának összehasonlító történeti elemzésére támaszkodva az előadás egy egyszerű, de politikailag fontos kérdést vet fel: milyen lakhatást biztosít az állam a roma közösségek számára? Ennek megválaszolására előadásomban két egymással összefüggő fogalmi lépést teszek. Először is a lakhatást társadalmi infrastruktúraként fogalmazom meg: olyan relációs rendszerként, amelyen keresztül a materiális megoldások, az intézményi kormányzás és a mindennapi társadalmi gyakorlatok kölcsönhatásba lépnek egymással a térbeli társadalmi rend fenntartása és szabályozása érdekében. Másodszor bevezetem a

mindennapi kormányzás fogalmát, hogy leírjam azokat a mindennapi gyakorlatokat, amelyek révén a kormányzati racionalitásokat és kezdeményezéseket a kormányzás különböző szereplői, az utcai szintű bürokraták, a brókerek és a helyi lakosok (újra)értelmezik, egyeztetik és végrehajtják különböző területi/kormányzási szinteken. Ahelyett, hogy a lakhatási fejlesztések ellentmondásos eredményeit a végrehajtás kudarcaként értelmezném, ez a megközelítés a kormányzás részleges jellegét és produktivitását helyezi előtérbe. Azaz rávilágít, hogy a helyi gyakorlatok nem csupán mechanikusan végrehajtják a kiindulópontul szolgáló kormányzati logikákat, hanem aktívan formálják is azokat. A mellett érvelek, hogy a lakhatás a mindennapi kormányzás egyik mechanizmusaként működik, a jogosultság adminisztratív konstrukcióján keresztül fenntartva a rasszizált társadalmi hierarchiákat. A helyi hatalom birtokosai, az utcai szintű bürokraták mindennapi gyakorlatokon keresztül a politikai célkitűzéseket olyan osztályozási gyakorlatokká alakítják, amelyek megkülönböztetik a „fejleszthetőnek" ítélt háztartásokat azoktól, amelyek „még nem készek" a befogadásra. Ez az osztályozási munka a „jó roma" figurájában kristályosodik ki – egy morális kategóriában, amelyet a mindennapi intézményi találkozások hoznak létre, és amely legitimálja a szelektív befogadást, adminisztratív szempontból ésszerűvé teszi a kirekesztést, és a rasszizált társadalmi rendet a szociális kormányzás jellemzőjeként reprodukálja. Az előadás azt állítja, hogy ezeken a gyakorlatokon keresztül intézményesült egy különálló lakhatási pálya a romák számára, amely eltér mind a többségi társadalomnak járó juttatásoktól, mind a piaci mechanizmusoktól. A tanulmány hozzájárul a rasszizált kormányzásról, a kettős jóléti államokról és a feltételes állampolgárságról szóló vitákhoz, és keretet kínál annak megértéséhez, hogy a befogadást elősegíteni hivatott lakhatási programok hogyan válnak a változó politikai rendszerekben a rasszizált kormányzás eszközeivé.

Racialised Housing Governance and Conditional Belonging: Everyday Statecraft, Social Infrastructure, and Roma Housing in Hungary

Roma populations across Europe continue to encounter barriers to adequate, desegregated housing, rooted in enduring histories of racialisation and compounded by uneven development and the marketisation of housing. Existing research shows that urban renewal and housing programmes targeting marginalised groups often fail to achieve their stated objectives, instead producing displacement, stigma, and new forms of spatial containment. This paper argues that, in Hungary, state-led initiatives to address Roma housing deprivation are largely delegated to local authorities, granting municipalities considerable discretion over beneficiary selection, target-group definition, and spatial outcomes. This delegation creates space for local interpretation, negotiation, and classification, transforming development objectives into routine administrative decisions with lasting spatial consequences. This paper investigates housing as a form of racialised statecraft, tracing how housing interventions are translated into local governance practices that perpetuate rather than mitigate spatial inequality. Drawing on ethnographic fieldwork — including interviews with municipal officials, social workers, and residents — the paper poses a straightforward yet politically charged question: what kind of housing does the state provide to Roma communities? To address this question, the paper makes two interconnected conceptual moves. First, it conceptualises housing as social infrastructure: a relational system through which material arrangements, institutional governance, and everyday social practices interact to sustain and regulate urban life. Second, it introduces the concept of everyday statecraft to capture the routine practices through which governmental rationalities are interpreted, negotiated, and enacted across scales by street-level officials, intermediaries, and citizens. Together, these concepts shift the analysis from implementation failure to the partiality and generativity of

governance, showing how local practices actively transform, rather than simply deliver, the rationalities from which they originate. The central empirical finding is that housing operates as a mechanism of everyday statecraft, sustaining racialised social hierarchies through the administrative construction of deservingness. Frontline professionals and local powerholders translate policy objectives into classificatory practices that distinguish households deemed "improvable" from those considered "not ready" for inclusion. This classificatory labour crystallises in the figure of the "good Roma" — a moralised category produced through routine institutional encounters. It legitimises selective inclusion, renders exclusion administratively rational, and reproduces racialised social order as an ordinary feature of welfare governance. In this way, the paper argues that the Hungarian state has institutionalised a distinct housing pathway for Roma, structurally disconnected from both mainstream provision and the market—a bifurcated governance structure that has persisted across various political regimes. The paper contributes to debates on racialised governance, bifurcated welfare states, and conditional citizenship, offering a framework for understanding how housing programmes designed to promote inclusion become instruments of racialised stratification across shifting political regimes.

Sport as a Space of Boundary-Making: Identity, Power, and Resistance in Society

Szekcióvezető: Leleszi Zsófia

Rahela Jurković
Independent Scholar

A menekültek által játszott futballban húzódó határok: öt ország kutatási eredményei

A tanulmány az UEFA Kutatási Ösztöndíj Programja által támogatott „Futball és menekültek: a Balkán-folyosó kulturális antropológiája (2015–2019)" című kvalitatív kutatás egyes eredményeit mutatja be. A kutatásra öt országban került sor: Bosznia-Hercegovinában, Horvátországban, Görögországban, Észak-Macedóniában és Szerbiában, résztvevő megfigyelés, valamint mélyinterjúk és félig strukturált interjúk módszerét alkalmazva. A terepmunka 2019 szeptembere és 2020 márciusa között zajlott, elsődleges fókuszában a menekültekkel: azokkal a személyekkel, akik menedékjogot kérelmeznek, illetve akiket menekültként ismertek el, azaz akik a részt vevő országok valamelyikében menedékjogot vagy kiegészítő védelmet kaptak. A tanulmány a futballt mint a tőke különböző típusait vizsgálja, Pierre Bourdieu alapkoncepciójára támaszkodva. A kutatás eredményei kimutatták, hogy a menekültek szinte mindenütt futballoznak, ahol erre lehetőségük nyílik; a futball olyan kulturális tőke, amelyet magukkal visznek, bárhová is kerülnek. A futballnak mint a menekültek kulturális tőkéjének jelentőségét tovább hangsúlyozza az a tény, hogy azon interjúalanyok számára, akik naponta (vagy szinte naponta) futballoztak, ez volt az egyetlen tőkéjük, és abban reménykedtek, hogy ez gazdasági értéket teremthet számukra, azaz átváltható gazdasági tőkévé. Megfelelő megközelítés esetén a futball egyúttal társadalmi tőkeként is funkcionál, és társadalmi hídként szolgálhat a menekültek és a befogadó közösség között. A kutatás eredményei ugyanakkor rámutattak arra, hogy a kulturális tőke gazdasági tőkévé történő átváltása nem zökkenőmentes folyamat. Ahhoz, hogy ez megtörténhessen, a futballnak mint a menekültek kulturális tőkéjének – Bourdieu (1986) terminológiájával élve – a testet öltött (inkorporált) állapotából az intézményesült állapotba kell lépnie, ami azt jelenti, hogy a nemzeti labdarúgó-szövetségeknek engedélyezniük kell a menekültek számára a helyi futballklubokban játékosként történő nyilvántartásba vételt. A tanulmány továbbá bemutatja azokat a terepmunka során feltárt jó gyakorlatokat, amelyek során a futball társadalmi tőkeként funkcionált, és amelyek fontos társadalmi hidak kiépítésére adtak lehetőséget a menekültek és a befogadó társadalmak között. Ezek a példák rávilágítottak arra, hogy a helyi sportkontextusban meghúzott különféle határok hogyan léphetők át, míg mások – az identitáshoz kötődők – nehezebben mozdíthatók el.

Boundaries in Football Played by Refugees: Evidence From the Research in Five Countries

The paper presents some of the results of the qualitative research supported by UEFA, through its Research Grant Programme, entitled "Football and refugees: cultural anthropology of the Balkan corridor (2015 – 2019)". It was undertaken in five countries: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Greece, North Macedonia, and Serbia; employing the methods of participant observation, and in-depth, semi-structured interviews. The fieldwork was done between September 2019 and March 2020, having a main focus on refugees: persons either searching for asylum or recognised as refugees, i.e. those who have been granted asylum or subsidiary protection in one of the involved countries. Questioning football as different types of capital will be presented in the paper, with the core concept developed by Pierre Bourdieu. The research results have shown that football is played by refugees almost everywhere where they find a place to do so; it is a cultural capital they bring with them wherever they go. Meaning of football as cultural capital of refugees is further emphasised by the fact that football for the interviewees who played it every day (or almost every day) was the only capital they possessed, and they hoped it could bring them economic value, i.e. that it could be converted to economic capital. When the approach is adequate, football represents social capital as well, and can serve as social bridge between refugees and the local community. However, the research results have demonstrated that conversion from its form of cultural to the form of economic capital does not run smoothly. Before it can happen, football as refugees' cultural capital, in Bourdieu's terms (1986), from its embodied state has to take an institutionalized state, meaning that the national football associations should grant refugees approval to be registered as players in the local football clubs. The paper will also present good practices discovered in the fieldwork, of football serving as social capital, having potential to build important social bridges between refugees and host societies. They have demonstrated how different types of boundaries set in the local sport contexts can be crossed, while others, linked to identity, are harder to be pushed.

Szakács Borbála

University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences

Én, a testem és a (szikla)fal: Az érzékelés elmosódó határai a szikla- és falmászásban

A fenomenológiában bekövetkezett testi fordulat, Maurice Merleau-Ponty és a francia fenomenológia test felé fordulása többek között Marcel Mausson (Les Techniques du corps) vagy Thomas J. Csordason (Somatic Modes of Attention, Embodiment as a Paradigm for Anthropology) keresztül a kulturális antropológia kutatási módszereire is hatással volt. Mégis: bár már a nyolcvanas évek óta az antropológiában is beszélhetünk egy testközéppontú érzékszervi fordulatról, a magyar nyelvű irodalomban ez az irányzat mégis alulreprezentált maradt. Kutatásom épp ezért kifejezetten ezt a szemléletmódot helyezi előtérbe: előadásomban a kétezres években bevezetett 4E kogníció (embodiment, embeddedness, enactedness és extendness) elméleti hátterét alapul véve kulturális antropológusként vizsgálom a budapesti mászóközösségek tagjainak testérzékelését, testen keresztül való érzékelését, „testbe- és világba vetettségét". A résztvevő megfigyelés kulturális antropológiai módszere ideális arra, hogy kutatóként szó szerint is a saját bőrömön tapasztaljam meg a megfigyelésem témáját. A kutatás során tehát az elme-test-

világ trichotómiát vizsgálom felül a mászók konkrét példáján keresztül a 4E kogníció fogalmi készletét használva. Vizsgálatom a nyelvhasználaton, élménybeszámolókon, a térhasználaton, illetve résztvevő megfigyelőként a saját tapasztalásomon alapul. Úgy gondolom, hogy a mászás mint sport kifejezetten alkalmas az észlelés, érzékelés, értelmezés fenomenológiai kérdéseinek kézzelfogható vizsgálatára. A mászás során a mászó ugyanis kiélezetten figyel mind a saját testére, amit a lehető legszigorúbban uralnia kell, mind a környezetére, amelyhez pedig a lehető leggyorsabban kell adaptálódnia. Mivel a mászás inherensen szociális élmény, így ezen kívül elkerülhetetlenül szerepet kap a másik tapasztalása is. Jelen kutatásomat egy körülbelül kétéves terepmunka alapozza meg, amelyet 2022 ősze és 2025 tavasza között folytattam a budapesti beltéri bouldering közösségben. A terepmunka azóta tovább bővült a sziklamászás felé, és az ezáltal szerzett szempontok is bekerültek a kutatásba. A beltéri boulder és a kültéri sziklamászás (jelen esetben kötéllel biztosított elölmászás) közötti hasonlóságok és különbségek az érzékelés szempontjából izgalmas következtetéseket vonnak maguk után. A sziklamászásra jellemző környezeti tényezők ugyan alapvetően különböznek a beltéri boulder élményét meghatározó külső tényezőktől – a szikla és a műanyag elemek érzékelésének különbsége, az eltérő térélmény és a különböző magasság csak a legkézenfekvőbb példák –, a test mozgásának megélése alapjaiban azonban mégis azonos a sziklán és teremben.

Me, My Body and the (Rock) Wall: Blurred Boundaries of Perception in Indoor Bouldering and Rock Climbing

The embodied turn in phenomenology, the shift towards the position of the body in the work of Maurice Merleau-Ponty and the French phenomenological tradition, has also influenced the research methods of cultural anthropology through scholars such as Marcel Mauss (Les Techniques du corps) and Thomas J. Csordas (Somatic Modes of Attention; Embodiment as a Paradigm for Anthropology). Nevertheless, even though anthropology itself has also experienced a body-centered sensory turn in the 1980s, this approach remains underrepresented in Hungarian publications. My research therefore places this perspective at its center. Drawing on the theoretical framework of the 4E cognition – embodiment, embeddedness, enactedness, and extendedness – developed in the early 2000s, as a cultural anthropologist, I examine the perception of the body, the perception through the body, the ways of "being-in-the-world" or "being-in-the-body" of the members of climbing communities in Budapest. The anthropological method of participant observation is particularly well suited to this inquiry, as it allows me to experience the subject of my research quite literally on my own skin. Using the conceptual toolkit of 4E cognition, I review the mind–body–world trichotomy through the concrete example of climbers. My research is based on language use, experiential accounts, spatial practices, and my own experiences as a participant observer. I argue that climbing as a sport offers a particularly fruitful context for a tangible examination of phenomenological questions concerning perception, sensation, and interpretation. While climbing, climbers must maintain heightened awareness both of their own bodies – which they must control with great precision – and of their environment, to which they must adapt as quickly as possible. Furthermore, because climbing is inherently a social experience, the perception of the other inevitably becomes part of the experience as well. The present research is grounded in approximately two years of fieldwork conducted within the indoor bouldering community of Budapest between the autumn of 2022 and the spring of 2025. Since then, the scope of the fieldwork has expanded to also include outdoor rock climbing, and the new perspectives gained through this extension have also been incorporated into the research. From the perspective of perception, the similarities and differences between

indoor bouldering and outdoor rock climbing – in this case, mostly lead climbing – bring particularly interesting insights. Although the environmental characteristics of rock climbing differ fundamentally from those shaping the experience of indoor bouldering – the contrast between the feel of natural rock and of artificial holds, the different spatial experiences, and the varying heights being only the most obvious examples – the lived experience of bodily movement remains fundamentally similar on both the rock face and climbing walls.

Váczi Mariann

University of Nevada, Reno, Department of Anthropology, Center for Basque Studies

Sport, függetlenségi mozgalmak, és szuverenitás: baszk, katalán, és székely példák

Több éves spanyolországi etnográfiai terepmunka és rövid romániai utak alapján ez az előadás három esettanulmány segítségével azonosítja azokat a folyamatokat, amelyek révén a politika a sporton keresztül megjelenik. Hogyan politizálódik a test, és hogyan testesül meg az ideológia, a kollektív konstrukciók minden vágyával, kockázatával és bizonytalanságával együtt? Spanyolországban a futball mélyen beágyazódott a társadalmi és politikai életbe országos, tartományi és városi szinten. Spanyolország történelmi futballklubjai közül a baszk Athletic Club de Bilbao az első osztályú Liga alapító tagja. Az Athletic Bilbao széles körben ismert játékos-toborzási politikájáról, amely csak baszk születésű vagy a baszk nevelésű játékosokat játszat. Kis játékoskerete ellenére a klub soha nem esett ki a spanyol labdarúgás legfelsőbb osztályából. Ez az előadás a szurkolók, klubjuk és a játékosok között létező etnikai azonosulás örömeit és zsákutcáit tárgyalja, az Athletic Bilbao pedig a baszk nemzeti identitást és annak történelmi változásait tükrözi és konstruálja. Másodszor, ez az előadás egy katalán hagyományőrző sport geopolitikáját tárgyalja a katalán függetlenségi mozgalom idején. A castells egy évszázados hagyományos sport, ahol férfiak, nők és gyermekek százai gyűlnek össze katalán tereken, hogy lélegzetelállító építményeket hozzanak létre. A virágzó castells sport a katalán kulturális örökség és identitás szimbólumává vált a nemzeti autonómiáról és a Spanyolországtól való elszakadásról szóló viták közepette. Míg a castells építésének fő funkciója a közösségépítés egy alacsony költségű, generációkon átívelő és befogadó szabadidős tevékenység révén, ez az egyedülálló sport társadalmi bázist, imázst és szókincset is biztosít a katalán függetlenségi mozgalom számára. Végül az előadás röviden tárgyalja a székely jégkorongot, mint a politikai viták és etnikai konfliktusok színterét a Ceaușescu-rezsim alatt és napjainkban. Mindhárom esettanulmány a határmeghatározó mechanizmusok sikereit és zsákutcáit mutatja be, ahogyan azok az állam alatti regionális identitások előmozdítására törekszenek a tágabb geopolitikai kontextusban.

Sport, Secession, and Sovereignty: Basque, Catalan, and Szekler (Székely) Examples

Drawing from years of ethnographic fieldwork in Spain and short trips in Romania, this talk will use three case studies to identify the subtle processes by which the political emerges through sport in sub-state contexts: how the body becomes politicized and ideology becomes embodied, with all the desires, risks and precarities

of collective constructions. In Spain, football is deeply embedded in social and political life at national, regional, provincial, and city levels. Among Spain's historical football clubs, the Basque Athletic Club de Bilbao is a founding member of the first division Liga. Athletic is widely known for its player recruitment policy, which allows only Basque-born players or those developed at the youth academies of Basque clubs to play for the team. Despite its small player pool, the club has never been relegated from the top division of Spanish soccer. First, this lecture will discuss the pleasures and impasses of the ethnicized identification that exist between fans, their club and the players, with Athletic Bilbao both reflecting and constructing Basque national identities and their historical changes. Second, this lecture will discuss the emergent geopolitics of building human towers (castells) during the contemporary independence movement in Catalonia. Castells is a centuries-old traditional sport where hundreds of men, women, and children gather in Catalan squares to create breathtaking edifices through a feat of collective athleticism. The result is a great spectacle of effort and overcoming, tension and release. The thriving castells practice has become a symbol of Catalan cultural heritage and identity amid debates around national autonomy and secession from Spain. While the main function of building castells is to grow community through a low-cost, intergenerational, and inclusive leisure activity, this unique sport also provides a social base, image, and vocabulary for the Catalan independence movement. Finally, the lecture will briefly discuss Szekler (Székely) hockey in Romania as a site of political contestation and ethnic conflict under the Ceaușescu regime and today. All three cases will identify the successes and impasses of boundary-making mechanisms as they strive to promote sub-state national identities in broader geopolitical contexts.

Kutatói életpálya és teljesítmény

Szekcióvezető: Horváth Michelle, Koltai Júlia, Számel Kata Viola

Dési Ádám

Pannon Egyetem Könyvtár és Tudásközpont

Mérni és versenyezni: egyetemi rangsorok és az akadémiai mező kettős mozgása

Jelenleg nagyságrendileg 20.000 felsőoktatási intézmény működik. Teljesítmény vagy döntés alapján megközelítőleg tizedük az amelyik helyezést ért el a két legismertebb nemzetközi rangsor valamelyikében (Times Higher Education, Quacquarelli Symonds). A két szám közötti különbség kellemes biztonságot nyújt a résztvevő intézményeknek, mivel, ha már sikerült a kvalifikálás, azzal bekerült a világ élvonalába, a rangsor adati szerint. Ezek a felmérések az egyetemek életében szinte minden területen megjelenhetnek, növelhetik a jelentkezők számát (különösen a külföldi hallgatók esetében), intengráns részei lehetnek a brand-építésnek, kitűzött (szak)politikai célok is lehetnek vagy éppen fenntarthatósági mérföldkövekként és útjelzőként is szolgálhatnak. A rangsorok tudományos objektivitást sugalló kvantifikációs gyakorlata különösen azáltal válhat rizikófaktorrá ahogy magától értetődő összehasonlítási formát alakít ki. A rangsorok térnyerése egyaránt kiváltott szakmai érdeklődést és kritikákat, valamint a CoARA és EUA ajánlások tekintetében konkrét irányelveket felelős (fel)használatukra. Polányi kettős mozgás megközelítése alkalmas keretrendszert biztosít ahhoz az értelmezéshez ahogy az akadémiai mezőben a piaci szereplők egyre nagyobb teret nyernek, és katalizálják a hozzájuk kapcsolódó ellenmozgásokat. Az egyetemi közeg paradoxona, hogy miközben nemzetközi együttműködésekre, hallgatói és kutatói mobilitásra, valamint kölcsönös elismerésre épül, a rangsorok ezt a már létező versenyt zéró összegű játszmává egyszerűsítik. Objektívnek és igazságosnak látszó mutatóikkal a hallgatókért és kutatókért folyó küzdelmet intézményi stratégiává, gyakran külön szervezeti feladattá alakítják. Az előadás azt vizsgálja, milyen mechanizmusokon keresztül hatnak a rangsorok az egyetemi életre: a stratégiai döntéshozatalra, a kommunikációra, az erőforrás-allokációra és az intézményi önértelmezésre. A rangsorokat Polányi nyomán nem pusztán mérési eszközként, hanem a felsőoktatás piacosításának infrastruktúrájaként értelmezem. Emellett bemutatom azokat a válaszlehetőségeket – kritikai használat, alternatív indikátorok, intézményi önkorlátozás és kollektív szabályozás –, amelyek mérsékelhetik torzító hatásukat. Amellett érvelek, hogy a rangsorokhoz fűződő viszony azért különösen ellentmondásos, mert az intézmények egyszerre érdekeltek a bennük való részvételben és azok kritikai korrekciójában.

Measure and Compete: University Rankings and the Double Movement of the Academic Field

There are currently approximately 20,000 higher education institutions in operation. Based on performance or selection criteria, approximately one-tenth of these have achieved a ranking in one of the two most well-known international rankings (Times Higher Education, Quacquarelli Symonds). The difference between these two figures provides a welcome sense of security for participating institutions, as once they have qualified, they are considered to be among the world's best, according to the ranking data. These surveys can appear in nearly every aspect of university life; they can increase the number of applicants (especially international students), serve as integral parts of brand-building, represent specific (specialized) policy goals, or function as sustainability milestones and signposts. The practice of quantification in rankings, which suggests scientific objectivity, can become a risk factor particularly by establishing a form of comparison that is taken for granted. The rise of rankings has sparked both professional interest and criticism, as well as specific guidelines regarding their responsible use in light of CoARA and EUA recommendations. Polányi's dual-movement approach provides a suitable framework for interpreting how market actors are gaining increasing ground in the academic field and catalyzing the counter-movements associated with them. The paradox of the academic environment is that, while it is built on international collaboration, student and researcher mobility, and mutual recognition, rankings reduce this existing competition to a zero-sum game. With their seemingly objective and fair metrics, they transform the competition for students and researchers into an institutional strategy, often into a separate organizational task. This presentation examines the mechanisms through which rankings influence university life: strategic decision-making, communication, resource allocation, and institutional self-interpretation. Following Polányi, I interpret rankings not merely as measurement tools, but as the infrastructure of the marketization of higher education. In addition, I present potential responses—critical use, alternative indicators, institutional self-restraint, and collective regulation—that can mitigate their distorting effects. I argue that the relationship to rankings is particularly contradictory because institutions have a dual interest in both participating in them and critically correcting them.

Koltai Júlia

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Számítógépes Társadalomtudomány Kutatócsoport

A fiatal kutatók munkával kapcsolatos attitűdjeinek értékelésének összehasonlítása a 2021-es és a 2025-ös FKA és MTA-FKA kutatások alapján

A tudományos utánpótlás biztosítása és a fiatal kutatók pályán tartása elengedhetetlen a hazai tudományos élet nemzetközi versenyképességének és fenntarthatóságának szempontjából. A Fiatal Kutatók Akadémiája (FKA) éppen ezért kiemelt feladatának tekinti a kutatói életpálya kihívásainak, a kutatói jóllétnek és a rendszer strukturális problémáinak tényalapú, folyamatos monitorozását és ennek érdekében 2018 óta rendszeresen felméréseket készít. Jelen előadás azt vizsgálja, hogy miként változott a magyarországi fiatal kutatók szubjektív jólléte, munkakörülményeik megítélése és intézményi beágyazottsága a 2021-es és 2025-ös évek viszonylatában. Továbbá vizsgáljuk, hogy a 2025-ös adatok alapján milyen objektív (anyagi és publikációs) tényezők, valamint jövőképbeli különbségek (külföldre vándorlás szándéka, pálya

kiszámíthatósága) azonosíthatók a különböző kutatói korosztályok között. A vizsgálat két átfogó, kvantitatív keresztmetszeti felmérés adatain alapul. A 2021 őszi adatfelvétel célzottan a 45 év alatti, PhD-fokozattal rendelkező kutatókat vizsgálta. A 2025 nyári, kibővített adatfelvétel célcsoportját az MTMT-ben regisztrált, aktív publikációs tevékenységet folytató szerzők és köztestületi tagok alkották. Az időbeli összehasonlító elemzéshez a 2025-ös mintából is a 45 év alatti, PhD-val rendelkező alapsokaságot szűrtük ki. Az 1-től 5-ig terjedő Likert-skálás attitűdváltozók időbeli összehasonlítása khi-négyzet próbával, míg a 2025-ös adatok életkori bontású vizsgálata (jövedelem, publikációk száma) Kruskal–Wallis és Mood-féle medián tesztekkel történt. Az összehasonlító elemzés azt mutatja, hogy a vizsgált négyéves időszakban - mely magában foglalja a kutatóhálózat 2023-as HUN-REN-né alakítását - a fiatal kutatók kifejezetten magas arányban értettek egyet azzal, hogy a jelenlegi hazai körülmények nem ideálisak a fiatalok kutatói pályára lépéséhez, és ez a kritikus vélekedés az elmúlt négy évben érdemben nem enyhült (2021: 3,79; 2025: 3,70; p=0,051). Továbbra is komoly problémát jelent a magas szintűnek érzékelt adminisztratív bürokrácia (3,87). Bár az általános döntési folyamatokba való bevonódás érzete enyhe, de statisztikailag szignifikáns javulást mutatott (2,40-ről 2,57-re; p=0,026), még mindig a középértékénél gyengébb egyetértést mutat, az intézményi szintű döntésekbe való érdemi beleszólás megítélése pedig továbbra is kritikusan alacsony (2,14). A 2025-ös adatok életkori bontású vizsgálata markáns generációs szakadékokat tárt fel. A tudományos főállásból származó jövedelmek medián értéke a pályakezdő (26–30 éves) korosztályban kifejezetten alacsony (187 500 Ft), és csak a 60 év feletti szenior korosztályban éri el a csúcsot (550 000 Ft; p<0,001). Ezzel szoros összefüggésben a kiszámítható kutatói életpályamodellbe vetett hit drasztikusan alacsony a 26–40 év közötti korosztályokban (átlagosan 2,27–2,43 egy 1-től 5-ig terjedő skálán), ami fokozatosan emelkedik az életkor előrehaladtával. Az egzisztenciális és strukturális bizonytalanság egyértelmű következménye, hogy a külföldi munkavállalás gondolata kiemelkedően magas arányban merül fel a legfiatalabbak körében, dacára annak, hogy a 31–45 éves korosztály publikációs teljesítménye (a 2020 óta megjelent cikkek mediánja: 8) már tökéletesen megegyezik a szenior (46–65 éves) generációkéval. Összességében az eredmények azt mutatják, hogy a hazai kutatói pálya kiszámíthatósága és az anyagi elismerés hiánya komoly gátja a fiatal tehetségek megtartásának.

A Comparison of Young Researchers' Work-Related Attitudes Based on the 2021 FKA and 2025 MTA-FKA Surveys

Securing the next generation of scientists and retaining young researchers in the profession are essential for the international competitiveness and sustainability of the domestic scientific ecosystem. Therefore, the Hungarian Young Academy (FKA) considers it a priority to continuously monitor the challenges of the research career, researcher well-being, and the structural problems of the system on an evidence-based foundation; to this end, the organization has been conducting regular surveys since 2018. This presentation examines how the subjective well-being, perception of working conditions, and institutional embeddedness of young researchers in Hungary have changed between 2021 and 2025. Furthermore, based on the 2025 data, we investigate what objective (financial and publication-related) factors, as well as differences in future prospects (intention to work abroad, career predictability), can be identified among different age groups of researchers. The study is based on data from two comprehensive, quantitative cross-sectional surveys. The data collection in the autumn of 2021 specifically targeted researchers under the age of 45 holding a PhD degree. The target group of the expanded data collection in the summer of 2025 consisted of authors registered in the MTMT (Hungarian National Scientific Bibliography) with active publication activity, as well

as members of the public body of the Academy. For the longitudinal comparative analysis, the subpopulation of individuals under 45 with a PhD was filtered from the 2025 sample as well. The temporal comparison of attitude variables on a 1-to-5 Likert scale was conducted using the chi-square test, while the age-specific analysis of the 2025 data was performed using Kruskal-Wallis and Mood's median tests. The comparative analysis shows that during the four-year period examined – which includes restructuring of the research network into HUN-REN in 2023 – a particularly high proportion of young researchers agreed that current domestic conditions are not ideal for young people to enter the research career, and this critical view has not significantly eased over the past four years. The high perceived level of administrative bureaucracy continues to be a serious problem. Although the sense of involvement in general decision-making processes showed a slight but statistically significant improvement, it still indicates agreement below the midpoint, and the perception of having a meaningful say in institutional-level decisions remains critically low. The age-specific breakdown of the 2025 data revealed striking generational gaps. The median income from a primary scientific job is exceptionally low among early-career researchers, and only reaches its peak in the senior age group over 60. Closely related, the belief in a predictable research career model is drastically low in the 26–40 age group, which gradually increases with age. A clear consequence of existential and structural uncertainty is that the thought of working abroad arises in an exceptionally high proportion among the youngest, despite the fact that the publication performance of the 31–45 age group already perfectly matches that of the senior (46–65) generations. Overall, the results show that the lack of predictability in the domestic research career and the lack of financial recognition represent serious barriers to retaining young talent.

Nagy Terézia

Szegedi Tudományegyetem Bölcsészet - és Társadalomtudományi Kar, Szociológia Tanszék; Szegedi Tudományegyetem IKIKK Intediszciplináris Családtudományi Kutató és Fejlesztő Központ

Jancsák Csaba

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai Intézet, Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék; Szegedi Tudományegyetem IKIKK Intediszciplináris Családtudományi Kutató és Fejlesztő Központ

Mihálka Mária

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Társadalomismereti és Kisebbségpolitikai Intézet, Alkalmazott Társadalomtudományok Tanszék; Szegedi Tudományegyetem IKIKK Intediszciplináris Családtudományi Kutató és Fejlesztő Központ

Bizonytalanság a karrierépítésben: Oktatónői életutak és megküzdési stratégiák a felsőoktatásban

A karrierstruktúra mind horizontális, mind vertikális jellemzői miatt hátrányosabb feltételeket teremt a nők számára. A diplomaszerzés, a doktori képzés és az akadémiai előmenetel kritikus mérföldkövei életkorilag gyakran egybeesnek a családalapítás és a gyermekvállalás időszakával, amely strukturális feszültségekhez

vezet. Jelen előadásunkban a Szegedi Tudományegyetem oktató- és kutatónőinek karrierútjait vizsgálom, eredetileg a munka és a magánélet egyensúlyára fókuszáltunk, ám az empirikus anyag elemzése során a karrier-bizonytalanság jelensége vált a kutatás központi fogalmává. A kvalitatív kutatás során félig strukturált interjúkat készítettünk különböző tudományterületeken (természettudomány, társadalomtudomány, bölcsészet- és jogtudomány) dolgozó, különböző életpálya-szakaszban lévő, gyermeket nevelő oktatónőkkel. A narratívák elemzése rávilágít arra, hogy a karrierutat nem lineáris fejlődés, hanem sok esetben a toporgás, a megtorpanás és a tartós egzisztenciális instabilitás jellemzi. A bizonytalanság elsődleges forrásaiként a sorozatos, rövid távú, határozott idejű szerződések, a transzparens intézményi visszajelzések és a strukturált mentori-pályaszocializációs támogatás hiánya, valamint a transzgenerációs akadémiai elvárások és a családi szerepek közötti feszültségek azonosíthatók. Az interjúalanyok elbeszéléseiben hangsúlyosan megjelenik a „kiszámítható egyensúlytalanság" állapota, amelyben a kampányszerű akadémiai túlvállalások (pályázatok, óraszámok, adminisztráció) a magánélet, a rekreáció és az „énidő" rovására valósulnak meg. A kutatás bemutatja azokat az egyéni, izolált megküzdési stratégiákat – mint a munka és magánélet határainak merev, tudatos meghúzása vagy a kortárs mindfulness technikák –, amelyek bár védik az egyén mentális egészségét, mégis konzerválják a kutatónők kiszolgáltatottságát és fenntartják az üvegplafon jelenségét. A tartós bizonytalanság következményeként megjelenő önértékelési válságok és a lojalitás lassú leépülése végső soron a minősített humánerőforrás elvesztéséhez, a pályaelhagyáshoz vezetnek, rávilágítva a merev, maszkulin mintákat követő egyetemi HR-menedzsment anakronizmusára. Támogató: SZTE Társadalmi Felelősségvállalás Kompetenciaközpont

Uncertainty in Career Development: Female Lecturers' Career Paths and Coping Strategies in Higher Education

In light of national and international literature, the academic career path and the university career structure create disadvantageous conditions for women due to both horizontal and vertical segregation. The critical milestones of obtaining a degree, doctoral studies, and academic advancement often coincide with the period of starting a family and having children, leading to structural tensions. This study examines the career paths of female lecturers and researchers at the University of Szeged. While originally focusing on work-life balance, the phenomenon of career uncertainty emerged as the central dimension during the analysis of the empirical data. During the qualitative research, semi-structured interviews were conducted with female lecturers raising children, working in various fields of science (natural sciences, social sciences, humanities, and law) and at different stages of their careers. The analysis of the narratives highlights that career paths are not characterized by linear progress, but in many cases by stagnation, hesitation, and prolonged existential instability. The primary sources of uncertainty identified include consecutive short-term, fixed-term contracts, the lack of transparent institutional feedback and structured mentoring/professional socialization support, and the tensions between traditional academic expectations and family roles. The interviewees' accounts prominently feature the state of "predictable imbalance", where campaign-like academic overcommitments (grants, high teaching hours, administration) are achieved at the expense of private life, recreation, and "me-time." The research presents individual, isolated coping strategies – such as drawing rigid, conscious boundaries between work and private life or adopting contemporary mindfulness techniques – which, although protecting individual mental health, structurally preserve the vulnerability of female researchers and maintain the glass ceiling effect. The resulting self-esteem crises and the gradual erosion of loyalty ultimately lead to the loss of qualified human resources and career abandonment,

highlighting the anachronism of rigid university human resource management that follows masculine patterns. Supported by University of Szeged, Center of Excellence for Social Responsibility

Számel Kata Viola

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Számítógépes Társadalomtudomány Kutatócsoport

Ki a sikeres kutató? Tudományos teljesítmény, társadalmi háttér és diszciplináris sajátosságok a mai magyar tudományban

Az utóbbi évtizedekben a felsőoktatást és a kutatási szférát globális szinten határozta meg a tudomány nemzetköziesedése, valamint a finanszírozási rendszerek radikális átalakulása. A forráselosztási döntések egyre inkább projektalapúvá és piacorientálttá váltak, amellyel párhuzamosan a kutatói teljesítmény mérése sok egyetemen és akadémiai intézetben kvantitatív, tudománymetriai indikátorokon alapuló pontrendszerekbe csatornázódott be. Míg egyes – elsősorban természettudományi – diszciplínák belső felépítésük és kialakult publikációs gyakorlataik miatt könnyebben adaptálódtak ehhez a standardizált megközelítéshez, más területek, kiváltképp a bölcsész- és társadalomtudományok művelői egyre hangosabban mutatnak rá a tudománymetriai értékelés hiányosságaira (Kollár, 2025). E kritikai hullám hívta életre a Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA, 2022) kezdeményezést, amely a kvantitatív indikátorok helyett a kvalitatív szempontok és a kutatói tevékenységek sokféleségének elismerését helyezi a középpontba. Ennek a kezdeményezésnek is vannak azonban kritikusai (Baccini, 2025), folyamatos az útkeresés a tudományértékelés javításában. A publikációs gyakorlatok terén nagy különbségek vannak egyes tudományterületek, sőt kisebb alterületek között. Míg a természettudományokban a nemzetközi folyóiratokban megjelenő, akár nagyszámú társszerzővel közösen jegyzett cikkek dominálnak, addig a bölcsészettudományokban máig alapvető érték a hosszabb kutatómunkát igénylő, egyedül írt, gyakran anyanyelvi monográfia is. Bár a kutatók mindennapi tapasztalata igazolja e különbségeket, empirikusan ritkán vizsgált kérdés, hogy a teljesítménymutatók eltéréseiért valóban tisztán a tudományterületi hovatartozás és a diszciplináris kultúra felelős-e, vagy más tényezők is meghúzódnak a háttérben. A kutatás a Magyar Tudományos Akadémia és a Fiatal Kutatók Akadémiája 2025-ben végzett, átfogó országos adatgyűjtésére támaszkodva keresi a választ erre a kérdésre. A gazdag adatbázis a klasszikus tudománymetriai outputok (pl. folyóiratcikkek, könyvfejezetek és hivatkozások száma) mellett részletes betekintést enged a kutatók szocio-demográfiai hátterébe is. A kérdőív alapján ismert többek között a válaszadók neme, kora, munkahelyeik száma és típusa, jövedelmi helyzete, családi állapota, a gyermekek száma, valamint nemzetközi mobilitási tapasztalata. Az elemzés során tudományterületenkénti többváltozós regressziós modellekkel vizsgálom, hogy a releváns társadalmi és intézményi háttértényezők kontrollálása mellett mekkora a tudományterület tényleges hatása a mért tudományos teljesítményre. A kutatás elsődleges célja, hogy pontosabban megértsük a diszciplínák közötti eltérő publikációs gyakorlatok hatását a tudományos teljesítményre, és az eredmények alapján empirikusan megalapozott, a hazai kontextusra szabott javaslatokat fogalmazzunk meg a méltányosabb, CoARA-elvekkel harmonizáló kutatásértékelési gyakorlatok kialakításához. Hivatkozások Baccini, A. (2025): CoARA will not save science from the tyranny of administrative evaluation. Research Evaluation, 34, rvaf024. https://doi.org/10.1093/reseval/rvaf024 Coalition for Reforming Research Assessment, 2022: Agreement on

Reforming Research Assessment. doi: 10.5281/zenodo.13480727 Kollár, L. (2025): A hazai tudománypolitikáról. Magyar Tudomány, 186/S2, 1-38. https://doi.org/10.1556/2065.186.2025.S2.1

Who Is a Successful Researcher? Academic Performance, Social Background, and Disciplinary Characteristics in Contemporary Hungarian Science

In recent decades, the research sector has been shaped globally by the internationalization of science and the radical transformation of funding systems. Decisions on resource allocation have become increasingly project-based and market-oriented; in parallel, the measurement of researcher performance at many universities and academic institutions has been channeled into point systems based on quantitative, scientometric indicators. While certain disciplines — primarily in the natural sciences — adapted more easily to this standardized approach due to their internal structures and established publication practices, scholars in other fields, particularly the humanities and social sciences, have been increasingly vocal in pointing out the shortcomings of scientometric evaluation (Kollár, 2025). This wave of criticism gave rise to the Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA, 2022) initiative, which focuses on qualitative criteria and the recognition of the diversity of research activities rather than quantitative indicators. However, this initiative also has its critics (Baccini, 2025), and the search for ways to improve research evaluation continues. There are significant differences in publication practices among different fields of study, and even among smaller subfields. While in the natural sciences, articles published in international journals often co-authored by a large number of contributors dominate, in the humanities, monographs written by a single author, often in the author's native language and requiring extensive research, also remain a fundamental standard to this day. Although researchers' everyday experience confirms these differences, it is a question rarely examined empirically: are the discrepancies in performance indicators truly attributable solely to the field of science and disciplinary culture, or are other factors at play in the background? This study seeks to answer this question by drawing on comprehensive national data collected in 2025 by the Hungarian Academy of Sciences and the Hungarian Young Academy. In addition to classic scientometric outputs (e.g., journal articles, book chapters and the number of citations), the rich database also provides detailed insight into the researchers' socio-demographic background. Based on the questionnaire, information is available on, among other things, the respondents' gender, age, number and type of employers, income status, marital status, number of children, and experience with international mobility. In the analysis, multivariate regression models by field of study are used to examine the actual impact of the field of study on measured scientific performance, while controlling for relevant social and institutional background factors. The primary objective of this research is to gain a more precise understanding of how differing publication practices across disciplines affect academic performance, and, based on the findings, to formulate empirically grounded recommendations for the development of more equitable research evaluation practices that align with CoARA principles. Bibliography Baccini, A. (2025): CoARA will not save science from the tyranny of administrative evaluation. Research Evaluation, 34, rvaf024. https://doi.org/10.1093/reseval/rvaf024 Coalition for Reforming Research Assessment, 2022: Agreement on Reforming Research Assessment. doi: 10.5281/zenodo.13480727 Kollár, L. (2025): A hazai tudománypolitikáról. Magyar Tudomány, 186/S2, 1-38. https://doi.org/10.1556/2065.186.2025.S2.1

Tardos Katalin
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

Paksi Veronika
ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

Alulreprezentált és marginalizált csoportok a kutatói pályán: a magyar kutatók interszekcionalitás szempontú megközelítése

Az alulreprezentált és marginalizált kutatókat különböző alapokon érheti előítélet és diszkrimináció, így például társadalmi nemük, nemi identitásuk, etnikai hovatartozásuk , illetve fogyatékosságuk alapján . Bár ezen csoportok identitásuk és jellemzőik tekintetében jelentősen különböznek egymástól, közös helyzetük gyakran hasonló tapasztalatokat eredményez (Lukkien et al., 2025). Nagyobb valószínűséggel tapasztalnak elfogult értékeléseket és diszkriminációt (Régner et al., 2019), szexizmust és rasszizmust (Bourabain, 2021), prekaritást és bérkülönbségeket (O'Keefe és Courtois, 2019), a feladatok egyenlőtlen elosztását (Stone et al., 2013), kevésbé támogató (Corneille et al., 2019), vagy ellenséges munkakörnyezetet (Remnant et al., 2024), imposztor-szindrómát (Chakraverty és Rishi, 2022), szexuális erőszakot (Roskin-Frazee, 2020), valamint a munka-családi élet egyensúly hiányát (Paksi et al., 2022). Mindezek számos negatív következménnyel járhatnak általános jóllétükre, szakmai előmenetelükre és előléptetési esélyeikre (Emira et al., 2018), ami gyakran vertikális szegregációhoz, valamint pályaelhagyásukhoz vezethet. Az interszekcionalitás elmélete (Crenshaw, 1991) segít megérteni, hogy miként fonódnak össze a szakmai befogadást és előmenetelt akadályozó strukturális tényezők. Ugyanakkor a neoliberális menedzsmentmódszerek beszivárgása a kutatás-fejlesztésbe (Drew és Canavan, 2020) tovább nehezíti és lassítja az egyenlőtlenségek felszámolását. Előadásunkban a Magyar Tudományos Akadémia és a Fiatal Kutatók Akadémiája által 2025-ben készített „A magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzete: A 2025-ös MTA–FKA-felmérés adatai" kutatásának több mint 5000 fős adatbázisát felhasználva a magyarországi kutatók egyes interszekcionális csoportjait vizsgáljuk meg (Koltai et. al. 2026). Míg az utóbbi évtizedben egyre több kutatás foglalkozott általában véve a nők hátrányával az akadémiai karrierek során (Tardos és Paksi, 2024), hiányzik a részletesebb, interszekcionális megközelítés ezen a területen. Kutatási kérdésünk, hogy a magyar kutatók interszekcionalitás szempontú megközelítése milyen társadalmi egyenlőtlenségeket tesz láthatóvá a tudományos kutatók csoportján belül, és azoknak milyen hatásuk lesz a tudományos teljesítményre, az akadémiai karrier előmenetelre, és az elégedettségre? Az előadás kitér a fiatal és idősebb kutatónőkre, a fogyatékossággal élő, a rendszeres gondozási feladatokat ellátó és a gyermeküket egyedül nevelő kutatónőkre és férfi kutatókra. A kutatás nyitott kérdéseit felhasználva kvalitatív módon elemezzük a személyesen megélt hátrányokat a kutatói pályán, míg a kvantitatív adatbázis adatait elemezve összevetjük a kutatók interszekcionális csoportjait az egész kutatói népességgel a tudományos publikációs és pályázási teljesítmény, az akadémiai karrier előmenetele, valamint az elégedettség és a mentális egészség szempontjából. Irodalom Bourabain, D. (2021). Everyday sexism and racism in the ivory tower: The experiences of early career researchers on the intersection of gender and ethnicity in the academic workplace. Gender, Work & Organization, 28(1), 248–267. https://doi.org/10.1111/gwao.12549 Chakraverty, D., & Rishi, M. (2022). Impostor phenomenon and discipline-specific experiences of violence in science, technology, engineering, and mathematics. Violence and Gender, 9(1), 22-29. https://doi.org/10.1089/vio.2021.0025 Corneille, M., Lee, A., Allen, S., Cannady, J., & Guess, A. (2019).

Barriers to the advancement of women of color faculty in STEM: The need for promoting equity using an intersectional framework. Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal, 38(3), 328–348. Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. Stanford Law Review, 43(6), 1241–1299. https:// doi. org/ 10. 2307/ 1229039 Drew, Eileen – Canavan, Siobhán (2020) The Gender-Sensitive University. Routledge Emira M, Brewster S, Duncan N, et al. (2018) What disability? I am a leader! Understanding leadership in HE from a disability perspective. Educational Management Administration & Leadership 46(3): 457–473. Koltai, J., Horváth, M., Knap, Á., & Számel, K. (2026). A magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzete – A 2025-ös MTA–FKA- felmérés főbb eredményei - elérhető a Magyar Tudományos Akadémia honlapjáról: Magyar Tudományos Akadémia. https://doi.org/10.36820/mta_fka.2025 Lukkien, Tessa – Chauhan, Trishna - Otaye-Ebede, Lilian (2025) Addressing the diversity principle–practice gap in Western higher education institutions: A systematic review on intersectionality. British Educational Research Journal. 51:705–736. O'Keefe, T. and A. Courtois (2019), '"Not one of the family": Gender and precarious work in the neoliberal university', Gender, Work & Organization 26, no. 4: 463–479. https://doi.org/10.1111/gwao.12346. Paksi, V – Nagy, B – Tardos, K (2022) Perception of Barriers to Motherhood: Female Phd Students' Changing Family Plans in the STEM Fields. Social Inclusion, 10(3):149-159. http://doi.org/10.17645/si.v10i3.5250 Régner, I., Thinus-Blanc, C., Netter, A., Schmader, T., & Huguet, P. (2019). Committees with implicit biases promote fewer women when they do not believe gender bias exists. Nature Human Behaviour, 3(11), 1171-1179. https://doi.org/10.1038/s41562-019-0686-3 Remnant, J., Sang, K., Calvard, T., Richards, J., & Babajide, O. (2024). Exclusionary logics: Constructing disability and disadvantaging disabled academics in the neoliberal university. Sociology, 58(1), 23–44. https://doi.org/10.1177/00380385231162570 Roskin-Frazee, A. (2020). Protections for marginalised women in university sexual violence policies. International Journal for Crime, Justice and Social Democracy, 9(1), 13–30. https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v9i1.1451 Stone, S. D., Crooks, V. A., & Owen, M. (2013). Going through the back door: Chronically ill academics' experiences as 'unexpected workers'. Social Theory & Health, 11, 151-174. https://doi.org/10.1057/sth.2013.1 Tardos, K., & Paksi, V. (2024). The precarity paradox: Experiences of female PhD holders across career stages in STEM fields. Learning and Teaching, 17(3), 58-80. Retrieved Jun 2, 2026, from https://doi.org/10.3167/latiss.2024.170304

Underrepresented and Marginalised Groups in Research Careers: An Intersectional Approach to Hungarian Researchers

Academic literature on underrepresentated and marginalised researchers (UMRs) has already drawn attention to the fact that researchers face prejudice and discrimination for different grounds, such as gender, gender identity, ethnicity, and disability . Although these UMRs groups are very different in terms of their identities and characteristics, their underrepresented and marginalized status often results in shared experiences (Lukkien et al., 2025). They are more likely to experience biased evaluations and discriminations (Régner et al., 2019), sexism, racism (Bourabain, 2021), precarity and pay gaps (O'Keefe and Courtois, 2019), unequal distribution of tasks (Stone et al., 2013), less supportive (Corneille et al., 2019) or even hostile environments (Remnant et al., 2024), microaggression, imposter syndrome (Chakraverty and Rishi, 2022), sexual violence (Roskin-Frazee, 2020) and the imbalance of work and family life (Paksi et al., 2022). All of these have countless negative effects on their overall well-being, professional advancement and promotion (Emira et al., 2018), often resulting in pooling problems, vertical segregation and abandonment of science of

UMRs. The theory of intersectionality (Crenshaw, 1991) is increasingly being used in DEI literature for grasping the intertwined effects of structural barriers to academic inclusion and advancement. At the same time, the filtering of neoliberal management methods into research performing organisations (Drew and Canavan, 2020) further hinders and slows down the achievement of success. In our presentation, we examine selected intersectional groups among researchers in Hungary, drawing on the database of more than 5,000 respondents from the study The Situation of Researchers in Hungary and Researchers Connected to the Country: Data from the 2025 MTA–FKA Survey, conducted in 2025 by the Hungarian Academy of Sciences and the Academy of Young Researchers (Koltai et al., 2026). While, over the past decade, an increasing number of studies have addressed women's disadvantages in academic careers in general (Tardos and Paksi, 2024), a more detailed intersectional approach has remained largely absent in this field. What social inequalities does an intersectional approach to Hungarian researchers make visible within the population of scientific researchers, and what effects do these inequalities have on scientific performance, academic career progression, and satisfaction? The presentation focuses on young and older female researchers, female and male researchers with disabilities, with regular care responsibilities, and researchers raising their children alone. Using the open-ended questions of the survey, we qualitatively analyse personally experienced disadvantages in research careers. In addition, based on the quantitative database, we compare intersectional groups of researchers with the overall researcher population in terms of scientific publication and grant application performance, academic career progression, satisfaction, and mental health. References Bourabain, D. (2021). Everyday sexism and racism in the ivory tower: The experiences of early career researchers on the intersection of gender and ethnicity in the academic workplace. Gender, Work & Organization, 28(1), 248–267. https://doi.org/10.1111/gwao.12549 Chakraverty, D., & Rishi, M. (2022). Impostor phenomenon and discipline-specific experiences of violence in science, technology, engineering, and mathematics. Violence and Gender, 9(1), 22-29. https://doi.org/10.1089/vio.2021.0025 Corneille, M., Lee, A., Allen, S., Cannady, J., & Guess, A. (2019). Barriers to the advancement of women of color faculty in STEM: The need for promoting equity using an intersectional framework. Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal, 38(3), 328–348. Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. Stanford Law Review, 43(6), 1241–1299. https:// doi. org/ 10. 2307/ 1229039 Drew, Eileen – Canavan, Siobhán (2020) The Gender-Sensitive University. Routledge Emira M, Brewster S, Duncan N, et al. (2018) What disability? I am a leader! Understanding leadership in HE from a disability perspective. Educational Management Administration & Leadership 46(3): 457–473. Koltai, J., Horváth, M., Knap, Á., & Számel, K. (2026). A magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzete – A 2025-ös MTA–FKA- felmérés főbb eredményei - elérhető a Magyar Tudományos Akadémia honlapjáról: Magyar Tudományos Akadémia. https://doi.org/10.36820/mta_fka.2025 Lukkien, Tessa – Chauhan, Trishna - Otaye-Ebede, Lilian (2025) Addressing the diversity principle–practice gap in Western higher education institutions: A systematic review on intersectionality. British Educational Research Journal. 51:705–736. O'Keefe, T. and A. Courtois (2019), '"Not one of the family": Gender and precarious work in the neoliberal university', Gender, Work & Organization 26, no. 4: 463–479. https://doi.org/10.1111/gwao.12346. Paksi, V – Nagy, B – Tardos, K (2022) Perception of Barriers to Motherhood: Female Phd Students' Changing Family Plans in the STEM Fields. Social Inclusion, 10(3):149-159. http://doi.org/10.17645/si.v10i3.5250 Régner, I., Thinus-Blanc, C., Netter, A., Schmader, T., & Huguet, P. (2019). Committees with implicit biases promote fewer women when they do not believe gender bias exists. Nature Human Behaviour, 3(11), 1171-1179. https://doi.org/10.1038/s41562-019-0686-3 Remnant, J., Sang, K., Calvard, T., Richards, J., & Babajide, O. (2024). Exclusionary logics: Constructing disability and disadvantaging disabled academics in the neoliberal university. Sociology, 58(1), 23–44. https://doi.org/10.1177/00380385231162570 Roskin-Frazee, A. (2020).

Protections for marginalised women in university sexual violence policies. International Journal for Crime, Justice and Social Democracy, 9(1), 13–30. https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v9i1.1451 Stone, S. D., Crooks, V. A., & Owen, M. (2013). Going through the back door: Chronically ill academics' experiences as 'unexpected workers'. Social Theory & Health, 11, 151-174. https://doi.org/10.1057/sth.2013.1 Tardos, K., & Paksi, V. (2024). The precarity paradox: Experiences of female PhD holders across career stages in STEM fields. Learning and Teaching, 17(3), 58-80. Retrieved Jun 2, 2026, from https://doi.org/10.3167/latiss.2024.170304

Open Call szekció

Szekcióvezető: Nagy Beáta

Gergely Orsolya

Látható és láthatatlan határok Akadémiai karrierek és nemi egyenlőtlenségek a romániai magyar felsőoktatásban

Az előadás egy 2026 elején végzett kutatás eredményeit mutatja be, amely a romániai felsőoktatásban dolgozó erdélyi magyar oktatók akadémiai karrierútjait vizsgálta. Az online kérdőíves adatfelvételben 414 oktató vett részt. A kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a kisebbségi intézményi környezetben működő egyetemeken milyen nemi különbségek figyelhetők meg az akadémiai előmenetel, az erőforrásokhoz való hozzáférés és a munkaterhelés alakulásában. Az elemzés abból a feltevésből indul ki, hogy az akadémiai karrier nem kizárólag egyéni teljesítmények eredménye, hanem olyan intézményi mechanizmusok által strukturált folyamat, amelyek eltérő lehetőségeket biztosíthatnak a női és férfi oktatók számára. Az eredmények azt mutatják, hogy az oktatói ranglétra felsőbb szintjein továbbra is alacsonyabb a nők aránya, ami arra utal, hogy az előmenetel lehetőségei nem azonos módon alakulnak a két nem esetében. A válaszadók az akadémiai siker legfontosabb feltételeiként a szakmai kapcsolathálót, a nemzetközi beágyazottságot és a nyelvi kompetenciákat nevezték meg, ugyanakkor ezekhez az erőforrásokhoz való hozzáférés nem mindenki számára egyformán adott. A kutatás eredményei szerint a munkaterhelés szerkezete nemileg differenciált mintázatokat mutat. A női oktatók gyakrabban számolnak be az oktatási és adminisztratív feladatok koncentrálódásáról, amelyek korlátozhatják a kutatási tevékenységre fordítható időt és az akadémiai előmenetel szempontjából kiemelten fontos tudományos teljesítmény építését. Mindez arra utal, hogy az egyetemi intézmények működése nem csupán a szakmai kompetenciák mentén szervezi a karrierlehetőségeket, hanem hozzájárulhat a nemi egyenlőtlenségek újratermelődéséhez is. A kisebbségi intézményi környezet további sajátosságokat eredményez. A többnyelvű működés, a román nyelvű adminisztratív környezet dominanciája, valamint a nemzetközi tudományos térhez való kapcsolódás kihívásai olyan strukturális feltételeket teremtenek, amelyek a nemi különbségekkel együtt alakítják az akadémiai pályák alakulását. Az előadás amellett érvel, hogy a kisebbségi és nemi pozíciók metszetében vizsgált akadémiai karrierek elemzése hozzájárulhat az egyetemi intézményekben működő egyenlőtlenségi mechanizmusok, valamint a szakmai előmenetelt befolyásoló látható és láthatatlan határok mélyebb megértéséhez.

Visible and Invisible Boundaries Academic Careers and Gender Inequalities in Hungarian Minority Higher Education in Romania

This presentation discusses the results of a survey conducted in early 2026 among Hungarian university lecturers working in Romanian higher education institutions. The online questionnaire was completed by 414 respondents. The study examines how academic career trajectories are shaped by institutional structures, access to resources, and gendered patterns of academic work within a minority institutional context. The analysis is based on the assumption that academic careers are not determined solely by individual merit and performance, but are also embedded in institutional mechanisms that may create unequal opportunities for women and men. The findings indicate that women remain underrepresented in higher academic ranks, suggesting persistent gender differences in career advancement. Respondents identified professional networks, international academic engagement, and language competencies as key factors of academic success; however, access to these resources appears to be unevenly distributed. The results further reveal gendered patterns in workload distribution. Female academics report a greater concentration of teaching and administrative responsibilities, which may reduce the time available for research activities and the accumulation of academic achievements that are crucial for promotion and career advancement. These findings suggest that institutional practices may contribute to the reproduction of gender inequalities within academia, even in contexts where formal opportunities appear similar. The minority institutional setting generates additional challenges. Multilingual operation, the dominance of Romanian-language administration, and the difficulties of integration into international academic networks create structural conditions that shape career opportunities differently across academic staff. The presentation argues that examining academic careers at the intersection of minority status and gender provides valuable insights into the mechanisms through which inequalities are produced and maintained within higher education institutions. By focusing on both visible and invisible barriers, the study contributes to a deeper understanding of gendered career trajectories in minority academic contexts.

Hegedüs Márk

Szegedi Péter

PTE BTK

Aszimmetrikus médiareprezentáció: Magyarország és Svédország kölcsönös médiareprezentációinak összehasonlító vizsgálata

Az utóbbi években egyre több Svédországgal kapcsolatos hír jelent meg a magyar médiában, és a politikai kommunikációban határozott álláspontok alakultak ki, amelyek gyakran egymásnak ellentmondó véleményekhez vezettek Svédországgal kapcsolatban. Kutatásunk célja e nézőpontok mélyebb megértése, valamint az ezen vélemények mögött meghúzódó tényekről és percepciókról alkotott pontosabb kép kialakítása. Ennek keretében médiaelemzést végzetünk. A kutatás elsődleges célja nem az egyes hírek elemzése volt, hanem annak vizsgálata, hogy a Svédországról szóló cikkek milyen tágabb narratívákba illeszkednek a magyar online sajtóban és a Magyarországról szóló hírek esetében a svéd médiában. Azt

vizsgáltuk, hogy az egyes hírek történetmesélése miként illeszkedik a szélesebb narratívákba, milyen kép rajzolódik ki a svédekről a magyar médiában, illetve milyen Magyarország-kép jelent meg az elmúlt években a svéd nyelvű online írott sajtóban, és ezek alapján mit tudhatunk meg Svédországról. A médiaelemzés során alkalmazott módszer a kvalitatív tartalomelemzés, amelyben az elemzési dimenziók az elemzés folyamata során, a megalapozott elmélet megközelítését követve bontakoznak ki. A kódolás nem előre meghatározott kategóriák szerint történik, hanem e kategóriák magának az elemzési folyamatnak a során alakulnak ki, a keretezéselmélet segítségével, amely napjainkra egyre meghatározóbbá vált a médiaelemzésben. Az elemzéshez olyan szociológiai és politikatudományi elméleteket hívtunk segítségül, mint a polarizáció, polikrízis és az általánosított bizalom koncepciója. Míg a Svédországról szóló magyar híreket alapvetően a bevándorlási politika, az LGBTQ-jogok kezelése, a Covid-járványra adott reakciók, valamint a NATO-csatlakozás következményei határolják be, addig a svéd sajtóban a Magyarországról szóló hírek középpontjában főleg az orosz kapcsolatok és a demokrácia helyzete áll.

Asymmetric media representation: Comparative Study of the Mutual Media Representations of Hungary and Sweden

In recent times, there has been an increasing appearance of news related to Sweden in the Hungarian media, and definite viewpoints have emerged in political communication, often resulting in contradictory opinions regarding Sweden. Our research aims to gain a deeper understanding of these viewpoints and to obtain a more precise picture of the facts and perceptions underlying these opinions. In this context, our research involved a media analysis. Our primary goal with this media research was not to analyse individual news pieces but to investigate which larger narratives about Sweden fit into in the Hungarian online press. We have used qualitative content analysis to examine how the storytelling of individual news pieces fits into broader narratives. The media analysis examines what image of Swedes emerges in the media in Hungary, and what picture of Sweden has been portrayed in the Hungarian-language written online press in recent years – and based on these, what can we learn about Sweden? The tool used for our media analysis is qualitative content analysis, where the analysis dimensions emerge during the analysis process following a grounded theory approach. Coding is not done according to predetermined categories, but these categories develop during the analysis process, aided by framework theory, which has become increasingly prevalent in media analysis today. In this analysis, the extensive literature on comparative studies of trust and social capital was particularly helpful, which unanimously acknowledges the Scandinavian distinctiveness, whilst our focus on Sweden is fundamentally justified by Swedish immigration policies, handling of LGBTQ rights, reactions to the Covid pandemic, and the consequences of NATO accession. In the Swedish media, the focus of news about Hungary is on Russian relations and the state of democracy.

Kőszeghy Lea

Átrendeződő egyén-intézmény viszonyok az energiaátmenetben: az energiaállampolgárság

Az energiatermelés- és fogyasztás gyakorlatai sosem voltak pusztán technikai, vagy gazdasági szempontból értelmezhetőek: a kezdetektől fogva – már a tűz kontrollálására, hasznosítására irányuló első gyakorlatokban is – társadalmi rendszerekbe ágyazottak. Azonban az energia termelésének és fogyasztásának társadalmi jelenségként való értelmezése, amely túlmutat a technikai és gazdasági kérdéseken (Lennon et al., 2020; Wahlund & Palm, 2022) viszonylag új keletű, és az erre épülő legújabb fogalmak egyike, az energiaállampolgárság csak a 2000-es évek óta jelent meg (Debourdeau et al., 2024; Silvast & Valkenburg, 2023). E fogalom a fenntartható energiatermelési, és/vagy fogyasztási – egyéni, vagy közösségi – gyakorlatok, valamint ezek mögött álló attitűdök mellett a participációt helyezi a középpontba, akár az energiarendszerekkel kapcsolatos szakpolitika-alakításban, akár magukban e rendszerekben, pl. termelő-fogyasztóként (egyénileg, vagy energiaközösség tagjaként). Az előadás az energiaállampolgárság fogalmát állítva a középpontba az egyén-intézmény viszonyok átrendeződésének lehetőségeit vizsgálja az energiaátmenetben. A fenntarthatóbb energiahasználatra való átállás nem pusztán a fosszilis energiahordozókról megújuló energiaforrásokra való átállást igényli, hanem az energiatermelés- és fogyasztás rendszereinek, mint társadalmi rendszereknek az újragondolását is. Ennek során megváltoznak az aktorok szerepei, és hatalmi viszonyai: a nagy, centralizált energiaellátó rendszerek helyett decentralizált, az energiatermelést- és fogyasztást helyben integráló rendszerek jönnek létre, amelyben a háztartások egyszerre termelők, és fogyasztók (ún. prosumerek). Ez a rendszerek, és a termelő-fogyasztók rezilienciáját is növeli a környezeti, és egyéb, így a geopolitikai kihívásokkal szemben is. Az energiarendszerek ilyen típusú átalakulása ugyanakkor az energiakormányzás új modelljeinek kialakítását is igényli, amelyben a termelő-fogyasztók nem, mint a nagy rendszereknek kitett szereplők, hanem mint aktív energiaállampolgárok vesznek részt. Magyarországon az elmúlt években megkezdődött az ilyen kezdeményezések vizsgálata, mindenekelőtt kvalitatív eszközökkel (pl. Vadovics 2019, Pel et. al. 2025). E kezdeményezések azonban nem eléggé kiterjedtek ahhoz, hogy érdemi változást hozzanak az energiarendszerekben, illetve az egyének, és intézmények viszonyrendszerében. Az előadás egy 2023 elején készült survey adatai alapján arra keresi a választ, hogy társadalmi léptékben azonosítható-e, és amennyiben igen, mennyire kiterjedt az energiaállampolgárok csoportja, illetve az energiaállampolgárság egyes komponenseinek milyen mintázata, ennek milyen térbeli-társadalmi egyenlőtlenségei jelennek meg Magyarországon? Az eredmények értelmezése során felhívja a figyelmet az ágencia kérdésére, rámutatva, hogy a fenntarthatósági attitűdök, valamint gyakorlatok közötti diszkrepancia részben ennek hiányára vezethető vissza.

Changing Individual-Institutional Relationships in the Energy Transition: Energy Citizenship

Lea Kőszeghy- Gergely Horzsa: Changing Individual-Institutional Relationships in the Energy Transition: Energy Citizenship Practices of energy production and consumption have never been interpretable solely from a technical or economic perspective: from the very beginning—even in the earliest practices aimed at controlling and harnessing fire—they have been embedded in social systems. However, the interpretation of energy production and consumption as a social phenomenon that goes beyond technical and economic issues (Lennon et al., 2020; Wahlund & Palm, 2022), is relatively recent, and one of the latest concepts built upon

this, energy citizenship, has only emerged since the 2000s (Debourdeau et al., 2024; Silvast & Valkenburg, 2023). This concept focuses on participation—whether in policy-making regarding energy systems or within the systems themselves—alongside sustainable energy production and/or consumption practices—individual or community-based—and the attitudes underpinning them, e.g., as a producer-consumer (individually or as a member of an energy community). Focusing on the concept of energy citizenship, the presentation explores the potential for a reconfiguration of the relationship between individuals and institutions in the context of the energy transition. The transition to more sustainable energy use requires not only a shift from fossil fuels to renewable energy sources, but also a rethinking of energy production and consumption systems as social systems. In the process, the roles of the actors and the power dynamics will change: instead of large, centralized energy supply systems, decentralized systems will emerge that integrate energy production and consumption locally, in which households are both producers and consumers (so-called prosumers). This also increases the resilience of these systems and of producer-consumers in the face of environmental and other challenges, including geopolitical ones. At the same time, this type of transformation of energy systems also requires the development of new models of energy governance, in which prosumers participate not as actors exposed to large systems, but as active energy citizens. In Hungary, research into such initiatives has begun in recent years, primarily using qualitative methods (e.g., Vadovics 2019, Pel et al. 2025). However, these initiatives have not been extensive enough to bring about meaningful change in energy systems or in the relationships between individuals and institutions. Based on data from a survey conducted in early 2023, this presentation seeks to determine whether the group of "energy citizens" can be identified on a societal scale and, if so, how widespread it is; it also examines the patterns of the various components of energy citizenship and the spatial and social inequalities associated with them in Hungary. In interpreting the results, the authors draw attention to the issue of agency, pointing out that disparities concerning agency in energy production and consumption is an important factor behind the discrepancy between sustainability attitudes and practices.

Vass-Vigh Veronika

A külső és belső érvényesség dilemmái terepkísérletek tervezésénél - Egy Magyarországon és az Egyesült Királyságban felvett nagymintás diszkrimináció tesztelés módszertani tanulságai

A kontrollált terepkísérlet módszerét széles körben "arany standard"-nak tekintik (Verhaeghe, 2022) a diszkrimináció mérésére különböző társadalmi kontextusokban (Zschirnt és Ruedin, 2016; Quillian és mtsai, 2019). Ugyanakkor továbbra is viszonylag kevés olyan összehasonlító kutatás létezik, amely harmonizált, több országra kiterjedő kutatási dizájn alapján vizsgálja a diszkriminációt. Előadásunkban a harmonizált kontrollált terepkísérletek megvalósítási és módszertani korlátait és kihívásait elemezzük, valamint megvitatjuk ezek belső és külső érvényességre gyakorolt hatásait, építve az online terepkísérletek módszertanával kapcsolatos szélesebb tudományos diskurzusrara (pl. Bertrand és Duflo, 2017; Lancee, 2021). Előadásunk a Horizon Europe EqualStrength projekt keretében, Nagy-Britanniában és Magyarországon végzett, harmonizált nemzetközi munkaerőpiaci diszkriminációs kutatásra épül. A különböző etnikai kisebbséghez tartozó pályázókkal szembeni diszkriminációt mérve amellett érvelünk,

hogy az országok közötti különbségek a toborzási eljárásokban és a felvételi gyakorlatokban – a pályázók objektív jellemzői mellett – szisztematikusan befolyásolják a kísérleti eredményeket. Vizsgálatunk számos fontos módszertani kihívásra mutat rá. Először is, a kapcsolatfelvételi módok funkcionálisan nem egyenértékűek: az Egyesült Királyságban az álláspályázatok beadása túlnyomórészt online platformokon keresztül zajlott, míg Magyarországon a közvetlen emailes kapcsolatfelvétel volt az elsődleges. Másodszor, az időbeli tényezők – például az e-mailes válaszok telefonhívásokhoz viszonyított késedelme – módosíthatják a megfigyelt visszahívási arányokat. Harmadszor, a platform alapú toborzási rendszerek bizonyos interakciókat standardizálnak, miközben másokat elfednek, ami aszimmetriát eredményez abban, hogy a pályázókra vonatkozó jelzések hogyan jutnak el a munkáltatókhoz és hogyan kerülnek rögzítésre. Ezek a különbségek szisztematikusan veszélyeztetik az adatok összehasonlíthatóságát és a mérés belső- és külső érvényességét. Előzetes eredményeink azt szemléltetik, miként alakítják ezek a folyamatok a megfigyelt kimeneteket. Nagy Britanniában ugyanazt a különbséget találjuk a többségi és kisebbségi pályázók visszahívási aránya között, amikor az e-mailes és telefonos válaszokat külön elemezzük. Magyarországon ezzel szemben az önmagukban vizsgált e-mailes válaszok nem mutatnak szignifikáns különbséget a többségi magyar és a roma magyar pályázók között (18% vs. 19%), míg a telefonos visszahívások eredményei a kisebbségi pályázókkal szembeni lehetséges diszkriminációra utalnak (31% vs. 24%). Kutatásunk egy olyan módszertani keretrendszert dolgoz ki, amely a toborzási folyamat intézményi gyakorlatait a kísérlet szerves részének tekinti. Bemutatja az országok közötti összehasonlíthatóság javításának gyakorlati stratégiáit, beleértve a kommunikációs csatornák összehangolását és a platformspecifikus korlátok figyelembevételét a kutatás tervezése során. Tervezett előadásunk hozzájárul a diszkriminációkutatásban alkalmazott terepkísérletek érvényességével kapcsolatos folyamatban lévő tudományos vitákhoz, különös tekintettel a munkaerőpiacra, és fontos tanulságokkal szolgál a jövőbeli összehasonlító terepkísérletek számára.

Comparability and validity concerns in cross-national correspondence studies: methodological lessons from Hungary and the UK

Correspondence studies are widely considered as the gold standard (Verhaeghe 2022) for measuring discrimination across different social contexts (Zschirnt & Ruedin 2016; Quillian et al. 2019) . Yet, there is still relatively little comparative research on discrimination based on harmonised cross-national designs. In our paper, we examine the methodological limitations and challenges involved in implementing harmonised cross-national correspondence studies and discuss their implications for the internal and external validity of the study, building on broader methodological debates in the correspondence testing literature (e.g. Bertrand & Duflo, 2017; Lancee, 2021). Our paper draws on a harmonised cross-national study of labour market discrimination conducted in Great Britain and Hungary within the broader comparative experimental framework of the Horizon project EqualStrength. Focusing on discrimination against ethnic minority applicants, we argue that differences in recruitment infrastructures and hiring practices between countries — rather than applicant characteristics alone — systematically shape experimental outcomes. Our study reveals several key challenges. First, contact modes are not functionally equivalent: UK job applications are predominantly platform-mediated, while Hungarian design relies more on direct employer contact. Second, temporal dynamics—such as delayed email responses relative to calls— alter observed callback rates. Third, platform-based recruitment systems standardize some interactions while obscuring others, creating asymmetries in how applicant signals are transmitted and recorded. These differences introduce systematic

threats to comparability and validity (both internal and external) by embedding identical treatments in non-equivalent social contexts. Our preliminary results illustrate how these dynamics shape observed outcomes. In the UK, we find the same difference in callback rates between majority and minority applicants when email and phone responses are analysed separately. In Hungary, by contrast, email responses alone do not reveal any significant differences between the majority Hungarian and Hungarian Roma applicants (18% vs. 19%), whereas phone-based contact indicates potential discrimination against minority applicants (31 % vs. 24%). The paper advances a methodological framework that treats recruitment institutional practices as integral to experimental design. It outlines practical strategies for improving cross-country comparability, including aligning communication channels and incorporating platform-specific constraints into study design. Our planned presentation contributes to ongoing debates on the validity of field experiments in discrimination research, with a special focus on the labour market and offers important insights for future comparative work in the area of audit studies.

PhD Session

Szekcióvezető / Session chair: Ágnes Kende, Veronika Paksi

Deák-Jancsó Tamás

Láthatatlan szülőség az oktatási intézményekben: Az LGBTQ családokkal kapcsolatos európai kutatások feltérképezése

Educational institutions are important sites where social boundaries are produced, negotiated, and maintained. Through administrative procedures, pedagogical practices, and everyday interactions, schools and early childhood education institutions contribute to defining which family forms are recognized as legitimate and which remain marginalized or invisible. For LGBTQ families, these processes may result in what scholars have described as "invisible parenthood," whereby family relationships are rendered absent, unrecognised, or insufficiently acknowledged within institutional contexts. This presentation reports preliminary findings from an ongoing scoping review examining how LGBTQ families and parenthood are represented in research on educational settings across Europe. The review is guided by the following questions: (1) How are LGBTQ families and parents conceptualised and represented in the literature on schools and early childhood education institutions? (2) What forms of institutional recognition, exclusion, and invisibility are identified by existing research? (3) What geographical, conceptual, and methodological patterns characterise current scholarship in this field? The study follows a scoping review methodology and systematically maps research published across European contexts. As the review is currently in progress, the findings presented are preliminary and exploratory. Early analysis suggests that the invisibility of LGBTQ parenthood operates across multiple levels of educational institutions, including heteronormative administrative structures, limited representations of family diversity in educational materials, and everyday interactions between parents, children, and educational professionals. The literature also reveals considerable variation across national contexts, reflecting differences in legal recognition, policy frameworks, and institutional cultures. At the same time, research remains concentrated in Western and Northern Europe, while Central and Eastern European countries, including Hungary, are significantly underrepresented. Drawing on the conference theme of boundaries, identity, and power, this study argues that educational institutions function as key sites where symbolic boundaries around family legitimacy are established, negotiated, and reproduced. The visibility or invisibility of LGBTQ families is therefore not merely a question of representation, but also one of recognition, belonging, and institutional power. By mapping existing scholarship on LGBTQ parenthood in educational settings, this ongoing research

contributes to sociological debates on the recognition and visibility of LGBTQ families, as well as the institutional processes through which inclusion, exclusion, and belonging are produced in contemporary Europe.

Invisible Parenthood in Educational Settings: A Scoping Review of LGBTQ Families Across Europe

Educational institutions are important sites where social boundaries are produced, negotiated, and maintained. Through administrative procedures, pedagogical practices, and everyday interactions, schools and early childhood education institutions contribute to defining which family forms are recognized as legitimate and which remain marginalized or invisible. For LGBTQ families, these processes may result in what scholars have described as "invisible parenthood," whereby family relationships are rendered absent, unrecognised, or insufficiently acknowledged within institutional contexts. This presentation reports preliminary findings from an ongoing scoping review examining how LGBTQ families and parenthood are represented in research on educational settings across Europe. The review is guided by the following questions: (1) How are LGBTQ families and parents conceptualised and represented in the literature on schools and early childhood education institutions? (2) What forms of institutional recognition, exclusion, and invisibility are identified by existing research? (3) What geographical, conceptual, and methodological patterns characterise current scholarship in this field? The study follows a scoping review methodology and systematically maps research published across European contexts. As the review is currently in progress, the findings presented are preliminary and exploratory. Early analysis suggests that the invisibility of LGBTQ parenthood operates across multiple levels of educational institutions, including heteronormative administrative structures, limited representations of family diversity in educational materials, and everyday interactions between parents, children, and educational professionals. The literature also reveals considerable variation across national contexts, reflecting differences in legal recognition, policy frameworks, and institutional cultures. At the same time, research remains concentrated in Western and Northern Europe, while Central and Eastern European countries, including Hungary, are significantly underrepresented. Drawing on the conference theme of boundaries, identity, and power, this study argues that educational institutions function as key sites where symbolic boundaries around family legitimacy are established, negotiated, and reproduced. The visibility or invisibility of LGBTQ families is therefore not merely a question of representation, but also one of recognition, belonging, and institutional power. By mapping existing scholarship on LGBTQ parenthood in educational settings, this ongoing research contributes to sociological debates on the recognition and visibility of LGBTQ families, as well as the institutional processes through which inclusion, exclusion, and belonging are produced in contemporary Europe.

Szabó Péter

Hallgatói és diákmozgalmak mozgalmi ciklusa az Orbán-rezsimben

A 2010-es, második rendszerváltást (Szabó 2025) követően lépésről-lépésre kibontakozó Orbán-rezsim (Bozóki és Hegedűs 2017; Bozóki és Hegedűs 2018; Benedek 2024; Benedek és Bozóki 2024; Bozóki és Fleck 2024, Zárug és Török 2026) az egyre zártabb politikai lehetőségstruktúrája (Szabó és Gerő 2020; Mikecz 2024) révén korlátozta a társadalmi mozgalmak hatékony és hosszú távú fennmaradását (Mikecz 2023). Ezek ellenére egymást követték az alulról szerveződő (Kerényi 2016), középosztályi (Éber 2018; Gagyi 2018), ifjúsági mozgalmak a felsőoktatás és a közoktatás területén (Gerő 2013; Mikecz 2013; Gerő és Susánszky 2014; Susánszky és Gerő 2014; Csákó és Sebestyén 2017; Benedek 2018; Éber 2018; Mikecz és Oross 2018; Kobl és Kerpel-Fronius 2024; Mikecz 2024). A konferenciaelőadás dokumentumelemzés és egy diákmozgalomban résztvevő aktivistákkal felvett interjúk révén azt vizsgálja, hogy milyen tényezők járultak hozzá ahhoz, hogy a kormányellenes megmozdulásokká (Benedek 2018) váló oktatási szerveződések (Hallgatói Hálózat, Középiskolai Hálózat, Diákellenállás a Felsőoktatásért, Független Diákparlament és az abból alakult ADOM Diákmozgalom, Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatói, Egységes Diákfront) mozgalmi ciklusa a látványos, figyelemfelhívó akciókat követően hamar lezárult. Továbbá körül járja azt a kérdést is, hogy milyen szerepe volt ebben az Orbán-rezsim exkluzív, kizáró jellegű politikájának (Szabó és Oross 2019), amely sok esetben már előre determinálta a megmozdulások sikertelenségét. Az Országgyűlési Naplók által kirajzolódó kormányzati narratívából és a rezsim politikai idejét keretező diákmozgalmakhoz való viszonyból egy jól felvázolható „fejlődéstörténet" bontakozik ki. Az Orbán-rezsim a ciklusa kezdetén még látszólag a követeléseknek engedve bizonyos pontokon visszavonja törvényjavaslatait és megegyezésre törekszik a tiltakozó hallgatókkal. Emellett ugyanakkor a jog saját érdekei szerinti gyakorlásával központosítja a közoktatást, egyes rendelkezéseket Alaptörvényben rögzít, önkényesen átalakítja a felsőoktatási rendszert, kifejezetten egyes felsőoktatási intézményekre vonatkozó jogszabályokat alkot és kvázi ellehetetleníti oktatási témájú népszavazás kiírását. A rezsim időszakának végén pedig előbb a sztrájkjog korlátozása, középiskolai tanárok elbocsátása, illetve pedagógusi fizetések kiigazítása révén kívánja elejét venni a tiltakozásoknak, miközben egy-egy tiltakozás alkalmával már a kényszerítő eszközök alkalmazása sem idegen tőle. A diákmozgalmakat delegitimálni szándékozó fellépés végül a rezsim idején szocializálódott fiatalok kormánytól való elfordulását és közvetetten a hatalom bukását hozta magával.

The cycle of student movements under the Orbán regime

After the so called second regime change in 2010 (Szabó 2025), the Orbán regime - which has unfolded step by step (Bozóki and Hegedűs 2017; Bozóki and Hegedűs 2018; Benedek 2024; Benedek and Bozóki 2024; Bozóki and Fleck 2024, Zárug and Török 2026) restricted the effective and long-term survival of social movements (Mikecz 2023) through its increasingly closed political opportunity structure (Szabó and Gerő 2020; Mikecz 2024). Despite this, some grassroots (Kerényi 2016), middle-class (Éber 2018; Gagyi 2018), youth movements have emerged in the fields of higher education and public education (Gerő 2013; Mikecz 2013; Gerő and Susánszky 2014; Susánszky and Gerő 2014; Csákó and Sebestyén 2017; Benedek 2018; Éber 2018; Mikecz and Oross 2018; Kobl and Kerpel-Fronius 2024; Mikecz 2024). Through document analysis and interviews with young activists involves in a student movement, this presentation examines the factors which

contributed to the fact that these educational organizations (Hallgatói Hálózat, Középiskolai Hálózat, Diákellenállás a Felsőoktatásért, Független Diákparlament és az abból alakult ADOM Diákmozgalom, Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatói, Egységes Diákfront) quickly came to an end after some spectacular, attention-grabbing actions. Furthermore, the presentation arises the question as to what role was played by the Orbán regime's exclusive, exclusionary policies (Szabó and Oross 2019), which in many cases predetermined the failure of these movements. A clear narrative of "evolution" emerges from the government's discourse as reflected in the National Assembly Journal and from its relations with the student movements that framed the political time of the regime. At the beginning of its term, the Orbán regime, seemingly responding to the demands, withdrew its laws on certain points and sought to reach an agreement with the protesting students. At the same time, however, by exercising its authority in its own interests, it centralizes public education, lays down certain provisions in the Fundamental Law, arbitrarily restructures the higher education system, passes legislation specifically targeting certain higher education institutions, and effectively makes it impossible to hold a referendum on education-related issues. As the regime's term comes to an end, seeking to prevent protests by restricting the strike rights, discharging high school teachers, and adjusting teachers' salaries, has not held back from using coercive measures during protests. The attempt to delegitimize the student movements ultimately led to young people who had been socialized under the regime, turning away from the government and, indirectly, to the fall of the regime.

Magyarország felfedezése – kötetbemutató

A könyvbemutatón a Magyarország felfedezése könyvsorozat új és korábbi köteteit mutatják be a sorozat szerkesztői. Szó lesz arról is, hogyan születik egy-egy kötet, milyen témák és nézőpontok kerülnek be a sorozatba, és mitől válik egy társadalomtudományi munka szélesebb közönség számára is izgalmassá. A bemutató egyszerre könyvekről, kutatásokról és Magyarországról szóló beszélgetés – a szerkesztők a kötetek mögötti szempontokat és történeteiket is megosztják.

Letenyei László

Tóth Pál Péter

Szuhay Péter

A Magyarország Felfedezése Alapítvány és könyvsorozata - múlt, jelen, jövő

Friesz-Kovács Kamilla

Szociográfia – a Magyarország Felfedezése Alapítvány online folyóirata

Rostás Zoltán

Bukaresti magyarság - alulnézetből c. könyvének bemutatója

Beszélgetőtárs: Szentannai Ágota, valamint

Friesz-Kovács Kamilla

Gulyás Gyula

Szuhay Péter

Tóth Pál Péter

Névjegyzék

Ackermann Tamás 89
Acsády Hanna 175
Afangide-Késmárki Ukowo Uwem 12
Altschach László 142
Andits Petra 32
Apjok Vivien 111
Árendás Zsuzsa 86, 283
Bajmócy Zoltán 20, 113
Bajnóczki Laura 57, 219
Balatonyi Judit 265
Balcsók István 98
Bálint Gyöngyvér 253
Ballai Anna Mária 20, 113
Balogh Karolina 53
Balogh Pál Géza 200
Balogh Péter 222
Bán Dávid 121
Baranyai Nóra 223
Barta Géza 225
Béresné Tímár Andrea 115
Bernát Anikó 14
Berta Gergő 175
Biszák Otília 239
Bocskor Ákos 213
Bodó Csanád 115
Boros Julianna 44
Bugyi Anett 255
Bukovinszky-Csáki Orsolya 227
Czeglédi Alexandra 175
Csillag Sára 28
Csurgó Bernadett 16, 215
Dancz Ákos Gyula 20, 148
Daróczi Enese Ágnes 229
Deák-Jancsó Tamás 315
Délczegh Ivetta 72
Demeter Patrícia 127
Déri András 256
Dés Fanni 68
Dési Ádám 297
Dobos Mária 115
Domján Csenge 239, 241
Drjenovszky Zsófia 189
Durst Judit 68, 285
Ercsey-Orbán Melánia 129
Fazekas Anna 258
Fehér Ajsa 242
Fehér Boróka 102
Fekete Mariann 260
Feleky Gábor 194
Fiáth Titanilla 134
Földvári Mónika 249
Friesz-Kovács Kamilla 319
Füzér Katalin 100
Gáspár Judit 115
Geambasu Réka 59
Gébert Judit 117
Gerencsér Mátyás 249
Gergely Orsolya 262, 308
Glózer Rita 202
Görgőy Rita 46
Gregor Anikó 61
Gyorgyovich Miklós 36
Győri Ágnes 48, 53
Győri Zsuzsanna 28
Győry Adrienn 130
Gyursánszky Ágnes 150
Hajagos Kincső Rita 152
Hajdu Gábor 62
Hammer Erika 202
Harsányi Lea 167
Hegedüs Márk 309
Herke Boglárka 64
Horváth Kitti 115
Horváth Michelle 91, 95
Horváth Miklós 272
Horzsa Gergely 244
Hraskó Anna 115
Husz Ildikó 48
Huszár Ákos 62, 91, 95
Huszti Éva 107
Jablonczay Tímea 74
Jáger Luca 275
Jancsák Csaba 185, 300
Jenei Kamilla 168
Juhász Judit 117
Kalocsai-Kopanyicza Linda 75
Kálomista Bence 170
Kaszás Veronika 231
Kelemen Katalin 276
Kende Ágnes 86
Kenéz Anikó 171
Kerényi Szabina 50
Kerpel-Fronius Balázs 260
Kertész Zalán 242
Király András 175
Kis Andrea 135
Kis Janka 66
Kiss Gabriella 119
Kiss László 231
Kiss Márta 16
Kiss Máté 137
Kmetty Zoltán 245
Kocsis János Balázs 204
Kohut-Ferki Julianna 139
Kollár David 173, 247
Koltai Júlia 91, 95, 298
Kondorosy Csenge 140
Kopasz Marianna 18, 48
Kopócs Dominik 93
Kosztopulosz Andreász 20
Kovács Katalin 51
Kovai Cecília 180
Kovai Melinda 195
Kovály Katalin 232
Kozák Kökény 278
Kőszeghy Lea 311
Kővári Edit 132
Krabák Attila Adrián 21
Kresztyankó Annamária 38
Kristóf Luca 215
Kumari Priya 286
Kutrovátz Kitti 183
Lajos Veronika 121
László Tamás 12
Lendák-Kabók Karolina 234
Lendvai Lilla 152, 187
Lengyel Lea 102
Letenyei László 142, 319
Ligeti Anna Sára 91, 95, 249
Lisztes Eszter 154
Loncsák Noémi 206

Lovász Erzsébet 115
Lőrincz Borbála 14
Ludescher Melinda 272, 278
Málovics György 122
Megyesi Boldizsár 16, 175
Menich Nóra 155
Messing Vera 288
Mihálka Mária 185, 300
Mihók Barbara 157
Miszlai Péter Sándor 159, 267
Mohay Linda 249
Molnár Szilárd 280
Mrázik Julianna 77
Mújdricza Ferenc 249
Nagy Anikó 285
Nagy Krisztián Alex 40
Nagy Terézia 160, 185, 300
Nárai Márta 236
Németh Krisztina 177
Nicolosi Simona 79
Nyírő Zsanna 68
Orbán Ferenc 97
Paizs Melinda Adrienn 41
Paksi Veronika 304
Pálfi Lenke 104
Pántya József 187
Papp Richard 143
Pári András 272, 278
Pásztor Adél 23
Pataki György 175
Pauló Edit 281
Perpék Éva 53
Rácz Andrea 25
Rácz Katalin 16
Ragadics Tamás 207
Rahela Jurković 292
Rakovics Zsófia 91
Rémai Martin 178
Rosta Gergely 42
Rostás Zoltán 319
Rudas Szilvia 91
Ságvári Bence 95
Sajgó Melinda 80
Sarnyai Benedek 251
Schumi Ráhel 26
Schwarz Gyöngyi 16
Sik Endre 231
Simon-Kiss Nóra 187
Stefkovics Ádám 97, 245, 247
Surányi Ákos 106
Süli Szabina Mercédesz 82
Svastics Carmen 28
Szabó Andrea 256
Szabó Gergely 69, 115
Szabó Péter 317
Szabó Stefánia 236
Szakács Borbála 293
Szalay Áron 144
Szalma Ivett 268
Számel Kata Viola 91, 95, 302
Szarvák Tibor 98
Szegedi Péter 309
Szeitl Blanka 244
Szilvási Tünde Judit 84
Szkalisity András 180
Szoboszlai Katalin 25, 107
Sztáray Kézdy Éva 189
Szuhay Péter 319
Szücs Anikó 30
Takács Flóra 124
Takács Judit 268
Takács Károly 217
Tardos Katalin 304
Tátrai Patrik 237
Teller Nóra 106
Temesszentandrási Kincső 239
Tomay Kyra 209
Tóth Eszter 162
Tóth Judit 231
Tóth Pál Péter 319
Tóth Réka 145
Tóth Tamara 241
Török Emőke 191
Tráser Nándor 180
Turai K. Ráhel 69
Turda Luca 256
Uhljár Péter 278
Ungvári Borbála Zoé 95
Váczi Mariann 295
Vajda Róza 197
Vajdovich Noémi 108
Vancsó Anna 32
Vanya Anna 163
Váradi Bendegúz 91, 95
Varga Áron 260, 263
Varsányi Katalin 175
Vass-Vigh Veronika 312
Vida László 33, 107, 219
Vidra Zsuzsanna 86
Vigvári András 180
Vincze Anikó 55
Virág Tünde 289
Vita Emese 270
Völgyi Bence 100
Wágner Tamás 272
Zagyi Emese 165
Zsille Katalin Lenke 150
Zsinka Flóra 211

Támogatók:

Szeged Megyei Jogú Város

Móra Ferenc Múzeum Szeged